

ACTA
ERUDITORUM
ANNO
MDCXCVII

publicata.

*Cum S. Cæsareæ & Regiæ Polonicæ Maje-
statum privilegiis.*

L I P S I Æ.

Prostant apud JOH. GROSSII Hæredes
& JOH. THOM. FRITSCHIUM.

Typis JOHANNIS GEORGII.
MDCXCVII.

ERUDITION
AOTA

ALGEBRA
REGIA

DE
MATH

1754
LONDON

THE
PRINTED

SERENISSIMO POTENTISSI-
MOQVE DOMINO

DOMINO

FRIDERICO

AUGUSTO,

REGI POLONIÆ, MAGNO
DUCI LITHUANIÆ, RUSSIÆ,
PRUSSIÆ, MASOVIÆ, SAMOGITIÆ, KYOVIÆ,
WOLHYNIÆ, PODOLIÆ, PODLACHIÆ, LIVONIÆ,
SMOLENSCIÆ, SEVERIÆ ET CZERNICHOVIÆ; DU-
CI SAXONIÆ, JULIÆ, CLIVIÆ, MONTIUM, AN-
GRIÆ ET WESTPHALIÆ, SACRI ROMANI IMPERII
ARCHI-MARESCHALLO ET ELECTORI, LANDGRA-
VIO THURINGIÆ, MARCHIONI MISNIÆ ET SUPE-
RIORIS INFERIORISQUE LUSATIÆ, BURGGRAVIO
MAGDEBURGI, COMITI PRINCIPALI HENNEBERGI-
CO, COMITI MARCÆ, RAVENSBERGI ET
BARBYÆ, DYNASTÆ IN RAVEN-
STEIN, &c.

DOMINO NOSTRO INDUL-
GENTISSIMO,

Edecim fluxerunt anni, ex quo Tibi,
Rex Augustissime, & recorda-
tionis gloriosissimæ Fratri, Actorum
horum primitias subjectissima vene-
ratione nuncupavimus. Princeps
eras ea tempestate floris vernantissi-
mi, duodecimum ætatis annum non ita pridem egressus:
sed in divinarum animi corporisque dotium, quas supre-
mi Numinis indulgentia cumulatisime in Te effuderat,
admirationem jam tum rapiebas omnes, ac ad summa
quæque Te natum universis comprobabas. Nec quis-
quam tamen fortasse tum exstitit futurorum adeo præsa-
gus, ut tam brevi spatio isti Te fastigio admotum iri augu-
raretur in quo hoc tempore Majestatem Tuam colloca-
tam suspicimus. Superstes nempe adhuc erat æternæ
memoriæ Pater, cujus integra ætas & vividæ corporis vi-
res seram illi canitiem Nestorisque annos pollicebantur.
Isto autem Heroë inter ipsas excubias, pro salute S. Roma-
ni Imperii fortissime susceptas, præmature extincto,
ad capesendum Electoratus Saxonici regimen Frater
Tuus natalium prærogativa vocabatur, Princeps flori-
disimæ juventutis, initoque mox connubio Sobolem
opinionem omnium suscepturus, quæ ad solium Electo-
rale Tibi, *Rex Potentissime*, aditum præcluderet. E-
nimvero secus visum fuit supremo, quod summorum
Principum fati liberrime moderatur, Numini, quod Fra-
tre Serenissimo improli ac inopinata morte rebus huma-
nis

nis exempto, Electorali Te tunc quidem purpura, nuper
etiam Regio diademate indutum ornatumque voluit.
Nimirum augustior multo erat virtus Tua, quam ut Prin-
cipis alieno obnoxii imperio sortem diu sustineret: neque
Saxonici illa provinciis, ut cunque insignibus, quarum re-
gimen felicibus auspiciis susceperas, coerceri poterat, sed
vastiore anhelabat campum, in quo vim suam illu-
strioribus factis laureisque proderet. Nec minus fortis-
simæ Polonorum Gentis salutis afferendæ, quam promo-
vendis honoribus Tuis, *Rex Serenissime*, Divina Provi-
dentia censeretur debet invigilasse. Orbata illa erat Rege
incomparabili, cujus prudentia ac dexteritate, propulsa-
ta, certe sublevata, videri mala poterant, quæ atrocissima
olim bella Regno invexerant: augebant ærumnam publi-
cam ex Principis desideratissimi obitu, diversa Procerum
de novo Rege decernendo studia; quæ in eas jam simulta-
tes exarserant, ut citra prævium civilis funestique bel-
li experimentum, transactum iri haud pauci diffiderent.
Quo rerum statu, dubio utique & ancipiti, cum Tu,
Rex Augustissime, velut Deus ex machina, auspiciato in-
tervenires, atque a suscipiendis, si offerrentur, Regni ha-
benis haud alienum Te ostenderes; Inclytissimi ipsius Se-
natus Polonici, & Nobilitatis Generosissimæ audemus
compellare conscientiam, annon omnem expectatio-
nem suam vota que superata tum agnoverint? Hanc
certe mentem nisi propitia Poloniæ Fata Tibi subdi-
dissent, quid causæ, quæsumus, fuisset, ut cum ipse Electo-
rali

rali dignitate, quæ Regiæ proxima est, effulgeres, avitasque terras ab omni turbarum quarumcunque metu immunes fortunate pacateque gubernares, externum disfitumque ambires Regnum, non hæreditariis accessurum provinciis, sed Tuis opibus & victore exercitu, cum validissimæ Gentis viribus amicissime conjunctis, in pristinum decus atque florem, Deo Ter Maximo justissimis ausibus opitulante, asserendum liberandumque a gravi Barbarorum vicinia? Et vero Saxones, quibus Tua, *Indulgentissime Princeps*, ceu Solis sui præsentia privari malum est intolerabile, fortunam eam Polonis invideremus merito, nisi dextra nunc potius illis, velut Fratribus communem Patrem pari nobiscum obsequio & subjectione venerantibus, porrigenda foret; certa que spe foveremur, æquisimo vicissim animo laturam esse Gentem inclytam, ut ubi in Polonia firmatæ res fuerint, ex optatissimæ lucis Tuæ radiis ex cælo Saxonico in nos iterum effusis reficiamur, communiaque nobis sint partitis vicibus tanti Principis solatia. De Tuo ipsius enim, *Clementissime Domine*, paterno in nos affectu nefas foret vel minimum ambigere aut angi, metuere ve ne aliquando animo Tuo memoria amorque nostri decedat, qui cunas jam Tuas sumus venerati; qui post improvisum prorsus Serenissimi Fratris excessum, Te velut cœlitus delapsum munus excepimus; qui imperanti devotissimam & ne ulla quidem sinistra cogitationis macula contaminatam subjectionem nunquam non præstitimus. Inter hæc vero,
dum

dum Regium culmen Majestati Tuæ gratulatum undi-
que concurratur, dumque Regni Polonici Magnates He-
roïcarum virtutum Tuarum, quas non nisi fama, sed
minime fallaci, rerum in Hungaria præcipue adversus
Turcas strenue gestarum, cognitas ante habuerant, ex-
empla cominus capiunt quotidie, atque incredibile
Tuum pro salute sua studium, regnandi prudentiam
summam, & inusitatam illam omnium animos conci-
liandi devinciendique vim, domi magis indies magisque
admirantur; nobis etiam, qui Eruditi Orbis Acta ad po-
steros propagare studemus, quod devotissimæ gratula-
tionis atque pietatis quaecunque pignus ad Majestatis
Tuæ pedes deponere audemus, non futurum arbitra-
mur reprehensioni. Postquam enim præsens operis
istius volumen, post alia numero septendecim, divino
adjutu absolvimus, illius nunc quidem anni, quem, præ-
ter pacem publicam Europæ Christianæ restitutam, dela-
ta Majestati Tuæ Poloniæ Corona in omnem ætatem
memorabilem reddidit, gesta litteraria complexum; Au-
gustissimo Nomini Tuo idem humillima reverentia sa-
crum esse cupimus, Supremum Numen ardentissimis
precati suspiriis, ut faustum porro atque fortunatum Po-
loniæ pariter ac Saxonæ regimen, & præter ea omnia,
quæ Regiis ipse desideris complecti unquam potes, Tur-
carum & Tartarorum Chersoneso Taurica omnique Eu-
ropa depulso gloriâ clementissime Tibi largiatur.
Servainterim, *Rex Augustissime*, nobis & subditis tuis u-
niverſis

inversis animum pristinum, & si e throno Regio Mu-
sas respici a Te fas est, Acta etiam hæc nostra, quæ Divi
Parentis auspiciis olim cœpta, in aliquam jam molem
succreverunt, gratia Tua & Regio patrociniis tueri por-
ro ne dedignare. Dabamus Lipsiæ exeunte anno
M DC XCVII.

Regiæ Majestati Vestræ

devotissimi

Actorum Eruditorum Collectores.

N. I.
ACTA
ERUDITORUM

*publicata Lipsia
Calendis Januariis, Anno M DC XCVII.*

PRINCIPES DE PHYSIQUE.

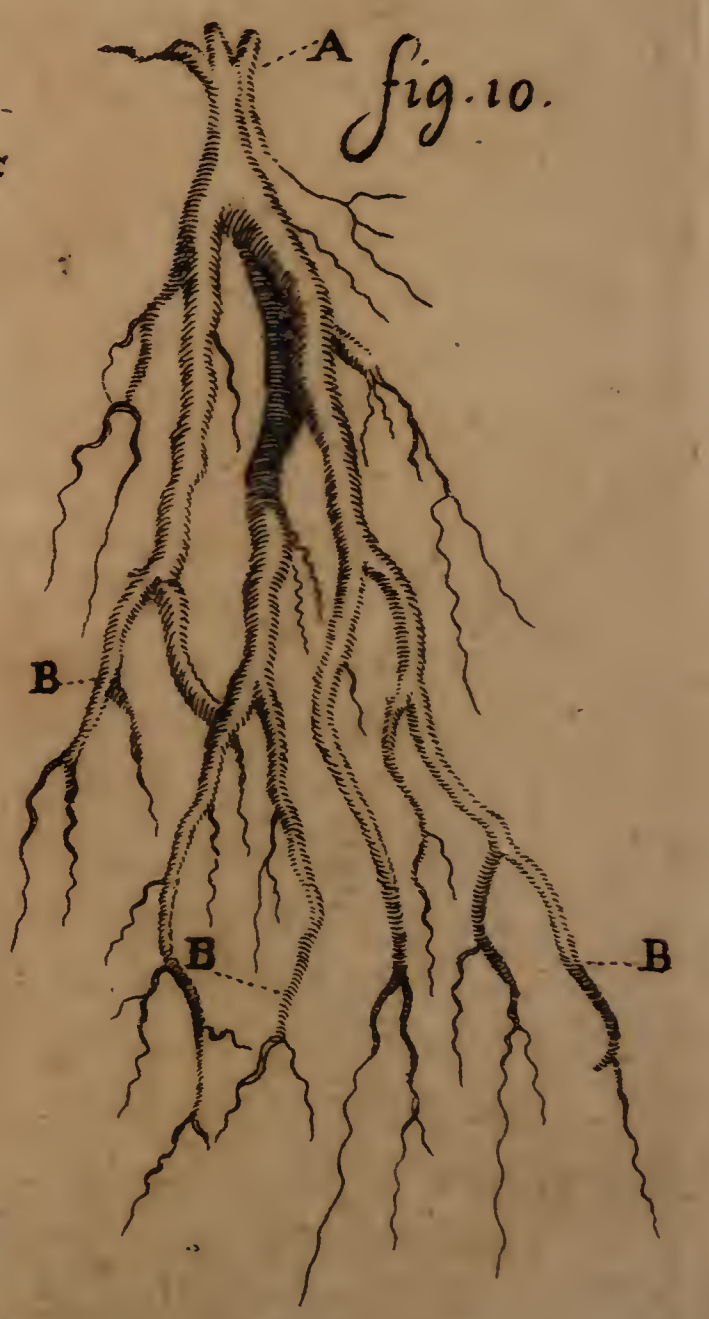
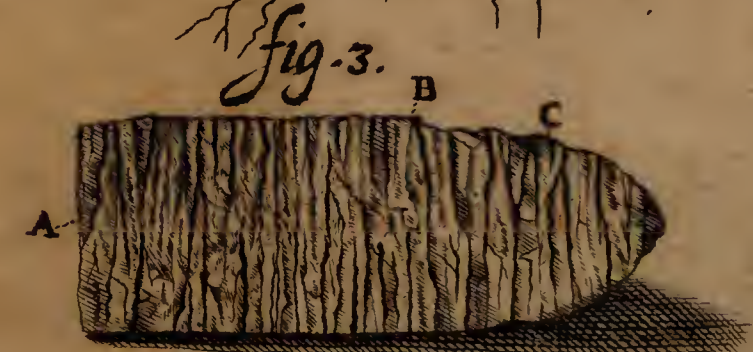
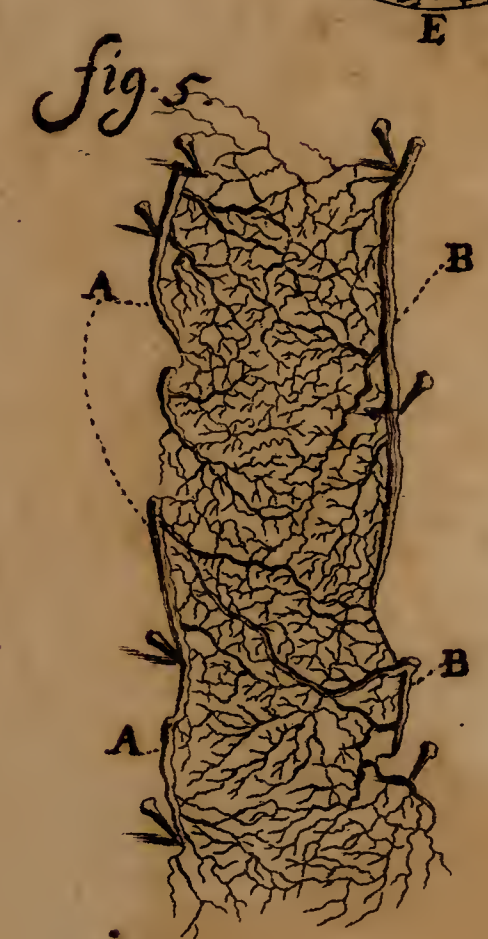
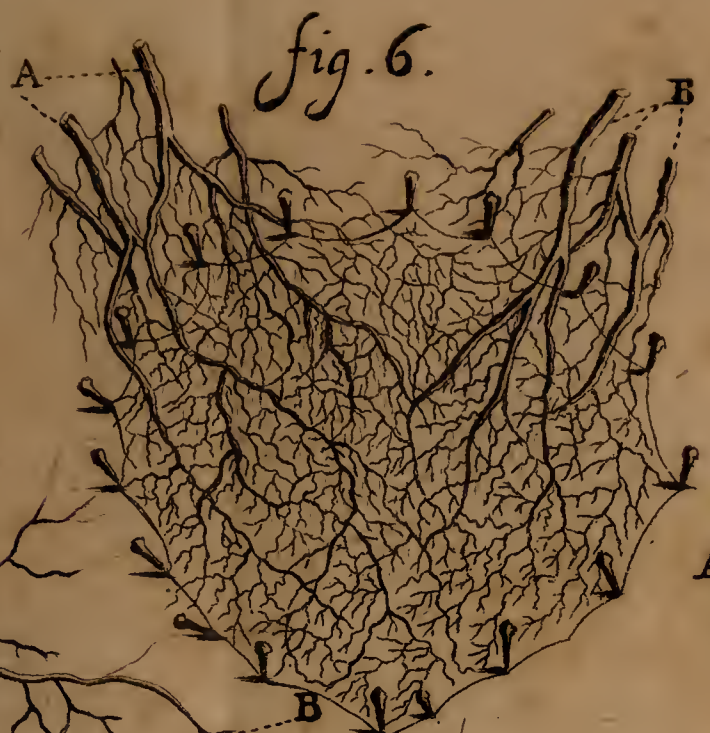
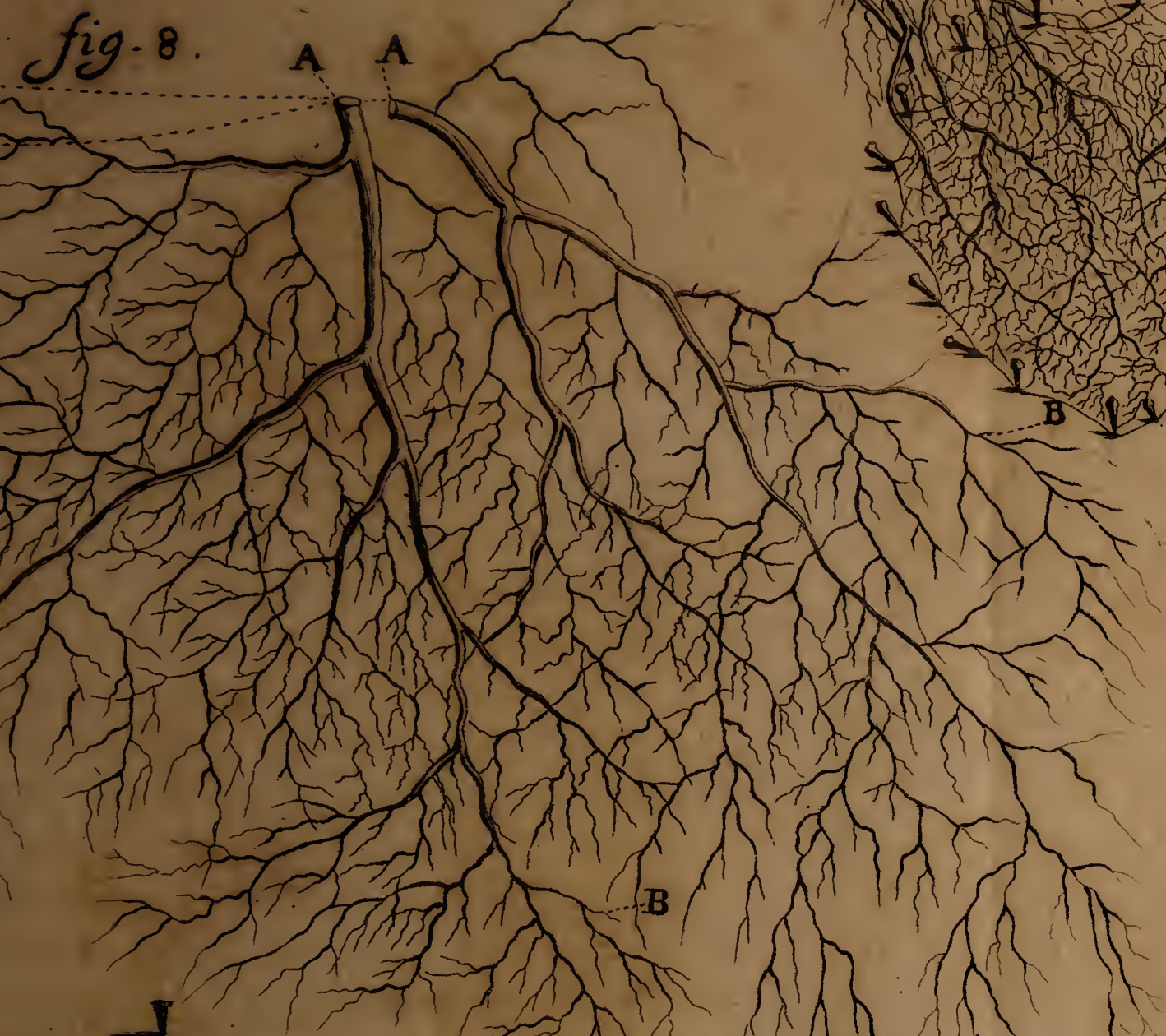
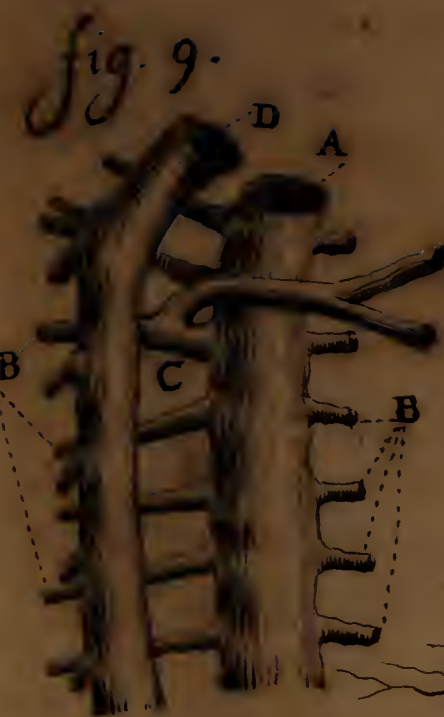
Hoc est:

PRINCIPIA PHYSICÆ, AUCTORE NICOLAO HARTSOECKER.

Parisiis apud Joh. Anisson, 1696. 4. plag. 32.

UT Clarissimus Auctor principia causasque præcipuorum phænomenorum naturalium explicet, substantiam, hoc universum replentem, neque ex omni parte duram, neque totam absolute liquidam esse posse censens, duo rerum naturalium elementa esse statuit, quorum primum infinite sit extensum, perpetuo in omnibus suis partibus agitatum, unde quaque homogeneum absoluteque liquidum, ita tamen ut dividi nequeat in partes plane a se invicem separatas; alterum vero finite sit extensum & perfecte durum, h. e. constans ex corpusculis numero infinitis, figura & magnitudine differentibus, actu indivisibilibus & impenetrabilibus. Atque hæc quidem corpuscula elemento primo ita innatare supponit, ut ab eodem undique cingantur, nec se invicem contingere possint, nullaque proinde corporum talis detur contiguitas, qualem omnes adhuc Philosophi admittere non dubitarunt. Quæ quidem prolixius exponit *capite primo, secundo* agens 25 propositionibus de motu ejusque quantitate, quam cum Cartesianis vocat productum ex numero qui magnitudinem corporis designat, & illo qui denotat ejus celeritatem. Utitur autem hoc quoque axioma, quodlibet corpus manere in statu vel motus vel quietis, nisi externa causa illud ab eodem depellat, æquilibriumque corporum ex eo deducit, quod corpora, quæ sibi occurrunt mutuo æqualibus momentis, rediguntur ad quietem, & corpora libræ affixa spectari possunt,

ac si directe se mutuo percuterent, cum uno moto alterum quoque moveatur. *Tertio* capite formationem terræ planetarumque describit, hac assumpta hypothese: Divinum Numen principio rerum creatarum elementis motum impressisse, quo factum, ut secundi elementi, confuse innatantis elemento primo, particulæ minores plus motus acquisiverint majoribus, secessionemque facientes a majoribus lentius motis, & versus circumferentiam tendentes, has ad centrum depulerint, ita ut spheram, & illam quidem, cum valde differrent figura & magnitudine, ex diversis stratis constantem componerent: fortassis etiam circa centrum ita concurrisse putat moleculas, fornicem ut constituerent subtiliori materia repletum, perinde ut stratorum. hinc inde partes, cum residerent, fornicatam induerint formam, sicque ortum globum vallibus, montibus, & cavernis subterraneis instructum, qualis terra nostra est, ruinis que valde obnoxium, si ab ignibus in cavernis subterraneis excitatis ei vis inferatur. Eodem modo reliquorum planetarum & annuli Saturnii originem concipi posse existimat, & *capite quarto* ex hoc corpusculorum subtilium recessu a centro descensum gravium corporum derivat, ac proinde, cum ille percussioni debeat suum ortum, contra Galilæum & Borellum concludit, vi primi statim ictus gravia determinatam spatii longitudinem percurrere tempore determinato. Speciatim aerem gravem esse comprobato experimento barometri, rationemque cur tempore pluvio levior deprehendatur, hanc reddit, quod tum vapores aquei adscendant & quodammodo sublevent aereas particulas, in quas impingunt. Hinc *capite quinto* transit ad naturam & proprietatem plurimorum corporum, tam solidorum quam liquidorum indagandam. Præcipua huc redeunt: soliditatem ex gravitate seu pressione subtilioris materiæ nasci, eamque eo majorem esse, quo altiores sunt columnæ incumbentes, plana que, quibus se contingunt partes corporum, ampliora; hinc & difficilius liquari & malleo tenuari hujus generis corpora, præsertim si plana partium non sunt polita, sed asperitatibus prædita; eidem quoque causæ elasticitatem acceptam referendam esse; fluidorum partes esse sphericas aut spheroides vel etiam polyedras, magnitudine soliditateque differentes, prout ipsa fluida pondere, aut fluiditate sunt diversa, ut v. g. mercurii partes sint spherulæ solidæ, aquæ cavæ, aeris ex armillis quasi contextæ, & sic porro;

E. Andre. Sohn sculpf. linc.

Handwritten text at the top of the page, possibly a title or header, which is mostly illegible due to fading and bleed-through.

Small handwritten text or initials located in the lower-left quadrant of the page.

ex partium configuratione proprietates corporum esse arcessendas. Quod qua sit ratione faciendum postquam variis speciminibus ostendit in auri, mercurii, aeris, soni, ferrique proprietatibus, *capite sexto* describit formationem Solis stellarumque fixarum, ortarum nimirum ex elemento primo, abeunte, cum secundum in planetas coalesceret, in plurimos globos igneos. Horum natura ut eo rectius intelligatur, de igne pluribus agit, ejusque ortum fermentationi tribuit, exemplo usus aquæ fortis limaturæ ferri affusæ; flammam vero putat excitari, cum corporum partes irregulares levesque in aerem abreptæ, & cum salis aerei particulis fermentantes, primo elemento innatant; pondus autem atmosphæaræ terram ambientis flammamque comprimentis efficere, ut ex ea rivuli primi elementi promanent, quos radios luminis appellamus. Supponit ergo, cum fixæ conderentur ex elemento primo, cinctas illas fuisse diversis quasi stratis aut atmosphæris crassioris subtiliorisque materiæ, ignesque illos majores minoresque factos, pro quantitate materiæ combustibilis circumstantis, aut prout gravitate sua magis minusve apta fuit, ut in hos ignes incideret: ipsam autem materiam fixas ambientem pondere suo infinitos rivulos elementi primi seu radios luminis exprimere. Manere porro eadem magnitudine fixas censet, quia fumi partes, qui continue ex illis egreditur, atque nutrimento ipsis fuit, in certa distantia denuo collectæ gravioresque factæ, quam ut viam suam continuare possint, in astra illa recidunt, fermentantesque cum salibus aeris, qui illa cingit, flammam suscitant, novumque stellis alimentum suppeditant. *Septimo capite* Cl. Auctor explanat motum terræ & planetarum eadem fere ratione, quam in *Tentamine novi Systematis Mundi anno 1691 Parisiis edito* ipse tradidit anonymus, cujus hæc brevis summa est: si ponamus (Fig. 1.) punctum T fuisse locum æquilibrium telluris, eam æqualiter impulsam a radiis Solis non ad B usque solum propelli debuisse, in quo resistentia impulsui æqualis, sed ritu omnium corporum ad æquilibrium tendentium, ulterius ad D usque procedere, atque hinc fere usque ad T regredi, sicque plures oscillationes peragere, antequam in B quiesceret; cum vero æqualis illa impulsio locum non habuerit, ob partes telluris heterogeneas, ex quibus fluidæ tantum non recipiunt impetum, quantum solidæ, multumque difficilius telluri fuerit a T procedere usque ad D, quam circa

TAB. I.

Fig. 1.

Solem gyrum describere, hinc ipsam viam percurrere cœpisse ex utraque quasi compositam, circulum nimirum eccentricum T C. Hoc in cursu tellurem secum abripuisse materiam cœlestem, & circa Solem vorticem effecisse, adeoque viam quasi munitivisse reliquis planetis, ut impulsus a radiis solaribus ab occidentē versus orientem moverentur. Hinc effici, majorem olim fuisse telluris eccentricitatem, eamque sensim minui, donec tandem tota evanescat. Aphelium locum mutare, quia materia cœlestis a planetis in motum concitata, tellurem a suo cursu aliquantum abripit. Planetas aphelios tardius, perihelios velocius revera moveri, quia in hos major agit radiorum solarium quantitas quam in illos, quamvis in tellure id non admodum sit sensibile, quoniam in aphelio terras, in perihelio maria Soli obvertit, atque ita dicta inæqualitas quodammodo compensatur. Tantum motus imprimi a radiis solaribus planetis, quantum imperiuntur materiæ cœlesti ipsis resisterenti, ac proinde motum ipsorum non amplius augescere. Planetas olim non determinatos fuisse a radiis solaribus, ut in eodem moverentur plano, sed cum unus alterum quasi secum abripuerit, factum, ut fere in uno plano moverentur, seu ut orbēs illorum se interfecarent, & tanto quidem obliquius, quo majori vi cientur, seu quo Soli propiores. Lunam circa Solem quidem primum motam, statim vero cum propior facta fuisset atmosphæra æthereæ telluris, a radiis solaribus propulsam circa hanc gyrate cœpisse, cumque secum abriperet materiam cœlestem terram cingentem, ab hac tellurem, alias jam impulsam a Solis radiis circa axem, qui per centrum gravitatis ejus transit, in orbem fuisse motam. Jovem citius converti circa suum axem quam terram, quoniam atmosphæra ejus a quatuor satellitibus propellitur, longe velocioribus nostra Luna. Lunam eandem faciem ad nos semper convertere, quia cum fortassis in parte aversa mera sint maria, solidiores autem partes hemisphærium nobis conspicuum componant, gravior pars semper deorsum versus nos propendet. *Capite octavo* fluxus & refluxus maris causa petitur a motu Lunæ, mediante materia cœlesti telluris atmosphærae aeræ communicatō, quæ deinde aquas oceani non ex illis tantum locis, quibus Luna imminet, sed oppositis quoque, propellat. Quod autem fluxus major contingat in noviluniis & pleniluniis æquinoctialibus, ex dispositione marium littorumque derivatur

tur. Porro ut naturam proprietatesque magnetis explicare possit Cl. Auctor, sumit *capite nono*, in terra circulari mollem limum triangularibus prismatibus eodem ordine sitis repletum, ita tamen ut axis circulationis differat ab axe motus terræ diurni, perinde ut contingit in sphaera vitrea aqua repleta, cui injecti cylindri cavi ejusdem cum aqua gravitatis specificæ (Fig. 2.) prismata verò illa intus cava, illisque ex quibus ferrum componitur similia esse, nisi quod strictioribus gaudeant canaliculis materia subtili repletis, quæ dum terræ ab occidentem versus orientem convertitur, magno impetu ex illis erumpat, reflexaque à circumstantibus corporibus per circulum redeat in prismata, continuoque circa tellurem gyretur: magnetem autem nihil aliud esse, quam limi prismatibus ferreis repleti partem induratum, commodeque terrellam vocari, cum non secus ac terra à materia subtili, quæ magnetica dici solet, ambiatur & pervadatur. Censeo ergo, declinationem magnetis propterea variari, quod poli magnetici limi convertantur ab oriente versus occidentem circa polos motus terræ diurni A & B, in circulo v. g. *ac*, ex succedentium temporum observationibus determinando: ferrum ad magnetem ideo accedere, quod materia, dum magnetem ingreditur, viam brevissimam affectans in solidas prismatum ferri partes impingat: vim magneticam ferro tribui a magnetis contactu, dum partem aliquam atmospheræ magneticæ recipit & secum aufert, atque hinc quoque magnetes optimæ notæ fieri debiliores, si plura iisdem frustis ferri admoveantur virtute donanda. Quam plurimam quoque alia singulariaque experimenta ex sua hypothese declarat, quæ ex ipso Auctore cognoscere non pigebit Lectorem rerum naturalium curiosum. Ita quoque deprehendet *capite decimo*, ignes subterraneos & terræ motus derivari ex fermentatione analogâ illi, quæ contingit, quando limatura ferri cum sulphure mista humectatur aqua, dum dilatat aerem inclusum subterraneis cavitatibus: *capite XI* ventorum causam ordinariam statui motum terræ diurnum, quæ tamen turbetur à radiis Solis nunc hic nunc illic aerem rarefacientibus, ab occursu montium, vaporibus ex terra marique afeendentibus, fermentationibusque in aere factis, & hinc ventorum statuum rationes afferri: *capite vero duodecimo* de meteoris, & *decimo tertio* tandem de origine fontium & fluminum docte breviterque tractari.

TAB. I.

Fig. 2.

DISSERTATIO DE NOMINE PATRIARCHÆ JOSEPHI A
Pharaone imposito, in defensionem vulgatae Editionis, & Patrum, qui
Josephum in Serapide adumbratum tradiderunt. Auctore Fra-
tre GUILLELMO BONJOUR Tolosano,
Ordinis Eremitarum S. Augustini.

Romæ, typis Francisci de Rubeis, & Francisci Mariæ Acsamitek
a Kronenfeld, 1696. plag. 8½.

VExatissimum est cognomen ZAPHNATH-PAHANEACH, quo
Josephum a Pharaone condecoratum legimus Gen. XLI, 45, mul-
tumque in eo explicando variant Interpretes. Receptissima est senten-
tia, quæ istis vocabulis arcanorum revelatorem innui contendit. Ast
versio vulgata per *Salvatorem mundi* ista transtulit. Sed cum a non
paucis hactenus ostensum fuerit, quod dicta modo expositio vix ulla
ratione alia, quam prævio Hieronymi exemplo nitatur, hinc trans-
lationis non minus vulgatæ ac Hieronymi auctoritatem vindicatu-
rus hic viginti quinque annorum Juvenis haud indoctus, Joanni ante
omnia Gregorio contradicit, qui asseruerat, eum, qui Hieronymo
glossam de vocibus istis per τὸ Saluator mundi exponendis revela-
verit, satis ipsi imposuisse. Non enim fugisse perhibet Hieronymum
notitiam linguæ Ægyptiacæ, e qua sola tamen clavis interpretationis
heic petenda veniat. Atque hoc assertum inde stabilire nititur, quod
epistolas, quas Pachomius, Cornelius & Syrus Ægyptio sermone
sibi scripserant, & quarum mentionem Gennadius facit in Pacho-
mio, Hieronymus Latinas fecerit, seque Ægyptii sermonis simplici-
tatem imitatum ipse fuerit professus; id quod manifeste satis edoceat,
quam idoneus ipse testis sit significationis vocabulorum hujus lin-
guæ, ac illis omnino præferendus, qui nulla Ægyptii sermonis ratione
habita, nomen hoc revelatorem arcanorum interpretentur. Sed ut
paulo penitius vocabulorum eruat significationem, per vocem צַפְנָת
servatorem notari, primo loco ostendit. Radicem namque צַפַּן idem
esse vult ac servare, custodire & conservare, unde Prov. XIII, 22,
tam in paraphrasi Chaldaica, quam in versione Syriaca, reddatur per
verbum נִטַּר, servavit, eandemque significationem & in aliis, quæ
affert, locis obtinere commemorat. Porro Chaldaicum נִטַּר id esse
ait, quod Hebraicum נִטַּר: sicut ergo hoc foemina terminatione

נִטַּרַת

שָׁמַר sit fervator, conservator, custos, ita quoque שֹׁמֵר idem de-
 notare existimat. Quod interim Ægyptius sermo foemininam in ma-
 sculis terminationem admittat, alibi se demonstraturum dicit, ubi de
 veteri Ægyptiorum lingua sit acturus. Deinde altero vocabulo פָּנַח
 mundum innui secundum Ægyptios sic probat, ut præ cæteris alle-
 get Ægyptium Orphicorum Phaneta, qui ex ovo profusus hierogly-
 phice dicatur; ovo autem mundum adumbrari ostendit. Pana
 porro esse mundum dicit, interque alia id inde probat, quod eum
 nomine quoque Chemmis donarint Ægyptii; istud ipsum vero mun-
 dum significare, prolixis usus deductionibus docere satagit. Ad hæc He-
 rodotum testari, quod Pan Ægyptiace quoque Mendes vocetur: sicut
 ergo Græcorum τὸ πᾶν sit universum, ita τὸ Mendes ipsi idem est,
 quod Latinorum mundus. Tandem vocem פָּנַח asperrima literarum
 enunciatione adhibita proferri posse *phonghanc*, cui vicina sit Japo-
 nica vox *phongacu*, quæ omnes mundi partes significet. Eo autem
 nomine ideo insignitum refert Josephum, quod custos fuerit & cu-
 rator thesauri totius orbis. Nam LXX Interpretes Hebraico verbo
 שָׁמַר sæpe substituere verbum ἡστυαγωγός: ut adeo Servatoris mundi
 nomine quæstorium Josephi munus, quo pro orbe terrarum a fame
 liberando donarit eum Pharao, quam optime expressum fuerit.
 Quid? quod & dicta hæctenus ex nomine uxoris Josephi illustrare
 liceat. Virorum quippe officia dignitatesque in uxores ut recidant,
 atque inde iis nomen fiat, haut ait esse infrequens. Ast nuncupa-
 tam ejus conjugem חַנָּח Gen. XLI, 45. hoc est, reconditricem
 seu coacervatricem, a Syro themate חָנַח, coacervavit; sicuti & re-
 conditum esse Hebraice dicatur חָנַח ab inusitata radice חָנַח.

Hæc primi capituli in Tractatu isto contenta sunt. Nunc in
 secundo Auctor probat, quod in allata quadam ex Grutero inscripti-
 one *Serapis* Servator Josephus sit. Serapis enim, qui & Sorapis, no-
 men habere ipsi videtur ab Hebraico שָׂרַפ, bos, & שֵׁבִיב, quod sit spica.
 Id vero omnium optime quadrare in Josephum, de bobus & spicis in-
 terpretem. Huc pertinere dicit Serapidis natalitia diebus septem ab
 Ægyptiis acta, & procul dubio bovem spicamque septuplicem in-
 nuentia. Porro Osirim quosdam Serapim existimasse edocet. Ægy-
 ptios autem vaccam sub solstitium hybernum septies circa templum
 circumferre solitos, quem ritum vocarint indagationem Osiridis, cir-
 culum

culumque Solis; jam Solis circulum notare ait eursum annum, unde cum septem boves septem annos olim denotarint, indagatum fuisse ista solennitate Osirim sive Josephum Servatorem mundi, thesauros pro universo a fame per totidem annos liberando facientem. Nec male in eum quadrare Osiridis nomen, quandoquidem Hebraicum **אֲשֵׁרָת** thesaurizantem seu thesauros facientem indiget. Osirim quoque cum Pana multi esse existiment, occasionem apprehendit Auctor explicandi istum nummum, in quo describendo Rigordus atque Graverollus jam ante desudarunt, prout nos Tomo II. Suppl. p. 369. seqq. dixisse meminimus, ubi & ipse nummus æri incisus potest conspici. In anteriori nempe parte apparere putat Osirim imberbem & cornutum: figuras autem, quæ in postica parte conspiciuntur, crescentis puta Lunæ cornua super tripodem variis tæniis exornata, una cum globulo papillato & quatuor punctis interstincto, similem in modum Osiridi vindicat. Literas adjectas Lc interpretatur *Λυκάβατος* σ anno ducentesimo. Hunc annum accipit de anno periodi Julianæ 4589, V. C. 629, & ante Christi epocham 125, quo consulatum gesserint M. Plautius Hypsæus & M. Fulvius Flaccus. Hoc ipso autem maximam sterilitatem in Africam intulisse ingentem locustarum numerum, quæ occasionem nummo isti præbuerit, dum Ægyptii, seu consternatione ob istam famem affecti, seu salutis Africæ suis divitiis consulturi, ad Josephum servatorem & nutritium orbis confugientes eundem cudi fecerint. Deinde, quod Ægyptus fame laborantium asylum, ejusque Serapis istorum Servator habitus fuerit, ostendit: hieroglyphicam quoque simulacri Serapidis expressionem a Macrobio lib. I. Saturn. c. 20. delineatam ita explanat, ut cuncta in Josephum haud difficulter quadrare evincat. Serapæum canem Anubim vulgo nuncupari dicit, procul dubio quia Joseph fuerit **הַנֹּבֵן**, progerminans, frugifer, fructum proferens. Inscriptionem apud Reinesium, ubi frugifero Sarapi fortuna adjungatur bonusque eventus, optime quoque de Josepho capi posse, totus sibi persuadet.

Serapidis comes individua Isis est: quamobrem, posteaquam Auctor per Serapim Josephum Servatorem adumbratum fuisse ostendit, ulterius, quod in eundem quoque Isis recidat, capite tertio evictum dare conatur. Potissimum autem in eo est, ut probet, Isidem dictam fuisse salutarem, pictamque eam bovis habentem cornua, utpote

utpote cui vaccas etiam consecrare Ægyptiis placuerit. Nobile hinc argumentum peti posse autumat, quod Isis fructiferum Josephum, boum somnii Pharaonis interpretem retulerit. Spicas eam capite circumtulisse, e testimoniis antiquis monstrat: has ergo non aliam in finem ipsi tributas conjicit, quam ut spicarum a Pharaone visarum imaginem exhiberent. Filium Isidis dictum legi Consum, ideo, quia Josephus fuerit כנסת hoc est colligens seu congerens. Munus Consi fuisse, salutaria & fida suggerere consilia: idem fecisse Josephum. Isidi addi Bubastin sive Dianam: hanc vero exhiberi multimammiam spicasque manu præferentem; quod quilibet ad Josephum facile queat trahere. Fabulatos veteres, Dianam aprum immisisse magnitudine & robore insignem, qui terram coli & in ea sata fieri minime siverit, pecoraque omnia & obvium quemvis e medio sustulerit, usquedum Meleager transfosso latere beluam interfecerit. Apro sterilitatem denotari; quia vero sepositis ad usum famelicorum frugibus inopiæ occurrerit Josephus, hinc traditum, quod is aprum interfecerit, dictumque eum Meleagrum, quod Hebræis מלהו sit multitudo, & נאנ significet congregare, congerere. Isidem dici Inachi filiam; qua fabula respectum credit ad amnem, unde emergentes boves Pharao viderit, ac cum Josepho locutus dixerit: הנה נאנ, *Inneachu*. Argum centum oculorum vaccæ Ius sive Isidis custodem refert ad centum conjectores sive prophetas atque sacerdotes Ægyptios, quos Pharao super suo somnio consuluerit. Nec male in eos quadrare ait nomen Argi, quia Hebræis ארגו comitatum seu cohortem significet.

Ita illustrata Iside, Isiorum tempus in obscuritate latere Auctor noluit, præsertim cum Gemini, nobilissimi Scriptoris, ætas exinde possit detegi. Isia videlicet solennia erant Ægyptiorum in honorem Isidis celebrata. Annis vero 120, postquam hæc inciderunt in solstitium hibernum secundum Eudoxum & Ægyptios notatum, Geminus se scripsisse dicit elementa sua Astronomica, librum antiquitatis studiosis pernecessarium. Nisi ergo Isiorum tempora recte determinaveris, nunquam etiam Gemini ætatem determinare certo poteris. Isia proinde Auctor noster in prima Appendice neutiquam cum Scaligero in VI Paophi, nec cum Petavio in XVII mensis Athyr conjicit, sed a prima die mensis Athyr ad quintam inclusive, hoc est,

V, IV, III, prid. & Kal. Novembris celebrata ostendit. Iis autem, quibus in hoc negotio nitatur, rationibus late deductis, eo tempore, quo scribebat Geminus, quod ante annos 120 Isia inciderint in solstitium hibernum, (Ægyptii enim annum isto ævo vagum adhuc in usu habebant,) necessario actum fuisse annum ante Christi epocham 137, decimum nempe Ptolemæi Evergetis secundi, concludit, mentemque hanc suam pluribus, quam heic referre liceat, declarat.

Sed & alia Appendix superest, in qua de tempore celebratorum ab Ægyptiis Serapiorum disquirat Auctor, idque refert ad octavum anni ipsorum mensem, Pharmuthi nomine insignitum. Quod autem ad diem mensis attinet, observat, Ægyptios diem ad Solis occasum facere, & ad alterum occidentem terminare. Serapia ergo celebrari coepta perhibet die mensis Pharmuthi vigesimo nono, hoc est, VIII Kal. Maji. Eodem tempore passum fuisse S. Marcum Evangelistam, eumque ipso illo vigesimo nono Pharmuthi die comprehensum, ac trigesimo subsequenti martyrio coronatum statuit. Annum Christi assignat sexagesimum octavum, cyclo Solis XXI, litera Dominicali B, pridiano die in Dominicam elapso. Annum vero Marci tempore apud Ægyptios saltem occidentales, quos inter & Alexandrini, vagum non fuisse perhibet. De Orientalibus autem usque ad Dioeletiani tempora longe aliter hoc in capite sentiendum esse demonstrat.

*WILHELMI ERNESTI TENZELII HISTORIOGRAPHI
Ducalis Saxonici Epistola de Sceleto Elephantino Tonnæ nuper effosso, ad
Virum toto orbe celeberrimum, ANTONIUM MAGLIABE-
CHIIUM, Serenissimi Magni Hetrurix Ducis Bibliothecarium & Consiliarium.*

Editio secunda. Jenæ apud Bielkium, 1696. in 8. Plag. 2.

Post debitas illustrissimo MAGLIABECHIO laudes, describit Auctor clarissimus locum, ubi sceleton istud repertum est. Tonna, inter Thuringiæ Dynastias haud postrema, Serenissimo Duci Saxo-Gothano hodie subjecta, binos præ cæteris habet pagos ejusdem nominis, quorum alter *Burg-Tonna*, alter *Grafen-Tonna* appellatur. Priori adjacet mons sive collis arenosus, arenam in fundo præbens purissimam al-
bissimamque, in variorum artificum usum longe lateque transpor-

tari solitam : quam effodientes anno 1695, ossa quædam maxima reperiunt, ad pedes posteriores spectantia, unum novendecim librarum pondere : deinde globum sive caput rotundum acetabulo insertum, capite viri majus, novemque librarum : hinc majus os femori simile, triginta duarum librarum : mox spinam dorsi cum costis adherentibus, profundiusque in arena abditos globos longe majores binos, una cum ossibus eo pertinentibus, pedum nempe anteriorum, tum os humeri, quatuor pedes longum, duasque spithamas latum cum dimidia : inde vertebrae colli cum vertice acuminato : denique caput prægrande cum quatuor dentibus molaribus, quorum singuli duodecim libras pendebant, & duobus maximis dentibus sive cornibus, duarum & dimidiæ spithamæ crassitie octoque pedum longitudine ex capite prodeuntibus. Dolendum vero, & caput & dentes, exceptis maxillaribus, quos integros ferme acceperunt, & reliqua ossa adeo fragilia, consumpta carie, situque corrupta jacuisse, ut nullum eorum ex omni parte incontaminatum erui potuerit, sed in plurimas particulas disjecta fuerit. Cum primum fama emanaret, vulgarem simul opinionem de ossibus gigantis circumferebat, quæ tamen viso capite statim evanuit. Postea duæ opiniones emerferunt, quarum altera pro elephanti sceletto, temporis diuturnitate maximam partem petrefacto; altera pro unicornu fossili, ut vulgo vocant, seu minerali jocantis naturæ fœtu, habet. Prior sententia Tenzelio nostro cum primis placet, quam ita defendere aggreditur, ut primo ostendat, sceletto Tonnensi omnia convenire, quæ ad vera elephanti ossa requiruntur; deinde evincat, non esse minerale fossile, sed animale petrefactum; denique inquirat, quomodo in has terras ipsumque locum pervenerit elephantis.

Primum ostendit ex collatione sceleti Tonnensis cum anatomia elephanti, ab A. Mouliino in Hibernia suscepta & descripta, quam & in Actis nostris A. 1684. mense Decembri memoravimus. Refert Moulinus, in cranio existare magnum cellularum numerum, plerumque triangularium, membranulis obductarum &c. Has cellulas in fragmentis cranii Tonnensis monstrat Tenzelius, modo oblique, modo directe cranium transeuntes; membranulas autem, vasis sanguineis exsiccatas, firmissime agglutinatas, colore flavo subrubicundo tinctas, scilicet pro forte tentatas in frustula dissilire, simulque co-

lorem istum auferre, ut cranii albedo emineat: meatum quoque medullæ spinalis & posticam cranii partem, in duos prægrandes sinus seu lobos ita dividi, ut olunes humanos referre videatur; quod Raius in Synopsi Animalium Quadrupedum de elephantis notavit. Porro duos maximos dentes, singulos centum & amplius librarum pondere, duarum & dimidiæ spithamæ crassitie octoque pedum longitudine ex capite prodire, simulque referre nativum lævorem, colorem subflavum, nigricantibus maculis subinde conspersum, curvaturam, & strias nullis aliorum animalium dentibus cornubusque communes: imò quod maxime notari meretur, superesse adhuc cuspidem dextri dentis, apertissimo limationis signo conspicuam, de qua Plinius libri XIX initio. Allegat etiam Tenzelius mercatoris cujusdam apud Indos diu versati testimonium, secundum regulas Indorum ex dentibus illis judicantis, elephantum nostrum plusquam ducentos annos vixisse: idque ex Cadamusto confirmat, simulque ex aliis scriptoribus ac itinerariis docet, nec pondus, nec longitudinem dentium Tonnenis insolita esse. Veterem disputationem, cornua dentesve sint appellandi, non definit; placere tamen sibi innuens Aldrovandi Bochartique de media illorum natura sententiam, applicat Raii observationes de interna illorum constitutione, quod ex conjunctis iisque admodum exilibus tubulis constat. Dehinc ad quatuor dentium molarium massas Tonnenis elephanti progreditur, evictaque illorum cum definitione Raii similitudine, inquirat causam differentie, quod alii elephantum quatuor, alii octo dentes habeant molares. Brevioribus absolvit reliquorum ossium collationem, quoniam pauca ex illis fragmenta supersunt; varia tamen profert indicia, magnitudinem elephantis Hibernici Tonnensem bis æquasse. Situm denique totius animalis non naturalem vel ordinarium, sed extraordinarium plane violentumque attendit, quod cornua sive dentes maximos versus ortum ac septentrionem protendebat; pes anterior sinister lateri capitis adjacebat extensus; dexter sub corpore deorsum inclinatus; sinister posterior in acetabulo incurvatus; dexter initio statim repertus & hinc inde distractus fuit.

Alterum disquisitionis caput ita tractat Tenzelius, ut primo ex Kircheri Mundo Subterraneo describat rationem fossilium seu mineralium, calvariæ prægrandium, dentium ossiumque specie efficto

effictorum : & cum Kircherus discrimen eorum a veris ossibus in eo ponat , quod hæc semper tibiæ canales fistulososque meatus olim medulla refertos retineant, illa vero solidum lapidem sine ulla tibiæ concavitate mentiantur ; Tenzelius ostendit , quæcunque in elephanto sunt ossa concava & fistulosa , medullisque referta , ea in Tonnenfi etiam sceleto paria facere ; nec reliqua Kircheri observata omittit , probatque ex Conringio , non posse naturam sibi relictam sine omnibus adminiculis , ossa undiquaque perfecta condere. Multo igitur verisimiliorem censet Anselmi Boëtii sententiam , qui tradit , margam lapidescente aqua irrigatam lactis instar fluere per terræ cavitates , & si in ligna vel ossa vetustate arefacta incidat , ea transmutare eorumque partes sibi assimilare. Hoc sceleto Tonnenfi competere prolixè contendit Tenzelius , scrutiniumque chymicum advocat , & varia ossium elephantinorum petrefactorum exempla ex Bartholino , Lambécio Ciampinoque producit : addens conjecturas de elephanti Tonnenfis sedecim pedum altitudine , quo tamen multo majores dari , & nonnullos ad 24 vel 27 pedes ascendere docet.

Tertium caput exorsus Tenzelius removet aliorum conjecturas , qui elephantum quondam Tonnam delatum ibique tumulatum finxerunt , iisque cum alia argumenta opponit , tum ipsam maxime montis arenosi rationem , qui diligentius inspectus nunquam se perfossus & deinceps rursus repletum , manifestissime prodat. Primum stratum suppeditat humus atra quatuor pedum ; succedit glareæ friabilis duorum & dimidii pedum , cujus medium osteocollæ tofaceique lapides duorum pedum altitudine explent , ut & sub ea dimidii pedis spatium : sequitur argilla arenosa sex circiter pedum , in qua iterum osteocolla duorum digitorum , & infra unius pedis altitudine occurrit : hanc excipit alterum glareæ stratum sex circiter pedum , eique demum subjacet arena alba & pura , cujus profunditas nondum explorata est , quod in ea vix tres pedes effossa elephanti sceleton apparuit. Enimvero si unquam perfossus , injectoque elephante repletus iterum fuisset hic collis , minime strata stratis ordine imposita , sed omnia illa arenarum genera terræ nigræ permixta inveniremus , ut quotidie in tumulis fodiendis fieri solet : multo minus tofacei lapides in hanc duritiem coalescere , aut osteocollæ radices suas venasque , per totum montem ad ipsam usque superficiem conspicuas spargere , tan-

tave quantitate crescere potuissent, ut statim in medio primæ glareæ, quæ atram humum proxime contingit, duos pedes, & sub ea dimidium explerent, seque inferius in argillam arenosam extenderent, spatium duorum digitorum & sub ea pedis unius occupantes. Nihil igitur superesse dicit Tenzelius, præterquam universale diluvium, in quo perierit cum aliis sui generis diversisque animantibus elephas noster, undisque immanibus raptus & jactatus, aquis tandem decrescere incipientibus fundum petierit, cui aquæ ista diversarum arenarum strata induxerint, iisque in superficie exsiccatis atra tandem humus sensim accreverit. In subsidium itaque vocat celeberrimum Medicorum Stenonis & Grandii de diversis illis stratis, Rudbeckii de atra humo, & Conringii de variis in Germania diluvii indiciis, observationes, iisque ad propositum applicatis concludit, Magliabechii aliorumque in Italia eruditorum, Ciampini præsertim, iudicio omnia submittens, & collationem cum sceleto elephanti Florentino fieri exoptans.

Atque hæc de celeberrimi Tenzelii sententia retulisse suffecerit, quæ quam pulchre cum nova clarissimi Angli Joannis Woodwardi circa Naturalem Historiam Telluris hypothese (quam nuperrime in Sectione I Tomi III Supplementorum pag. 7-19. prolixius exposuimus) congruat, non injucundum erit Lectori Benevolo expendere.

*EPISTOLÆ ANATOMICÆ PROBLEMATICÆ IV, V, VI, AD
Virum Clarissimum FREDERICUM RUYSCHIUM M. D.
Anatom. & Botan. Professore; una cum hujus
totidem Responsionibus.*

Amstelodami apud Joh. Wolters, 1696. in 4. plag. 6. Fig. tab. 4.

TRes exercitatissimi in arte anatomica Ruyschii Responsiones, ad epistolas problemáticas Dn. Joh. Gaubii datas, A. 1696 mense Junio p. 270 recensuimus. Postmodum ad novastres aliorum Auctorum epistolas idem accurate, ut solet, respondere voluit. *Quarta* nempe in ordine Responsio ad Dn. Joh. Jac. Campdomercum dirigitur, qui accuratissimam glandularum, fibrarum atque cellularum lienalium ab experientissimo Ruyschio efflagitaverat explicationem. Liene humano hinc methodo consueta præparato, & vasis sanguineis turgidis factis, substantiam ejus non nisi congeriem arteriarum, venarum, lymphæ ductuum & nervorum, quæ membranis ambientibus

tibus coerceantur, Ruyschius esse vidit. Molles vero vasorum sanguineorum propagines, glandulas, quæ nullæ tamen adsint, repræsentare, plurimisque præclaris Anatomicis, sibi que ipsimet imposuisse, quod fasciculatim disponantur, & in corpuscula molliora, succosa magis, ac rotunda redigantur, ad oculum in TAB. IV. fig. 4. lit. C. (nobis TAB. I. fig. 4.) ostendit. Has inter nullas esse intercapedines aut cellulas, nisi violento modo producantur, comprobat; admittit tamen illas in liene vitulino, quas fibræ, quæ in humano non adsint, innumeræ variaque serie dispositæ, loco ramorum venosorum, ut ex Fig. 3. patet, constituent. *Quinta* scripta est ad Dn. Gerhardum Frenz Med. D. in qua totius corporis perioestia vasis scatere sanguifluis evincit, oculisque TAB. V. Fig. 1. & 2. (nobis Tab. I. Fig. 5. & 6.) exponit. Oriri illa docet, in primis perioestii anticnemii, ab utroque latere uniuscujusque ossis tibiæ, & præsertim e vasis suralibus, tamque numerosa detexit, ut infarcta sanguine aut materia ceracea perioestium totum summa tingant rubedine. Explicationem viæ, qua billis ad vesiculam felleam descendat, jungit, eamque appellat cum celeberrimo Bohnio ductum cysticum, glandulas tunicæ interioris vesiculæ eidem scopo inservientes adjiciens, quas in collo plures, circa fundum rariores fig. 7. lit. E. E. delineatas exhibet. Radices quasdam e vesiculæ felleæ fundo emergere negat, satis in eo confirmatus, quod vesículas bilè repletas lustraverit, quæ hepatis fundo suo nequaquam connatæ, cervicè tamen hepatis adhæserint. Arterias cysticas non tantum vesiculæ inservire, sed per duplicaturam membranæ hepar ambientis copiosè quoque disseminari declarat, jureque eas accenseri posse vasis hepatis communibus non ambigit, idem de venis sanguiferis & lymphæductibus harum partium judicans. Ligamentum umbilicale in homine adulto, & in foetu humano venam umbilicalem arteriis scatere, ac lymphæductibus conseri, ultimo demonstrat. Petitis D. Joh. Henr. Grætz satisfactorius, in *Sexta* arteriam bronchiale, quam 31 fere annorum spatio elapso in vitulo primus invenit Noster publicique juris fecit, in homine diligentius scrutatur. Exortum hujus, circa quem Naturam sæpius lusisse vidit, frequentiore in infima parte, & quidem in arteriæ intercostalis superioris trunculo locat, ut Tab. VII. Fig. 2. (nobis Tab. I. Fig. 8.) lit. C. notatur. Hanc anastomasibus associari ramusculis arteriæ pulmonalis minutissimis Fig. 5. (nobis 9)

TAB. I.
Fig. 4.

Fig. 3.

Fig. 5. 6.

Fig. 7.

Fig. 8.

Fig. 9.

lit.

lit. CCC exhibet. Illam vero an vena comitetur, dubius est, cum, nedum eam lustrare oculis potuerit; minime tamen necessariam credit, quod in hepate arteria hepatica nullam sibi sociam vendicet venam. Vasa pulmonalia tussi ejici posse, ut alii credunt, sibi non persuadet, polyposasque concreciones fuisse, quæ vasa mentiebantur, judicat: quarum quasdam domi sibi reservari, solaque cavitatis absentia ab arteriis venisque distingui posse, fig. 4. (nobis 10.) ad oculum exprimere voluit.

TAB. I.
Fig. 10.

Explanatio Figurarum.

Figura tertia.

- A. Portio lienis vitulini, post fasciculorum eductionem ac demum incisionem, oblata.
- B. Fibræ transversæ.
- CC. Fibrarum intercapedines, quæ cellulæ audiunt, & in liene humano in statu naturali nequaquam inveniuntur.

Figura quarta.

- A. Ramulus arteriæ splenicæ.
- B. Ramulus venæ splenicæ.
- C. Fasciculi ceu penicilli, circa quos notandum, eos a se invicem esse deductos, ut distinctius sese videndos exhiberent: in statu autem naturali sibi invicem impositi sunt.

Fig. 5.

- A. A. dextri, B. B. sinistri lateris ramus arteriosus per periostrium antienemii ossis tibiæ distributus.

Fig. 6.

- A. dextri, B. sinistri lateris vasa sanguiflua, per patellæ periostrium tendinosum disseminata.

Fig. 7.

- A. Superficies vesiculæ interior inæqualis atque reticulata, quæ non inepte comparari potest cum superficie melonis reticulati, cujus textura reticularis inæqualitatem meloni conciliat, id quod faciei internæ vesiculæ quoque evenit.
- B. Portio ductus hepatici.
- C. Portio ductus communis.
- D. Ductus cysticus.

E. E. Glandulæ per vesiculam disseminatæ, quæ haud solum inhærent parti inferiori jecori connatæ, verum etiam oppositæ, ut & vesiculæ collo, ductui cystico, nec non hepatico. Notandum autem, dictas glandulas aliquanto majores esse delineatas, ut melius conspici possint. Præterea in omni vesicula humana non æque distincte conspiciuntur, quam quidem in suilla, aut bovina, idque ob dictam reticulatam faciem internam.

F. Valvulosa & cellulosa dispositio in ductu cystico existens. Notandum autem, vesiculam hanc esse secundum longitudinem dissectam, aciculisque expansam, unde justo major apparet.

Fig. 8.

A. A. Trunculi arteriæ bronchialis e corpore infantis.

B. B. B. Ramificationes ejusdem arteriæ.

Fig. 9.

A. Portio trunci descendentis arteriæ magnæ.

B. B. B. Trunculi arteriarum intercostalium abscissi.

C. Exortus arteriæ bronchialis e tertia arteria intercostali.

D. Portio venæ azygos.

Fig. 10.

A. Truncus polypi ex aspera arteria rejectus,

B. B. Ejus ramuli,

Fig. 11.

A. Ramulus arteriæ pulmonalis.

B. Ramulus arteriæ bronchialis.

C. C. C. Inosculationes ramulorum arteriæ pulmonalis cum ramulis arteriæ bronchialis.

SAMUELIS SCHELGUIGII, S. S. THEOL. D. PROF. P. ATHE-
nei Gedanensis Rectoris & ad S. S. Trinitatis ibidem Pastoris,
QUAKERISMUS CONFUTATUS.

Francof. & Lipsiæ apud J. A. Plener, 1696. in 4. Alph. 2. pl. 18.

CUM Quakerorum colluvies majora subinde augmenta capiat, non male de Ecclesia orthodoxa merentur, qui absurdas, quibus Quakerismus scatet, opiniones orbi Christiano ad vivum præsentant, easdemque solide refellunt. In quorum numerum suo merito referendus celeberrimus Schelguigius, qui in præsentis Tractatu

TAB. I.

Fig. 8.

Fig. 9

Fig. 10.

Fig. 11.

primum Quakerorum hypothesés ex illorum scriptis, quæ haberi potuerunt, summa fide excerpfit, & convenienti ordine, filo quasi historico, contexuit, dein orthodoxas antitheses accurate demonstravit, & tandem objectiones nervose discussit. In prolegomenis, præmissa onomatologia, primo omnium de origine Quakerorum dispicit, observans, Hornium ad Novam Angliam, Americæ provinciam; Lassenium autem ad Scotiam eorundem natales referre: initium Quakerismi a Lassenio anno 1655; a Catone vero anno 1694 vel 1650 alligari, hujusque sententiam verosimiliorem videri, cum anno 1656 Quakeri jam in Hibernia nidificasse a Schledero perhibeantur, in Anglia autem James seu Jacobus Naylor, unus e Quakerorum primiceriis anno 1656 Bristolæ se pro Jesu Christo, mundi Salvatore, suis adorandum exhibuerit; propter quod facinus in carcerem coniectus, & altero post anno virgis cæsus, litteraque B, ad castigandam blasphemiam, ope ferri candentis in fronte notatus, quin imo & macilento equo sine ephippio, facie ad caudam reflexa, impositus ac circumductus, debitam vesaniæ pœnam luerit. Quakerismum porro fimbrias suas longe lateque extendisse tradit, ac quamplurimas provincias invasisse, ita ut Quakeri palam multitudinem suam deprædicent, seque populum magnum multis hominum millibus constantem jactitent. Incrementorum vero horum *causam* non esse instituti veritatem & bonitatem, nec patronorum in defendendo instituto suo scientiam & prudentiam; sed *a parte Dei*, justam in contemptores veritatis Divinæ iram; *a parte nostri* ignorantiam sanæ doctrinæ, propensionem ad novitatem, aversionem peccatorum palam grassantium: *a parte Quakerorum* gloriationem de donis eminentioribus, speciem pietatis in verbis & factis, querelas de persecutione, fugillationem orthodoxorum, inprimis Ministerii Ecclesiastici, æqualitatem inter complices, largitiones in egenos, impudentiam in propagando errore. Doctrinam Quakerorum difficulter agnosci, quia dictione utantur obscura & perplexa; terminos Theologicos in alia plane significatione, quam hactenus accipi consueverunt, usurpent; dogmata, ex quibus sibi aut factioni suæ incommoda suboriri posse prævident, inprimis de loco de Deo, Persona Christi, Magistratu, regni novi a Christo in terra erigendi conditione; callide occultent; Scholastica studia, adeoque & modum procedendi Logicum avertentur, si Barclajum exceperis, qui

qui Scholastico ordine in Theologia sua egerit, quamvis in præfatione, facto contrarius, protestetur. Nec a Quakeris sua Systemata luculentata objici posse, cum in iisdem exponatur quidem, quid Quakeri se credere profiteantur, non vero, præsertim in articulis maxime controversis, & in quibus a veritate longissime discedunt, quid revera credant: quod speciatim e Barclaji Catechismo & Confessione probatur, eosque libros cothurno esse simillimos ostenditur. Quibus ita præmissis, ad ipsorum dogmatum examen procedit, ac in primo articulo Quakerismi principium cognoscendi perlustrat, ostendens, Quakeros de veræ religionis principio ante ipsos deperdito haud leviter conqueri: juxta ipsos principium cognoscendi esse internam & immediatam revelationem, eandemque hodie adhuc in rebus spiritualibus dari, ac per lumen aliquod internum fieri; adeoque per revelationem immediatam ab iis, non omne prorsus medium, sed duntaxat externum excludi. Et cum lumen hoc toties & tantopere deprædicent Quakeri, paulo curatius illud sibi contemplandum sumit Rever. Auctor, idemque quoad nomina pariter atque rem ipsam ex scriptis illorum luculentissime pertractat, in antecessum monens, neminem debere mirari, si contradictoria sibi que mutuo adversantia nonnunquam offendat, quoniam ut veritas semper una, sic e contrario falsitas circa idem objectum frequenter multiplex sit. Agit autem primo de luminis hujus *essentia*, & quidem tum *negative*, ostendendo, lumen illud adversariorum non esse accidens, nec essentiam aut naturam Dei, neque partem aliquam hominis aut facultatem animæ, vel residuum boni post lapsum superstitis: tum *positive*, monstrando istud describi ut (1.) substantiam realem, spirituales & qua animam, sensibilem: (2.) quippiam divinæ naturæ particeps, imo ipsum Deum: (3.) aliquid non solum in corde hominis, sed etiam extra cor subsistens, quod ante omnes creaturas fuerit; (4.) inseparabile quid a Deo & Christo. Ab essentia hujus luminis ad ejusdem *principia tam essendi quam operandi* progreditur, docens, quod *illa* attinet, Quakeros ad unum omnes consentire, lumen a Deo provenire; pro Christi autem ac Spiritus Sancti dono non posse ab omnibus agnosci, quia nonnulli lumen hoc proprio Christo ac Spiritu S. venditent. Qua occasione, circa questionem, utrum Deus lumen suum immediate hominibus impertiat, an mediante natura? sive, quod eodem redit, num lumen, de quo

gloriantur Quakeri, ratione originis sit naturale, an supernaturale? notat adversarios (1.) concedere, præter lumen supernaturale dari etiam naturale: (2.) negare lumen suum esse ex reliquiis imaginis divinæ, post lapsum superstitibus, aliove modo ratione originis naturale: (3.) invehi in eos, non absque bile, qui idem illud pro naturali lumine venditent: (4.) quosdam fateri esse lumen naturæ, videlicet ut subjecti, non tamen naturale, nimirum respectu principii: (5.) docere lumen esse in conscientia, ut cereum in laterna, non autem esse ipsam conscientiam. *Principium operandi*, cujus occasione lumen influendo magis magisque se apud homines diffundere creditur, esse silentio conjunctam expectationem perhibet. Posthæc ad *subjectum quod & quo* se convertit, atque observat, Quakeros tradere, illud esse quemlibet hominem sine ulla exceptione; interim asserere, nec Christum, nec Spiritum S. in omnibus existere; adeoque non satis sibi constare, cum doceant, lumen reperiri in omnibus, Christum autem & Spiritum S. qui ex mente Quakerorum illud ipsum lumen sint, non in omnibus inveniri; nec a Barclajo distinctione inter esse in aliquo stricte, id est, per unionem, & late, id est, velut in semine, nodum illum solvi, quia si Christus sit in omnibus velut in semine, utique stricte loquendo foret in omnibus: ipsum Christum lumine hoc imbutum fuisse, a Quakeris perhiberi. *Subjectum quo mediatum* innui, cum lumen nunc in anima, nunc in corde fulgere statuatur: *immediatum* autem *subjectum* esse ipsam conscientiam: per hanc autem Quakeros intelligere nudam cognitionem ejus, quod per aliud, nempe per lumen applicatur & judicatur. Hinc *adjuncta* hujus luminis eaque duplicia, absoluta, quæ lumini in se spectato, & respectiva, quæ eidem in ordine ad alia, præsertim ad hominem considerato, tribuuntur, in medium adducit, ac inter *absoluta* refert, cum lumen a Quakeris, ut *unicum* (non specie duntaxat, verum & numero,) *æternum* (quod non sine tantum, sed & initio careat,) *perfectum*, *immutabile* (tam in essentia, quam sententia) *sibi semper idem*, nec in ulla re contrarium depingitur. Pro *respectivis* habet, cum Quakeri lumen suum asserunt *universale*, de quo omnes homines participant: *intensivum & remissivum*, ut magis in hoc, minus in illo, imo nunc magis nunc minus in uno eodemque homine reperiat: *clarum*, & perspicue ac absque caligine & se & alia, quæ homini revelanda sunt, manifestans:

festans: *infallibile ac summæ certitudinis: sufficiens ad omnia & pro omnibus, in iis, quæ ad salutem requiruntur: indemonstrabile seu ἀβλόγητον, cui per se credatur: Scriptura & sanæ rationi consonum: qua prædicationem, antiquissimum: & denique qua prædicationem perpetuo duraturum.* Tandem effectus lumini a Quakeris tributos exponit, eosdemque in ordinarios & extraordinarios subdistinguit. Effectibus ordinariis annumerat, quod lumen istud Quakeris dicatur regenerare, & consequenter Christianos facere, omnia docere, ita, ut nulla prorsus inscitia relinquatur, bonum a malo discernere, ad bonum movere, intrinsecus accusare vel excusare, æternum salvare vel perdere, prout videlicet recipiatur aut eidem resistatur. Ad extraordinarios effectus raptum, visiones, vaticinia & similia, in primis autem tremorem refert, annotans: (1.) quod Quakeri fateantur, se lumine suo collustratos, interdum tremere: (2.) quod, juxta narrationem eorum, tremor in cœtu Quakerorum quandoque etiam Quakerismo nondum initiatos invadat: (3.) quod tremorem pro divina operatione habeant, tantique faciant, ut contemptores illius peccato se pollueri censeant: (4.) quod indecoros gestus corporisque agitationes, quibus primi Quakerorum notabantur, hodie aut negent, aut extenuent. Mente Quakerorum de principio cognoscendi ex scriptis illorum genuinis ita clare proposita, omnia referri posse judicat ad istam propositionem: quicquid lumen internum immediate revelat, verum bonumque, & consequenter credendum ac faciendum est. Hypothesibus Quakerorum postea Antitheses orthodoxas cum probatione solida & nervosa dubiorum solutione opponit sequentes: I. Principium veræ religionis inter Christianos, nec deperditum fuit hætenus; nec deperdi potuit. II. Principium Christianæ religionis non est obligatio ad imitandum Christum. III. Immediatæ rerum spiritualium, ad salutem cognitu necessariarum, revelationes, completo Scripturarum sacrarum canone, cessant. IV. Principium primum & adæquatum Christianæ religionis, non est interna, immediata & objectiva revelatio. V. Non datur lumen internum, per quod ut per ordinarium medium, res spirituales ad salutem cognitu necessariæ, immediate & objective revelentur. VI. Quakeri in congerendis luminis sui synonymis multivariam impingunt. VII. Lumen Quakerorum non est substantia. VIII. Lumen

Quakerorum non est divinæ naturæ, aut ipse Deus, ipse Christus, ipse Spiritus Sanctus. IX. Lumen Quakerianum non subsistit extra hominem. X. Lumen Quakerianum est separabile, imo sæpius actu separatum a Deo & Christo. XI. Lumen Quakerianum, ratione originis proximæ, quoad effectus quosdam ordinarios, vere ei competentes, prorsus naturale est. XII. Lumen Quakerianum in eo, quod bonum a malo discernit, ad bonum movet, & a malo avocat, hominemque intrinsecus, si male egerit, accusat, si bene, excusat, est ipsissima conscientia. XIII. Lumen, ut vocatur, Quakerianum, respectu quorundam effectuum est suggestio Diaboli, atque adeo tenebrarum rectius, quam luminis nomen gerit. XIV. Lumini vero divinoque accendendo, conservando & augendo, ex Dei ipsius instituto, plurimum conducunt auditus, lectio, colloquia, meditatio similique exercitia; parum vero aut nihil cum silentio conjuncta expectatio. XV. Lumen salutiferum non in omnibus hominibus, imo nec in maxima hominum parte reperitur. XVI. Lumen Quakerianum e quidem in hominibus, qui illuminantur, singulis, numero unicum est, multo minus in universis conjunctim sumtis. XVII. Lumen Quakerianum non est æternum, adeoque nec ante creaturas omnes extitit. XVIII. Lumen Quakerianum non est perfectum. XIX. Lumen Quakerianum est mutabile in effectu. XX. Lumen Quakerianum est mutabile in sententia. XXI. Lumen Quakerianum sibi ipsi est contrarium. XXII. Lumen Quakerorum non est universale. XXIII. Quakeri lumen suum, salvis, quas fovent, hypothesibus, nequeunt statuere intensivum. XXIV. Lumen Quakerianum non ita clarum est, ut absque omni caligine, quæ homini revelanda sunt, manifestet. XXV. Lumen Quak. est incertum & fallibile. XXVI. Lumen Quak. non est sufficiens ad omnia & pro omnibus, in iis, quæ ad salutem requiruntur. XXVII. Lumen Quak. non est *αὐτοπίστον*. XXVIII. Lumen Quak. & Scripturæ & sanæ rationi contrarium esse potest, imo haud raro contrarium est. XXIX. Lumen Quak. qua prædicationem sive doctrinam in Ecclesia, non est antiquissimum. XXX. Lumen Quaker. nisi forte Deus peccata nostra continuis pœnis flagellare decreverit, qua prædicationem sive doctrinam, non videtur perpetuo duraturum. XXXI. Lumen Quak. non regenerat. XXXII. Falsum est, quod lumen Quakerianum ita doceat omnia, ut nulla prorsus in spiritualibus

bus ignorantia superfit. XXXIII. Lumen Quaker. non semper bonum a malo discernit atque ad bonum movet. XXXIV. Lumen Quaker. uti per accidens perdere hominem, ita nullo prorsus modo salvare potest. XXXV. Quakerorum raptus, visiones, vaticinia &c. quorum quidem notitia hæctenus ad nos pervenit, Diabolum agnoverunt autorem. XXXVI. Tremor Quakerorum simulari, aut a causis naturalibus oriri, aut etiam præternaturaliter a Diabolo immitti potest, ut proinde Quakeris, eundem pro supernaturali operatione Dei aut luminis sui indubitanter venditantibus, optimo jure contradicamus. XXXVII. Quakeri e Scriptura demonstrare nequeunt, quod ullus sanctorum hominum, propter luminis interni collustrationem, per externam corporis agitationem, ἐκστασιῶς, hoc est, cum excessu mentis, quemadmodum ipsis usu venit, tremuerit. XXXIIX. Falluntur, aut falli ad minimum possunt, quotquot principio illi innituntur: quicquid lumen internum immediate revelat, verum bonumque, ac consequenter credendum ac faciendum est. Sed hæc speciminis loco adducta sufficiant, cum ex iis satis constare queat, qua ratione subsequentes fidei articulos, scilicet II. de Scriptura S. III. de Deo Trinuno. IV. de Jesu Christo. V. de creatione & creaturis nobilissimis, videlicet angelis & hominibus. VI. de imagine Dei. VII. de peccato. IIX. de libero arbitrio. IX. de gratia Dei pertractavit maxime reverendus Auctor. Quem publico nomine rogamus, ut examen Quakerismi super reliquis fidei Christianæ articulis cum erudito orbe propediem communicare ne gravetur.

*D. LUDERI MENCKENII SUPR. CUR. PROV. LIPS. ASSESS.
Tractatio Synoptica Pandectarum Theoretico-Præctica, Juri Communi
Usuique Moderno Imperii, & præcipue Saxonico accommodata,
ita ut vice Supplementi Lauterbachiani esse queat,
in Tabulas redacta & Axiomatibus applicatis illustrata.*

Lipsiæ apud M. Th. Heibey, A. 1697. in fol. Alphas. 8 pl. 12.

Cum consultissimus Auctor, ipso docendi exercitio forique usu invitatus, Pandectarum tractationem, haud paucis laborantem difficultatibus, pro virili adjuvare constituisset, quo congruam haberet materiarum theoreticam practicamque seriem, quam in docendo subsequ-

fecuturis, si viveret, annis usurparet, omnem circa Digesta laborem, in Tabularum formam redegit, illamque exhibendis ac discernendis definitionibus, divisionibus, regularumque ampliationibus ac limitationibus convenientissimam esse existimavit, cujus methodi rationem plenius in Præfatione commemorat. Quoniam vero præcipue eo contendit, ut principia theoretica cum practicis conjungeret, nec non docendi discendique operam sublevaret, primum ad Leges, tanquam fontes, cum cura respexit, iisque Doctorum auctoritates, ubi rem id exigere putavit, adjecit, deinde typorum diversitate distinguenda separavit, in usu moderno Titulorum conquirendo maxime Carpzovianis, Strykianis, Swendendörfferianis, Schilterianis Hüberrianisque scriptis adjutus. Apprehensioni Pandectarum, præter ordinis facilitatem, animo ex ipso Tabularum conspectu se insinuantem, adjumentum præstitit per applicationem Axiomatum, quæ litera majuscula in Tabulis indicavit, & singulis, in quibus usurpata sunt, Titulis addidit, ita tamen ut ab Axiomatis semel impressi iterata impressione abstineret. Repetitioni Digestorum vero adminiculum paravit per diversitatem quatuor classium, in quas Pandectarum rubricas discrevit, utiliores minus utilibus in foro præferendas esse ratus; quem in finem tam sub calcem operis Tabulam, diversi usus Titulorum indicem, subjecit, quam per literas, numeris singulorum Titulorum exprimentis adhibitas, eam differentiam esse indicandam duxit. Quamvis autem arbitraria singulos Titulos tractaverit methodo, & praxeos Imperii atque Saxoniae curam gesserit, ita tamen ad Lauterbachianum Juris Compendium, a JCo Schüzio editum, respexit, ut illi præfens Opus simul pro Supplemento esse queat. Ac proinde primo omissos in dicto Compendio titulos supplevit, nempe Libri I. Pandectarum t. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. Lib. XVIII. t. 7. Lib. XXV. t. 4. 5. 6. Lib. XXXIII. t. 3. 8. 9. 10. Lib. XXXVIII. t. 2. 3. 4. 5. 12. 13. 14. 15. 16. 17. Librum XL. Lib. XLII. t. 6. Lib. XLIII. t. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. Lib. XLV. tit. 3. Lib. XLIX. t. 9. 10. 11. 12. 13. Lib. L. t. 16. 17; brevitatis tamen & prolixitatis normam ab utilitate, quam isti tituli hodie præstant, dependere voluit. Secundo eos, quos fori usus quotidianus commendat, titulos, ubi res exegit, aliquanto accuratius enucleatum ivit, id quod per universam tractationem quidem animadvertere licet, maxime tamen elucescit.

ex elaboratione Lib. I. ꝑ. t. 2. Lib. V. t. 1. Lib. XII. t. 2. Lib. XXII. t. 1. 3. 4. 5. 6. Lib. XXIII. t. 1. 2. Lib. XXV. t. 3. materiæ Successionis novissimæ circa finem Lib. XXXVIII. expositæ, item Lib. XCII. t. 1. t. 5. quatenus huic accedit tractatio de Privilegiis Creditorum, nec non Lib. XLIV. t. 1. 3. 7. Lib. XLV. t. 2. Lib. XLVI. t. 1. 3. Lib. XLVII. t. 1. Lib. XLVIII. t. 5. 18. 19. Lib. XLIX. t. 1. seqq. Lib. L. t. 1. 2. 7. Tertio materias ex ipso fori strepitu notissimas, sed prætermittas aut vix tactas in memorato libello, congruis locis adjecit, cujus rei ut quædam exempla referamus, egit de Retractu p. 248. Cambio p. 283. Arresto communi p. 231. & Saxonico p. 288. Annuis Reditibus p. 308. Interesse p. 310. Instrumentis & officio Notariorum ex R. I. d. A. 1512. p. 321. seqq. Executoribus Ultimarum Voluntatum p. 426. Fideicommissis Familiæ p. 443. seq. Operis Rusticorum p. 458. Hominibus propriis p. 493. Expensis in litem p. 519. Executionibus Sententiarum p. 522. seq. Inhibitionibus p. 541. seq. Concursu Actionum p. 588. Processu Inquisitorio p. 620. Accusatorio in specie tali & Bannitorio Imperii, præcipueque Saxonico p. 618. seq. Magistratibus Civitatum Imperii & Provincialium p. 722. seq. Jus olim & noviter controversum haud neglexit, novissimas tamen magis quam antiquatas proposuit controversias, suppeditata imprimis ratione decidendi, cujus instituti causam in Præfamine ad Lectorem recensuit. Itaque hic liber ad commode docenda, apprehendenda repetendaque Jura Digestorum compilatus, iis, qui laudatissimo Compendio Juris Lauterbachiano hæctenus innutriti sunt, vice Supplementi, Pandectarum vero theoretica & practica fundamenta hausturis, & in foro, maxime Saxonico, versaturis, ob immixta Juris tam Communis quam Electoralis Saxonici principia, singulari adjumento fore videtur.

FEBRIS EPIDEMICÆ ANNO 1694 & 95. IN NORICÆ DITIONIS oppido Herspruccensi & vicino tractu grassari deprehensæ, tandemque petechialis redditæ Historica Relatio, in Observationum Semicenturiam digesta a JOH. LUDOVICO APINO D. Phys. Herspruccensi & Nat. Curios. Collega Nonus dicto.

Noribergæ sumptibus Andr. Otton, Swobaci A. 1697, pl. 20.

Quanta haecenus ex decantatissimis Naturæ Curiosorum Miscellaneis in Medicorum scholas redundarint emolumenta, nemini obscurum esse potest. Quorum inclyto Ordini Auctor nobilissimus adscriptus, Specimen aliquod, ut dignum se tanto sisteret honore, Febre epidemica, quæ anno 1694 & 95 in ditione Norica sæviebat, materiam suggerente, exhibere nullus dubitavit. Præmissis discursui, quo principium, incrementum finemque Febris examinat, adjungit Semi-Centuriam Observationum, quibus, prævia morbi ætiologia, Methodum novam atque expeditissimam, qua usus fuerat, declarat. Principium igitur fontemque ipsum Febris epidemicæ pluvias fuisse creberrimas autumat, quæ A. 1694. mense Augusto ingruentes, ad Decembrem usque perseverarunt. Ex his præhumidum aërem partim cum saliva in ventriculum, partim per inspirationem atque cutis poros in corpus intrasse, atque alimenta & sanguinem vitioso signasse caractere, ipsosque spiritus in motus concitasse inordinatos, non ambigit. Horrorem hinc febrilem ex fuga spirituum propter auram peregrinam deducit, non quod spiritus calidi existant, sed quod ex defectu horum uterque sanguinis motus refringatur, & excursus particularum sulphurearum biliosarumque prohibeatur. Calorem econtra motui spirituum impetuosiori tribuit, quod haecenus coerciti, excusso elasticitate sua hospite peregrino, vehementius agitentur, particulasque sanguinis biliosas in majorem rapiant motum. Mitior haecenus Febris pueros, fæminas gravidas atque pauperulas, raro robustiores infestaverat. Incrementum vero cum Lues epidemica sub ipsis anni 95 auspiciis cepisset, maculas ostendisse petechiales refert, quarum duas allegat causas, manifestam aliam, aliam occultam. Illam subito mutatum tempus rigidissimumque gelu, negotium transpirationis sufflaminans, colluviemque serosam incrassans, fuisse judicat; hanc vero morbidum appellat semen, quod sua virtute fermentativa multiplicandi sese potentiam habuerit. Modum, quo viscidum hoc alia quoque corpora inficere potuerit, indagans, adstruit, latuisse sub hoc sal volatile acrius, mediam ex sale acido & alcalico naturam præ se ferens, quod cum effluviis exhalans ex corpore alios infestare facile potuerit, præprimis illos, quibus majori cum ægris conversatione opus erat. Ad Methodum medendi quod attinet, solenne ipsi fuit, uti Observationes ipsæ

ipsæ testantur, purgatis ventriculo atque intestinis, alexipharmaca & sudorifera exhibere, quibus tamen fermentum febrile, si firmiter hæret, cedere noluit. Corticem ideo Peruvianum sive Extractum hujus illis, captata dosi conveniente, admiscuit, ejusque efficaciam, quæcunque supervenerint symptomata, summopere deprædicat. Febres petechiales ipsas eodem se medicamento, in majori tamen copia exhibito, curasse fatetur, ridetque illos, qui ex sapore adstrictorio Corticis, qui tantus non est, inspissari & coagulari sanguinem volunt, cum magis attendendus veniat odor aromaticus cum sapore amaricante. Denique æstu Solis intensiori Febris, dysenteria superveniente, sublata fuisse videbatur; sed caniculis temperatis pristinam suscepisse iterum faciem, rariorem tamen exstitisse exponit, donec Divina favente gratia, spirantibus ex Oriente ventis, firma ac certa recuperata fuerit valetudo.

THE ENGLISH HISTORICAL LIBRARY &c.

Hoc est:

*BIBLIOTHECA HISTORICA ANGLICANA, SIVE BREVIS
Idea atque character plerorumque Scriptorum hodie extantium, sive
typis impressorum sive manuscriptorum, qui utiles esse possunt gene-
ralem Angliæ Historiam molientibus. Auctore GULIELMO NI-
COLSONO A. M. Archidiacono Carleolensi.*

Londini apud Abelem Swall & T. Child, 1696, 8. plag. 17½.

Multum desiderari a Viris in Anglia doctis, patriæque amantibus, ab annis aliquam multis generalem quandam totius regni Historiam, Cl. Auctor in Præfatione hujus operis nos docet. Et quamvis varii, editis quoque speciminibus, eam hæcenus polliciti fuerint, difficile tamen adeo Historici munus, præcipue autem Angliæ res exponere in se suscepturi, esse existimat, ut fere desperet, unquam tale aliquod opus, cum doctiorum approbatione, lucem esse visurum. Sane J. Duntonum, qui tale quid sese moliri, publicata aliqua operis sui delineatione professus est, jam satis prodidisse ait, quam parum aptum Angliæ sese Historicum obtrudat, dum a diluvio operis sui exordium facturum sese esse fuerit pollicitus. Imo ne Seldenum qui-

dem, quod Cl. Gale existimavit, tanto molimini parem fuisse futurum, e Præfatione ejus ad X Scriptores Hist. Angl. item e Spicilegio ad Eadmerum, ejusdemque Jano Anglorum abunde patere arbitratum. Camdenum autem ipsummet imprudentiæ juvenili tribui id voluisse observat, quod Britannicæ scribendæ historiæ animum unquam adjecerit. Miltonum denique atque Templium nunquam id animo agitasse dicit, ut generalem vel illorum, de quibus commentati sunt, temporum historiam scriberent. Optare itaque sese dicit, ut varii Viri docti, sinceri, bellicæ ac pacis artibus Historico necessariis instructi, linguarumque tum veterum, Britannicæ nimirum, Saxonicæ, Danicæ atque Latinæ, quam recentiorum periti in unam quandam coeant Societatem, omniaque Angliæ monumenta studiose excutiant, atque sic unum aliquod concinnent opus, quod omnium calculo approbatum, luce publica dignum judicetur. Fraternitati hujusmodi imaginariæ inservire se voluisse, Cl. Autor ait. Quamvis enim jam olim hujusmodi Catalogos concinnatos esse non ignoraverit, a Joscelino, Thoma Fullero, P. Heylino, illis tamen vel lucem adspicere non licuisse, vel exiguam solum Historicorum eos partem recensuisse innuit. Enarrat deinceps eos, qui collectiones Scriptorum rerum Anglicarum edendo, bene de patria meruerunt: opera tamen ista accurato examine errorum, tum ab ipsis autoribus, tum ab amanuensibus atque typographis commissorum indigere monet. Inter illos H. Whartoni quoque meminit, quem Angliam Sacram tertio quoque quartoque tomo aucturum fuisse ait, nisi adversa Reverendissimi Patroni ejus fata intercessissent. Dissertationes tamen ejus, quas ipse duobus jam editis tomis inseruit, minime probari Cl. Autori nostro videntur, qui premendas eas & δευτέρας Προβλήτων expoliendas fuisse judicat. Sane sententiam ejus de duobus Ælfricis, quam ipse *tot tantisque firmatam argumentis existimet, ut non facile aliis rejicienda sit*, nulli alii fundamento inniti observat, quam immani cuidam Wheloci errori, Chronicon aliquod Saxonicum male interpretantis. Memoratque Whartonum a nonnemine de hoc errore monitum, novo argumento in Addendis sententiam istam firmare conatum fuisse. Catalogos porro MSSorum varios allegat, quibus in hac Bibliotheca sua concinnanda fuerit usus, hacque occasione ad Catalogum omnium quæ in Britannicæ Bibliothecis asservantur MSSo-

rum delabitur, in quo concinnando ab annis aliquam multis laudabilem operam posuit Vir doctissimus Eduardus Bernhardus. Quod quidem opus ubi ex merito suo commendasset, id saltem sese dolere ait, quod major cura in examinandis Catalogis, qui e locis diffitis ad eum perferuntur, adhiberi non possit. Se enim satis certo persuasum esse, integrarum Bibliothecarum Catalogos in isto opere exhiberi, cum tamen vix ullum voluminum recensitorum in locis indicatis inveniatur. Hoc ipsum autem, quod accuratis thesaurorum suorum indicibus Anglia destituatur, excusationis loco sibi putat inferviturum, multa forte Anglicorum scriptorum millia prætereunti.

Ut autem ad ipsum librum accedamus, in eo ita versatur Autor, ut primo loco Scriptores Geographicos, Chorographicos & Topographicos exhibeat, eosque itidem qui de naturali historia & antiquitatibus, ut & de forma regiminis Anglicani commentati sunt. Inter illos de iis primum agit, qui geographicam Angliæ universæ historiam, deinde de his qui provinciarum quarundam urbiumque in specie chorographias vel topographias ediderunt. Ad Chronicorum atque Annalium enarrationem inde accedit. Ubi distincte quidem agit de iis quæ generalia sunt, atque vel ad Romanorum Britannorumque tempora, vel ad Saxonum & Danorum ævum, vel denique ad tempora quæ post Angliam a Gulielmo Conquestore occupatam abiere, pertinent. Postea vero etiam seorsim Lectorum suorum oculis exponit ea, quæ particulares solum Regum, Gulielmo Conquestore posteriorum vitas, in annalium ordinem redactas complectuntur. Et hæc quidem sunt, quæ in parte priori hujus operis clarissimus Autor exponit. Jam porro ad Historiæ Ecclesiasticæ in posteriori, quæ lucem nondum vidit, Scriptores se accessurum pollicetur, primoque illos recensiturum, qui res in Ecclesia Anglicana gestas generatim, a primis Christianismi in regno isto incunabulis, usque ad Henrici VIII ævum, literarum monumentis consignavere. Deinde eos qui historiam particularium Episcopatum, Monasteriorum atque Academiarum persecuti fuerunt. Peculiari postmodum capite libros, qui leges monumentaque ad statum hujus regni pertinentia continent, se ait enarraturum, & denique Biographorum notitiam traditurum; ubi distincte iterum de iis qui Sanctorum hujus gentis, qui præstantium in Ecclesia & Republica Virorum, quive Virorum

c. I.

c. II.

c. III.

c. IV.

c. V.

c. VI.

c. VII.

c. IX. X. XI.

c. XII.

c. XIII. XIV.

literis clarorum vitas memoriae mandaverunt, acturum sese esse pollicetur.

p. 4.

p. 74.

Eorum, quæ de singulis hisce Scriptoribus, Cl. Autor tradit, hæc fere summa est. In ætatem plerumque eorum inquit; quibus porro subsidiis instructi, ad conficienda, quorum autores sunt, opera accesserint, & an bene an secus rem gesserint, indicat: & denique ubi edita illorum opera sint, aut in quibus bibliothecis manuscripta delitescant, observat. Quæ omnia licet summa brevitate plerumque perstringat, tantum tamen abest ut jejunos propterea sit, ut potius largam rerum minime vulgarium messem ex opere non admodum voluminoso Lectoribus promittere audeamus. Liceat speciminis loco, ne quid partibus dedisse videamur, nonnulla adducere. Inter Geographicos Angliæ Scriptores Venerabilis Beda etiam referendus esset, si fidem mereretur, quem passim alibi etiam clarissimus Autor castigat, Pitseus. Hic enim librum ejus *de situ & mirabilibus Britanniae* apud Cantabrigienses in bibliotheca quadam delitescere observat. Verum affirmat Nicolsonus, deceptum eum esse inscriptione capituli primi Historiæ Ecclesiasticæ Venerabilis illius Viri, quam ab Ælfredo Rege in linguam Saxoniam translata in bibliotheca a Pitseo allegata asservet: aliud sane nihil, quod hujus argumenti esset, e calamo Bedæ profluxisse contendit. In Capite III, ubi de Scriptoribus antiquissimas Britannorum res facientibus, eaque occasione de ipsis antiquitatibus Britannicis multa erudite disserit, sub initium statim linguæ antiquæ Britannicæ notitiam ab eo, qui hanc Historiæ Anglicæ partem tradere cupit, requirit. Difficilem linguæ hujus, quantum, quidem ex illa restat, acquisitionem non fore ait, si magna adeo ejus pars periit, ut, quemadmodum doctissimus Bernhardus in Epistola ad Hicesium, Grammaticæ ejus Anglo-Saxonice & Mæso-Gothicæ subjecta, observavit, *Lexicon Britannicum Joh. Davisii ex quadrante saltem Cambricum sit, semis habens a Latinis, quadrante altero Anglis dominis concedente.* Verum hanc doctissimi Viri observationem parum certam esse putat, majorem fidem habens Cl. Loydio, qui linguæ & antiquitatum patriarum peritissimus hanc ipsam rem penitus examinavit. Ille enim inter decem millia, quæ Lexicon istud exhibet vocabula, MD solum invenit, quæ Latinis similia esse videantur. Quæ tamen Latinæ propterea originis esse non concedit. Saltem,

post

post Cæsaris in Britanniam expeditionem inuenta fuisse negat, cum, observante Sheringhamo, inter ea haud pauca sint, quæ Cæsaris temporibus apud ipsos Romanos jam antiquata fuere. CC ex iis cum Anglicis aliquid habere cognationis ait, quæ tamen Anglis non deberi inde probat, quod dimidia eorum pars in Aremorico Ivonis Quilliverii Dictionario quoque inveniatur: reliqua porro omnia Cambrica esse, extra controversiam existimat, cum nullam cum alterutra istarum linguarum convenientiam habeant. Recenset inde clarissimus Autor, quibus subsidiis ad linguæ hujus interiora penetrare liceat, eos, qui Grammaticas & Dictionaria Britannica concinnarunt, diligenter enumerans. In Dictionario Britannico conficiendo Jo. Lelandum quoque operam posuisse Pitseum monere refert, sed falso iterum. Deceptum enim eum fuisse ait syllabo & interpretatione antiquarum dictionum, quas in genethliaco carmine Edoardi VI natalibus consecrato adhibuerat, carmini isti ab eo subjunctum. Verum ad ipsos Historicos deinde accedens, Bardorum eam spartam apud Britanos antiquissimos fuisse ait, qui carmine res gestas virorum illustrium persequerentur. Profodiam eorum & observatas carminis leges Middletonum investigare ausum fuisse ait in *Bardoniaetz* sive Poeticæ Britannicæ Arte. Magni inter illos nominis fuisse *Merlynium* ait, cujus verum nomen *Merdbyni* esse, & a patria *Mariduno* ei hæsisse, post Loydium monet; omnia autem, quæ de tribus hujus nominis viris Pitseus cum aliis affert, nugas & fumos esse contendit, aut unicum solum aut nullum Merlinum extitisse persuasus. Similiter e Gilda, quem antiquissimum esse dicit eorum, qui e veteribus rerum Britannicarum Scriptoribus ad manus nostras pervenerunt, temere tres viros conflatos fuisse monet. Equidem Lelandum etiam in ea opinione esse ait, quod a Gilda Historico Poeta sit distinguendus: cujus poema quoddam *Cambreidis* nomine inscriptum, Anglis surreptum & in Italiam ablatum sit, ibi alicubi delitescens. Verum falsa hæc omnia esse ait, nec ullum aliud Gildæ, cujusquam poema extare putat, quam istud quod Gildæ fictitii, ipse Lelandus, Pseudo-Gildæ vero nomine Ufferius passim allegaverit. Alium supposititium Gildæ librum quoque memorat de Victoria Ambrosii, ex quo Joh. Pitsei Historiam Regum Britannorum; item de primis insulæ incolis; lites item Luddi & Nennii aliaque concinnata esse observat. Verum nimis diu nos jam detinuit caput, in quo

p. 74.

p. 80.

p. 81.

p. 83.

- p. 103. de Britannorum veterum Historicis Cl. Autor agit ; quamobrem reliqua quæ in eo tradit, non minus jucunda, transilientes ad alia pergimus. In eo itaque loco, ubi de Saxonum Historicis egit, pro more suo nonnulla ad linguam eorum facientia præmittens, inter ea Ælfrici Vocabularium Saxonico-Latinum commemoravit. Quod una cum Grammatica ejus e codice non optimo ad calcem Glossarii Anglo-Saxonici Somneriani evulgatum ait, melioribus codicibus in Bibl. Cottoniana, & D. Johannis Oxoniensi, quidquid contradicat Whar-tonus (in Auct. Hist. Dogm. Usserii p. 377. 374.) asservatis. Insignibus autem plane elogiis ornat Glossarium Henr. Spelmanni, maximeque dolet, in postrema editione ei non accessisse notas atque auctaria, quæ in totum opus concinnata, delitescant inter Somneriana manuscri-pta in Bibliotheca Cantuariensi. Præterea ex hoc Spelmanni, altero-que Somneri Glossario, in magno suo mediæ & infimæ Latinitatis Glossario omnia ea Cangium depromsisse, quæ ad difficiliorum in anti-quis Angliæ legibus locorum interpretationem faciunt, observat.
- p. 106. Maxime autem hic notari meretur Autoris in Camdenum, Lam-bardum, Spelmannum omnesque Angliæ Antiquarios atque Histori-cos strictura, quos tria diversa Legum Anglicarum, Saxonum nimi-rum Occidentalium, Mercianarum item & Danicarum Legum dige-sta temere confinxisse arbitratur. Deceptos nimirum eos esse ait falsa vocis *Laga* interpretatione, quam *legem* significare persuasi e *West sexena laga, Myrcena laga & Dene laga* triplicem hanc legem com-miniscendi occasionem nacti fuerint. Verum *Laga* non legem, sed *regionem* sive *provinciam* notare, ex ipsis legum Ethelberti, Cnuti & Eduardi locis, quæ huic errori occasionem dederunt, evincit, adeo-que omnem istam de triplici Anglorum lege famam mendacii arguit.
- p. 112. Ex iis quæ de Danicis Historicis refert, nihil attingemus, nisi quod Eddam, ea quam Resenius Hafniæ anno 1665 edidit, multo auctiorem in famosissima Bibliotheca Serenifs. Ducum Brunsvico Lunæburgi-corum Guelferbytana extare manuscriptam, monendum esse duca-mus.
- p. 149. Inter Historicos denique, qui res post Gulielmum Conquestorem in Anglia gestas descripserunt, secundo statim loco ponit, multisque laudibus ornat Marianum Scotum, cujus tamen Chronicum omnibus illis mutilatum, quæ ad Germanorum Historiam non pertinent, in Collectione Pistoriana editum queritur; optimum tamen ejus & per-
fectis-

fectissimum codicem in bibliotheca Bodleiana extare memorat. Alios quoque Historiæ hujus temporis periodi Scriptores ubi percensuisset, aliquammultos hodie audacem cepisse laborem generalem Angliæ Historiam compilandi monet, quos inter primas Joh. Marshamo, celeberrimi Canonis Chronici autoris filio, & Jac. Tyrrelio, Usserii Armachani e filia nepoti, tribuit. Quorum ille si parentis, hic si avi eruditionem & fidem ad hoc opus afferant, nil nisi præclarum putat esse expectandum.

EXAMEN DE L' HISTOIRE CRITIQUE DU NOUVEAU Testament &c. par ANTOINE COULAN.

i. e.

Examen Historiæ Criticæ Novi Testamenti, auctore ANTONIO COULAN, Londini Ecclesiæ cujusdam Gallicæ Pastore.

Amstelodami, apud P. Marret, 1696. in 8. Alph. i. pl. 6.

Quæ Scriptorum, qui ea sibi convellenda sumunt, quæ constanter statuta sunt a pluribus, sententiasque novas & inauditas in orbis eruditi scenam prodire jubent, fata esse solent, ut nunquam tot admiratores habeant, quin hostes quosdam profectos nanciscantur; ea abunde expertus est Vir ob multa ingenii monumenta celeberrimus, Richardus Simon. Post alios autem etiam Auctor opusculi hujus, virum suarum facturus periculum, cum eo in arenam descendit. Expositis nimirum causis, quibus adductus pugnam hancce capessiverit, quas inter haud postrema est, quod virorum doctorum super rebus criticis disceptationes magni momenti quæstionibus lucem affundant; inquit, quid Richardum Simonem adduxerit, ut sub diversis nominibus titulisque latitare, & mox Hieronymi de Sancta Fide, mox Hieronymi le Camus, mox Simonvillæi, mox alio nomine insigniri voluerit. Qua de re suas conjecturas afferens, ambitionis haud obscure eum arguit. Hinc ad rem ipsam progreditur, & primo quidem disputat, an plane necessarium fuerit, ea, quæ credenda faciendaque hominibus sunt, ut æternæ salutis compotes reddantur, Divinarum Litterarum monumentis consignari? Negaverat hoc Simon, ut Traditioni, cui impense favet, robur aliquod inde conciliaret. Auctor autem secus sentit, quæstionemque affirmat, & ad argumenta, quibus Simon utitur, (quod ipse Christus Salvator minime necessarium judicaverit, ut se inter mortales versante, sua doctrina litterarum monumentis consecraretur, quin quod nec Apostolis, ut hoc facerent,

Part. I.
Epist. I.

Epist. II.

- jusserit, itemque quod Apostoli ferente ita occasione, precibusque quarundam Ecclesiarum adducti scripserint,) ita respondet, ut ea certa ratione concedi posse autumet, sed non ita, ut a Simone proferuntur. Interim ex iis confici posse, non necessarium fuisse, ut doctrina
- Epist. III. cœlestis litteris scripturaque ad posteros propagaretur, plane abnuvit. Quod ad traditionem attinet, de qua ex instituto in epistola III. agit, minime confundendas esse quæstiones ait, *unde nobis constet, libros sacros ab iis auctoribus scriptos esse, quorum nomina præferunt, & unde nobis certo constet, hosce libros esse canonicos?* In priori ad traditionem recte provocari concedit, cum de facto lis sit. At canonice Scripturæ sacre auctoritatem ex characteribus istis Divinitatis, in ipsis hisce libris conspicuis, nobis certa & infallibili ratione innotescere. Id
- Epist. IV. quod prolixius edisserit adstruitque. Cum vero hinc alia quæstio oriatur, debeatne Scriptura ex traditione, an vero ex regulis sanæ rationis, & artis criticæ explicari? posterius affirmat, sibi que demonstrandum sumit. Quæ cum ita sint, concludit, perperam Simonem Protestantium sententiam cum errore quorundam veterum Hæreticorum contendere, aut Patrum illi opponere auctoritatem. Quod itidem satis operose persequitur. Hisce ergo expeditis, quarta succedit quæstio: an Scriptura sacra omnia ea, quæ creditu factuque ad æternam felicitatem consequendam sunt necessaria, contineat, ut adeo nulla opus sit traditione? Affirmat eam citra ambages, & Scripturam pro unica fidei & vitæ regula reputandam esse profiteretur, argumentisque comprobat. Sed præcipuum, quo suam sententiam Simon tuetur, argumentum, quodque in ipsius Historia Critica utramque fere paginam facit, hoc est: libros divinos per se intellectu difficiles & valde obscuros esse; accedere verborum phrasiumque ambiguitatem, lectiones variantes, malitiam aut ignorantiam illorum qui translationes in alias linguas adornant, & infinitas interpretum in oraculis divinis explicandis dissensiones: unde porro sequi putat, traditionem non posse non in subsidium vocari. Auctor itaque doctissimus quædam Scripturæ loca obscura & difficilia agnoscit, sed hæc, ut & cetera, quæ Simon objicit, tanti momenti esse, ut ad traditionem sit recurrendum, negat. Quin telum in ipsum retorquet, & traditiones, si non
- Epist. VIII. majoribus, saltem iisdem premi difficultatibus, probat. Finit tandem primam partem, demonstrando infallibilitatem, ut vocant,
- Part. II. quam Ecclesiæ Simon tribuit, omni plane fundamento destitui. In

altera parte ad specialia descendit, & primo contra Simonem evincit, titulos Evangeliiis ab ipsis Evangelistis fuisse præmissos. Semper quippe in more positum fuisse, si a Mosis libris discesseris, ut Auctores & nomina & titulos libris a se editis præfigerent. Mosis autem libros ideo illis destitui, quod illo tempore nulli alii extiterint libri, a quibus hac ratione fuerint discernendi. Ostendit etiam, nihil inepti esse, si asseratur, autographa Apostolorum per aliquot secula in Ecclesia extitisse: qua occasione Clerici partes contra Simonem tuendas suscipit. De Evangelio Matthæi ita sentit, nulla plane ratione probari posse, lingua Ebræa illud ab eo fuisse conscriptum. Quod autem Patres nonnulli hoc affirmaverint, ex errore fuisse profectum, quod crediderint, Evangelium Ebræum Ebionitarum ipsum Matthæum habuisse auctorem. Digreditur hic paulisper ad Ebionitas, eosque ab auctore & conditore sectæ Ebione, non autem a voce Ebræa, quæ pauperem significat, dictos fuisse contendit. Marcum divi Petri interpretem eo sensu dici posse concedit, quod aut mandata Petri fuerit executus, aut illum in doctrinæ cœlestis prædicatione adjuverit: sed Evangelium ex Evangelio Matthæi eum concinnasse autumat. De Epistolis Canonicis disserens, Epistolam Jacobi, non a Jacobo Minori, sed eo, qui cognomine Justus dictus est, scriptam esse evincit. De celeberrimo etiam loco I. Joh. V, 7. suam aperit sententiam, & allatis Simonis, Smithii & Arnaldi sententiis, locum istum genuinum esse pronunciat; rationem autem, qui factum, ut in nonnullis codicibus non legatur, explicaturus, Arnaldo subscribit. Tandem præcipua illorum, qui Divinarum Litterarum auctoritatem impugnant, argumenta refellit, scilicet, quod Scriptores novi fœderis non juxta linguam originalem, sed versionem LXX Interpretum oracula veteris Testamenti proferant, & quod eadem in alium plane sensum quandoque detorquere videantur. Finit totum opus, de usu linguæ incognitæ & peregrinæ in cultu Numinis nonnulla subnectendo.

Epist. IX.

Epist. X.

Epist. XI.

Epist. XII.

Epist. XIII.

Epist. XIV.

Epist. XV.

Epist. XVI.

**Joh. Wincklers Vertheidigung seines gründlichen
Beweises der Kinder-Tauffe.**

Hoc est:

*JO. WINCKLERI, APUD HAMBURGENSES AD D. MICHAELIS
Pastoris, Defensio solidæ suæ demonstrationis Pædobaptismi ad-
versus objectiones quorundam in Belgio Ana-
baptistarum.*

Hamburgi, apud Godofredum Libernickel, A. 1696. in 8.

Constat Alphab. i. plag. 9.

Natum est hoc scriptum occasione sermonis cujusdam sacri, quo dictum Christi Marc. X, 14. explicuerat, hujusque auctoritate pædobaptismum coram cœtu publico adstruxerat æstimatissimus Hamburgensium Pastor, Maxime Reverendus Wincklerus. Eum enim latius deductum cum A. 1691 in gratiam nonnullorum, qui tunc a Menno-nitis ad Orthodoxos transierant, evulgasset, reperti sunt inter Anabaptistas Belgas, qui isti se opposuere. Horum igitur oblocutionibus jam respondet Auctor, ac, sicut in priore libello suas meditationes quinque incluserat capitibus, sic totidem sectionibus nunc quoque scriptionem hanc absolvit, quarum contenta potiora in summam mō-re nostro redigemus. In capite *primo* ante omnia objectionem sistit, quæ mota ab adversariis hanc ob causam fuerat, quod pædobaptismum probasset e tali dicto, unde nonnisi *κατὰ διάνοιαν* is inferri possit, imo quod istum ne apice quidem uno adstruat. Ast huic ita satisfacit, ut primo, nihil ibi de pædobaptismo dici nequaquam largiatur, cum quo ad sensum omnino Christus effato isto eum statuminet; deinceps vero innuit, doctrinam, quæ e dicto aliquo per legitimam probetur consequentiam, satis valide e Scripturis assertam dici posse, quandoquidem & Christus Matth. XXII, 31. sq. resurrectionem, consequentia usus, adversus Sadducæos roboraverit. Excipientibus vero, a resurrectionis dogmate ad probationem pædobaptismi, in quo adhibenda cæremonia, quæ niti semper expresso Dei mandato debeat, non valere consequentiam; regerit, multo magis concessum fore, ad statuminandam aliquam cæremoniam consequentiis uti, postquam in fundamentali quodam dogmate easdem adhibere Christus non dubitaverit. Quinimo in Dei ordinationibus externis multas occurrere ait circumstantias, quas Deus *κατὰ ἔργον* haud præceperit, viri tamen *θεοπειθεῖς* per consequentiam e verbo ejus deduxerint; quem in finem testimonia Apostolica Rom. II, 28. Ebr. X, 1. 1. Cor. IX, 9. potissimum urget. Ulterius cum Anabaptistæ foeminas etiam ad baptismum admittant, manifeste ipsos consequentiis uti docet, cum nusquam earum baptismus mandatus expresse fuerit. Ante vero, quam ad textum suum principalem revertatur, alibi etiam in Scripturis pædobaptismum fundatum esse

esse, quod adversarii quidem negarant, ostendit, eaque propter dictum Matth. XXVIII, 19, locumque parallelum Marc. XVI, 15. fusius exponit, & ab Anabaptistarum *Ψευδερμινείας* prolixè vindicat: ac postea, baptismi utique mandatum exhiberi in verbis Christi, super quibus jam controversatur, ostendit imprimis ex adhibita ab ipso phrasi *ἔρχεσθαι πρὸς με*; cum enim via, qua ad Christum venire infantes possint, ipse sit baptismus, hinc affatim patere ait, quod baptizari infantes Salvator hoc effato jusserit. Frustra autem Anabaptistas in-
 nuit reponere, capaces esse debere baptizandos fidei, quam infantibus tribuere haud liceat. Licere enim utique contendit ex aperto Christi testimonio, Matth. XIII, 6. quo in loco non infirmos sane ac simplices, sed parvulos a Christo describi, & adultis in exemplum exercendæ fidei proponi, multis argumentis evictum dat. Obstacula dehinc, quæ ex Anabaptistarum mente parvulos fidei incapaces reddant, nullius esse ait momenti, cum non humana qualitas, sed operatio Spiritus Sancti extraordinaria utramque paginam hic faciat. Porro, utut Anabaptistæ, fidei necessitatem in omnibus salvandis Marc. XVI, 16. & Ebr. XI, 6. requiri probe perspicientes, varios conquirant modos, textus hosce cum suis hypothésibus conciliandi, nil tamen ab ipsis, præter miseram eorum detorsionem, præstari ad oculum demonstrat. Requirit concedit Gal. V, 24. a credentibus, ut carnem crucifixerint cum affectibus & concupiscentiis; sed hic peculiarem istius loci explicationem suppeditat, Paulumque haud præter rem verbo uti inquit præterito *ἐσαύρωσαν*; respicere enim ipsum ad Christi meritum, quo effectum fuerit, ut credentium peccata per imputationem æstimentur pro crucifixis, quod est, pro enervatis, & talibus, quæ vim suam damnandi amiserint. Quamprimum ergo quis istud ejus meritum apprehendat, frui ipsum isthoc beneficio, unde & de credentibus parvulis queas dicere, quod per applicationem meriti Christi carnem crucifixerint cum suis affectibus & concupiscentiis, ita, ut in iis non minus ac in adultis pro ipsorum actione reputetur ea, quæ a merito Christi profecta fuerit. His ita deductis, minutiora quædam & velut *παρεργα* primi sui capitæ Auctor ab adversariorum objectionibus adhuc liberat, ac v. g. explicationem vocis *βρέφη* de infantibus etiam trimulis, locumque 2. Tim. III, 15. ubi Timotheus *διὰ βρέφους* Scripturam nosse dicitur, ea occasione illustratum, aliaque similia ulterius confirmat.

Sub initium *secundi* capitis spiritualement ad Christum accessum priorem esse posse in infantibus accessu corporali, quicquid contra asserant Anabaptistæ, statuit, ac ipsos quoque invitatos ait Matth. XI, 28, cum peccatis certe onusti sint, jugumque non minus Christi suscipere, ac refectioem ejusdem percipere valeant. Circa loca autem Luc. VI, 47. XIV, 26. Joh. V, 40. VI, 35. male credere observat adversarios, ac si ea ideo adduxisset, ut sigillatim infantium ad Christum accessum iisdem probaret, cum potius accessum fidelium ad Christum generatim iis adumbrare voluerit. Ex ultimo etiam collato cum Joh. VI, 44. trahi infantes a Patre cœlesti multis probat, ac divinam operationem in pusillos etiam quam maxime cadentem prolixis rationibus adstruit. Dixerat Auctor, quod ad Christum venire idem sit, ac ejus adscribi discipulis; hanc ergo phraseos interpretationem amplius tuetur, & quo pacto ea ex profelytorum historia illustrari possit, commonstrat. Absurdam autem illam consequentiam, quam inde fluere putarunt Anabaptistæ, fore adeo dicentes, ut, sicut profelytus statim a suscepta circumcissione Paschati comedendo aptus judicatus fuerit, ita infantes quoque statim a baptismo ad sacram cœnam debeant admitti; redarguit, dum inter alia ne profelytorum quidem Judaicorum infantes, licet circumcisos, ante discretionis annos ad pascha admissos fuisse perhibet. Dehinc cum per τὸ venire infantium ad Christum, in loco præsentis non intelligi queat accessus corporalis, quippe infantibus tenerioribus adhuc negatus; nec beatus per mortem, quippe quem impedire nemo possit; hinc spiritualement solum remanere innuit, & eum quidem non immediatum aliquem, qui rursus a quopiam sufflaminari haud queat, sed mediatum, qui per parentes in allatione ad baptismum promoveatur. Nimis sibi placuerant Anabaptistæ in jactata Tertulliani auctoritate, qui hunc textum nonnisi de liberis adultis intellectum voluerit; sed hanc veritati nihil obesse Auctor regerit, colligit tamen exin, quod ævo jam Tertulliani locus ille de pædobaptismo fuerit expositus, ut hic peculiarem opinionem in determinanda ætate sequi maluerit. Infantes dici posse Christi discipulos, exinde impugnarant Anabaptistæ, quod doctrinæ ejus incapaces sint. Sed Auctor respondet, nec unumquemvis, qui recipiatur in alterius disciplinam, informatione statim imbui, nec infantes doctrinæ capaces asserere absurdum esse, nisi in persuasione eorum, qui rem totam heic ex viribus

natu-

naturæ dijudicent. Discipulos Christi eosdem esse ac Christi servos, Anabaptistæ asseruerant, servum autem alicujus vocari non posse, nisi eum, qui voluntatem domini sui norit, & hanc tamen notitiam exulare ab infantibus. Verum notitiam præstandi officii non præcise requiri ab eo, qui in servum conducatur, nec omnem ab infantibus notitiam removendam venire Auctor contra asserit, qua de causa & omnino Christi servos nuncupare eos liceat. Requisivisse olim Johannem & Apostolos a baptizandis confessionem fidei poenitentiaque & conversionis, non negat Auctor, quia ipsis cum adultis res fuerit; verum haud permittit, ut quis colligat, ac si denegata infantibus eandem edendi potestas baptismum eorum ipsum tollere valeat. Ubi iterum ad auctoritates ventum est, denuo explorat Auctor mentem Tertulliani; istud vero, quod Anabaptistæ asserunt, Tertulliani demum ævo pædobaptismum paulatim fuisse introductum, penitus inficiatur, & nec ex Tertulliano ipso, nec ex aliis talia posse colligi, manifestum efficit. Nec juvare ait Anabaptistas, prout illi gloriantur, Justinum, utpote qui adultorum mentionem faciens, infantium certe baptismum in usu fuisse ideo nequaquam docuerit. Impositionem manuum a Christo heic efflagitatam non aliam fuisse, quam quæ in Baptismo facta fuerit, inter alia etiam ex usu hujus ritus, quem primitiva Ecclesia inter baptizandum retinuerit, olim probat Auctor; nunc igitur & ea antiquitatis monumenta profert, e quibus, quod infantibus quoque baptizandis manus quondam fuerit imposita, dispalescat. Expresso, quod Anabaptistæ requisiverunt, pædobaptismi mandato opus haud fuisse statuit, quandoquidem summa baptismi necessitas jam tum probari satis queat ex Christi verbis Joh. III, 5. ubi neminem potiri posse regno cælorum dixerit, nisi qui ex aqua Spirituque re-genitus fuerit. Quam autem ob rem DEUS in circumcisionis præcepto expressam fecerit parvulorum mentionem, inquit, idque ideo factum esse censet, quod non nisi octavo die eos circumcidi voluerit. Talem vero mentionem in baptismi mandato non fuisse absolute necessariam contendit, nec, quod ea ibi haud reperiatur, infantibus quicquam obesse vult, quandoquidem alias & foeminae arcendæ hinc essent, cum nec earum Dominus meminerit. Cæterum inter circumcisionem & substitutum in illius locum baptismum non omnimodam ubivis paritatem intercedere debere monet, atque hoc pacto varias Anabaptistarum objectiones destruit.

struit. Ex eo, quod Christus dixerat, parvulorum esse regnum cœlorum, pædobaptismum roborare Auctor olim laboraverat, cum nemo nisi per hunc introire queat in regnum cœlorum. Sed cum Anabaptistæ locum, quo thesin hanc adstruxerat, classicum, Joh. III, 5. sugillarint, hinc in eo ulterius defendendo jam totus Noster est, ac imprimis, quod regeneratio non ad solos adultos restringenda sit, demonstrat, sicuti & ex Eph. V, 26. probari posse, quod baptismus ad infantes non minus ac adultos pertineat, iteratis rationibus confirmat. Pluribus quoque evictum dat, recte se quondam collegisse, pari modo ac infantes V. T. per peculiare quoddam medium in regnum Dei introverint, infantes quoque N. T. medio peculiari illuc pervenire, quod aliud non sit, præterquam baptismus. Tandem vero nihil amplius actum circa caput hoc ab adversariis testatur, quam quod non pauca argumenta olim allata silentio prætermiserint, econtra vero passim verba quædam singularia captaverint, inque alienum sensum detorserint. Caput *tertium* fidei infantium asserendæ destinatum est, quam cum decem argumentis propriis impugnare Anabaptistæ nisi sint, singula recenset Auctor bona fide, optimaque dexteritate resolvit. Nihil autem isti in medium proferre noverunt, quam obvium in infantibus defectum auditus verbi, notitiæ, assensus, fiducia, facultatis exercendi bona opera, unde ad ipsius fidei absentiam concludendum esse arbitrati fuerunt. Sed quam *α τῶν ως* hæc dicantur omnia, Noster eo, quo solent alias Theologi Lutherani, modo egregie patefacit, simili- que ratione ea etiam refellit, quæ decem illis argumentis, quibus ipse fidem infantium olim adstruxerat, antagonistæ opposuerunt. Qua occasione Lector loca Rom. I, 17. Hab. II, 4. Rom. X, 9. Joh. I, 12. aliaque dilucidata non sine fructu reperiet. In Capite *quarto* defendit suam consequentiam, ubi ex eo, quod Christus discipulis suis, qui infantium baptismum impedire conabantur, contradixerit, olim collegerat, parvulos utique ad baptismum admittendos esse. Omnino etiam opus fuisse ianuit, ut Discipuli expressum Christi interdictum protulissent, si valide arcere voluissent eos qui infantes apportabant; hoc vero eos caruisse; quinimo & juxta Christi ordinationem integras familias ab iis baptizatas legi urget, quodque sub his quam maxime & infantes comprehendantur, adversus Anabaptistas circa singula exempla sacra probat. Voluerant Anabaptistæ necessitatem pædobaptismi inter alia

ex hoc fundamento tollere, quod infantes labe originali infecti non essent: sed hoc veritati coelesti & experientiae prorsus refragari, consuetis usus argumentis Noster regerit. Rationes, quas pro eodem paedobaptismo ex Act. II, 38. depromserat, latius tuetur, ac sub finem capituli de iis, qui primi in parvulos adeo iniquos sese gesserint, & quorum vestigiis hodiernum Anabaptistae insistant, ex Historia nonnihil suggerit. Caput tandem *quintum* brevissimum est, utpote in quo Auctor paucis ea repetit, quae de regno Dei (Ecclesia puta, qua triumphante in coelis, qua militante in terris, hujusque bonis ac mediis) ad infantes pertinente scripserat. Cum enim adversarii momenta rei huic probandae imprimis servientia intacta reliquerint, ac nihil fere insuper protulerint, nisi quod ex antea dictis abunde queat refutari, hinc post paucarum objectionum examen in pia ad Anabaptistas parænesi definit.

THESAURI BRANDENBURGICI A LAURENTIO

BEGERO concinnati Pars altera.

Coloniae Marchicae, 1696. in fol.

Gemmas, quae in Potentissimi Electoris Brandenburgici cimeliario reperiuntur, a doctissimo ejus custode venustissime expositas, & eruditae commentationibus illustratas, praeterito mense Septembris anni superioris p. 433. seqq. contemplati, nonnullas earum spectandas exhibuimus, ut ex istis lucidissimis veluti particulis de totius operis splendore documentum daremus. Nunc nummariam instructissimam penum excutiemus, & quaedam a clarissimo Begero publico conspectui exposita, ac in dialogi formam composito commentario, in quo ipse sub *Dulodori* nomine veram de quolibet nummo sententiam pronunciat, illustrata Numismata proferemus, Lectoris desiderium ad cognoscenda omnia in pulcherrimo isthoc opere exhibita accensuri. Horum quatuor classes constituit Auctor: in quarum primam ea redegit, quae a Regibus & illustribus Viris conflata, aut in eorum honorem fuerunt cusa; altera Magnae Graeciae & Siciliae antiquos nummos complexus est; tertiam Insularum Graecarum; quartam reliquarum Graeciae urbium & coloniarum, in Asia denique & Africa percussi nummi implent: e quarum singulis quosdam depromemus & Lectorum oculis exponemus.

Ex Regum & illustrium Virorum nummis, etsi praecleari o-

- mnino sunt omnes, qui in Macedonia, Asia, Syria, Ægypto, Pergamo, Bithynia, Caria, Ponto, aliisque regionibus in honorem Regum suorum percussi fuerunt; quales hic conspiciuntur Archelai, Amyntæ, Philipporum, Alexandri Magni, Lysimachi, Persei, Pyrrhi, Antigoni, Demetriorum, Seleuci, Antiochorum, Ptolemæorum, Batri, Prusiæ, Pharnacum, poetarum item Arati, Posidippi, & aliorum clarorum virorum; præ cæteris producere lubet nummos quatuor elegantia non minus, quam raritate sua, æstimandos. Primum in his locum obtinet, qui *Seleuci Cerauni*, atque *Antiochi*, qui Magni postea cognomen tulit, Fratrum, refert facies; Dioscurorum habitu, quem ex pileis atque coronis cognoveris, ideo expressas, quod vel locis citra Taurum ab Attalo oppressis fuissent auxilio, vel ob aliam spem victoriæ.
- Fig. I. p. 253.
- Fig. II. p. 267.
- Fig. III.
- Fig. IV. p. 313.
- Secunda Figura *Prusiæ* Bithyniorum Regis refert vultum, sed iusto fortasse elegantiolem; siquidem ut animo varium, ita statura exiguum, facieque illiberali, produnt eum Auctores. Etsi, quod Tzetzes tradidit, superna oris parte loco omnium dentium os continuum ipsi fuisse, ad filium potius ejus, ut ex Valerio Maximo & Plinio constat, referri debet. Jovem Tarantæum averfa refert (id quod literæ T A indicant) cujus in Bithynia, a Bithyno quippe Jovis filio nuncupata, summus erat honos. Sed raritate sua magis fortasse eminet, quod sub Fig. III. depingimus, numisma, quodq; *Lydola* Corinthii equam exhibet, (*Auram* vocabant,) Minervæ in hoc nostro propter celeritatem & prudentiam, ut Marti in alio propter fortitudinem & robur, sacram. *Lydolam* autem nummus testatur fuisse domini nomen, non *Phidolam*, quo nomine illum quinquies vocat Pausanias, forsitan ab aliis, a quibus rem hauserat, deceptus. Sequitur in Fig. IV. *Vlati Ateulæ* nummus. Etsi vero hic ad Attilam Hunnorum Regem (ut visum clarissimo Viro alii fuerat) referri, Begero iudice, non potest; non tamen æque exploratum est, quis ille hominum fuerit, quem hic *Vlati Ateulæ* nomine insignitum legimus. *Ulattum* quidem familiæ fuisse nomen apud Lugdunenses, Sponii quædam inscriptio Lugduni in vico de Flandres reperta indicat:
- C.ULAT.
 A.SPR.
 HONO.
 FU.
 C.ULATTI.

fig. 1.

fig. 2.

fig. 3.

fig. 4.

fig. 5.

fig. 6.

fig. 8.

fig. 7.

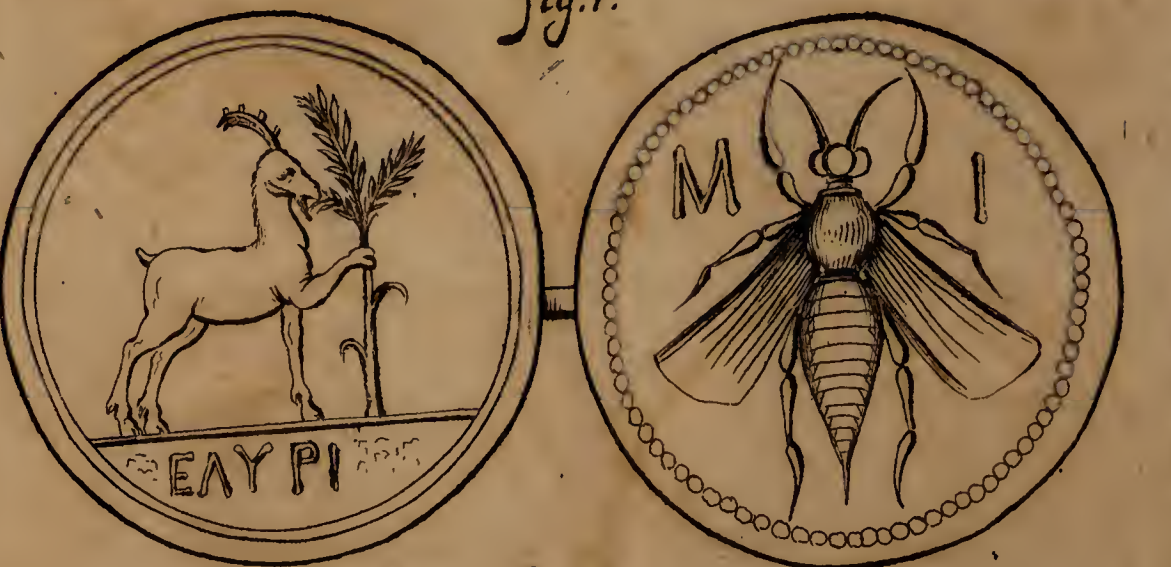

fig. 10.

fig. 9.

fig. 12.

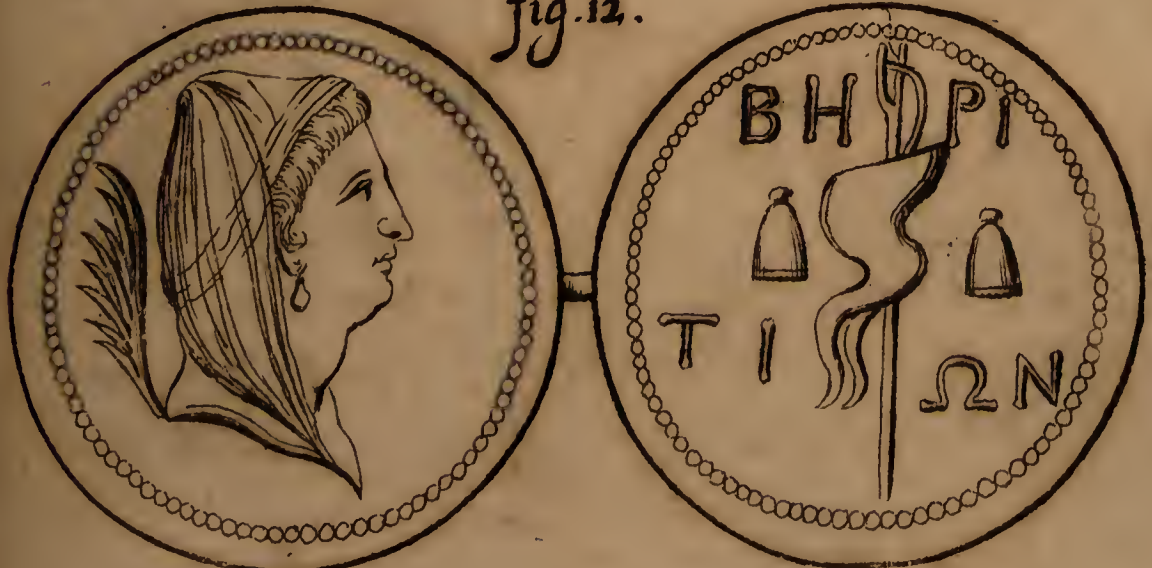
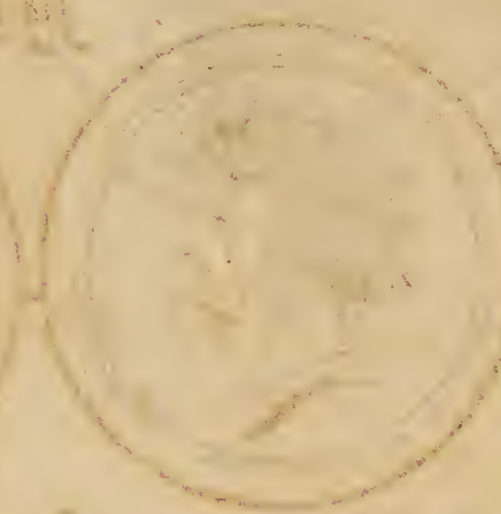
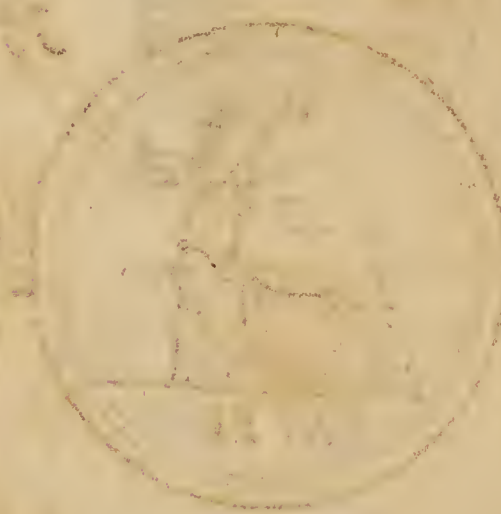
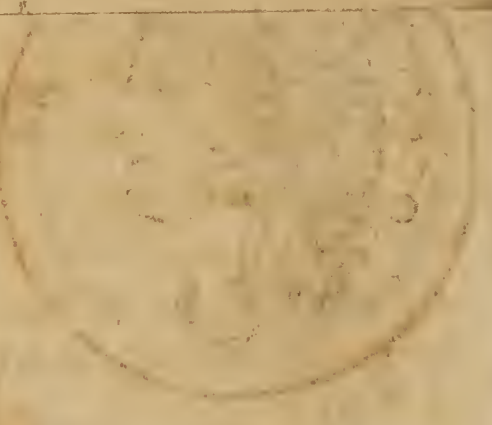
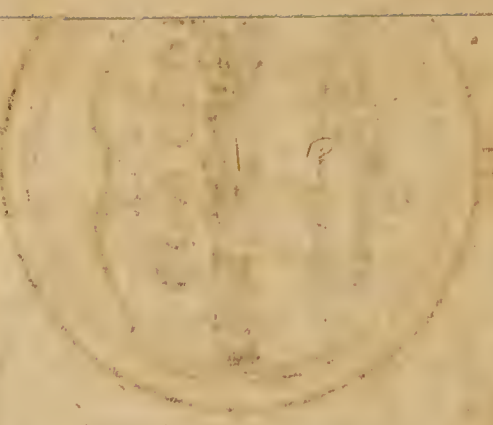
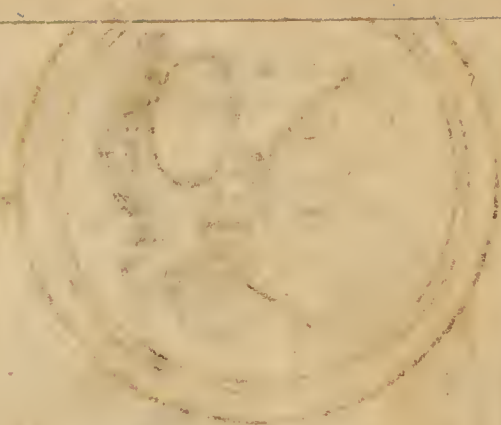

fig. 11.

Hinc Ulattum hunc, cognomento Ateulam, Lugdunensem fuisse, non improbabile existimat Begerus. Quicquid de eo sit, juvenile illud caput in altera nummi area expressum esse Cupidinis, ex additis alis cognoscitur. Sed ad secundam classem pergimus, & e tot faberrimi operis nummis duos velut in illustri positos intuemur. Alterum Figura V exhibet, ad *Luceriam* Dauniæ seu Apuliæ potius, utpote celebriorem, quam ad *Luceriam* Galliæ Cisalpinæ, referendum. Certe nulla fuit, si Dionysio Halicarnassæo credimus, Italiæ urbs, quæ non Herculem aris coluerit & fanis. Cui accedit, quod *Luceria* illa colonia fuerit Romanorum, qui inter conditores suos Herculem numerabant. Factum inde videtur, ut Latina nummus inscriptione ornaretur, quæ traxit tamen aliquid ex Græco, *Ou* pro *U* ponendo, eo prorsus modo, quo *Fourium* pro *Furio* legimus. Alterum e secunda classe numum Fig. VI repræsentamus. Is ex *Palladis* & galli cum stella typis, *Calenorum*, urbis Campaniæ, haberi potest: sed inscriptio eum *Axuritis* potius, iisque *Volscis*, adjudicare videtur. Verum Begerus ad oppidum *Circes*, quod centum tantum ab *Axure* stadiis distabat, respici hic arbitratur, quod ibi *Minervæ* quoque ara fuerit monstrata, quodque *Circe* *Solis* filia & gallus *Solare* animal fuerit. Cæterum nummi hujus raritatem haud mediocriter auget insueta alias literæ Σ figura. Eadem enim, sed clausa tamen, quæ hic cernitur aperta, quibusdam in nummis τ K, nunquam, ut hactenus quidem est observatum, τ Σ referre visa est. Neque vero abs re cum Auctore *Volscos* dixeris & *Oscos* affines inter se literas, quales, utut non figura, potestate tamen sunt K & Σ (nam si τ ω K junxeris Σ , expresseris potestatem literæ Σ) etiam figuris affinibus expressisse. Ad tertiam venimus classem, e qua tres nummos decerpi operæ existimavimus futurum. In his septimum nobis locum occupat *Elyriorum* nummus, qualem fere (nisi quod loco capræ arborem depascentis, caput tantum capræ exhibet,) produxerat jam ante *Harduinus* in *Nummis Antiquis Populorum & Urbium* pag. 149. arbitratus capræ caput signatum, quod *Elyrii* capellam æneam, teste *Pausania*, *Apollini* dono misissent: in averfa parte apem appositam, ad mellis ubertatem & præstantiam, in monte imprimis *Carina*, cui forte urbs *Elyros* imposita fuerit, significandam. Begerus vero per apem non mel, quod conficit hoc animal, sed solertiam potius ejus designari censet; cum de apibus *Cretensibus* *Plutarchus* re-

TAB. II.
Fig. V.
P. 317.

Fig. VI.
P. 357.

Fig. VII.
P. 403.

ferat, quod promontorium quodpiam ventosum prætervolantes, ne transversæ abriperentur, lapillis sese saburrarint. Neque per capram ad eam putat respici, quæ Apollini missa est, sed ad frequentiam caprarum Cretensium, infesti arboribus animalis. Per literas *MI* api appositas vel Minoëem, seu primum, seu secundum, Cretensium Regem, indicari censet Noster; vel Miletum urbis homonymæ conditorem; vel ipsam denique Minoam, Cretæ urbem: non obstante, quod in altero latere Elyros jam legatur, siquidem duarum quandoque urbium nomina ad concordiam designandam in eodem nummo compareant. Nummus in Fig. VIII. delineatus ad *Marium* Cypri urbem ab Auctore refertur. Qui enim Marioni Alexandrino, quem in Olympicis oleam de lucta meruisse ferunt, ejusque uxori alias incelebri vindicare hunc nummum velit, ei folia ramorum atque coronarum illic expressarum obstant. Siquidem ea non longiuscula sunt, qualia oleæ solent, sed ad rotunditatem vergentia, qualia sunt myrti, quam Veneriæque ac ipsam Cyprum urbemque illius *Marium* consecratam fuisse nemo nescit. Veneris ergo hic faciem cæleri nullum est dubium: virili autem autem facie altera vel Deorum aliquem, ut Neptunum aut Jovem, vel ipsum urbis conditorem *Marieum* exprimi, facili conjectura assequimur. Quem in Fig. IX exhibemus, *Chalcidensium* nummus est. In illo pugna delineatur aquilæ cum serpente; qua tamen quid significetur, haud adeo apertum est. Auctori quidem non urbis symbolum, aut quoddam prodigium, sed fortitudinem indicari visum est, tropæi maxime figura adjecta, & quod celebretur a Scriptoribus Chalcidensium fortitudo, persuaso. Ad ultimam properamus classem, totidem inde numismata selecturi, quot dedimus e tertia. Neque in Fig. X hærebimus, quæ *Thessalonicensium* refert nummum, a Jacobo de Wilde quidem jam luculenter illustratum, ita tamen, ut Nostro non desint, quæ aut suppleat, aut emendet, ex ipsomet libro haurienda. Ad *Tarseorum* igitur nummum in Fig. XI delineatum progredimur, qui aliam nunc longe ab Auctore, quam in Thesaurio Palatino, explicationem est expertus. Siquidem quem olim ad Tarsum Hispaniæ retulit, rectius ad Tarsum Ciliciæ referri nunc putat, quam quidam a Sardanapalo conditam asseruat. Hinc Sardanapali, Assyriorum Regis, hic effingi sepulcrum & statuam, non est a vero illi abstimile, ne repugnantibus quidem quatuor literis in nummo adscriptis.

Nam

TAB. II.
Fig. VIII.
p. 409.

Fig. IX.
p. 428.

Fig. X.
p. 483.
Fig. XI.
p. 507.

Nam secunda A & quarta Δ cuius pateat; si ergo primam Σ & tertiam P statuas, quod reliquæ non respuunt, principium nominis SARDANAPALI exsurget. Viri etiam animalculo insistentis pileus, palla regia, sagittæ, huc quadrant. Neque animal illud auritum, quod ad lupi cervarii formam accedit, cum immensæ gulæ memoretur, ab indole Sardanapali est alienum. Tandem quod ad nummum XII Beryti urbis attinet, secundas & in eo explicando curas expertus est meliores Auctor. Quandoquidem non vexillum amplius & pileos, quibus libertatem urbis adumbrari putaverat, agnoscit; sed vexilli loco aplustre, sive velum parvum in navigiis usurpari solitum, pileos vero Dioscurorum seu Cabirorum, (solum enim nomine differunt, re vera iidem) quibus perinde ac Neptuno & piscatoribus Berytum dono dedisse Saturnus memoratur, quique primi navigium dicuntur invenisse. Unde & faciem in numismate expressam aviæ Saturni *Berytæ* esse, & ab ea Berytum dictam hariolatur.

TAB. II.
Fig. XII.
P. 512.

SEXTI AURELII VICTORIS HISTORIÆ ROMANÆ BREVARIUM, cum Notis integis variorum, edente

SAMUELE PITISCO.

Trajecti ad Rhenum apud Fr. Halmam & Gulvande Water, 1696. in 8.

Constat 2. alph. & multis iconibus infertis.

Nemo ex veteribus Scriptoribus minori compendio priscorum Romanorum & Cæsarum gesta complexus est Aurelio Victore: cujus tamen an omnes libelli sint, qui sub ejus nomine feruntur, an diversos auctores habeant, non extra controversiam est positum. Quatuor autem omnino ab eo scripti ad nos pervenisse libelli creduntur: *De origine urbis Romanæ*; *De viris illustribus urbis ejusdem*, a Proca & Romulo Regibus ad Pompejum usque Magnum, adjecto additamento; *De Cæsaribus*, ab Octaviano Augusto usque ad Julianum; *De vita & moribus Imperatorum epitome*, a Cæsare usque ad Theodosium. De singulis præclare meritis est, qui eos anno 1579 & 1582 emendatiores & annotationibus illustratos Antverpiæ emisit in lucem, Andreas Schottus: a quo etiam postremus liber, epitomen Cæsarum continens, primum editus & Busbequio dicatus, nomen tulit, ut *Victor Schotti* passim a viris doctis citaretur. Quumque plures in illustrandis reliquis Victoris libellis ante & post Schottum operam posuissent, Dominicus Machanæus, Conr. Lycosthenes, Janus Gruterus, Elias Vinæus, Ju-

Itus Lipsius, Isaacus Casaubonus, Frid. Sylburgius: omnium horum (præter Lycosthenis) Notas, cum ipso Victore, Gaesbekiani fratres Lugduni Batavorum A 1670 nitidissime excuderunt, adjectis Imperatorum iconismis, quos e nummis fide dignioribus deprompserant. Post decem annos in eodem auctore notis & interpretatione illustrando, eoque in Delphini usum concinnando, studium exercuit, ac publice in Gallia eum evulgavit Anna Tanaquilli Fabri filia. Cujus & reliquorum omnium, tam a Gaesbekianis antea collectas integras, quam selectas in clarorum virorum lucubrationibus repertas indeque excerptas, animadversiones & notas nunc uno libro complexus Samuel Pitiscus, qui Curtium & Suetonium notis suis philologicis & imaginibus illustratos publico dedit, Victorem etiam eodem pulchro apparatu instructum tersissime evulgavit. Cui operi ne quicquam deesset commoditatis, qua editi alii Scriptores gaudent, locupletissimos verborum & rerum indices subjecit; queis ut rectius uti liceat, in commata & paragraphos singula capita distinxit, & cuius capiti, licet minus prolixo, breviarium seu argumentum præfixit. Nec in nitore libri augendo nullas partes suas esse voluit: igitur icones, queis Gaesbekiana editio prænitebat, non modo huic suæ etiam intulit, verum eandem novis etiam Quirini, Numæ, Anci Marci, L. Junii Bruti, Horatii Coclitis, Æsculapii, Pyrrhi, Scipionis Nasicæ, M. Marcelli, Antiochi Syriæ Regis, Corn. Sullæ, Mithridatis, Pompeji M. Marci Bruti, Sexti Pompeii, Marci Antonii Triumviri & Cleopatæ imagunculis amplius decoravit, omnibusque ex partibus speciosam exhibuit.

JOACH. VICOFORTII EPISTOLÆ AD CASPARUM

Barlaam, cujus responsoriæ etiam insertæ.

Amstelædami apud Georgium Gallet, 1696, in 12.

Constat II. plagulis.

PLeræque in hoc libello quæ continentur epistolæ, inter *Joachimum Vicofortium* Landgraviæ Hassiæ Consiliarium & ad Fœderatos Belgas Legatum, & *Casparem Barlaam* virum doctissimum mutuæ, familiaribus de rebus perscriptæ sunt, & de suavissimæ consuetudinis & familiaris necessitudinis usu, qui ambobus his præstantibus doctrina viris intercescit, nos commonefaciunt. Jucundæ proinde lectoribus, privatarum etiam inter eruditos rerum curiosis, existunt, nativo lepore & sponte profluentibus jocis subinde aspersæ. His autem & aliis
etiam

etiam dotibus Vicofortianas Barlæanæ litteræ vincunt; ut fuit huic viro nativus dictionis nitor, & in soluta æque ac ligata oratione mira suavitas. Eæ quidem quæ a Barlæo ad Vicofortium datæ hic exhibentur, jam antea legebantur inter Barlæanas, a genero Brantio anno 1667 editas: & inter has eminet, quæ in hoc libello nona extat, consolatoria in obitu patris, (quæ etiã in volumine Orationum ejus p. 383. legitur) & XCIII, quæ dedicatoria Orationibus præfixa est. Vicofortii autem epistolæ nunc primum e bibliotheca Ger. Papenbroeckii prodeunt. In qua cum plures eruditorum virorum epistolas ineditas latere indicet Editor, istius partium erit inde & istas protrahere, inque publicam lucem collocare. In has quidem, quas nunc evulgavit, laudandum est, quod impendit, studium; dum non contentus, sicut a Barlæo & Vicofortio exarata fuerant, protulisse, in Gallicam eas etiam linguam transferendas & peculiari libro cum Latinis edendas duxit.

ALTERA PARS AUGUSTANÆ CONFSSIONIS DE ABUSIBUS mutatis VII Dissertationibus publicis proposita a

D. JO. KAHLER.

Rinthelii, typis Hermannii Augustini Enax, 1696. in plag. 14.

Dissertationes XX, quibus Augustanæ Confessionis articulos explicuit Maxime Reverendus Auctor, in Actis nostris jam anno 1695, p. 116 stitimus, spemque ibi simul fecimus, fore, ut ab eademejus opera censuram abusuum Confessionis subjectorum declaratam essemus accepturi. Spem igitur hanc adimpletam nunc testamur, posteaquam septem hæc Dissertationes ad alteram illam Augustanæ Confessionis partem illustrandam facientes emittere Auctori lubuit. Cæterum eandem ille methodum hæc tenuit, quam olim adhibuerat. Opus igitur non est, ut denuo de ejus informatione quicquam moneamus, præsertim cum ibi eam & in exemplo peculiari ostensam a nobis fuisse recordemur. Unicum tamen hoc annectimus, quod, antequam ad ipsorummet abusuum examen propior accessus fiat, non hoc solum vocabulum uberius exponatur, sed res quoque ipsa paulo deducatur latius, eruditisque argumentis probetur, intelligi hic per abusus non tantum vitia & errores circa res adiaphoras, quæ Christianam fidem haud impetunt, sed istiusmodi vitia, quæ errores fidei simul & facti involvant, atque circa tale objectum versentur, quod Deus aliter instituerit, cum ut alius de eo formetur in intellectu

tellectu conceptus, tum ut alia circa illud praxis exerceatur. Tales igitur abusus, qua doctrinales qua, morales cum Protestantes inter Papistasprehendissent plurimos, hinc merito ab iis potissimos taxatos, multos vero ad evitandam prolixitatem prætermisissos innuit.

TITULI HONORUM, AUTORE JO. SELDENO. LATINE

vertit notasque addidit SIMON JOHANNES ARNOLD,
Ecclesiarum Ballivie Sonnenburgensis Inspector.

Francofurti, impensis Jo. Schrey, & H. J. Meyeri hæredum, 1696, in 4.

Constat Alph. 5. plag. 21. & plagulis 2. figurarum ænearum.

Liber, quem exhibemus, eruditissimis fatis cognitus est, usurpatus etiam *Du Fresnio in Glossario*, *Becmanno in Notitia Dignitatum*, quæ nunc sub novo *Syntagmatis* nomine prodiit, *Felmanno* & aliis. Hinc factum, ut Reverendus Interpres, cui Latinam hanc elegantissimi libri editionem debemus, ex auctoribus plurimis, qui post Seldenum libros ediderunt, addiderit nonnulla. Qui idem tamen, præter versionem, & de suo quædam addidit, videlicet augustum illud ænigma, quo

Parte II.
c. I. §. 61.

Rev. & Celsissimus Marchio Brandenburgensis *Christianus Ludovicus* a Fratre in conspectu trium Fratrum receptus est in Ordinem Joannitarum; morem item precandi in creatione Equitum contra vitia, in quæ proni credebantur tempore Principis Nassovici, qui circa medium hujus sæculi Ordinis Joannitici Magisterium Sonnenburgense tenuit: &

Parte II.
c. 2. §. 8.
c. 8. §. 5.
c. II. §. 3.

denique diplomata quædam, quibus dignitates in Polonia regno collatæ fuerunt; unde patescit, ibi meritorum haberi respectum, natalium minime, & quod singulare est, officium ibi aliquando majus cum majore dignitate non consistere, sed ad inferiora subsellia demittere illo fungentem. Hoc vero Interpretem clarissimum, uti & nos, non immerito male habet, quod literæ sermonis Saxonici antiqui non tanta cum elegantia fuerint excusæ, prout apud *Du Fresnium*, *Mabillo-nium* & in *Junii cum primis Marschallique Evangelis Saxo-Gothicis*, leguntur. Videlicet sic typographi, sumptibus parcentes, aliarum regionum doctis persuadent, ipsos Germanos jam non satis nosse avorum suorum sermonem & characteres. Tandem monitos cupit Interpres hujus libri emptores de iconum collocatione, quod ad caput quintum partis secundæ omnes pertineant; Principis Walliæ ad finem

§. I. Comitum ad finem §. 14. Baronum ad medium §. 28. p. 505. Ducum ad finem §. 29. Marchionum ad finem §. 30. Vice-Comitum ad finem §. 31.

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Februarii, Anno M DC XCVII.

Vollständige Anweisung zu der Civil-Bau- Kunst &c.

Hoc est:

*INTRODUCTIO IN ARCHITECTURAM CIVILEM OMNIBUS
suis partibus expleta NICOLAI GOLDMANNI; edita notisque &
schematibus, nec non delineatione Hierosolymitani templi aucta & illu-
strata a LEONHARDO CHRISTOPHORO STURMIO, Mathematicum
Professore in Academia Guelferbytana.*

Guelferbyti, 1696. fol.

Constat plag. 50½, figur. 74, chartæ augustæ.

Non infimo inter eruditos propter ingenium honore ac no-
mine jam diu fuit *Nicolaus Goldmannus*, Uratislaviensis
Silesius, qui suam orbi literario in architectura tam civili
quam militari peritiam satis quidem demonstravit, edito de
arte muniendi opere libroque de stylometris; magis ta-
men probaturus fuisset egregio, quod jam in lucem prodit, scripto, si
ante supremum vitæ diem, quem Lugduni Batavorum A. 1665 obiit,
ipsi cum publico id communicare licuisset. Maxima enim cum cura
optima quæque ex præstantissimis auctoribus congescit, & solerti, quo
pollebat, judicio ita disposuit, auxit & expolivit, haud vane ut dici
possit, omnibus Germanis eum in hoc scribendi genere palmam præ-
ripuisse, reliquis gentibus cultioribus fecisse dubiam. Quo factum, ut
magnum hujus operis desiderium, quibus inspicere id licuerat, reli-
querit Goldmannus, idque passim descriptum, sed plerumque male ha-
bitum & mutilatum, ut fieri solet, fuerit. Non tulit rei hujus indigni-
atem eximius prudentiaque pariter & scientia matheseos florentissi-

mus Senator Lipsiensis, *Gothofredus Bosius*, sed pro eo, quo fertur in has literas studio, & amore in bonum publicum, orbem suo parente opus in fidem tutelamque suam recepit, nullisque pepercit sumtibus, ut non integrum solum, sed nitidum quoque comtumque in publicum prodiret; postquam ejus auspiciis clarissimus *Sturmius*, cum in Lipsiensi adhuc degeret Academia, eidem ornando suam operam adhibuerat. Neque enim hic schemata solum, quæ ipsi ad illustrationem operis facere videbantur, sed notas etiam quasdam, & delineationem templi Hierosolymitani, congruentem cum iis, quæ in Scia-graphia templi Hierosolymitani Lipsiæ A. 1694 excusa tradidit, nec non compendium Architecturæ Goldmannianæ, & Architecturam parallelam adjecit, in qua Serlii, Palladii, Vignolæ, Scamozziique dimensiones columnarum ad communem Goldmanni mensuram reduxit, ut una methodo & secundum eandem scalam describi possint. Cæterum ipsa Introductio Goldmanniana methodo conscripta illa, quæ Mathematicis solennis est, in quatuor distribuitur libros, quorum primus de principiis agit Architecturæ generalibus, definitionibus, postulatis, axiomatibus, symmetria eurythmi, taxi &c. Secundus de principiis exponit specialibus, ordinibus præcipue columnarum. Tertius diathesin cum primis seu compartitionem ædificiorum docet; & quartus tandem de integrorum ædificiorum tam publicorum quam privatorum constructione præcipit. Quæ quidem singula hoc loco percensere nimis prolixum foret. Pauca proinde, secundum instituti nostri rationem, adnotabimus, ex quibus libri hujus genius possit intelligi. Ea ergo propria & præcipua laus est Goldmanni, quod symmetriam ubique exacte observat, petitam non ex principiis tantum Mathematicis, sed Architectura etiam templi Salomonei, (quam fontem putat esse cum Villalpando Architecturæ profanæ) optimisque Græcorum & Romanorum exemplis; ita ut membra columnarum & inter se & cum toto, nec non altitudines ad latitudines concinnam rationem habeant, in singulisque membris constans altitudinis ad projectionem servetur ratio. Et cum huc quoque pertineat unam columnarum seriem alteri ita imponendi scientia, ut, quæcunque fuerit intercolumniorum inferiorum usitata magnitudo, talis eligatur ordo columnarum talesque moduli, ut modulus superioris columnæ, vel, si stylobata adhibendus, hujus ut dimidia latitudo non excedat scapi contracti inferior-

inferioris columnæ semidiametrum superiorem, taliaque hinc oriuntur intercolumnia superiora, ut antepagmenta, triglyphi, mutuli, pseudomutuli, denticulique scite possint adhiberi; eaque potius exemplis quam regulis ostensa fuerit a Goldmanno; prolixius eandem Cl. Editor in ultimo capite laudati compendii explicavit. Porro quinque columnarum ordines Goldmannus constituit, quorum ultimus ornatisimusque est Corinthiacus, eosque dividit cum in humiles & elatos, tum in robustos & teneros. Humiles sunt priores tres, singuli 26 modulorum altitudine; elati reliqui, altitudine 30 modulorum. Robusti sunt priores duo; posteriores autem teneri atque delicati. Pro modulo assumit semidiametrum scapi non contracti, eumque in 360 particulas dividit, & in illis etiam minimorum membrorum mensuram sine fractione addita determinat. Membrorum, ex quibus partes ordinum componuntur, alia necessaria constituit, & vel simpliciter talia seu essentialia, quæ nunquam omitti possunt, vel secundum quid, quæ non omittenda nisi urgente necessitate; alia accessoria, quæ pro lubitu abesse possunt, modo reliquorum altitudo augeatur, ut partis illius quam constituunt magnitudo maneat illibata. Alia quoque communia facit, alia characteristicâ, atque ea quidem tam concinne disponit, ut ordines humiles ab elatis, masculi sive robusti a delicatis, singulique non solum inter se, sed & partes diversorum ordinum a se invicem promte discerni possint. Ita v. g. Tuscanus ordo habet cymatia solum Lesbia, Doricus Lesbia cum Doricis, Ionicus solum Dorica, Romanus solum Dorica cum astragalis, Corinthius Lesbia & Dorica cum astragalis. Modulum in columnis, quæ ædificia fulciunt, nunquam majorem 4 pedibus, nec minorem uno pede assumit. Scapi contractionem non secundum conchoidis sed circuli curvaturam efformat, in humilioribus ordinibus assumens radium 90036 part. moduli, in elatioribus 122910 part. relinquensque in illis altitudinem scapi tere-tis 4800, in his 5760 part. modul. semidiatrum autem scapi contracti superiorem efficiens in illis 288 part. in his 300 part. moduli. Medium intercolumnium reliquorum duplum ut constituatur, ejusque epistylum, nec non in ordinibus gracilioribus zophorus ex ære fundatur, suadet. Speciatim in ordine Dorico cum magnam artifices alii reliquerint difficultatem distribuendorum triglyphorum, hanc amolitus est Goldmannus, tres effingendo trabeationes Doricas (iisque

duas alias superaddidit Cl. Editor) quarum prima adhibenda in opere systylo, secunda in pycnostylo, tertia in eustylo. Partium, ex quibus ordines componuntur, altitudines ita definiuntur ab Auctore. Stylobatæ cum scamillo, cui basis columna innititur, altitudo in ordinibus omnibus est 6 modulorum: nempe basis stylobatæ $1\frac{1}{2}$ mod. trunci $2\frac{3}{4}$ mod. coronidis stylobatæ $\frac{3}{4}$; scamilli 1 mod. Columnæ totius altitudo in ordinibus humilibus est 16 mod. in elatis 20 mod. altitudo scilicet baseos columnæ 1 mod. in ordinibus omnibus; scapi 14 mod. in humilibus, $16\frac{2}{3}$ in elatis; capituli 1 mod. in humilibus, $2\frac{1}{3}$ in elatis; Trabeationis altitudo est 4 modul. in ordinibus universis; nimirum epistylli, $1\frac{1}{3}$ in singulis ordinibus; zophori $1\frac{1}{3}$ mod. in robustis, $1\frac{1}{5}$ mod. in teneris; coronicis $1\frac{1}{3}$ mod. in robustis, $1\frac{3}{5}$ mod. in teneris. Sed hæc & id genus alia, quæ sine schematum aut numerorum apparatu perspicue tradi non possunt, ex ipso Auctore architecturæ studiosis petenda relinquimus.

JOANNIS NICOLAI TRACTATUS DE GRÆCORUM

Luctu lugentiumque ritibus variis.

Marburgi Cattorum, apud Ephraimum Böncke, A. 1696. in 12.

Constat plag. $14\frac{1}{2}$.

EXemplum magni nominis Theologi, Martini Geieri, cultissimique Philologi, Joannis Kirchmanni, quorum ille de luctu Ebræorum, hic vero de Romanorum funeribus luculentum evulgavit commentarium, clarissimus Autor secuturus, hinc de Græcorum luctu lugentiumque variis ritibus libellum composuit, in quo sigillatim omnia est executus, quæ ad hanc materiam quocunque modo spectare visa sunt. Etenim a sepultura nunquam non apud gentes quasvis necessaria honestaque habita exorsus, de mortuis post tertium demum diem elatis differit, ac ad reliquos deinceps ritus progressus, de ista agit consuetudine, qua, cum accideret, ut vir a propriis Latibus remotus mortem obiret, agnatique ad eum venire non possent, ter ejus animam vocaverint; quo more eos gaudium indicare voluisse autumat, quod crederent, corpora defunctorum in propria regione sub terra appulisse; licet alii eorum probe noverint, quod, quamvis clamoribus totam auram explerent, nihil tamen ad animas revocandas propositum hoc esset profuturum. Interim, ut alio modo honorarent Græci homines in peregrin-

regnis oris mortuos, inanes ab iis tumulos fuisse extractos innuit, quæ monumenta cenotaphia vocarint, in quibus proinde describendis sat prolixus est. Inter officia vero morientibus & mortuis coram exhibita, primo loco nominat clausos a propinquis lectoque assidentibus oculos: deinceps agit de pulsatis ipso mortis tempore vasis æneis, quod ideo factum fuisse quosdam ait reputare, ut terricula menta fugarent, spectraque & furias ab anima abigerent; ipse vero illuc respexisse morem isthunc arbitratur, ut intelligerent superstites, somnone solum obrutus jaceret decumbens, an vero mortuus esset? Postmodum oculos operculo velatos, & faciem linteolo a proximis sanguine junctis tectam, ac denique anima in summo quasi ore versante, & jamjam e corporis hospicio emigratura, osculum ægris fuisse impressum memorat. Corpore exanimato naulum Charonti, offamque Cerebro paratam, ornatumque domorum, ubi mortuus erat repositus, institutum contemplatur. Hinc mortuorum ablutionem, pollincturam, & amiculum ferale, simulque occasione eorum, qui unctionem in se susceperint, libitinarios & pollinctores introducit, ac coronas atque flores, quibus exornati fuerint defuncti, celebrat; coronatos porro ex penitioræ ædium loco productos & in vestibulo ad ipsum limen collocatos, & vel humi vel alto lecto impositos fuisse perhibet; post collocationem lectica seu arca super humeros ante Solis ortum elatos, & iis, qui vi peremti fuerant, hastam vel alia arma prælata legi; arcam autem sepulchralem insequentes & ad funus invitatos, interdum pedibus incessisse, interdum rheda vectos fuisse narrat, comitumque horum lacrymas largiter fluentes adumbrat. Nec, quod voce tibiisque ad luctum compositis funus elatum fuerit, dissimulat, ac proinde næniis a mulierculis vel viris tunc ad tibias cantari solitis complura in medium affert. In extraordinario dolore & luctu comam eos rasisse, aut penitus ad cutem usque crines abscidisse, postmodum vero comam mortuorum pectoribus imposuisse ait. Lugentes ab omni potu hominem latificantem pariterque ab usu coronarum abstinuisse, lugubrem contra vestem usurpasse, vestes lacerasse, capillos evulnisse, domi se continuisse, cinerem in caput sparsisse, pectus & femur percussisse, mammas punxisse, genas rasisse, aliaque istius generis similia suscepisse tradit. De locis sepulcrorum diversis, & maxime de cœmeteriis modoque sepeliendi in peculiari capite agit. Post cremationem corporum

rum intuetur, eamque infantibus, *αὐταχαιρία*; item crimine se pollutentibus, ac fulguritis denegatam scribit, pyrasque extractas, & eas cupresso, ne foeterent corpora cremanda, cinctas, aliaque ad rogam acta, ossilegium imprimis, ac donaria in rogam coniecta, hominesque cum defunctis simul in pyra combustos monstrat. Inde tumulos & cippos lapideos nomen ac elogia defunctorum continentes ob oculos proponit, variaque epitaphiorum exempla Græca allegat. Inferias & sacrificia mortuorum, sterilem nempe vaccam nigramque ovem nocturno tempore oblatas, ac modum victimas has maectandi; sepulchra coronis exornata; habitas in sepultura honoratiorum seu domi seu in ceramico funebres orationes; instituta nonnunquam ad sepulcrum spectacula; susceptamque post obitum bene de republica meritorum apotheosin dilucide explanat. Reversus ad domum funestam, lustrationem ejus scrutatur, epulisque funebribus interest. Post omnes exequiarum ceremonias isto honoris genere a Græcis maectatos refert mortuos, quod eorum apud posteros memoriam gloriosam esse voluerint, adeo, ut adversus eum, qui secus fecisset, accusationem quoque seu actionem concesserint. Sub finem denique ad statum defunctorum post mortem, quem Græci olim crediderint, considerandum sese confert, eosque duas habitationes designasse dicit, quarum altera sub Jove vitæ præside, altera sub Martis arbitrio sit. Inde autem ansam arripit examinandi, quidnam fuerit Græcorum *αἰδης*, istoque vocabulo generatim indicatum putat obscurum, absconditum, & ab omni hominum consortio remotum locum, vel rectius statum illum, qui mortem excipiat, sive is esset refrigerii & quietis, sive cruciatuum. Unde & vocabulo *αἰδης* & Elysiū campum & Tartara denotari innuit; trifariam quoque eos distinxisse monet *αἰδης* in Paradisum, Gehennam superiorem, & Gehennam inferiorem; de quibus locis sigillatim plura disserit.

LA RELIGION DU LATITUDINAIRE AVEC L' APOLOGIE pour la Sainte Trinité,

id est:

Religio Latitudinarii, cum Apologia pro Sancta Trinitate. Auctore Dn. PETRO JURIO.

Roterodami apud P. Vande Slaart, 1696, in 8.

Alph. I.

Quæ

Quæ Jurio Viro celeberrimo cum Elia Saurino intercedunt lites, & tum aliis, tum huic quoque scripto occasionem dederunt, indicatæ jam a nobis sunt, cum Saurini librum, qui Jurii Theologiam sub examen revocat, in Actis hifce mense Majo A. 1695, pag. 193. feqq. commemoraremus. Causam quoque feriemque hujus contentions, prout Saurinus eam exposuerat, tum quidem enarravimus. Sed nunc tamen denuo hujus rei injicienda est mentio, postquam præfens ad nos pervenit opus, eo quod Jurium itidem in eo satis prolixum & operosum esse videamus, ut, quemadmodum fieri assolet, ubi quisque suæ causæ favet, omnem invidiam a se amoliat, culpam vero originemque initi certaminis in Saurinum derivet. Et primo quidem id omnibus viribus agit Jurius, ut demonstret, per Synodi Leovardien-
In Præfat.
 sis decretum omnino sibi fas fuisse in certamen prodire, & hocce opus Saurino opponere. Probat id inde, quod nulli Theologorum libertas hæreses, ipsum doctrinæ Christianæ fundamentum evertentes, confutandi eripi possit. Addit decretum istius Synodi iis verbis conceptum esse, ut neutiquam obstet, quo minus publicæ luci hoc opus exponi potuisset. Accedere ait, quod summi solum Imperantes, non autem Synodi, ne quis librum edat aut in lucem proferat, prohibere possint. Multa alia hunc in modum affert, & quid Lector ex hocce opere sibi polliceri debeat, paucis innuit.

Hisce ita præmissis, certaminis, quod cum Saurino sibi intercedit, *In Historia*
 historiam pandit. Et initio quidem Epistolam quandam a Saurino *controver-*
 ad amicum scriptam profert, ex qua, additis adnotationibus, id se *sia.*
 confecturum luculenter putat, nemo ut ambigere possit, auctorem litis Saurinum esse. Hinc ipse rem omnem uberius edisserit, & a primo repetit fonte. Nimirum in Synodo Amstelodamensi, anno 1690 mense Septembri celebrata, quasdam propositiones, summam doctrinæ, quam Latitudinariam appellat, continentes, communi consensu rejectas, & atro notatas esse lapillo ait, nec diffitetur, se quoque, ut id fieret, justo zelo ductum multum ad id contulisse. Addit & alia, quæ in eadem Synodo gesta sint, quæ Saurino non potuisse non ingrata admodum esse fatetur. Sed tum quidem ullam de Saurino suspicionem animo suo sedisse negat, quin potius inter amicos suos haud postremum se illi concessisse locum asserit. In Lugdunensi autem Synodo, sequenti anno celebrata, demum se intellexisse porro refert,

refert, Saurinum quoque inter illos esse, quos male habuerit, propositiones istas damnatas rejectasque fuisse. Accessisse vero & alia in eadem Lugdunensi Synodo docet, quæ Saurinum magis magisque irritarint. Namque & librum quendam contra se editum jussu Synodi laceratum, & alios Latitudinariorum placita disseminantes, acriori censura notatos esse. Hinc itaque odio quodam inexpiabili accensum Saurinum, ut illud effunderet, nullam prætermisisset occasionem. Et primum velut insultum Saurinum fecisse dicit, cum in eadem Synodo postularet, ut scripta Jurii, tanquam maximis gravissimisque erroribus referta, sub examen revocarentur, irrito quidem eventu. Hic, priusquam ad subsequens Synodos digredietur, quid Hagæ Comitum (eo enim Saurinus ex decreto Synodi Lugdunensis ad causam disceptandam se contulerat,) actum sit, exponit. Inter alia refert, in colloquio quodam Saurinum unionem, qua duæ in Christo naturæ junctæ sunt, quamque personalem vocant, pro parastatica & morali venditasse, eundemque Nestorium defendisse, nec semel orthodoxiæ testimonio eum condecorasse. Quod cum abnueret Saurinus in Apologia, seque serio, & ex sua sententia, hanc unionem παραστανικήν vocasse inficiaretur, admodum operosus est Jurius, ut probet, serio & ex sua sententia locutum esse Saurinum, cum illud assereret. Jam Nardensis imminet Synodus, suamque Apologiam primam Jurius, ea quidem modestia, ut errorum Saurini nullam ibi injiceret mentionem, luci exposuerat, Saurini quoque amici novo scripto ejus egerant causam, cum utrique silentium imponeretur. Sed in Nardensi Synodo itidem anno 1691 habita bellum velut redintegratum, Saurino iterum poscente, ut Jurii libri examini subicerentur, ipso quidem Jurio, utpote causæ bonitate freto, adeo non repugnante, ut se paratum ad ea defendenda esse, quæ scripsisset, assereret. Finita autem Synodo, suavis amicorum secundam Apologiam se edidisse, simulque literas ad Consistorium Ultrajectinum dedisse memorat, quibus, nisi Saurini ausus cohiberentur, multa inde oritura mala profitebatur. Arripuit Saurinus hinc ansam, Jurium pro auctore certaminis venditandi, simulque Consistorium impulit, ut ad causam dicendam eum evocaret. Probat ergo Jurius, hinc potius constare, Saurinum hostilem animum ita palam prodidisse, & orti certaminis culpam non posse declinare. Urget porro Apologiam Saurini, quæ mox insecuta est, eaque modestiæ

deſtinae limites eum ſupergreſſum eſſe, aliorum quoque teſtimoniis probare annitur. Tandem ad Ziriczæenſem Synodum progreditur, quam Saurinum ſibi faventem habuiſſe non diffitetur, nec tamen diſſimulat, illum artibus parum laudandis, ut eam in ſuas pertraheret partes, uſum eſſe. Nec ita Jurium laceſſere deſiit Saurinus: quod ut evincat Noſter, non unum aſſert documentum, Sed cum primis ad Bredanæ Synodi provocat decretum, in quo tantum non omnem certaminis culpam in Saurinum conjici oſtendit. Hæc vero eſt illa Synodus, quæ adeo Saurino diſplicuit, ut æquitatis & religionis nullam fere rationem, qui illi interfuerant, habuiſſe palam profiteretur, in Præfatione Operis a nobis l. c. pag. 194. commemorati, eo quod intempeſtivo motus hoſce conſopiendi ſtudio tenerentur. Jurius itaque hic quoque docet, mitioribus Synodi hujus conſiliis adeo non a Saurino locum relictum fuiſſe, ut acrius; in ſermonibus quoque qui ad populum erudiendum haberi ſolent, in ſe inſurrexerit. In Dordracenſi & Neomagenſi Synodis non ſecus Saurinum ac in præcedentibus ſe geſiſſe conqueritur, nihilque feciſſe reliqui, ut omnem in ſe effunderet iram. Hinc & tanto impetu eum in Synodo Neomagenſi poſtulaffe, ut libellus quidam Jurii, quem innocentiſſimum putat, damnaretur. Dum hæc geruntur, ingens illud volumen, ſæpius memoratum, a Saurino confectum dicit. Quo ipſo palam, ſe aggreſſorem eſſe, Saurinum demonſtraſſe contendit. Et huc quoque pertinent, quæ ſequuntur, cum primis, quæ de Tergavienſi, Harlemenſi & tandem Leovardienſi Synodis diſſerit. Concludit tandem, ſibi vitio verti non poſſe, ſi toties provocatus tandem compareat, vim illatam propulſaturus, quin non tam ſuam, quam totius Eccleſiæ cauſam acturus.

Rem ipſam dum aggreditur, primo præcipua religionis, quam Latitudinariam vocat, capita ſiſtit. Vocem in Anglia ortam docet, nec alios fere hoc nomine deſignari, quam ipſos Socinianos, qui & alibi Unitarii vocentur. A latitudine eos nomen ſortitos eſſe, non quod ipſam doctrinam Chriſtianam dilatent & extendant, quippe quam anguſtis admodum limitibus circumſcribant & coarctent potius (namque credere DEUM, providentiam, paradifum, infernum, id quidem ex illorum opinione, ad æternam felicitatem confequendam ſufficere,) ſed ideo potius hoc nomine illos deſignari, quod media perveniendi ad ſalutem extendant, dum non tantum Hæreticis

Part. I.
Cap. I.

omnibus, sed Gentilibus ipsis, atque Judæis viam ad beatorum sedes patere doceant. Auctorem sectæ hujus certum indicari posse negat; omni enim fere tempore homines ejusmodi placitis imbutos vixisse: qui a Socino tamen & Serveto eam derivet, illum nemini facere injuriam. Saltem in eo cum Socinianis palam eos convenire, quod rationem, quam rectam appellitent, ubique ducem sequantur. Principes sectæ hujus Curcellæum, Episcopium atque Hugonem Grotium esse, quorum nomina omnibus Latitudinariis perquam sint venerabilia. A Socinianis tamen & Remonstrantibus in eo differre Latitudinarios, quod non palam, quid sentiant, profiteantur, sed cuncta dissimulent, tegantque, idque omni ratione annitantur, ut pro Orthodoxis reputentur. Eisdem etiam quosdam Socinianorum errores, de æternitate materiæ, de somno animarum, & quod DEUS futura contingentia ignoret, rejicere quidem, sed eos omnino pro levibus habere, ut adeo inde Socinianos non tolerare velle, nefas putent. Denique ut Latitudinarios doctrinam rite in lucem protrahat, summam libri cujusdam de *Ratione humana* exhibet, ostenditque Auctorem ejus rationem ut ducem certissimum & falli nescium commendare. Quin & ex eodem refert, nullum hæreticum esse, nisi qui veritatem, cujus ipse in conscientia est convictus, inficiatur, aut in dubium vocat; unde porro sequi docet, omnibus cujuscunque religionis hominibus viam ad æternam salutem patere. Concludit denique, Philosophiam Cartesianam haud exiguum Latitudinarios erroribus addere robur.

Cum vero tria potissimum sibi obstare videant, qui hisce placitis sunt imbuti, auctoritatem Patrum, & Ecclesiæ veteris; certos terminos, quibus communi consensione Orthodoxi ad tuendam eo rectius veritatem, & Hæreticos ex latebris suis protrahendos utuntur; & denique rationis, quam itidem Orthodoxi urgere solent, captivationem: in eo omnes Latitudinarios conspirare docet, ut hinc se expediant, & hæc obstacula amoliantur. Nihil ergo illis solennius esse, quam in Patrum auctoritatem proterve insurgere, & magnorum eos accusare errorum; terminos itidem, *personæ, hypostaseos, Trinitatis, incarnationis* &c. ut ineptos & obscuros rejicere; rationi denique habenas eo usque laxare, ut in rebus Theologicis quoque nihil, nisi quod clare & distincte perceptum sit, admittere velint. Et Saurinum quidem

in his quoque capitibus cum iis consentire, eundo per singula probare annitur. Cum primis autem illi objicit, quod asseruerit, omnes Patres, qui ante concilium Nicænum vixere, fuisse Arianos, qui post illud vixere, Tritheitas, sive tres admisisse Deos.

Cap. II.

Sed ut demonstret, Saurinum in Antitrinitariorum militare castris, eosque qui Trinitatem admittunt, pro Tritheitis habere, nihil facit reliqui. Ex instituto hoc capite III & IV agit, & in sequenti, incarnationem quoque Christi Servatoris ab eo asseri non posse, probare conatur. Hinc paulo accuratius Latitudinariorum circa Trinitatem & redemptionem humani generis dogmata exponit. Nimirum unicum eos profiteri Deum, unam quoque solum Divinitatis personam, asserit. Cum vero divinæ literæ, præsertim novi fœderis, & Patris & Filii & Spiritus Sancti mentionem injiciant, & singulis Dei nomen tribuant, Latitudinarios Filium non alium esse ac personam Patris docere, affirmat. De Spiritu Sancto id manifestius esse dicit, quod eundem pro persona habeant, sed simul quod abnuant, hanc personam aliam esse a persona Patris. Et ita quidem verbotenus eos cum Trinitariis consentire, Patrem, Filium, Spiritum S. adeoque Trinitatem quandam admittentes, sed re ipsa maximopere ab iis differre. De incarnatione autem Christi ita eos sentire ait, ut unionem, qua divina humanaque naturæ inter se colligantur, moralem solum & παρασπαιτικὴν esse autument. Et ita quidem unam personam, sed mere humanam in Christo illos admittere; eum etiam verum DEUM esse fateri, & adeo rursus verbis ad Orthodoxos plane accedere, a quibus tamen, si sensum spectes, toto cœlo differant. Denique & de satisfactione, de peccato originali, de efficacia gratiæ, & aliis doctrinæ Christianæ capitibus minus recte eos sentire affirmat, pluribusque edisserit. Ad Saurinum dum ex instituto redit, omnem elabendi viam illi adimere, eumque Socinianorum errores palam detestando, seculum Apostolicum ab accusationibus, quibus Patres Ecclesiæ veteris suspectos reddiderat, eximendo, & cæteris argumentis quibus ad causam suam tuendam utatur, aut uti possit, parum proficere, demonstrare aggreditur. Et hoc quidem capite VII, VIII, IX, & X agit. In undecimo autem quæstionem disceptandam sibi sumpsit, quæ huc maxime pertinet, nobisque non est prætermittenda. Quo jure enim veritatis hostes terminos in Ecclesia receptos rejiciant? quærit. Plane

Cap. III. IV.

et V.

Cap. VI.

Cap. VII.

VIII. IX. X.

XI.

nullo autem jure hoc fieri, variis rationibus probat. Divinæ, inquit, literæ varia Numinis attributa, justitiam, misericordiam &c. commemorant. Si quis ergo tot Deos fingeret, quot attributa memorantur, illique responderetur, attributi nomine non designari substantias, & iste vero regereret, ineptam hanc vocem minimeque admittendam esse, quod in Scripturis non reperiatur, nonne is omnium consensione, quod iniquum est, postularet? Addit, non posse Scripturam sacram sine hisce terminis explicari; quin ipsos Unitarios non posse incertamen cum Orthodoxis descendere, sine his aut aliis terminis. Scripturam res ipsas continere; hisce exprimendis certos merito excogitatos esse terminos hoc ipso rebus alligatos: unde qui terminos hosce rejicit, eum non posse non res ipsas iis designatas rejicere. Sic in Scriptura S. diserte asseri, unum esse Deum, simul tamen & Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum commemorari, ut tamen Pater non sit Filius, nec Filius Spiritus Sanctus &c. quod ut exprimeret vetus Ecclesia, adhibuisse vocem *personæ*: qui ergo hanc rejicit, eum rem ipsam hac voce denotatam simul non posse non rejicere. Hac occasione & illorum errores in transitu refellit, qui voces *personæ* & *personalitatis* proprie adhiberi negant, cum de rebus divinis usurpantur. Ex eo vero quod Scriptura hisce terminis, cum de rebus divinis loquitur, non utatur, non colligi posse, eos neutiquam usurpandos; cæteroquin nec de hominibus eos usurpari posse, contendit. Addit tamen, vocem ὑποστάσις five personæ in Scriptura sacra quoque reperiri, Hebr. XI, 1. Ibi enim vocem ὑπόστασις recte personam verti autumat, cum persona fundamentum attributa essentialia sustinens denotet. Multo vero minus terminos *generationis*, atque *processionis*, in Scriptura sacra contineri, dubitari posse pronuntiat. Probat quoque contra Saurinum, generationis vocem proprie sumi, cum de Deo adhibetur. Finit denique hanc questionem observando, homines istos, qui se ideo hosce terminos repudiare fingunt, quod sibi religioni ducant, aliis vocibus in tanto mysterio uti, ac Scriptura utitur, fumum solum vendere, & ad suos palliandos errores hoc κρησφύγετον excogitare: deinde licet Latitudinarii hisce terminis ad invidiam amoliendam utantur, eos tamen semper alium illis affingere sensum.

Cap. XII.

Quæ in ultimo primæ partis capite de imaginibus sanctissimæ Trinitatis in rebus creatis quoque conspicuis differit, instituti nostri memores prætermittimus, præsertim cum pleraque huc tendant,

ut

ut evincat, Saurinum, imagines a Jurio ad Trinitatem adumbrandas allatas rejiciendo, suum de Trinitate & divinitate Filii errorem prodidisse. In secunda igitur parte Conciliorum Patrumque contra Antitrinitariorum calumnias suscipit defensionem. Initio tamen sententiam, quam sibi a Saurino affectam conqueritur, prolixè & operose a se amolitur. Nimirum non diffitetur, in Patribus Doctoribusque veteris Ecclesiæ errores quosdam deprehendi, sed eos esse excusandos; quod si tamen hodie quis eosdem errores foveat, atque defendat, eum in tanta doctrinæ cœlestis luce neutiquam veniam promereri. Ast detestandas hærefes se hisce Doctoribus unquam imputasse, diserte negat; Saurinum tamen illud facere probat, repetitque, omnes Patres trium primorum seculorum ab eo Arianismi & Sabellianismi accusari. Hunc in modum postquam multa differuisset, in specie Origenem, Hilarium, & Hieronymum contra Saurinum defendit. Origenem multa paradoxa docuisse non abnuat, ast eum Hæreticis ideo annumerare non audet, multo minus de ejus salute dubitat. De Hieronymo ita censet, eum sapius in Commentariis non ex sua, sed aliorum sententia loqui. Nihil ergo inepti eum asserere, qui locum istum famosissimum, in quo providentiam divinam arctioribus quam par erat limitibus circumscribit, ita capiat, ut non tam propriam, quam alterius, quicumque demum sit, ex quo Hieronymus more suo hæc decerpserit, sententiam eum referre dicat: præsertim cum alibi saniora doceat, & sedulo inculcet. Addit tamen, posse & dextera interpretatione hæc verba Hieronymi emolliri, ut non tam de ipsa providentia, quam modo divinæ providentiæ intelligantur. Hilarium denique errasse, dum negavit, animam Christi corporis patientis dolores sensisse; sed simul hoc sciendum ait, eum Arianos prementem disputationis fervore ac impetu in devia abreptum, omnino venia dignum esse.

Tandem ad Patres, qui ante Concilium Nicænum vixerunt, progreditur, eosque Arianorum neutiquam doctrinæ favisse, contra Socinianos, cum primis Sandium, & qui illis frigidam suffundunt, Episcopium, & Curcellæum, quibus Saurinum adjungit, probat. Nimirum enarratis Arianorum erroribus, Patres istos secus existimasse probat testimoniis Cypriani, quem purissimum Doctorem, & Platonica philosophandi ratione minime corruptum vocat, Theognosti apud Athanasium, Dionysii Romani, Dionysii Alexandrini, & Orige-

*Part. II.
Cap. I.*

*Cap. II. III.
& IV.*

Cap. V.

nis. Non tamen diffitetur, quosdam Scriptores veteres loquendi formulis parum commodis, quas a Justino Martyre Platonicae philosophiae innutrito eos accepisse putat, huic Socinianorum calumniae an-
sam præbuisse. Hac occasione & Dionysium Petavium notat, quod
autumaverit, secundum Patres Ante-Nicænos Filium non minus ini-
tium habuisse quam res creatas: hoc enim falsissimum esse, diserte
pronunciat.

A Patribus Ante-Nicænis ad Concilia & Doctores, qui post Con-
cilium Nicænum floruerunt, progreditur. Hisce Tritheismum, refe-
rente Nostro, Saurinus objecerat. Cujus erroris eos immunes esse ut
ostendat, quinam in veteri Ecclesia Tritheitarum nomine fuerint de-
signati, explicat. Nimirum ex Eutychnianorum disciplina hos Trithei-
tas veteris Ecclesiae prodiisse probat, adeoque & cum Eutychnianis unam
solum in Christo eos agnovisse naturam. Eisdem cum Orthodoxis
tres personas consubstantiales admisisse, sed in eo & ab Orthodoxis &
a cæteris Eutychnianis abiisse, quod tres naturas sive substantias in Deo
asseruerint, unius tamen naturæ communis participes. Nimirum ad
Eutychnianorum errorem defendendum, naturam esse negabant, quæ
non & persona sit. Cum ergo, ut porro Jurius refert, exemplo perso-
narum in Trinitate urgerentur, non poterant aliter se expedire, quam
tres substantias & tria individua in Deo admittendo. Observat autem
porro, eodem Tritheitarum nomine Orthodoxos quoque ab Aria-
nis aliisque Hæreticis fuisse insignitos, quod tres personas admitte-
rent, & idem hodie Anti-Trinitariis in more positum esse docet, ut
eundem errorem, licet perperam, Orthodoxis objiciant. Hisce ita rite
explicatis, Ecclesiae veteris Doctores non fuisse Tritheitas, primo pro-
bat illustri & luculento Athanasii testimonio. Deinde tredecim ratio-
nibus idem demonstrat, quarum secunda, eaque minime contemnen-
da, hæc est, ab omni ratione abhorrere, veteres Doctores, qui Gen-
tilium Polytheismum tam strenue impugnarunt, Polytheismum, si
non crassiorem, certe æque crassum admisisse & propugnasse. Cæte-
ras prætermittimus. Nec tamen hic subsistit Jurius, sed respondet et-
iam ad argumenta, quibus Patrum Tritheismus probari poterat, & il-
lud etiam, quod suis rationibus poterat opponi, diluit. Meminit hic
quoque decreti Academiae Oxoniensis, quo propositiones quædam
Tritheismum spirantes rejectæ & damnatæ fuerint. Addit a nonnullis

Sher-

Sherlokio hanc sententiam tribui, quibus tamen se minime adhibere fidem ait. De qua re alibi fortasse ex professo dicturi sumus. De Cyrillo dum porro verba facit, initio observat, Latitudinarios non alia de causa magno odio eum prosequi, quam quod, ut Nestorius, quem ut virum sanctum vereantur, damnaretur, multum contulerit. Hinc Cyrilli doctrinam contra Derodonem prolixè defendit, in quo instituto ut eo feliciter procederet, duo cum primis sedulo observanda docet. Primum illud est, modum incarnationis in Concilio demum Chalcedonensi accurate definitum esse: alterum, duplicem esse Euty-chianismum, subtilem & crassum; a crasso Cyrillum plane absolvit, subtilem autem ab Orthodoxorum sententia prope abesse ait. De Nestorio autem ita pronunciat, jurene an injuria damnatus sit, & docueritne ita, ut vulgo creditur, se certo definire non posse; interim multa sibi præsto esse argumenta, quibus verosimile sibi fiat, Nestorium omnino eo errore imbutum fuisse, qui illi tribuitur, adeoque jure fuisse damnatum. Hæc argumenta ordine edisserit. Atque hinc, quid de Concilio Ephesino sentiendum sit, patere putat. Ejecta enim Cyrilli orthodoxia, & Nestorii errore commonstrato, nullius iniquitatis hocce Concilium insimulari posse, quod hunc damnaverit, illius autem causam defendendam suscepit. Addit tamen & alia, quæ pro hocce Concilio faciunt.

Cap. X.

Cap. XI.

Cap. XII.

Cap. XIII.

Quæ in tertia sive ultima parte differuntur, tribus solum indicabimus verbis, ne ultra quam par est, prolixi simus. Hic ergo primo probat, Saurinum cæterosque Latitudinarios in rebus Theologicis quoque non alium agnoscere judicem, quam rectam, ut vocant, rationem. In quo quidem cum Socinianis eos apprime conspirare, instituta collatione docet. Hunc in finem Vissouatii, haud incelebris Sociniani librum, cui titulus: *Religio naturalis seu de rationis judicio*, in compendium mittit, & singulas propositiones cum dogmatibus Latitudinariorum contendit. Et ne forte Saurinus regerat, si in quibusdam capitibus cum Socinianis consentiat, hoc sibi cum cæteris Protestantium Doctoribus esse commune; utriusque partis, Reformatorem & Socinianorum de recta ratione placita inter se confert, & quam plane non inter se conveniant, operose ostendit. Demonstrat præterea, Latitudinarios in omnibus controversiis rationem humanam pro tali judice, qui falli nesciat, agnoscere, idque cum primis

Part. III.

Cap. I.

Cap. II.

Cap. III.

Cap. IV.

Her-

Cap. V.

Hermanni Alexandri Roëllii testimoniis evincit, quem etiam hac occasione notat. Subjicit articulum IV. Declarationis, quam Ordines Hollandiæ ediderunt, in quo diserte dicitur, totam religionem Christianam, si rationis judicio subjiciatur, in maxima pericula conjici. Et recte quidem istud dictum, prolixè iterum demonstrat. Provocat de-

Cap. VI.

nique ad experientiam, quæ omnes docere possit, quod supremo hocce rationis judicio admissio, maximis erroribus, quin Atheismo fenestra aperiatur. Meminit hac occasione libri Angli cujusdam Arthuri Burii, cujus titulus *Evangelium nudum*, ab Academia Oxoniensi damnati. Auctorem huncce ait palam Arianorum errorem propugnasse, & Athanasianos (ita enim Orthodoxos eum vocasse dicit) acriter perstrinxisse. Subjicit ipsum Academiae Oxoniensis decretum, & propositiones ex hoc libro collectas, quarum prima hæc est: *Muhammedem omnes articulos Christianæ doctrinæ professum esse*. Laudat exemplum Episcopi Exoniensis, quò inflammatus Eduardus turpissimæ hæresi obviam iverit. Profert etiam decretum Potentissimi Angliæ Regis, quo petulantiam eorum, qui suos de Trinitate errores in Anglia disseminant, coercet, & serio vetat, ne quis aliis in hoc doctrinæ Christianæ capite terminis utatur, quam qui in Ecclesia sunt recepti. Atque hæc omnia Latitudinarios quoque ferire, asserit probatque. Tandem novas propositiones suspectas ex Saurino colligit, eumque in Latitudinarios militare castris denuo probat. Conqueritur denique, Saurinum, sive disputet, sive alios errorum accuset, sive sibi objectos amoliat, parum sincerum esse; & ita ea, quæ Saurinus ut perperam dicta ex scriptis Jurii collegerat, diluere annititur.

PLAIDOYERS ET AUTRES OEUVRES DE M. GILLET.

Hoc est:

*Actiones & Opera alia Gilleti Advocati
Parlamenti.*

Parisiis, apud Jo. Boudot, 1696, in 4. Alph. 3. pl. 15.

Duplicis omnino generis sunt, quæ in hac Operum *Gilleti* collectione continentur. Primo nimirum decem Actiones variis occasionibus ab ipso, quando causarum patroni officio functus est, institutæ comparent; his tres Ciceronis Orationes pro Coelio & Milone habitæ, & Philippica secunda, ex Latino idiomate in Gallicum trans-

translatæ cum annotationibus quibusdam subjunguntur, præmissam habentes de genio ac indole Gallicæ linguæ & transferendi ratione doctam dissertationem. Nos, ut de præstantia operis quadantenus constaret, primam & quintam Actiones selegimus, quarum summam breviter hic exponeremus. Prima nimirum de sponsonum agit valore, & in Lalivii cujusdam gratiam habita est, qui d. 25 April. A. 1678 cum Launayo de pace Neomagensi contenderat, illam die 15 Maji Hispanos inter & Gallos si non publicatam, conclusam saltem & obfirmatam fore; Launayo vicissim contrarium, & illo die non fore publicatam, promisso quinquaginta aureorum Ludovicianorum pignore, asseverante. Ut igitur a solvendi necessitate Lalivium suum, cui eandem alter, quod dicto die pax nondum coaluisset, imponere nitebatur, absolveret, totam sponsonum materiam pertractat, eandemque ad duas quæstiones redigit: an scilicet sponsones conventiones licitæ sint? & an, si sint licitæ, obligandi vim eadem semper habeant? Priorem rursus in duo quasi capita subdividit, ita ut disquirat, utrum citra conscientiæ læsionem fieri sponsones possint? & in jure an permittantur? Primum quod attinet, posse omnino iisdem lædi conscientiam pronunciat, cum sint ex eorum ludorum numero, in quibus cæco solum casui, absque ullo humanæ solertiæ adjumento, locus datur ut plurimum, habeantque consequentias sat periculosas, utpote profusionem bonorum, habendi inordinatum appetitum, & adversus divinam providentiam indignas non raro murmuraciones & querelas; quin imo idololatriæ certam quasi speciem constituere, quando ad Fortunam omnia spondentium vota diriguntur, eidemque soli fertur acceptum, quicquid forte lucrati sumus; inde legum quoque autoritate prohiberi, quando omnes ludi, qui solo casu innituntur, exesse jubentur e Republica, *L. solent. §. 1. ff. de Aleat. L. victum. & L. alearum C. de aleat. & aleæ lusu*, non secus ac aliæ aliorum Principum Statuumve constitutiones, Pontificum scilicet, Venetorum, Genuensium, eidem spondendi libidini obicem quoque ponunt. Quandoquidem vero Casuistæ æque ac Jcti certo quodam discrimine sponsones illicitas esse volunt, si scilicet honestatem lædant, & peccatum habeant comitans; Lalivii quidem sui sponsonem eximit earum numero, & cum eadem pacem optare visus fuerit, honestam omnino licitamque declarat; deteriori multum adver-

sarii ipsius causa, ut qui belli continuationem, ex propriae utilitatis ratione, non potuerit non exoptare. Transit hinc ad secundam quaestionem, & postquam discrimen inter sponsonem judicariam & privatam exposuit, ac huic etiam descriptionem subjunxit, occasione generis, quod pactum est, sponsones ad pacta nuda refert, easdemque inde non aliter obligare colligit, quam ex simplici principio decori, & in solo honoris tribunali, nisi interveniat circumstantia quaedam, pretii scilicet consignatio; tum enim illas omnino obligare, haud secus ac obligationes pure naturales, quibus stipulatio accessit: ita nimirum apud Romanos olim, qui spondebant, annulos digitis detrahere & sponsonis pretium constituere fuisse solitos, ex *L. Si rem, §. Si quis sponsonis ff. De praescript. verbor.* probat. Quoniam autem consignatio, & ut pretium sponsonis deponatur apud quempiam, adeo sunt necessaria, ut ne sufficiat quidem literis consignatam esse conventionis formulam; Lalivii vero cum Launayo sponso intra mera verba substitit, imò ne sponsonis quidem nomine venire potest, cum exorta circa subscriptionis & publicationis terminos difficultate nondum conclusa fuerit: hinc Lalivium in aere adversarii sui nequaquam esse, multo minus hunc experiri adversus illum posse contendit.

Actione quinta id agit Autor, ut liberos minorenes, citra consensum parentum suorum, monasteriis intrudi posse inficietur, contra Abbatillam regiae S. Petri Abbatiae, quae Lugduni est, abs qua puella quaedam invitis ejus parentibus fuerat retenta. Observat autem, filiumfamilias vel servum sine patris dominive auctoritate voto non obligari, ex *L. si quis ff. de pollicit.* quam deinceps, obsequiumque quod parentibus debent liberi, latius explicat, vi cujus nempe ipsorum se subjicere voluntati & in seligendo quoque vitae statu morem teneantur gerere, adeo ut, cum citra eorum consensum ne contrahere quidem, aut matrimonium inire, vel alienare possint quidpiam, de semetipsis etiam nequaquam valide disponant. His ita expositis ad jus Francicum pergit, & ex Capitul. Carol. M. L. I. c. 95. & 101. nec pueros invitis parentibus tonsurari, nec puellas velari posse ostendit; imo longius adhuc procedere Ordinationem Aurelianensem monet, quae art. 19. ipsos etiam parentes facere id prohibeat, antequam vigesimum quintum aetatis annum liberi attigerint, quam licet ordinatio Blesensis correxerit, & ad mentem Concilii Tridentini in decimum sextum mutaverit, tamen in praedictum consensus paterni nihil
ibi

ibi scriptum reperiri. Quæ cum ita sint, non immerito Abbatissis ejusmodi, quæ vel parentibus liberos suos religiosæ vitæ inhumaniter devoventibus manus porrigunt, vel ipsæ indignis modis eosdem ad se pertrahunt, acclamari posse putat Salvatoris illud *Matth. XXIII, 15. Væ vobis Scribæ &c.* Ut majus pondus habeat hæc ejus sententia, ex Conciliis nunc etiam Patribusque, ac ipsa Scriptura sacra, impietatem instituti hujus demonstrat. Et Concilium quidem Gangrense canone 16 anathema dicit filiis, si qui parentes deseruerint occasione cultus Dei, sicut & Meldense Capitularia Caroli M. observari præcipit. Locum, qui *Luc. XIV, 26.* extat, objici posse subdit, sed illum de parentibus infidelibus agere, ex Augustino & Chrysostomo probat. Elisæum ad munus propheticum ab Elia vocatum expetiisse, ut osculari sibi parentes prius liceret, & *Num. XXX. 4. seqq.* vota liberorum irrita pronounciari, quibus parentes contradixerint. Ac tametsi Hieronymus in deprædicanda vita solitaria vehemens sit, adeo, ut si in limine pater jaceat, per calcatum patrem ad eam pergendum arbitretur in *Epistola ad Heliodorum*; tamen in *Epistola ad Nepotianum de vita Clericorum* se ipsum quasi correxisse, & quod in illo ad Heliodorum opere, *dum esset pene puer, pro ætate luserit, & calentibus adhuc Rhetorum studiis atque doctrinis quedam scholastico flore depinxerit*, fuisse falsum; ut quem ad institutum Gregorii Nazianzeni præceptoris sui se conformasse verosimile sit, qui parentis precibus victus ex eremo ad suos rediit; quemadmodum Chrysostomus, cum absolutis studiis Monachum se vellet profiteri, & matrem id ægre videret ferre, consilium quoque non minus laudabiliter mutaverit. Denique quæ sit ipsius S. Thomæ sententia exponit, quod nimirum ne Judæorum quidem liberos citra parentum consensum baptizare fas sit; cumque sit sub S. Benedicti regula illa Lugdunensis Abbatia, in qua inter alia c. 59. si puer minor ætate sit, qui in monasterio offertur, parentes ejus petitionem facere jubentur; indignum omnino Abbatissæ videri factum, quod invitis parentibus puellam hanc in monasterium pertraxerit, concludit. In reliquis, quæ subsequuntur, id agit Autor, ut ostendat fraudem, quæ in exarandis virginis istius nomine literis, tum &, quando in avunculi ejusdem testamento vocabulum quoddam truncatum fuit, commissa sit, & quam injuste nunc dotem puellæ ac sumptus, qui ad solennem voti religiosi nuncupationem necessarii creduntur, Abbatissa & Sociæ ejus exigant.

ANTONII BYNÆI DE MORTE JESU CHRISTI
Liber secundus.

Amstelodami, apud Ger. Borstium, 1696. 4. alph. 3.

Librum priorem, a nobis anno 1692 p. 425 recensitum, quique in expositione verborum Christi, *non bibam ab hoc tempore ex hoc fructu vitis, usque ad illum diem &c.* desierat, excipit nunc felici fide re liber secundus, spemque una facit nobis, citius absolutum iri, qui restant, librum tertium quartumque. Orsus autem Reverendus Auctor a vaticinio Christi de instante Petri abnegatione trina, historiam Matthæi, Marci & Lucæ ita componit: Jesum, ut apud Matthæum & Marcum est, dixisse ad discipulos, *omnes vos offendemini in me hac nocte.* Respondisse Petrum, *etiamsi omnes offendantur, &c.* Reposuisse Jesum, ut apud Lucam est, *Simon, Simon &c.* Petrum vero regessisse, *Domine tecum paratus sum &c.* Tunc demum dixisse Jesum, quod ab illis tribus relatam est, *Amen dico tibi, quod hac ipsa nocte, antequam gallus cantaverit, ter abnegabis me.* Christum igitur ea nocte ultima, qua proditus fuit, non ter aut bis, sed semel tantum prædixisse, se a Petro ter negandum. Difficultatem quæ movetur ex verbis Lucæ, solvit ex ipso textu; non enim dicere Lucam, *καὶ τότε ἐξελθὼν &c.* Et tunc, postquam in cœnaculo locutus esset ea, quæ relata sunt, *egressus ivit secundum consuetudinem ad montem olearum, sed simpliciter, καὶ ἐξελθὼν, & egressus.* Ubi non designetur tempus, quo egressus sit cœnaculo, sed tantum, quo abierit. Porro Jesum verbis illis, *postquam resurrexero, præcedam vos in Galilaam,* allusisse ad id, quod præmiserat ex Zacharia, *percutiam pastorem, & dispergentur greges;* quasi diceret, pastoris more, qui ovibus suis præit, vos iterum præcedam. Miratur vero, Balth. Bekkero, viro, ceu ait, *tanti ingenii & tam emunctæ naris,* in mentem venisse hanc expositionem verborum Christi, *Satanas expoposcit vos, ut cribraret sicut triticum, i. e. corruptio, quæ a Satana orta est, & prava cupiditates vestra cribrabunt vos.* Ipsam cribrationem Bynæus ita illustrat: velle Satanam ex Apostolis excutere puram fidem, adeo ut nihil maneat reliquum præter falsa præjudicia; sicut in quassatione cribri farina pura excutitur, furfures autem & quisquiliæ remanent. Ut alludatur ad istud genus cribrationis, de quo Ecclesiast, 27, 5. *in concussione cribri*
rema-

remanent quisquilia. Precibus autem Christi, forsitan iis, quæ apud Johan. 17, v. 11 & 15 (addendum comma 12, ex iis quæ infra dicuntur p. 181.) leguntur, effectum, ut fides illorum non plane deficeret. Circa determinationem gallicinii Marcum non dissentire a Matthæo & Luca. Non enim dicere Matthæum, *πρὶν ἀλέκτορα Φωνεῖν*, *antequam gallus cantet*, sed *Φωνῆσαι*, *antequam cantare desierit*. Idem significare Lucam. Clarius autem retulisse Marcum verba Christi, prout a magistro suo Petro didicerat, *πρὶν ἢ δὲ Φωνῆσαι*, *antequam tempus gallicinii eo usque fuerit elapsum, ut bis in eo gallus cantaverit*. Non enim desinere ante tempus illud, quod *conticinium* Latini vocent. Utrum Johannes scripserit, *πέραν ἔ χειμάρρξ τῶν Κέδρων*, an *τῶν Κέδρων*, vel *Κεδρῶν*, non facile posse dici. Non inepte cogitari, Johannem secutum Judæorum Græce loquentium & sono vocis deceptorum modum receptum, qui putarint torrentem Kidron vel Kedron appellari a cedris, uti ab oleis mons olearum. Scripsisse igitur forte *τῶν Κέδρων*, quasi *torrentem cedrorum* diceret; etsi alii malint, scriptum a Johanne *τῶν Κέδρων* vel *Κεδρῶν* (quod nomen proprium illius torrentis fuit) sed a Græculo quodam illud *τῶν* in *τῶν* mutatum fuisse. Christum ibi orasse, ajunt Matthæus & Marcus, atque Lucas, sed illi, *ἔπεσεν ἐπὶ τῆς γῆς*, vel, *ἐπὶ πρόσωπον αὐτοῦ*, hic, *θεῖς τὰ γόνατα*. Cum vero genua flectere, & se prosternere in terram, pro eodem ponantur nonnunquam, ceu ex Eusebio & Epistola Marci Aurelii ad Senatum Romanum pateat, non inconcinne observat, Lucam id ipsum dicere cum reliquis. In ipsis precibus apud Marcum, *Ἄβῶ ὁ πατήρ*, non fuisse formulam, quod Ludovicus Capellus & alii plures putarint, Græcorum pueris notissimam, sed Judæorum, qui Græce loquentes ex Ab vel Aba voce notissima fecerint *Ἄβῶ*; huic autem, affectus testandi causa, adjectam vocem Græcam, *ὁ πατήρ*. Græcis contra usitatissimum dicere, *Ἄππα πάτερ*. Dubiam prorsus & incertam esse conjecturam, quæ Angelus corroborans Christum credatur Gabriel fuisse. Contra vero cogitari non inepte, Angelum illum conspectum e longinquo, nempe e cælo, locutum cum Jesu verbis disertis, eo modo quo *Angelus Domini* Gen. XXII, 11. *clamavit ad Abrahamum de cælo*. Sudorem Christi negat fuisse instar sanguinis concreti. *Descendere* enim vel *defluere*, *καταβαίνειν*, non convenire grumis sanguinis, sed guttis sanguinis. Quin particulam *ὡς* notam

p. 40.

p. 51.

p. 69. 71.

p. 94. 95.

p. 103.

p. 126. 127.

p. 130-135.

veritatis hoc loco (nam de *ως* Joh. I, 14. ultro id concedit) non esse, Theophylacto, Photio, Grotio & Joh. Pricæo adstipulatur. Unde negat, Christum sanguinem *vere* sudasse, cum obstet vox *ωσει*, quæ tantum similitudinem quandam innuat. Lucam enim dicere potuisse, *ἐγένετο δὲ ἰδρῶς αἰσῆς Ἰεσοῦ τοῦ αἵματός*, vel simpliciter, *αἶμα ἰδρώσε*, sanguinem sudavit. Ad guttarum magnitudinem tantum respici: & guttas veri sudoris tam grandes fuisse ac solent esse sanguineæ, cum defluunt in terram. Non mirum autem, stante hac hypothese, vanam illi esse disputationem, utrum purus sanguis fuerit, an humor serosus sanguine tinctus? & utrum hic sudor sanguineus naturaliter eruperit, an vero miraculose? Verbum Christi apud Marcum XIV, 41 *ἀπέχε*, ait hic usurpari impersonaliter, & significare Jesum, *jam secum actum esse*. Observasse CL. Grævium ad Florum, id proprie dictum de gladiatoribus, qui vulnerati essent, *habet*, scilicet *vulnus*. Transferri deinde ad illos, qui fatebantur se periisse. Non sine causa tamen mentionem fieri hic a Christo duodecim legionum. Duodecim enim fuisse, quos tangebatur periculi metus, Jesum & undecim ipsius Apostolos. Itaque singulis unamquamque legionem, (alludendo ad militiam Romanam, & immensum numerum exprimendo) respondere. Cajapham Pontificem maximum *illius anni* vocari a Johanne, non quod eo tempore semper annuus fuerit Pontificatus; id enim vel solam Pontificum seriem, si inspiciatur, refellere; sed quod pro illo rerum statu, quo Præsides Romani pro lubitu creabant Pontifices, incertum esset admodum, an Pontifex hujus anni futurus etiam esset anni sequentis. Ratio genuina, quare ad Annam prius adductus sit Jesus quam ad Caipham, prodita perhibetur ab ipso Johanne: *erat enim socer Cajaphæ*. Ulteriore rationem hanc subesse, quod Annas per aliquot annos Pontificatu maximo functus, eaque dignitate a Præside Romano nulla sua culpa motus, socerque præterea Cajaphæ, majoris ex veteri instituto, quo durabat officium istud ad vitæ finem, autoritatis potentiaque, quam Caiphas, fuerit. Atque ideo Luc. 3, 2. & Act. 4, 6 Annam & Caipham nominari Pontifices, illumque collocari ante hunc, in ordine generis pontificalis. Post ista verba Johannis de Caipha, neutiquam hiatum agnoscit Bynæus. Cyrilli enim autoritate præter meritum ab usum Theodorum Bezam & alios, Neque eam Cyrillo mentem fuisse, quod in-
terje-

terjecto demum commentario, non autem statim, subjungat, *miserunt autem eum ad Cajapham*. Vel explicationis gratia a Cyrillo poni ista, vel ea verba ab aliena manu postmodum commentario illius fuisse addita, citra ullam necessitatem. Cum enim dixisset Johannes, Christum ad Annam adductum *πρώτον*, satis indicari, eum postea alio deductum, monente Grotio. Matthæum, Marcum & Lucam omittere hoc; procul dubio quod in ædibus Annæ actum nihil omnino esset, & conventus apud Gaipham institutus. Juvenem illum sindone amictum, non fuisse secutum Jesum, antequam veniret proditor, quod Vossio Casaubonoque visum; sed demum, cum ex horto Gethsemanes duceretur captivus. Sindonem vero non fuisse linteum ex pavore subito humeris injectum, sed vestem superiorem & tunicam lineam, quam supra vestes interiores gestare in more positum, hic vero, quod alias insolitum, nudo corpori indutam, ut profiliens videret, quid ageretur in tumultu: contra Maldonatum, Casaubonum, Grotium, Vossium, Gerhardum, Lichtfootum, alios. Prehensum juvenem illum a militibus Romanis, quos & Græci *νεανίσκος* & Latini sæpe *juventutem* vocent: non autem ab adolescentulis cohortem Romanam ex urbe secutis. Omnia enim a Senatu Judaico ita fuisse disposita, ut nemo puerorum, quorum consuetudo est sequi captivos, potuerit accurrere. Neque putandum, a Marco lusum istiusmodi puerilem describi. Imo prehensum hunc juvenem ideo a militibus, ne clamore in urbe excitaret e somno alios, ciëretque tumultum. Ministrum illum publicum, qui Christo in domo Cajaphæ alapam dedit, non fecisse id, quod metueret, ne & ipse pro fautore illius haberetur, ceu quidam opinentur, decepti verbis Christi præcedentibus, *Ecce, illi sciunt, quæ dixi ego; ac si notarent, ipsi vestri satellites satis id norunt*. Id enim esse contra mentem Christi, Neque etiam fecisse id ex obtento zelotarum jure, quod non improbabile quidem, certum tamen haud quaquam sit, sed ex ira. Verba quæ apud Johannem post ista sequuntur, *ἀπέστειλεν* (nam *ἐν* abesse a plerisque codicibus,) *αὐτὸν δὲ Ἄννας δεδεμένον πρὸς καὶ Ἄφραν τὸν ἀρχιερέα*, semper sibi glossema, idque antiquissimum visa, & ex margine irrepisse in contextum & codices omnes, atque sic omnem solvi difficultatem, Byzæus asserit. Sicut nec in verbis Christi, *ὄψεσθε καθήμενον ἐν δεξιῶν τῆς δυνάμεως*, ullam quæsit; ultro concedens, cum post

ascen-

p.226.

p.231.

p.234.

p.237.

p.264.

p.265.

p.269.

p.298.

- p. 301. ascensionem in cœlos accepisse communionem regni, potestatis, dominiique a Patre, non honoris signum tantum. Quod autem sequitur, *Et videbunt Filium hominis venientem in nubibus cœli cum potentia Et gloria multa*, ita interpretatur: Judæos non multo post visuros Jesum sedentem ad dextram potentiae, & venientem in ira ad sumendam vindictam de rebellibus Judæis, hostibus suis præfractis. *In vel cum nubibus cœli enim venire* significare iram ac vindictam, Jesa. 19, 1. Ps. 97, 1. 2. Neque præmittere potuisse ἀπ' ἀρχῆς vel ἀπὸ τῆς ὥρῆς, *ab hoc tempore*, si ad sera tempora extremi judicii respexisset. Inprimis vero Luc. 19, 12. 14. idem dictum esse a Christo, *inimicos illos meos, qui noluerunt regnare me super se, adducite huc Et jugulate coram me.*
- p. 303. Eventum hoc confirmasse ipso Pentecostes die, & cum Evangelium prædicaretur Gentibus, frustra renitentibus Judæis, atque in everfione templi ac civitatis. Hæc enim signa evidentissima fuisse, Jesum adeptum esse regnum a Patre promissum, & esse filium DEI. His auditis
- p. 309. Cajapham scidisse tunicam suam vulgarem. Vestes enim sacras summi Pontificis & reliquorum Sacerdotum reclusas fuisse in templo, ad ministrandum in sancto. Atque ideo Paulum Act. 23, 5. ignorasse, Ananiam esse Pontificem maximum; quod in judicio & senatu non sedisset cum vestitu suo pontificali. Scissionem infecuta sententia mortis decretoria & solennis, cum valida judicum condemnatione, videtur Bynæo; qui libro tertio prolixè asserturum se promittit, judicia capitalia Judæis ab Augusto post confiscatam Judæam non fuisse ablata.
- p. 315. Difficilem quæstionem, an Petrus prima vice negaverit Christum in ædibus Annæ, ita solvit ex superiore hypothesis: Jesu ab Anna ad Cajapham deducto contigisse demum, quæ sequuntur apud Johannem de negatione prima. Accedere, quod is secundam tertiamque negationem cum prima sic connectat, ac si Petrus hæctenus in uno eodemque constitisset loco, nec inde pedem movisset. Statim enim post primam dicere, *erat autem Petrus stans*, v. 18. & iterum secundæ tertięque præmittere, *erat autem Simon Petrus stans*, v. 25. Narrationes Evangelistarum quoad circumstantias reliquas, easque plures, hujus negotii non dissentire a se invicem, quia Petrus, Marci præceptor, in tanta consternatione non nisi confuse retinere memoria potuerit, quæ contingebant, & discipulus Christi ille, qui cum Petro sequebatur, factum hoc modo cum una, modo cum altera circumstantia narraverit nunc huic
- nunc

nunc alteri Evangelistarum, qui id solum, quod quisque audiverat, descripserint. *Anathema* sibi imprecatum esse Petrum, formula jurandi tunc solenni, i. e. separationem a Synagoga. Id, quanquam pro magno malo duceretur, sensum tamen hunc non habere, quasi Petrus coeperit se ipsum devovere, vel detestari, vel execrari, vel diris se obligare, quomodo prisci dixerint, *sis faciat mihi Deus, & sic addat.* Prolixissimus autem Noster est in eruenda significatione verborum Marci de eodem Petro, ἐπιβαλὼν ἑκλαίε, atque ex universo dissentientium apparatu eligit sententiam Theophylacti, Salmasii, Vorstii & aliorum, qui vertunt *injiciens vestem*, scil. capiti, *flevit.* In Græco enim subintelligi τὴν ἐσθῆτα, ut respiciatur ad morem Judæorum aliorumque populorum obvelandi caput, cum flerent acerbe, tanquam pudibundi. Circa genuinam notionem πραιτωρίε distinguit tempora. Vocem hanc olim denotasse tabernaculum castrense summi Ducis, qui veteri lingua Latina appelletur *Prætor.* Postea cum regiones jure armorum in formam provinciæ redactæ administrarentur ab iisdem Ducibus, habitationes ipsorum retinuisse hoc nomen: eaque notione accipi in re præsentis. Pilatum ἡγέμονα appellatum Matthæo vocat *Procuratorem*, non *rationalem*, qui sine jurisdictione erat, sed qui *vice Præsidis*, vel *cum potestate*, adeoque habentem jus gladii. Et huic traditum fuisse Jesum non ideo, quasi ea tempestate adempta Judæis essent judicia capitalia; sed quia crimen læsæ majestatis, cujus accusabatur, pertinebat ad tribunal Procuratoris Romani. In conflictu opinionum circa mortem Judæ, assentitur Jacobo Gronovio: Matthæum narrare simplicissime strangulationem violentam, ab ipso Judæa patratam, ideoque præmisisse Evangelistam ἀπελθῶν, quod alias abundare videbatur. Lucam autem narrare infamiam, quæ post mortem facta sit Judæ cadaveri: simulac enim illa innotuerit, *in præceptis datum* ab aliis, ut omnium oculis insepultus ad occasum Solis usque pateret, *crepuisse medium &c.* Quomodo Jeremiæ nomen expressum sit apud Matthæum, cum ipsum vaticinium de agro figuli legatur apud Zachariam, multo adhuc magis torfit Bynæum; adeo ut tandem cum Calvino dicat, *me nescire fateor.* Pium quidem esse, quod Augustinus consulto hæc nomina a Spiritu Sancto permutata fingat, ut innueret, uno eodemque Spiritu olim ætos vates. Verum hoc ipsum non modo subtilius multo quam solidius, sed etiam frivolum prorsus videri

p. 363.

p. 383.

p. 408.

p. 411.

p. 415.

p. 448.

p. 462-479.

p. 477.

alienumque. Cur enim Jeremiæ potius, quam Mosi, aut Davidi, aut Ezechieli tribuerentur ea, quæ apud Zachariam leguntur? Denique sensum istorum verborum Zachariæ non pervertisse Matthæum, sed hunc omnino constare, ostensurum se pollicetur doctissimus Bynæus libro quarto.

JANI VINCENTII GRAVINÆ OPUSCULA.

Romæ, apud Antonium de Rubeis, 1696. in 12. plag. 9.

Humanioris literaturæ cultum si quis Alpes, spretis Italiæ finibus, trajecisse existimet, næ is clarissimo præsentium opusculorum exemplo potest redargui; adeo terfo limatoque sermonis genere conscripta deprehenduntur singula & elaborata. Ac primo quidem, quod *Specimen prisçi juris* inscribitur, id egit Autor clarissimus, ut ex veris ac primis principiis Romanorum Jus Civile derivet. Postquam enim ad Origines Juris Civilis integro opere exponendas animum is adjecisset, aliquem laboris sui gustum hoc specimine, ex prolixioribus commentariis excerpto, dare publico constituit. Ad legum itaque & imperii incunabula ut Lectorem ducat, supponit initio, legem juxta & imperium non sapientibus, sua quibus ratio lex sit & imperium, sed iis posita fuisse coercendis, ad quorum animos componendos ratio non valeat; ut, quæ perturbatio propria ratione non reprimitur, ratione ac potestate publica, aliave majori perturbatione, mortis nempe ac pœnarum metu, contineatur. Si quem lege premi contingat, eum non aliena vi, sed sua potius imperii portione gubernari, ideoque non esse dubium, quin omnium tueri leges intersit, utpote vinculum publicæ salutis, qua contineri unusquisque & suam sentiat.

p. 15.

p. 16.

p. 29.

30. seq.

33.

Enumeratis hinc variarum gentium legislatoribus, ex Atheniensium legibus magnam partem manasse Jus Romanorum ostendit: ubi & de Jure Regio, quod Papirianum nominant, disserit, & num omnes leges regię, an vero ad stabiliendam dominationem regiam pertinentes solum sublatae fuerint, disquirat. Inde legum tabulis XII comprehensarum originem, auctores, & confirmationem ita persequitur, ut credas non frustra dictum a Cicerone: omnium Philosophorum bibliothecas unum sibi videri XII Tabularum libellum, si quis legum fontes & capita viderit, & auctoritatis pondere, & utili-

tatis

tatis ubertate superare. In iisdem colligendis, disponendis, ac interpretandis laudat Jacobi Gothofredi operam; singularum dein tabularum argumenta recenset, evolutis simul, qui passim in iis occurrunt, obscurioribus terminis. Expositis tabularum argumentis, ad Jctorum actus legitimos, aditionem videlicet seu cretionem hæreditatis, mancipationem, acceptilationem, tutoris ac libertatis dationem, & servi aliusve rei optionem explicandam progreditur: quibus ut adoptionem annumerat, Ulpiani auctoritate motus, sic ex eorundem classe eximendam usurpationem censuit. Singula vero in *Libris Originum*, quos promittit, latius se velle persequi innuit.

p. 36.

p. 71.

81.

86.

Opusculorum *alterum* elegantem dialogum exhibet, quo *Latine lingua* præstantia luculenter asseritur. Largitur equidem disertissimus Vir, historias & disciplinas popularis quoque sermonis luce satis esse jam promptas; negat tamen in aliena lingua oratores & poetas venustatem & elegantiam propriam retinere integram, quod nativus lepor peregrino linguarum ingenio corrumpatur, quodque vigor & adspectus nativæ eloquentiæ novis exterisque coloribus inducatur statim & aboleatur. Negat vernaculas, quæ a Latina velut a capite perfluant, retineri conservarique posse, nisi ad Latinam, & inde ad Græcam, quæ omnium fons & origo sit, revocentur. Græcam equidem & origine, & auctoritate, & dignitate præstare cæteris; unam Latinam nihilominus cogitata hominum & res gestas in orbis terrarum universi partes disseminare quam felicissime, & adæquare cum omni posteritate scriptoris memoriam. Hinc ad quæstionem de Romanorum genere, & utrum gentis hujus auctores Græci, an Trojani fuerint? eo potissimum sine digreditur, ut Latinam non aliunde rectius, quam a Græca erui posse demonstret. Latinæ studium fuisse nunquam a Græcarum literarum cognitione sejunctum, imo quasi perpetuum elegantiaæ foedus iniissent, pulsas Latinis literis simul exulasse Græcas, iisque revocatis & has rediisse. A Græcis porro non modo omnem scientiam & eruditionem esse profectam, verum & ipsas literarum formas, quas a Phœnicibus Græci perhibentur accepisse: non levi argumento esse, quod olim eadem fuerint Latinerum & veterum Ionum literæ, teste tabula Delphica, Minervæ quondam dicata in Palatio. Neque Italiam Græca lingua carere potuisse, quod magnam partem Græcorum esset coloniis occupata. Populorum commercium commercia

p. 101.

p. 106.
seq.

108.

114.

p. 123.

114. doctrinarum excepisse, Græcique sermonis usum ad scholas & universa literarum studia simul cum ipsis literis derivatum propagasse. Solenne Romanis fuisse, quotquot sermonis & morum elegantiae studio incumberent, conferre se in Græciam, ut una cum philosophia & eloquentia Græcæ linguæ usum quoque addiscerent. Celeberrimam scholarum fuisse Atheniensem, ubi philosophia & eloquentia privatis veterum Philosophorum disputationibus excitata, postquam sub umbra confedisset, migravit in forum. Neque barbaros solum, verum & Regum filios ad ingenuas addiscendas artes eodem missos commemorat. Proximam fuisse Rhodiam, artium & eloquentiae studiis percelebrem, & vel unum ob Ciceronem a Milone Rhodio perpolitum, quæ summis laudibus efferatur, dignam. Discurrentibus postea Alexandro duce una cum Græcorum armis, artibus & institutis, doctrinarum scholas diversis in regionibus legi fundatas. Alexandrinam cum primis, ubi Ægyptiorum, singulis morbis certos medicos adhibentium, exemplo tantæ fuerit medicæ artis celebritas, ut qui operam iis dedisset doctoribus, apud nationes alias in summa versaretur existimatione doctrinæ. Eloquentiæ & philosophiæ gloria eam cessisse quidem Atticæ; post acceptam vero a Christi discipulis veram religionem, divinarum legum interpretatione, & cognitione sacrarum literarum longe cæteras superasse; quod Clementis Alexandrini, Origenis, Athanasii, & Cyrilli confirmatur exemplis. Græcorum linguam itaque apud omnes omni tempore mansisse incolumem concludit, studiisque disciplinarum, librorum copia, ac inventionem omnium artium & facultatum in gentes atque ætates mansisse universas. Quod uti secundum Græcam nulli præterquam Latinæ contigerit: sic de vulgaribus sperari nihil horum posse, quippe quæ & amplitudine imperii, & inventorum dignitate, & auctoritate antiquitatis, & consensu univerforum destituantur.

p. 127.

His aliisque rationibus utilitate linguæ adstructa, incredibilem, qua pollet, gratiam & voluptatem inde suadet potissimum, quod miris modis ornari, & contrahi modo, modo laxari, & ad numerorum ac sententiarum varietatem flecti queat, verborum item luminibus, mirisque translationibus illustrari. Gaudere enim eam terminationis varietate, qua vocum singularum certas & præcipuas affectiones, sive casus in nominibus, personas in verbis, numerum in utrisque notet

ac distinguat. Duci proinde verba ad numerorum & ornamentorum rationem posse solo dicentis arbitrato: sic ut sententia minime obscurata, perturbatave, trajectis etiam verbis numeroſe nihilominus atque concinne cadat oratio. quo ornamenti genere vulgares careant. Cætera jucunditatis argumenta quamplurima, præteritione adhibita attingit. Translatione ſenſum verborum non mutari, dum probatur, confectarii loco monet, e manibus nunquam amittendos eſſe Comicos veteres, quod hi præ cæteris propter proprietatem ſermonis, & popularem loquendi conſuetudinem, nativam reddant verborum ſignificationem, qua perſpecta id lucremur, ut cautiores in translationibus, imo tutiores & feliciores evadamus. Poſtrema dialogi pars diverſas linguæ Latinæ ætates, & quinam auctores ad unamquamque referri mereantur, explicat. Nativam incorruptamque Latinitatem ad ætatem Auguſti in cunctis ejus ævi ſcriptoribus viguiſſe; ab hujus vero morte cum propter colluviem peregrinorum, tum propter exterorum dominationem inclinari, quorum regia ut peregrinis moribus, ſic verborum quoque inſolentia ſcatuerit.

Tertium Opusculorum uti pro argumento *Conversionem Doctrinarum* habet, ſic Auctor in eo de re literaria, de ſcientiarum ſtatu, pretio & contemptu, nec non de fatiſ eruditorum præcipue per Italiam, erudite diſſerit. Ab hac equidem cum bene vivendi, tum recte ſentiendi leges, ipſamque propemodum humanitatem, aliis primum nationibus affuſiſſe, aliquando tamen in ſummam artium bonarum ignorationem eam eſſe demerſam: nec deſuiſſe ruruſus, qui artium liberalium inſtitutionem Italia abactam ac proſcriptam, e priſcis arceſſerint fontibus, rectaque ſtudia longo jam tempore intermiſſa revocarint, quorum principem Franciſcum Petrarcham facit; melius proceſſiſſe cuncta, ex quo ad cultum Latinitatis, Græcarum literarum ſtudium acceſſerit. Græcia enim in barbarorum poteſtatem redacta, eam vaſtitaſem pervaiſſe florentiſſimas olim orbis regiones, ut coacti illius temporis eruditi fuerint, conſpiratione animorum facta, patrios Lares cum ſolo peregrino commutare, a veſtaque ſecum Græcorum doctrina, in Italiam velut ad aram confugere. Qua ratione factum, ut ſemel atque iterum ſcientiarum lucem Italiæ attulerit Græcia. Porro & eos commemorat, quibus quaſi ducibus humaniores literæ Italiam pervagatæ, trajecterint Alpes, ſic ut uno tempore non ex Italia

130.

134.

137.

P. 148.

149.

150.

solum, sed e remotissimis quoque regionibus priscum & Græcorum, & Latinorum ingenium eluxerit. Consentiam dedisse Janum Parrhasium, & Pomponium Lætum, vetusti moris juxta & elegantiae vindicem; Etruriam Politianum, Petrum Victorium, Acciajolum; Venetias Hermolaum: quemadmodum & succedente tempore Erasmus Belgium, Germaniam Reuchlinus, Budæus Galliam, Morus Britanniam Græcis Latinisque copiis instruxerit. Hinc Italorum Poetas adducit, in quibus splendor veterum, vis, ubertas, & artificium revixerit, laudatis simul iis literarum restitutoribus, qui e tenebris eripuerint Hispanias. Latinæ eloquentiæ, cujus primas ferat Italia, non multiplex duntaxat eruditione, verum & abstrusa vetustatis universæ notitia, & infinita linguarum cognitione respondere Galliam. Lambino enim, Turnebo, Ramo, Petro Fabro, Petito, aliisque missis, in unius ait Josephi Scaligeri magnum, uberrimum, & admirabile ingenium confluisse, quicquid post homines natos mandatum literis, quicquid in obscurissima vetustate reconditum, quicquid illustrius in universarum gentium linguis confusum fuerit ac dissipatum: cui tamen & Casaubonum, Salmasium, Bochartum non dubitavit jungere.

155. Jurisprudentiam Romæ quidem natam & cultam, verum nugarum mole subinde obrutam, a Nebrissensi, Budæo, Alciato subleyatam esse: a Connano autem, Duareno, Brissonio, Donello, Barone, Revardo, Vinnio, Grotio, Antonio Fabro, quique jus omnium & industriam circumscripserit, Cujacio in lucem revocatam. Vulgarem

157. Physicam Dis, ut ait, iratis natam fugavisse Bernhardinum Telesium Cosentinum, & hujus e schola doctissimos per Italiam viros, quorum catalogum texit, prodijisse. Italorum res eo interim adductas hodie conqueritur, ut quorum scripta dudum exempla fuissent exteris, nunc paucis exceptis, nil nisi jocus sint atque ludibria, consuetudinis pravæ potius, quam ullo ingeniorum vitio. Adeo corruptam enim invaluisse nuper judicandi rationem, ut si quis natura ad eloquentiam sinceramque doctrinam feratur, is pessimorum usu librorum & pravo multitudinis judicio, ab opere recte instituto deterreatur. Non scriptoribus, sed monstris obsideri studiosorum animos, nec virtutibus orationis amplius, sed infucatis vitiis rapi. Conscribi a novorum audacia libros, stylo tam tumido, tam insulso, tam agresti, tam putido, ut cum ab istorum lectione discesseris, ad circum potius, quam ad fo-

rum

rum idoneus tibi videaris. Minime ferendos esse, qui Plautum putent, Terentium, Ciceronem ipsum ab Apulejo, Sidonio, Aufonio, Marciano; Horatium a Juvenali & Persio; Virgilium, Catullum, Propertium, Tibullum, Ovidium a Lucano, Statio, Claudiano, Martiali, Sillio; Sallustium, Nepotem, Cæsarem, Livium a Floro, Suetonio, & Marcellino superatos. Quemvis sanum & cordatum merito exardescere, ubi leporem a scurrilitate, magniloquentiam a tumore, munditiam a fordibus, nativumque Romani oris sonum ab importuna peregrinitate fugatum viderit. Magistratus & honores divino humanoque jure non opibus, non gratiæ, sed virtutibus ac literis decerni. Reperiri tamen ex judicium eo in genere & arbitrorum numero, quibus non alia conditione proberis, quam si vitam impuram impura cum dictione conjunxeris. Quamvis autem fastigia rerum vitiosa ratio teneat, rectam nihilominus insinuare se nonnunquam privatim, & si minus emineat, saltem repere; sponte sua quoque ingenia interdum in agris veluti incultis ac prope desertis pullulare, & mirabili ratione per se eniti & efflorescere.

p. 164.

p. 167.

De *Contemptu mortis* in quarto ita differit, ut ex arte bene moriendi recte vivendi rationem deducat. Negat inter alia, peregrinum laudaturus, positus Romanis moribus retineri civitatem. Civem enim Romanum esse, non quem septem colles ediderint ac educarint; sed qui e veteribus Romanorum institutis sit expressus ac formatus, qui in antiquitatis memoria versatus probe, e veterum cognitione & imitatione factorum susceperit ac referat mentem animumque Romanum; quo qui careat, eum in Capitolio licet natum, exulem, non civem esse. Contra quisquis constans in retinenda libertate sit, quisquis in sacrorum fide religiosus, in adeundis periculis impiger, fortis in patriis legibus institutisque tuendis: quisquis ad voluptates temperantiam, ad injurias magnanimitatem, ad sumtus magnificentiam, ad secundas adversasque res æquabilitatem animi adhibeat, eum vel extincta Roma veteri, quamvis e media Scythia fuerit exortus, a Romanis virtutibus civitate Romana donari; præsertim si Romanos mores non factis solum, sed incorrupto etiam usu Latini sermonis expresse- rit. Nominis enim Romani & urbis dignitatem in eo conservari maxime, in quo lingua, morum index, & Romani mores intermortui reviviscant. De cætero fontem vitæ rationem esse, quæ alatur co-

170.

175.

177.

gnitio-

p. 179.

gnitione veritatis & exercitatione virtutum; quorum alterum errorum tenebræ, alterum vitiorum fordes nobis eripiant; adeoque mirum non esse, majori mortis formidine stultos corripere, quod vivere ante desinant, quam ad vitæ limen unquam pervenerint. Sapientis vitam esse perpetuam exercitationem mortis, & mortem æternæ institutionem vitæ, imo aditum ad immortalitatem. Quorum autem nulla pars corporis vacet voluptate, & quorum omne tempus transmittatur vitiis, iis vel eo nomine mortem gravissimam videri, quod omne amittant, cujus causa vitam instituerint, & qui supersit animus, argoribus nunquam finiendis reservetur.

184.
188. seq.

De *Luctu minuendo* cum in *Opusculorum quinto* agitur, ostendit inter cætera, non nisi humanam ignorantiam, quæ rerum eventus aliorsum trahat; quam quo Deus intenderit, cuncta propriis affectionibus sic labefactare, ut vel intempestiva appareant nobis, vel immatura. Ubi vero spatium a Deo definitum natura duce quis compleverit, ejus nec immaturum obitum, nec tardum posse videri, perinde ut nec equum tarditatis accusemus, nec aquilam celeritatis nimix, quod hæc, quam ille celerius lineam transierit.

191.
196.
199.

Postremum Leges Arcadium proponit, qui ante sexennium forte, novam societatem Romæ, Musarum cultum & probitatem vitæ promovendi studio, inierunt. Quos inter cognomen *Opici Erymanthæi* assumere ut *Gravinæ* placuit, sic *Sireni* Nobilissimo Malagonnello (cujus *Orationes* summum ingenii acumen undique spirantes, in *Sectione I Tomi III Supplementorum* pag. 43. non ita pridem recensuimus) tributum observamus, qui nec inter prima renascentis *Arcadiæ* nomina ferri se dissimulat. Hasce leges jam probat, & tuetur *Auctor clarissimus*, succincta oratione legibus subjuncta.

p. 120.

Quod denique hisce opusculis annectitur, lingua Italica ab eodem *Auctore* conceptum, dictoque superius anno Romæ impressum, senis absolvitur plagulis, *Eminentissimo Cardinali Boncampagnio* dicatum, sub titulo: *Delle Antiche Favole*. In illo de *μύθος* sive fabula agit, quæ, uti norunt, quibus remota paulisper cortyna penitiores poeseos recessus introspicere licuit, non epici tantum atque dramatici, sed cujusvis alterius etiam carminis naturam præcipue constituit. Postquam itaque sub initium statim, quid tandem sit in fabula tantopere animis *Lectorum auditorumque* sese aptum insinuare,

p. 12.

acute

acute satis indagasset ; ex hac ipsa doctrina deducit , quam necessarium sit , ut verosimilitudinem fabula obtineat semper , nec quidquam fingat a natura alienum ; hoc enim si fiat , actum fore de illa quam habet occulta animos flectendi virtute. Quantus in hac arte magister Homerus fuerit , jam porro ostendit , quem optat ut imitentur moderni poeseos , dramaticæ imprimis , corruptores , qui nihil fingant , nisi quod a natura quam alienissimum sit , contemnentes nihilominus præ se antiquos illos divinæ hujus artis antistites , quibus ingenium defuisse putent , quo minus sublimia , ad quæ scil. ipsi sese attollant , petere valerint. Verum quam mali veterum iudices tales existant homunciones ostendit , in originem erroris eorum satis accurate inquirens. Quo facto genuinum fabularum usum investigare pergit. Qui cum nullus alius sit , quam universales veritates , tam morales quam physicas & theologicas , materiali quasi aliquo habitu induere , ipsisque oculis ita sistere intuendas , ut eo vehementius iis rudioris plebis præsertim feriantur phantasiæ. Omnium fabularum , tam quæ virtutes & vitia repræsentant , quales Tantali , Sisyphi , Furiarum & aliæ sunt , quam quæ ad divinam naturam & attributa spectant , fundamentum atque ortum hinc unice repetit. Et hac quidem occasione in ipsa prima fabularum inquirat incunabula , atque adeo in ipsius poeseos originem. Quam ubi apud Ægyptios invenisset , qua ratione ad Græcos translata sit , docet , Orpheumque imprimis esse ostendit , qui huic animum adjecerit , donec Homeri opera ad summæ perfectionis fastigium fuerit evecta. Ne autem fabularum usus exiguus cuiquam videri queat , in sequentibus luculentis evictum dedit argumentis , aptas magis eas esse , quæ hominum animis sese insinuent , eosque præceptis utilibus instruant , quam si res gestæ historica methodo simpliciter proponantur. Et sic denique ad enarrandas varias poematum , quæ fabula animantur , species procedit ; ita ut epicæ primum , deinde tragicæ , post comicæ poeseos naturam paucissimis exponat. Tandem lyricæ quoque carmina expendit , atque ea etiam non minus ac reliqua fabulam suam semper habere , eodemque gaudere , quo prius commemorata , alimento ostendit. Quod etiam de elegiacis , quibus cum Tibullo & Propertio Ovidius inclaruerunt , tenendum monet. Hisque omnibus expositis , præcipuos fingendi artifices , tam Græcos quam Latinos , recenset , ita ut cujuslibet characteres , virtutesque exi-

p. 14.

p. 15.

p. 21.

p. 28.

p. 30.

35.

44.

65.

87.

mias nativis coloribus, qua est ingenii elegantia, vividissime depingat.

ERICI ODHELII GOTHI, S. THEOL. D. ET PROF. ORD. Upsaliensis, & paulo ante obitum confirmati Pastoris Stockholmensium primarii & Consist. Eccl. Præsidis, Operis inediti particula, qua certis exemplis ostenduntur conciliationis religionum pericula, & sectariorum callidæ artes irrependi in gregem Domini eumque seducendi.

Strengnesiæ, typis Johannis Ramberg, 1696. in 8. plag. 4 $\frac{1}{2}$.

DUODECIM capitibus hoc specimen absolvitur, e quibus tertium seligere lubet, quod inscribitur *de Liturgica impostura, qua paulo ante hoc seculum Ecclesiæ Suecane fuerunt divexata*. In hoc capite B. Auctor refert, ab eo tempore, quo Catharina Jagellonica, Regis Poloniæ Sigismundi Augusti soror, Johanni III Duci & postea Regi nupsit, Johannem Herbertum, Antonium Possevinum, aliosque Pontificios Sacerdotes, crebris Stanislai Hosii Episcopi Warmiensis & Cardinalis literis instructos, simul cum Regina, ut Romanæ Ecclesiæ sacra in regnum Sueciæ reducerentur, strenuam operam dedisse, & filio quoque Regis Sigismundo Pontificios præceptores, Nicolaum Mylonium, Nicolaum Raschium & Arnoldum quendam adhibitos fuisse. Inter varias artes, quibus Romanæ sedis emissarii usi sint, has commemorat, quod ab initio sermones suos ita temperaverint, ut nihil monstru alere viderentur; quod rituum evangelicorum simplicitatem perstrinxerint, & reformatione Lutheri contemptim habita antiquitatis studium extulerint; quod Suecos quosdam præstantis ingenii juvenes Romæ & alibi in scholis Pontificiis educari curaverint, quorum ope Papatus in Sueciam feliciter reduci posset; quod declarationes suas non simul & semel, sed particulatim editas speciosissimis verbis incrustaverint, & sub prætextu majoris in cultu sacro reverentiæ excitandæ novam liturgiam contexuerint, subdolis verborum involucris ita adornatam, ne Papistici, quos ea continerit, errores primo statim adspectu deprehendi possent. Enarrat deinde, quanta mala nova hæc liturgia pepererit, cum Rex his aliisque artibus deceptus eam in omnes regni sui Ecclesias introduci jusserit, multique sinceri veritatis evangelicæ confessores dignitatibus exuti, proscripti, carceribus inclusi

aliis-

aliisque modis vexati fuerint, nec pauci tam ecclesiastici quam politici ordinis homines, sive minis territi, sive fraudulentis illecebris persuasi, in hac tentatione nutaverint. At nec defuisse, qui, cum missæ sacrificium aliaque Papismi femina in nova illa liturgia foveri animadvertent, eam non damnare non potuerint, & quidvis pati quam veritatem abnegare maluerint. Hos inter Auctor noster commendat Theologos Upsalienses M. Petrum Jonæ Helsingum, M. Olaum Petri Medelpadium, M. Olaum Luth, M. Nicolaum Olai Bothniensem, M. Petrum Kenisium, & M. Ericum Jacobi Scinnerum, qui ne Academia illa novæ liturgiæ fermento inficeretur, invicta sua constantia effecerint. Commendat insuper Principem sapientissimum Carolum, qui integram fere Strengnensem diocesin multosque alios eo confugientes immunes præstiterit, nullumq; in Ducatu suo locum Papisticis machinationibus reliquerit. Refert quoque multos, qui parum cauti palpum sibi obtrudi siverant, simul ac latentem in herba anguem conspexerint, velut agmine facto ad invictos confessores accessisse, ipsumque Regem fraude agnita ægerrime, quod eo usque processerat, tulisse, sanctissime contestatum, quod novam liturgiam non in Pontificis Romani gratiam, sed ad augendum ministerii ecclesiastici honorem, & majorem reverentiam sacramento Cœnæ Dominicæ conciliandam approbaverit.

Reliqua hujus Speciminis capita agunt de fraudibus hæreseos Arianae, de tentatione Interimistica, de conciliatione inter Lutherum & Zwinglium Marpurgi tentata, de concordia Witebergensi, de fraudibus Sacramentariorum in Gallia, de consensu Sendomiriensi, de Ecclesiis Evangelicis in Palatinatu Rheni per Calvinianos occupatis, de Calvinismo Bremensi, de mutatione religionis in Ecclesiis Anhaltinis facta, de Crypto-Calvinistis Witebergensibus & Lipsiensibus, & de synodi Dordracenæ & colloquii Thoruniensis processu. Quanta autem brevitate singula tractentur, ex plagarum numero colligi potest, quem pro more nobis recepto supra indicavimus.

GEORGII WOLFFGANGI WEDELII MED. D. COMITIS PALATINI CAESAREI, THEORET. PROFESS. ORDIN. CONSILIARII & ARCHIATRI
DUCALIS SAXONICI EXERCITATIONES PATHOLOGICO-
THERAPEUTICÆ.

Jenæ, sumptu Joh. Bielckii, A. 1697. in 4. Alph. 1.

Is hactenus Auctor illustris scriptis inclaruit, ut nemini obscurum esse possit, quanta ex illis emolumenta in rempublicam literariam redundarint. Inter gravissima tamen, quibus implicitus est, negotia, petitis ac desideris studiosæ juventutis porro gratificaturus, decem Dissertationes Pathologico-Therapeuticas, quas in usum ejus antehac jussit seorsim lucem adspicere, jam quoque conjunctim editas voluit exhibere, ut eo promptius aliorum etiam oculis exponerentur. In eo totus est Auctor celeberrimus, ut memoriæ omnium consulat, universamque adeo Praxin Medicam succincte breviterque explicet delineetque, quo absque nausea ab omnibus felici cum successu possit addisci. Sepositis hinc sententiis aliorum, nova facilique utitur methodo, cujus ideam olim Tabulis Pathologico-Therapeuticis anno 1687 excusis exhibuisse videtur; persuasus, accurata Pathologiæ æque ac Therapiæ cognitione rem omnem posse absolvi, quod illa tradat, quid sit agendum, hæc vero exequatur & deducat in effectum. Cæteras interim Medicinæ partes minime excludit, illasque ministrare ac velificari his ut potioribus opinatur. Decem vero constituit morborum genera, nimirum febres, inflammationes, dolores, obstructions, fluxiones, tumores, ulcera, vulnera (sub quorum titulo etiam fracturæ ac rupturæ ipsi veniunt) læsiones sensuum, & læsio motus; horumque nomine, quicquid corpus nostrum lædere valet, nitide enucleat, diversos, qui accidunt, affectus, phænomena, & causas enarrando, debitamque ac sufficientem curam singulis adjungendo.

*JOHANNIS LOMEIERI, ZUTPHANIENSIS, DIERUM
Genialium sive Dissertationum Philologicarum
Decas secunda.*

Zutphanix, ex officina Johannis van der Spyk, 1696. in 8.
Constat Alphab. 1. plag. 10½.

CUM in his Actis nostris A. 1694. p. 134. primam Dierum Genialium sive Dissertationum Philologicarum a clarissimo Lomeiero editarum decadem exhiberemus, indicavimus simul, & alteram earum aliquando in lucem esse prodituram. Hanc igitur, postquam ea in manus

nus nostras commode incidit, simili, quo olim primam, modo recensimus.

In *prima* nempe Dissertatione agit Auctor de urbe *Zutphania*, (juxta quam ipse anno 1636 in hanc lucem fuit editus, patre in arce & toparchia Keppelio Evangelii ministri munus obeunte;) paucissima tamen, quæ ad ejus historiam possint facere, suppeditat, quin potius in eo totus est, ut catalogum eorum texat, qui Ecclesiæ Christi scholisque, tum in urbe illa, tum extra eam, inde tamen oriundi, præfuerunt. Ecclesiasticos in duas classes dispefcit, aliosque ante reformationis tempora cœlestis veritatis testes sub ipso Papatu fuisse, alios post exortam Evangelii lucem floruisse innuit. E priorum numero duos, Gerhardi de Zutphania nomine insignitos, introducit, quos alii quidem, & sigillatim Jo. Isacius Pontanus, confundant, ac non nisi unum istius nominis fuisse statuunt. Et facilem quidem fuisse hunc errorem dicit, non ob *ὁμωνυμίαν* solum, sed vitarum quoque *συγχρονισμόν*. Alterum eorum Theologum Colonensem egisse, alterum vero contemplativæ vitæ addictiorem Daventriæ in domo D. Florentii vixisse, & hunc cognomento Zerbolt insignitum legi perhibet. Hos ex iis, qui ante reformationem inclaruere, commemorat. Sed longe amplior illorum seges est, quos inde a reformationis temporibus floruisse notat, interque hos quam maxime Henrici Zutphanienfis, Hermanni Averkampii, Guilielmi Baudartii, Sebastiani Dammani, Bernardi Crusii, Abrahami Beckeri, Nicolai vander Meer, Samuelis Basnagii vitas prolixius recenset, de se quoque ipso p. 32 seq. differens, unde, quod jam inde ab A. 1674 ministerio verbi apud Zutphanienfes fungatur, & simul ab annis decem in schola illustri bonas literas ac philosophiam practicam profiteatur, cognoscas. In scholastico vitæ genere claros Zutphanienfes Thomam Gyse, Engelbertum Engelen, Wilhelmum Wilhelmium, Georgium Conradum Crusium, Samuelem Pitiscum, Johannem Flenderum & Petrum Gakelium nominat, ac singulorum officia, nec minus plerorumque scripta recenset; tandemque tredecim anagrammatibus e nomine Sutfania formatis hanc Dissertationem concludit.

Secunda Philopatris inscribitur, & post assertam patriæ differentiam, qua alia vocari naturæ, alia civitatis possit, plures natalis sui soli amatores impensissimos enumerat. Sed nec eos omittit,

qui odio maxime indecōro illud fuere profecuti. Prolixissimus tamen Auctor est in cumulandis talibus exemplis, ubi cives bene meritos patria male habuit; qua occasione de ostracismo quædam inspergit, ac post belli duces indigne a suis civibus tractatos, viros quoque eruditos, quos parum aut nihil curavit patria, enumerat, Anacharsin puta, Socratem, Stilponem Megarensē, Demetrium Phalereum, Hermodorum, atque alios. Tandem in causas inquirat, cur Prophetas suis civibus invisos esse, Servator pronunciaverit. Triplicem nempe ejus rei causam allegat, unam, quæ sit in Prophetis ipsis, eorum videlicet præsentiam ac familiaritatem; alteram, quæ in ipsorum hæreat officio, veritatem odium parientem; ac tertiam, quam in civibus versari ait, invidiam, quæ aliorum fortunam dolentibus & malignis oculis intueatur.

Disseratio *tertia*, una cum sequentibus *quarta quintaq; septem sigilla Apocalyptica illustrat*. Ubi sub initium supponit Auctor, scriptum esse Apocalypseos librum non imperante demum Domitiano, sed sub Claudio, nec Johannem tunc in Patmo fuisse tanquam exulem aut deportatum, sed prædicasse ipsum ibi Evangelium. Hæc autem ideo in antecessum observat, ut in sequentibus visionibus potissimis prædictiones futurorum contineri evincat. Deinceps in visione sigilli primi Apoc. VI, 1. 2. descripta, Jesum exhiberi statuit, prout post suas passiones in gloriam ingressus, misso Spiritu Sancto, per Evangelii præconium victorem se universo orbi stiterit. In visione secundi sigilli c. VI, 3. 4. bellum Judæis immissum; famemque istud infecutam sigillo tertio v. 5. 6; quartoque v. 7. 8. pestem illam excipientem notari autumat. Sigilli quinti visionem, v. 9. 10. 11. descriptam, interpretatur de animabus Martyrum, quas Johannes conspexerit sub altari, quo Christum animas sub tutela sua servantem denotari putat. Per vestes albas iis datas, virtutes fructusque Spiritus Sancti intelligit. Circa sextum sigillum tres distinctas visiones considerat, quarum primam a v. 12 ad 17 propositam, excidium Hierosolymitanum respicere existimat, Solis obscurationem de lege ceremoniali post Christi ascensionem abrogata; Lunæ vultum sanguineum de Ecclesia sanguine Martyrum in persecutionibus, tum a Judæis tum a Gentilibus inde a Nerone excitatis, madefactam; stellas decedentes de ministris in Veteris Testamenti ministerio post Christi mortem occupatis; motum montium & insularum

rum de incolis horum locorum in exilium actis interpretatur, simili-
 que modo reliqua verba omnia ad miserum Judæorum statum exci-
 dii Hierosolymitani tempora concomitantem applicat. Secundam
 visionem c. VII, 1-8 depictam exponit de Ecclesia Christo e Judæis col-
 lecta, atque heic per Angelos insistentes quatuor angulis terræ, mini-
 stros Ecclesiæ non in orbe toto sed in Judæa solum intelligit. Tenuisse
 eos ventos, hoc est, operationes Spiritus Sancti, præsertim postquam
 sibi silentium imposuissent, ne loquerentur Judæis Evangelium, cum
 illud blasphemassent, Act. XIII, 46. Sed mandasse tamen Angelum il-
 lum magnum Christum, ut, quamvis indurati Judæi excludendi es-
 sent, ventos tamen in salutem electorum spirare sinerent. Hos enim
 intelligit per signandos signaculo tali, cujus ἀρχέτυπον sit Dei æter-
 num eos servandi propositum, ἐκτύπον autem vocatio per verbum
 & sacramenta, efficax per arrhabonem Spiritus Sancti. Numerum ali-
 um facit generalem & incertum, centum puta quadraginta quatuor
 millia, alium specialem ac determinatum, duodecim nempe millia
 e singulis tribubus collecta. Circa tribuum enarrationem, cur tribus
 Dan cum tribu Ephraim omissa fuerit? disquirat, verum incertam esse
 rationem respondet. Forsan ideo omissam esse tribum Dan, ut ea et-
 iam nunc poenas daret ejus idololatriæ, in quam patres olim inter pri-
 mos prolapsi legantur Jud. XIX, 30. 31. tribum autem Ephraim forte-
 an idcirco, ne excederetur numerus duodenarius, ipsam enim jam in
 paterna Josephi tribu censeri, aut etiam, ut nova haberetur detestatio
 peccati Jerobeami, primi Regis decem tribuum, qui ex Ephraimo ori-
 undus conflavit vitulos aureos, atque adeo auctor fuerit illius schismatis
 & peccati, quod ejus deinde successores imitatos fuisse constat. In visio-
 ne tandem sigilli hujus tertia v. 9. ad ultimum, Ecclesiam e Gentilibus
 colligendam adumbrare innuit, atque in verborum ad rem præsen-
 tem accommodatione methodo eadem utitur, quam in antecedenti-
 bus adhibuerat. In sigilli septimi visione cap. VIII, 1-6. per factum in
 cælo, quod sit, in Ecclesia, silentium intelligit abolitam œconomiam
 Mosaicam, postquam intercedente aliquo brevi temporis spatio, tu-
 bæ datæ Angelis, hoc est, ministri Ecclesiæ ad universale præconium
 emissi in mundum fuerint. Superioris autem illum ordinis Angelum,
 Christum, ita ait introduci, prout post suum in gloriam cœlestem in-
 gressum preces piorum Deo offerat, iisque ignem, hoc est, Spiritum
 San-

Sanctum ejusque dona impetret. Tonitrua vero, & voces, & fulgura, & terræ motus ad præconium Evangelii trahit, Angelosque ad clangendum se præparantes ministrorum in hoc præconio occupatorum promptitudinem notare asserit.

In *sexta* Dissertatione quærit Auctor: *utrum ante suam passionem pascha cum discipulis Salvator noster comederit?* quod negare ipsi placet, cum non alio die, quam Luna decima quarta, pascha comedere licuerit, (opinionem enim, quod Judæi illo tempore festum illum diem protulerint, eumque Luna decima quinta demum celebraverint, ineptam vocat & talem, quæ nitatur solo testimonio hominis Ex-Judæi, Pauli de S. Maria, Carthaginensis primo, deinde Burgenfis in Hispania Episcopi, qui A. 1429 floruisse dicatur;) ast hoc die Christum crucifixum fuisse autumet. Addit insuper, dissimiles plane ritus a Christo & discipulis in ultima cœna adhibitos legi, si eos conferamus cum illis, quos in celebratione paschatos Exod. XII. supremum Numen præcepit. In tota enim cœnæ historia non baculum, non lumbos accinctos, non herbas amaras apparere; nec stantes, sed accumbentes comedisse; domo egressum Judam, egressum ipsum Jesum, quod lege tamen vetitum constet. Quid? quod minus quoque necessarium fuerit, ut Christus ad implendam legem ipsum etiam pascha immolaret, cum lex & Prophetæ durare debuerint usque ad Johannem, a quo Jesus baptizatus omnem justitiam legalem impleverit. Equidem duo sibi obstare fatetur, primo quidem, quod Christus dixerit: desiderio desideravi hoc pascha vobiscum edere, antequam patiar. Sed pronomen *ἡγῶνα* non ad legale Veteris Testamenti pascha, sed potius ad panem vinumque in sacra cœna præsentia nos remittere monet. Deinde habitum Jesum inter ac discipulos de paschate parando colloquium ex Matth. XXVI, 17-19. Marc. XIV, 12-16. Luc. XXII, 7-13. sibi ipsi objicit. Respondet tamen, præparationis quidem meminisse Evangelistas, non autem ipsius mactationis, quæ actio posterior priorem haud quaquam necessario sequatur: Abrahamum divinitus parare jussum fuisse sacrificium, quod tamen non peregerit: idem posse dici de paschali hoc sacrificio: monstratum fuisse locum, omnia fuisse parata, sed præsentem se stitisse agnum, mactatum a jacto mundi fundamento, qui singulis, quæ ad typicum sacrificium paranda erant, paratis ipse postridie die decimo quarto, ut in omnibus etiam
mini-

minimis vere se antitypum ostenderet, in cruce pro peccatis nostris mactari voluerit.

In *septima* morem, quem Judæi observarint, *dimittendi in festo reos*, examinat, ac post commemorata illius vestigia apud populos alios, eosque seu Gentiles seu Christianos, seu priscos seu recentiores obvia, inquit: utrum in solo paschatis festo, an etiam in aliis privilegium hoc obtinuerit? inque priori solum id obtinuisse respondet. Originem ejus a traditionibus *πατροπαράδοτοις*, quibus hæc gens addictior fuerit, repetendam esse censet, forte ob liberationis ex Ægypto memoriam, quæ tamen male huc tracta fuerit. Utut interim humanitatis aliquam speciem consuetudo ista præ se ferre videatur, legibus tamen tam divinis quam humanis eam repugnasse dicit, & argumenta eorum, qui defendere illam conantur, latius refellit.

Octava titulum gerit de *notis quibusdam ac stigmatibus*, inque eam multa curiosa congeffit Auctor, quæ ex varia lectione observaverat vel de personis quibusdam singularibus, aut integris familiis notis naturalibus a cæteris distinctis; vel de brutis a natura ipsa notatis, (ubi multa refert de foetura Jacobi astu producta, nec non ex monumentis res Ægyptiorum attinentibus de Apide bove;) vel de notis, quæ hominibus a causis externis impressæ legantur, puta a Deo, (ubi de signo Caini fratricidæ agit, quale tamen istud fuerit, in medio relinquit) aut ab hominibus aliis, (hæc vero simul bestias vel religionis vel discretionis causa notatas memorat,) & istas quidem modo honestas, modo ignominiosas, modo servis inditas, modo religionis aut superstitionis causa, tum a Gentilibus tum a Christianis acceptas constituit; vel de fabulosis, quales quinque Francisci vulnera; vel de stigmatibus, quæ magis a Diabolo tanquam suis mancipiis imprimi perhibeantur. Singulas autem species exemplis ex omni historia petitis nec citra jucunditatem perlustrandis declarat.

Nona consecrata est *Scribis*, ac quinam hi qualesve apud populos diversos fuerint, exponit. Auspiciam in ea sumit Auctor ab Hebræis, scribasque illius gentis tum privatos, tum publicos, tum ecclesiasticos, tum politicos, & hos reipublicæ tum in toga tum in sago servientes considerat. Hinc in Ægyptum migrat, ibidemque *ιερογραμματῆς* sive scribas sacrorum imprimis considerat. Ab Ægyptiis

ptiis ad Perfas transit, inde in Græciam se confert, tandemque in historia scribarum inter Romanos degentium subsistit.

Ex Dissertatione *decima* non opus est ut multa heic referamus; siquidem ea farrago est diversorum *poematum*, quibus Auctor aut variorum sive nuptias, sive funera, sive promotiones, sive libros conditoravit, aut alias poeticam suam venam exercuit.

LES ÉLOGES DES HOMMES SCAVANS, &c.

id est:

ELOGIA DOCTORUM VIRORUM, EXCERPTA EX LIBRIS Historiarum JAC. AUGVSTI THVANI. Accedunt vitæ ipsorum breves expositiones, judicia de iisdem, & elenchi librorum ab ipsis scriptorum: auctore ANTONIO TEISSERIO, Consiliario & Historiographo Electorali Brandeburgico.

Ultrajecti, apud Franc. Halmam, 1696. in 12. Alph. i. plag. 18.

EXimia plane fuit in describendis & veluti nota publica signandis ingenii & studiis, cum illustrium hominum & Principum, tum doctorum virorum, quorum ætas in ea tempora incidit, quæ commentariis suis historicis exposuit, *Thuani* diligentia & accuratio. Descriptionesque istas clarorum virorum, & elogia ingeniorum, tam decenter historiæ suæ inseruit, ut similem ab ullo alio contextam, aut hujusmodi notationibus exornatam, non liceat advertere. Hinc non immerito ita eum compellavit in epistola Casaubonus: *Quid dicam de illo immenso tuo in literas amore? quem quidem eximie declarasti, quum in contexendis annalibus tuis eorum interire memoriam non es passus; qui ad illarum illustrationem, in hac ipsarum πολυγενεια, vel mediocrem saltem aliquam symbolam contulissent.* Notationum harum in opere *Thuani* historico occurrentium amore adductus quidam Anglus, eas inde excerpfit, & Londini A. 1671 peculiari libello inclusas, sub titulo *Elogiorum Thuaneorum* prodidit: trecentos octoginta & plures doctos viros, qui ab anno 1547 usque ad annum 1606 floruerunt, & quos *Thuanus* memoravit, cum ejusdem de iis latis sententiis enarrans. Hæ sententiæ licet veræ omnes & exactæ, tamen quum breves sint & gustum potius quam satiætem cognitionis doctorum horum hominum præbeant; plenius & copiosius de iis differendum sibi duxit doctissimus vir *Antonius Teissorius*. Ut enim is omnium auctorum veterum & recentium, eorumque

que scriptorum, exacta notitia pollet; (quod vel ex insigni ejus opere, quo eos omnes auctores enarravit, qui librorum catalogos, indices, bibliothecas, virorum literatorum elogia, vitas aut orationes funebres scriptis consignarunt, Genevæ anno 1686 edito, & a nobis Tomo II Supplem. pag. 5. recensito manifestum est:) ita nemo magis idoneus extitit, qui vitas, ætates, res gestas, fata, & alia memorabilia doctorum virorum enarraret; ut pateat, accurato studio ipsum eos scriptores evolvisse, quos longe plurimos in catalogo isto auctorum enumeravit, vitas doctorum hominum vel singulorum, vel integrarum provinciarum, aut societatum, aut artium, qui posteris tradiderunt. Intra annorum autem sexaginta ambitum metas hujus suæ industriæ constituit, in quibus qui vita decesserunt, a Thuano sunt memorati: cujus verba vel e versione Gallica Du Ryer adduxit, vel e libris, quos interpres iste Gallicos non reddidit, ipse in Gallicam linguam transtulit. Singulis autem elogiis additiones subjecit, in quibus vitæ & scripta doctorum istorum hominum, quos Thuanus laudavit, recensentur, multaque lectû jucunda nec ubivis obvia, selectaque proferuntur. Liber hic ante annos tredecim Genevæ editus quum disparuisset in tabernis librariorum, nec extaret amplius, editionem ejus instauravit superiori anno eruditissimus Auctor; qui interea Nemauso relicta Berolinum demigraverat, ibique studiorum tranquillam sedem, quam Gallia negasset, apud potentissimum Electorem Brandenburgicum invenerat. Cumque in Belgio nitidissime liber is recuderetur, pluribus in locis augendum eum existimavit idem, singulisque elogiis novas accessiones adjecit, & quæ intra hos tredecim annos *ἁξιολογικῶν* de claris viris hinc inde apud *Βιογράφοις* repererat, diligenter annotavit; ut historiam literariam uberem istorum annorum sexaginta exhiberi in his commentariis, merito grati agnoscamus.

REFRACTIO SOLIS IN OCCIDUI, IN SEPTENTRIONALIBUS ORIS ALIQUOT OBSERVATIONIBUS ASTRONOMICIS DETECTA &c.

Holmiæ, ex officina B. Nic. Wankiffi in 4to.

Constat 17 plagulis, cum aliquot schematibus.

Solem sub circulo arctico (antarctico) habitantibus solstitii æstivi tempore non occidere, uti res est astrorum peritis notissima; ita in-

colis illorum tractuum ipsa oculorum experientia quotannis comprobatur. Id vero phænomeni ceterioribus regionibus prope dictum circulum contingere, antequam refractionum leges & scientia Solis astrorumque motibus applicarentur, non æque innotuit; maxime, cum exteris in illas oras excursus rarissimus, & incolis, qui fidem ejus oculati testes facere potuissent, vicissim cum gentibus australioribus nulla fere commercia.

Prima omnium Batavorum in Nova Zembla anno 1597 hybernantium observatio (quibus Sol d. 4 Novembris penitus disparuit, die vero 24 Januarii redordiri cœpit; reditumque adeo suum, consueto tunc calculo astronomico expectatum, sex circiter diebus antevertit) uti enormis & insolitæ Solaris in septentrione refractionis non obscurum fecit indicium, ita Solis in occidentui limites, ac eousque creditum erat, ampliores esse evicit. Nemini tamen Mathematicorum, nedum aliorum, curiositas eo perrexit, ut rem ex causis optico-physicis certissimam, propriis usurpare oculis contenderet.

Rem promiscue hactenus neglectam non dedignatus est Potentissimus Sueciæ Monarcha *Carolus XI*, pro incredibili quo bonas literas scientiasque complectitur studio, cum Borealiores amplissimi regni provincias ante biennium, & quod excurrit, inviseret, omissis tantisper regiis curis attendere, negotiumque ulterioris inquisitionis Viris mathematica scientia instructissimis, Dn. *Joanni Bilebergio* & Dn. *Andreae Spole* (quorum prior olim publicæ doctrinæ mathematicæ Upsaliæ præfuit; alter id muneris hodie ibidem sustinet,) deinceps demandare. Et Rex quidem laudatissimus, cum anno 1694 *Tor-*

o /

noviæ, urbe occidentalis *Bothniæ*, sub latitudine 65. 43. versaretur, sub medinoctium, 14 & 15to Junii intercedens, quid fidei famæ, percives de Sole medinocturno sparsæ, subesset exploraturus, cum ad horizontem loci, montibus ac sylvis circumseptum, prospectus intercepteretur, conscensa non sine difficultate templi turricula, cum officiis aulæ, quæ præsto erant, aliquot præcipuis, ad horam usque 11. 53 Solem (uti habet observatio, tanti observatoris manu in pugillares regios relata, & post in perpetuam rei memoriam tabulæ, juxta altare templi suspensæ, aureis literis inscripta) oculis suis lustravit, quo tempore nubecula tegente paulatim disparuit. Eundem post horam

horam 12mam & sextum minutum vividissimis radiis e nubecula prodeuntem denuo conspexit: certo indicio illum interea non occidisse, sed nubem tantum in causa fuisse, quo minus tota nocte cerneretur.

Bilebergius vero & *Spolius* anno insequente 1695 regiis auspiciis d. 21 Maji *Upsalia* digressi, variaque per insolitam coeli intemperiem fortuna jactati, die 6 Junii *Tornoviam* pervenere, ibidemque ex accurate & repetito captis altitudinibus Solis meridianis, ejusdem latitudinem supra memoratam reperere: quoad longitudinem vero, beneficio trium horologiorum pendulorum, ad unum usque minutum conspirantium, differentiam inter *Tornovia* & *Holmia* meridianos 19'. 20"; magnetis autem declinationem 7 quasi graduum magistris-fantem. Cæterum cœlo pluvio & nebuloso per aliquot noctes impediti, inter 10 demum & 11m Junii serena aura Solem ipso medinoctio vestigantes, tres corporis Solaris quartas super horizonte evectas deprehenderunt, una residua subtus horizontem recondita. Hac clara & distincta observatione contenti, continuato boream versus adverso flumine *Torneo* itinere, tertio die ad tuguriolum *Pello* appulere, ibidemque totum Solem, amplius duabus sui diametris elevatum, ingenti cum voluptate conspicati sunt. Die porro 14 Junii ad ferri cuprique officinas *Kängis* enisi, ex navigiis Solem tribus diametris altum observarunt sub latitudine, postero die e meridiano Sole deducta, vix 66. 15'. majore. Ulterius perrecturis difficultates locorum obstitere, æstatis tempore peregrinantibus omnem transitum prohibentes: unde viam secundo flumine plurimis cum periculis relegere coacti, exacto sesquidie *Tornoviam* rediere; indeque per varias regni provinciâs delati, *Upsaliam* d. 24 Julii reversi sunt. Hæc latius laudatus Dn. *Bilebergius*, in præsentî libello, Suecico simul & Latino idiomate, regio jussu exposuit, variaque eruditione historiam harum observationum expolivit. Nec enim sine fructu & voluptate lector ex eo percipiet *Tornovia*, *Kängis*, & ipsius *Botbniæ occidentalis* descriptionem, solique pertransiti genium, & commoda incolis ex tanta æstivi Solis mora, maturandis spatio sex septemve septimanarum segetibus provenientia; itineris difficillimi, navigationisque rationes & discrimina; refractionum Solarium doctrinam; latitudines urbium, *Tornoviam* inter & *Upsaliam* sitarum, cum magneticis ibidem declinationibus; discursum de figura telluris, aliaque quæ brevitatis studio recensere omittimus.

JO. PALATII FASTI DUCALES AB ANAFESTO I. AD
Silvestrum Valerium Venetorum Ducem.

Venetiis, typis Hier. Albrizzi, 1696. in 4. Alph. 2. pl. 3.

Qui jam pridem tot egregiis monumentis in literaria Republica
 inclaruit, deque sua non minus edito olim *Leone Maritimo* bene
 meritus est celeberrimus Palatius; in laudem hujus splendoremque
 cessurum nunc putavit, si, qui per tot retro secula ad clavum Impe-
 rii Veneti federunt, eorum vitam resque præclare gestas singulari
 volumine complecteretur. Ex quo enim septimo post C. N. seculo
 urbs, quæ trecentis fere annis sub legibus Tribunisque floruerat, &
 a barbarorum per Italiam grassantium metu secunda hætenus persti-
 terat, ad firmiter libertatis suæ præsidium caput accepit, quod Ducis
 titulo insignitum est; illud quidem inficias iri nequit, vixisse viros
 libertati Reipublicæ prave insidiantes, vitiisque atque sceleribus variis
 contaminatos, quique adeo concitatam de se expectationem nequa-
 quam sustinuerunt; ast confitendum tamen & illud, plerosque eorum
 recto tramite ad virtutem contendisse, & quicquid æquum honestum-
 que, & ad gloriam ac incrementum populi sui faceret, ante oculos ha-
 buisse. Videas ergo hic tanquam in theatrum quoddam producta
 excellæ laudis decora, Principes, qui civitatis suæ imperium rationi-
 bus firmarunt, invictæque animi magnitudine propugnarunt non mi-
 nus ac extenderunt, & ad fastigium illud, in quo hodie persistit, au-
 spicatissime evexerunt; quique ut ornamento suis, ita aliis præsidio
 identidem & adjumento fuerunt, quando non uno prælio irruentium
 barbarorum vim modo fortiter stiterunt, modo copias profligarunt,
 & ab illuvie ipsorum Christiana sacra, quantum ejus potuit fieri, salva
 præstiterunt. Eorum, quorum centum sunt & novem usque ad Sil-
 vestrum Valerium, modernum Reipublicæ Ducem, vitas ex Sanso-
 vino, Bembo, Contareno, Nanio & aliis ita exponit Noster, ut o-
 mnium, si duos demseris, imagines eleganter expressas, tum vero &
 numismata, quibus imperium ipsorum & res gestæ designata sunt, ac
 elogia demum defunctorum conditoriis inscripta, decenti ordine ex-
 hibeat. Quando ad Marc. Antonium Justinianum, qui nostra hac
 ætate imperavit, & anno 1688 gloriosam vitam cum morte commu-
 tavit, delabitur, integram orationem, qua mortuum publice lauda-
 vit,

vit, inferit, in qua tum virtutes ejus, pietas, justitia, humanitas & prudentia deprædicantur, tum apophthegmata quoque sapientissimi Principis studiose colliguntur. Ex illis hoc illustre pietatis documentum, quod, cum anno 1686 de expugnata feliciter Buda nuntium acciperet, flexis illico genibus notissimum hymnum istum, *Te Deum laudamus*, cum adstantibus recitaverit, alteraque die in basilicam descendens cum Senatu & Principum Oratoribus repetierit, hancque pietatem servaverit sedulo, quoties læta forte annunciarentur, ut a populo hinc *Il Principe delli Te Deum laudamus*, appellaretur; sicut & ad laudem ejus non minus pertinet, quod omnes pene linguas, Gallicam, Hispanicam, Latinam, Græcam &c. calluerit, excepta tamen Turcica, quam *tympanum irati Dei* vocabat. Cæterum illud etiam observatum videmus ab Autore, jam ante Franciscum Dandalum, qui LII est inter Venetos Duces, Dandalorum familiam Canis cognomen habuisse, patremque istius Johannem & avum quoque Franciscum eodem fuisse gavisos, ut vel ex hoc argumento commentum esse pateat, quicquid de Francisco illo dicitur: cum ad Clementem V. Pontificem legatus mitteretur, ut excommunicationem deprecaretur, quam Veneti ob affectatum Ferrariæ dominium incurrerant, non ante eandem obtinere potuisse, quam canis instar ferrea revinctus catena sub mensa ad Clementis pedes provolutus jacuisset, & hinc Canem fuisse appellatum; cujus fabulæ nos meminimus jam ad annum 1688 p. 171, cum de Verdizzotti de gestis Venetorum libris exponeremus. Sufficiunt vero hæc de instituto celeberrimi Palatii, a quo novum de Cardinalibus S. R. E. librum propediem edendum una cum Commentario in Decretalium libros & Læctionibus Patavinis adhuc expectamus.

JOHANNIS BERNOULLI MATH. P. P. PROBLEMA AL-
 terum pure Geometricum, priori (videantur Acta Eruditorum A. 1696,
 pag. 269.) subnexum, ac peculiari programmate Gröningæ
 Cal. Jan. 1697. Eruditis propositum:

AB Euclidis tempore vel tyronibus notum est, ductam uterunque a puncto dato rectam lineam a circuli peripheria ita secari, ut re-
 ctangulum duorum segmentorum inter punctum datum & utramque peripheriæ partem interceptorum sit eidem constanti perpetuo æquale.

Primus

Primus ego ostendi in Actis mense Junio A. 1696 pag. 265, hanc proprietatem infinitis aliis curvis convenire, illamque adeo circulo non esse essentialem. Arrepta hinc occasione, proposui Geometris determinandam curvam vel curvas, in quibus non rectangulum sed solidum sub uno & quadrato alterius segmentorum æquetur semper eadem; sed a nemine hæctenus solvendi modus prodiit. Exhibebimus eum, quando cunque desiderabitur. Quoniam autem non nisi per curvas transcendentes quæsito satisfacimus, en aliud problema, cujus solutio per mere Algebraicas in nostra est potestate.

Queritur Curva, ejus proprietatis, ut duo illa segmenta ad quamcunque potentiam datam elevata & simul sumta faciant ubique unam eandemque summam.

Casum simplicissimum, existente scil. numero potentix 1, ibidem in Actis pag. 266 jam solutum dedimus, generalem vero solutionem, quam etiamnum premimus, Analytix eruendam relinquimus.

M. ABRAHAMI FRENCELI DE ORIGINIBUS

Linguae Sorabice Tomus primus.

Sittaviæ, apud Jo. Willisch, 1696. Constat Alph. 3. plag. 3.

NON prima est præsentis operis, quam facimus, hæc mentio, quandoquidem per distincta temporum intervalla tribus jam tum vicibus de eodem nos dixisse recordamur. (Conf. Acta nostra A. 1693 p. 304. A. 1695. p. 36. A. 1696. p. 92.) Nunc autem Benevolo Lectori istud solum indicamus, singulas, quas separatim hæctenus emittere clarissimo Auctori placuit, particulas in unum tomum constipatas haberi, in quo libri etiam secundi capiti secundo ultimum a nobis recensito tertium quartumque accessit, ac istud quidem vocabula Sorabica, quæ per aphæresin, syncopen & apocopen, hoc autem ea, quæ per prosthesin, epenthesin & paragogen Ebræa esse Auctor existimavit, continet. Utrobique methodus consueta retinetur, unde eam in exemplis repetitis heic monstrare supervacaneum censemus.

SUPPLENDA.

In Actis A. 1696. pag. 523. lin. 16. post verba *curvas, quæ adde: per evolutionem duarum curvarum describuntur, hoc est, quæ.* Eadem pagina lin. 17. post verba *quæque adde: per evolutionem trium, quatuor &c. curvarum describuntur, hoc est,*

ACTA ERUDITORUM

Publicata Lipsiæ

Calendis Martii, Anno M DC XCVII.

ΠΑΥΣΑΝΙΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΠΕΡΙΗΓΗΣΙΣ.

Hoc est:

PAUSANIÆ DESCRIPTIO GRÆCIÆ CUM LATINA ROM.

Amasei interpretatione. Accesserunt GUL. XYLANDRI & FRID.

SYLBURGHII Annotationes, & novæ Notæ

JOACHIMI KUHNII.

Lipsiæ apud Th. Fritsch, 1696. in fol. Alph. II.

Universam veterem Græciam, ejusque provinciarum & omnium belli pacisque artibus florentissimarum urbium ac populorum notitiam, decem libris complexus Pausanias, non magis temporum priscorum felicitatem ob oculos ponit, quam provinciarum istarum Ottomannico nunc subjectarum imperio calamitates ut expendamus & miseratione prosequamur, nobis occasionem suppeditat. Accurata sane omnium locorum, nationum, urbium, fluviorum, montium, ædificiorum, templorum, ludorum, rituum, animalium, stirpium, aliorumque memorabilium descriptione id effecit, ut Græciam magis perspectam habeamus quam Latium & Romanas provincias, quarum expositioni qui tam accuratum impenderit studium inter veteres auctores, hodie nemo superest. Ut Græciæ gratulandum sit de hoc scriptore, qui memoriam ejus conservavit: ipsi autem non in exigua felicitatis parte ponendum, quod integer maximam partem ad nos beneficio Aldi, qui Venetiis eum anno 1516 excudit, pervenerit. Integritati ejus, & ut emendatior superesset, plurimum adjumenti attulerunt sæculo superiore *Gul. Xylander & Frid. Sylburgius*: ut autem ab iis etiam, qui Græca non satis norunt, Græciæ cognitio non esset aliena, translatio-

lationibus hujus scriptoris in Latinam linguam effecerunt Abr. Lofcherus & Rom. Amasæus, quorum hic anno 1547 Florentiæ, ille 1550 Basileæ Latinam Pausaniæ interpretationem ediderunt. Græcum postea Pausaniam, adjecta Amasæi translatione, ex Gul. Xylandri patris sui recognitione, Francofurti publicam in lucem emisit anno 1583 Onesimus Xylander: cujus editioni notas Frid. Sylburgius subjecit, Xylandri annotationibus, ad quintum duntaxat librum perductis, suas intertexens. Istam editionem anno 1613 Hanovienses typi iterarunt, interpretatione Amasæi, quæ in posteriorem operis partem antea rejecta fuerat, ad latus Græci Pausaniæ collocata. Hæc postrema editio, ante octoginta & plures annos evulgata, quum disparuisset, neque amplius obtineri posset in librariorum tabernis, & multi tamen scriptoris hujus præstantissimi desiderio tenerentur; prælo iterum subjiciendum eum duxit Lipsiensis bibliopola, in consilium adhibito, quem Græcæ eruditionis noverat callentissimum primum condum, apud Argentoratenses linguæ hujus doctore celeberrimo, Joachimo Kuhnio, editis ad Ælianum notis, & ad Julii Pollucis Onomasticon observationum specimine, famam egregiam consecuto. Is quamvis edere Pausaniam in animum antea non induxerat, tamen a bibliopola rogatus, & exemplar Aldinæ editionis manu Casauboni passim notatum adeptus, scriptorem hunc antea a se tritum denuo perlegendum suscepit, meliores lectiones multis in locis, vel e dicto Casauboniano libro, vel ex ingenio reposuit, librisque in capita sectis, cujusvis argumenta recensuit, annotationesque scriptore isthoc dignas adjecit: quas Lipsiensis typographus Sylburgianis notis admixtas, suisque locis aptatas, paginis substravit, eum in modum, quo Stephanus Byzantinus in Belgio binis editionibus intra annos non multos lucem adspexerat; ut adeo ambo hi Græci Geographi eodem habitu induti eruditis, & veterum regionum populorumque studiosis, se ostentent.

HISTOIRE DES REVOLUTIONS DE SUEDE.

Id est:

*HISTORIA VICISSITUDINUM RELIGIONIS ET IMPERII,
que in Regno Suecicæ obtigerunt.*

Pari-

Parisius, apud Mich. Brunet, 1695. 12. Alph. 1. pl. 5. & Amstelodami apud I. L. de Lorme, & St. Roger, 1696. 12. Pl. 17.

EA est rerum humanarum indoles, ut nulla ullibi terrarum reperiatur Respublica, quæ non varias mutationes, qua religionem, qua ipsum regimen, subierit. Atque hasce mutationes haud perfunctorie contemplari, & jucundum est, & salutare admodum. Nec minus de hominum genere quam erudito orbe præclare merentur, qui eas literarum monumentis consecrant. Operæ ergo pretium fecit Auctor doctissimus, Abbas *De Vertot* (non enim Dn. *De Fontenelles*, cujus nomen editio Amstelodamensis præfert, sed hunc libelli genuinum auctorem esse, ex *Diario novo Eruditorum Berolinensi* A. 1696. p. 96. cognovimus) dum rerum statusque & ipsius religionis in Suecia commutationes compto & nitido dicendi genere exposuit. Quæ autem de Suecici regni antiquitate vulgo traduntur, fabulis atque commentis annumerare non dubitat. Saltem plus quam Cimmeriis tenebris hæc involuta esse profitetur, ut arduum perquam & difficile sit vera discernere a falsis. Seriem quidem Regum Suecicorum omnium temporis ordinem secutus subnectit, sed ipsam historiam a decimo quarto demum seculo orditur. Moris adhuc ea ætate erat (juvabit enim vestigiis Auctoris insistendo, præcipua delibare capita) eligere Regem, qui rerum summam teneret. Senatus autem regni, Episcopi & Clerus, Nobiles, ipsique rustici tanta pollebant auctoritate, ut vis omnis imperii penes eos, nomine solum & specie quadam Regi relicta, esse videretur. Cum primis Episcopi opibus abundantes, magnam regni partem sibi subjecerant. Unde quidem horum præcipue maximopere referebat, auctoritatem Regis arctissimis circumscribi limitibus, ne in periculum amplissimas possessiones amittendi adducerentur. Hinc, iudice Nostro, fons & scaturigo omnium malorum, quæ huic regno incubuere. Quoties enim Reges ad pristinam auctoritatem & potentiam adspirabant, toties Episcopi, suffragantibus illis tanto facilius & nobilibus & rusticis, quanto suavius illis videbatur libertatis nomen, in odia inexpiabilia exardescabant, quadrata misceri rotundis satius esse putantes, quam permittere, ut tale quid impune a Principe committeretur.

Atque hinc tristitia plurimorum Regum Suecicorum fluxere fata.

Circa annum 1363 circiter summam rerum tenuit Magnus Smeck, ast ejectus fuit, regnoque pulsus, quod limites sibi præscriptos migrare ausus fuisset. Nec felicius fuit, quem in ejus locum surrogarunt, Albertus Dux Mecklenburgicus. Namque & hic de regio fastigio dejectus posteros, quam difficile sit amissa semel recuperare, suo eruditivum exemplo. Nec enim aliud ejus crimen fuit, quam quod tertiam possessionum clientelarium, sine ullo juris titulo ab Episcopis Nobilibusque usurpatarum, partem sibi vendicaret. Margareta itaque Daniæ & Norwægiæ Regina, Semiramis Septentrionis, in subsidium vocata a Suecis, & in Alberti locum electa, devicto Alberto, rebusque compositis, quod vix quisquam sperare ausus fuisset, effecit, & potentissima Septentrionis regna conjunxit. Calmariensem istam unionem (ita enim vocant,) Suecorum Danorumque celebrant annales, foecundam multorum bellorum, maximarumque quibus cum per integrum fere seculum Suecis colluctandum fuit, calamitatum; ut Auctor censet, matrem. Egregie rebus suis se consuluisse, arbitrabantur Sueci, rati ex Calmariensi pacto solo fere titulo in posterum gavisuros Principes, suam contra libertatem & auctoritatem, patriosque mores & leges nunc munimento inexpugnabili circumseptas esse. In quo quantopere spes vana illos fefellerit, eventus docuit. Ipsa Margareta pacti legibus adeo non stetit, ut sensim ad summam & absolutam potestatem sibi muniverit viam, & adeo propugnacula Nobilium variis artibus, ut voti damnaretur, ad se traxerit. Simul tamen, qua erat calliditate incredibili, Episcoporum possessiones non tantum non violabat, sed magnis eos cumulabat beneficiis, ut eos dicto semper audientes haberet, & simul divisis Suecorum viribus tutius iis imperitaret. Quam quidem viam cum & cæteri Danorum Reges ingrederentur, Episcopos semper sibi obnoxios habuerunt. Quæ res quantopere Sueciam afflixerit turbaveritque, id quidem est, quod prolixius Auctor edisserit. Mortua Margareta, Ericus Dux Pomeraniæ successit, prudentia & regnandi peritia multum ea inferior. Hinc cum suis indulgeret vitiis, moresque plane tyrannicos indueret, non tantum Sueci, sed Dani ipsi atque Norvegi jugum ejus excusere. Parum quippe huic erat, neglecta Calmariensi lege, cuncta ex arbitrio statuere; permittebat quoque militibus summa crudelitate in Suecos sævire, hostium, non subditorum instar eos habens. Engelbrechtum

brechtum tandem, rei indignitate commotum, cupido incessit patriam in libertatem asserendi: id quod tanta etiam felicitate & celeritate, rusticis Dalecarliæ stipatus effecit, ut ipsi Senatores regni etiam inviti partes ejus sequi, regnumque Erico abrogare cogentur. Carolus autem Canuti regni Mareschallus, vir opibus & auctoritate florens, & muneris dignitate conspicuus, Engelbrechti partes ita amplexus est, ut Dux simul & caput exercitus constitueretur, hoc ipso ad regiam dignitatem viam sibi structurus. Interim ejecto a Danis quoque Erico, ab iisdem Christophorus Bavariæ Dux eligitur, qui statim, neglecto foedere Calmariensi, Sueciæ Rex salutari voluit, regnumque etiam, frustra renitente Carolo Nobilibusque obtinuit, eo quod Episcopi Clerusque Danis obstricti illi bene cuperent. Hic antecessorum vestigiis & fatis adeo non deterritus est, quo minus absolutam in Sueciæ regno potestatem concupisceret, ut jam omnibus consilia ejus innotescerent; quæ tamen, eo morte præmatura oppresso, eventu caruere. Hinc tandem cautiores facti Suæci, Christiano I. Comiti Oldenburgico, a Danis in Regem electo, neutiquam se submittere voluerunt. Electus ergo Carolus Canuti, ipsis quoque suffragantibus Episcopis, non tam quod ei bene cuperent, quam quod metu perculsi, refragari periculosum ducerent. Verum cum potentia Regis majora indies incrementa caperet, quam istud sibi displiceret, non amplius dissimulabant; quo ipso magis magisque Rex irritatus, coercere Antistites fastu turgidos, opibusque, quæ adeo insolentes & ipsis Principibus formidandos eos redderent, spoliare instituit. Justissimam ergo ad frenum mordendum causam se habere rati Præsules, Daniæ Regem Christianum ad occupandum Sueciæ regnum evocant, eidem Sueciam ingressu copias suas jungunt, Carolumque victum & fugatum regno excedere, & Dantiscum se recipere cogunt. Facilius sæpe esse regnum acquirere quam partem tueri, & in Christiano patuit. Archiepiscopus enim Upsaliensis motuum omnium auctor, a Christiano se negligi ægre ferens, Regem ob tot, ut putabat, beneficia parum sibi gratum videri, haud obscure significavit, nec a minis sibi temperare potuit. Parum profecto tempestive. Namque Christianus custodia commissum, firmisque præsidiis circumclusum in Daniam misit. Male habuit ista severitas tum alios, tum præcipue Lincopiensem Episcopum, qui & arma arripuit, nec semel Chri-

stiani copias vicit ac fugavit. Interim redire ad obsequium paratus
 erat, modo Upsaliensi Archiepiscopo libertas redderetur: quod cum
 non obtineret, Carolum tandem ab exilio revocatum regno regiæ-
 que dignitati restituit. Christianus ergo, agnito errore, cum Archie-
 piscopo custodia liberato in gratiam rediit, ea quidem lege, ut Ca-
 rolum regno iterum se ejectionem huic polliceretur: id quod tanta
 felicitate effecit, ut Carolus ipse caperetur, copiisque ejus ad inter-
 necionem cæsis & ejurato regno in Finlandiam relegaretur. Nec ta-
 men ex ista victoria Christianus fructum cepit, Archiepiscopo cautius
 agente, nec regnum reddituro, priusquam suæ auctoritati consuluis-
 set; unde summa confusio & perturbatio orta est. Quanta vero re-
 rum humanarum vicissitudo sit, patuit, cum mortuo Archiepisco-
 po, Sueci tot miseriarum pertæsi Carolum tertîa vice revocarent, qui
 & summæ rei admotus quidem est, ast mox vitam cum morte com-
 mutavit. Successorem habuit Stenonem Sturium nepotem suum, qui
 ipsius consilio, ad invidiam procerum amoliendam, Administratoris
 solum titulo usus est. Magna quidem Administratorum fuit dignitas,
 præsertim tempore belli, ast regia tamen minor. Sed & quoties de
 regni negotiis deliberabatur, primum locum Upsaliensis Archiepi-
 scopus, alterum Administrator tenuit. Idque pluribus Noster expo-
 nit. Nec tamen Daniæ Regibus hoc displicere non poterat, quippe
 quibus nihil solennius erat, quam ad Calmariense provocare foedus.
 Nec verbis & querelis solum causam egerunt, sed ad arma ventum,
 perque annos quadraginta, in Suecia quidem post Stenonem Suanto-
 ne Sturio, in Dania post Christianum I. Johanne II. rerum potenti-
 bus, ancipiti Marte bellum gestum fuit, mox Suecis, mox Danis vi-
 ctoriam reportantibus. Mortuo demum Suantone Sturio maximis
 status & religionis conversionibus fenestra aperta fuit. Rerum enim
 summa ad Stenonem Sturium Suantonis filium admodum juvenem,
 renitente & reclamante Archiepiscopo Upsaliensi, Danisque favente,
 specie tenus autem Ericum Trollium virum senem regimini destinante,
 est delata. Motus, quos hinc orituros prudentiores providebant,
 ut consopirentur, Gustavo Trollio Erici filio, anaitente & per ju-
 venilem imprudentiam approbante Administratore, Archiepisco-
 patus Upsaliensis collatus est. Fuisse autem Trollium huncce homi-
 nem turbulenti ingenii & valde ambitiosum, Auctor exerte testatur.

Acce-

Accedebat odium erga Administratorem ob repulsam, quam acceperat Pater; quo cum eum accensum esse Dani intelligerent, pollicitationibus aliisque artibus eum magis magisque inflammabant, & ad res novas movendas concitabant. Et faciebat sane Archiepiscopus Danorum spei abunde fatis. Namque ut Suecorum animos illis conciliaret, omnem movebat lapidem. Auctor etiam fuit clandestinae conspirationis, quae eo spectabat, ut Danis Sueciae regnum ex lege Calmariensi redderetur. Sed detecta fraus omnis fuit per Arcimboldum Pontificis Legatum, hominem, ut ipse Auctor fatetur, turpissimo & nefando quaestus ac nundinationis genere, ingentem pecuniae vim undique, maxime autem ex Septentrionis regnis corradentem. Hunc ex Dania in Sueciam migraturum, omnium arcanorum participem fecerat Christianus II. D. R. certa spe fretus, fore, ut consilio Archiepiscopum, & qui cum eo faciebant, adjuvaret, viamque planam ad regnum sibi redderet. Sed liberalitate & beneficiis Stenonis victus, parum memor promissorum, totam machinationum omnium seriem prodit. Hinc convocatis comitibus, conjurationis principes quaestioni subiecti, rem quidem omnem fatentur, a se culpam in Trollium Archiepiscopum conjiciunt. Hinc cum ad dicendam causam comparere nollet, Steno jussu & auctoritate Senatus urbem Steckam, in quam Archiepiscopus se receperat, in suam redigit potestatem, Archiepiscopo infelici rerum successu adeo non deterrito, ut Holmiam commigraret; ubi tamen a Senatu condemnatus, sacramque dignitatem exuere jussus est. Male ista res habuit Romanum Pontificem, sive quod e re Curiae Romanae esset Episcoporum partes contra Reges tueri, sive quod jam pridem irati essent Sueciae Regibus ob Petri denarium denegatum, (qua de re pluribus Auctor exponit) sive denique quod Caroli V. Imp. qui a partibus affinis sui Christiani III stabat, potentiam metueret. Deligitur Arcimboldus, qui Stenonem ac Senatum juberet restituere Trollium pristinae dignitati; si vero hoc facere recusarent, excommunicationis, ut vocant, in eos vibraret fulmen. Steno causam suam mascule tuetur, & majus crimen a Pontifice committi posse negat, quam quod patriae proditorem defendendum suscipiat, ipsique Arcimboldo spem Archiepiscopatus obtinendi callide facit, Arcimboldus ergo, mutato consilio, ipsam Administratores causam apud Pontificem perorare incipit, infelici quidem adeo

suc-

successu, ut in maximam ipse Pontificis incurreret indignationem, simulque spe Archiepiscopatus obtinendi excideret. Sine mora ergo a sacris solenni ritu Rex & Senatus arcentur, Christianusque Pontificis auctoritate munitus, irruptionem in Sueciam facit, Holmiamque obsidione cingit. Ast victus non tantum obsidionem solvere cogitur, sed magnam exercitus jacturam facit, cumque ventum adversum haberet, domumque reverti non posset, parum absuit, ut cum exercitu fame periret. Ergo fraude se ulcisci constituit, cum viribus destitueretur. Inducias petit, & in colloquium cum Administratore se descensurum simulat, modo traditis obsidibus, quos inter Gustavum Erici, cujus incredibilis fortitudo indolesque plane divina haud dubiis argumentis multis jam innotuerat, designat, suæ salutis & securitati consulere. Ita non tantum commeatum ad aliquot dies consecutus est, sed Gustavum quoque cum cæteris obsidibus, migrata promissorum fide, captivum secum abduxit. Stenone Administratore frustra in omnes se vertente partes, ut libertati Gustavus restitueretur, moxque minis, mox pollicitationibus ad saniora Regis animum flectere annitente, redintegratur bellum, Ottone Crumpeinio Danico exercitui summo cum imperio a Rege præfecto. Fortiter utrinque res geritur, sed ipso Stenone ex vulnere mortuo, victoria & summa rerum penes Danos mansit. Perditis Sueciæ rebus hoc unicum restare videbatur. Tanta crudelitate in omnes sævitum, tanta protervia jurâ omnia conculcata, ut nihil nisi dura servitus & fædus squalor undique conspiceretur. Et sane summæ & plane barbaricæ crudelitatis maximum luculentissimumque argumentum Holmiensis illa laniena præbet. Nulla fere gens generis nobilitate conspicua in Suecia fuit, cui non ista fuerit funesta. Accedebat ridicula & execrabilis simulatio, dum religio, Pontificisque auctoritas obtentui sumebantur. In quibus omnibus accurate explicandis, admodum diligens Auctor est & operosus. Sed utramque tamen hic paginam Gustavus Erici facit, quem ut libertatis suæ regni que restauratorem merito Sueci venerantur. Non ignorabat Christianus juvenis hujus præclaram indolem, eamque formidabat; hinc maxima sollicitudine custodiendum curabat. Barnerius tamen a Rege impetravit, ut custodia Gustavi sibi demandaretur. Hinc laxius haberi cœpit, captivitatisque molestia utcunque temperata, tandem & occasio fuga

fuga sibi consulendi, Gustavo enata fuit. Poterat si non injurius in amicum, saltem ingratus videri, eundem maximo periculo exponendo; sed argumentis gravissimis eidem Lubecæ sibi occurrenti demonstravit, nihil quod nefas esset, se commisisse, unde iram ejus placavit, seque pecuniæ summam, quam solvere ex fidejussionis lege Barnerius tenebatur, ei se redditurum promisit. A Lubecensibus vero frustra auxilium, ad patriam tyrannide liberandam, Gustavus efflagitat. Hinc nulla re alia, quam animi præsentia & fortitudine sua fretus, nec periculi magnitudine deterritus, Sueciam petit. A miraculo prope absunt, quæ hic de Gustavo ab Auctore, consentientibus tamen & aliis, narrantur. Undique hostibus circumdatus, undique insidiis petitus, tandem tamen non tantum evasit, & maxima pericula superavit, sed cum cæteri Sueci fere omnes cum libertate animum quoque & spem libertatem recuperandi amisisse viderentur, solus Gustavus Dalecarliæ rusticos ad aliquid pro patriæ libertate tentandum erexit, & incredibili celeritate & felicitate Sueciam a Danorum jugo liberavit. Ire per singula momenta, instituti nostri legibus repugnat; quare paucis ea complectemur, quæ prolixè Auctor edisserit. Gustavus summi fortissimique Principis partès undique explevit. Parum autem illi fuit expulisse ex Suecia Danos, regiamque dignitatem, consentientibus & ut eam acceptaret efflagitantibus cunctis Sueciæ Ordinibus, præclaris facinoribus promeruisse; fontem quoque omnium malorum feliciter sustulit, id quod in animum induxisse tot antea Regibus funestum fuerat. Nimirum Episcopos in ordinem redegit, quippe qui publica lege, in comitiis Holmiensibus, urbes munitas & propugnacula Regi reddere, militemque quem hætenus aluerant, dimittere jussi sunt. Constitutum quoque fuit, ne in Senatu regni locus illis concederetur, quippe quorum esset sacris operari, non autem de reipublicæ administratione deliberare. Cuncta deniq; bona ecclesiastica, post legem a Canuto Rege ea de re latam, sacro ordini dicata, adempta illis & Regi collata sunt. Quæ ut eo felicius obtineret, non tantum permisit, ut purior illa, & ope Lutheri defæcata religio, quæ in Germania radices jam egerat, propagaretur, sed omni quoque studio & ope illorum, qui hoc sibi sumpserant, institutum promovit. Hic autem ad historiam reformationis Auctor digreditur, ejusque ortum & progressum maxime in Suecia exponit; quæ cum jam pridem

exposita, & partim quoque discussa & confutata ab aliis sint, hisce non immorabimur. Non defuerunt quidem, qui tum nimiam Regis potentiam, tum religionis quoque mutationem ægerrime ferrent: inque his præter Pseudo-Stenonem, Rostochii tandem post infelices conatus capite truncatum, Turo Johannis, magnus regni Mareschallus, homo, Auctoris iudicio, vanissima ambitione in transversum actus, & libertatis & patriæ avitæque religionis defensor & propugnator haberi volebat. Faciebant cum eo omnes, qui Romanæ Ecclesiæ sacris erant addicti, & ipsi quoque Dalecarliæ rustici, homines & religionis & morum paternorum tenacissimi. Sed celeritate & fortitudine Gustavi hi motus in ipsa, quod ajunt, herba suppressi, majorem illi addiderunt auctoritatem. Et ita exteris quoque spes omnis Sueciam turbandi erepta est, Rege id agente, ut suas res magis magisque firmaret. Namque summæ & absolutæ, qua gauderat, potestati hoc unice deesse videbatur, ut iusta successione regia dignitas ad ejus posterum transmitteretur. Ass nihil tam arduum erat, quod non prudentiæ Gustavi cederet. Hinc & tandem obtinuit, ut unanimi omnium Ordinum consensu sanciretur, ne Rex in posterum eligeretur, sed ut Gustavi posterum iusta serie in regiam dignitate se exciperent. Finit Auctor nonnullis de Erico Gustavi filio, Elisabetham Angliæ Reginam frustra, sed invito quoque & dissentiente Patre, ambiente commemoratis. Continuationem opusculi, si, ut speramus, proditura est, recenserebimus haud invito, quamprimum ad manus nostras pervenerit.

THE PRÆTERNATURAL STATE OF ANIMAL HUMOURS
described by their sensible qualities &c. Hoc est:

*PRÆTERNATURALIS STATUS ANIMALIUM HUMORUM
descriptus per sensibiles eorum qualitates, quæ dependent ex diversis
gradibus fermentationis; nec non medela cujusvis particularis catochymia, peracta remediis saporis peculiaris specifici &c.*

Auctore JOANNE FLOYER.

Londini, apud Sam. Smith, 1696, in 8. plag. 19.

Cum experientissimus Auctor rationi maxime consonum judicaret, ut præsens ætas admitteret omnes observationes sensibiles a veteribus circa humana corpora factas, easque explicaret & illustraret Philosophia temporis præsentis; constituit in hoc tractatu explicare

ani-

males humores, tam per observationes a veteribus traditas, quam per accessiones, quas recentior Philosophia, Chymia & Anatomia illis adjecit. Primo ergo capite de morbis in universum agit, eosque distribuit in morbos partium solidarum, humorum, & spirituum, specialiusque intemperiem solidarum partium explicat. Secundo autem capite fluidarum partium intemperiem ut exponere possit, distincte recenset originarios liquores animalium, ex quibus reliqui secernuntur, eorumque statum naturalem describit, ut eo luculentius præternaturalis hinc possit intelligi. Quem in finem quoque capite tertio præparationem animalium humorum contemplatur, persuasus chylum fermentatione præparari, reliquos autem humores ab illo ortos, serum nempe, sanguinem, & fluida ab his secerni solita, circulatione, longiori digestionem, mixtura & secretionem, ita ut his mediis acquirant peculiare crases & sapes: contra vitari chylum, quando fermentatio vel nimis est languida & suppressa, vel major quam naturalis animalium temperies requirit, atque labem suam reliquis etiam humoribus affricare. Quapropter capite quarto in genere agit de nimis debili fermentatione, ejus afferens causas, noxas, & remedia ex sapore specifico cognoscenda, qualia v. g. sunt acra, amara, aromatica, sulphura mineralia, testacea, nec non illa quæ fermentum animale in se continent &c. qua methodo etiam in sequentibus utitur. Specialius enim in sequentibus vitia humorum ex remissiori fermentatione ortum trahentia considerat, exponens capite quinto de statu mucilaginoso animalium humorum, in specie chyli & lymphæ, qui vulgo pituitosa cacochymia vocatur; sexto de tartarea illorum aciditate vel acerbitate, quæ communiter se exerit in aciditate stomachi nostri; septimo de flatulenta cruda cacochymia chyli aliorumque humorum; octavo de cacochymia serosa. Porro capite nono ad alteram generalem morborum causam, nimiam scilicet chyli fermentationem accedit, & cum illa bilis maxime augeatur, de hujus natura, usu, coloribus & coagulatione per acida, prolixius disserit; ad speciales mox cacochymias hinc oriundas descendens. Nam disquirat decimo capite de scorbuto calido, seu statu oleoso, vitriolico & rancido sanguinis; undecimo de visciditate feri & inspissatione chyli; duodecimo de falsedine sanguinis aliorumque humorum; decimo tertio de vitriolica sanguinis aciditate, & de-

cimo quarto tandem de putrefactione humorum animalium. Accedunt duæ appendices, in quarum prima de febribus agitur, ostenditurque, veterum pariter ac recentiorum opiniones de iisdem inter se posse conciliari, atque in hanc conjungi definitionem, quod febris sit præternaturalis fermentatio aut effervescentia sanguinis, orta a fermento quodam irritante spiritus sanguinis & nervorum, ut dissolvatur, putrefiat & separetur pars succi cacochymici nutritii ex massa humorum, cui admixtus est. Post traditam autem febrium curam concludit, valde probabile esse, cum singulis fere 40 annis pestis in Anglia recurrat, quæ a putrido humorum statu dependet, reliquas etiam cacochymias, quæ species febrium diversas pariant, quandam habere revolutionem, & has cum illis reverti. Nimirum cum status humorum est mucilaginosus, febrem esse similem quartanæ; cum tartareus, habere symptomata cholica; cum serofus, febrem esse catharrhalem; cum flatulentus, vertiginosam cum flatulentia in primis viis & doloribus vagis: sed si cacochymia est cholericæ, produci tertianam; si rancida, oleosa, scorbuticam; si viscida, dolores rheumaticos; si vitriolica, quartanam. Unde sperat, si diligenter observetur, quænam febres quotannis grassentur, explorari posse, quænam cacochymia febresque sibi invicem succedant, quibusque temporum periodis illarum recursus sit expectandus. Appendix secunda introductorius est discursus ad tractatum de asthma, continens explicationem defluxionis humorum (termini veteribus valde usitati) qua asthma diversique alii morbi chronici producuntur. Ostenditur ergo, omnes humorum fluxus vel ab intermittente vel ephemera febre produci, ejusque causam esse effervescentiam in sanguine; terminum a quo, sanguinem; canales hujus fluxus, venas, arterias, vasa lymphatica, nervos & glandulas excretorias; terminum ad quem, partem affectam. Specialius quoque recensentur morbi hinc profluentes, eorumque cura subnectitur.

*JOH. ALBERTI FABRICII BIBLIOTHECA LATINA, SIVE
Notitia Autorum veterum Latinorum, quorumcunque Scripta ad
nos pervenerunt. Accessit duplex Appendix &c.*

Hamburgi, apud Benjaminem Schiller, 1697. in 8.

Alphab. 1, plag. 13.

Melio-

Melioribus literis ornandis strenue incumbit, qui Bibliothecam hancce Latinam earum cultoribus jam aperuit, clarissimus *Fabricius*. Latere id neminem potest, ad cuius conspectum *Plagiatorum Centuria*, subjunctaque ei haud inelegans de *Lexicographis* Commentatio, ab eo, pubertatis annos non multum supergresso, ante octo hos annos publicata pervenit. Nec imminuit, quam jam tum de eo concepimus, spem potissimæ librorum Apocryphorum partis editio, quæ luculentis doctisque *προλεγόμεναις* ornata, paucis admodum post annis lucem publicam adspexit. Nunc dum majora parturit opera, & quæ perfectam maturitatem requirere videntur, Bibliothecam præsentem Latinam, quam Græca pari methodo studioque adornanda suo tempore sequetur, publici juris faciendam censuit.

Tria autem potissimum in ea sibi proponit: quorum primum fuit, ut Latinos Autores veteres, non Ecclesiasticos, quorum scripta ætatem tulerunt, recenseret universos ordine chronologico. Ita quidem, ut eorum in auream, argenteam & ferream ætatem dispertitorum, facta a Plauto initio atque in Cassiodoro fine, non nomina nuda atque ætatem commemoraret; sed concinna brevitate paucis simul, quæ præcipue observari de unoquoque merebantur, perstringeret. Alterum fuit, ut singula eorum quæ extant, nonnunquam tamen & deperdita scripta, illorumque argumenta percenseret, quibusque illa ab autoribus suis inscripta essent ostenderet, & demum genuina a dubiis spurisque rite distingueret. Tertium denique, ut editiones, non omnes quidem, sed præcipuas, & quæ prodesse maxime posse deliciis hisce pascere sese volentibus videbantur, commemoraret; non prætermittis singularibus virorum doctorum laboribus, quibus vel historiam alicujus autoris, vel loca obscuriora, sive peculiaribus scriptis, sive passim in operibus suis illustraverunt; imo iis quoque, quæ conati illi, sed fati præproperi injuria vel aliis eventibus impediti, abrumpere coacti fuerunt, passim diligenter expositis. Qua dexteritate omnia ista fuerint præstita, experientur, qui pervolvere libellum paucis foliis multa complectentem dignati fuerint. Nec minus persuasum habemus, judicii acrimoniam tum ex aliis, tum ex iis quæ de Manilii nomine atque ætate, de Chalcidii Ausonii que reli-

gione, de variis Palladiis &c. disputavit, Lectori sese esse probatura. Tacemus, quod passim nonnulla, ut varie Lectorum suorum animos oblectet, afferat, quæ alibi quidem rectius forte locum obtinere potuisse fatetur, sed quæ tamen nec huic opusculo dedecori esse existimamus. Inter ea eminet insigne scholiorum Eustathii fragmentum, quo versus octingentesimus octogesimus nonus cum proximis 26 Periegeseos Dionysii Alexandrini præclare illustrantur, quodque in omnibus editionibus desideratum, hic, ubi de Avieni paraphrasi Periegeseos istius agit, inferendum censuit. Quod uti de quibusdam Phœnicia oppidis memoratu digna aliquam multa habet, quibus aliorum autorum loca illustrari confirmarique queant, ita acceptissimum iis, qui talibus capiuntur, non esse non potest.

Verum de ipso libro pro instituti ratione satis. De appendice enim duplici, mole non multum eo inferiori, nonnulla etiam sunt delibanda. In priori primo varias fragmentorum veterum Poetarum collectiones, quales Stephano, Scriverio, Doufæ aliisque debemus, recenset: ubi simul de Centonibus, quales Virgiliani sunt, & Catalectis, Priapejis item & aliis hujus generis collectionibus satis prolixè agit. Deinde Christianos Poetas eorumque editores & collectores enarrat. His brevem Scriptorum Ecclesiasticorum, primorum IV seculorum, qui apud Latinos floruerunt, notitiam subjungit, ita tamen ut ex quinto, sexto, imo & duodecimo nonnullos addat. Hinc eorum qui fragmenta vel integra opera Latinorum Historicorum conjunctim ediderunt, variaque monumenta antiqua & inscriptiones in lucem protraxerunt, commemorat labores. Quos excipiunt ii, qui Grammaticis Rhetoribusque Latinis similem operam præstiterunt. Porro veterum Romanarum legum reliquias percenset, laudatis qui illustrandis iis vacare voluerunt. Inde veterum Juris scripta, e quibus Tribonianus cum sociis, Justiniani Imperatoris jussu, jus civile concinnarunt, ordine chronologico enarrat, moxque corporis juris civilis & canonici exponit contenta. Sequuntur Scriptores rei agrariæ, & tandem medicæ, quorum varias a variis concinnatas collectiones diligenter annotavit.

In posteriori appendice de tribus insignibus impostoribus, qui e fraudibus fucisque compositos libros suos Bibliothecæ Latinæ inferre temerario ausu conati fuerunt, egit, Curtio nimirum Inghiramo,

mo, Alfonso Cicarello, & Johanne Annio Viterbiensi. Et denique coronidis loco celebriores typographos, alphabetico ordine digestos, ex Almelo venio potissimum & Bailleto repræsentavit.

DES KONINGS RECHTEN &c.

Hoc est:

JURA REGIS, ET RATIO ADMINISTRANDI EA SUB UTROQUE Testamento: sive potissimarum rerum, ad verum eorum, quæ ad ingressum Jesu in Sanctuarium suum spectant, intellectum pertinentium elucidatio. È precibus Davidis Ps. LXXII, 1. elicitæ a THEODORO van TOLL V. D. apud Wudenbergenses Ministro.

Trajecti ad Rhenum apud Anth. Schouten, 1696. in 8. pl. 31.

Reverendus Autor, qui régia Christi jura ex primo eoque unico commate Psalmi LXXII deducere propositum habet, postquam generalia nonnulla de Psalmi hujus inscriptione, autore & scopo præmonuisset, ad rem ipsam sine mōra accedit. Et primo quidem ipsam régiam Christinativitatem, ex Patre quippe Deo ab æternō geniti, e S. Scripturis occasione textus sui ob oculos ponit. Imo etiam regiam ejus ex hominibus originem demonstrat, cum ex Davidis semine carnem a se assumendam formari voluerit; quæ quidem occasione totum incarnationis ejus mysterium, & quæ ad illud utcunque pertinent, describit. Regnum autem ejus spirituale, Regemque adeo spiritualesse docet, cui ut judicia sua Deus tradat, in textu Davidem orare ait. Jam vero porro quænam judicia sive jura illa sint in Jesum a Deo sub utroque Testamento collata, declarat. Primo inter ea loco ponit jus æquas & justas populo suo leges præscribendi, & ad normam illarum eum gubernandi. Hic de lege morali naturalive, de Sinaitico fœdere inter Deum & Israeliticum populum sancito, de lege item ceremoniali atque forensi agit. De legibus porro, quas Christus tanquam Rex Ecclesiæ N. T. (ita nimirum ipsi loqui sensu tamen minime Arminiano Socinianoque visum fuit) tradidit, exponit. Et hic quidem speciatim de lege fidei differit, de sacris N. T. ritibus, baptismo & cœna Domini, quos similibus Judæorum Gentiumque ceremoniis illustrat, de disciplina denique ecclesiastica sive clavibus. In quibus

p. 30.

p. 52.

p. 77.

p. 102.

p. 106.

p. 141.

151.

155

209.

bus

217. bus omnibus, quomodo leges ferendi jus Regis nostri Christi se exer-
 fuerit, postquam ostendisset, ad aliud quoddam ejus jus atque prae-
 rogativam explicandam se confert, quae in eo consistit, quod viros ele-
 224. gerit, qui proximi ab eo essent, & pro salute regni curam gererent, officii
 256. sui unumquemque admonentes. Primi quos hoc honore dignatus
 est, Patriarchae sunt, qui singuli ab Adamo ad Mosis usque tempora
 percensentur. His successisse Moses dicitur, Josuaque & reliqui Ju-
 292. dices, indeque Reges tam Judae quam Israelis, quorum gesta itidem
 ad captivitatem usque Babylonicam Autor singulatim persequitur.
 307. Inde vero de iis etiam agit, qui in captivitate & post eam populo isti
 praefuerunt, ubi de Synedrio quoque Judaeorum disquisitionem in-
 344. stituit. Tandemque de Johanne Baptista, de XII item Apostolis & eo-
 rum munere, Evangelistis item, Doctoribusque & Pastoribus, quibus
 in N. T. Ecclesiae suae curam Rex ille commisit, agit. Quibus omnibus
 expensis, tertio loco inter jura regia ponit, quod ejus sit semper in
 regno suo versari, populoque suo esse praesentem. Ostendit itaque,
 quomodo a primis usque temporibus Patribus, quomodo Israeli in
 359. Aegypto, quomodo eidem in deserto fuerit praesens, utpote in quo
 tabernaculum sibi etiam poni fuerit passus. Tabernaculi hujus stru-
 ctura, & alia quae eo pertinent, fusius hac occasione explicantur. Cum-
 361. que deinde populo isti in terram repromissionis delato adfuisse et-
 iam Regem Jesum, ostensum esset, in templo peculiariter, de quo
 iterum multa annotantur, tanquam domo sua habitasse dicitur. In
 Babylonia denique, in Ecclesia N. T. imo in nobis ipsis qua ratione
 382. praesens semper fuerit, demonstratur. Jamque ad quartum jus sive
 officium Regis fit progressus, quod est, ut in hostes atque inimicos
 suos omnes severe animadvertat, vel eos coercitos regni sui cives ef-
 ficiat. De origine & progressu regni Diaboli inter homines hic agi-
 tur, nonnullaque de idololatricorum cultuum incunabulis adspere-
 guntur, & quid Christus, ut a dominio Satanæ nos liberaret, fecerit,
 edocetur. Imo quomodo ultionem suam ab inimicis suis, idolorum
 & oraculorum gentilium destructione, Reipublicae Judaicae ever-
 sione, Romani Imperii ruina, Pontificiae denique tyrannidis per re-
 formationem subversione sumserit, ostenditur. Tempusque ventu-
 rum esse docetur, quo conversione Israeliticae gentis ad Deum, &
 omnimoda Diaboli atque eorum qui partes ejus sequuntur, in ex-
 tremo

Fig. 3.

Fig. 7.

Fig. 13.

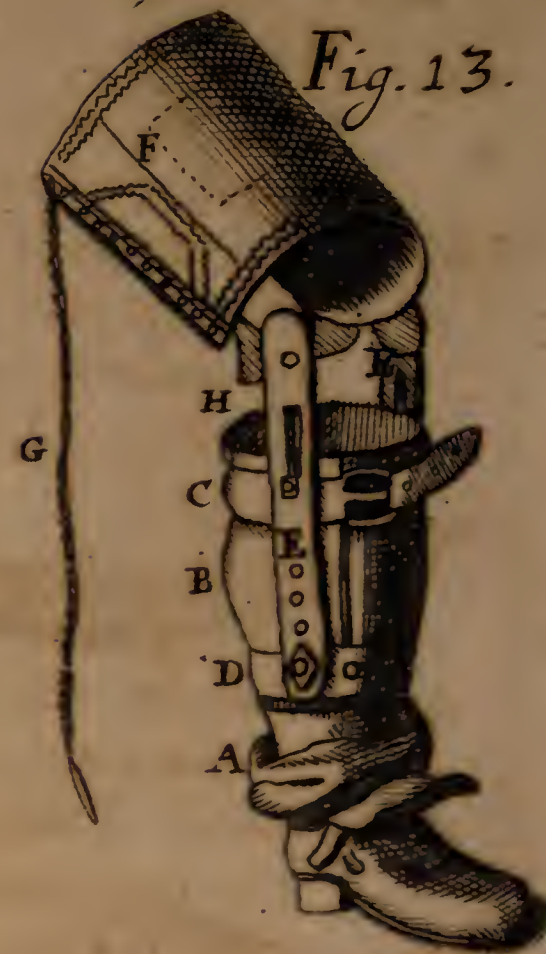

Fig. 6.

Fig. 12.

Fig. 4.

Fig. 8.

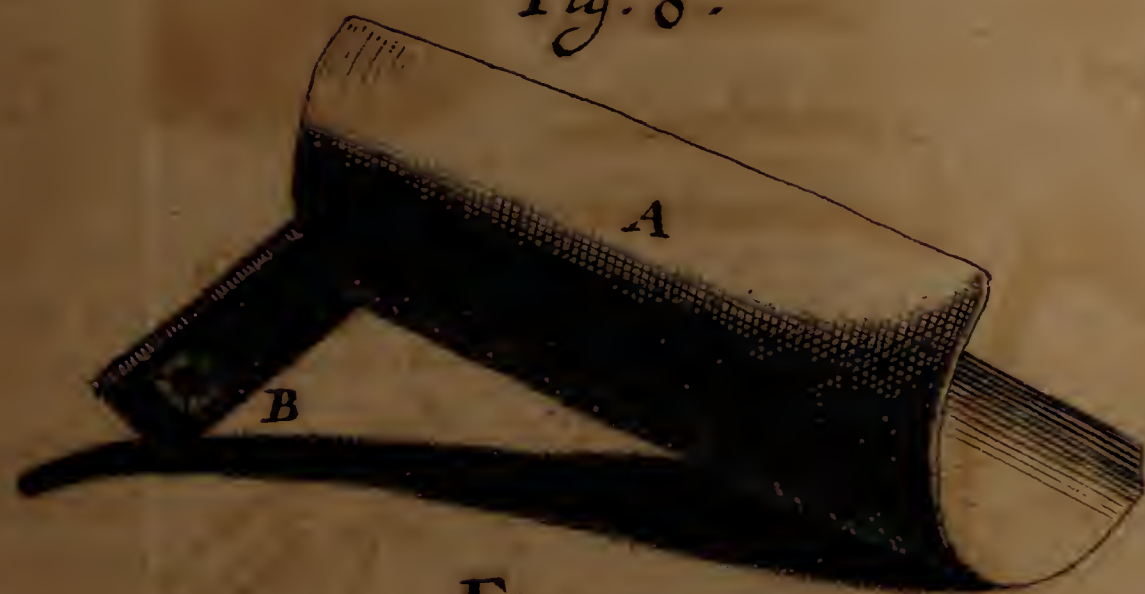

Fig. 2.

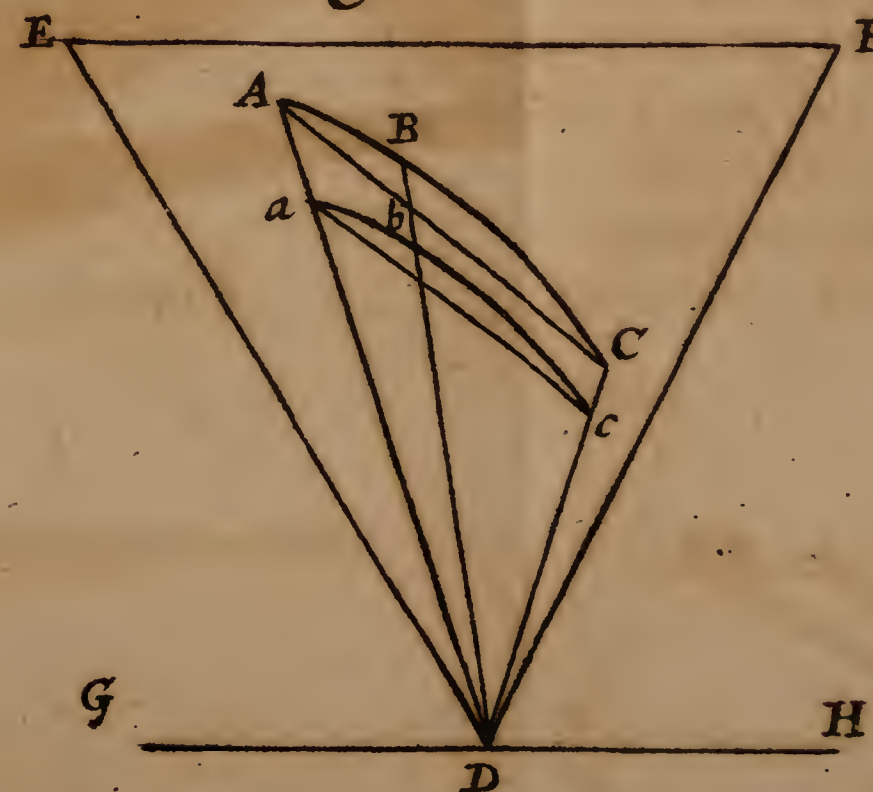

Fig. 5.

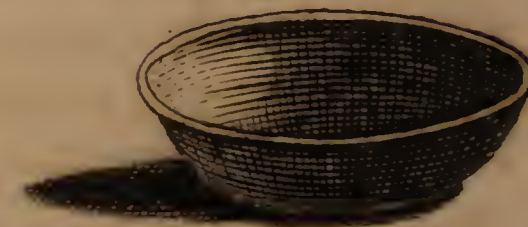

Fig. 9.

Fig. 10.

Fig. 11.

Fig. 14.

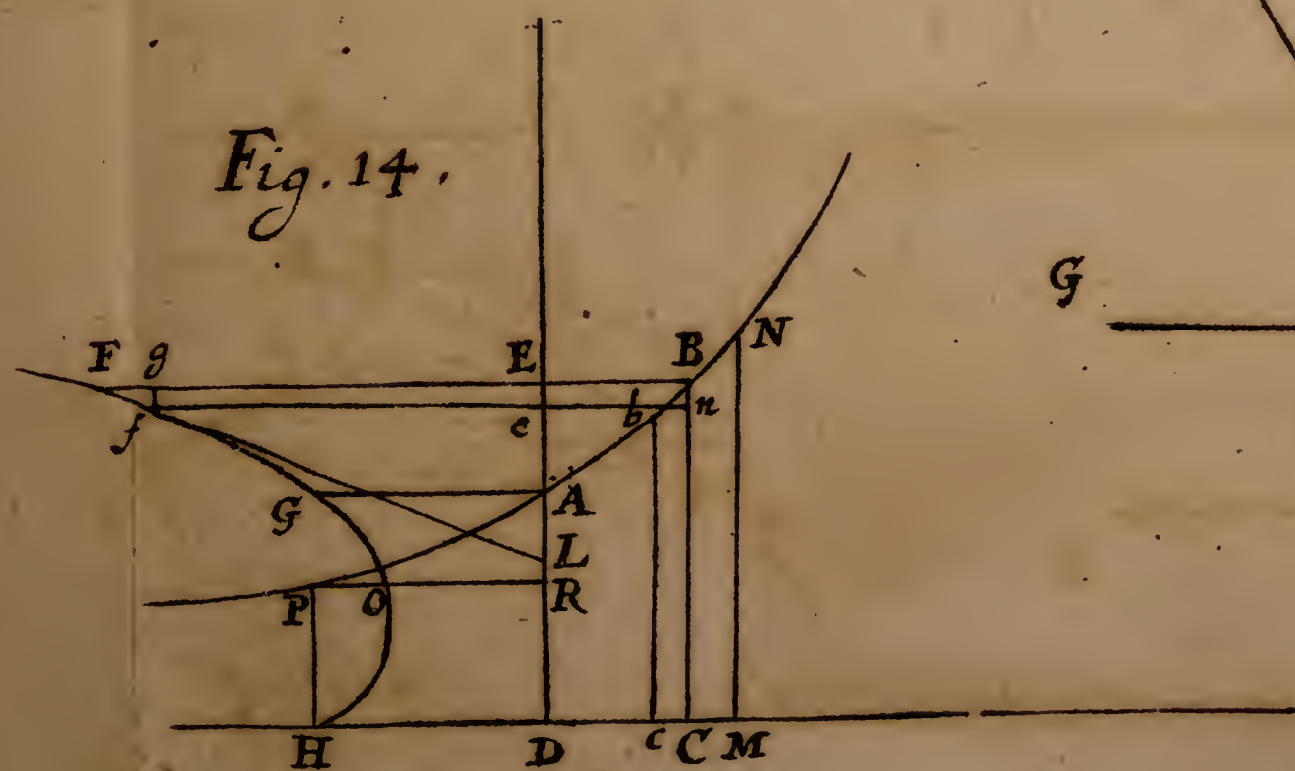
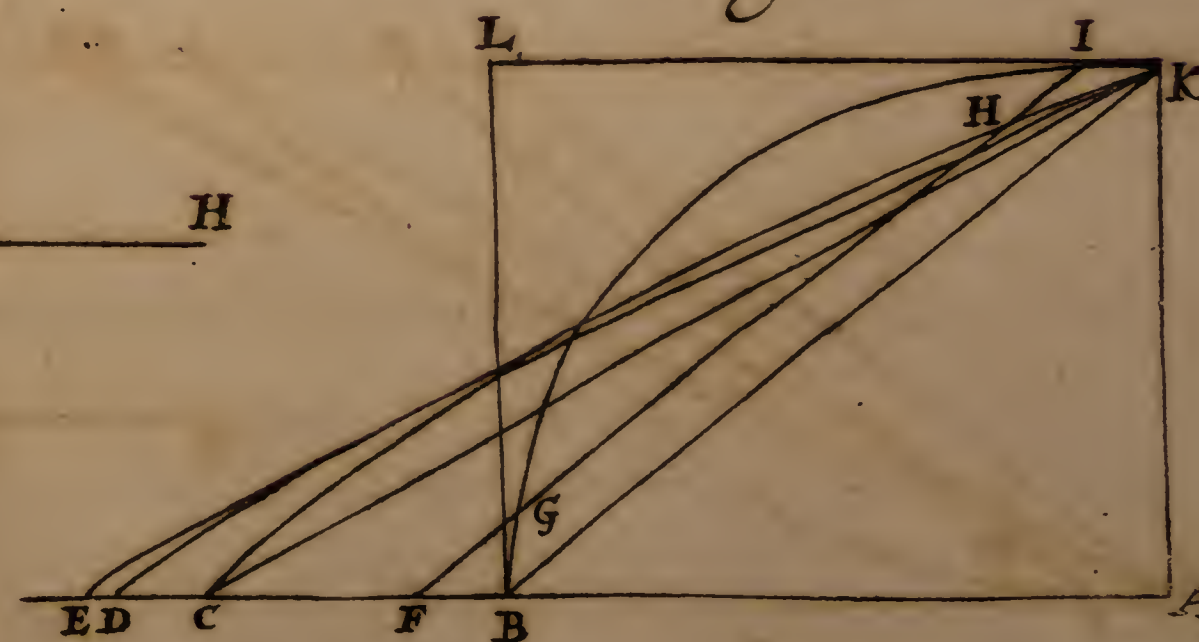

Fig. 1.

tremo iudicio destructione, gloriosissime ultimum hocce jus suum
 Jesus Rex noster sit exerciturus.

*QUADRATURA UNIVERSALIS FIGURARUM CURVILINEA-
 rum per series infinitas, simplici transpositione rectorum linea-
 rum formatas, per D. T.*

Cum heri legerem, quæ in Actis mensis Decembr. A. 1696 Vir in
 his studiis profunde versatus *Johannes Bernoullius* de Tetrago-
 nismo universali exposuit, mirum in modum ea mihi placuerunt, oc-
 casionemque suppeditarunt reminiscendi eorum, quæ circa hanc rem
 olim fui meditatus, imprimisque methodi a multis jam annis mihi
 familiaris, cujus ope, absque ullis tangentibus, per simplicem linea-
 rum rectorum transpositionem Tetragonismos absolvo; quam nunc
 cum publico communicare animus est. Nimirum si fuerit spatium
 quodcunque *ABGIK*, ducatur recta *BK* & huic parallela *FGHI*, fiat-
 que continue $FH = GI$, & orietur hinc curva *CHK*. Porro ducta
 recta *CK*, & huic parallela, formetur eodem modo nova curva *DK*,
 & sic in infinitum. Dico rectangulum *ABLK* esse ad curvum spati-
 um *BGIK*, ut $2AB$ ad $AB + Bc + CD + DE$ &c. Hæc autem series
 infinita, si quadratura spatii absoluta datur, semper ad seriem fini-
 tam potest reduci, idque quandoque statim manifestum est, ut in
 parabolis infinitis accidit. Nota quoque mihi dudum fuit methodus,
 omnes quadraturas curvilinearum, quæ expressionem finitam patiun-
 tur, per simplicem linearum transpositionem absolvendi, ejusque spe-
 cimina jam Parisiis A. 1682 Academia Regiæ exhibui, cum observas-
 sem, tale quid nec in Parabola Archimedeæ præstitum fuisse; ve-
 rum calculi molestia, quotiescunque ad eandem perficiendam me
 applicui, semper me absterruit, quo minus pergerem in ea numeris
 omnibus absolvenda, quamvis semper singularia quædam hinc de-
 rivaverim, quæ aliquando, si otium suppetat, cum fœnore publico
 impertiar.

TAB. III.
 Fig. I.

*JOH. BERNOULLII DE CONOIDIBUS ET SPHÆROIDIBUS
 quædam. Solutio analytica Æquationis in Actis A. 1695, pag. 553 pro-
 posita. Notatiuncula in Responsionem a Nob. D. T. nupero
 Novembri editam &c.*

Quod in Actis Eruditorum mense Junio superioris anni de Conoi-
 dum & Sphæroidum superficiebus complanandis insinuavi, in
 P tran-

TAB. III.
Fig. 2.

transitu velut attigeram, neque ejus mentionem iniecissem publice, nisi inter scribendum in mentem mihi incidisset elegans illa coniectura proprietatis, quam publico impertiendam duxi, subindicando simul fontem, ex quo fluebat. Est vero materia illa talis, in qua excolenda nemo male suam operam collocabit; eruenda enim restant egregia: cui rei fidem faciam novo & facili sed eleganti theoremate. Esto curva qualiscunque ABC (fig. 2) convertenda circa duos axes DE & DF constituentes quemcunque angulum EDF , sitque recta GDH perpendicularis ad lineam angulum eundem bisecantem, cui parallela EF ; Dico superficiem, quæ oritur ex conversione curvæ ABC circa DE , una cum superficie ortâ ex conversione ejusdem ABC circa DF , esse ad superficiem solam genitam ex circumvolutione curvæ ABC circa GH , ut EF ad ED ; Idem intellige etiam de solidis, quæ fiunt ex triplici ista conversione segmenti ACB , vel sectoris ADC , vel alteriuscujusvis figuræ. Unde existente angulo $EDF = \frac{2}{3}$ recti, erunt duæ conversiones circa axes DE, DF simul æquales conversioni circa GH , reliquis vero in casibus si fiat curva abc similis expõsitæ ABC , ita ut ducta utcunque Db sit ad DB , ut EF ad mediam proportionalem inter EF & ED , erunt duæ simul superficies factæ ex conversione curvæ ABC circa DE & DF æquales superficiem descriptæ a curva abc conversa circa GH . Sin autem Db sit ad DB ut EF ad primam duarum mediarum proportionalem inter EF & ED , erunt duo solida figuræ ACB circa DE & DF rotatæ, æqualia solido figuræ acb circa GH conversæ. Hinc patet, qua ratione sphæroidibus, oblongo & depresso, ab eadem quacunque ellipsoide descriptis & simul sumtis æquale solidum, illorumque superficiebus una superficies æqualis constitui possit; Id quod Hugenio quondam erat unum ex maxime desideratis.

Jam addam hic solutionem analyticam (quia hæctenus nulla comparuit) æquationis differentialis a Fratre propositæ in Actis Dec. 1695. Compellatus enim a celeberrimo Leibnitio, ut ei me accingerem, vidensque & ipsum nonnihil operæ solutioni impendisse, & Fratrem iteratis vicibus Mathematicos provocando suum problema pluris quam ab initio credideram æstimasse, invitationi diutius deesse nolui. Eni igitur solutionem, quam per semiquadrantem horæ instituta meditatio mihi suggessit, quamque Dn. Leibnitio, si horum recordari dignetur, jam tum perscripsi, antequam constructio fraterna comparuisset.

Æqua-

Æquatio proposita est hæc: $ady = y^p dx + by^n qdx$ (ubi a & b quantitates datas & constantes, n potestatem quamvis literæ y ; p & q quantitates utcumque datas per x denotant) separandæ sunt in illa literæ indeterminatæ x & y cum suis differentialibus a se invicem, ut saltem per quadraturas construi possit; id quod sic facio: Ut potestas

n deprimatur ponendum est $y^n = \frac{n}{VI-n}$, unde proposita mutatur

$$\frac{n}{VI-n}$$

in hanc ulterius resolvendam $\frac{x}{I-n} adv = v^p dx + bqdx$, quæ re-

spondet formulæ Leibnitianæ in Martio 1696. traditæ. Sed hac depressione potestatis mihi non opus est; immediate enim consequor finem ponendo $y = mz$, ideoque $dy = m dz + z dm$; quibus substit-

tutis in æquatione proposita habebitur $azdm + amdz = mzpdx + bm^n$

$z^n qdx$. Nunc ut hæc æquatio quatuor terminorum ad duos redi-

gatur, pono $amdz = mzpdx$ id est $\frac{adz}{z} = pdx$, unde cum habeatur

z per x aut algebraice aut saltem transcendentem esto, $z = \xi$ (per ξ intelligo quantitatem datam per x & constantes.) Quoniam vero destructis mdz & $mzpdx$ in æquatione transmutata, remanet $azdm$

$= bm^n z^n qdx$ seu surrogato valore ipsius z , $a\xi dm = bm^n \xi^n qdx$ id est

$am^{-n} dm = b\xi^{n-1} qdx$, hinc pariter habetur m per x , nimirum $\frac{a}{-n+1}$

$m^{-n+1} = b\xi^{n-1} qdx$, posito ergo $m = X$ (quantitati itidem ex x & constantibus compositæ) proveniet $y = (zm) = \xi X =$ quantitati pure dependenti ab x & constantibus. Q. E. F.

Hæc dum scribo, pervenit ad me Nobilissimi Dn. Tschirnhau-
sii schediasma proximo Actorum Novembri insertum. Per totum,
fateor, profundas sagacissimi ingenii meditationes spirat; doleo so-
lum assequi me non posse, utrum nostras observationes circa ipsius
meditata Geometrica approbet, an vero improbet. Absit, ut putem

Virum hunc, nulli in cognitione abstrusioris Geometriæ secundum, improbare velle talia, quæ quândocûnque libuerit, evidentissimis demonstrationibus munire possum. Lubens ergo merito credam, quædam fuisse ab ipso proposita in Nov. 1695, quæ limitanda erant; quæ autem limitatio nec a Fratre nec a me (qui fere eadem haud ex communicato objecimus) percipi potuit. Nequæ jam in dubium vocabo, acutissimum Authorem mirandas possidere methodos generales, quarum utinam nos participes facerët, ne siquid ipsi humanitus accideret, talia nulli oblivioni tradenda simul interirent. Patitis interim notabo, quæ in novissima ista responsionè animadvertere licuit.

Etiamnum sustineo, quod theorema fig. 2, Act. Nov. 1695 expositum *sese extendat ad omnes curvas, sive sint per focos sive aliter quomodocunque & si vis, libera manu descriptæ.* Quod autem Vir celeberrimus inde infert, me esse in ea sententia, non omnes curvas per focos describi posse, plane non sequitur: quasi vero una eademque curva per focos descripta non posset etiam mille aliis modis describi. Exemplo nobis sit vel sola Ellipsis, quæ non tantum per filum, sed etiam per regulam secundum latera anguli recti progredientem aliterque æque facile formatur. Hoc duntaxat ex assertione mea legitime sequitur, theorema illud valere in omnibus curvis, non quatenus per focos tantum sed utcunque progenitæ considerentur. Atque sic salva meâ assertione non nego, omnes curvas habere focos saltem lineares; an vero etiam habeant simplices seu puncta ex quibus semper per fila delineari possint, hætenus a nemine demonstratum est.

Quod præterea Vir ingeniosissimus innuit, *methodum tangentium inversam ante aliquot annos magno in pretio se habuisse, jam vero eandem non levis ob causas eo loco non amplius a se haberi*, indicium utique est sibi eam adeo planam & tritam fecisse, ut ipsi jam ut ludus sit habendus; unde cum *nihil hætenus propositum viderit*, (ut ait) *quod ejus ope cum operam dare ei licuit, non potuerit determinare*, videre desidero alterum, illum modum *parabolæ portiones inter se conferendi*, quem priori suo substituit & cum pluribus specimenibus communicandum pollicetur. Cæterum ingenue fateor, me nondum posse perspicere ex omnibus illis, quæ allegat, quomodo theorema meum de reductione curvarum ad circulares per

per alias evolutiones quam Hugonianam augeri possit. Pro hoc si habet methodum quam offert, grato animo excipiam, quodocunque communicare libuerit. Hoc tamen in antecessum præmonendum duco, non opus esse ut curvæ reducantur ad extensiones ellipseos, hyperbolæ, parabolæ, altiorisve curvæ, si id fieri possit per circulares, tanquam post rectam simplicissimas. Verum enim vero omnis omnino curva, quocunque etiam habeat focos, per unicum semper potest describi, id est per evolutionem Hugonianam. Non video igitur, cur recurrendum esset ad evolutiones magis compositas, cum idem perpetuo obtineri possit per simplicissimam.

Subnectit Vir eruditissimus, se habere *singularia theorematum universalium* pro nova doctrina locorum, asseritque sibi valde probabile videri, æqualitatem rectorum se interfecantium (quam ego præterquam circulo infinitis aliis curvis competere nuper ostendi) absolute omnibus communem esse. Id quidem facile largior, si duas tantum rectas se interfecantes intelligat, ut ferè innuere videtur, quando dicit *certissimum id esse, in ipsa quoque parabola, hyperbola & ellipsi hanc veritatem, quod duabus rectis se interfecantibus rectorum segmenta inter se infinitis modis certa ratione sint equalia, demonstrari posse*; sed ridiculum prorsus fuisset, si tale quid ut novum venditare voluissem, siquidem prima statim attentione cuiusvis obvium est, omnem curvam, si non sit circulus, posse a circulo secari in quatuor punctis, per quorum bina & bina transeuntes lineæ rectæ habebunt utique segmentorum rectorum equalia; adeo ut hoc de omnibus curvis non solum probabile sed omnino certum sit. At sensus mei inventi longè alius est. Non enim duas saltem, sed infinitas, sed omnes rectas e puncto quodam egredientes, quæ fecerint curvas, volo ut faciant rectorum segmentorum suorum equalia, atque hoc omnibus curvis convenire nemo demonstrabit, cum contrarium potius in ipsis tribus sectionibus conicis evinci possit. Quod superest, si theorematum suorum vires experiri velit, sat amplam materiam habet applicandi illa in inquisitione curvæ, quam in Actorum mense Junio insolutam relinquo, ut scilicet solidum sub uno segmento & quadrato alterius sit ubique eidem equalis, cujus solutio mihi reperiata est. Item quod nuper publice proposui, quærat curvam ita ut summa segmentorum ad potentiam datam elevatorum sit perpetuo eadem.

dem. Hisce aliisque si satisfecerit (ut non dubitamus) Vir perspicacissimus, haud aptiorem ansam nobis præbebit, de inventis ipsius pro merito sentiendi, quam si methodos ipsas, quas hucusque latere nos voluit, tandem candide aperuerit.

AN ENQUIRY AFTER HAPPINESS &c.

Hoc est:

FELICITATIS VERÆ INDAGATIO, INSTITUTA AB Auctore Christianismi Practici. Volumina duo.

Londini, apud Sam. Smith, 1692. 1696. in 8.

Constant Alphab. 2. plag. 15.

Auctor hujus libri, qui nomen suum ignorare nos voluit, ab alio quodam opere, quod non sine Anglorum suorum plausu jam olim publicavit, appellationem sibi adscivisse contentus, infortunato quodam casu oculorum suavissimo usu privatus fuit. Ut itaque tædium, quod miseræ hujusmodi conditioni natura quasi sua junctum esse videtur, falleret, aliisque ratione qua maxime posset, inferviret, operi huic manum admovere constituit. Cui eo magis idoneus fuit, quod ipsemet, uti fatetur, omnes delicias fuerit expertus, quas prosper & felix hominis status suppeditare potest, ut adeo scire queat, quid ad veram conferre illæ valeant felicitatem. Præterea autem rebus etiam adversis adeo exercitum se esse ait, ut de hominis miseria, virtutisque qua sese erigere & contra niti debeat necessitate, recte se judicare posse confidat. Animam denique suam in corpore, nobilissimo sensu destituta, ita degere ait, ut non multum ejus conditio a separata animæ statu distet; quo ipso fieri existimat, ut liberum & corporis affectibus parum corruptum judicium ferat.

Non expectandum autem est, ut accuratam operis hujus recensionem instituamus, quod, uti habet virtutes suas egregias, ita a nemine non salutis felicitatisque suæ studioso legi deberet. Ast vero amittere hujusmodi scripta solent vim pariter & gratiam suam, si quidquam iis demas, & vividam illam quæ nitent faciem arida relatione illis detrahas. Contenti igitur erimus tribus verbis summam rerum omnium indicasse. Absolvitur nimirum primum volumen sectionibus tribus: in quarum prima ostenditur, felicitatem nec arduum adeo esse bonum, ad quod ambiendum humana non debeat exsurge-

te ambitio; nec leve adeo ac despicabile, ut negligi mereatur. Id tamen nec a tempore & fato quodam, nec a phantasia & inclinationibus nostris, sed a ratione recta & industria, virtute atque religione pendere demonstratur. In secunda, primo quid vere intelligatur per felicitatem, & quænam complectatur illa, edocetur; deinceps vero impossibile non esse, ut eam consequamur, evincitur. In tertia denique in causas inquiritur miseriæ humanæ, ut & frustraneæ felicitatis affectationis; remediaque utriusque optima fide indicantur.

Postquam hac ratione in priori volumine amota essent, quæ a veræ felicitatis studio avertere nos poterant; jam propius ad ejus considerationem in volumine secundo accedit. Cumque ea ex mente ejus sit *status entis perfecti, in intemerata, non interrupta, & æterna fruitione consummatissima voluptatis constituti*; quatuor potissimum esse videntur, quæ definitionem istam ingrediuntur, vita nimirum, perfectio, indolentia atque fruitio. De horum primo, vita nempe, in hoc, de quo nunc loquimur, volumine egit, aliis voluminibus deinceps expectandis reservatis reliquis. Divisit autem hanc quoque de vita commentationem in tres iterum sectiones. In quarum prima quid vita proprie sit, edocuit, deductis inde iis, ad quæ præstanda tenemur, qui vivimus, officiis. In secunda, qua ratione & practicam & contemplativam vitam utiliter instituere debeamus, declarat. In tertia denique, quomodo ita vivere debeamus, ostendit, ut & vitæ quam longissime protendamus terminos, & si brevior nobis obtigerit, talis tamen sit, ut cum longissima bene gestorum ratione contendere valeat.

PETRI HADRIANI F. VERDUIN AMSTELÆDAMENSIS

Dissertatio Epistolaris, de Nova Artuum decurtationum Ratione &c.

Amstelædami, apud Joh. Wolters, 1696. in 8.

Constat plag. 2. & tabulis æneis 7.

Octodecim & quod excurrit, elapsi sunt anni, cum chirurgicus quidam Scriptor Anglicus *Jacobus Yonge*, Anglico idiomate libellum ederet, cujus rubrica, *Currus Triumphalis ex Terebinthina*, in quo oleum terebinthinæ in hæmorrhagiis, etiam enormioribus, sistendis cuncta hæctenus nota & usualia remedia antecellere, prolixæ

lixa satis rationum atque experimentorum enarratione ostendebat. Subnectebat huic libello Epistolam ad amicum quendam, in qua novam & singularem methodum, a quodam Anglo *Lowdham* sibi communicatam, amputandi artus corruptos, hisque detruncatis commodius & citius, ac hactenus factum, medendi innuebat. Cujus hæc potissimum ratio, ut portio cutis, & carnis in alterutro membri abscindendi latere, v. g. in tibia suræ maxima, pars trunco annexa relinqueretur, quæ operatione administrata, hujus extremitati ita superinducenda & inducta conservanda, donec per symphysin & infitionis modum, sine ossis abscessione, celerius, feliciter & ita consolidaretur vulnus, ut machina seu crus artificiale commodius quoque ipsi applicari posset. Verum, cum circumstantias hujus chirurgiæ non recensisset Autor, eadem quoque ad paucorum hactenus manus pervenerit, ab illo tempore nihil hujus plus, penes nos imprimis innotuit, donec biennio circiter abhinc, a chirurgo quodam Amstelodamensi hanc operandi rationem felicissime administrari, amici cujusdam literæ nobis significarent. Atque is est *Petrus Verduin*, cujus *Dissertationis epistolæ* argumentum Tibi, L. B. recensimus. In præfatione perhibet, in Anglia jamdum simile quid fuisse factum: num ab illis, quos nominavimus, chirurgis, subolfacere haud possumus. Hinc primo instrumenta exponit, in operatione, post eandem, & vulneris sanatione absoluta, necessaria; deinde operandi modum, ac denique commoda hinc emergentia, Instrumentorum alia reperimus communia seu vulgaria, alia huic administrandi rationi peculiariora: quorum forsitan potissima sunt cingulum latum constrictorium, fig. 3. & 4, patina seu lamina concava, fig. 5. delineata, cujus applicandi rationem fig. 6. & 7. monstrant, quo remoto instrumentum quoddam retentivum applicandum describitur, cujus integri schema fig. 8, in partes divisi fig. 9, 10 & 11, applicationem fig. 12. promunt; quibus demum subnectitur, pro tibia detruncata, crus factitium, fig. 13. descriptum.

Post hæc operandi modum docet sequentem. Femori v. g. cruris detruncandi applicat, inter tendines crus flectentes, & interno ejus lateri, ubi majora sita sunt vasa, splenia duo teretia, & desuper hæc linteam quadruplicatum, femoris inferiorem partem & genu obvolvens ac fasciola firmandum. His cingulum latum constrictorium

fig. 3. & 4. superimponit, hocque ope breviorum suarum corrigiarum, fibularum & lingularum ad sufficientem vasorum sanguiferorum arctationem firmiter in poplite claudit: imo majoris constrictionis gratia tēniām latam omnibus superinjicit, inter operandum baculo a quodam adstantium contorquendam, quod instrumenti genus, Gallis modernis frequens, *Tourniquet* audit. Vid. fig. 6. Quibus ita adaptatis, illam cinguli latioris partem, quæ genu tegendo destinata, cum loris propendentibus, retrorsum, ne operationem turbent, reclinat. Dein crus paulo supra amputationis locum (qui minime, ut olim tradebant, prope genu, sed ab hoc, quantum licet, remotissimus sit, quo factitium crus trunco commodius & firmiter adaptari queat) zona graciliore, ex molliore corio vitulino confecta, & fibula atque lingula instructa, arcte constringit, idemque ministris duobus, alteri circa zonam, alteri prope pedis articulum, immobile tenendum committit. Hinc ipsemet chirurgus suram læva manu arreptam, & ab ossibus quasi avulsam, cultro falcato & ancipiti, ab ipsa zona crus coarctante inchoando, juxta cruris longitudinem, pone ossa deorsum abscindit, reliquas vero cutis carnisque partes ad ossa usque transversim, ut moris, incidit, tandemque retroducta interim, ne a ferra lædatur, prædicta suræ rescissæ portione, ossa decurtat. Extemplo vulnus cruentum spongia tepida imbuta leniter abstergit, ne quid scobis remaneat, ac soluta zona, qua crus constringebatur, carnem illam revulsam dicto citius antrosum & super mutilati membri truncum reflectit, vulneris oras fungo, stupa ac styptico idoneo munit, totam vero extremitatem vesica bubula una vel duabus emollitis operit, fascia emplastro viscoso oblita firmandis. Vesicam desuper eidem trunco applicat linteum complicatum, hinc laminam illam concavam fig. 5. genu vero partem cinguli constrictorii anticam adaptat, & hujus loras longiores laxata tēnia constrictoria, super extremitate trunci & lamina decussatas, ac per fibulas illas prominentiæ quadantenus attractas, lingulis suis, juxta fig. 7 claudit, totam denique hanc deligationem fascia quadam muniendo, & paucis post operationem horis cingulum etiam paulum laxando.

Quia tamen chirurgiæ hujus per insitionem momentum potissimum in eo consistit, ne carnes vel mutilatæ partis, vel huic admo-

Q

ta,

tæ, lædantur, sed ut ad sui coalitionem arctius conjunctæ ferventur, applicat retinaculum fig. 8, 9. &c. hoc modo, ut portio ejus major ac latior A inferius & posticum femoris latus excipiat, crus mutilatum alteri, quam vaginam ait, B incumbat, singulam singulæ fascia alligandam. Vaginæ eminentiam ferream Æ lamellæ curvæ C eousque immittit, ut carnem mutilatæ parti instratam & linteo quadruplicato tectam, sustineat illamque huic probe cunitam conservet, vulnere tamen, plagulis & fasciis solutis, quotidie mederi liceat, secundum fig. 12. Sanato autem perfecte vulnere, cruri detruncato crus artificiale fig. 13 ita adaptat, ut aliquid simul motus voluntarii in genu remaneat.

Utilitates & commoda, quæ ex hac chirurgia emanant, sunt 1 hæmorrhagiæ felicior, sine gangrænæ, quæ fasciarum longiorum & & multiplicium constrictionem arctiorem alias facile excipere solet; metu, suppressio: 2, ne os detruncatum desquametur & abscedat: 3, ut labia vulneris brevius & sine magna deformitate cicatrifentur: 4, ut crus supposititium commodius applicetur: ac 5, ut dolor ille sympatheticus, a quo mutilatos ejusmodi quasi in parte rescissa communiter diu satis infestari per experientiam constat, avertatur.

Figurarum explicatio.

TAB. III.
Fig. 3. seqq.

Fig. 3. (Auctori Tab. I. f. I.)

Cinguli lati constrictorii, ex corio vitulino confecti faciès interna; & quidem A partis femori applicandæ, quemadmodum B partis genu adaptandæ.

Fig. 4. (Tab. I. fig. 2.)

Faciès ejusdem totius cinguli externa.

Fig. 5. (Tab. I. fig. 4.)

Lamina concava, cruri post detruncationem admovenda.

Fig. 6. (Tab. 3. fig. 1.)

Cinguli hujus applicatio seu apparatus in operatione.

Fig. 7. (Tab. 3. fig. 3.)

Ejusdem post operationem apparatus.

Fig. 8, 9, 10, & 11. (Tab. 5. fig. 1. 2. 3. 4.)

Retinaculum integrum & in partes divulsam.

Fig.

Fig. 12. (Tab. 6. fig. 1.)

Hujus retinaculi applicatio.

Fig. 13. (Tab. 7. fig. 1.)

Crus artificiale. Ubi *A* pes ligneus caliga & calceo ornatus. *B* Vagina ex lamina ænea, duobus locis, ad truncum immittendum, incisa. *C* Fibula, qua vagina post immissum truncum, quadantenus clauditur. *D* Locus ubi vagina pedi ligneo est affixa. *E. E.* duæ laminæ ferreæ, quarum ope crus ad genu latera flectitur. *F.* Instrumentum femorale, constans ex lamina ferrea anticum femur ambiente & corio vestita: quod restat femoris corio circuitur, & in postico femore ligamine *G* notato, ordine connectitur. *G* Ligamen prædictum. *H.* Flexuræ locus, cum crus incurvatur. *I.* Caliga ex aluta, qua truncus & femur sunt vestita.

HEYLIGH HOF &c.

Hoc est:

AULA SANCTA IMPERATORIS THEODOSII, DESCRIPTA, emblematicis exornata, elegantibus carminibus illustrata, & observationibus moralibus usui accommodata a P. ADRIANO POIRTERS Soc. Jesu. Nunc demum post fata ejus edita.

Ypræ, apud I. B. Moermans, 1696. in 8. pl. 19.

AUtor hujus opusculi, cui haud postremum locum inter Poetas Belgas concedi postulat editor ejus, jam ante quatuor hæc lustra, antequam ultimam manum huic foetui suo imponere posset, in collegio Mechlinensi fatis concessit. Unde etiam ad annum usque trigessimum primum solum Theodosii junioris, cujus aulam hoc opusculo describit, procedere ei licuit, ulterius progressuro, nisi fata filium abrumpere eum jussissent. Scopum ad quem eo potissimum collineavit, ignorare nos haud finit præfatio, quam ipse ei, antequam moreretur, præmisit. Scilicet suavi hujus Imperatoris, & quatuor ejus sororum, quas inter Pulcheria præcipue eminuit, exemplo, mundi contemptum aliasque Christiano homine dignas virtutes inculcare voluit. Ut itaque eo fortius certiusque persuaderet, non nudam historiam, in cujus enarratione ingenio nonnunquam indulgere

videtur, propofuisse contentus, doctrinas morales ubique luculente ex ea deducit, & carmina non inamœna, quibus vim quasi faciat lectorum animis, semper infpergit. Cæterum non unicum nec primum hoc opus est, quo inter Poetas Belgas locum sibi illius Autor vendicavit. Eleganti enim carmine prælium, quo anno 1636 Fœderati Belgii copias profligarunt Hispani, celebravit. Imo & anno 1640 Belgico carmine interpretatus est præcipua eorum, quæ de gestis Jesuitici Ordinis hominum præclaris Latina lingua P. Jo. Tollenarius fuerat commentatus. Ut taceamus ea, quæ de vanitate mundi, de larva mundi, de columba in petra cavernis, de vita S. Rosaliæ; & de sancto denique corde suavissime cecinisse dicitur.

*BERNHARDI NIEUWENTIIT CONSIDERATIONES SECUNDA
circa calculi differentialis principia, & Responsio ad Virum
Nobilissimum G. G. LEIBNITIUM.*

Amstæledami, apud Johannem Wolters, 1696, 8, plag. 3.

Postquam ea, quæ ad difficultates contra calculum differentialem motas responderat maximi nominis Geometra Leibnitius, ex Actis Eruditorum A. 1695, mens. Julio & Aug. pag. 310, 369, perspexerat doctissimus Nieuwentiit, non difficultatum omnino omnium immunia ea ipsi visa fuerunt, speravitque a Viri omnis politioris literaturæ fama clarissimi insita humanitate, ægre latum non iri, si ea, quibus adhuc suspensus tenetur, dubia in his Considerationibus Secundis exponeret. Id vero eum in finem fieri profitetur, ut (quæ ipsius verba sunt) *ad ulteriora jam prorumpens, & veterum fines supergressa Geometria, tutam nec difficultatum vepribus ubique exasperatam semitam inveniatur, ac post exhaustas quantitatum assignabilium proprietates, per insolitas quoque, omnisque humane imaginationis vim eludentes partium infinite parvarum considerationes, lapsus ac erroris secuta nihil a tergo dubii, nihil indemonstrati relinquens procedere posset.* Fecit autem quinque sectiones harum Considerationum, in quarum prima disquirat, an legitime a nobilissimo Leibnitio sit demonstratum, in calculo differentiali quantitates infinite parvas nihilorum adinstar abjici debere: in *secunda*, an, si calculus differentialis primi gradus sustineri possit, differentiationes aliorum graduum ex rationibus a Viro cele-

celeberrimo hunc in finem adductis rite inferantur. In *tertia* solutiones objectionum suarum, quibus calculum differentialem ad casus particulares adhibitum in absurdum desinere, probare annis fuerat, expendit. In *quarta* ad difficultatem, adversus suam circa infinitesimas ratiocinandi methodum motam, respondet. In *quinta*, num suus calculus ad curvas exponentiales adhibitus, licet tolerari possit, ad identicum redire cum ratione dicatur, & an huic ideo calculus nobilissimi Leibnitii sit præferendus, inquit. Atque hæc summa libelli capita indicata a nobis fuisse suffecerit, cum momenta controversiarum ipsa recensere, prolixum nimis foret, & opusculum ipsum perlegi facili negotio possit integrum ab iis, qui talium studiis capiuntur. Quemadmodum & ea, quæ nobis, quod in Actis Eruditorum A. 1696, mense Februario pag. 81, Mathematicos in unum notas usurpandi modum convenire, & quidem notationi per summas & differentias insisti, obiter optaveramus, in Præfatione libri a clarissimo Nieuventiit opponuntur, aliorum iudicio & examini æquissimo animo relinquimus.

JOH. BERNOULLI PRINCIPIA CALCULI EXPONENTIALIUM seu percurrentium.

Mirari subit, Cl. Dn. Nieuventiit in *Considerationibus suis secundis* nuper editis conqueri, celeberrimi Leibnitii responsiones non tanti se ponderis deprehendisse, quæ objectionibus suis primum motis per totum satisfacerent. Credebam equidem nostram calculandi methodum semetipsam satis commendare vel solo consensu tot tantorumque inventorum, in quæ hætenus diversis licet insistentes viis incidimus, quæque nullius unquam falsitatis convinci poterunt: quod sane a methodo suspecta nedum erronea expectari nec potest nec debet. Esto nobis instar omnium unicum exemplum famosi illius problematis catenarii, cujus solutiones ad unum egregie conspirantes, illustre Virorum par, Hugenus & Leibnitiis exhibuerunt, quibus simul mea accessit, ne in minimis quidem dissentiens; nob. Hugenio sua analysi, nobis vero nostra, sed feliciter utentibus: hac enim duce eo usque ultra simplicem solutionem processimus, ut ipse Hugenus mirabundus factus fuerit ingenue (vid. Hist. Oper. Erud.

quæ Roterodami editur, mense Febr. 1693, p. 251) se non posse imaginari, quomodo calculus eo nos perduxerit.

Sed nolim hic respondere novis objectionibus Dn. Nieuwentiit, quod ipse acutissimus Leibnitijs, cujus potissimum res agitur, si ipsi necessum visum fuerit (de quo tamen dubito) bonam causam vindicare non differet. Ultimam duntaxat aggrediar sectionem secundarum harum Considerationum, ut quod jam aliquoties facere volui, ansam habeam exponendi modum tractandi æquationes curvarum, in quibus indeterminata exponentes ingreditur. Cujus inventionem eatenus mihi attribuere fas est, quod jam ante quinquennium sponte mea eo penetraverim, Dn. Leibnitio non monente, ut ipse fatetur in Actis anni 1695, p. 314; quod utique non leve argumentum deberet esse, apud Dn. Nieuwentiit præsertim valiturum, calculum differentialem exponentialibus curvis adhibitum plane nullis laborare difficultatibus. Gaudebo interim, si explicatio mea prolixior doctissimo Nieuwentiitio scopulum, quem forte in succincta nimis Leibnitiana offendit, summovertit: sin minus, pro publico tamen laborasse non pigebit.

Quantitatem elevatam ad potentiam indeterminatam (antequam hæc etiam Leibnitio considerata intellexissem) vocabam *percurrentem*, quia omnes posibles dimensiones quasi percurrit. Hinc æquationes quantitatum hujusmodi constantes, ipsæque curvæ per illas designatæ, eodem mihi nomine veniebant. Quoniam vero *exponentialium* appellatio magno nostro Geometræ arrisit, in illius honorem hoc alterum nomen & ego asciscam, missio priori, ne, quod subinde accidit, diversa ejusdem rei denominatio Lectori confusionem pariat.

Exponentialem igitur quantitatem concipiebam ut medium quid inter algebraicam & transcendentem: accedit enim ad algebraicam, eo quod terminis finitis utut indeterminatis constet; ad transcendentem vero, quod nulla constructione algebraica exhiberi possit. Hinc colligere est, quam superfluum fuerit jocus Hugenii, curvas exponentiales appellando *hypertranscendentes*, cum serio potius & congrue illas nominare potuisset *hypotranscendentes*. Est enim & ipsa Logarithmica (omnium profecto transcendentium simplicissima) ex hoc curvarum genere, omnesque aliæ exponentiales

ope

ope hujus construi & earum tangentes determinari possunt, ut ex jam dicendis patebit. Tria interim sunt, quæ maxime suspensum tenent Dn. Nieuwentiit, quo minus assensum tribuat. 1. *Quomodo una eademque indeterminata possit esse in curva logarithmica de applicatarum genere, & simul abscissa alterius cujusdam curvæ.* 2. *Quomodo ex*

æquatione $x^v = y$, *deducatur hæc æquatio* $v \log x = \log y$ (per $\log x, \log y, \log z$ &c. intelligo logarithmos ipsarum x, y, z &c.) 3. *Quomodo* $\log x$ *possit esse* $= \int \frac{dx}{x}$. Hæc ergo satis alias trita, quorum originem se ignorare fatetur, ipsum edocebō:

Esto DE (Fig. 14) axis curvæ HGF, illique perpendicularis DC, axis logarithmicæ AB; producat applicata FE, donec occurrat logarithmicæ AB in B, a quo demissa perpendicularis BC æqualis erit abscissæ DE, est autem BC applicata logarithmicæ, ergo patet, qua ratione abscissæ DE, cujuscunque curvæ HGF, possint esse de applicatarum genere, non solum in logarithmica, sed in quavis etiam alia curva AB, & quidem ita ut salva maneat ratio inter DE & EF, quocunque etiam modo crescat DE, sive æqualiter sive inæqualiter; adeo ut sumtis ex. gr. differentiis axis logarithmicæ Cc æqualibus, nihilominus differentialis FG ad differentialem Ee, seu ipsa FE ad subtangentem EL, suam generalem perpetuo servet relationem. Ad demonstrandum secundum, quod $v \log x = \log y$, inspiciat, si placet, vulgares, quæ prostant, tabulas logarithmicas, quæ e vestigio ipsum docebunt, logarithmum numeri quadrati, cubi, biquadrati &c. esse duplum, tri-

TAB. III.
Fig. 14.

plum, quadruplum &c. radice: unde generaliter $\log x^v = v \log x$;

quid ergo si $x^v = y$, annon & eorum logarithmi sunt æquales, id est, $v \log x = \log y$? Superest tertium, quod ita ostendo; si AD = 1 = subtang. & BC = numero, erit ut constat, DC logarithmus ejusdem, est autem ex natura logarithmicæ subtang. in Bn = BC in Cc, & per consequens

$$\frac{Bn}{BC} = Cc, \text{ hinc si BC sit } x, y, z \text{ \&c. \& DC, } \log x, \log y, \log z \text{ \&c. erit } \frac{dx}{x}, \frac{dy}{y}, \frac{dz}{z} \text{ \&c.}$$

dz
 — &c. = dx, dly, dlz &c. ergo etiam summæ $f\frac{dx}{x}$, $f\frac{dy}{y}$, $f\frac{dz}{z}$ &c. = lx,

ly, lz &c. Unde satis mirari nequeo, doctis. Nieuwentiit, qui eandem fere demonstrationem sibi format, hic discrimen quærere in li-

teris, concedendo $f\frac{dy}{y}$ = ly, sed dubitando an etiam $f\frac{dx}{x}$ &c. = lx; quasi

arbitraria denominatio mutationem rei afferat. Regeret quidem, id de omnibus indeterminatis valere si absolute considerentur; sed hic x & y considerandas esse certo ad invicem respectu: ast quid tum? demonstratio generalis est & nulla conditione, nullo respectu limitata. Demonstratum enim est, quacunque ratione crescant De, DE seu bc, BC; quocunq; demum appellentur nomine sive x, sive y; sive absolute, sive respective considerentur, perpetuo earum logarithmos esse Dc, DC. Quod autem assumatur AD = 1 = subtang. id compendii gratia tantum fit: quamcunque enim quantitatem, quid ni ergo & subtangentem, unitati substituere tuto licet, si modo ad assumptam cæteræ omnes referantur. Discussis jam ut opinor difficultatum nebulis, venio ad ipsam exponentialium tractationem.

Quantitates exponentiales sunt diversorum graduum, quorum infimus (qui hactenus tantum fuerat consideratus) est, quando

exponens constat indeterminatis ordinariis, ut y^m , x^n , Z^p ; posito m, n, p esse quantitates simpliciter indeterminatas. Quantitas exponentialis secundi gradus est, cum exponens ipse est quantitas exponen-

tialis ut y^{m^n} ; & sic in universum quantitas exponentialis cujuscunque gradus habet pro exponente quantitatem exponentialem gradus proxime præcedentis. Idem etiam intellige de æquationibus & curvis exponentialibus ad suos gradus referendis. Nota interim, quod si æquatio constet ex diversis diversorum graduum exponentialibus, tunc æquatio ut & curva per illam designata fortietur nomen a potiori. De quibus omnibus hæc habe:

Esto curva logarithmica quævis AB, sumtaque subtangente pro unitate, & ipsi æqualis prima applicata AD; ordinata BC quovis modo varians, sive sit de applicatarum sive de abscissarum genere alterius cujuscunque curvæ, si modo per minima crescat, sive æqualiter sive inæqua-

inæqualiter, sit = x, y, z, adeoque DC = lx, ly, lz; Bn = dx, dy, dz; Cc = dlx, dly, dlz, &c. Unde fluit regula generalis: *Differentiale logarithmi ut-
cunque compositi est æquale differentiali numeri diviso per numerum ut*

$$d\sqrt{x x + y y} = \frac{x dx + y dy}{x x + y y}.$$

Ad differentiandam ergo quantitatem exponentialem primi

gradus m^n , fiat $m^n = t$, ergo $n m = \ln t$, & differentiando juxta calcu-
lum differentialem $l m d n + n d l m = d l t$, at per regulam genera-

$$\text{lem } d l m = \frac{d m}{m}, \text{ \& } d l t = \frac{d t}{t}, \text{ ideoque } \frac{n d m}{m} + l m d n = \frac{d t}{t} \text{ (ob } m^n = t)$$

$\frac{d t}{m^n}$; unde $d t$ seu $d m^n = n m^{n-1} d m + m^n l m d n$, id quod suggerit

regulam primam specialem pro exponentialibus primi gradus, pos-
sunt enim pro m & n quantitates intelligi quomodocunque ex inde-
terminatis compositæ.

Esto jam exponentialis secundi gradus m^{n^p} , ponatur illa æqualis t ,
adeoque $n^p l m d n = l t$, sumtis utrobique differentialibus modo com-

muni, $n^p d l m + l m d n^p = d l t$; quoniam autem per regulam primam
specialem $d n^p = p n^{p-1} d n + n^p l n d p$, & per regulam generalem $d l m$

$$= \frac{d m}{m}, \text{ } d l t = \frac{d t}{t}, \text{ habebitur regula secunda specialis pro exponentia-}$$

libus secundi gradus, quæ hæc est $d m^{n^p} = n^p m^{n^p-1} d m + p n^{p-1} m^{n^p}$

$n^p l m d n + n^p m^{n^p} l n d p$. Eodem modo inveniuntur regulæ se-
quentes pro altiorum graduum exponentialibus. Nec difficilius dif-
ferentiantur quantitates quomodocunque ex illis compositæ, ut

$$d m^n p^q = p^q d m^n + m^n d p^q, \text{ ubi si surrogetur valor ipsarum } d p^q, d m^n, \text{ modo supra inventus, prodibit differentiale quæsitum.}$$

Haecenus explicata sufficiunt pro generali exponentialium differentiandarum adumbratione : videamus paucis applicationem in uno alterove exemplo ; quorum si aliam solutionem a nostra diversam tradiderit, vel saltem nostram a vero abluere demonstrarit Cl. Nieuwentiit, nobis magnus erit Apollo, cui libenter manus victas dabimus.

I. Construenda est curva, cujus natura exprimitur per hanc æquationem exponentialem $x^x = y$; ejusque tangens determinanda. Sumtis logarithmis habetur $x \log x = \log y$: facta itaque logarithmica AB, cujus subtangens sit $= 1 = AD$, sitque DE vel BC $= x$, erit DC $= \log x$; & per consequens si fiat AD. BC :: DC. DM, erit DM $= \log y$, & MN $= y$, cui si æqualis applicetur EF ad abscissam DE, erit punctum F in curva optata HGF. Tangens in F determinatur sic: Per regulam primam specialem $dy = x^x dx + x^x \log x dx = (\text{substituto } y \text{ loco } x^x) y dx + y \log x dx$,

id est $y + y \log x. 1 :: dy. dx :: y. \text{subtang.} = \frac{y}{1 + \log x}$: Hinc sumpta EL tertia

proportionali ad AD + DC & AD, erit FL tangens; Quam proin in terminis ordinariis, id est, finitis expressimus. Judicet jam Dn. Nieuwentiit, quo jure vehementer adeo exprobret Celeb. Leibnitio, ac si sui oblitus nescio quod enorme crimen in Geometriam perpetrasset, dum in Nieuwentiitiana methodo (meritissime) reprehendit, quod non exhibeat rationem dx ad dy seu subtangentialis ad ordinatam in terminis ordinariis expressam, neque adeo ductu linearum assignabilium construi possit. Etenim per ordinarium & assignabile non solum algebraicam sed etiam transcendentem quantitatem, si modo sit finita, comprehendit Leibnitius. Circuli utique peripheria terminis algebraicis exprimi nequit, an ideo non est ordinaria seu finita? an ideo minus assignabilis, cum tamen unico ductu circini assignetur? Hanc de assignabilitate mentem fuisse Leibnitii, venari potuisset ex eodem, quem citat, Actorum loco, versa saltem pagina A. 1695, p. 315; l. 15, ubi acutissimus Author distinguit quantitatum genera in ordinarias, infinitesimas primas seu differentiales, differentio-differentiales seu infinitesimas secundas &c. manifesto certe indicio, per ordinarias nihil aliud intelligere quam quantitates finitas. Præterea fallitur Dn. Nieuwentiit, quando rationis subtangentis ad ordinatam expressio-

nem in terminis ordinariis (algebraicis vult dicere) impossibilem plane arbitratur , in casu quo ipsa curvæ æquatio in terminis ordinariis exponi nequit: Consideret , ut de possibilitate convincatur, vel solum cycloidem primariam , quæ utut transcendens, ordinata tamen ad subtangentem rationem habet pure algebraicam, eam scil. quam obtinet abscissa ad applicatam circuli genitoris, ut notum est.

Sed revertimur ad curvam nostram , cujus notabiles quasdam proprietates recensuisse non abs re erit ; ideo præsertim quod summus Leibnitiuſ eam a me ipsi primo propositam sua applicatione nequaquam indignam reputarit , quin potius occasione illorum quæ super hac aliaque materia repereram & ipsi præscripseram , ipse multa alia scitu dignissima animadverteret , mecumque vicissim communicaret. Applicatæ AG, DH, subtangens puncti G, & AD, omnes inter se & subtangenti logarithmicæ sunt æquales. Item ducta ex H applicata ad logarithmicam HP, & PR parallela ipsi HD secante curvam in O, erit OR omnium ordinarum brevissima, id est punctum O omnium curvæ punctorum minimè distat ab axe DE. Habemus etiam generalem methodum quadrandi hujusmodi figuras, cui ipse Leibnitiuſ licet consimilem invenerit pro ingenii quo pollet acumine, haud tamen facile obviam esse ultro agnovit: Hanc interim animadverto quadraturam præ omnibus aliis memorabilem, quæ ob curiosam seriem, qua exprimitur, mirifice placuit huic Geometræ: Si enim AD vel DH vel AG vocetur 1, erit spatium DA GOH = sum-

$$\text{mæ hujus seriei } 1 - \frac{1}{2^2} + \frac{1}{3^3} - \frac{1}{4^4} + \frac{1}{5^5} \text{ \&c.}$$

II. Quod si proponatur curva, cujus æquatio $x^y = a$: habebitur ad logarithmos redacta $y \ln x = \ln a$, unde ut supra per logarithmicam factum est, elicitur curvæ constructio. Differentiando autem per reg. 1 spec. erit $x \ln x dy = -ay dx$, id quod subtangentem determinat.

III. Esto curvæ æquatio $x^x = ay$, & proinde $x \ln x = y \ln a$, quod constructioni inservit: sumtis per reg. 1 spec. differentialibus obtinetur $dx + \ln x dx = \ln a dy$, ex quo pariter subtangentis determinatio fuit. Observatu dignum hic venit, quod hujus figuræ qua-

dratura citra seriem possit exhiberi, est enim $fy dx = \frac{2xx \ln x - xx}{\ln a}$

IV. Si proponeretur $a^x = y$, adeoque $x \ln a = \ln y$, prodiret
 $y \ln a dx = dy$, id est subtangens foret $\frac{1}{\ln a}$ constanti; unde

concludendum æquationem propositam ipsissimæ logarithmicæ com-
 petere: unico ergo ductu calami *planam regiamque* qualem Dn.
 Nieuwentiit desiderat, *viam aperui*, *Logarithmicam hoc tempore*
nulli non cognitam ad æquationem exponentialem reducendi.

V. Estō jam Exponentialis plurium terminorum ex gr. $x^x +$
 $x^a = x^y + y$: sumtis separatim differentialibus cujusque termini
 per reg. 1 spec. reperietur $dx^x = x^x dx + x^x \ln x dx$, $dx^c = cx^{c-1} dx$, $d x^y$
 $= yx^{y-1} dx + x^y \ln x dy$, quæ rite disposita dabunt æquationem hanc
 $x^x dx + x^x \ln x dx + cx^{c-1} dx - yx^{y-1} dx = x^y \ln x dy + dy$; facto
 itaque ut dy ad dx , id est, ut $x^x + x^x \ln x + cx^{c-1} - yx^{y-1}$ ad $x^y \ln x$
 $+ 1$, ita y ad quartam, erit hæc quarta subtangens quæsitæ curvæ
 propositæ: Nota interim quod multitudo terminorum constructio-
 nem planè non impediat, cum enim mediante logarithmica singu-
 lis seorsim assignari possit quantitas æqualis, patet utique quantita-
 tes istas hoc modo assignatas & simul sumtas formare illam ipsam,
 quæ quæritur.

Exempla huc usque allatâ abunde illustrabunt processum in-
 stituendum in aliis primi gradus exponentialibus, exque illis haud
 difficulter perspicitur, quomodo methòdus applicanda sit ad altiòres
 gradus; in omnibus enim par operandi ratio observanda est: quam
 si Nob. Hugenius tantæ raritatis & insolentiæ deprehendit, ut non
 nisi ægre admiserit, jam sane si etiamnum in vivis esset, haud ægrius
 esset admissurus quam ipsum calculum differentialem, quem ab ini-
 tio mediocriter fatis, postea vero perspecto insigni ejus usu tanti æsti-
 mabat, ut ejus præstantiam & probitatem ultro agnoscere & palam
 profiteri non fuerit dedignatus; cœu liquet ex iis, quæ exhibuit in Actis
 an. 1693, p. 475, ubi ipse ingenue asserit occasione mei in eodem an-
 no propositi problematis se ad tales Geometriæ subtilitates pervenis-
 se ope calculi differentialis, ad quas sine illo vix admissus fuisset.
 Tanti itaque Viri libera confessio invitare deberet Doct. Dn. Nieu-

wentiit ad similem ingenuitatem, vel siquidem illius autoritate uti velit, ut id faciat ad amplectendum potius quam ad labefactandum nostram analyfin.

HISTORIA DELLA REPUBBLICA VENETA.

Hoc est:

*HISTORIA REIPUBLICÆ VENETÆ AUCTORE**MICHAËLE FOSCARINO Senatore.*

Venetiis, apud Combiū & La Nou, 1696. in 4. Alph. 2. pl. 19.

Eorum quidem bellorum, quæ cum Christiani nominis hostibus Turcis Europæi Principes per duo, & quod excurrit, secula gesserunt, Serenissima Venetorum Respublica pars non exigua fuit, postquam nimirum isti longe lateque armâ sua circumferre, & Archipelagum Græciamque subjugare, ac ulterioribus deinde regionibus ingruentes ipsius finibus appropinquare cœperunt. Neque est tamen ullum ex illis, in quo fortuna magis secunda eadem usa sit, quam quod hodiernum geritur; quippe quo auspiciis Francisci Mauroceni fortissimi imperatoris universa Peloponnesus in ejus potestatem fuit redacta. Illud bellum quomodo cœperit A. 1683; quomodo, cum obsessa a Turcis Vienna, Morlachisque in eorum regiones prædatum excurrentibus, occasio daretur barbaris gravissima quæque Venetiis minandi, iidem tutius rati prævenire ejus insultus, fœdus fecerint cum Leopoldo Imperatore Augustissimo ac Rege Poloniæ; quæque deinceps gloriose acta fuerint a Sociis, decenti ordine exponit in hoc libro *Michael Foscarinus* illustre Veneti Senatûs membrum: ita ut simul, quem finem habuerit gestum per viginti & quatuor annos in Candia bellum, quæque post conclusam pacem ab A. 1669 porro obvenerint notatu digna, strictim ac breviter tribus prioribus libris exponat. Substitit vero in anno labentis seculi nonagesimo, mortuus quippe biennio post, ac fato adeo prohibitus, quo minus pertexeret omnem præsentis belli historiam ac explicaret.

HISTOIRE DE DOM ANTOINE ROY DE PORTUGAL &c.

Id est:

HISTORIA ANTONII REGIS LUSITANIÆ.

Amstelodami, apud Lud. de Lorme & Steph. Roger, 1696. in 12. pl. 7½.

R 3

Quam

Quam non semper consiliis respondeat eventus, cum quotidie novis edocemur exemplis, tum præcipue superiori ævo illustris illa, sed funesta, Sebastiani Portugalliæ Regis in Africam suscepta expeditio, luculentissime comprobavit. In qua postquam Rex ipse cum exercitu florentissimo periisset, rerum summæ quidem admotus in Portugallia est Henricus Cardinalis, ejus patruus magnus, sed qui prole destitutus, & ob decrepitam ætatem morti proximus, cæteris, qui regnum sibi deberi contendebant, spem succedendi adimere non poterat. Hos inter & Antonius erat Prior Cratensis, Ludovici de Beja filius, Emanuelis Portugalliæ Regis nepos. Ex illegitimo thoro eum natum fuisse, plerique asserunt. Sed secus sentit, quæ hanc historiam composuit, & inter foeminas scriptis claras hoc ipso locum promeruit. Matrem Antonii Ludovico, clandestino quidem, vero tamen & legitimo matrimonio junctam fuisse contendit, & documentis variis etiam comprobat. Laudat insuper præclaram Antonii indolem, & quanto iniquiorem fortunam expertus est, tanto eum digniorem, qui regnaret, fuisse affirmat. Ut enim (ita porro censet) causæ justitia Philippo multum fuit superior, ita potentia viribusque inferior fuit, & prælio victus, regnoque excedere coactus, frustra, quamvis & Galliæ Regis & Elisabethæ quoque Angliæ Reginae auxiliis adjutus, illud recuperare annisus est. Hæc omnia prolixius edisserit, & subinde epistolas, quæ in ejus inciderunt manus, ad rem omnem illustrandam & comprobendam inspergit. Hinc quæ filiorum Antonii, Christophori, & Emanuelis, ejusque ex Emanuele nepotis Ludovici, fata fuerint, indicat. Ut vero inter omnes, quos adversæ fortunæ comites habuit Antonius, & fide & fortitudine maxime conspicui fuerunt, Scipio Vasconcellos de Figueredo, & Gomesius Vasconcellos de Figueredo, fratres, non minus generis nobilitate, quam factis præclaris virtutibusque clari: ita magnam quoque historiæ hujus partem vita horum & res fortiter gestæ occupant. Et de Scipione quidem observat, eos magnopere falli, qui ex insula Tercera, cui præerat, ideo ab Antonio eum evocatum putant, quod de ejus in se fide dubitaret; secus enim se rem habere, ipsius Antonii literis evincit. Tacemus alia ex libello ipso ab harum rerum cupidis haurienda.

ANALYSE DES INFINIMENT PETITS , POUR
l' intelligence des lignes courbes.

Hoc est :

*ANALYSIS INFINITE PARVORUM , AD LINEARUM CUR-
varum naturam intelligendam inserviens.*Parisius, ex typographia Regia, 1696, in 4, plag. 25,
Tab. æri. incis. II.

Quamvis præclare suam ponant operam, qui reconditos scientiæ mathematicæ thesauros in publicam proferunt lucem, omniumque exponunt usui; longe tamen majori beneficio sibi literariam devinciunt rempublicam, qui non solum aditum ad illas divitias intento quasi digito monstrant, sed novas quoque investigant vias ad penetralia matheseos sine circuitu ducentes, vel etiam easdem nobis muniunt. Id quod egregie jam præstitit illustrissimus Marchio *Hospitalius*, dum Analysin infinitorum, a celeberrimo ejus inventore strictiâs propositam in Actis Erudit. anni 1684, p. 467 sq. & a paucissimis rite intellectam, doctissima commentatione illustravit; cum, quantâ esset hujus præ *Cartesii*, *Barrovii* aliorumque in hoc genere inventis præstantia, perspexisset. Tam late enim patet ejus utilitas, ut cum ordinariis tum transcendentibus conveniat curvis, neque illam morentur signa radicalia, aut quantitatum indeterminatarum numerus, sed ad infinitum ipsum se extendat, comparando differentias infinite parvas quantitatum finitarum, imo ultra infinitum, si ita loqui fas est, porrigatur, dum detegit rationes, quas habent differentia differentiarum infinite parvarum, seu differentia secundæ, & harum denuo differentia, tertiæ nimirum, & sic porro. Exposuit autem Vir genere pariter ac eruditione summa insignis, primam hæc vice tantum *Methodi Leibnitianæ* partem, seu calculum differentialem, docuitque, quomodo ab integris magnitudinibus descendendum sit ad illarum differentias infinite parvas, cujuseunque sint generis; alterius vero partis, seu calculi summatorii aut integralis, (ubi ostenditur, quomodo ab infinite parvis ad magnitudines, ad quas pertinent, adscendendum sit) editionem suppressit, cum ex Dn. G. G. L. literis certior fuisset redditus, eum admovisse manum ad elaborandam *Scientiam infiniti*,

infiniti: ne fortassis publicum opere defraudaret, quod comprehensurum est problemata maxime ardua & curiosa circa methodum tangentium inversam, curvarum rectificationes, quadraturas curvilinearum spatiorum, centrorum gravitatis inventionem, & id genus alia. Idem candide fatetur, plurimum se profecisse *inventis Leibnitianis ac Bernoullianis*, multumque se imprimis *Cl. Bernoullio juniori*, Professori Mathematicum Groningensi, debere. Ipsum opus *decem* absolvitur *sectionibus*, in quarum *prima*, retento characterismo Leibnitiano, quia calculum expeditiorem reddit, regulæ calculi differentialis traduntur, præmissis duabus hypothesibus: Quantitatum nimirum, quarum differentia infinite parva est, alteram pro altera assumi posse; & curvam lineam posse considerari tanquam compositam ex infinitis rectis iisque singulis infinite parvis, seu, ut peripheriam polygoni infinitorum & infinite parvorum laterum, quæ angulis, quos constituunt, curvaturam lineæ determinant. *Secunda* in sectione usus calculi differentialis ostenditur, in tangentibus curvarum algebraicarum pariter ac transcendentium investigandis, & speciatim demonstratur modus determinandi tangentes curvarum, quæ ex focus describuntur, cujus ideam primum in Medicina mentis proposuit illustris Dn. D. T, auxit ex consideratione centri gravitatis Duillerius, perfecit nunc Autor illustrissimus. Sectione *tertia* calculus differentialis adveniendæ maxima & minima; *quarta* vero calculus differentio-differentialis explicatur, ejusque usus ostenditur in indagando puncto recursus & flexus contrarii linearum curvarum. Sectione *quinta* calculus Leibnitianus applicatur ad curvarum evolutiones; *sexta & septima* adveniendæ causticas, cum ex reflexione, tum ex refractione oriundas; *octava* ad recipienda puncta curvarum, quæ tangunt quocunque positione datas rectas aut curvas lineas. Sectione *nona* solutio exhibetur problematum nonnullorum illustrium dependentium ex methodis præcedentibus; *decima* vero a priori ostenditur *methodus Cartesiana & Huddeniana*, particularis illa tamen, nec cum supra explicata conferenda; cum spectet tantum ad curvas ordinarias, & incommensurabilium sublationem, quæ sæpe numero tædiosissima est, requirat. Constituerat quoque eruditissimus Auctor unam adhuc addere sectionem, expositurus in eadem admirandum hujus calculi usum in Physicis, quantum scilicet ille con-

ducat

ducat ad eam magis limandam, & quantum mechanice hinc possit utilitatis recipere: sed morbo præpeditus destitit a proposito, alio tempore cum fœnore illam publico impertiturus. Quod ut quamprimum faciat, neque diutius premat alteram hujus Analyseos partem, Marchionem generosissimum omnium illorum nomine rogamus, qui in ejus scriptis singularem cum mira perspicuitate conjunctam doctrinam suspiciunt; sperantes non exiguum redundaturum in orbem literarium commodum, si plures eruditione excellentes Viri in eodem argumento illustrando versentur; præsertim cum illustri nostro Leibnitio, plurimis summorum Principum negotiis districto, illa quæ affecta habet egregia quam plurima, tam cito, quam vellet ipsique optamus, absolvere vix liceat.

MARQUARDI GUDII ET DOCTORUM VIRORUM ALIORUM ad eum Epistola. Quibus accedunt ex bibliotheca Gudiana doctorum virorum quorundam, qui superiore & nostro seculo floruerunt, & CLAUDII SARRAVII Epistola ex eadem bibliotheca auctiores;
curante PETRO BURMANNO.

Ultrajecti, apud Fr. Halmam & Gul. vande Water, 1697. in 4.
3. alph. 21. plag.

MArquardus Gudius, Vir cum eruditionis fama, tum dignitate, dum viveret, illustris, quum Galliam Italianamque anno seculi hujus M DC LX & sequentibus perlustraret, nobili fortunatoque juveni Sciaffio (a quo præclara in ipsum derivata hæreditas fortunas ejus nimium quantum auxit & amplificavit) rector comesque additus, eum sibi præ cæteris fructum eruditæ peregrinationis proposuit, ut quoscunque liceret, codices manuscriptos, aliaque doctorum virorum monumenta inedita, e latebris suis erueret, & quocunque sibi pretio vindicaret, nulli hac in re labori parcens nec sumtui, & vel Cræfos animosa emtione provocans; uti ipse studium hoc suum exaggerat Heinſio epistola, quæ est inter Gudianas septima p. 9. Neque successus destituit diligentiam sagacissimi Viri, qui tot manuscriptis cimeliisque literariis auctus, & tanquam spoliis optimis onustus, domum rediit; ut hac ex parte ipsius bibliotheca, alioquin omnis generis melioribus libris instructissima, privatarum sortem longe superaret,

raret, & regiarum prope fortunam adæquaret. In cætera vero eruditæ elegantia supellectile, ingentem copiam literarum, a viris doctis hujus & superioris seculi scriptarum, congestam asservari, pridem monuerat Morhofius Polyhist. Lib. 1. cap. 25. Quas quidem ipse, qui collegit, in lucem publicam proferre decreverat; sed civilibus negotiis districtus, quibus instar Wowerii a Cimbrorum Duce & Daniæ Rege admotus fuit, & demum anno 1689 fato functus, non magis illas publico impertiri, quam reliquas lucubrations suas inchoatas aut promissas perficere & absolvere, potuit. Ast bonum factum! Et epistolæ illæ ex Gudianis copiis, & quæ ad Phædrum recensendum atque illustrandum Vir doctissimus in schedis notaverat, in celeberrimi Grævii manus inciderunt: cujus adeo beneficio & Phædrus ille Gudii tam diu expetitus propediem videbit lucem, & epistolas istas non minus desideratas legere jam contigit; curam illis edendis adhibente doctissimo Petro Burmanno, cui non inficiando disciplinæ suæ alumno, felicissimi ingenii & eloquentiæ excultæ, has vires delegaverat gravioribus in salutem & decus rei literariæ distentis occupationibus Grævius. Non dissimulat Editor, hanc epistolarum collectionem minime respondere expectationi, quam de illis commoverat Morhofius; sed quum plures ad se pervenisse aut in Grævii forulis latere neget, hoc contenti sumus Catone, & gratiam iis habeamus, qui istas nobis non inviderunt, quarum lectione desiderium reliquarum tantisper solemur, dum & reliquæ in pluteis Gudianis delitescentes, a Morhofio visæ, perruptis clathris publicam aspiciant lucem.

Distributæ vero sunt epistolæ, volumine hoc comprehensæ, in tres veluti ordines. Primum occupant ipsius Gudii; alterum, quæ ad Gudium scriptæ; postremum variæ doctorum virorum e bibliotheca Gudiana depromptæ. Succedit appendix epistolarum, quas partim in Scipionis Gentilis literaria supellectile repertas, partim aliunde petitas, cum Burmanno amici communicarunt. Denique nova hic spectatur epistolarum Claudii Sarravii editio, eaque expletis e Gudiano codice lacunis, quas editor filius Isaacus Sarravius anno 1674, ne quem offenderet, de industria reliquerat, auctior & integrior. Ex singulis, quæ quidem primum nunc evulgantur, (nam Sarravianæ, doctorum manibus pridem fritæ, nostrum non requirunt recensum) speciminis loco, pro instituti ratione, pauca veluti in gustum apponemus.

E Gudianis, quæ perpauca sunt, discimus, Gudium, quum Amstelodami ageret, a Consulibus potentissimæ illius urbis invitatum fuisse, ut Animadversiones Blondellianas in Annales Baronii curaret: sed quum in eo esset, ut laborem hunc aggredereetur, commendatione Gronovii admotum fuisse spei nobilis ac opulentissimi juvenis Sam. Sciasii, quem per Galliam, Italiam, aliasque Europæ regiones peregrinantem præfectus morum studiorumque comitaretur. Quo itinere Lutetiam Parisiorum delatus, in gratiam Menagii, quem in edendo Diogene Laertio occupatum offenderat, loca quædam illius scriptoris emendavit vel illustravit epistolis, quæ quod serius a Menagii manuscriptorum hærede Hervæo Petro Simone Valheberto transmissæ essent, in calcè præfationis leguntur, & ab ipso Menagio suis in Diogenem animadversionibus maxima ex parte sunt insertæ. Ad eundem de scriptis Theophrasti, Platonis commentatoribus vetustis, Platoni *ὁμωνύμοις* quatuordecim, ejus ætate, fratribus tribus, peregrinatione in Ægyptum & ad Hebræos, in prima & tribus ei præmissis, Præfationi subjectis, epistolis differit. Nicolao Heinsio in septima eaque proluxa & bonæ frugis plenissima epistola, inter alia exponit, in quæ inciderit vetera monumenta, quantaque cura & quanto sumtu veteres bonæ fidei codices conquirat, imprimis quanto ducatur studio inscriptionum veterum, persuasus ex omni antiquariorum suppellectile has plurimum lucis Romanis scriptoribus inferre; quarum adeo ineditarum aliquot millia se collegisse memorat, e quibus Gruteri volumen infinitis locis emendarit. De Tanaquillo Fabio, ejusque editione Phædri, minus præclare sentit: de suo autem in Phædri fabulas studio multa pollicetur; Livio etiam Gronoviano subsidia haud contemnenda promittit. Amicos non ambitiose colendos, aut morose exigenda præstandave iis officia, eleganter docet. Ex itinere in Belgium reduci Daventrienses munus Professorium in schola sua obtulisse narrat, quod gratiis actis modeste sibi recusandum statuit. Jo. Jonsii, eruditissimi viri & edito de Scriptoribus historicæ philosophicæ libro celeberrimi, mortem acerbè deflet. Ad Ferdinandum Episcopum Paderbornensem & Monasteriensem, doctrinæ fama & elegantioris literaturæ cultu longe illustrissimum, elegantissimi epistola laudes ejus exequitur, carminum dulcedinem ipsi nativam celebrat, & Hippolyti martyris de Anti-Christo editum a se Parisiis

Ep. XXI.

p. 24.

p. 8. 9.

p. 10.

p. 7. 8.

p. 8.

p. 9.

Ep. 10.

Ep. 12. 17. 18.

Ep. 13.

Ep. 14.

- Ep. 15. libellum mittit. Cui epistolæ responforia Ferdinandi subjicitur. Cimbriæ suæ infelicem statum, & res suas inde afflictas, queritur; potior tamen literarum quam aulæ curam gerere se velle pronunciat, istarumque tantum sibi amorem esse profitetur, ut nisi cum ipsa vita eum sit depositurus, & si vacare iis liceat, Crassum se divitiis superare existimet, atque aliis omnia libenter relinquere velit. Interiorum harum literarum amorem communem arctissima etiam summæ conjunctionis inter se & Grævium vincula constrinxisse affirmat.

In iis, quæ ad Gudium scriptæ sunt, quæ numerum Gudianarum non multum excedunt, sed ratio iis respondent, Reinesius Gudiodio adhuc Jenæ literis operanti indicat Scriptores, qui de cultu reliquiarum Sanctorum sint commentati.

Bosius vero Gudium Amstelodami agentem admonet, ut de Clinicis veteris Ecclesiæ dissertationem perficiat, cujus prior pars, præside ipso, Jenæ anno 1657 publicæ disquisitioni exposita fuerat. Idem Bosius Is. Vossii diatriben de ætate mundi sibi non probari significat; cujus quidem istud ingenium eamque eruditionem agnoscit, ut, si voluisset, non patre modo Joanne Gerardo, sed & Salmasio, major esse potuisset, verum subaudaculum eum & confidentiorem esse ait, quam par sit, in asserendis de quibus cordatiores dubitant.

Grævius multa nova literaria Gudiodio indicat, & inter alia Thuaneam bibliothecam (cujus indices a Bullialdo contexti extant) viliori pretio venditam esse nunciat, quam voluminum involucra Thuano constiterint. Communicat eidem quatuor inscriptiones, quarum tamen primam in Lusciniam pro genuina non agnoscit, & concinniore esse quam pro veterum gravitate, adeoque a recentiore manu confictam, censet Gudius.

Marcus Meibomius indicat, se, ex quo veterum Musicorum gemina publicaverit volumina, Ptolemæum, cum abstrusiore Musicæ scientia, tum styli obscuritate difficillimum scriptorem, utpote Ægyptium, explicatum difficilibus locis, & sexcentis restitutum, asservare.

Horbius a Justello se ait deterritum, quo minus Hæreseon historiam contexat, quæ e paucis ac erroneis Patrum scriptis nulla ἀρχαία erui possit: se tamen versari in Nestorianis, & Lutheri de Conciliis librum, in quo Cyrillum damnarit, Nestorium probarit, tueri. De formula *dimidio plus minusve*, quem sensum habeat, Jac. Holstius disquirat.

Magliabechius inter alia significat, Elzevirio constitutum esse, Dictionarium

narium Italicum della Crusca, seu Furfuratorum, recudere quam nitidissime; quod tamen morte forsan ipsius interceptum non contigit. Schefferus ad Rachelium (hæc enim epistola in hanc classem est relata, qua sibi Gudium conciliari petit) postquam quales sint ipsius in Ciceronis Officia annotationes perscripserat, Wolfium notat, qui Ciceroni sæpe affinxerit, de quibus ne per somnium quidem cogitarit. Bigotius Tanaquilum Fabrum, bibliotheca sua vendita, ad otium & tranquillitatem muneris sui professorii se contulisse: Homilias Chrysostomi in Johannem, a Burgundione cive Pisano in Latinam linguam translata, ut eo labore redimeret animam filii Hugolini, mortui in itinere Constantinopolitano anno 1178, manuscriptas extare in bibliotheca Ultrajectina: in omnibus Plutarchi editionibus se multum desiderare: Combesium majori volumini Hippolyti martyris de Antichristo librum a Gudio anno 1661 editum inseruisse, narrat. Oldenburgius notas Gudii in Scriptores Geoponicos, & Etymologicon Photii ejus cura recensitum, (cujus etiam Gœsius mentionem fecerat ep. 24. p. 62.) memorat.

Succedunt epistolæ a Gudio collectæ, & ex ejus bibliotheca depromptæ, quinque & sexaginta supra ducentas; in quibus multæ a doctis in Italia viris superiori ævo exarata: quorum magna quidem in literas extitere merita, sed nonnullorum memoria sic exolevit, ut notorem hodie desiderent. Cujus vicem doctissimus Editor præfando subivit, & quicquid illis agnoscendis faciebat, diligenter indagatum protulit. Agmen earum ducunt Alciati doctissimi Jurisconsulti epistolæ XXVI, ad Franciscum Calvum typographum Romanum; quo ita familiariter usum esse apparet Alciatum, ut nec intima animi sensa illi credere dubitarit, fratris eum loco se habere professus p. 76. Hinc non prohibet ab eo disseminari, de se Patavium aut Bononiam avocando agi, ut Avenionenses augeant stipendium. Docēbat enim, quum hæc scriberet, Avenione stipendio sexcentorum aureorum, sæpe octingentis & amplius auditoribus stipatus. Postea ad Bituriges eundem vocatum stipendio millium solarium discimus, quum trigessimum septimum ætatis annum ageret. Incitatus a Calvo ut adversus Lutherum scribat, oneri se imparem esse fatetur; alibi fortasse publice interesse censet, esse aliquem qui tantam licentiam coerceat, & qui etiam injusta defendat, ut saltem justa obtineantur. Orationem

Ep. 22.

Ep. 35.

Ep. 39.

Ep. 3.
& 16.

Ep. 13.

Ep. 8.

Ep. 9.

- vero Alciati illam, quam Calvo creditam, & ab eo cum Germanis, Ep. 3. 5. & 6. Amorbachio, Frobenio & Erasmo, communicatam vehementer indignatur, veritus ne typorum beneficio in publicam lucem exponeretur, non aliam esse, quam eam Epistolam (quo nomine etiam p. 82. eam appellat) ad Matthiam Minoritam de vita monastica fugienda scriptam, quam superiore anno clar. Antonius Matthæus evulgavit, (recensitam a nobis mense Junio præteriti 1696 anni p. 290) jam vidit monuitque Editor: eandemque a Beato Rhenano innui existimamus, quum ad eundem Calvum scribit: *Mitte Cucullomastiga, nosti cujus.* Post Alciati epistolas Marii Nizolii ad Majoragium datæ leguntur literæ, a Morhofio quoque in Polyhistore memoratæ, quibus ob Antiparadoxa edita reprehensus Majoragius ita fuit commotus, ut Reprehensionum libros in Nizolium scriberet. Quas doctorum hominum lites componere allaboravit Seb. Corradus, duabus in hanc rem epistolis Italice scriptis. Hieron. Cardanus de afflictâ re sua familiari queritur, literis erudiendi filii sollicitus. Jovium graviter monet Ben. Theocrenus, ut, quicquid scripturus sit posteris, cum ipsa veritate, cujus personam rerum scriptor induit, prorsus consentiat, ne quid amori neve odio quid datum deprehendatur. Festivum vero est, quod Erasmus mitigando Petro Curtio, rhetori Romano, scribit, (quæ epistola etiam in Londinensi Erasmicarum Epistolarum volumine Lib. 30. ep. 68. p. 1954. legitur) qui *Italum* in Chiliad. II. cent. I. proverbio 7. imbellem dictum indignabatur, quod id typographi sit peccatum, qui ex *Attalo*, quem Erasmus scripserat, fecerit *Italum*. Qua occasione graviorem & longe turpiorem errorem in libris suis dolo malo typographi admissum commemorat. Nam quum is xenia non recte sibi ab Erasmo soluta doleret, in libro quem *Vidua* inscripserat, Reginæ Hungariæ dicato, ubi Erasmus scripsisset *mente illa usam eam* (Reginam) *semper fuisse, que talem feminam deceret;* ipsum loco *mente illa* reposuisse *mentula*, sensu obscœnissimo, quem trecentorum aureorum jactura redimere & delere maluerit Erasmus. Laocoontis cum liberis draconibusque mirabili nexu implicitis statuam, Plinio memoratam, stupendi artificii opus, in ruinis ædium Titi Imp. repertam fuisse Triultius Pomponio fratri narrat: neque tamen ex uno lapide confectam, quod Plinius censuit, sed plus minus quatuor compaginibus occulte ferruminatam

tam circumlitamque esse, mōnet. Plures etiam extant Jo. Opōrini, clari doctique Basileensium typographi, ad Franc. Cicerinum per-
 scriptæ epistolæ, e quibus multa ad typographiæ rei que adeo libra-
 riæ rationem attinentia disci possunt, ejusque eruditi librarii erga Ma-
 joragii scripta impensum cognosci stitidum. Julius Pflugius (quem
 Alciatus p. 82. 92. *Aratum* dixerat) in epistola gratulatoria ad Cardi-
 nalem quendam (quem Nicolaum Schonbergium e Nobilitate Misni-
 cæ fuisse conjicimus) accurate scripta, Cardinali consentit, in Synodis
 nullam esse spem sancienda concordia ecclesiastica, tollendique
 schismatis; agnoscitque operam potius dandam, ut vitia tollantur ex
 ecclesiis, revocataque disciplina veteri Deus a nobis vere ac pie cola-
 tur. Sed missis veteribus præteriti seculi epistolis, progrediamur ad
 propiores ætati nostræ & recentiores hujus seculi eruditorum literas
 e penu Gudiana depromtas. In quibus Dominicus Molinus epistola
 Italica ad Meursium data conqueritur, bibliothecam Venetam a Le-
 gato Hispanico Hurtado Mendoza esse compilatam, & optima Græ-
 cæ manuscripta a Cardinale Benevone (forte *Bessarione*) huic relicta,
 in Hispaniam aucta, ibi in regia bibliotheca Scorialensi conspici. Gra-
 vis est querela, quam pium Theod. Canteri pectus in sinum Meursii
 de collapsa Christianorum pietate ac probitate, quæ major apud Gen-
 tiles & potissimum Romanos veteres fuerit, effundit. Lipsium Lev.
 Torrentius gravissima elegantissimaque epistola (quæ etiam in XIX
 Decadibus epistolarum Lipsii in Centuriis omissarum, a Jo. Isacio Pon-
 tano Hardervici 1621 editis, p. 129. seqq. legitur) hortatur, ut ex sa-
 crarum literarum potius disciplina, quam gentiliū Stoicorum placi-
 eis morum doctrinam efformet. Kirchmanno Gruterus multa sug-
 gerit libro de Funeribus Rom. inservientia; Caselii scripta a Tengna-
 gelio collecta studiose, ut Kirchmannus edat, eum hortatur; eam
 tamen provinciam Conr. Horneio jam demandatam ab Augusto Du-
 ce Brunsvicensi monet; Discursus suos in Tacitum Baudio displicere
 nil curat; Plautum sub Taubmanni nomine a se edi narrat. Golda-
 stus in Epistola ad Goth. Jungermannum Etymologicæ, quod Magnum
 vulgo dicitur, auctorem esse quendam Megalum, inque MSS. con-
 stanter reperiri scriptum, *Ετυμολογικὸν τῆς Μεγάλου γραμματικῆς*.
 Daniel Heinsius, se extitisse affinis sui Rutgerii in Suecia defuncti
 hæredem, ipse profitetur. Piccartus queritur, præstanti ingenio ju-
 venes,

Ep. 77. seqq.

Ep. 107.

Ep. 46.

Ep. 99.

Ep. 115.

Ep. 116.

seqq.

Ep. 121.

Ep. 125.

Ep. 123.

Ep. 124.

Ep. 153.

Ep. 150.

Ep. 183.

Ep. 184.

Ep. 187.

Ep. 25. in
Append.

venes, in quibus Mart. Ruarus, ab Ern. Sonero fuisse corruptos, & Socini erroribus, quos ab Arminio is hauserit. infectos; quorum quidam a Senatu Norimbergensi carcere mulctati fuerint, alii Wittebergam, Jenam & Helmstadium se contulerint, ut plures in partes traherent; Ruarum coetui eorum museum commodasse, in quo sacramento se invicem obstrinxerint; libros autem eorum publice esse concrematos, interveniente voce praconis, quae impietatem illam dejerarit, & omnes ejus impietatis fautores complicesque ditione Norica brevi excedere jussit. Idem Piccartus, post absolutos Observationum historico-politicarum libros, Lexicon criticum se moliri profitetur. Josephus Scaliger Gifanium accusat plagii, qui literas amicorum, ex quibus aliquid didicerit, se accepisse negare consueverit, ut ea sibi posset arrogare. Fuisse addit hominem doctiorem quam probiorem, cujus doctrinam probet, mores exsecratur. Plura ex reliquorum doctorum virorum, Georgii Remi, Jani Rutgersii, Gothofredi Jungermanni, Conr. Rittershusii, Chr. Coleri, Jo. Caselii, Jo. Wowerii, Jo. Meursii, Fr. Lindenbrogii, Jani Gebhardi, Th. Reinesii, Jo. Fr. Gronovii, Is. Vossii, Marqu. Freheri, & aliorum epistolis delibare angustia propositi nostri vetat; nec diutius Lectorem moramur, qui multa scitu non indigna ex ipsis eo jucundius discet, quod praeter Latinitatis, in diversa quamvis orationis forma, nativam puramque indolem, τὸ ἦδ ὄ σφ scribentium, quod maxime delectat, in iis perspiciet. Nec de *Sarravianis* ut quicquam commemoremus, opus fuerit, quum in iis, jam quadraginta & plures ante annos editis, nunc e Gudiana bibliotheca lacunas modo, ab editore filio Isaaco, ut viventium parceret nominibus, relictas, expletas intelligamus; quas in suo exemplari Gudius, qui autographas Lutetiae Parisiorum inspexerat, adjectis quae in his deprehenderat verbis, restituit. Expectamus jam avide, quae has proxime excipient, *Salmasianae*, quas e literaria penu Guil. Anslarii acceptas Schalbruggium praelo paratas habere, editor harum doctissimus Burmannus confirmat.

ERRATA.

In Actis anni superioris pag. 149. lin. 10. II. pro *propriis lege rarioribus*. lin. 13. pro *a se lege a quibusdam*. In Actis anni mensisque praesentis pag. 104. lin. 4. pro *Rex & Senatus*, lege *Administrator & Senatus*.

* *

* *

ACTA ERUDITORUM

Publicata Lipsiæ

Calendis Aprilis, Anno M DC XCVII.

JOANNIS SCHILTERI CODEX JURIS ALEMANNICI FEUDALIS, cum Commentario ad singula capitula, ac Dissertationibus nonnullis huc pertinentibus. Accedunt ANTONII MINCUCCII de Prato Veteri libri sex de Feudis, e bibliotheca Parisiensi primum editi: item

BARTHOL. BARATERII libellus feudorum reformatus, & ANTONII

DADINI ALTESERRÆ de origine & statu feudorum pro moribus Gallie liber singularis.

Argentorati, apud Fridericum Spoor, 1696. in 4. Alph. 10. pl. 7.

Magna sunt hujus Viri merita erga utramque & publicam & rem literariam, quæ nos prædicamus in vivo, quæque post fata non reticebunt posteris. Si ad studia prudentiæ civilis maxime attendimus, nulla prope in his pars est, quam non dederit explicatiorem, per justa systemata, & commentarios. In singulis ad usum spectat hodiernum, ita tamen ut satisfaciat lectori suo propter varias quoque observationes, ac digressiones eruditas, ad rem præsentem facientes. Obtinet inter tam præclara ingenii monumenta locum non postremum codex ejus juris feudalis Alemannici, cum commentario: quem cum aliis ejusdem argumenti operibus, ibidem conjunctis, paulo uberius quam soliti alias sumus, nunc enarrabimus.

Præmittit ad notitiam pleniorẽ hujus juris præfationem, in qua de antiquitate illius, de utilitate & auctoritate in causis feudali- bus dijudicandis ac decidendis agit. Quoniam vero per consuetudines, inter diversos populos, jus feudale invaluit præcipue, fontes aperit §. 3, unde vel indagari rectius idipsum, vel reduci atque corrigari majore cum fide & integritate possit. Ne tamen in limine sta-

T

tiun,

tim, de nomine ac gente Alemannorum incerti essemus, eos describit in patria ac solo natali; item quo jure in feudalibus usi sint ab initio, proprio nimirum, non aliunde sumto & accepto; item quod successu temporis in scripturam sit redactum. Probat hoc ex potestate constituentium, ac postquam semel ita constitutum fuerat, ex libris judicialibus feudorum, positis in curiis dominorum, patria lingua scriptis, & ad usum perpetuum diligentissime adservatis. Sic vero per occasionem, ac velut in transitu, de lingua vernacula nostra, de forma litterarum ac scriptura majorum differit: quæ singula, uberius diducta, in glossario Germanico, cujus fecit spem nobis, coelesti aspirante gratia dabit. Qui successerunt in Imperio Carolingis, eos non pauca addidisse §. 15 ostendit, in comitiis præsertim Noribergensibus, quorum in codicis rubrica mentio facta est. Hinc vero docet, auctoritatem juris hujus renovati, ac per res judicatas, tanquam per supplementa aucti, non ex sola constituentium potestate, sed ex modo pariter constituendi, & more antiquo in comitiis recepto, æstimandam esse. Tempus comitiarum istorum statuit in titulo operis annum, post Christum natum, cio cc iv; in præfatione autem §. cit. 15 & 17. annum demonstrat cio ccviii, ac per testimonia historicorum confirmat: quia tunc post necem Philippi, Otto in comitiis procerum animos conciliare sibi facilius poterat, legibus prius in patria stabilitis, & additis necessariis aliis. Hiscæ satis discussis, progreditur ad jus feudale Saxonicum, & id Alemannico recentius tradit per indubitatas rationes. Pergit mox ad jus feudorum commune Longobardicum, quod Alemannico vel ideo præferri non posse ait, quia tantum in subsidium hujus receptum est. Sub finem præfationis ostendit, quinam sint meliores juris feudalis Alemannici codices, tam manu exarati, quam typis exscripti, qualis orthographia sit in illis, ac translatio in sermonem Latinum? Singulis istis probe expensis, contextum undique emendatum subjungit, additis in margine variis lectionibus & concordantiis, quas ita vocant, juris feudalis Saxonici veteris ac Longobardici, ex quibus judicandum rectissime, de convenientia ac differentia consuetudinum feudalium. Prius vero quam hinc transimus, ad capitula singula in commentario, propter auctoritatem juris hujus, adprime confirmatam, notamus adhuc, male & inique censuisse auctorem *des kurzen Gegen Bedenckens*

von der Thur Pfälzischen Vicariats - Gerechtigkeit / anno 1614 , quasi jus hoc feudale Alemannicum non sit tam antiquum aut sincerum, inque comitiis publicis receptum , sed opicum , sordidum , nuper excogitatum , superstitiosum & incertum. Scilicet inservit causæ suæ, quisquis ille sit , ac turpiter conculcat , quæ sibi obesse intelligit. Veteriora longe sunt , quæ Schardius *cap. XI. de origine Electorum* , ac Meichsnerus *in præfatione* , a nostro adducta , pronunciarunt.

In commentario ipso quædam sunt prænotanda : quod nimirum sine exemplo noster concinnum in jure feudali Alemannico demonstret ordinem ac nexum , eumque nec violentum aut longius petatum , nec a juris contextu alienum : deinde quod per singula capita , genuina juris feudalis principia eruat , & cum aliis in patria nostra juribus receptis conferat , in primis feudali Saxonico , & communi Longobardorum , addita subinde ad majorem in sensu lucem paraphrasi , & emendatione : denique quod præter casus feudales , quos ita vocant , res judicatas in curiis feudalibus , & inedita plurima documenta proferat , junctis passim monitis practicis ; ex usu hodierno ne jam dissertationes , consilia ac responsa feudalia , per occasionem inserta commemoremus. Ad *rubricam* diversum feudi significatum , ejusque differentiam ab allodio explicat , item quodnam sit vasalli , quodnam jus domini : ubi propter cognationem argumenti , bona emphyteutica , fiscalia , Salica , censualia breviter declarantur , infra autem plenius , de curiis dominicalibus & bonis laudemialibus. In vocem feudi mox inquirat , ejusque ætatem : inque transitu velut mentionem facit constitutionis perquam celebratæ , de expeditione Romana , quam vulgo adscribunt Carolo Crasso ; noster autem Conrado Salico vindicat illam , *cap. VIII §. 10 & seqq.* Verum neque satis erat , vocis incunabula detexisse , ipsius pariter juris feudalis originem , & quidem Germanicam , postea corripat ab institutis nostræ gentis , allatis exemplis , itemque legibus Caroli Magni , ac Lotharii Saxonis. Progreditur hinc ad varias divisiones feudi , ut considerationem hujus doctrinæ universalem rite absolvat : in quibus egregia habetur observatio de *homine ligio* , quem Cujacius cum *colono homologo* Codicis Theodosiani , non recte comparat : item de *Quiritibus* Germanorum ac Francorum , qui vulgo dicuntur *equites* , viri ac milites generosi. In *capite primo* explicat , quomodo moribus

Germanorum nobilitas præcipue sit orta ex dignitate militari: qua occasione interpretatur gradus clypei militaris, in Feudista Alemanno, & quomodo clypeus hic pervenerit ad ecclesiasticas personas eminentiores, sive wie ein Krumb: Stab gewachsen sene zu einem langen Speer. Notabilis in hanc rem est ipsius sententia §. 11. de clypeo militari ecclesiastico. Ex principiis istis mox transit ad alias personas, feudi capaces, & inter ultimos clypei gradus describit breviter die Freyen / Mittelfreyen / Schöppenbahre und Semperfreye / item die Ritter / Knecht und Dienst: Manne. *Altero capite* pergit in eadem feudi capacitate, ac differentiam inter nobilem vasallum ac plebejum explicat, tam in servitiis militaribus, quam judicialibus, ac sub finem jus feudale Saxonicum & Longobardicum confert cum Alemannico, in eodem discrimine clypei militaris. Sic & *cap. 3.* agit idem, ac de clerico, deque muliere quærit, an sint capaces clypei, des Heer: Schildes? & respondet ex moribus Francorum & Alemannorum, qui episcopatibus olim & abbatibus præfecerunt homines nobiles, patricos, & alios insigni doctrina juxta & pietate claros: immo post sacras functiones admiserunt eosdem ad investituram simultaneam, quam Alemanni die Lehens: Hand/Saxones vero die gesamte Hand adpellant. Hinc varia clericorum jura feudalia adducit, ac potiora ad fœminas thesi finali adplicat. Postquam ita præmisit, quam personæ sint capaces feudi, *cap. 4.* acquisitionem feudi originariam ac derivativam proponit. Ad illam refert feudum novum, ubi tres actus declarat, *promissionem*, quæ fit per expectativam in casum aperturæ: *constitutionem feudi*, quæ fit per contractum feudalem, sive investituram: ac *traditionem*, quæ fit per immissionem. Ad hanc refert successionem in feudo, & alienationem quamcunque habilem, ad fundum transferendum. Quoniam vero in utroque acquisitionis modo prævalet investitura, eam heic potissimum cum Alemanno contemplatur, in vocis ortu, symbolo vario, ritu, ac juris effectu: ubi per cessionem in curia feudali solennem, & receptam, in vasallum investitum transire statim ait dominium ac possessionem, ex l. F. 25 & 2 F. 32: unde etiam competit eidem utilis rei vindicatio, contra quam sentit vulgus Feudistarum, quasi per symbolicam ejusmodi traditionem nulla investito competat possessio, nullum prorsus dominium. Addit, ex quorum fecibus ita turbata sit jurisprudentia feudalis Germanorum liquida & illimis plane:

ne: ac sententiam suam ex rationibus & auctoritate meliorum probat. Quæ de fidelitate vasallitica sequuntur, probe excogitata sunt: inprimis quæ monentur de obedientia promissa in jurejurando principum ac statuum Imperii. Ex investitura, sive traditione feudi solenni, coram paribus, porro dijudicatur obligatio inter dominum & vasallum: quæ tamen ita se non habet, sicut mutua de jure civili, a qua neuter invito altero potest recedere: quia tacitum pactum inest regulariter contractui feudali, quamdiu vasallus non resignat bona fide in manus domini feudum, aut refutat illud. Pergit adeo *cap. 5.* ad refutationem feudi, quam definit, in partes suas distribuit, exceptiones ac limitationes addit, Saxonicumque feudale jus cum Longobardico conjungit, ut eo magis illustretur mos Alemannorum, *von Ufgeben / Uffagen*: quorum formulam in refutando feudo receptam declarat, ac simul ostendit, quomodo ex adverso non competat domino refutatio homagii, aut fidelitatis præstitæ: *der Herr mag dem Mann das nicht gethun.* Sicut autem vasallus *refutare*, ita dominus *homagium guerpire*, sive *werpire* dicitur, ex justa causa felonix. Post fidelitatem igitur præstitam, refutatione non facta a vasallo, nec justa dimissione ex parte domini, uterque certo jure gaudet: ille quidem pro pari curiæ habetur, hic vero si fidelitas nondum jurata, ante investituram urgere potest eandem, ut sic paratum habeat vasallum, ad obsequia & servitia promissa. Tradit hæc generatim *sexto capite*, nisi quod sub finem pauca de *officio strapa*, quod Papæ Cæsar debet, annotet: *sequenti* autem describit servitia militaria, inprimis *herobannum*, quorsum edicto sive banno vocantur omnes, immediati & mediati, sive vasallorum vasalli, qui tenere dicuntur *des Reichs-Uffterlehen / cap. VIII. §. 7. & seqq.* Inter exempla laudantur Rutheni comites, qui feuda sua Imperialia recognoscant a rege Bohemiæ: ubi de terra Advocatorum singularia. Quia vero in modo mensurave consistunt hæc obsequia, inde de tempore servitorum, quantum illud sit, deque sumtibus ad præstanda servitia requisitis, disserit erudite. *Octavo capite* in specie demonstrat expeditionis Romanæ originem, ad quam obligabantur summi præsertim Imperii officiales, qui præsentem esse debebant, ad splendorem ejus augendum: qua occasione numerum init electorum, sive ex publica administratione docet apertius, quinam inter principes Germaniæ jus

electionis peregerint. Hæc eadem causa est, cur in duplicem de expeditione Romana constitutionem inquiret, & alteram pseudo-Carolinam adscribat Conrado Salico, alteram Friderico Barbarossæ, quæ tamen non sit correctoria prioris. Jungit hæc explicationem *honestitiarum*, sive adarationis, quam Neapolitani ac Siculi vocant *adobam*, nostri *den Geld-Anschlag oder Ritter-Pferde* / itemque praxin hodiernam, circa obligatos ex matricula, cum annotatione temporis, quando sit indicta expeditio, & quando finem habuerit. Post explicata militaria, progreditur *capite nono* ad servitia judicialia. Ad facta quidem præclara nati sunt vasalli, sive ad originem clypei spectemus, sive ad virtutis impetum: neque tamen a judiciis & curiis feudalibus abesse possunt, in quibus pares audiunt, propter causæ ac generis dignitatem præcipue. Quoties igitur vocantur a domino, in curia debent comparere, non ad cognoscendam duntaxat causam, ad suffragandum ac decernendum, sed ad probandum pariter, si forte producantur testes, & postulandum, si lis aut mota fuerit, aut movenda. Ubi non comparent justo tempore, id est antemeridiano, fiunt culpabiles, *wethafft* / secus ac de jure civili, quo dies integer currit, usque ad finem: nisi excusent illos feriæ, aut dominus ipse sit in culpa, propter justitiam aut restitutionem denegatam rei debitæ. *Decimo capite* pergit ad quæstionem: an, si dominus per annum & diem vasallo justitiam deneget, ipsi pereat actio? ad quam decidendam ostendit forum competens ac praxin, circa litem inter dominum ac vasallum. Ab hac digreditur ad iudicium susceptum inter convasallos, & quidem possessorium: in quo explicando notat, quod contra juris communis regulam, non actor, sed possessor ac reus probare debeat. Hac in parte considerantur diversæ species probationum, *per corpus*, sive duellum, *per patriam*, sive honestos & inculpatores testes e patria, *per jusjurandum*, &c. Ubi propter iudicii feudalis possessorii competentiam, distinctio inter iudicem ordinarium & feudalem expenditur. *Capite undecimo*, in eadem materia titulum possessionis, sive investituram controversam explanat, quatenus contra dominum probatur illa manu jurantis vasalli, aut si hic non sit in possessione, per duos pares, aut literas quoque investituræ. Atque hæcenus allata, de investitura pure facta, sufficere possunt. Incipit deinceps *capite duodecimo* tractare investituram ex die incerto, vel
sub

sub conditione latentem aperturæ: quæ vulgo dicitur *expectativa*; *Geding / Lehens - expectantz / Unfall*. Istam describit, ac post multiplicem ejus naturam declaratam, commonstrat statim; quomodo differat ab investitura simultanea, de qua infra *cap. 16*; item quod ejus communis effectus sit, sive cum investitura detur, sive sine illa, ut careat possessione. In casu, quo duobus vel pluribus *expectativa* concessa est, eaque vel sine designatione, vel cum ea, quæ vim habet *expectativæ specialis*, ac generali derogat, solidiora ingerit, & *incertum* cum primis apud Saxones nostros, *das Jrr-Lehen* / ex errore natum esse tradit §. 6. Hinc in eodem Saxonum jure feudali interpretatur *expectativam tacite definitam*, *weñn das Lehen flüchtiglich / oder zur Fluchtsahl geliehen* / mortis causa, ad lectum possessoris decumbentis. Tandem contextu l. F. 27 diducto & illustrato notat, *expectativam* priscis Germanis incognitam fuisse; neque huc pertinere ait dogma civile, de fundo demonstrato, & non demonstrato, ad eludendam promissionem honeste factam. In *cap. 13*. hæc sunt potiora: qui possidet, non possidenti præfertur: item quod conditione aperturæ existente, immissionem *expectativarius* per nuncium a domino petere debeat: illo autem cunctante, si forte *expectativam* cum investitura acceperit, quod ipse possessionem adprehendere possit. Sequitur feudum annuæ præstationis, *das Pfund-Lehen*: id quomodo huc pertineat, in connexionem docet noster *cap. 14*. si maxime sit facta *investitura nominata* præstationis, vel quantitatis. Hic simul de valore antiqui feudi differit, deque præstationis annuæ differentia a feudo pecuniario, cameræ & cavenæ, per documenta prius inedita. Superest *cap. 15*. terminus, intra quem *expectativarius* feudum aperturæ generalis petere debet, annus nimirum ac dies, qui currit a momento scientiæ, ac probandus est ab actore. Quia vero dies non eodem spatio circumscribitur ab omnibus, hunc quoque explicat. Simultanea investitura, sive communitio feudalis, *cap. 16*. cum suis effectibus proponitur: quorum primus est, quod simultaneæ investitus non possit esse testis; in causa feudi communis: deinde quod in alienatione ejusdem contentire debeat, ob jus quæsitum: tandem quod in communitio tali viventes nominare debeant *provasallum*, *einen Lehen-Träger* / propter servitia domino præstanda. Huc usque de feudo nobili. Aliter se res habet circa ser-

vitia plebejorum, qui clypeo quidem sunt præditi, sed minus perfecti. Sic in causa feudali postulare possunt, exemplo parium, non autem nisi in curia domini sui. Hinc quæstio porro examinatur, an vasallus ad postulandum cogi possit? & caput de gravamine in sententia, sive de adpellatione finitur. *Cap. 18.* de numero parium, sive adfessorum in curia feudali, generatim concipitur, qui regulariter est duodenarius. Quomodo autem provocatio fiat speciatim, in feudo mediato, inque immediato, contra dominum, ex instituto majorum demonstratur. Hinc vetera Germanorum judicia provincialia, die *Käyserliche Land-Gerichte* / cum praxi hodierna componuntur. *Cap. 19.* occurrit quæstio de expectativa, sine consensu possessoris vivi concessa. Affirmativa placet Saxoni & Longobardo, cujus verbis in *l. F. 27* lux affertur. Negativam probat Alemannus, utut permittat successiones pactitias; sine dubio ex conditione & qualitate prioris ævi, quo diffidationes, die *Befehdigungen* / adhuc frequentabantur, per quas vivo possessori vel ignorantibus, vel invito, multa poterant inferri pericula. Quæ sententia nec hodie prorsus incognita est in aula Cæsarea, si præsertim superstes possessor immediati feudi contradicat. Ne tamen mitiores laudet Saxones noster, addit rationem juris apud eosdem: quos & Alemanni successu temporis secuti sunt. De jure possessionis deinceps pariter tractat, imprimis *cap. 20.* in cujus principio docet, utile dominium ex investitura simultanea competere, item possessionem absque fructuum perceptione esse posse: quod jus vulgo adpellant *den Insaß*. Facultatem modumque petendæ & adprehendendæ possessionis, jure investituræ factæ, *cap. 23.* ex nostro discere licet, cujus praxis heic ostenditur. *Cap. 21.* de feudo promisso alteri, alteri autem vendito, deque jure evictionis feudalis agitur. *Cap. 22.* proponit casum, quo dominus vasallum spoliavit feudo promisso, & ordinem judicii format. De quasi possessione quantitatis certæ ac redditus ex feudo pergit in *cap. 23.* & id observat speciale, quod possessione hujus vel quasi non concessa, nulla sit ejus transmissio. Quando autem dominus ejusmodi feudum retinet injuste, quid in foro tunc obtineat, breviter significat. Feudum minoris præstationis non gaudere jure postulandi, sive paragii, ac testimonii dicendi, *cap. 24.* demonstrat. Postquam igitur explicavit modos feudi acquirendi ac retinendi, jam progreditur ad modos feudi

amittendi. Explicantur ex his *cap. 25.* duo, qui jus personæ tangunt, *excommunicatio* sive exclusio a societate ecclesiastica, atque *proscriptio*, sive exclusio a societate civili: qui olim conjungebantur plerumque; das geistliche Gericht war dem weltlichen Schwerdt behülflich. Vestigia hujus rei supersunt in ordinatione Camerae Imperialis, ubi mentio fit *bulle Raymundi*. Si tamen probare vasallus potest, se non incidisse in bannum, tunc neque proscriptio vires habet. *Cap. 26.* agitur de feudo amittendo per alienationem, imprimis per oppignorationem, sub specie ac pacto retrovenditionis: quo casu domino revocatoria condictio ex lege competit. Hic subnectitur elegans observatio, respectu vasallorum alienantium, ex diversa illorum qualitate resultans: per quam alii sunt *Lehen-Manne* / ex feudo domini investiti, alii *eigen oder ledig Manne* / homines ligii, ex allodio domini investiti, alii denique *ewigliche Manne* / qui juri refutandi pro se & heredibus renunciarunt. Post regulam juris, de feudo per alienationem amittendo, quatuor ponit exceptiones, & §. 11. præcipue docet, quo jure utantur principes Germaniæ, in terris suis alienandis. Quoniam vero in judicio ad privandum solenniora debent esse omnia, ideo majorem definit numerum adfessorum ac testium *cap. 27.* De probatione minus solenni, respectu testium & adfessorum, agit *cap. 28.* Hinc transit a feudis nobilibus, sive militaribus, ad censualia, & quid statuendum sit in casu, quo possessor vasallus censum inficiatur, ex praxi illustrat, & hoc singulare ostendit, quod dominus censum petens, in curia probare debeat, feudum esse censuale. *Cap. 30.* subinfeudationem cum suis limitationibus exponit, ac Longobardi contextum r. F. 6. de titulis ecclesiasticis explanat. *Cap. 31.* jus amissionis propter inficiationem evolvit, atque jura domini, contra ingratum possessorem, ex feudista Saxonico comparat, & probationem zu ihm selber / per *mettertium*, sive manum tertiam exponit. Sequenti *cap. 32.* iustam rerum feudalium, ac pertinentiarum designationem, si dominus eam requirat forte, breviter insinuat, cum praxi quarundam curiarum, in quibus præter feudum ipsum, singulæ ejus partes actis & protocollis inseruntur, eine richtige Verzeichniß des Lehen-Guts mit Erzählung aller zugehörigen Stücken: unde fiebat sæpius efficax probatio, tanquam ex instrumento investituræ. Subfeudum a superiore evictum tractatur *cap. 33.* In hoc sunt extantiora, quæ subvasallo com-

petunt jura, contra intermedium, sive subinfeudantem, feloniam convictum, & domino ipsi, contra subvasallum: quia hic superiori invito non potest obtrudi. De petitione subfeudi ex jure Alemannico, Saxonico & Longobardico communi, per regulas & exceptiones, agitur capitibus 34. & 35. In *cap. 36.* de feudi amissione, per consensum tacitum, in utramque partem Auctor disquisit. *Cap. 37.* casum illustrat, de vasallo ad certam causam citato, an si dominus vel iudex eam negligat, respondere teneatur ad aliam, ad quam non est citatus? Negativam tuetur, ac jus feudale Saxonicum emendat. *Cap. 38.* procuratorem feudalem sub cautione rati considerat; ac triplicem hujus cautionis effectum indicat. *Cap. 39.* natum postumum suspendere ait conditionem expectativam: quia pater sine liberis non decessit. Inter ultimas species amittendi feudi est defectus natalium, qui *cap. 40.* ex 2. *F. 26.* ejusque capitulo notabili admodum *Naturales* deducitur. Hac vero occasione, de matrimonio inaequali, & legitimatio-
ne Caesaris ad successionem, ex archivis notantur particularia. Fluit ex hoc eodem defectu alius in clypeo, non militari, ac nobili: quorum refertur, si quis proscriptus sit, necem voluntariam alterius, vel spolium commiserit: qui *cap. 41.* inter causas habetur, cur dominus renovationem investiturae denegat: cui subjungitur tractatio de loco ac tempore investiendi. Post feuda nobilium militaria, & minora alia, cum suis juribus declarata, procedit feudista Alemannus ad regalia, sive majora principum, cui noster lucem adfert *cap. 42*; ubi statim in principio naturam eorum interpretatur, item quomodo differant a feudis vexillaribus, quae imperite confundantur a nonnullis. Hinc digreditur ad *feuda pontificalia*, *geistliche Fürsten-Lehen* / ac post differentias inter haec & illa monstrat utrisque communia, inprimis *immedietatem*. Ne vero in statu principum aberraretur, ac singuli habeantur pro iisdem, eos discernit in mediatos & immediatos, in *schlechte und Reichs-Fürsten*: quales inter seculares & ecclesiasticos dantur. Alterum commune est *individuitas*, ex majorum instituto: ubi de tempore, quando principatus & comitatus in Germania dividi coeperint. Inter specialia quaerit mox, quando episcopis apud nos vexillaria feuda sint concessa, cum jurisdictione criminali? item a quibus & quando haec jurisdictio data sit urbibus mediatis? Quia autem jura principum sunt varia, hinc de potestate illorum agit
ordi-

ordinaria ac delegata, de officio Imperiali, de differentia inter feudum principis, & officium principis feudale, per exempla vicariatuum in Imperio, & iudice Cæsaris Palatino. Successio, legitimus ac derivativus modus acquirendi feudi, describitur *cap. 43*, cum feudi renovatione, cui opponitur ejusdem repudiatio. Inter succedentes ab initio tantum erant descendentes, quibus post preces legitime factas ad impetrandam investituram, dominus erat obligatus, ut feudum concederet. Longobardi deinceps successionem ad collaterales extenderunt, quos nostri & alii secuti sunt. *Cap. 44*. usque ad *cap. 48*. explicatur petitio feudi, in casu si dominus vasallum vi expulerit; ubi sit actio contra dominum instituenda; item quod ex facto parium impedita renovatio, post petitionem legitime factam, non obsit vasallo: tandem quomodo testes nominari ac produci debeant, in controversia vasalli cum domino. In *cap. 48*. causas excusationum, de non petita investitura, tractare incipit, respectu ætatis minoris, ex parte domini ac vasalli. Hæc quidem differit de minore domino, & cum Bitschio ex 2 F. 3 statuit, quod is quoque minor dicatur dominus, qui egressus est infantiam, licet adhuc sit in ætate pupillari: quem Alemannus vocat *domicellum*. Ab hoc vero peti omnino debet renovatio investituræ, sive tutorem habeat, sive non habeat: quia renovatio hoc in casu est de jure valida, utut sine auctoritate tutoris facta sit. Sed qui subinfeudavit, eodem jure non gaudet, *cap. LIV*. quia tum demum investire potest subvasallum, si prius ipse accepit investituram. *Cap. 50*. ætatem vasalli, ac pubertatem feudalem, wenn er lehnbar ist / in sequenti autem diversam pubertatis rationem, ejusque probationem tradit. *Cap. 52*. notat duo, ex praxi feudali: alterum, quod tutor nomine vasalli minoris renovationem impetrans, promittere debeat, sese feudum pupilli rite administraturum esse; immo nomine tutorio juramentum fidelitatis præstetur in aula Imperiali: alterum est, quod si plures vasalli minores fuerint, singuli vel in communione manere, vel dividere feudum possint. Illo tamen casu requiritur, ut major natu renovationem petat nomine reliquorum impuberum: qua occasione noster *de jure senioratus* breviter agit. Duobus capitibus insequentibus id speciale jus circa evictionem tradit, quod sola tutoris auctoritas contra petitozem non sufficiat, sed quod ipse dominus investiens obligetur, ad evictionem impuberi præstandam:

dam : item quod vasallus impuberi domino prius non debeat servire, quam vestitus sit. Quando autem dominus vasalli minoris tutelam susceperat olim, tunc feudum tale *in custodia domini* esse dicebatur, *in Anfall* / usque dum minor ad servitia foret aptus. Interea temporis poterat dominus feudi pupillaris fructus ad alium transferre, vel ipse retinere. Usus hodiernum noster sub finem capitis demonstrat : ubi de taxa in aula Cæsaris. *Cap. 56.* docet, quid obtineat, in oppignorato feudo a tutore : sequenti vero, an peti rursus debeat investitura, si minor dominus factus sit major. *Cap. 58.* alia legitima impedimenta non petita investituræ, ac simul jus accrescendi in jure feudali Germanico exponit. Si feudum ex allodio domini fuerit, idemque negaverit renovationem investituræ, quaritur, an vasallus actionem, & coram quo illam habeat? Respondet noster ex praxi antiqua & hodierna, *cap. 59.* In *cap. 60.* & *61.* agere pergit de renovatione uni vel pluribus facienda ex fratribus, atque juris hujus limitationes, itemque exceptiones proponit, cum declaratione ulteriori *juris senioratus*, de quo *cap. 52.* sub finem dicere cœperat. *Cap. 62.* nova exceptio contra dominum urgetur, quod feudum, sine consensu ejus alienatum, non aperiatur, si statim recuperetur ab alienante. Neque corporis vitium, e. gr. in cœco aut muto, causa est, cur investitura denegetur, aut feudum aperiatur domino. De hoc autem vitio agitur *cap. 63.* prolixius : estque vel nativum, vel superveniens, & quidem utrumque rursus vel corporis, vel animi : quorsum in curia feudali respiciendum est accurate. Aliter videtur se res habere in feudo, quod vidua jure dotalitii possidet, aut jam tertio per expectativam *se sine liberis*, conditione existente concessum est, circa renovationem feudi nimirum : quo de casu agitur *cap. 64.* In sequenti explicat noster jus investituræ simultaneæ, si hæc neglecta fuerit a fratribus, iisque pluribus, qui ab initio feudum acceperant pro indiviso, postea vero sine consensu domini diviserant, nec in divisione illam sibi reservaverant. *Cap. 66.* evictionem feudalem breviter cum Alemanno tractat. De feudis foemineis addit, quod renovatio, propter servitia non præstita, non sit deneganda foeminis : quia loco servitiorum præstent hostenditias, sive decimam fructuum annuorum partem : deque simultanea monet *cap. 68.* quod eam filii cum patre quoque petant, ad majorem in jure successionis cautionem. Quod ex feloniam dominus obligetur ad investituram renovandam, mox traditur

in casu, quando vasallus refutat feudum sub conditione accepta, ut alter de illo investiatur: quam tamen non implet dominus, sed feudum sibi retinet. Hinc *cap. 70.* differit, quomodo ex antiquo vel paterno fiat novum: inque possessorio feudali, ejusque petitione ac feudalis rei vindicatione, transmissione, itemque feudi amissione progreditur per casus ac resolutiones ad *caput* usque *86:* ubi per tria sequentia probatio domini adversus vasallum, & actio ejusdem, ad Imperii servitia praestanda, cum iudicio parium declaratur. *Cap. 89.* argumentum explicatur notabile, de alienatione vasallorum, & illustratur per exempla: porro hecitur jus confiscationis, quod ex consuetudine Alemannica mitius deprehenditur erga filios, quam ex jure Romano, a Carolo IV in aurea bulla repetito. *Cap. 90.* tractat de foro competente, in feudalibus, deque modo procedendi, & ad capitula *1 F. 26.* ac *2 F. 46* pauca adducit, sed a paucis observata. De expectativis, annali termino, satisfactionibus, ac retinenda possessione contra tertium, a domino investitum, deque clypei militaris imminutione, homagio, & servitiis praestandis inferiori domino per substitutum, potiora noster in antecedentibus exposuit: quae aliquot capitibus heic, juxta seriem Alemanni repetuntur. *Cap. 97.* de feudo fiduciario monstrat, quod ita vasallo concedatur, ut illud statuto tempore, pro certa quantitate, restituat domino. Hac occasione differentiam inter pignus & fiduciam ostendit, & casus quosdam feudales huc pertinentes decidit. Quoniam vero sub finem capituli prioris revocatoriae ex pacto fiduciae & offerendi mentionem fecerat, ideo sequenti hoc *98,* de probatione domini, in causis & actionibus maxime poenalibus, quas dominus contra vasallum institueri potest, monita practica & cautelas addit. Hinc aliud pactum, ex vasalli parte, de non refutando exponit. *Cap. 100,* ac duodecim insequentibus de variis speciebus feudorum, de proprio, pignoratitio, de feudo scuti, dem *Schild-Lehen* / eoque revocabili pro arbitrio domini, de feudo camerae, conjuncta viri & uxoris investitura, pupillari, de feudo in fraudem domini subinfeudato, de fundo censuali, & feudo censuali, de feudo jurisdictionis, & ambachtiae, sive gastaldiae, palatii sive ministerialium, cum Alemanno noster procedit ad ordinem iudicii feudalis, sive processum in curia domini: quem deinceps a *cap. 114* continuat ac describit, per communem praxin, in-

terspersis documentis feudalibus vix dum editis, ad caput usque 145. Heic denique regreditur ad quasdam feudorum divisiones, ac de feudo ex allodio, de feudo castrensi, & expectativa in hoc eodem, item de cessione feudali, subinfeudatione, transmissione & amissione feudi castrensis notabilia profert varia, inque feudo franco, ac burgo magistri concludit.

Quemadmodum vero nihil simul incipitur ac perficitur, in studiis præsertim amœnioribus, ita noster absolvit quidem commentarios, ad singula capita juris feudalis Alemannici, sed pro incomparabili sua industria quædam, opere jam fervente sub manibus typographorum, observavit non protrita, quæ sub titulo *Supplementorum* adjecit. In explicatione rubricæ breviter egerat, inque transitu quasi, de *feudo oblato*: heic vero ex archivis nonnulla depromit, notatu digniora. Subjungit mox responsum Facultatis juridicæ Argentoratensis, de *feudo mere hereditario*, & hypothese probe firmata, unde quæstiones feudales decidendæ sint, porro ostendit, feudum controversum, Ingweiler, inter comites Leiningenses & Hanovienfes, esse hereditarium simpliciter, in quo foemina, una cum masculis ejusdem gradus succedere, & remotiores agnatos excludere possint, allatis variis rationibus dubitandi, eisque solutis abunde, secundum mores ac jura Metensis episcopatus, itemque ducatus Lotharingici. Addit statim in tali casu, quousque valeant renunciationes foeminarum. Præter supplementa accedunt tres dissertationes, quarum prima complectitur potiora, ex jure feudali Teutonico, *de investitura principum Imperii simultanea*, speciatim quoad successionem Lauenburgicam. Facta hæc esse videtur, non tam ex casu nostræ ætatis, quam ad voluntatem superioris, qui de Germanorum institutis feudalibus, per Saxoniam imprimis, certior esse volebat. Cum hac, propter auctoritatem juris, quo principes utuntur, in causis præcipue successionum decidendis, conferri potest §. 20. diatribæ, *de natura & origine juris publici*. Altera est *de curiis dominicalibus von Ding-Höfen* / in Alsatia frequentatis, sicut ex documentis connexis patet. Ultima est *de bonis laudemialibus*, quæ vulgo adpellant *Chrschäftige Güter* / ad mores pariter directæ, in superiore Germania. Ideo autem has dissertationes indicare tantum voluimus, quia in manibus doctorum jam antea fuerunt, & propter argumenti convenientiam,

imo

imo & propter solidiorem argumenti tractationem, recusæ sunt. Talis quoque est *commentatio*, perquam erudita, ad 2 F. 50 de natura *successionis feudalis*, in qua *linealis* præsertim origo, atque usus ejusdem in foro Germanico demonstratur. Hæc quoque data occasione scripta censetur, studio justitiæ & veritatis, citra affectum & juris detorsionem.

Hisce præmissis & accurate traditis, ex jure ac moribus Germanorum, aliorumque populorum, noster ad edendum atque emaculandum opus ineditum feudale Antonii Mincuccii de Prato Veteri accessit, idque cum præsentis commentario feudali conjunxit. Quantas ipsi gratias hoc nomine debeant juris feudalis doctores & studiosi passim, facile intelligimus: quia plures inde a scriptoris obitu crebram ejus mentionem fecere; alii propter ordinem & lucem in feudalibus majorem, vel inspicere tantum voluere sex Antonii Mincuccii libros, quasi depositum venerabile; nonnulli denique editionem præmiserunt ejus, ex codice unico, quem exstare adhuc opinabantur. Sed omnes illi vana spe turbant vota meliorum. Rittershusii sententia, contra Goldastum, qui opus hoc ab infesta manu putabat interversum esse, probatur eventu: quod nimirum Antonius iste nondum perierit, sed latitet in bibliotheca, inque lucem protrahi aliquando possit, si in manus incidere hominis, rerum feudalium non imperiti. Ericus Mauritius, primum in Academia Tubingensi, hinc in Kiloniensi celebris antecessor, tandem in camera Imperiali adfessor, propter scientiam juris, & variam doctrinam habebatur pro illo, qui ex codice proprio melioris notæ opus feudale hoc restitueret. Verum desideriis undique flagrantibus non satisfecit, quod vel negotiis publici muneris impediretur, vel sanitate minus constanti ab hoc proposito averteretur, usque dum per fata spem cunctis de se, atque libro toties injectam prorsus extenuaret. Fuit tamen in peregrinatione, laudabiliter suscepta ac peracta, non infelix, nobilissimus vir, Christianus Guilielmus ab Eyben, in aula Brunsvico-Cellensi consiliarius hodie, qui inter libros manu exaratos, in bibliotheca regia Parisiensi, Mincuccium hunc forte deprehendit, & de reperto viros celeberrimos Obrechtum & Schilterum certiores reddidit. Ille cum bibliothecario Thevenotio statim egit per litteras, ut thesauri hujus copiam faceret Jo. Philippo Schmidio, Argentoratensi. Hic vero memor
offi-

officii sui, quod ad studia pertinebat imprimis amplificanda, librum clarissimo Schmidio concessit, a quo alter, id est noster, illum accurate descriptum recepit, & per editionem denique ejus vota absolvit eruditorum. Plura in præfatione ejus ad opus ipsum conferantur. Ne tamen solus iste, ex diuturno squalore, Musis indignantibus, prodiret in conspectum omnium, comitem ei dedit Bartholomæum Baraterium, Italum pariter, nec ætate, nec indolis bonitate adeo disparem. Jam antea quidem ediderat illum Nicolaus Rigaltius, non tamen ubique ad fidem codicis manuscripti. Noster igitur, sicut eundem denuo collatum, immo auctum & emendatum acceperat a laudato Schmidio, ita quoque integrum, pro candore sincero, & affectu singulari erga hæc studia, ad usus communes vulgavit. Quoniam vero isti fere explicant jus commune feudorum, neque ad gentem nostram adeo, vel aliam respiciunt, cui peculiare circa feuda sunt consuetudines ac leges, ideo sub finem operis recensiti, coronidis instar adjicitur liber Ant. Dadini Alteserræ, de origine & statu feudorum, pro moribus Galliarum qui nec amplius est nimis, ut lectorem in alienis detineat, nec brevis est ita, ut parum lectori prodesse queat.

Martin Diefenbachs / Evangelischen Predigers zu Franckfurt
am Mayn / Judæus convertendus.

Hoc est:

*MARTINI DIEFENBACHII, FRANCOFURTI AD MOENUM
Verbi Divini Ministri Evangelici, Judæus convertendus, sive varia Theo-
logorum celeberrimorum doctorumque virorum aliorum judicia
& consilia, quo pacto Judæi alicujus conversio
omnium optime institui queat.*

Frankofurti ad Moenum, apud Fridericum Knochium, 1696. in 4.
Constat Alphab. 1.

EX sacri, quod gerit, muneris ratione, duobus Judæis ob sua facinora Frankofurti ad Moenum ultimo supplicio afficiendis adesse, eorundemque ad fidem Christi conversionem tentare jussus fuerat perquam reverendus Auctor, qui ut hoc negotium eo rectius perficeret, diversos diversorum Auctorum libros consilia eo spectantia exhibentes sedulo evolvit: ac ut laboris hujus fructus ad publicum quoque redun-

redundaret omnibusque communis esset, ista in hunc tractatum peculiarem congeffit, qui proin, ut ipse alicubi innuit, Catalogus Bibliothecæ Anti-Judaicæ haud immerito nuncupari posset. Præfatus autem aliqua de insignibus difficultatibus, quæ Judæorum, ac inprimis maleficorum, conversionem circumstant quidem, non penitus tamen inter τὰ ἀδίνατα detrudant; ad ipsam modorum, quos ad hunc scopum saluberrimos varii subinde judicarint, enarrationem progreditur, consiliaque primum Lutheri commemorat; inde, quid e Lutheranis Nicolaus Selneccerus, Wolfgangus Franzius, Michael Havemannus, Georgius Calixtus, alique, & inter hos præ reliquis Jo. Mullerus, ac hodiernum superstes celeberrimus Esdras Edzardus heic suggererint, prolixè tradit. E Reformatis Joannem Hoornbeckium & Johannem Coccejum in hoc labore occupatos introducit. Ex Arminianis Hugonis Grotii & Philippi a Limborch monita & exempla allegat. Ex Socinianis Faustum Socinum ipsum & Valentinum Smalcium doctores huc advocat, & ex Papistis maxime Thomam a Jesu, Petrumque de la Cevalleria methodum Judæos convertendi itidem prævisse asserit. Mentem vero auctorum hætenus a nobis insinuatorum aliorumque solum indicasse nondum ipsi satis est, quin potius ad unamquamque sententiam sigillatim refert, quid circa eam aut alii monuerint, aut ipse monendum existimet. Qua occasione sensum atque pondus dictorum Gen. XLIX, 10, 11, 12. 2. Sam. VII, 19. Jer. XXIII, 5, 6. XXXI, 31. seq. Dan. IX, 27. & similium, a Theologis Christianis opponi alias Judæis solitorum, uberius explanat & confirmat. Inter cætera autem Scripturæ Veteris Testamenti loca, quinquagesimum tertium Esaia caput maximopere celebrat, ejusque singularem adversus Judæos vim demonstrat. Quæstionem, utrum ex solo Testamento Veteri convinci queant Judæi, affirmando definit, non raro tamen & Novum Testamentum cum fructu adhiberi posse addit. Doctrinam de Chiliasmo parum heic idoneam esse ac proficuum contendit. Talmudem & libros Rabbinicos, itidemque Cabbalam Judaicam, subsidium exiguum aut plane nullum hodie Christianis, Judæorum conversionem quærentibus afferre statuit. Ridiculos etiam, similiterque nimium severos procedendi in hoc labore modos indicat, & indicatos serio dissuadet. Generatim autem observat, non unam aliquam determinari posse methodum, veluti ubivis æque commode

insevituram, sed habendam esse imprimis personarum rationem, ac aliter doctiores & peritos, aliter indoctos ac rudes, alio modo sponte sese offerentes, alio invitandos demum tractari debere annotat. Francisci Hentici Hoyerii, Pastoris in Frisia Nordensis, methodum olim adhibitam valde commendat, eamque ex libello ipsius Germanico Helmstadii A. 1679 sub titulo, *Conversus Judæus*, vulgato his partibus absolutam refert: quod convertendum primo de Judaismi hodie vigentis facie infausta, ac deinceps de Christianismi in Mose, Prophetis ac Psalmis apprime roborato fundamento convicerit. Mox aliquot exempla in medium adducit, quam miranda sæpe ratione in præparandis ad conversionem Judæorum animis, & in obstinata eorum malitia reprimenda, divinæ providentiæ uti placuerit; quemadmodum & auctorum, qui plura ejusmodi collegerint, indicium haud contemnendum subministrat. Ulterius se deprehendisse testatur, quod apud istos, quibuscum sibi res fuerit, Judæos duo hæc argumenta magnum præ reliquis pondus obtinuerint; (quamvis neutrum eorum aut istis aut aliis quibuscunque victum doleat;) unum, quando e Deut. XXI, 13. suspensum abominabilem esse coram Deo dixerit, unde amplius hoc urserit, quod ipsis, utpote qui suspensio jam puniendi essent, non aliud abominationem istam effugiendi medium suppetat, nisi fides in Christum, qui maledictionem hanc suo merito sustulerit, & propterea ipse inter suspensos numeretur: alterum, quando Judæos perpetuo de sua salute anxios hæere, aut Christianos e contra firmissima hæc fiducia gaudere ostenderit. Quibus ita pertractatis, in voto tandem isto desinit, ut non pii modo Magistratus, sed & Christiani quilibet, de removendis obstaculis frequentiore Judæorum ad fidem Christi adductionem impredientibus solícite cogitent. In horum autem obstaculorum numero nimia esse censet privilegia, quæ subinde Judæis in terrenæ felicitatis augmentum (quod eorum pervicaciam magis magisque confirmet,) offerantur; vitamque deinceps Christianorum impiam ac dissolutam, quam Judæi in eodem cum his consortio degentes, nunquam citra scandalum & ipsius religionis uberiores detestationem intueantur. Hæc summa est præsentis operis, cui duplicem adhuc appendicem subjungere reverendo Auctori visum est. Harum una narrationem exhibet de Judæo, Pragæ A. 1694 rotæ imposito ob homicidium nefandum, quod

is in puero, alterius cujusdam Judæi filio, transitum ad Christianos machinante patrauerat. Hunc nullis Jesuitarum suasionibus, quibus eum ante a Judaica superstitione revocare studuerint, commotum fuisse, est in rota jacentem, & plurimis gravissimisq; percussionibus jam pæne confectum, alta voce baptismum postulasse, & hoc impetrato in clara nominum Jesu, Mariæ & Josephi invocatione spiritum emisisse, ex actorum publicorum fide Auctor recenset. Inde vero ansam apprehendit plura eaque notatu haud indigna coacervandi, unde factis colligas, quanto odio Judæi suos, quos a Christiana fide parum abhorrere intelligunt, prosequi consueverint. Posterior appendix opposita est iis ex Papæorum numero, qui Martinum Bucerum sub finem vitæ Judaismo se addixisse perhibent: Commentum enim hoc malevolorum esse Noster docet, quod ubi latius refutavit, eundem nec a Zwinglii partibus stetisse, adversus alios contendit.

DISSERTATIONS SUR L' EXISTENCE DE DIEU &c.

Hoc est:

DISSERTATIONES DE EXISTENTIA DEI, QUIBUS VERITAS illa ex universali prima mundi antiquitatis historia, ex Epicurei & Spinosiani systematis vanitate, & denique e characteribus, divinum quid in religione Judaica, nec non in propagatione Christianæ esse evincentibus, demonstratur ab ISAACO

JAQUELOT.

Hagæ Comitum apud Steph. Foulque, 1697. in 4. alph. 4.

Reservavit nos in ea tempora Deus, quibus Evangelii quoque radiis collustrata, eoque melior mundi pars, in eum furorem adigi vidit complures, ut de prima eaque evidentissima veritate stulte addubitantes, in eo ipso non postremam ingenii atque eruditionis suæ laudem collocent. Quos licet tanquam insanos & mente captos merito prudentiores contemnere possint, ea tamen humanæ indolis in omnem malitiam, absurdissimamque etiam, pronæ est conditio, ut facile permiserit majora indies capere insaniam istam incrementa. Quod cum viderent ii, in quorum præcordiis altiores virtus atque religio egerant radices, aperto Marte monstrum istud oppugnare, & a DEO, quem sancte venerabantur, insane sese efferentis creaturæ

injurias defendere aggressi fuerunt. Attamen eorum nonnulli, omnis generis sine delectu adhibitis argumentis, effecerunt, ut non defuerint adversariis latebræ, ad quas sese passim recipientes, confici penitus atque aboleri hactenus non potuerint. Alii metaphysicis tantum usi rationibus, omnium captui minime attemperatis; ita comparata esse plerorumque hominum ingenia fuerunt experti, ut non facile moveri se patiantur argumentis, a mentibus eorum, quæ corporeis tantum rebus assuetæ sunt, tanto intervallo remotis. Utrumque igitur sibi cavendum esse clarissimus Auctor, cujus in hoc negotio exantlatos labores nunc exponere constituimus, existimavit. Qui diligentissime omnibus hujus controversiæ expensis momentis, in luce adeo clara veritatem hanc sese collocasse confidit, ut non posse non dare manus persuasum habeat eos, qui argumentorum nexus mente sequi didicerint. Præstare autem hoc aggressus est quatuor Dissertationibus, quarum summa capita, qua fieri potest brevitate perstringentes, efficere tentabimus, ut Lectori de genio hujus libri luculenter constare possit.

cap. I. In prima igitur harum Dissertationum existentia Dei veritatem ex historia mundi evincit. Quam prout a Mose tradita fuit, in dubium vocari non posse, omni profuso eruditionis, qua gaudet, apparatu persuadet. Ut autem potiora eorum, quæ allata ab eo sunt, recenseamus, primo statim loco eum ostendere monemus, existentiam divinam in ipsis sacris literis non tanquam doctrinam, quæ fide simpliciter sit amplectenda, proponi, sed argumentis ab hujus universi creatione petitis solide dari confirmatam: quam ob causam etiam hujus creationis historia fuse & luculenter ob oculos nobis ponatur.

c. II. Hanc autem minimè scrupulosorum hominum dubiis relinquere locum, ex ipsa ejus consideratione clarum evadere, cum non tantum creatum esse mundum in ea Moses indicaverit, sed certo etiam tempore ætatem ejus definiverit, omneque quod ab ea ad suam usque ætatem patebat spatium, rerum gestarum impleverit narratione: cum contra nationes istæ, quæ canam adeo jactent antiquitatem, quæ omnem fidem superet, facile vanitatem suam prodant, rerum defectu, qui tantum in eorum historia inane relinquat: perpetuus autem veritatis historicæ character sit, si continua serie rerum gestarum narratio procedat, ita tamen ut cum aliis consentiat monumentis. Præterea exiguam adeo ætatem mundo ad suam usque ævum tribuere

Mosen,

Mosen, ut facillime falsitatis convinci potuisset, si aliter res sese habuisset. Imo cum post diluvium denuo quasi resurrexisset mundum, atque etiam aliquot post illud ætatibus unam linguam inter homines obtinuisse dicat, facile ab Ægyptiis, Assyriis aliisque vicinis, incredibilem antiquitatem jactantibus, unico monumento in diversa lingua ante illud tempus exarato refutari eum potuisset. Quorum populorum linguam sapientiamque cum Mosen maxime sibi reddidisse familiarem constet, quod ausus fuerit brevem adeo ætatem rebus hinc tribuere, nisi divinitus de veritate historię suæ convictus, probabile non fieri. Ast vero inquitur ii, qui sua maxime interesse putant, ne impietatis plane deserantur partes: facile fuit Mosi, quicquid visum fuerit, comminisci, & suæ pariter ac sequentium ætatum hominibus obtrudere, cum incognita prorsus sit temporum, quorum historiam persequitur, ratio, nec monumenta supersint vel superfuerint unquam, e quibus falsitatis aperte ille convinci potuisset. Quod ipsum miserrimum latibulum cum pro arce veluti stolidi homines habeant, ad bellum religioni faciendum commodissima, maximo conatu dissipare clarissimus Auctor est aggressus. Atque adeo ostendit, quod quamvis immanem optimorum monumentorum vim temporum injuria nobis iverit ereptum, non careamus tamen iis, quæ abunde nobis veritatem historię Mosi persuadere queant. Imprimis eo tempore, quo maximo studio hujusmodi quæstiones inter Christianos Paganosque agitæ fuerunt, ingentem monumentorum huc pertinentium numerum superstitem fuisse observat. Speciatim autem commemorat eos, qui de foundationibus urbium, de artium atque scientiarum inventionē, de illustrium nationum gestis aliquid literis consignaverant, item qui annales aliaque hujus generis scripta condiderant, quos multa negotio isti conducibilia præclaro studio conservasse existimat. Verbo, quemadmodum Judæi pervulgata sententia Christianorum fertur bibliothecarii: ita Græcis quoque divinam providentiam usam esse, ut eorum auxilio conservarentur monumenta, Mosaicæ historię confirmandæ idonea. Quæ etiam effecerit, ut iis pariter atque Romanis causa occasioque non una fuerit subnata, quæ ad ea curiosius indaganda adigerentur. Præcipue observatu non censet indignum, quod etiam ante Christianismi origines, Epicurei sua de mundi æternitate sententia aliis Philosophis, æternitatem ejusdem defendenti-

c. III

p. 29

p. 32

p. 30

p. 32

bus, studium istud necessarium quasi effecerint, ut antiquissima mo-
 numenta sedulo rimarentur, si quod inde opinioni suæ præsidium pe-
 ti posset. Nec multum juvare existimat adversæ causæ patronos,
 quod hujusmodi monumenta, licet tum extitisse concedantur, hodie
 tamen nusquam compareant: namque Auctores diligenter recenset
 nostræ ætati familiares, qui, quantum præsentis negotio sufficere posse
 videtur, scriptis suis summa cum cura inseruere. Ut autem eo magis
 pateat luculente, insignem omni ævo hujusmodi monumentorum,
 quæ ætatem tulerint, eoque vel confirmandis vel destruendis Mosaicis
 traditionibus inservire potuerint, extitisse copiam, aliquot capitibus
 venerandas hujusmodi antiquitatis reliquias, quarum apud Auctores
 aliqua mentio extat, narratione persequitur. Inter eas primo loco
 recenset hymnos, quibus antiquissimis temporibus rerum gestarum
 conservabatur memoria, cujus moris vestigia in ipsis S. Literis curiose
 indagavit; urbes item, templa aliaque ædificia æternitati consecrata,
 quæ cum innumera fere fuerint, inscriptionibus suis illustria, proba-
 bile non esse ait, in tanta copia tres diversarum linguarum inscriptio-
 nes reperiri non potuisse, XII seculis solum Mose antiquiores, (quo
 tempore ille universo orbe unicam adhuc linguam obtinuisse dicat)
 nisi verissima ista ejus assertio esset. Simili modo a Deorum simulacris
 & consecratis iis anathematibus, a sepulchris atque tropæis, a viro-
 rum illustrium statuis, columnis item atque aris, quibus obtectum
 fere universum, qua habitatur, orbem fuisse ostendit, argumentatur.
 Præterea nummos quoque & annulos inter monumenta refert, qui-
 bus rerum hujusmodi notitia conservari potuerit. Eidemque rei
 gentium quoque commercia inserviisse demonstrat, quibus earum
 inter se invicem bella, & mercium commutationes, ab antiquissimis
 temporibus occasionem dedisse ait, quas proinde cognitæ sibi invi-
 cem fuisse, ex cultuum & ceremoniarum sacrarum communione, ex
 nominibus quibus se mutuo appellarint, aliisque rebus dat probatum:
 quin & exilia, Philosophorum itinera, & alia hujusmodi non permisisse,
 ut parum cognitæ sibi invicem essent nationes, longis licet terrarum
 spatiis divisæ, prolixè confirmat. Bibliothecas deniq; in quas tanto stu-
 dio omne genus priscorum monumentorum antiquissimis tempori-
 bus congestum fuit, studiose commemorat, atque adeo tandem con-
 cludit, ex tot monumentis difficile non fuisse curiosis rerum indagato-
 ribus

ribus veras mundi origines peruestigare, frustra que omnino Libertinismi esse patronos, qui hujusmodi monumentorum defectum callide obtendentes, incredulitati suæ inde præsidium petant. Quamvis autem propius examinatis hisce tam insignibus antiquitatis monumentis, non facile sit in eam descendere sententiam, quæ æternum esse mundum dicit, utpote quorum nullum altius quam historia Mosaica ascendat, quod insigni Macrobiani aliorumque confessione egregie confirmatur: sapientissimi tamen etiam in hunc errorem sese induci passi fuerunt, varias mundi conflagrationes atque inundationes, ut eum utcunque tueri possent, comminiscentes. Quas ubi Cl. Auctor parum ad illum stabiliendum idoneas esse ostendisset, atque hinc versa vice veritatem, ex veritate autem divinitatem historiæ Mosaicæ evicisset, sollicitè causas, ob quas eum, ne quicquam contradicente historiarum fide, persuaderi sibi siverint, investigat, inque iis explodendis non nihil operæ ponit. Hinc propius ad alteram propositionem, quam hac dissertatione suscepit defendendam, accedit, quod scilicet historia mundi tot monumentis, a tot auctoribus conservata, cum Mosis traditione exacte conveniat. Cujus rei primum argumentum ipsi est, quod jam olim, cum Epicurei mundi æternitatem impugnarent, atque intra eosdem, cum Mose, temporis terminos eum fere redigerent, nihil plane habuerint, quod ipsis ex vetustis monumentis opponere possent, adversarii: quod contra Judæos item quidquam afferre non valuerint ii, qui infesto in religionem eorum animo erant, quo chronologia historiaque Mosaica everteretur, uti vel Appionis doctissimi Grammatici exemplo constet: quodque simili fortuna eadem controversiæ cum Christianis ad Theodosii usque tempora fuerint disceptatæ. Secundum argumentum ei suggestit exiguum spatium, quo omnis Græcorum decurrit historia. Illa enim cum a prima Olympiade sit exordienda, quæ pluribus quam octo annorum centuriis nativitatem Christi non antevertit, tempore illo exiguo omnium artium atque scientiarum inventionem apud Græcos circumscribit. At vero gentem, tanta ingenii vi præditam, quanta Græci fuerunt, tam commodum præterea nactam situm, ut cum cultissimis nationibus commercia facile potuerit inire, aliquot annorum millenariis incultam prorsus atque inertem desedisse, probabile nemini visum iri putat, ideoque hoc ipsum recentioris mundi originis validissimum esse credit argumentum. Contra, spatium temporis quod

c. XI.

p. 129.

p. 130.

p. 131. 132.

p. 135. 140.

c. XII.

p. 142.

p. 145.

p. 146.

c. XIII.

p. 151. 155.

- quod requiri videtur, antequam ex illo terræ angulo, in quo ortum genus humanum fuit, in paulo remotiores Græciæ regiones homines possent transmitti, atque ibi stabilem aliquam Reipublicæ formam, quæ Historicis scribendi materiam suppeditaret, constituere valerent, sagaci cura indagans ostendit, tantum fere annorum a tempore diluvii usque ad primam Olympiadem abiisse, quantum istis omnibus fuerit opus. Fuse deinceps statum Græciæ, qualis ante Olympiades, & circa Trojana tempora fuit, ex Thucydide aliisque gravissimis Auctoribus describens, luculenta hinc argumenta deducit, quibus novas istis temporibus in regionibus illis gentes, quæ eas habitabant, fuisse evincat. Imo ad altiora pergens, & ipsorum temporum mythicorum historiam repetens, ultra bis mille annos ante Christum natum ne fabulas quidem in recensendis Græcorum Latinorumque originibus adscendere, atque adeo ne in illis quidem aliquid esse, quod cum Mosaico systemate exacte non conveniat, demonstrat. Cumque contra istud argumenti genus nihil aliud præsidii adversariis super sit, præterquam id, quod in diluviis quæ variis temporibus contigerunt, rerumque præteritarum quasi aboleverunt memoriam, quærunt; multis exceptionibus illud Auctor denuo ex instituto destruit. Atque postquam aliis quibusdam objectionibus respondisset, novum argumentum pro mundi novitate proponit, quod a coloniarum deductione potissimum sumit, quæ magnam terræ partem, iis temporibus, quibus frequentes adeo coloniae erant, nondum hominibus satis refertam fuisse evincant. Quartum argumentum Græcorum Romanorumque ludi atque festivitates ei suggesserunt, Lupercalia scilicet, Panathenaica, Isthmia, Pythia & Olympia, quæ, cum omnis historiæ, Græcæ præsertim, ab iis pendeat certitudo, temporum eam constituent rationem, quæ a Mosaica nulla ex parte dissentiat, eamque, quæ supra rebus Græcorum attributa fuit, ætatem, luculente confirmant. Integro porro capite, quam recens sit omnium artium atque scientiarum apud Græcos cultura, expendit, atque inde quintum pro, causa quam agit, argumentum petit. Jamque porro a Græcis ad Assyrios progreditur, quorum antiquissima monumenta, quæ studiosissime exponit, cum nihil quoque contineant, quod historiæ Mosaicæ sit contrarium, iis quoque causam suam firmiorem reddi ostendit. Simili modo in
- Lydorum
- p. 153.
- c. XIV.
- p. 177.
- c. XV.
- p. 182.
- c. XVI.
- c. XVII.
- c. XVII.

Lydorum, Phœnicum, Indorum, & Scytharum historia nihil esse ad convellendam eam idoneum evincit. Cum tamen nationes sint prodigiosam adeo antiquitatem jactantes, quæ cum ista conciliari nulla ratione queat, in eam præcipue studiose inquirendum sibi esse censuit. Adeoque solícite imprimis Chaldæorum Saros examinat, quos ab Ægyptiorum Toth, sive annorum 1460 cyclo, diversos non esse statuens, idque alibi uberius se confirmaturum pollicitus, eo in conjecturam hancce primum inductum se esse ait, quod a Canicula nomen cyclus ille acceperit, Caniculam autem apud Arabes *Al-Shaari* vocari Abul-Pharagii autoritate constet, unde *Syrii* & *Sari* nomen ortum esse, indubium ipsi videtur. Immensum autem temporis per Saros hosce computati spatium, quod sibi vindicant Chaldæi, manifeste adeo fabulosum esse ait, ut ne opus quidem refutatione habeat; interea tamen aliquibus rationibus illud ivit destructum. Atque observationes etiam Chaldæorum antiquissimas tantopere jactatas, variorum autorum inter se collatis locis, ad epocham Nabonassaræam fere reducendas esse monstrat. Imo & tabularum astronomicarum ope facile observationes confici potuisse addit, quæ ultra mundi origines adscendant: adeo ut ex iis, nisi cum historia jungantur, de mundi ætate recte quidquam colligere non liceat. Pari modo antiquitatem, quam Iberis Strabo, Atheniensibus vero Plato tribuit, sub examen revocat. Ast fusius, quam in his omnibus, versatur in historia atque antiquitatibus Ægyptiorum Sinensiumque, e quibus longe fortiora contra systema Mosaicum argumenta peti posse, impii homines persuasum habent. Dum latius hic sese effundit, atque pro more suo multa, non quidem ad rem, quæ præcipue agitur, spectantia affert, inter alia quoque de nomine Pharaonis sententiam suam aperit, quod Regem simpliciter significare Josepho neutiquam largitur, eo potissimum argumento inductus, quod *Rex Pharaon* in Scripturis junctim plerumque dicatur. Credit itaque, Pharaonis nomen aliquid cum Ebraica voce פֶּרַע cognationis habere, Regemque notare qui a nullo alio pendens, in reliquos Ægypti Regulos imperium exercuerit. Verum ut de re ipsa potius dicamus, notissimas fuisse Scriptoribus facris Ægypti res, ex divinis Scripturis probat, multumque omnibus temporibus Judæis cum Ægyptiis intercessisse commercii, iis imprimis qui Alexandria degebat, evincit. Monumenta præterea in Ægypto

c. XIX.

p. 221, 271.

p. 220.

p. 221.

c. XX. XXI.

p. 234.

p. 235.

- p. 240. pto quam plurima fuisse ait controversiæ huic decidendæ idonea, inter quæ columnas in terra Seriadica quoque recenset, de quibus præter coniecturas jam olim a doctis prolatas, novas quasdam proponit, quas hic explicare fusius rerum; quæ restant dicendæ; moles prohibet. Ex hisce autem cum Chronologiam suam Ægyptiam descripsisse se jactet Manethon, hujus examen quoddam, pro rei magnitudine non nimis prolixum, suscipit. Atque imprimis, quæ tam Marshami quam Pezzeroni de redigendâ in ordinem Chronologia ista sententiam difficultates tantum non opprimant, ostendit. Ast utcunque se illa habeat; non multum Atheis in Chronologia ista præsidii esse putat, cum ipsi antiquissimi autores, opinionem de mundi æternitate utut cætera addicti, tanquam fabulosam tamen istam Ægyptiorum Chronologiam fictitiâque rejecerint; unde & nemo illo argumento contra Judæos vel Christianos ausus fuerit uti. Imò ut quacunque ratione verosimilitudinem commentitiæ huic Ægyptiorum chronologiæ restituerent, mensem alios, ut Diodorum Siculum, alios duos menses, ut Censorinum, alios plures, annum Ægyptiorum veterem absolvisse statuerent docet; quas tamen eorum opiniones nullo fundamento sustineri probat, Sacerdotum potius quorundam Ægyptiorum, qui ipsimet fateantur, nulla prorsus primorum CXXX Regum monumenta extare, fingendi libidini fabulas istas omnes deberi persuasum habens, simulque ex ipsa Scriptura figmentorum suorum eos arripuisse occasionem ostendens. Ast præcipue observat, catalogis istis Regum Ægyptiorum totas eorum genealogias insertas, atque hoc ipso immane quantum & Regum & annorum numerum auctum fuisse. Ut itaque aliquo modo, quid verum sit in hac historia, assequi liceat, consilium dat, ut selignantur ex istis catalogis Reges quidam, quos obscuros non esse patiantur complura literarum monumenta, ut puncti cujusdam fixi filique Ariadnei loco in istis chronologiæ labyrinthis esse possint. Cujus rei ipsemet in Sefostre specimen edit, cujus tempora in Danai ævum incidere evincit, Danai fratrem eum fuisse existimans. Simili ratione Sinensium chronologiam incertam esse variis argumentis evincit, a recentioribus eam, gloriæ nationis suæ studentibus, confictam fuisse, non contemnendis rationibus ostendens. Atque sic ad argumenta ab astronomicis observationibus petita procedit, ut iis Mosaicam de ætate mundi doctrinam quoque det
- confir-

confirmatam. Id autem faciens, a proluxa satis locorum Genes. I, 14 p. 267. 270.
 & Jobi IX, 9 exorditur illustratione, atque inde vestigia, quæ in sacris p. 273.
 literis habentur annorum, mensium, hebdomadum atque dierum
 observatorum rimatur. Astronomiæ porro apud alias gentes an- p. 274.
 tiquissimis temporibus floruisse studia ostendit, atque ea occasione
 de Magis eorumque autore Zoroastre, qui ea potissimum secuti fuere,
 paulo fusius agit. De insignioribus postea sideribus nonnulla notat, p. 281.
 a quibus observata primum ea fuerint investigans; similia de zodiaco,
 de motu astrorum, de inventis ejus in ordinem redigendi gratia cy-
 clis observat, atque ex his omnibus colligit, non admodum antiquum
 apud Ægyptios quoque & Babylonios astronomiæ studium fuisse.
 Id quod magis adhuc confirmat inde, quod sero demum fixarum p. 286.
 stellarum motus his innotuerit. Certe enim nec fixas eas atque im-
 mobiles esse credidissent, nec arietem in ipso puncto æquinoctiali
 collocassent, si annorum 2202 habuissent observationes. Fixa-
 rum autem motum semel deprehensum longissimis periodis exco-
 gitandis occasionem dedisse censet, quibus præterlapsis ad idem
 punctum omnes redeant. Indeque vastas illas periodos Babylonio-
 rum & Ægyptiorum aliud esse putat nihil, quam suppositiones, quæ
 non magis ad historiam spectent, quam Vietæ aliæque consimiles a re-
 centioribus excogitatae periodi. Denique quam recens sit antiquissi- p. 287.
 mæ eclipseos observatio, ex Ptolemæi Almagesto docet, atque adeo
 concludit, hanc astronomicarum scientiarum novitatem solide fabu-
 las de incredibile mundi antiquitate destruere, contraque Mosaicæ
 chronologiæ facere fidem. Tria adhuc supersunt argumenta, qui-
 bus idem evincit, brevissime nobis expedienda. Primum petit a novi- c. XXIII.
 tate literarum omnisque scribendi rationis, quam Patriarchis adhuc
 incognitam, a Mose demum inventam fuisse contendit, inde ad alias
 nationes eam pervenisse docens. Alterum lingua Hebraica ei suppe- p. 293.
 ditat, quam postquam primævam esse confirmasset, inde concludit
 necessario sequi Historiæ sacrae veritatem, manifestumque esse, origi- c. XXIV.
 nem ex ea gente cæteras ducere, a cujus lingua eorum linguæ deri-
 ventur. Tertium denique argumentum a conservata apud Gentiles p. 300.
 præcipuarum rerum, a Mose traditarum, memoria desumit. Vetustis-
 simorum itaque autorum loca, in quibus historiæ de creatione, de
 primo homine, de serpente, de diluvio, de turri Babylonica, & aliis
 non

c. XXVI. non obscura comparent vestigia, exhibet. Atque superstitiosam etiam Gentilium theologiam, post Vossium, Bochartum, Huetium & alios ex sacrae historiae abusu traxisse originem, cujus etiam luculenta vestigia fervet, ostendit. Omnium postremo horum pro veritate Historiae Mosis argumentorum ἀνακεφαλαιώσει infruita, tria ista inde confectaria deducit. 1. Creasse DEUM in principio, de quo loquitur Moses, coelum & terram. 2. Hocce historiae principium, cum verum sit, non posse non esse divinum, utpote quod absque revelatione nequeat cognosci. 3. Diluvium linguarumque multiplicationem eo, quod Moses indicavit, tempore contigisse, ut adeo recipi sine scrupulo deinceps queat ut vera, imo ut divina, quam a Mose habemus, Historia.

p. 314.

c. I. Postquam hac ratione Autor, ab aeterno non extitisse mundum, sed eo, quod Moses indicavit, tempore coepisse existere, probatum dedisset, jam in secunda dissertatione contra eos qui, aeternitate mundi repudiata, coeco tamen materiae motu eum productum esse arbitrantur, disputat. Duo autem sunt, quae demonstranda hic sibi sumit; primum, quod rerum universitas Menti cuidam intellectu praeditae originem debeat: alterum, quod ipsa materia quoque, ex qua illa composita fuit, ex nihilo ab eadem ista Mente fuerit procreata.

c. II. Prius ut evincat, statim Epicuri doctrinam de motu atomorum aggreditur, quem cum a gravitate earum ad loca inferiora eas propellente ille deducat, absurde id statui Noster ostendit, cum in spatio infinito, in quo moveri atomos Epicurus supponat, inferius superiusve nullum detur. Deinde motum declinationis, quem idem atomis suis tribuit, consistere non posse probat cum motu ad centrum eas deprimente. Frustra itaque fuisse omnem ejus circa motum atomorum philosophiam, atque motum ad materiae essentiam non pertinere evincit, atque adeo hoc ipso tanquam primo argumento utitur, quo evincat a Mente quadam superiori motum eam recepisse. Alterum quo utitur argumentum ita fere procedit: si mechanicis coeci materiae motus legibus compactum hoc universum fuisset, mutationibus earum virtute effectis semper obnoxium esse mundum oporteret: ast nihil tale observatum in eo fuisse, omnes historias testari ait, indeque evidens esse putat eo, quo nunc est, statu atque conditione, a Mente intelligente statim eum productum fuisse. Tertium argumentum ei

c. III. rerum

c. IV.

rerum fines suppeditant, quos multifarios esse ostendens, ab adversariis autem id quod largiuntur accipiens, finem scilicet non nisi a causa intellectu prædita posse intendi, denuo inde veritatem, quam probandam suscepit, confirmat. Quartum ab animalium hominumque speciatim creatione petit, quos cum e terra fortuito motu prodire non potuisse, vel ipsa experientia aliisque notissimis argumentis contra Diodorum Siculum aliosque nugatores evicisset, a Mente potentia sapientiaque pollente procreatos fuisse concludit. Ast cum tum ex aliis rebus, tum ex eo præcipue, fungorum instar natos homines esse, delirantia quædam capita confirmare sustinuerint, quod alia conveniens ratio excogitari nulla queat, qua in insulis & in America præsertim homines cœperint existere, peculiari capite hocce præsidium diruit, & quomodo in istas regiones deferri homines potuerint, ostendit. His ita disceptatis, jam porro paulo distinctius Mentis cujusdam intelligentis existentiam confirmare aggreditur. Quod facit animam humanam in medium producens, quam ut substantiam cogitantem & speciatim intelligentem expendens, incorpoream adeoque spirituales essentiam habere, contra Epicuri de grege porcos, methodo potissimum Cartesianam fuisse demonstrat. Postea autem voluntatem quoque liberam mentis humanæ considerans, hinc quoque spirituales eam esse, nihilque corporeæ naturæ habere, contra eosdem Epicureos atque Spinosam evincit. Cumque ut argumentorum horum vim eludat, ea potissimum opponat Spinosam, quæ somniantibus nobis solent accidere, integrum caput solvendis ejus sophismatibus impendit, posteaque iis respondet, qui eo, quod obscura sit animæ natura, infirmare hæctenus tradita conantur. Utcunque enim id sese habeat, naturam ejus a corporea toto genere esse diversam, actiones & facultates ejus nos abunde convincere docet. Cumque adeo mentem aliquam intelligentem existere, animæ rationalis exemplo monstrasset, jam demum directe supremæ Mentis, nimirum DEI, existentiam demonstrare aggreditur. Stupidum autem esse oportere putat, qui non agnoscat Ens quoddam necessario esse a se ipso existens, cum omnia reliqua entia necessariam illam non habeant existentiam: illa enim cum nascantur & pereant, sequi inde censet, esse aliquid, quod nunquam pereat, quodque necessario semper existat. Sane agnovisse hujus sequelæ veritatem ipsos Philosophos credit, indeque

c. V.

c. VI.

c. VII.

c. IX.

c. X.

c. XI.

p. 413.

- alios rerum universitati, alios cœlo, materiæ alios immutabilem illam perpetuamque existentiam vindicasse. Cumque rerum universitati & cœlo æterna illa existentia tribui non possit, utpote quæ cœpisse aliquando, & eo quidem, quod Moses indicaverit, tempore in antecedentibus demonstratum est, nihil superesse putat, quam ut Epicuri maximeque Spinosæ commenta destruat, qui materiæ æternitatem illam adscribunt. Tanquam obscurissimam itaque primum Spinosæ demonstrationem condemnat, quæ vel ex solo principio, ab ipso non repudiato, *quicquid clare & distincte cognoscitur, illud verum est*, rejici mereatur. Et cum in Mathematica methodo, unius propositionis falsitate reperta, tota concidat demonstratio; positionum ejus nonnullas & definitionum sub examen revocat. Subire illud potissimum jussit definitionem 7, quam parte I Ethices suæ proposuit, item propositiones 28, 30, 32, & 33. Postea demonstrare aggreditur primo, Deum existere, postea spiritualem esse, & denique eum ipsum mundi esse architectum. Existentiam probat ex materiæ statu, quæ cum necessario non existat, opus habeat aliquo, a quo producat, exornetur item, variisque formis induatur. Spiritualitatem ex sensu quem habemus animæ nostræ rationalis, quam corpoream non esse, intellectum voluntatemque ejus considerans, denuo contra Spinosam probat, atque hinc ita argumentatur: si in homine spiritualis quædam habetur essentia a corpore diversa, quanto magis in rerum universitate substantiam aliquam a materia distinctam existere erit necesse? cum hominis mens a se ipso non existens, ab alio, quicquid habet, acceperit, quod proinde similis cum eo naturæ esse debeat. Jam itaque materiam & spiritum in rerum universitate habemus, sed quaeritur, utrum alteri originem debeat, summumque adeo principium sit.
- p. 414. Ut itaque omnia plana evadant, trium propositionum veritatem Cl. Autor evincit. Prima est, nec esse, nec esse posse plura, sed unicum tantum Ens, necessario & a se ipso existens. Altera, Ens necessario existens omnibus gaudere perfectionibus debere. Tertia, Ens hocce perfectissimum non posse non esse Spiritum. Quibus probatis Spinosæ Deum in lucem protrahit, & quam absurda ei facies afficta ab homine illo fuerit, ostendit. Atque ex istis omnibus tandem quartam conclusionis loco propositionem deducit, omnia nimirum alia quæ existunt, atque adeo materiam etiam & corpus, existentiam suam

Enti illi perfectissimo debere, quod non corporea sed spirituali natura gaudeat. Cui postquam considerationes nonnullas, quibus captui nostro facilius reddatur materiae creatio, subiecisset, ex instituto denique principia demonstrationis Spinoesae sub examen revocat. Quod potissimum subire jussit definitionem ejus III, propositionem item II, III, IV, V, VI, & VII. Deinceps autem totam ejus philosophiam, larva obscuritatis detracta, in compendio quasi nobis ob oculos sistit, & quam ridicula ea sit ostendens, secundae quoque huic dissertationi finem imponit.

In Dissertatione III, quae in Religionis Judaicae consideratione, ejusque divina origine probanda versatur, primo perbrevis quaedam Judaici populi texitur historia, eaque occasione prolixa de Synedriis Judaeorum instituitur disquisitio, quae nonnisi post Aristobuli tempora, bello se mutuo liberis ejus prosequentibus, omnemque Judaeam in quinque partes a Gabinio divisam, instituta esse, Cl. Autor contendit. Deinde quid aliis gentibus de Judaeis innotuerit, exponit, vera pariter ac falsa, quae Graeci Latini que Scriptores de iis tradiderunt, producit. Ex quibus duo ista conficit, quod & antiquissimam nationem illam esse ex iis pateat, quodque tantum absit, ut Historiae sacrae de Judaeis traditio profanorum Scriptorum autoritate infringi possit, ut haec potius illam confirmet, cum quae eorum quoque, quae perperam isti tradiderunt, confingendorum occasio fuerit, ex illa luculente constare queat. Jam porro ad ipsum Mosén accedit, quem & extitisse, & iis temporibus, quibus credimus, vixisse fuisse satis probat, adductis tam ecclesiasticorum quam profanorum scriptorum testimoniis. Atque ex eo ipso librorum quoque ejus, quorum autorem etiam esse supponit, antiquitatem demonstrat; quam tamen ut eo magis daret confirmatam, tam argumentis ex historia Ptolomaeorum, Antiochorum &c. petitis, quam insitis etiam ulterius ivit assertum. Legum inde Mosaicarum divinitatem, tum ex perpetua earum observatione, nemine unquam eas auso immutare, utut omnium legum, quarum brevem historiam texit, antiquissimae & molestissimae sint: tum ex ipsa earum natura, qua omnes alias leges eas superare ostendit, sive instituta earum moralia, sive ad rempublicam statumque civilem spectantia, sive caeremonialia denique, quorum fines sollicite indagandos suscepit, considerentur.

P. 437.
c. XII.
c. XIII.
c. II.
P. 479.
c. III.
p. 489.
c. IV.
c. V.
c. VI.
c. VII.
c. VIII.
c. IX.
c. X.

Quar-

- c. I. Quarta denique Dissertatione, quæ existentiam divinam ex Religionis Christianæ mirabili ortu & propagatione probat, primo ostendit, solam ex omnibus religionibus Christianam esse, quæ excellentia sua hominum ita præstrinxerit animos, ut nequicquam ejus incrementis opposito ingenti maximorum impedimentorum acervo, catervatim ejus mysteriis sese voluerint initiari; cum reliquæ omnes vel vanis hominum ingeniis, vel commodis in politicum statum redundantibus unice debeant, quod per tempus quoddam florere illis licuerit. Inde ex profanis potissimum historiis evincit, extitisse exiguo post Christi tempora spatio homines, qui ejus doctrinam & nomen professi fuerint; nec non ipsum Christum, eo quod Evangelistæ designarunt tempore, inter homines esse versatum. Et hac quidem occasione, inter alia denuo examinandum sibi celebrem Josephi de Christo locum sumit, quem pro genuino agnoscere non dubitat; nec mirum cuiquam videri debere existimat, honorificis adeo verbis de Christo illum loqui. Omnia enim eum historiæ suæ voluisse inserere, quæ qualicumque modo Judaicæ gentis honori inserviebant. Et sicuti Christianismus cognitus jam omnibus erat, & cum Judaismo passim confundebatur: ita Josephum, ut honorifice de ejus autore loqueretur, eadem fere, quæ Christiani credebant, de eo retulisse. Namque eandem ob causam Judæ Esseni quoque & Jo. Baptistæ non sine laude eum meminisse, persuasum habet. De ipsa religione ejusque autore postquam ista attulisset, legibus Evangelicis primorumque Christianorum praxi considerandæ paulisper immoratur, & quantum Christianismus legum illarum sanctitate vitæque innocentia alias religiones superet, evidens reddit. Speciatim autem zelum patientiamque Christianorum in persecutionibus monstratam, divinum quiddam arguere urget. Post quæ ex vaticiniis in V. T. prolatis, nec non ex miraculis a primis Christianismi propagatoribus patratis, veritatem hujus Religionis evincit. Quæ ut pro firmissimis ejus argumentis haberi possint, quid inter ea & editas inter gentiles præstigias intersit, ostendit. Et denique brevi summorum capitum, hæctenus in IV istis dissertationibus pertractatorum, instituta repetitione, toti operi finem imponit.
- c. II.
- c. III.
- p. 602.
- c. IV.
- c. V.
- c. VI.
- c. VII.
- c. VIII.
- c. IX.

OLAI BORRICHII CONSPECTUS SCRIPTORUM CHEMICORUM
 illustriorum, Libellus posthumus. Cui præfixa Historia Vita
 ipsius ab ipso conscripta.

Hauniæ, apud Sam. Garmannum, 1697. in 4. plag. 9.

NON ignobile in his Eruditorum Actis Olai Borrighii, Polyhistoris
 ac Medici clarissimi, nomen est, cujus de Somno & Somniferis Dis-
 sertationem A. 1682 p. 153, *Analecta de Lingua Latina* anno eodem p.
 256, *Dissertationes Academicas de Poetis* A. 1683 p. 281, *Poemata* denique
 a viro celeberrimo Friderico Rostgaard edita A. 1694 p. 33 recensui-
 mus. Nunc posthumum illius de *Chemicis illustrioribus libellum* exhibe-
 mus, cui non immerito Borrighii ipsius, *Chemicis illustrioribus sum-*
mo jure accensendi Vita, partem maximam ab ipsomet conscripta, in
 cæteris ex Programmate celeberrimæ Academiæ Hafniensis nomine,
 cum funus nostro ducendum esset, publicato suppleta præfigitur.
 In hac, ut summa tantum ejus capita delibemus, docemur, in lucem
 editum fuisse Borrighium anno hujus seculi vigesimo sexto: ab anno
 quadragesimo quarto ad quinquagesimum usque, in Hafniensi Aca-
 demia triumvirorum clarissimorum, Olai Wormii, Thomæ Bartho-
 lini ac Simonis Paulli informationē dexterrima usum: quadriennium
 inde aut quinquennium exegisse formandæ in Schola Hafniensi ad
 pietatem & bonas artes juventuti: hinc in aulam illustrissimi viri Joa-
 chimi Gersdorffii, primarii eo tempore Regni administrati, ut filiorum
 ejus moderaretur studiis, accersitum, eoque munere per quinquen-
 nium ita defunctum, ut a Potentissimo Daniæ Rege FRIDERICO III
 Philologiæ, Poeseos, Chemiæ & Botanices professioni destinari me-
 ruerit: anno sexagesimo iter ad exterarum regiones permissu superio-
 rum ingressum, Belgium primo, inde Angliam, Galliam, Italiam per-
 lustrasse, illustrium ubique virorum, nec Polyhistorum minus quam
 Medicorum familiaritate ac insigni benevolentia gavissimum: Hafniam
 tandem ex Italia per Germaniam, transacto inter peregrinandum sex-
 ennio integro reversum, officium Professorium ipso opere gnaviter-
 que administrandum suscepisse. Id qua fide ac dexteritate viginti an-
 norum spatio gesserit: quosnam eo temporis intervallo libros bono
 publico ediderit; quos inter quidem, præter supra memoratos, *Co-*

gitationes de variis Linguae Latinae etatibus ; Analecta Philologica & Judicium de Lexicis Latinis Graecisque haecenus editis ; Prodomus de Ortu & Progressu Chemia ; Hermetis , Aegyptiorum & Chemicorum Sapientia , ab animadversionibus Hermannii Conringii vindicata ; Docimastice Metallica , aliaque lucubrationes memorantur : ut inter Medicos Regios , nec non inter supremi Tribunalis Assessores fuerit cooptatus , tandemque & Consiliarii in Cancellaria Regia dignitate auctus : ut post sustentatos Christiana patientia acerbissimos ex calculo dolores , die 3 Octobris anni 1690 animam Deo reddiderit , enarrari porro in ista Borrichii vitae Historia videas . Nam ut de Collegio Medico magnifice ab ipso exstructo , ac munificentissime , supra sortem privati hominis dotato hic dicamus , necesse non est , cum de eo jam in Actis A. 1694 p. 33 exposuerimus .

Atque haec tot in Republicam literariam meritis illustris Viri memoriae danda fuere . Nunc ad posthumum ejus de Chemicis celebrioribus opusculum progredimur , ex quo pro instituti modo pauca annotabimus . Inter eos , qui quidem monumenta nonnulla ad metamorphosin metallorum spectantia (ipsa enim artis semina jam inde ab Adamo ad posterios derivata fuisse , non dubitat Borrichius) reliquerunt , primus celebratur *Hermes Trismegistus* , qui columnis insculpi quaedam jusserit , ex quorum attenta speculatione Agathodæmon seu Hermes secundus alique primordia artis hauserint . Eidem Hermeti Trismegisto decantatissimam illam *Tabulam Smaragdynam* , inter generales tamen solum praecipiones se continentem , quam supposititiam Kircherus alique reputarant , fidenter vindicat . Sicut & *Hermetis secundi* opuscula Chemica , quae subinde a Graecis Latinisque ad partes vocantur , germana aestimat ; licet non diffiteatur , *septem illa Capitula Hermetis* , quae publici juris sunt , recentiori cuidam scriptori , *Hermeti tertio* , esse attribuenda . Eodem candore , quod proximum Hermeti primo locum sibi vendicet , *Scriptum Isidis* Horo filio dicatum , quale nunc quidem in larariis doctorum custoditur , spurium esse agnoscit , Venere licet & arte non destitutum . *Democriti* etiam libellos , quorum alter βίβλος προφωνηθεῖσα λευκηπῶ , alter φυσικὰ καὶ μυσικὰ inscribitur , non dissimulat temporum injuria & incuria librariorum oppido esse mutilos & male sibi cohaerentes ; ita tamen , ut (quod mireris) in uno quandoque dicto totius

totius Magisterii clavis delitescat. Democritum sequuntur *Zosimus Panopolites*, cujus scripta in Bibliotheca Regia Parisiensi dicuntur asservari, male tamen & ipsa librariorum vitio multata; *Synesius Philosophus*, sed in secundis subsistens, cujus extat in scripta Democriti Scholion; *Theophrastus junior*, *Hierotheus*, & *Archelaus*, qui artem sacram & divinam (Chemicam innuunt) Jambicis versibus sunt complexi. Tacemus anonymum libelli de modo de albando aquae divinae auctorem, *Heliodorum*, *Pappum*, *Pfellum* aliosque.

A Græcis ad Latinos, Arabes, Maurosque digressus *Borrichius*, post *Turbam Philosophorum*, librum ex veterum Chemicorum sententiis conflatum, *Artephium*, *Moriennum Romanum*, *Gebrum Arabem*, *Rogerium Baconem* aliosque producit, seriemque eorum, qui in Chemicis vel quid præstiterunt, vel quid arroganter moliti sunt, ad recentissima usque tempora nostra pertexit, deque singulorum scriptis iudicium suum cordate aperit. Hos omnes, & quæ de iis memorantur, a nobis recenseri, prolixum nimis foret. Tria itaque tantum ex penu satis ampla decerpemus, cum Benevolo Lectore adhuc communicanda. Primum est, quod *Arnaldi de Villa Nova*, variis Chemicis operibus clari, qui circa annum Christi millesimum trecentimum floruit, & in Aula Romana specimen aliquando $\chi\rho\upsilon\sigma\omicron\pi\epsilon\iota\eta\sigma\epsilon\omega\varsigma$ edidisse vulgo creditur, posteros hodieque superstites esse Auctor refert, in agro Avenionensi degentes, nec adhuc Chemicæ imperitos. Alterum concernit *Raymundum Lullium*, de cujus vita, morte ac gestis neminem rectius commentatum monet, quam *Vincentium Mutium* in Historia Majoricana A. 1650 Hispanico idiomate edita, qui in insula Majorca Lullium A. 1235 natum, A. 1315 Bugiæ in Africa martyrio coronatum memoret. Unde traditionem vulgarem, *Camdeno* licet & *Seldeno* probatam, quod *Eduardo III Angliæ Regi* Lullius, ad bellum contra infideles gerendum, sex milliones auri arte chemica confecti subministraverit, falsitatis arguit, cum *Eduardus III* multis a morte Lullii annis demum gubernaculis Regni Anglici fuerit admotus: aut, si quid veri traditioni insit, *Eduardo* potius ejus nominis post *Wilhelmum Conquestorem* primo eam Lullii liberalitatem patuisse, arbitratur. Tertium spectat ad Chemicum opus de Secretis Adeptorum a *Johanne Segero Weidenfeld* A. 1684 Londini editum. Et id quidem in Actis nostris A. 1685, mense Februario, p. 87 seqq. recensuimus, suspensio pro

instituti ratione iudicio nostro, nisi quod operis illius Auctorem Spiritus vini Lulliani, quem tamen ceu fundamentum omnium descriptorum menstruorum extollat, descriptionem penitus subticuisse, obiter monuimus. Nunc cum de scripto isto sententiam suam Borrichius majore cum libertate, quam nobis nos indulgemus, in hoc libello exposuerit, eam hic ipsiusmet verbis exhibere non dubitamus. Ita vero Borrichius pag. 39: *Johannes Seegerus Weidenfeld de Secretis Adeptorum opus practicum nuper concinnavit, & illud magne industria lectionisque omnino varia argumentum. Decretum illi, hoc scripto omnes veros Chemicos in speciem dissidentes redigere in concordiam; atque ideo omnium processus, etiam prima fronte pugnantes approbat, tanquam veros, dummodo in illis aliquid Spiritus Vini Lulliani vel tacite, vel explicite reperiatur; creditque nullum adeo dari processum, in quo is non delitescat vel sub proprio, vel alieno nomine. Sed ut hac ipsi concesseris (quod tamen vix ferent delicatius judicantes) nusquam docet, quid sit Spiritus ille vini Lullianus, quo genio incalescat, ex qua progerminet radice; ut proinde, quamdiu hoc ignotum est, menstruum quoque vere universale ignorari necesse sit. Quin & difficile est creditu, spiritum illum vini Lullianum innoxie permisceri tot aquis fortibus, regis, tot lixivis, salsis, acidis, ut nihil de integritate sua deperdat. Circumspectius, meo iudicio, veteres omnes hic aquas fortes exterminarunt, quod, quemadmodum bene Lullius in suo Vademecum, non sit bone matris filios suos interficere.*

GEATFON, IN QUO MAXIMORUM CHRISTIANI ORBIS
Pontificum Archiatros PROSPER MANDOSIUS, Nobilis Romanus, Ordinis S. Stephani Eques, spectandos
exhibet.

Romæ, typis Francisci de Lazaris, A. 1696. in 4.

Alphab. I. plag. 7.

Qui e Bibliotheca, quam composuit, Romana erudito orbi pridem innotuit illustrissimus *Prosper Mandosius*, in peculiare hoc volumen (quod studio illustris Magliabechii ad nos pervenit) illos congestit ex Medicorum classe, qui summorum Pontificum valetudini tuendæ inde a temporibus sat antiquis præfecti fuerunt, atque eapropter omnes, quotquot hinc a seculo post C. N. nono ad præsens usque ævum

ævum innotuerunt, (sunt autem eorum ultra centum,) recenset, antiquissimum inter eos constituens *Ursum*, Nicolai I. Archiatrum, recentissimumque ac hodiernum superstitem *Lucam Tozzium*, post mortem Marcelli Malpighii ad hoc fastigium evectum. Non sola autem eorum nomina, patriamque, & quicquid alias ad singulorum personam spectat, annotasse contentus est, sed scripta etiam ab iis confecta imprimis enumerat, & ad Auctores, qui de hoc illove ipsorum pluraliteris consignarunt, Lectorem sapius remittit, usque adeo, ut passim nec inscriptos ipsis ab aliis libros reticeat. In enumerandis autem eorum nominibus, non temporis, quo vixerunt, ordinem observat, sed potius ad pronominum initiales literas alphabeti serie dispositas respicit. Ut tamen & de tempore distinctius constet, indicem præmittit, in quo Pontifices a Nicolao I. ad Innocentium usque XII ad chronologiæ ductum nominat, atque eorum cuiusvis unum pluresve Medicos subjicit. Sub calcem quoque libri indicem alphabeticum cognominibus noscendis servientem exhibet. Quemadmodum autem Medicorum abs se recensitorum familias ubique semper celebrat, ita illorum quoque parentes, fratres, filios, nepotes, cognatosque alios, tametsi a professione Medica alienos & artibus diversis deditos, non raro simul in medium adducit, unde heic doctos sanctosque viros haud paucos e familia Petronia, Gamuccia, Turina, Leonina, Buoninfegnina, Maggia, Columbina, Honuphriana, Gottefridiana, Canana, Seriuftia, Veralla, Brumana, Pasquana exortos deprehendas. Cæterum juvabit notatu digniora nonnulla, quæ hinc inde in eodem obvia sunt, heic sistere. Medicorum, qui ad Episcopatus aut Archiepiscopatus dignitatem adscenderunt, exempla in *Augustino Baglione* p. 39. in *Balduino de Balduinis* p. 40. in *Hieronymo Provenzali* p. 90. in *Johanne Burgio* p. 118. exhibet. *Hieronymo Sessa*, Pauli IV. Archiatro, Cardinalitiam epomidem ab hoc Pontifice oblatam, sed ab illo repudiatam, p. 94; vicissim autem a *Ludovico Scarampo* seu *Mediarota* sub Eugenio IV, & sub Pio IV a *Simone Pasqua* eandem susceptam fuisse, p. 152 & 216. memorat. Medici Papalis munus, ob præfagia astrologica parum sibi proficua visa, sub Paulo V repudiasse, aut sub Gregorio XV haud invitum obiisse *Pompejum Caimum* p. 194 & 196 refert. Non Latine modo & Græce, sed Hebraice etiam, Chaldaiceque & Arabice doctum Medicum *Matthiam Naldium* p. 161

introducitur. Eorum, qui magnas opes ex hoc officio collectas, morientes reliquerint, plures p. 62. 69. 83. 105. 142. 163. 216. nominat. *Franciscum Columbum* post scientiam medicam abs se excultam, adeo exacte versatum ait p. 70 in libris Platonis, (quem præterea semper in ore habuerit,) ut & ipse Platonis cognomen indeptus, & ejus postereri per multos annos eodem insigniti fuerint. Pag. 48 occurrit titulus, quo seipsum decorare voluit *Bartholomæus de Pisis*, dum servum Papæ se vocavit. *Petrum Leonium* ab Innocentio VIII in Medicum delectum amicis sæpe dixisse narrat p. 187, subitæ sibi mortis periculum in aqua portendi, unde flumina crebrasque navigationes formidavit; ast eundem denique suapte sponte, incertum qua de causa, in puteum se præcipitem dedisse, p. 188. innuit. *Franciscum Frigimelicam*, Medicum sub Julio III celeberrimum, intestinorum dolore lancinante aliquando correptum, calculum magnitudine ovum gallinaceum æquantem per alvum excrevisse, p. 74. observat. Obiter inspersa & a materia libri paulum aliena hæc sunt, ubi p. 20 *Augustinum Oldoinum* plura confecisse notat volumina, ad ingens opus de Scriptoribus Italis omnibus, ejusque partem manuscriptam apud se esse testatur; prout & *avêndora* quædam Carmina Italica *Pauli Zacchia* (cui quoque ipsi inter Archiatros Pontificios locum assignat, se possidere p. 184. affirmat. *Jano Nicio Erythreo* in Pinacotheca parum esse credendum, p. 21 contendit, cum is facile in omnes invehatur, omniumque fere famam post nonnullas laudes vehementer lædere studeat. Nec mitius p. 221. de *Garimberto* censet, quem Scriptorem vocat mendacissimum, & mox dubiæ fidei seu nullius, utpote qui Pontifices & Cardinales sæpe injuste maledictis oneret, & idcirco sui momoscopus ævi nuncupetur.

*SAM. LIB. BAR. DE PUFENDORF DE REBUS A CAROLO
GUSTAVO Sueciæ Rege gestis Commentariorum
Libri VII.*

Noribergæ, apud Christophor. Riegelium, 1696. in fol.

Constant 7½ alphab. & ingenti figur. an. copia.

Illustri multotiesque nobis laudati Pufendorfi novum, sed posthumum hoc est monumentum, quo memoriæ rerum a *Carolo Gustavo* invictissimo Suecorum Rege egregie gestarum consulere, neve

neve apud posteros tanti Herois fama unquam in obscuro esset, prohibere aggressus est. In quo quidem adornando tametsi non æque lata spatia decurrenda habuerit, quam cum belli a GUSTAVO ADOLPHO suscepti, & CHRISTINÆ deinceps auspiciis in Germania compositi historiam conderet, aut FRIDERICI WILHELMII MAGNI Brandenburgensium Electoris vitam gloriose ac inter tot victoriarum adoras transactam explicaret; tamen & in hoc vix unius sexennii complexu is præclarorum factorum cumulus, is splendor meritorum, ea consiliorum solertia se offert, ut si quis isthæcum annis conferat, ætatem ultra putaturus sit. Absolvitur autem Commentarius hic, plurimis iisdemque elegantibus valde tabulis æneis exornatus, septem omnino libris, in quorum I. præter ea, quæ successionem CAROLI GUSTAVI post abdicatum a Christina imperium, tum coronationem ejus & matrimonium concernunt, motus a Bremensibus excitati quorsum evaserint, occupatis aut tributo subjectis Ducatus quibusdam locis; quomodo sisti cœperint Kœnigsmarckii industria, ac adventu dehinc Stenboeckii cum exercitu; & tandem Rosenhanio ministro qua ratione & quibus legibus finiti sint, explicatur. Videas hic describi Bremensis urbis statum, & regii juris fundamenta, quæ legisse & expendisse talium rerum curiosos non pœnitebit. II. liber de cœpti A. 1655 cum Polonis belli primordiis exponit. Postquam enim Jo. Casimirus per legatum suum Henricum Canasilium novo Regi super jure regni controversiam movisset, neque vellet concedere, ut regnum transferretur in alteram familiam, clamque hinc in Dania jam & Holsatiâ, ac apud Brandenburgicum de subsidiis ageret, classemque adversus Suecos compararet, & Hagæ quoque foedus in eum finem agitare diceretur; tum Carolus Gustavus, re communicata cum Ordinibus, missisque subinde in Poloniam, qui consilia Regis & rationes viresque una pervestigarent, prævertendum ratus quicquid erat hostilium machinationum, in Poloniam transferre bellum suscepit. Quod consilium quem habuerit eventum, ut præmisso cum exercitu Wittenbergio Posnaniensis primum & Casilienfis Palatinatus cum quindecim militum millibus in verba Regis redacti, & accedente deinde Rege Warsovia expugnata, ad Czarnoviam & Donaicam flumen pugnatum sit fortiter, Jo. Casimirus porro e Regno in Silesiam trepide profugerit, & Cracovia se dediderit, tum

Quar-

§. 27.

§. 67. 68.
69.

§. 26.

Quartiani, status Polonorum miles, ac universus dehinc exercitus istorum secutus exemplum, & deserta a Jo. Casimiro Republica eam sibi necessitatem impositam videns, Regi se permiserit; quid in Masovia interim Stenbockius egerit; quomodo Gardius Raziivilium ad Regis obsequium & una magnam Lithuaniae partem perduxerit, licet hic discere. Equidem Brandenburgicus Elector & Gedanenses remoram facturi aliquantum videbantur Suecorum victoriis, nitentes pro viribus, ne Borussia hi potirentur, quorum etiam hos Vrangelius classe ad Borussiam appellens incassum sollicitabat; at Elector tamen, postquam R. in Borussiam recessisset, Thoruniumque eodem fere tempore, quo Holmae Carolus ipsi filius nascebatur, ac mox Elbingam quoque sui juris faceret, permovebatur, ut foedus cum Carolo Gustavo faceret, cujus Regiomonte conclusi capitula hic & pacta feudalia, quibus Warmiensis quoque Episcopatus in seculare feudum conversus ac Electori fuit concessus, in medium producuntur. Qui L. III. sequitur annus 1656, parum Suecis initio fuit auspiciatus, cum Poloni mores eorum pertæsi, & religioni suæ timentes, deficerent magno agmine, & ipse quoque regius exercitus ex itinere Jaroslaviensis intensissimo frigore suscepto, non parum affligeretur, ut cum fame eidem & morbis luctandum, totque ab agrestibus in palantes hinc inde non raro incidentibus injuriæ essent perferendæ. Evasisit tamen, quicquid erat malorum, fortissimus Princeps, cum ad Golumbium pagum cum Czarnecio feliciter dimicaret, & superato Sano fluvio omnem Lithuanorum exercitum in fugam conjiceret, ac tandem inito Mariæburgi novo cum Electore foedere prope Warsaviam insignem illam victoriam reportaret, qua dispersæ Polonorum copię & Warsavia denuo fuit occupata. In ipso prælio, quod per tres fere dies duravit, Rex manifesto periculo vix ereptus, cum solum Travenfeldium secum habens a septem Tartaris lanceis & jaculis invaderetur, quorum duos brevioribus sclopetis statim occidit, tertii, qui lanceam Regis freno implicuerat, caput ita gladio percussit, ut deflueret, hinc Travenfeldio, qui jam duos globis trajecerat, subveniens, ut ultimi duo fuga salutem quæerent, effecit. Inde Mosci a Belgis & Cæsareis inducti, & spe freti fore, ut provincias mari Baltico adsitas recuperarent, titulos sibi non accurate tributos querentes, in Careliaam Ingriamque impetum faciunt, & late omnia vastant,
hinc

hinc majori nisu Livoniam insultant, occupatisque Duneburgo & Cackenhufa, ipsam Rigam acriter obsident; quam tamen Gardius tam strenue defendit, ut post sex septimanarum moram, & aliquot millium jacturam, eosdem illinc oporteret facessere. Quale interim fœdus Regem inter & Cromvellum, de mercibus potissimum & militibus conducendis, factum sit, utque super arctiore ille cœperit movere; ut Belgæ quoque Borussiam portus Suecis inviderint, eisdemque hostes clam excitare susceperint, donec de commerciorum in mari Baltico libertate cum iisdem tandem Elbingæ transigeretur, copiose simul explicatur. Videbatur annus 1657, cujus historiam IV liber percenset, Suecorum rebus non parum firmamenti attulisse, cum Ragotius Transylvaniæ Princeps in societatem, frustra renitente Cæsare, perductus, exercitu quinquaginta fere millium Carolo Gustavo auxilio proficisceretur, in cujus potestatem Cracovia illico, ac Brestia deinceps, nec non Warsovia post obsidionem aliquam deveniebant; at idem tamen eorum consilia non vulgariter disturbavit, cum Dani illinc ingruentes id efficerent, ut Sueciæ Regem alio destinare bellum, relictisque, qui Borussiam tuerentur, paucis, omnem exercitum oporteret educere; hinc Austriaci appropinquantes Ragotio metum injicerent, qui cum neglectis sanioribus consiliis in Volhyniam secederet, eidemque exercitus Polonicus propius incumberet, Cofaci quoque, Moldavi & Transylvani domum confugerent, ad turpe cum Polonis pactum ineundum est compulsus, ut scilicet mitteret legatos deprecatorios apud Polonos, Hungariæ Regem & Portam Ottomannicam, Tartarorum Chamo & primario ejus Veziero daret honorarium, Brestiam & Cracoviam redderet, exiretque Polonia, ac ob illata damna, quadraginta uncialium millia solveret. Multus est illustris Autor, ut Regem suum ab ea culpa, ac si socium hunc suum in illud exitium præcipitaverit, absolvat, qui & eadem occasione, a propriis ministris proditum fuisse Ragotium, non levibus argumentis demonstrat. Quod Danicum vero bellum attinet, suasu Joachimi Gerstorffii potissimum susceptum, ejus hic initium, quasve illi causas scripto publico a Theodoro Reinkingio condito prætexuerint; quæ successuum minus felicium fuerint rationes; quid in Bremensi Ducatu a Danis primum, hinc ejectis iisdem Vrangeli industria, in Holsatia a Rege, ac in mari postmodum inter utramque classem gestum sit, memoratur.

- §. 71. Cum primis meretur observari, ipsum Daniæ Regem, insciis plerisque ac Regina quoque, classem conscendisse & Gedanum versus navigasse, ut Carolum Gustavum, quem in Sueciam remeaturum fama erat, interciperet; quem tamen, ubi Gedanum devenisset, jam terra Stetinum versus iter ingressum esse cognoscebat. Neque erit ingratum, quibus modis Sueciæ Rex de excludendis Imperatoria dignitate Austriacis laboraverit, quique factum, ut in cassum caderet isthæc negotiatio, perspexisse. Quem liber V annum 1658 describit, is eo illustrior evasit, quo magis insperatus fuit transitus Suecorum e Jutia in Fioniam, factus die Saturni, ultimo mensis Januarii, supra Baltici freti glaciem, eum die Martis præcedente aqua adhuc pura ibi fluxisset. Successit ingens Danorum clades, cum ex quinque & amplius milibus vix trecenti hostium manus effugerent, & tantus omnes invasit metus ac trepidatio, ut actum de isthac Sueciæ tam adversa Carthagine Danica videretur. Declinarunt tamen Dani majorem perniciem pace Roschildiæ conclusa, quam cum subscriberet Joachimus Gerstorffius, literas ut nesciret, fertur optasse. Nec fuit tamen ea amicitia diuturna, cum Dani, censente Nostro, moras necerent circa pacis executionem, & novos delectus facerent, & nova cum Belgis inirent consilia; ut de extorquenda firmiori pace cogitare Carolum Gustavum, & sequenti æstate denuo in Seelandiam oporteret transire. Quam trepidarint tunc omnes; quæ Friderici fuerit generositas, cum, ut in Norwegiam aut Belgium securitatis gratia concederet, suadentibus, in nido se moriturum responderet, nec superstitem suo regno fore, accurate exponitur, additurque, fuisse famam, quod ad duellum evocatus sit a Friderico Carolus Gustavus, ut eodem omnis semel controversia finiretur. Quod vero non ipsa Hafnia, sed Croneburgum primo appetere, Hannibalem Seeftedium effecisse scribit Pufendorfius, qui Vrangelio res pretiosas, quæ Croneburgi asservarentur, multis deprædicaverat; Terlonum quoque Galliarum Regis Legatum dissuasisse Hafniæ assaultum, quod plures essent in urbe, qui mœnia defenderent, quam Suecorum, qui ea impugnarent; quin & plerosque credidisse, lubentibus Sueciæ proceribus id obsidium irritum fuisse, ob infaustam semper Sueciæ cum Dania conjunctionem, & quod timerent, ne sedes regni in Daniam transferretur. Ac Croneburgum quidem post 20 dierum obsessionem a Vrangelio expugnabatur,

batur, Danis vero Hafniam muniendi sic relictum spatium. Percurritur dehinc Belgicæ classis, quam Opdamus auxilio Danis adducebat, adventus, quodque d. 29 Octobr. prælium inter utramque classem hoc est commissum eventu, ut Hafnia expetitis diu copiis ad firmandum præsidium potiretur; quidque fœderatus Cæsaris, Polonorum ac Brandenburgici in Holsatia exercitus molitus sit; quamque injucunda Suecis Nidrosiensium in Norwegia defectio contigerit. Multa quoque de electione Cæsaris Leopoldi, studioque Regis pro isthac impedienda, tum & facie aulæ Imperatoriæ, qualis eo tempore fuit, insperguntur; quam plane Angli ad arctius fœdus non potuerint permoveri; quam iniquum se Curlandiæ Dux præbuerit Suecis, amicique leges, qui neutrarum partium est, male servaverit, ut occupata Mittavia, Rigameum captivum oportuerit abduci; quam parum in Borussia, gliscente jam Polonorum erga Austriacos diffidentia effectum, & non nisi Thoruniensis urbs, post longissimam obsidionem, Oxenstierna hostes callide & miro stratagemate detinente, ac ad honestissimam demum pactionem adigente, recuperata sit; utque induciæ demum in triennium cum Moscis coaluerint. Sequitur liber VI, & una annus 1659, sub cujus initium Hafnia quidem frustra noctu oppugnata fuit, cum de consiliis Suecorum, Cornificii Ulfeldii proditione, jam constaret in urbe; Langelandia tamen, Falstria & Lalandia feliciter occupata sunt. Ut Fœderati Fioniam ne potirentur, Oweni Coxinavarchi Anglici virtute cum primis contigit, qui hostium bellicas naves prope Mittelfartum partim cepit, partim delevit igne, & sexcentos Brandenburgensium, quingentos Cæsareorum captivos abduxit. Inde classis Anglica primo vere in Oresundam devenit, ductore Montacutio prohibitura, ne Dani plane opprimerentur, & ne conjuncto cum Opdamo Reutero, Belgarum in Oresunda potentia nimium excresceret. Late hæc omnia deducuntur, & de compacto Gallos inter, Anglos, & Belgas inito, binique deinde vicibus repetito memoratur, ut pax scilicet inter Boreales Reges constitueretur, & dissentiens ex illis, junctis Anglorum & Belgarum viribus ad acceptandam eam compelleretur. Inde tractatum inter Suecos atque Danos, positum ad urbem Hafniam tentoriis, factum initium, duæque conspirationes in Suecorum perniciem susceptæ miro casu detectæ. Sed mox Fœderati, Ebersteinii auspiciis in Fioniam im-

§. 46.

§. 119.

§. 122.

§. 10.

§. 25.

§. 52.

petum faciunt, & profligato Suecici exercitus duce Philippo Sulzbacensi, magnam cladem edunt, cæsis duobus fere millibus; utque visceribus Daniæ Carolum Gustavum avertant, in Pomeraniam irrumpunt, atque occupatis quibusdam locis, Stetinum quoque, tametsi incassum, obsident. Quod in Curlandia Suecorum res sensim pejores factæ sint, ac in Borussia quoque juncti Cæsareis Poloni Graudentum atque Hauptum suæ potestatis fecerint, sub libri finem legitur. Nos de Cornificio Ulfeldio, & quomodo Hannibal Seestadius, ipsius utut affinis, fortunam memorabili dolo everterit, hæc enotabimus.

§. 52. Scilicet (verba sunt Auctoris) ne iste apud Suecos veterem gratiam repararet, reditibusque suis libere in Dania frueretur, Seestadius Friderico Regi suggestit, ut sibi Holmiam proficiscenti in mandatis daretur, causam Ulfeldii apud Senatum Sueciæ commendare. Id quippe non posse non ipsum suspectum reddere, si pro illo is intercedat, in cuius gratiam idem proditorem suscepisse arguebatur. Sueci dolum istum haud sentientes, & quia post mortem Regis, bellique finem, non omnia ad unguem ressecanda ducebant, Ulfeldium absoluebant, velut haud satis convictum, nec defensum, morbo loquelæ usum adimente. Ast Seestadius, cum astutia sua contrarium effectum sortita esset, ad Comitem Brahæum accedebat, ab eoque contendebat, ut sententia Senatus haud divulgetur, sed sibi tradatur, quo eadem Ulfeldio exhibita suam gratiam facere posset. Mox sententia accepta, Terlono ac Sidneio persuasit, Ulfeldium a Senatu damnatum, rogavitque, ut idem per literas Ulfeldio propere significent, quo is salutem suam per fugam consulere possit. Quorum literis acceptis Ulfeldius territus, elusis custodibus Malmogia Hafniam malo suo fato evasit, & citra præviam reconciliationem in Daniam accedens, apud Fridericum Regem haud indebitam ultionem invenit. Finitur Libro VII omnis rerum a Carolo Gustavo gestarum historia, ac anno adeo 1660 gloriosa simul magni Herois vita. Statuerat is in Norwegiam parare impressionem, ne Nidrosia gratis amitteretur; hinc Laurentius Kaggius Haldam oppidum iussus est obsidere, quod & fecit strenue, licet eventus nequaquam responderet spei, cum morbi exercitum affligentes, ac cœli inclementia, & subsequuta demum Regis mors destinata interrumperent. Contigit ea d. 12. Februarii, postquam cum febre maligna aliquandiu fuisset luctatus, ac

im-

imminente jam fatali hora, res suas, atque regni negotia, quæque tutelam maxime tenelli tum adhuc Caroli concernebant, solerter ordinasset; ita ut intrepido animo, & nec ad extrema deficiente, inter Gabrielis Oxenstirnæ & Nicolai Brahæi brachia placide obdormiret. Ejus subnectit Elogium singulare Pufendorfius, ac inter alia, cum Nicopiæ sacro lavacro initiaretur, sacerdotem scribit vidisse lucem capiti infantis ad limbi instar circumfusam, idque & protinus adstantibus & post constanter adseverasse. Post domesticam institutionem, Upsaliam missum, cum annum decimum sextum ætatis ageret, & ne crederetur aliquid opinionum circa sacra publicis regni confessionibus repugnans in ædibus paternis hausisse, Professoris Theologiæ Jo. Lenæi contubernio fuisse concreditum, qui circa divina eum instruxerit, & in ejusdem abituri gratiam libellum *de Veritate & Excellentia Religionis Christianæ* conscripserit, ac Archi-Episcopus factus Upsaliensis non parum momenti ad successionem Christianæ obtinendam attulerit. Post biennium Upsaliæ consumtum, exterarum regiones lustrasse, ac per Daniam & Germaniæ maritimam oram in Belgium Fœderatum, inde in Galliam se contulisse, per Helvetios Argentoratum adiisse, ut Bernhardo Vinariensi innotesceret, sed eo per id tempus defuncto Parisios revertisse; superesse Itinerarium ipsius manu Latina lingua scriptum; didicisse Latine, quantum Regi potest sufficere; Gallica lingua prompte, Germanica non minus quam Suecica vernacula in vicem, Italica sic satis usum esse; inde bellandi artes in Germania sub Leonardo Torstensonio addidicisse &c. Reliqua pars hujus libri occupatur in describendis tractatibus tum Olivenfibus, quibus pax d. 23. April. inter Suecos, Polonos, Cæsareos & Brandenburgicos, Ludovicæ Mariæ Poloniæ Reginæ maxime industria coaluit, tum Danicis, quibus d. 27. Maji non gravi minus bello finis fuit impositus; cum unius Regis virtus sex populos sustinuisset, duorumque Regum alterum extra fines regni sui ejecisset, intra regiam alterum obsedisset, progressibus victoris sistendis tota propemodum Europa excitata.

CRITICA SACRA EDUARDI LEIGH, DENUO NUNC EDITA cum Prodromo Critico a JOANNE HEESER, Sigena-Nassovio, V. D. M.

Amstelædami, typis viduæ Joannis a Someren, A. 1696. in fol.

Constat Alphab. 10. plag. 6.

DUdum est, quod Eduardus Leigh, Eques, L. A. M. & aulæ Magdalenæ Oxonii Præpositus, Criticam hanc sacram, eamque bipertitam, concinnavit, ac varias observationes Philologicas Theologicasque, in omnes radices Veteris Testamenti, & omnes Græcas voces Novi Testamenti in eandem congeffit. In opere autem hoc, maxima ex parte, Anglico sermone usus fuit; unde istud in Latinum idioma traduxit, & A. 1678 edidit Henricus a Middoch; ex quo tempore, ob exemplarium defectum, & in Belgio & nuper etiam in nostra Germania, impressio illius sub isthoc habitu semel iterumque repetita fuit. Novissimam autem hanc editionem Amstelædamensem additamento carere noluit vir reverendus Joannes Heeserus. Cum enim & ipse integram aliquam Criticam sacram omnium vocum, qua Veteris qua Novi Testamenti meditetur, inque ea veram vocabulorum originem, propriam item & genuinam significationem, diversasque eorum apud LXX Interpretes translationes exhibere constituerit; hinc Prodrorum illius, quem vocat, Leighio subnectere nunc voluit, & in eo quidem circa crisin sacram omnium vocum Chaldaicarum in Daniele, Esra & Jeremia occurrentium versatus est; multa tamen Hebraica vocabula simul inspersit, utque hæc ab istis eo melius distingui possent, Chaldaica asterisco notari curavit. In disponendis radicibus & earum derivatis, ordinem e Buxtorffii Lexico minori huc adhibuit, ac in gratiam eorum, qui in eruendis radicibus parum exercitati sunt, indicem vocum Hebraicarum & Chaldaicarum, ordine alphabetico magis dispositum subjunxit.

INSIGNIS AC CELEBERRIMI DE SS. TRINITATE LOCI

1. Job. V, 7. Divina Autoritas, Sensus & Usus Dissertatione

Theologica demonstratus a M. FRIDERICO ERNESTO KETTNERO, Stolbergenfi.

Lipsiæ, apud Heredes Friderici Lanckisii, 1696. in 4.

Constat Alphab. 1.

TAmetsi comma illud, quod in prioris Epistolæ a Johanne perscriptæ quinto capite est septimum, uti a compluribus Theologis aliis,

ita

ita imprimis a nostro Gerardo dudum solidissime expositum, suæque auctoritati, diversis diversorum contradicentium strophis impugnatae, redditum fuit: placuit tamen Auctori Exercitationis hujus reverendo suam quoque circa illud exercere industriam, ac diligenter colligere, quæ alii hinc inde olim de eodem fuere commentati: prout & universam fere de SS. Trinitate doctrinam heic repetiit, ac usus qua fidem quam mores informant, qui alias deduci solent generatim e toto hoc articulo, tractationi huic accommodavit. Exorsus autem ab indagine illarum rationum, ob quas Johannis Evangelistæ imago quædam constituatur aquila, mox ad enumerationem Auctorum perguit, qui divinam esse dicti hujus originem negarunt, eorumque nomina ex Gallia, Batavia, Anglia, Saxonia, Italia, Polonia, Transylvania, Helvetiaque allegat. Hinc manuscripta Biblica, quæ dicto illo careant, octo & triginta ordine alphabetico disposita, Ecclesiæque Patres altum de eodem silentium tenentes, versiones etiam ac editiones, quæ nihil horum verborum hoc in loco ostendant, introducit. Porro de dicti per varias lectiones corruptione agit, textusque cum antecedentibus connexionem a nonnullis, si istud addatur, pro inepta habitam commemorat. Postmodum vero argumenta, quibus dicti auctoritas corroboretur ac vindicetur, cumulat, primoque loco obviam ejus in non paucis Patribus scriptisque ritualibus allegationem urget; deinceps e depravatione Epistolæ Johannis primæ, hæreticis admodum familiari, negotio haudquaquam difficili factum fuisse colligit, ut & præsens locus rapaces eorum manus fuerit expertus; ulterius quam pulchre istud cum scopo & coherencia totius Epistolæ Johanneæ conveniat, deducit; præstantiam hinc & sinceritatem manuscriptorum, in quibus id oraculum extet, celebrat; nec tandem dicti cum phrasi Johanneæ, analogia fidei, aliisque similibus *κρίθηεις* consensionem omittit. Quibus pertractatis, de stylo, quo heic uti placuerit Apostolo, disputat, eumque nec Hellenisticum esse, nec Platonium, nec Chaldaicum, nec Talmudicum demonstrat. Verba singula & eorum sensum ponderat, post quem prolixius illustratum usus, quos supra diximus, subjungit, ac ultimo appendicis in vicem triginta dispositiones iis, qui in cathedra sacra textum hunc tractare voluerint, inseruitur superaddit,

Hoc est:

NOVUM TESTAMENTUM DOMINI NOSTRI J. C. CONCINNIS PERSPICUISQUE NOTIS IN VERSIONEM, qua vulgo Ecclesie Reformatae utuntur, illustratum, praefationibusque exornatum a DAVIDE MARTINO Ecclesie Walonicae, quae Trajecti ad Rhenum est, Pastore.

Traj. ad Rhen. apud Franc. Halmam & Wilh. van de Water, anno 1696. in 4. Constat alphab. 4. plag. 8.

Difficile foret, omnium editionum, quibus Genevensis Novi Testamenti translatio recusa fuit, numerum inire. Tot enim vicibus, tam variis formis, post R. Olivetani tempora, lucem illa adspexit, ut integrum volumen implere possit impensorum in illam laborum historia. In qua, si componenda ab aliquo esset, merito sibi etiam locum reverendus *Martinus* esset vindicaturus. Ille enim in ea, quam nunc exhibemus, editione, non id tantum operam dedit, ut nitida emendataque, quam fieri potest maxime, versio illa extaret: verum etiam notis suis efficere studuit, ut plana magis atque perspicua rudioribus illa redderetur. His enim ut praecipue inservire hac opera sua sese velle ostenderet, servatas in aliis Genevensis versionis editionibus variantes Graeci textus lectiones prorsus omisit. Imo etiam in notis suis, nulla fere instituta Graeci textus cum hac versione collatione, ut eam vel defenderet vel emendaret, simpliciter argumentum sacrorum librorum explicasse contentus est. Qua in re aliud ejus consilium esse non potuit, quam quod turbare hujusmodi rebus infirmiorum animos fuerit veritus: quam multa enim ex instituto Colomesius, quam multa alii sparsim in Genevensi illa N. T. versione reprehenderint, eum non latuisse putamus. Praeter notas istas suas, quas textui semper subjecit, in margine loca alia parallela copiose diligenterque allegavit. Singulis autem libris praefationem non adeo prolixam praemisit, in qua summam & scopum eorum exposuit. Universo denique operi generalem praefationem praefixit, in qua veritatem Religionis Christianae, allatis breviter potissimis argumentis, assertum ivit.

* *

*

ACTA
ERUDITORUM*Publicata Lipsiæ**Calendis Maji, Anno MDCXCVII.*TRAITE' DE LA MANIERE D' EXAMINER LES
Differens de Religion &c.

Id est:

TRACTATUS DE RATIONE CONTROVERSIAS DE RE-
ligione examinandi. Auctore MICHAELE
LE VASSOR.

Amstelodami, apud P. Brunel, 1697. in 12. Alph. i. pl. 4.

Placuit Auctori doctissimo cum celeberrimis Ecclesiæ Romanæ propugnatoribus, præsertim cum Nicolio & Meldensium Præsule Jacobo Benigno Bossueto, descendere in arenam. Aggreditur autem ipsum caput causæ, & de ejusmodi quæstionibus disceptat, quibus expeditis cætera fere sua sponte corruunt. Primo enim in methodum, qua veteres in capitibus doctrinæ cœlestis, super quibus lis forte orta erat, dijudicandis usi sint, inquit: simulque probare annititur, longe aliam hodie esse rerum faciem, quam olim fuit, nec adeo rationem istam dissentientes convincendi, veteribus frequentatam, hodie usurpari posse. Nimirum Gnosticos aliosque hæreticos ait semper in ore habuisse traditiones quasdam, quas ab Apostolis sese accepisse gloriati sint, & sine quibus divina Novi Fœderis oracula intelligi non posse, contenderint. Hosce ergo homines ut confutarent purioris cœtus Doctores, non potuisse in aliam viam ingredi, quam ut ad Ecclesiarum, quas aut fundaverant Apostoli, aut quibus præfuerant, testimonium provocarent. Si enim arcanam quandam habuissent doctrinam, quæ literis non esset consignata, sine dubio cum Ecclesiis, quas plantave-

Cap. I.

Cap. II.

rant, eandem communicassent, & curassent, ut in iisdem conservaretur. Quæ cum ita sint, mirum non esse concludit, quod Irenæus & Tertullianus aliique subinde in ejusmodi disceptationibus ad Ecclesiæ testimonium provocarint. Cum primis autem valde prolixus est in explicanda methodo D. Augustini, quem ejusmodi Ecclesiæ imaginem animo concepisse simul affirmat, quam cum re ipsa parum convenire, eventus & subsequutorum temporum historia luculenter comprobavit. Hinc discussis velut in transitu aliquot Nicolii & Bossueti dubiis, nec Christum, nec Apostolos unquam aut Ecclesiæ infallibilitatem, aut traditionem in subsidium vocasse, quotiescunque cum veritatis hostibus illis res esset, demonstrat. Hisce ita expeditis, controversias, quæ hodie inter Protestantes & Romanenses agitantur, magnum omnino trahere momentum asserit, eundoque per præcipuas, de infallibilitate Conciliorum, primatu Romani Pontificis, numero Sacramentorum, invocatione Sanctorum, cultu imaginum, &c. idem evincit. Notat quoque Nicolium, existimantem, unumquemque prolixa horum capitum discussione facile supersedere posse, modo ad mores, non adeo, ut putat, probos illorum, qui Ecclesiæ Romanæ errores primum emendare cœperunt, attendat. Namque inter eos ipsos, qui primi jugum Romani Pontificis excusserunt, fuisse viros, ipsorum Romanorum confessione, puræ integerrimæque vitæ, demonstrat. Inquirendum itaque in veritatem inquit, sed quomodo? Num ad traditionem aut Patrum auctoritatem recurrendum? Non quidem hoc plane necessarium dicit, cum Divinæ Literæ hunc in finem mortalibus sint concessæ; interim non diffitetur, si de oraculi cujusdam sensu lis sit, haud male quandoque veteris Ecclesiæ Doctores consuli. Cum primis autem Patrum, qui ante Concilium Nicænum vixere, sententiam minime contemnendam esse judicat. Quod ad illos attinet, qui a Concilio Nicæno ad Chalcedonense usque vivere, licet prioribus doctrinæ puritate, vitæque sanctitate cedant, in quibusdam tamen capitibus itidem non male eos in subsidium vocari, pronunciat. Hæc dum uberius prosequitur, ad Vincentium Lerinensem tandem sermo devolvitur, cujus methodum dissentientium placita ad examen revocandi, plane non convenire cum methodo, quam Romanæ Ecclesiæ Doctores commendant, id quidem est, quod sibi demonstrandum sumpsit. Sed cum ad Ecclesiæ infallibilitatem ubique

Cap. III.

Ro-

Romanenses provocent, & in ea omne causæ suæ præsidium collocent, in hanc paulo diligentius inquirat. Delineata itaque paucis Ecclesiæ natura, quam animo concepit, ut sibi demonstraretur postulat, quænam Ecclesia ista fuerit tempore Christi, quæ infallibilis dici possit. Ad Synedrium provocari non posse ait, nisi quis R. Simonis asserta jam pridem explosa, aut Rabbinorum admittere commenta velit. Nec rectius Sapientes istos, aut Vatum in scenam produci collegia. Qui vero Scribas & Phariseos huc advocent, plane falli. Dixisse quidem Servatorem: *in Mosis sede sedent Scribæ & Pharisei: quicquid igitur vobis dixerint exequendum, exequimini & facite &c.* Matth. cap. 23. v. 2. 3. Sed sensum hujus effati hunc esse: *quicquid igitur vobis dixerint exequendum, siquidem cum lege Mosis convenerit, exequimini &c.* Non aliter hoc oraculum intelligi posse, prolixè evincit. Respondet etiam ad loca, quæ in hac disceptatione subinde proferri solent, Matth. XVI, 18. 1. Tim. III, 14. 15. 16. Matth. XXVIII, 19. 20. Ephes. IV, 11. 12. 13. Matth. XVIII, 17. Et circa Pauli quidem effatum in Epist. ad Timotheum, præter alia monet, verba ita etiam distingui posse: *hoc tibi scribo, sperans me ad te venturum brevi; ut, si tardem, scias, quomodo sit in domo Dei versandum, quæ est Dei viventis Ecclesia. Ecce veritatis columen, &c.* Sed fatetur se veterum auctoritate destitui. Locum Matth. XXVIII, 19. 20. de Apostolis tantum intelligit, & verba, *usque ad finem seculi*, de Reipublicæ Judaicæ everfione capit. Insistit eidem argumento in sequenti capite, & Nicolii rationes, pro Ecclesiæ infallibilitate, a traditione desumptas, sub examen revocat; hac etiam occasione de Græcæ Ecclesiæ cum Romana consensu, quem Romani fingant, ut & de miraculis differit, Nicoliique institutum, quo morum integritatem vitæque puritatem multis Ecclesiæ Romanæ addictis tribuerat, eamque in cœlum sustulerat, perstringit. Et ita quidem ad Concilia progreditur. De quorum origine, natura & auctoritate dum differit, a Deo ea instituta esse, ad lites finiendas, diserte negat. Nec Servatorem, nec Apostolos Concilia præscripsisse, ostendit. Quod vero vulgo afferri solet ex Actor. 16. capite, Concilium Hierosolymitanum, id vero concilium accurate loquendo fuisse, plane abnuat. Unam enim Ecclesiam alteram super quibusdam quæstionibus solum consuluisse ait, id quod nondum ad concilium sufficiat. Quando autem Apostoli scripserunt: *visum est Spiritui Sancto & nobis*

Cap. IV.

Cap. V.

bis, hoc non ita intelligendum esse, quod Spiritus Sanctus Doctoribus in concilio congregatis speciali ratione adsit, sed quod de voluntate Spiritus Sancti, & per miracula, & per clarissima divinarum literarum effata, certiores essent redditi. Frequentari autem deinceps concilia coepisse, dum Ecclesiæ ex metropolitanis propagatæ, si dubium aliquod ortum esset, illarum Antistites consuluerint, qui ne soli sententiam dicere viderentur, aliarum Ecclesiarum Præsules adhibuerint in consiliam, eosque hunc in finem convocare soliti fuerint. Interim ex eo, quod Gentilibus omnem furorẽ in Christianos effundentibus, concilia non celebraverint, etiamsi lites non deessent, luculentissimum pro sua sententia argumentum duci posse putat; nunquam enim hoc intermissuros fuisse, etiamsi vidissent, maximis inde periculis se expositum iri, si putassent, a Deo hunc modum lites componendi aut præscriptum, aut commendatum fuisse. Falsum autem esse, quod dicitur, Spiritum Sanctum conciliis peculiari modo adesse, eundo per præcipua veteris Ecclesiæ concilia, quæ aut ab aliis conciliis, aut certis tamen & magnæ auctoritatis Doctoribus rejecta fuerint, probare annitur. Cæterum cum Bossuetus affirmasset, Protestantes articulum Symboli Apostolici, *credo sanctam Ecclesiam Catholicam*, rejicere, & vel ex hoc solo capite erroris convinci posse, Auctor hoc sibi datum reputat, ut in horum verborum sensum inquiret, & Protestantes eo modo de Ecclesia sentire evincat, quo Symboli hujus conditores senserunt. Quod dum agit, inter alia observat, Apostolos hominibus a se conversis non aliud dedisse symbolum, quam quod in verbis Christi Matth. XXVIII, 19 continetur. Ut enim Christiani tum a Judæis tum ab Ethnicis discernerentur, suffecisse putat, si Deum unum in essentia, trinum in personis confiterentur. Judæis etiam, cum jam Deum unum admitterent, ad Ecclesiam Christianam transeuntibus, satis fuisse hæc verba in Symboli vicem proponere: *credo Jesum Christum esse filium Dei*. Act. VIII, 37. 38. Sed cum deinceps magnæ multæq; super doctrinæ cœlestis capitibus disceptationes orirentur, aliis quidem Deum Patrem Christi creatorem esse cœli & terræ negantibus, aliis Christum nudum fuisse hominem a Josepho & Maria genitum contententibus, nonnullis eum vere mortuum & cruci affixum esse abnuentibus, istis quidem verba: *creatorem cœli & terræ*; illis verba: *qui conceptus est de Spiritu S, natus ex Maria virgine*; his verba: *passus sub Pontio Pilato*

Pilato &c. opposita, & ita subinde aliis erroribus ab hæreticis disseminatis, alios quoq; novosque articulos adjectos fuisse, contendit. Quod itaq; ad articulum de Ecclesia attinet, quando Orientales eundem Symbolo adjecerint, vix certo definiri posse, indicat: in Occidentali autem Ecclesia, occasione certaminum cum Novatianis, hunc articulum additum esse, profitetur. Hos enim Ecclesiam, eo quod reciperet eos, qui idolis sacrificia obtulerant, vera tamen poenitentia crimen expiaverant, impuram & commaculatam clamitasse: quibus ut se opponerent Doctores, adjecerint Symbolo: *Sanc̄tam Ecclesiam* &c. In capite septimo iterum cum Nicolio congregitur, probaturus, sententiam ejus, qua sibi & aliis persuadere voluerat, cum Protestantibus non esse ex Divinis Literis disceptandum, cum schismatis palam rei sint, omnino carere fundamento. Explicata ideo paucis natura schismatis, testimonia Patrum, Optati, Paciani, Hieronymi, & Augustini, contra Novatianos, Donatistas, & Luciferianos prolata, huc non quadrare evincit. Atque idem argumentum in sequenti capite prosequitur, ubi ex instituto de Augustino agit. Cum vero præcipue Romani, ut Protestantes schismatis convincant, urgeant unitatem Ecclesiæ, hanc vero in eo consistere dicant, quod unum habeat caput, Romanum videlicet Pontificem; de ejus primatu Noster etiam multa disputat. Fatetur tamen, à Blondello & Launajo hoc argumentum tam exquisite pertractatum esse, ut hætenus Romani nihil solidi reposuerint. Cuncta vero redeunt ad decantatum istud Servatoris effatum: *Tu es Petrus* &c. Matth. XVI; quo argumento cum etiam Bossuetus usus sit, Noster hoc sibi disentiendum sumpsit, evicturus, Ecclesiam non aliter super Petrum fundatam dici posse, quam quod in convertendis Judæis pariter ac Gentilibus, præcipuæ Petri fuerint partes: inde autem ad Pontificum Romanorum primatum stabiliendum quicquam elici posse, plane abnuat. Non minus & eos falli dicit, qui Ecclesiam Romanam pro centro communionis ecclesiasticæ venditant. Notat hic præ cæteris Petrum De Marca, eumque, ut Romano Pontifici blandiretur, in Ecclesiæ Gallicanæ libertatem palam injurium fuisse dicit. Nec aliter evenire posse ait, quam ut secum pugnantia scribant, qui Ecclesiæ Gallicanæ libertatem ita defendere in animum inducunt, ne offendant Pontificem. Suam itaque sententiam partim ex Divinis Literis, partim veteris Ecclesiæ auctoritate probat. Et apud veteres qui-

Cap. VII.

Cap. VIII.

Cap. IX.

Cap. X.

Cap. XI.

dem Romanam Ecclesiam pro centro communionis ecclesiasticæ non fuisse reputatam, inde probat, quod in maximi momenti negotiis, sæpius ejus auctoritas neglecta olim fuerit, aut insuper habita, adeo quidem, ut nonnulli Doctores & Episcopi non tantum se ab ea dissentire testati fuerint, sed a sacris etiam arcere, & erroris ac criminis palam arguere, nulli dubitaverint. Hæc documentis pluribus, ex veteris Ecclesiæ annalibus petitis, demonstrare nititur. Quibus ita declaratis, ad Petri De Marca argumenta respondet, & primum parum bona fide eum egisse observat, quod prætermittis Ecclesiæ Orientalis Doctoribus, quorum auctoritas citra controversiam plurimi hic facienda sit, ad Latinæ solum & hinc pendentis Africanæ Ecclesiæ Doctores provocaverit; quorum testimonia vel ex hoc capite non tanti facienda sint, quod multæ istarum Ecclesiarum a Romana fuerint propagatæ, aut alias causas eam venerandi habuerint. Ad specialia dum descendit, nec Cyprianum, nec Hieronymum, nec Augustinum, cæterosque quos laudaverat Petrus De Marca, huic causæ patrocinari, contendit. Nec concedit (quod idem Petrus De Marca asseruit, & acriter, libertatis Ecclesiæ Gallicanæ, quam hoc ipso, censente Nostro, plane evertit, immemor propugnavit) Romanum Pontificem esse Ecclesiarum Occidentalium Patriarcham. Quod ut refutet, præmissis nonnullis de origine Ecclesiarum Metropolitanarum, ut & Patriarchatum, nec potestatem Episcopos in omnibus Occidentis Ecclesiis in sacrum ordinem recipiendi, nec facultatem leges sacras præscribendi, aut circa Ecclesiæ disciplinam aliquid constituendi, olim Romano Episcopo competiisse, adductis ex historia documentis comprobat: abnuat quoque plane, in more positum fuisse ad Romanum Episcopum provocare, aut causas, ut loqui amant, majores ad eum deferre. Fatetur quidem, interdum Romanum Pontificem, si forte aliquid magni momenti accidisset, ea de re ab Episcopis certiores fuisse redditum, præsertim si nova orta esset hæresis: sed cum Ecclesiæ, quarum una ab altera, omnium consensione, non pependit, eundem frequentaverint morem, sæpiusque ipsæ Orientales ab Occidentalibus, & hæ ab illis, aut consultæ, aut contra novum errorem velut in subsidium vocatæ fuerint, pro Romani Pontificis Patriarchatu nihil inde colligi posse, pronunciat. Sic & illos falli autumat, qui responsa veterum Pontificum in controversiis statim pro legibus aut decretis venditant. Simul tamen monet,

multa

multa veterum Pontificum, quæ afferri solent, decreta spuria esse & supposititia. Ipsorum quoque veterum Pontificum testimonia minus recte adduci contendit, partim quod in causa propria versentur, partim quod falso & lubrico fundamento illorum sententia fuerit innixa. Hisce hunc in modum diductis, ad Ecclesiam Anglicanam accedit, demonstraturus, jure eandem Romani Pontificis jugum excutere potuisse. Nimirum non deterioris eam conditionis fuisse ait, quam aut Africanam, aut cæteras Occidentis Ecclesias: quas tamen non ita a Romano Pontifice pependisse, ut ejus imperio se subtrahere non potuerint, abunde probatum putat. Quin veteres Britannicas Ecclesias longe celeberrimas, & subinde ab antiquissimis Doctoribus Græcis & Latinis memoratas, nullam Romani Pontificis in se agnovisse potestatem, vel inde probari posse autumat, quod nullum extet decretum, quo Romani Præsules aliquid constituerint ad Ecclesias Britannicas pertinens. Ex iis etiam, quæ circa erroris, quem Pelagius commentus est, rejectionem contigerunt, intelligi posse, Britannicas Ecclesias suas lites ad Romanum Antistitem non detulisse. Hoc enim placita sua spargente, non Romanum Pontificem, sed Ecclesias vicinas, præsertim Galliæ, hac de re certiores, ut autumat, fecerunt. Et licet oppressa per Saxones Britannia, Ecclesiisque illius in summas angustias redactis, Augustinus quidam, Romanæ disciplinæ alumnus, in Britanniam Romani Pontificis jussu venerit, Christianam religionem instauraturus, tantum tamen abesse, ut Ecclesiæ superstites Romanos ritus admittere voluerint, ut potius illas, quas a majoribus suis acceperant, acriter defenderint. Ex eo vero, quod Augustinus in Britanniam missus fuerit, nullo modo probari posse, quod Romano Pontifici potestas quædam in Anglicanam Ecclesiam competat, prorsus contendit. Ergo nec nefas fuisse concludit, ejus jugum excutere. Atq; cum in eo nec quod divinis literis, nec quod traditioni purioris antiquitatis repugnet, commiserit, falli Bossuetum inquit, dum, ut demonstraret, non sine crimine Romani Pontificis imperio Ecclesiam Anglicanam se subduxisse, Henrici VIII, Annæ Boleniæ, Cranmeri, & cæterorum, quibus reformatio Anglicanæ Ecclesiæ imputari solet, mores acriter perstrinxit. Etiam si enim inquit horum mores tam pravi fuissent, ut vulgo feruntur, instituto tamen huic saluberrimo, & in se optimo, non potuisse esse fraudi, & varia ad Anglicanæ reformationis histo-

Cap. XIII. historiam spectantia inspergit. Tuetur tandem Anglicanæ Ecclesiæ sententiam, de potestate summorum Imperantium circa sacra, contra Romanorum accusationes, eamque & Divinis Literis & puriori traditioni conformem esse, commonstrat. Probat exemplis Constantini, Justiniani, aliorumque Imperatorum, in veteri Ecclesia sæpius leges circa sacra latas, & talia ab Imperatoribus suscepta fuisse, ex quibus pateat, eos supremam circa sacra in externis potestatem sibi, nemine refragante, tribuisse. Valentiniani I exemplum Romanis parum prodesse ait, cum sub ejus imperio tam turbidus rerum status fuerit, ut Imperatorem bellicis rebus impeditum, Ecclesiæ instituta parum curasse, mirum non sit. Valentinianum II autem rursus etiam Ecclesiæ non minus, quam Imperii habenas capeffivisse. Dissertit quoque hac occasione de legibus, quas olim Episcopi condiderunt, itemque de pœnis, ut vocant, canonicis & ecclesiasticis: nec has vere pœnas, nec illas proprie leges esse, adeoque ex hisce similibusve nihil omnino, quod jurisdictionem arguat, colligi posse concludit. Petri De Marca autem & Bossueti rationes discutiens, rursus de Cranmero & Thoma Becketo dissertit, illiusque de potestate summorum Imperantium circa sacra opinionem, toti Ecclesiæ Anglicanæ tribui posse abnuat. Finit autem totam dissertationem demonstrando, quod Ecclesia Anglicana auctoritate & auspiciis Regis sui, doctrinam Ecclesiæ corruptam revocare sub examen, & emendare potuerit. Quod ut extra dubitationem ponat, initio contendit, fas esse Regibus indogmata, quibus Ecclesia personat, inquirere, rejicere errores, stabilire veritatem; idque Imperatorum veterum Regumque Franciæ, cum primis Caroli Magni exemplis comprobat. Deinde qualis Ecclesiæ totius status fuerit, eo tempore, quo Anglicana se emendavit, rem omnem altius repetendo edisserit, & hinc de reformatione Ecclesiæ per Germaniam, ut & de Concilio Tridentino prolixè exponit. Et hæc quidem ita comparatum fuisse atutumat, ut mala Ecclesiæ auferat, tantum abest, ut iis attulerit medelam. Id quod tum ex historia ejus, tum ex singulis fere decretis, quæ ordine recenset, patere ait. Cum ergo corruptus Ecclesiæ status corrigi aliter non potuerit, & Anglicana quoque Ecclesia nihil commiserit, si etiam modum spectes, quod divino juri aut veteris Ecclesiæ moribus repugnet, criminis cujusdam aut schismatis accusari eam non posse concludit.

G. G. L. COMMUNICATIO SUÆ PARITER, DUARUMQUE alienarum ad edendum sibi primum a Dn. JO. BERNOULLIO, deinde a Dn. MARCHIONE HOSPITALIO communicatarum solutionum problematis curvæ celerrimi descensus a Dn. JO. BERNOULLIO Geometris publice propositi, una cum solutione sua problematis alterius ab eodem postea propositi.

Problemata proponere Geometris dudum usitatum & publice utile est, cum non sit animo suos profectus jactandi, sed alienos excitandi, ut dum quisque methodos suas exercet, ars inveniendi augeatur. Sæpe fit, ut viri eruditi quidem, & in recepta analysi versati, sed nihil altius agitant, dum de iis, quas didicere, methodis nimium sibi pollicentur, vulgari doctrinæ securi indormiant, magno scientiæ detrimento: nam qui sibi persuadent, nihil superesse, quod, si modo animum adhibere velint, non sit in potestate, nova non quærunt, & suæ simul desidiæ & vanitati litant. Hi igitur non melius veterno suo excutiuntur, quam si problemata proponantur, elegantia vel utilia, præsertim si magis sint artificiosa quam laboriosa. Et puto ea re maxime factum fuisse, ut methodus infinitesimalis differentiarum & summærum (cujus calculum differentialem appellare placuit) a me proposita increbresceret, & a viris egregiis in usum transferretur, quod appareret, problematibus insignibus solvendis aptissimam esse. Cum enim forte Dn. Abbati Catelano, nescio quæ contra *Dynamica* mea opponenti, & alioqui *Cartesianis* methodis nimium tribuenti, in *Novellis Republicæ Literariæ* responderem, venit in mentem ipsi pariter aliisque eadem sentientibus proponere Problema (non admodum quidem difficile) *Lineæ Isochrone*, in qua descendens grave uniformiter appropinquaret horizonti. Sed illis silentibus, solutionem dedit Dn. *Hugenius*, quod elegans ipsi quæstio videretur. Cumque aliqua consulto indicta reliquisset, hæc ego suppleveram, & demonstrationem adjeceram in *Actis Eruditorum*: idque magis feceram, ut problemati ultimam manum imponerem, quam ut aliquem magnopere fructum inde mihi pollicerer. Verum uti aliqua est rerum omnium concatenatio, fecit hæc mea demonstratio, ut Dn. *Jacobus Bernoullius*, qui antea calculum differentialem, quem in *Actis* iisdem dudum commu-

Cc

nica-

nicaveram, minore fructu aspexerat, majorem inde lucem subito hauriret, & percepto methodi ad quæstiones Physico-mathematicas usu, problema *Linea Catenaria* a *Galileo* frustra tentatum mihi proponeret. Quod cum ego reperissem, & publicata solutione possem qualicumque illa laude solus frui, malui tamen alios in partem venire, ut in excolenda pulcherrima methodo adjutores mihi pararem. Certum enim est, egregia ingenia laude duci solere, & libentius ea tractare, in quibus non omnia aliis, sed multum etiam sibi debent. Itaque significavi publice, me solutionem *Galileo* frustra quæsitam reperisse, editionem autem in annum differre constituisse, ut aliis spatium daretur, vel suas excolendi methodos, vel nostram meditandi, & rite adhibendi. Id vero feliciter successit. Nam Dn. *Hugenius* (quem nunc ereptum nobis dolemus) sua quadam methodo ad solutionem aliquam, licet (ut ipse postea ingenue agnovit) imperfectiorem, pervenit. Sed Dn. *Jo. Bernoullius*, meo calculo profundius inspecto, ejus ope optatam solutionem obtinuit, problemate, quemadmodum & a me factum fuerat, ad Hyperbolæ aream reducto, eò tantum discrimine, quod ipse per Curvæ parabolicae rectificationem, ego per Logarithmos constructionem exhibuissem. Hic autem successus tam insignis Dominos *Bernoullios* fratres mirifice animavit, ad præclara porro ope hujus calculi præstanda, efficiendumque, ut jam non ipsorum minus quam meus esse videretur; ipso mox *Hugenio*, qui antea de eo tenuius senserat, utilitatem ejus & privatim experiente & publice prædicante, aliisque, sed imprimis Dn. *Marchione Hospitalio* in Gallia, & Dn. *Craigio* in Anglia exempla eorum sequentibus. Et præcæteris quidem egregia fuere, quæ Dn. *Jac. Bernoullius* Professor Basileensis circa *Lineam Veli* & circa *Elasticam* dedit. Sed Dn. *Marchio Hospitalius* præcepta ipsa methodi justo opere nuper exposuit, multisque exquisitis speciminibus mirum in modum illustravit.

Tandem novissime Dn. *Bernoullius* Professor *Groninganus* aliud problema nempe *Linea brevissimi descensus*, itidem a *Galileo* frustra tentatum, problemate *Catenaria* lineæ pulchritudine usuque non inferius, examinandum sibi sumsit, solvitque, & aliis etiam solvendum commendavit. Ita duo problemata illustria a *Galileo* pulchre quidem proposita, sed nequicquam ab ipso & male tentata, ope calculi nostri solutionem accepere. Fuit sane *Galilaus* Vir ingenii judicii que maximi, sed

sed quod ipsius tempore Ars Analytica nondum satis promotā esset, pars autem ejus superior seu infinitesimalis adhuc in tenebris jaceret, solutiones hujusmodi sperare non debuit. Conjecit quidem *Catenariam* esse Parabolam, & *Lineam brevissimi descensus* esse Circulum; sed longissime aberravit, cum *Catenaria* per logarithmos seu per arcus parabolicos in rectam extensos, at *Linea brevissimi descensus* per arcus circulares rectificatos determinetur. Sed Dn. *Jo. Bernoullius* melioribus rem auspiciis aggressus, non tantum primus reperit *lineam brevissimi descensus* esse Cycloidem, sed & aliud mysterium in linea hujusmodi *brachystochrona* latere reperit, radiorum lucis scilicet curvaturam in medio continue difformi, quam ipse Dn. *Hugenius* in libro de lumine consideraverat quidem, sed determinare in se non susceperat. Hoc Problema igitur Dn. *Bernoullius* in *Actis Lipsiensibus* intra sex menses solvendum publice proposuit, & privatis literis a me postulavit, ut aliquid temporis ei impenderem. Ego vero, velut missione dudum impetrata, potuissem hoc labore supersedere, dum tot alia urgent, nisi pulchritudo problematis me velut invitum pellaci sua vi ad se traxisset. Evenit autem, ut mox feliciter voti fierem compos. Solutione igitur mea *Autori* problematis communicata agnitoque consensu, statim ipse solutionem suam mihi transmisit, & suo tempore edendam apud me deposuit. Cum autem sex menses præstituti fuissent elapsi, neque alius quisquam solutionem a se repertam significasset: potuisset Dn. *Job. Bernoullius* solutionem suam publicare, & gloriam inventi elegantissimi sibi pene soli vindicare; idque ego quoque ipsi suasissem, si magis laudi nostræ privatæ, quam utilitati publicæ velificari voluissemus. Cum vero nobiscum expenderemus, præstare ad incrementum scientiæ & rei memoriam, ut plures participes fierent successus, placuit ipsi pariter & mihi, ut terminus ad sex alios menses prorogaretur; tametsi prævideremus facile, egoque ipsi in literis meis prædixissem, eos ipsos, quos nunc solutionem tandem affecutos videmus, præsertim anterioribus nostris inventis communicatisque adjutos, ad eam esse perventuros, si satis animum intenderent. Et sane notatu non indignum est, eos solos solvisse hoc problema, quos solvere posse conjeceram; nec vero nisi illos, qui in nostri calculi differentialis mysteria satis penetravere. Cumque præter Dn. *Fratrem Autoris*, tale quid de Dn. *Marchione Hospitalio* in Gallia fuisset auguratus,

adjeceram ex abundanti, me credere Dn. *Hugenium*, si viveret, Dn. *Huddenium*, nisi hæc studia dudum seposuisset, Dn. *Newtonum*, si operam hanc in se reciperet, quæsito pares fore; quod ideo repeto, ne excellentes viros contemnere videar, quibus nostra tractare aut non licet, aut non vacat. Cæterum Dn. *Job. Bernoullii* solutio ad me fuit missa mense Augusto anni superioris; Dn. *Jac. Bernoullius* quid & quo tempore præstiterit, docebunt ea, quæ ipsemet recta transmisit ad *Acta*. Sed Dn. *Marchionis Hospitalii* solutio literis mense Martio hujus anni ad me datis fuit adjecta. Porro Dn. *Job. Bernoullius*, præter solutionem, etiam methodum quandam suam publicare voluit, qua ad solutionem pervenit: sed cum duas habuerit, prodit hic indirecta tantum, ut sic dicam, etsi perelegans, nempe sumpta ex consideratione dioptrica; sed habet adhuc aliam magis directam & magis ex ipsis visceribus sumptam, quam petentibus non denegabit. Est autem in hoc problematum genere, circa *Maxima & Minima* tali modo proposita, aliquid inusitatum, & longe superans vulgares de *Maximis & Minimis* quæstiones, quibus solis *Fermatius* (primus aequalis circa ipsa Methodi autor) *Cartesius*, *Huddenius*, *Slusius* aliique Methodos suas (de quibus quidem constat) aptavere. Nam in ipsorum quæstionibus res fere eo redit, ut quærat maximum vel minimum ordinata alicujus curvæ datæ, quod non nisi corollarium est Methodi tangentium vulgaris seu directæ. Sed hoc loco curva ipsa aliquid *optime* præstans quæritur, cujus sæpe adeo recondita est natura, ut ex datis conditionibus, ne tangentium quidem proprietas appareat, adeoque nec ad methodum tangentium altiore seu inversam facile quæstio reduci possit. Et ipsum problema *curvæ Catenariæ* talis naturæ foret, nisi præparatione facta ad methodum tangentium inversam reducatur. Quæritur enim ibi, quæ sit forma curvæ inter duò data puncta magnitudine data sic interceptæ, ut ipsius centrum gravitatis maxime descendat. Unde apparet, quam longe hactenus Analysis a perfectione abfuerit, quicquid aliqui de Methodis suis jactarunt. Cæterum ex solutione Dn. *Job. Bernoullii* hunc præterea fructum insignem capimus, ut problemata duo Dioptrica maximi momenti, quæ *Hugenium* aliosque omnes ipso difficultatis aspectu a tentanda solutione absterruere, soluta habeamus, & jam curvaturam continuam radiorum lucis, pariterque undæ radiationibus formatæ lineam definire possimus.

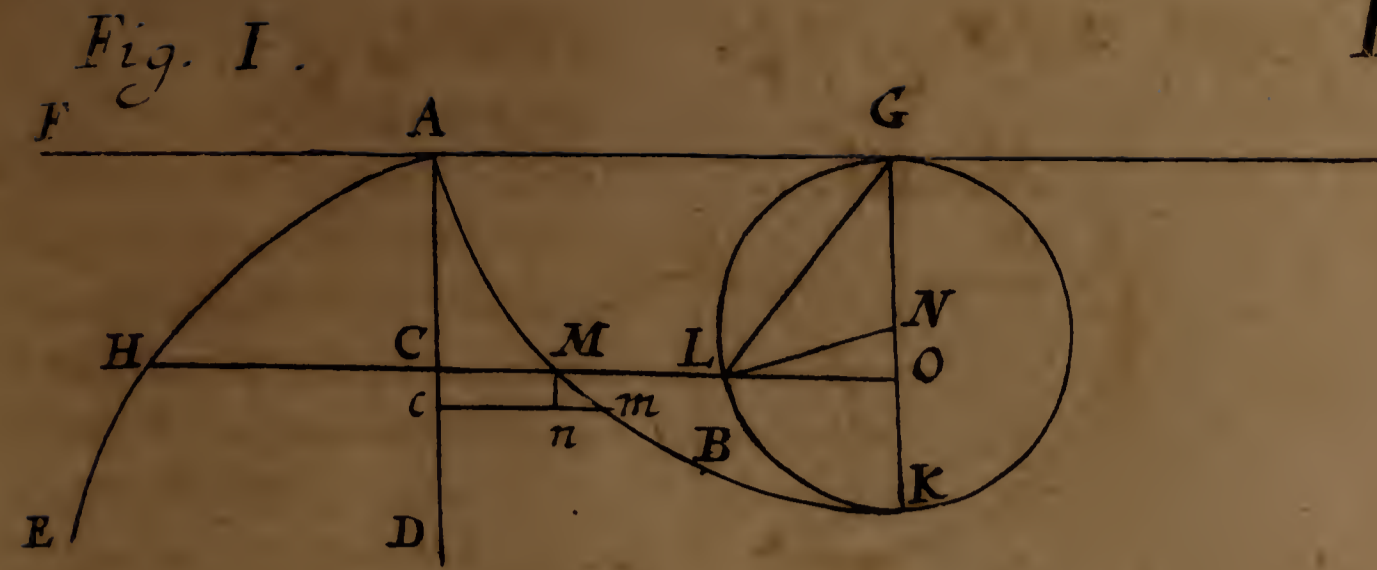

Fig. II.

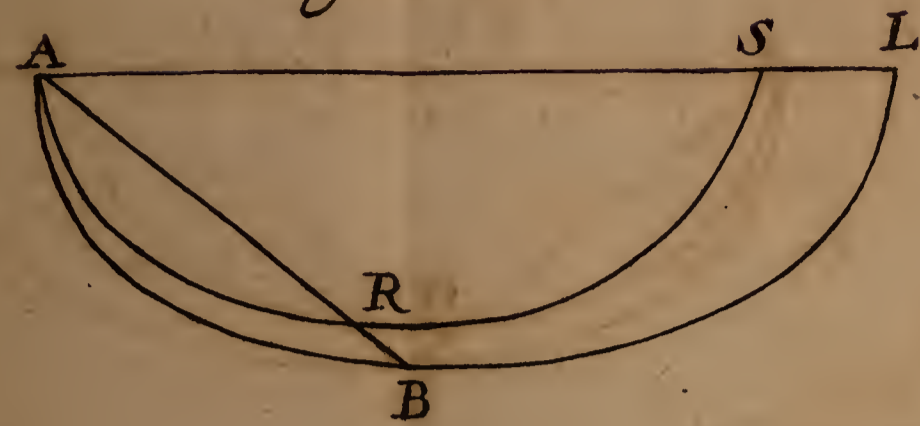

Fig. III.

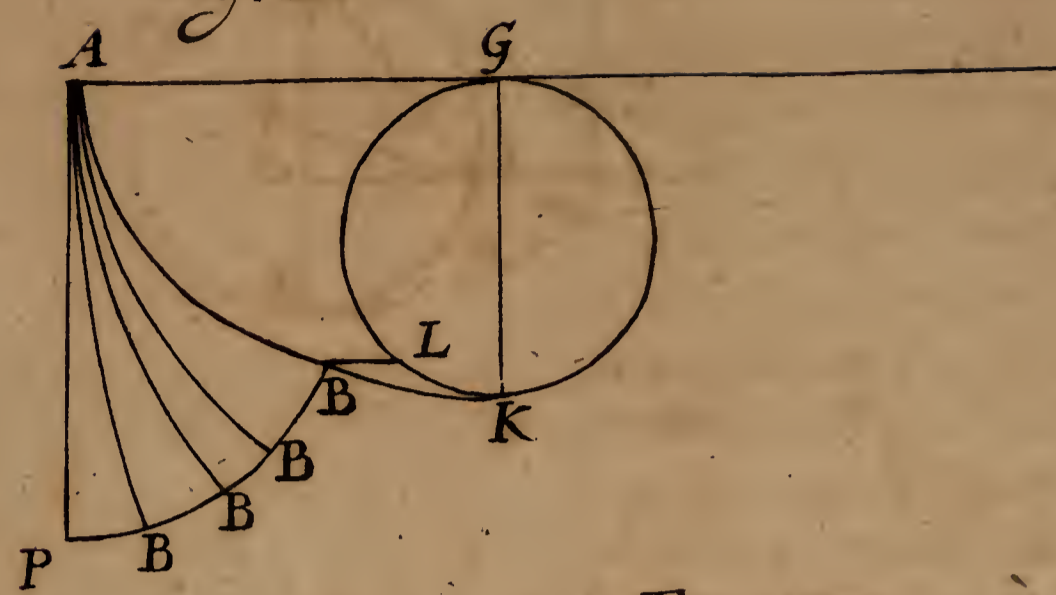

Fig. VII.

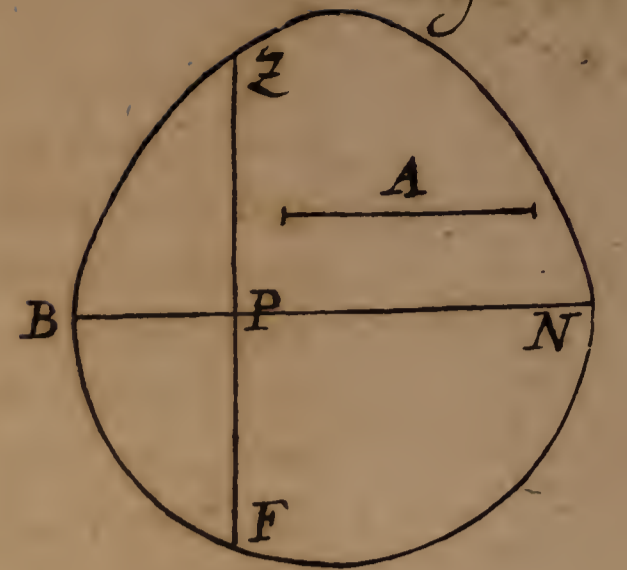

Fig. VIII.

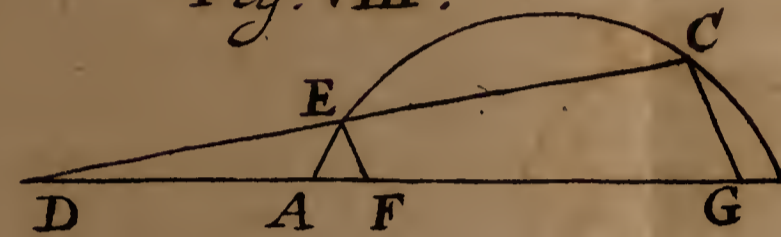

Fig. XII.

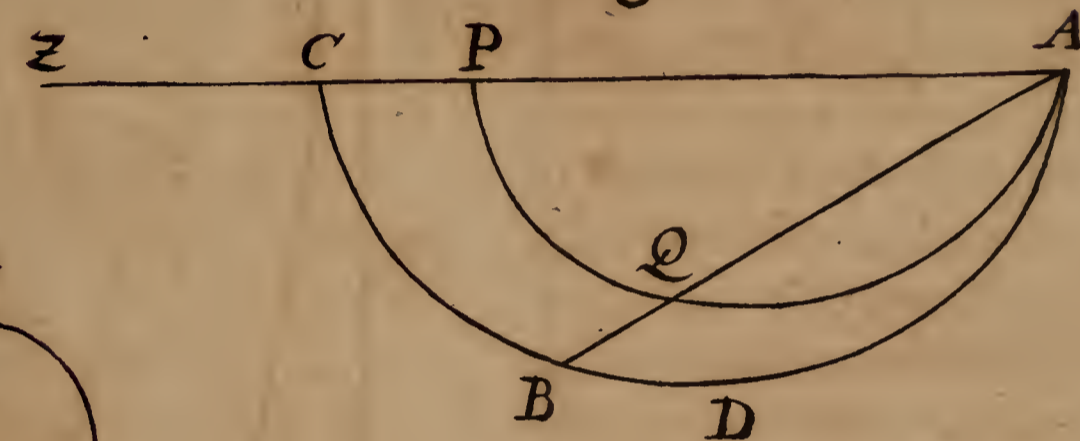

Fig. V.

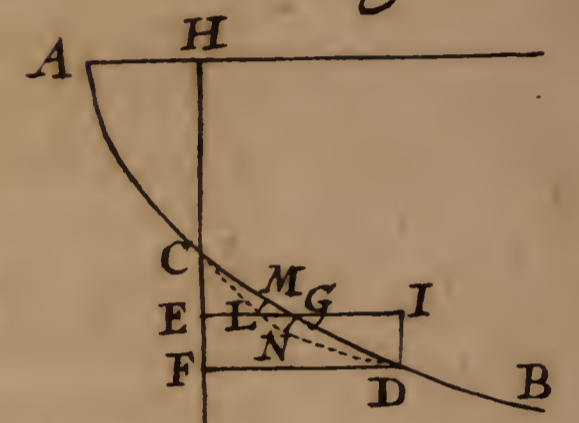

Fig. IV.

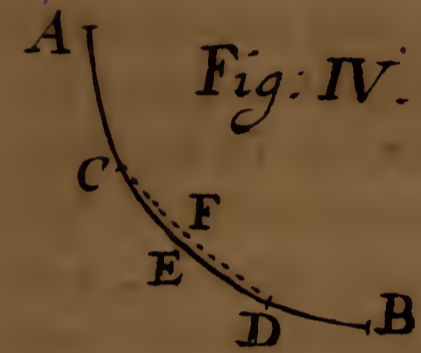

Fig. XIII.

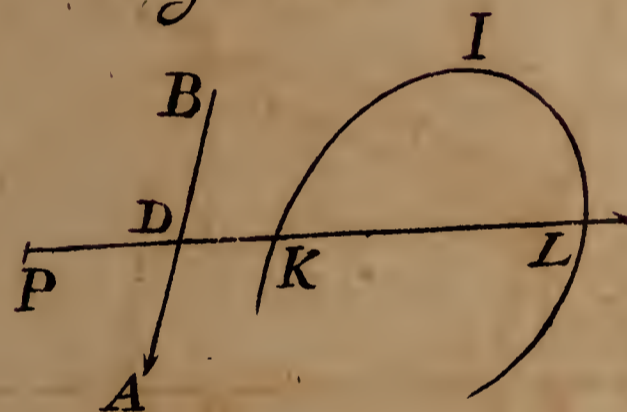

Fig. X.

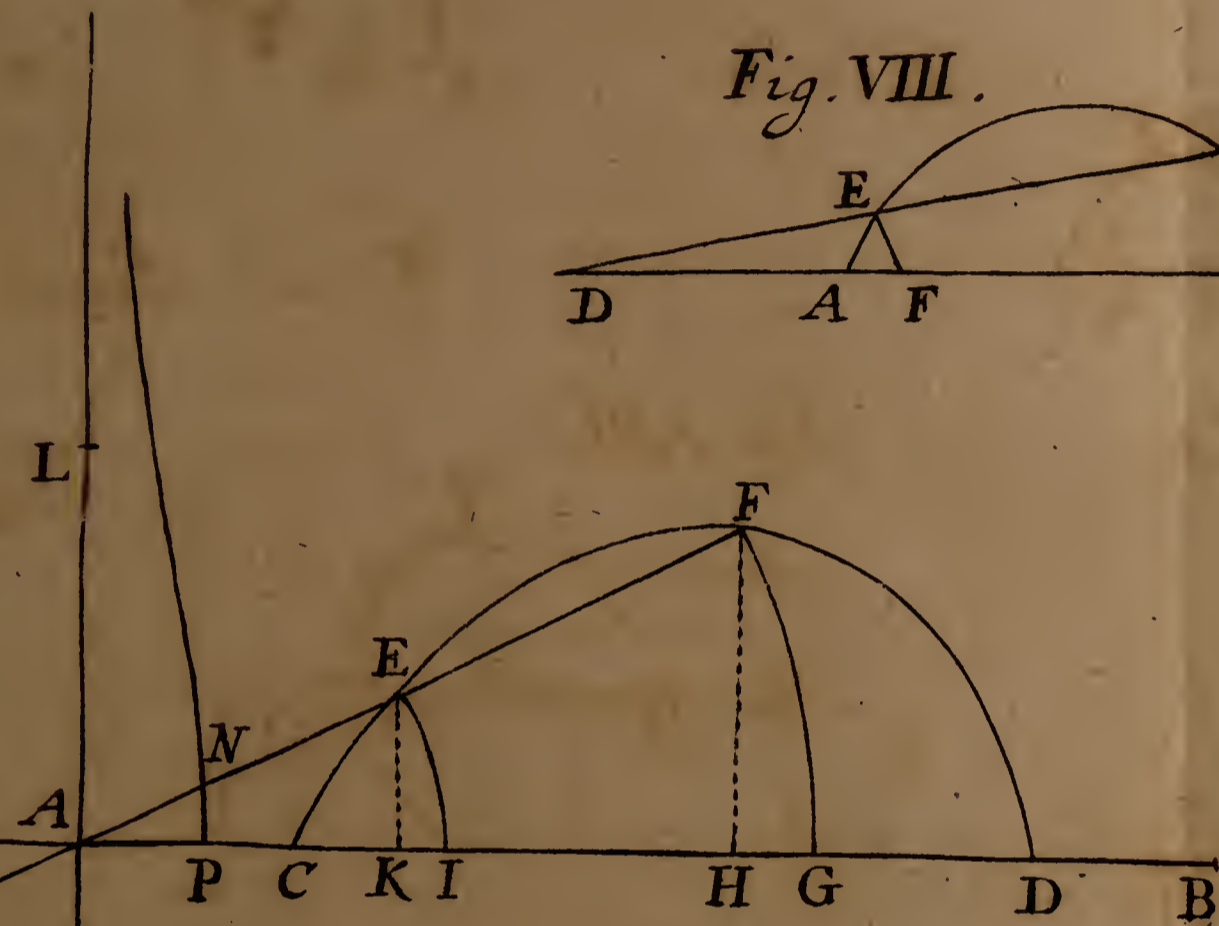

Fig. VI.

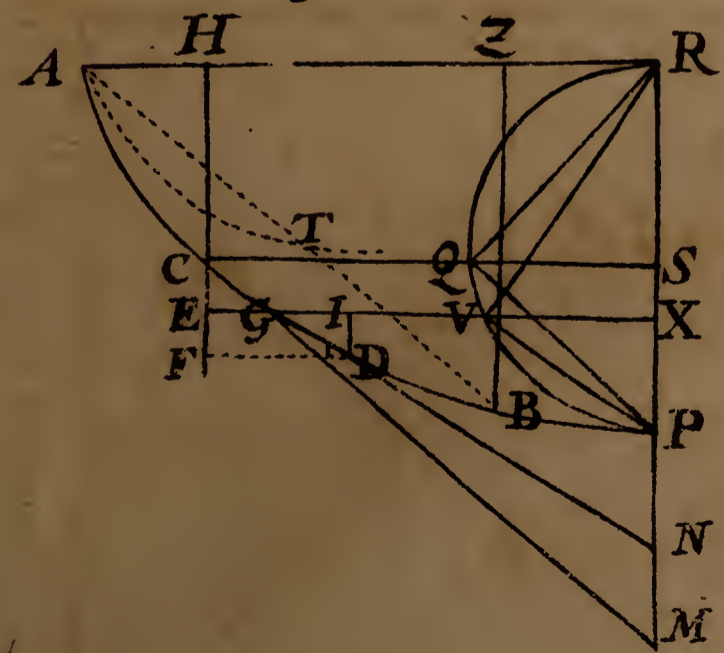

Fig. IX.

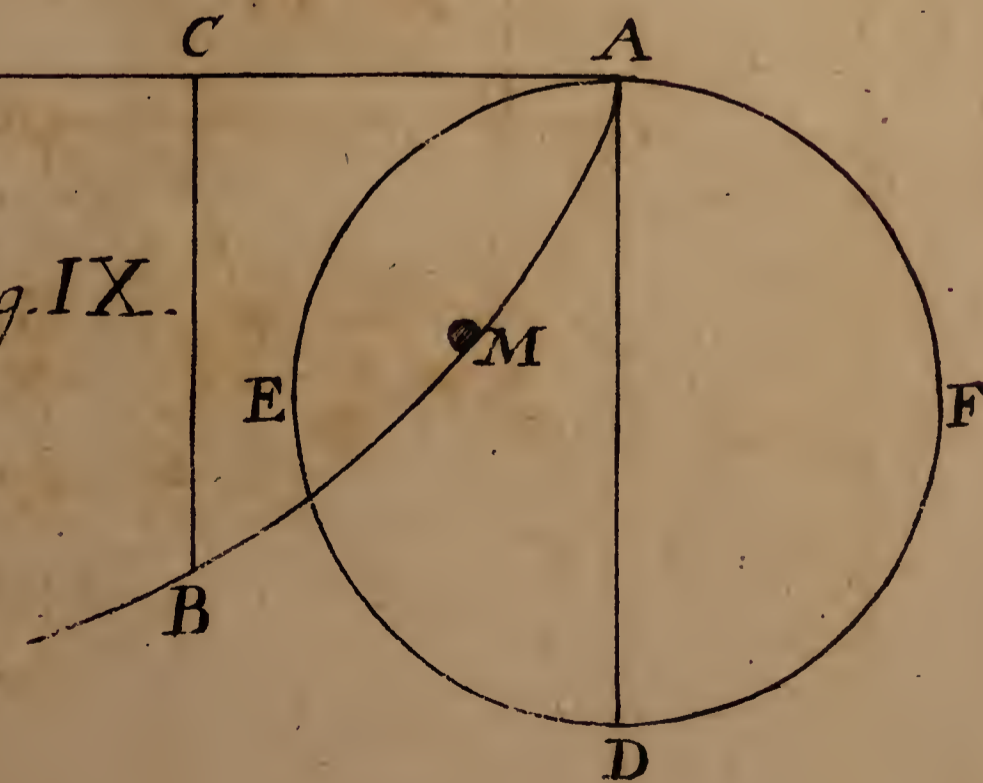
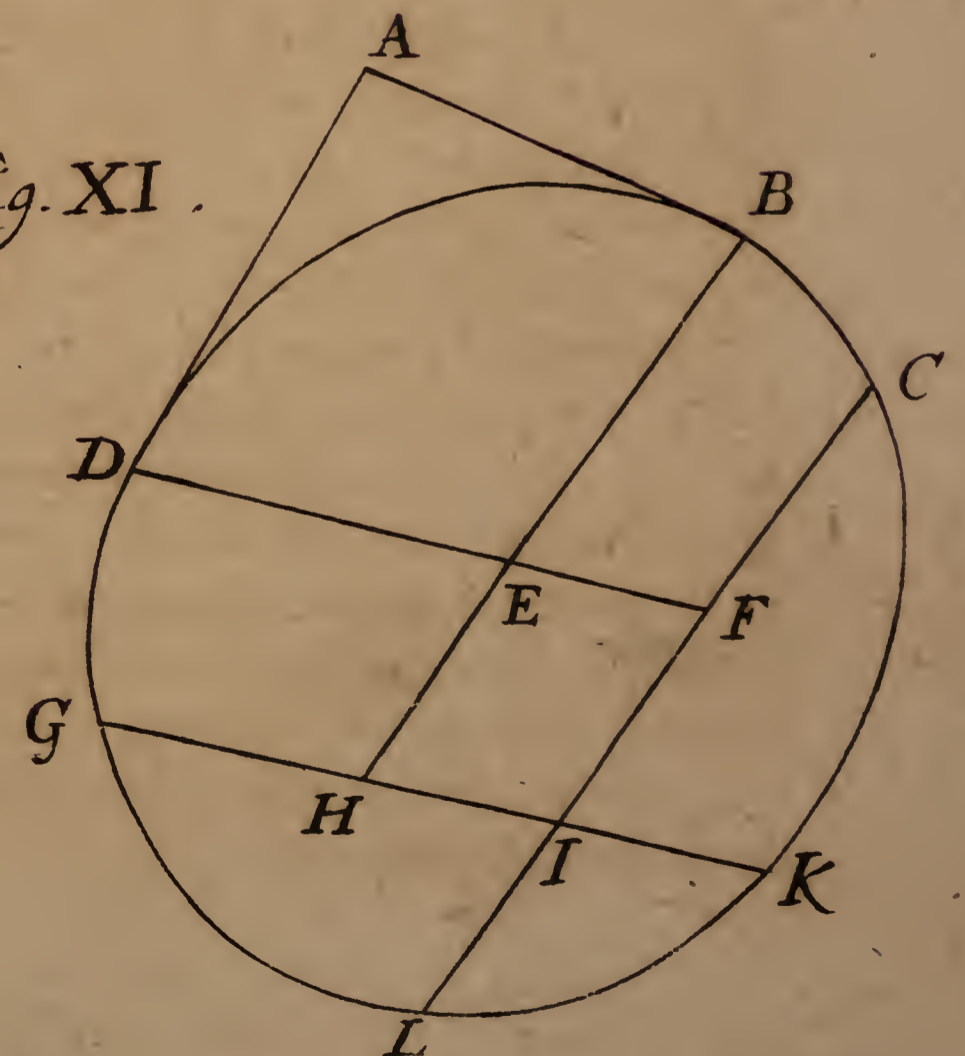

Fig. XI.

JOH. BERNOULLI CURVATURA RADII IN DIAPHANIS
 non uniformibus, Solutioque Problematis a se in Actis 1696, p. 269, propo-
 siti, de invenienda Linea Brachystochrona, id est, in qua grave a dato
 puncto ad datum punctum brevissimo tempore decurrit, & de
 curva Synchrona seu radiorum unda
 construenda.

Tot quidem hactenus apparuerunt methodi, quas *maximorum* &
minimorum vocant, ut nihil fere tam subtile restare videatur hanc
 concernens materiam, quod earum acumine penetrare se posse non
 putent illi, qui se vel autores ipsos vel autorum asseclas gloriantur.
 Interim jurent, quantum volent, in verba magistri, videbunt, si tenta-
 re velint, nostrum problema minime coerceri intra angustos metho-
 dorum suarum limites, qui eousque tantum sese extendunt, si ex da-
 tis pluribus infinitisve quantitibus invenienda sit una *maxima* vel
minima. Verum ubi ipsæ quantitates, quod in nostro contingit, ex
 quibus eligenda maxima vel minima, non magis sunt determinatæ,
 quam id ipsum quod quæritur, hoc opus, hic labor est. Ipsi illi insignes
 viri, *Cartesius*, *Fermatius*, alique, qui olim ita acriter pro præstantia
 suæ cujusque methodi, tanquam pro focus & aris militabant, aut pro
 ipsis nunc eorum sectatores, ingenue fateantur necesse est, non nisi
 methodos ab ipsis traditas scientibus hic aquam hære. Non meum
 est, nec etiam volo aliorum inventa explodere. Præstiterunt utique
 multa, & finem quem sibi proposuerant, egregie consecuti sunt. Quem-
 admodum enim de hujusmodi maximorum & minimorum confide-
 ratione nil quicquam in eorum scriptis reperitur: ita pariter pro aliis
 quam communibus resolvendis suas methodos non venditarunt.

Non ego polliceor universalem methodum, quam quis frustra
 quæreret, sed peculiare modos, non solum quidem in hoc, sed & in
 pluribus aliis succedentes, quibus problema hoc feliciter enodavi, so-
 lutionemque meam, dum alii alias quærerent, *Celeb. Leibnitio* statim
 submittere decrevi, ut illam quondam cum publico communicaret
 cum sua, si quam reperiret, de quo quidem non dubitabam, sagacissi-
 mi Viri ingenium plus fatis compertum habens; & reapse dum hæc
 scribo, ex privatis ejus literis, quibus me crebro cohonestat, intelligo,
 supra

supra spem ipsi placuisse problema meum, & (quod illum, ut dicit, pulchritudine sua, ut pomum Evam, ad se traheret) protinus solutionis factum esse compotem. Quid alii præstiterint, exitus monstrabit: dignum utique oportet sit hoc problema, cui solvendo aliquid temporis confecerent Geometræ, cum tanto Viro negotiis licet distractissimo tale visum fuerit, ut horam suam non inutiliter collocasse existimaverit. Et id ipsum illis satis lucri esto, quod, si solverint, ad secretissimas veritates, quas sine hoc vix est ut assequantur, aditum habituri sint.

Merito quidem miramur, quod *Hugenius* primus invenit, in *Cycloide vulgari* grave facere descensus tautochronos, a quocunque *Cycloidis* puncto incipiat moveri: sed nescio, an non obstupescas plane, cum dixerò, hanc ipsissimam *Cycloidem* seu *tautochronam Hugeniannam*, esse nostram *Brachystochronam* quæsitam; ad cujus cognitionem duabus viis perveni, indirecta altera, altera directa. Insistendo priori, mirum consensum detexi, inter curvitatē radii luminis in medio continue variante, & *Curvam* nostram *brachystochronam*; aliaque observavi, in quibus nescio quid arcani subest, quod proderit in Dioptricis: quamobrem verum erit, quod in propositione problematis asserueram, *non in nuda speculatione consistere, sed in aliis scientiis*, in Dioptricis puta, *usum habere quam maximum*. Sed ut quæ diximus re ipsa confirmentur, en priorem solvendi modum!

Fermatius in Epistola ad *De la Chambre* (vid. Epist. Cartesii Lat. Tom. III, p. 147, & *Fermatii Opera Mathem.* p. 156 seqq.) stabilivit, radium luminis ex medio rariore in densius transeuntem ita refringi ad perpendicularem, ut habita ratione temporis, radius (qui a puncto luminante ad punctum illuminatum successive procedere supponitur) viam faciat brevissimam; ex quo principio ostendit, sinum anguli incidentiæ esse ad sinum anguli refractionis in mediolorum ratione data directa raritatum, vel reciproca densitatum; id est in ipsa ratione velocitatum, quibus radius media penetrat. Quod postea acutissimus *Leibnitius* in *Act. Erud.* 1682, p. 185 seqq. & mox *Celeb. Hugenus* in suo tractatu *de Lumine* p. 40, succinctius demonstrarunt, ipsumque principium physicum, vel metaphysicum, potius, quod *Fermatius* sua demonstratione Geometrica contentus, & facile nimis de jure suo decedens, *Clerfelerio* urgente deseruisse videtur, validissimis argumentis adstruxerunt.

Si

Si nunc concipiamus medium non uniformiter densum, sed velut per infinitas lamellas horizontaliter interjectas distinctum, quarum interstitia sint repleta materia diaphana raritatis certa ratione accrescentis vel decrescentis; manifestum est, radium, quem ut globulum consideramus, non emanaturum in linea recta, sed in curva quadam (notante id jam & ipso *Hugenio* in eodem tractatu de *Lumine*, sed ipsam curvæ naturam minime determinante) quæ ejus sit naturæ, ut globulus per illam decurrens celeritate continue aucta vel diminuta, pro ratione graduum raritatis, brevissimo tempore perveniat a puncto ad punctum. Constat quoque, cum sinus refractionum in singulis punctis sint respectively ut raritates medii vel celeritates globuli, curvam habere eam proprietatem, ut sinus inclinationum suarum ad lineam verticalem sint ubique in eadem ratione celeritatum. Quibus præmissis nullo negotio perspicitur, curvam *brachystochronam* illam ipsam esse, quam formaret radius transiens per medium, cujus raritates essent in ratione velocitatum, quas grave verticaliter cadendo acquireret. Sive enim velocitatum incrementa dependeant a natura medii magis minusve resistentis, ut in radio; sive abstrahatur a medio, & ab alia causa acceleratio eadem tamen lege generari intelligatur, ut in gravi: cum utroque in casu curva brevissimo tempore percurri supponatur, quid vetat, quo minus altera in alterius locum substitui possit?

Sic generaliter solvere licet problema nostrum, quamcunque statuamus accelerationis legem. Eo enim reductum est, ut quæratur curvatura radii in medio secundum raritates, prout libuerit, variante. Esto ergo medium FGD (Fig. I) terminatum ab horizontali FG, in qua punctum radians A, verticalis AD, axis curvæ datæ AHE, cujus applicatæ HC determinant raritates medii in altitudinibus AC, vel velocitates radii seu globuli in punctis M, radius incurvatus ipse qui quæritur AMB. Vocentur AC, x ; CH, t ; CM, y ; differentialis Cc, dx ; diff. nm, dy ; diff. Mm, dz ; Constans quædam ad arbitrium assumpta, a ; Erit accepta Mm pro radio, mn sinus anguli refractionis seu inclinationis curvæ ad verticalem, & proinde per ea, quæ modo diximus, mn est ad HC in ratione constante, id est $dy : t = dz : a$, quod hanc suggerit æquationem, $a dy = t dz$ seu $a a dy^2 = t t dz^2 = t t dx^2 + t t dy^2$; quæ redu-

cta generalem dabit æquationem differentialem $dy = \frac{t dx}{\sqrt{aa - tt}}$ pro

curvæ

TAB. IV.
Fig. I.

curva AMB quæsitæ. Atque adeo una opera duo insignia problema-
ta, opticum unum, mechanicum alterum, ultra quam ab aliis pete-
bam, resolvi, ostendique, quamvis ex diversissimis matheseos partibus
sint desumpta, ejusdem tamen esse naturæ.

Sumamus jam specialem casum, & quidem hypothesein commu-
nem a Galileo primitus introductam & demonstratam, quod veloci-
tates gravium cadentium sint in ratione subduplicata altitudinum
emenfarum; in hoc enim proprie quæstionis tenor consistit. Quo sup-
posito, curva data AHE erit parabola, id est $tt = ax$ & $t = \sqrt{ax}$, quæ

si substituantur in æquatione generali, habebitur hæc $dy = dx \sqrt{\frac{x}{a-x}}$

ex qua concludo: curvam *Brachystochronam* esse *Cycloidem vulgarem*.

Si enim circulus GLK, cujus diameter = a rotetur super AG, & initi-
um rotationis sit in ipso A, describet punctum K cycloidem, quæ repe-
rietur eandem habere æquationem differentialem $dy = dx \sqrt{\frac{x}{a-x}}$

positis AC, x; & CM, y: potest tamen hoc a priori & analytice in-
veniri sic: $dx \sqrt{\frac{x}{a-x}} = \frac{x dx}{\sqrt{ax-xx}} = \frac{a dx + 2x dx}{2\sqrt{ax-xx}} + \frac{a dx}{2\sqrt{ax-xx}}$ est

autem $\frac{a dx - 2x dx}{2\sqrt{ax-xx}}$ differentialis quantitas, cujus summa $\sqrt{ax-xx}$

seu LO; & $\frac{2 dx}{2\sqrt{ax-xx}}$ est differentialis ipsius arcus GL, ideoque sum-

mata æquatione $dy = dx \sqrt{\frac{x}{a-x}}$ habebitur y seu CM = GL — LO,
ergo MO = CO — GL + LO; quoniam vero (assumta CO = semipe-
ripheriæ GLK) CO — GL = LK, erit MO = LK + LO, & ablata com-
muni LO erit ML = LK, quod docet curvam KMA esse Cycloidem.

Ostendendum adhuc restat (ut problemati plenissime satisfiat)
quomodo a puncto dato tanquam vertice describenda sit *Brachysto-
chrona* seu Cyclois transitura per aliud punctum datum; quod sic fa-
cillime expeditur: Coniungantur duo puncta data A, B (Fig. II) per
lineam rectam AB, & super horizontali AL describatur Cyclois, quæ-
cunque libuerit, initium sumens in A, secansque rectam AB in R; quo
facto fiat ut AR ad AB, ita diameter circuli genitoris Cycloidis ARS ad

TAB. IV.
Fig. II.

quartam, quæ erit diameter circuli genitoris Cycloidis quæ sitæ ABL transfiguræ per B.

Antequam finiam, non possum, quin iterum admirationem meam prodam, animo revolvens inexpectatam illam identitatem Tautochronæ *Hugenianæ* nostræque *Brachystochronæ*. Quod notabile præterea existimo, illud est, quod hæc identitas in sola hypothese *Galilei* reperitur: adeo ut vel ex eo conjicere liceat, illam naturæ esse consentaneam, quod quemadmodum semper operari solet modo simplicissimo, ita & hic per unam eandemque lineam præstet duo diversa officia, eum in quavis alia hypothese duabus ad id opus esset lineis, alia nempe pro oscillationibus æque diuturnis, & alia pro celerrimo descensu. Ut si ex. gr. celeritates gravium cadentium essent non in subduplicata sed subtriplicata ratione altitudinum, *brachystochrona* foret algebraica, *tautochrona* autem transcendens; verum si celeritates essent ut ipsæ altitudines, utraque fieret algebraica, illa quidem circularis, hæc vero recta.

Non ingratum fore Geometris judico, si appendicis loco solutionem ipsis dedero problematis consideratione pariter dignissimi, quod ex occasione præcedentis inter scribendum in mentem incidit: *Queritur in plano verticali (fig. III) curva PB, quam synchronam appellare liceat, ad cujus singula puncta B grave ex A descendens per Cycloides conterminas AB aequali tempore perveniret.* Sit AG horizontalis, & AP verticalis. Sensus problematis talis est, ut descripta super AG Cycloide quacunq; abscindatur ex illa portio AB, ad quam percurrendam ex A descendens grave idem tempus requirat, quod requireret ad decidendum ex determinata altitudine verticali AP, quo peracto erit punctum B in *curva Synchrona* PB, quam quærimus.

Si attente considerentur ea, quæ supra diximus de radio luminis, haud obscure patebit, hanc curvam eam ipsam esse, quam *Hugenius* in suo tract. de Lumine pag. 44, in schemate suo per lineam BC repræsentat, vocatque *undam*, quæ quemadmodum omnes radios ex puncto luminoso emanantes normaliter secat, ceu optime notat *Hugenius*, ita & nostra PB omnibus Cycloidibus AB, commune initium A habentibus, ad angulos rectos occurrit. Quod si problema hoc modo in pure Geometricum reductum proponere libuisset: *invenire scilicet curvam, quæ omnes Cycloides communis initii normaliter secat,* profe-

TAB. IV.
Fig. III.

perfecto res magnæ molis fuisset Geometris; ex altera autem facie, qua descensum gravium respicit consideratum, ita facillime construo: Sit Cycloidis ABK circulus genitor GLK, ejusque diameter GK: abscindatur arcus GL æqualis mediæ proportionali inter determinatam assumptam AP, & diametrum GK, dico ductam LB, parallelam horizontali AG, secare Cycloidem ABK in puncto B. Si quis methodum suam in aliis exercere velit, quærat lineam, quæ ordinatim positione datas curvas (non quidem Algebraicas, quod haud arduum foret, sed) transcendentes, ex. gr. Logarithmicas super communi & axe, & per idem punctum ductas, ad angulos rectos secat.

JAC. B. SOLUTIO PROBLEMATUM FRATERNORUM, PECULIARI Programmæ Cal. Jan. 1697 Groningæ, nec non Actorum Lips.

mensæ Jun. & Dec. 1696, & Febr. 1697 propositorum:

*una cum Propositione reciproca
aliorum.*

Geometræ methodum de *Maximis & Minimis* ad illa duntaxat Problemata hucusque adhibuerunt, in quibus ex infinitis partibus seu functionibus unius datæ Curvæ aliqua maxima minimave requiritur; neque cogitarunt de ejus applicatione ad talia, ubi ex ipsis infinitis Curvis non datis una desideratur, cui maximum aliquod minimumve competat, licet hæc & subtilitate inventionis & utilitatis præstantia cæteris minime sint inferiora. In horum numero est, quod *Frater* m. Junio primum proposuit, cujusque solutioni terminum elapsi anni finem statuit, Problema de invenienda *Curva Oligochrona*, per quam descendendo grave a dato puncto, brevissimo tempore perveniat ad aliud datum punctum. Quanquam autem hac *Fratris* provocatione me non teneri existimabam, nihilominus cum superaccessisset humanissima *Cel. D. Leibnitii* invitatio, laborem solutionis amplius subterfugere non potui. Postquam enim hic Vir literis d. 13 Septembr. ad me datis significasset, se solvisse Problema, juxtaque desiderare, ut & a ii tentarent: ad ejus sollicitationem aggressus sum, quod alias intactum reliquisssem, idque optato protinus successu; solutionem enim sexto Octobris jam habui, & ab illo tempore amicis ostendi. Cur autem non citius ad *Acta* communicarim, causa est, quod cum terminum

solutionis in exterorum gratiam ad Pascha usque præsentis anni prorogatum intelligerem; ego interea speculationem ad alia quoque difficiliora Problemata nunc una proponenda promovere statuissem. Priusquam vero ad solutionem præsentis Problematis accedam, sequens præmitto Lemma:

TAB. IV.

Fig. IV.

Si curva ACEDB talis sit, quæ requiritur, h. e. per quam descendendo grave brevissimo tempore ex A ad B perveniat, atque in illa assumantur duò puncta quantumlibet propinqua C & D: Dico, portionem Curvæ CED omnium aliarum punctis C & D terminatarum Curvarum illam esse, quam grave post lapsum ex A brevissimo quoque tempore emetiatur. Si dicas enim, breviori tempore emetiri aliam CFD, breviori ergo emetietur ACFDB, quam ACEDB, contra hypoth.

Fig. V.

Esto igitur in plano utcumque ad horizontem inclinato (nec enim verticale sit, necesse est) Curva desiderata ACB, per quam descendens grave ex A breviori tempore perveniat ad B, quam per aliam quamcunque in eodem plano positam; & sint in illa sumpta ubivis duo puncta C & D infinite propinqua, ductæque intelligantur recta horizontalis AH, ejusque perpendicularis CH, & huic normalis DF, bisectaque CF in E, compleatur parallelogrammum DE ducta recta EI: quæritur in hac punctum G, i. e. inclinatio particularum curvæ CG, GD ad se invicem, quæ faciat, ut tempus descensus per CG + temp. desc. per GD (quod sic denoto $t\ CG + t\ GD$, intellige semper post lapsum ex A) sit minimum. Ad hoc indagandum, intelligatur in recta EI aliud punctum L, sic ut GL sit incomparabiliter minor ipsa EG, ductisque CL, DL, super C & D descripta concipiantur arcuum elementa LM, GN, erit ex natura minimi $t\ CL + t\ LD = t\ CG + t\ GD$, adeoque $t\ CG - t\ CL = t\ LD - t\ GD$, quo posito sic arguo:

$$\begin{array}{l} CE. CG :: t\ CE. t\ CG. \quad EF. GD :: t\ EF. t\ GD, \text{ Ex nat.} \\ CE. CL :: t\ CE. t\ CL. \text{ nec non } EF. LD :: t\ EF. t\ LD, \text{ desc. grav.} \end{array}$$

$$\text{Ergo } CE. CG - CL (MG) :: t\ CE. t\ CG - t\ CL. \quad EF. LD - GD (LN) :: t\ EF. t\ LD - t\ GD$$

$$\text{(ob sim. } \triangle MGL, CEG) MG. GL :: EG. CG \dots \text{(sim. } \triangle LNG, GID) \\ LN. LG :: GI. GD.$$

$$\text{Quare } CE. GL :: EG \text{ in } t\ CE. CG \text{ in } t\ CG - t\ CL. \quad EF (CE) GL :: GI \text{ in } t\ EF. GD \text{ in } t\ LD - t\ GD \quad \text{ideo}$$

ideoque EG in t CE . CG in t $CG-tCL$:: GI in t EF . GD in t $LD-tGD$,
 & permutando, EG in t CE . GI in t EF :: CG in t $CG-tCL$. GD in
 t $LD-tGD$:: (ex nat. minimi, ut dictum) CG . GD .

Sed EG in t CE . GI in t EF :: EG : \sqrt{HC} . GI : \sqrt{HE} , ex nat. desc grav.
 quare EG : \sqrt{HC} . GI : \sqrt{HE} , :: CG . GD .

Ubi in transitu considerandum proponimus Clmo D. *Nieuwentiit*
 usum differentio-differentialium (quæ ipse immerito explodit) in eo,
 quod assumere coacti fuimus particulam GL ipsis EG , GI infinite par-
 vis infinities adhuc minorem, absque quo non video, quomodo ad
 solutionem Problematis via patuisset. Sunt enim EG , GI elementa
 abscissarum AH ; quemadmodum CG , GD elementa ipsius Curvæ, &
 HC , HE ipsæ ejus applicatæ, earumque elementa CE , EF ; adeo ut Pro-
 blema ad puram Geometriam redactum huc redeat, ut inveniatur
 Curvæ, quæ elementa sua habeat composita ex elementis abscissarum
 directe, & radicibus applicatarum inverse: qua quidem proprietate
Isochronam illam *Hugenianam*, nunc & *oligochronam* futuram, tritam
 nempe notamque Geometris *Cycloidem* gaudere deprehendo; quod
 in fig. VI, ubi ACP semi-Cycloidem; CM , GN duas ejus tangentes;
 RQP semi-circulum genitorem refert, ita porro demonstro:

TAB. IV.
 Fig. VI.

$GD.GI$:: $GN.GX$:: (ex nat. Cycl.) $VP.VX$:: $VR.RX$:: \sqrt{RP} . \sqrt{RX} (\sqrt{HE}).

$GI.EG$:: GI . EG .

$EG.CG$:: $CS.CM$:: (ex nat. Cycl.) $QS.QP$:: $RS.RQ$:: \sqrt{RS}
 (\sqrt{HC}) \sqrt{RP} .

Ergo $GD.CG$:: GI in \sqrt{RP} in \sqrt{HC} . EG in \sqrt{HE} in \sqrt{RP} :: GI in \sqrt{HC} .
 EG in \sqrt{HE} :: GI : \sqrt{HE} , EG . \sqrt{HC} . Q. E. D.

Quod si nunc determinanda sit Cyclois, quæ transeat per data
 puncta A & B , describenda est super base horizontali AH quovis cir-
 culo genitore Cyclois AT , quæ ductam rectam AB , & productam, si
 sit opus, secet in T ; quemadmodum enim recta AT est ad rectam AB ,
 sic diameter circuli genitoris Cycl. AT est ad diametrum genitoris
 quæ sitæ AB . Alterius generis nec minus elegans Problema foret, si
 jam porro quæreretur, quænam ex infinitis Cycloidibus (aut saltem
 Circulis, Parabolis aliisque Curvis) per A transeuntibus, ac super eadem
 basi AH constitutis, illa sit, per quam descendens grave minimo tem-
 pore ex A ad datum perpendiculum ZB appellat. Qui speculatione

de Maximis & Minimis promovere volet, tentabit. Nobis sufficiat proposuisse.

Atque ita Curva hæc, quæ tot Mathematicorum ingeniis exercita fuit, ut nihil in illa eruendum restare videretur, nova proprietate conspicuam sese nobis sistit, quam velut perfectionum suarum colophonem, quasi nihil futuris seculis debitura, sub finem adhuc præsentis adipisci voluit, postquam initio ejusdem natales, ac medio dimensiones omnes cum aliis præclaris affectionibus accepisset.

Cæterum monendum est, quod iisdem insistendo vestigiis, pari facilitate reperiri possit Curva, quam mobile per medium inæqualis densitatis vel raritatis latum minimo tempore percurrat, quæ quidem convenienter principio *Leibnitiano m. Jun. 1682* demonstrato, eadem reperiatur necesse est cum *Curva Refractionis*, quam *Hugenius* in *Treatatu de Lumine* p. 44 contemplatur, & cujus identitatem cum illa, quam primo consideravit *Celeb. D. Leibnitius m. Septemb. 1692* pag. 446, nosque *m. Jun. 1693, p. 254.* construximus, conscio *Fratre* jam olim deprehendi.

Sed per has speculationes ad alia quoque difficiliora Problemata patet accessus, qualia sunt, quæ de Figuris Isoperimetricis formari possunt. Quæritur ex.gr. quænam ex iis omnium sit capacissima (vulgo creditur esse Circulus, & recte, sed sine demonstratione.) Quænam centrum gravitatis areæ & peripheriæ suæ habeat a base remotissimum, quam *Frater* observavit esse *Funiculariam*, sed ex diverso fundamento &c. Hæc itaque & talia per methodum maximorum ei resolvenda proponimus. Præsertim vero, si vicem reddere volet, sequens generale tentabit: Quæritur ex omnibus Isoperimetricis super communi base *BN* constitutis illa *BFN*, (Fig. VII) quæ non ipsa quidem maximum comprehendat spatium, sed faciat, ut aliud curva *BZN* comprehensum sit maximum, cujus applicata *PZ* ponitur esse in ratione quavis multiplicata vel submultiplicata rectæ *PF* vel arcus *BF*, hoc est, quæ sit quotacunque proportionalis ad datam *A* & rectam *PF*, curvamve *BF*? Huic, ne detrectare possit, adjungimus alterum, quod de infinitis Cycloidibus supra motum fuit, majoremque cum suo affinitatem habet. Et cum iniquum sit, ut quis ex labore in alterius gratiam & cum proprii temporis dispendio rerumque suarum damno suscepto nihil emolumenti percipiat, prodit nonnemo, pro quo ca-

TAB. IV.
Fig. VII.

veo, qui soluturo *Fratri* ultra laudes promeritas honorarium 50 imperialium decrevit, hac tamen lege, ut intra tertium ab hujus publicatione mensem se suscepturum promittat, ipsasque solutiones finito anno, utcunque licet per quadraturas exhibeat. Hoc enim elapso si nemo dederit, meas exhibebo.

Hæc itaque occasione Problematis Physico-Mathematici a *Fratre* m. Junio primum propositi hac vice dicta sufficiant. Quæ ibidem de Complatione superficierum conoidicarum attigit, cum me propius spectarent, jam m. *Octobri* pertractavi. Nob. *Tschirnhausium* uterque eodem mense Junio notavimus. Unicum igitur in schediasmate *Fraterno* superest, quod, ne quid intactum prætereamus, enucleandum restat, methodus vid. quam celavit, inveniendi Curvam ex sola data relatione ipsorummet Curvæ punctorum ad se invicem. Quærenda sit ex.gr. Curva AEC (fig. VIII) talis, ut projecta utcunque ex dato puncto D recta DC, secante curvam in C & E, rectangulum CDE æquetur constanti spatio, puta unitati, quod primum est exemplum *Fratri*. Ad datam positione rectam DG ordinatim applicentur EP, CG in angulo arbitrario, & sit $DE = x$, $EF = y$, $DC = z$ & $CG = t$, erit per hyp. CDE seu $xz = 1$, & $x = z^{-1}$; dein propter sim. $\triangle DEF$ & $\triangle CG$, EF seu $y = tx : z = tz^{-2}$. Fundamentum solutionis: Talis supponatur æquatio seu relatio inter x & y , ut substitutis ipsarum valoribus modo inventis, similis vel eadem inter z & t relatio resultet, quæ inter x & y ; quod hic ita fit: Pono $y = ax^m + bx^n$, erit facta substitutione $tz^{-2} = az^{-m} + bz^{-n}$, sive $t = az^{-m+2} + bz^{-n+2}$, quæ ut assimiletur priori $ax^m + bx^n$; comparo az^{-m+2} cum bx^n , & bz^{-n+2} cum ax^m , ac reperio utrobique $b = a$, nec non potest. $n = 2 - m$; unde concludo, naturam curvæ quæsitæ esse $y = ax^m + ax^{2-m}$, vel, quod eodem modo ostendetur, $y = ax^m + ax^{2-m} + bx^n + bx^{2-n}$. Haud ab-similiter solvuntur duo sequentia, quæ habet, Problemata pag. 266, quorum posterius in Programmate suo generaliter ita proponit, ut loco utriusque segmenti sumatur quæcunque ipsorum potestas, quæ sit m . Huic Curva satisfacit, quæ exprimitur per $y = x \cdot x^m - x^{2m^n}$. Quæ vero ultimo subjungit pag. 267, sed absque solutione; his curvæ

TAB. IV.
Fig. VIII.

væ satisfaciunt mechanicæ, quarum natura est $y = x a \sqrt{\int dx : x l x^n}$ pro fig. 2; & $by \pm cyy \pm ey^3$. &c. $= a \sqrt{\int dx : x l x^n}$ pro fig. 3 (intellige per $l x$ logarithmum ipsius x .) Quanquam tacere non possum, assumi hic aliquid dubiæ & suspectæ veritatis, videl. portiones semper esse unius ejusdemque numero Curvæ, quæ eadem æquatione denotantur. Dari enim possunt exempla in contrarium, saltem in Curvis mechanicis, ubi hoc non contingit, eademque æquatio diversas numero Curvas designat, quod vel ex his ipsis exemplis liquet; quandoquidem hæ æquationes $y = x a \sqrt{\int dx : x l x^n}$ &c. non magis quadrant pro hypothesi $x z z = 1$, quam pro quavis alia $x z^3$, aut $x z^4$, aut $x z^p = 1$; quibus tamen hypothesibus omnibus unam eandemque Curvam satisfacere implicat. Hoc itaque ulteriori Lectorum scrutinio perpendendum relinquimus.

Pene hæc absolveram, cum perferrentur ad nos *Acta m. Nov.* in quibus Nobil. *Auctor Meditatorum geometricorum*, eodem mense anni 1695 publicatorum, motis sibi scrupulis nonnullis satisfacere ac sua vindicare satagit, eoque ardentius in nobis desiderium accendit, videndi penitusque introspiciendi tam præclara inventa. Dixi enim, me nullatenus dubitare, quin pro excellenti quo pollet acumine, quicquid pollicitus est, præstare possit; atque optare tantum, ut speciminum loco talia promat, quæ etiam iis, quibus de vastissimo Viri ingenio aliunde non constat, persuadere queant, quo nomine ipsum iterata vice & perhumaniter pulsandum censemus. Nam quod proprietatem spectat, quam focus curvarum attribuit, cum ea quibusvis punctis, adeoque non focus qua focus competat, difficulter quis capiat, quid hæc ad naturam focorum, aut curvarum per focos cognoscendam conducatur. Quemadmodum etiam intellectu haud facile existimo, quomodo quæ fig. 1 & 3 de Ellipsi & Parabola ostendit, ad omnes alias etiam dissimiles & diversorum generum curvas applicari possint, cum illa duntaxat ejusdem generis & speciei curvis quadrent, ac præsertim posterius illius tantum generalioris consecrarium sit, quod jam A. 1692 exhibui. Et quod ultimo docet de abscindendis ex quavis curva portionibus in data ratione, hoc plane fallere dixi in Parabola, quod etiam agnoscere videtur acutissimus *Auctor*, aut si dubitet,

tet, ego paratus sum demonstrare; unde, si nihil aliud, saltem hoc novo exemplo roborari opus haberet.

DOMINI MARCHIONIS HOSPITALII SOLUTIO

Problematis de Linea celerrimi Descensus.

PRoblema hoc (de quo *Galilæus* prop. 36 motus accelerati) cum difficile admodum mihi prima fronte visum est, tum valetudine utor adeo incerta, ut ab illo abstinere primum decreverim. Atque huic quidem sententiæ eo firmiter inhærebam, quod intra sex menses, ad illius discussionem concessos, id a nemine solutum videretur, si tamen unum excipias Geometram insignem *Leibnitium*, qui illud solvit non modo, sed & utpote dignissimam exercitio utili materiam, adhuc inquirendum relinqui, alterumque quatuor mensium spatium, quo in id a pluribus incumbi posset, ab Autore concedi impetravit. Desidem hac in parte ac operis asperitate deterritum erexit me doctissimi Autoris *Bernoulli* programma Cal. Jan. anni hujus 1697 editum, quo Geometras ad hujus problematis solutionem iterum invitavit. Tanta igitur hujus quæstionis commendatio & fama me tandem victum compulere, ut illi⁹ solvendæ studio in societatem laudis ac gloriæ cum tantis Geometris venirem. Nec opem fefellit eventus, imo superavit, cum id solverim problema methodo adeo generali, ut non modo *Galilæi* hypothesin, sed & aliam quamvis de descensu gravium possibilem completatur. Quod autem in solutione problematis de curva *funiculari* præstiterunt olim *Hugenius*, *Leibnitius*, & *Bernoullius*, id ego nunc a me problematis hujus solutione præstandum censeo, meam scilicet alias palam facturum methodum, cujus tamen jam (exeunte Februario) clarissimo Problematis Autori *Bernoullio* privatim copiam feci.

Problema.

Datis in plano verticali duobus punctis A & B assignare mobili M viam AMB, per quam gravitate sua descendens & moveri incipiens a puncto A brevissimo tempore perveniat ad alterum punctum B.

Solutio.

Ducta per punctum superius datum A linea horizontali AC, describatur Cyclois ordinaria, quæ incipiat a puncto A, & cujus Diameter AD circuli generatoris AEDF qui volvitur super AC talis sit, ut pun-

E e

ctum

TAB. IV.

Fig. IX.

etum describens A transeat per alterum punctum inferius datum B, Dico portionem A B Cycloidis sic descriptæ proposito satisfacere.

Si supponatur, quod celeritates acquisitæ sint in ratione altitudinum emensarum; dico curvam quæsitam A B fore portionem circuli centrum habentis in horizontali A C, & transeuntis per data puncta A & B. Unde liquet, conjecturam *Galilei* veram evadere in hac hypothesis ab ipsius multum diversa.

Tandem si vocentur abscissa A C, x ; applicata CB, y ; & generaliter supponatur, quod celeritas acquisita ex descensu per altitudinem CB exprimatur per y^m : dico naturam curvæ quæsitæ exprimi per

$$\text{æquationem differentialem } dx = \frac{my^m dy}{\sqrt{1-m^2 y^{2m}}}$$

*DOMINI MARCHIONIS HOSPITALII SOLUTIO PRO-
blematis publice propositi a Dn. JOH. BERNOULLIO.*

Misit ad me nuper clarissimus (*Job.*) *Bernoullus* Matheseos Groningæ Professor, Programma quoddam ipsis Cal. Jan. anni hujus 1697 ibidem editum, in quo Mathematicis problemata duo solvenda proponit, quorum alterum physico-geometricum legitur in *Actis Lipsiensibus mense Junio anni proxime elapsi*, pag. 269; quod *Authori* jam solutum misi. Alterum vero pure geometricum, quod pariter solvi, his verbis exprimitur:

Problema alterum pure Geometricum, quod priori subnectimus & strenæ loco Eruditis proponimus.

Ab *Euclidis* tempore vel Tyronibus notum est, ductam utcumque a puncto dato rectam lineam, a circuli peripheria ita secari, ut rectangulum duorum segmentorum inter punctum datum & utramque peripheriæ partem interceptorum sit eidem constanti perpetuo æquale. Primus ego ostendi in eod. *Actor. Jun. pag. 265*, hanc proprietatem infinitis aliis curvis convenire, illamque adeo circulo non esse essentialem: arrepta hinc occasione, proposui Geometris determinandam curvam vel curvas, in quibus non rectangulum sed solidum sub uno & quadrato alterius segmentorum æquetur semper eidem, sed a nemine hactenus solvendi modus prodiit; exhibebimus eum quando-
cunque

cunque desiderabitur; Quoniam autem non nisi per curvas transcen-
dentes quæsito satisfacimus: en aliud, cujus solutio per mere algebrai-
cas in nostra est potestate.

*Quæritur Curva, ejus proprietatis, ut duo illa segmenta ad quam-
cunque potentiam datam elevata & simul sumpta faciant ubique unam
eandemque summam.*

Casum simplicissimum, existente sc. numero potentiaë 1, ibidem
in *Actis pag. 266* jam solutum dedimus, generalem vero solutionem
quam etiamnum premimus, Analytici eruendam relinquimus.

Huc usque verba doctissimi Bernoullii; hoc ipsum Problema
quod solvi, cujusque solutionem Geometris eo lubentius impertio,
quod & simplicissima sit & generalissima. En itaque

Problema.

*Eam invenire Curvam CEFD, cui ducta FA ab ipsius puncto quo-
vis F ad fixum aliquod punctum A diametri CD, ita semper occurrat in
altero puncto E, ut rectæ FA & AE ad eandem datam quamvis poten-
tiam elevate, eandem simul & ubique summam constituent.*

Solutio.

Sit p potentia data quævis, ad quam sigillatim ducendæ sunt FA
& AE; sit præterea numerus quicumque m . Jam sumptis ad libitum
duabus rectis AB, AL, (puta $AB = r$, $AL = b$) ducatur centro A &
radio quovis $AG = x$, circumferentia GF; assumpta deinde $AH = bb$

TAB. IV.
Fig. X.

$x^m \sqrt[p]{\frac{b^{m-1}}{1-x^p}}$ Ducatur HF constituens angulum quemvis datum C
HF cum recta CD. Hoc facto, dico punctum occursum F rectæ HF
cum arcu GF, semper esse ad Curvam quæsitam CEFD.

In exemplum sit Casus, quem doctissimus *Bernoullus* constru-
xit in *Actis Lipsiensibus pag. 266*. In quo nempe $p = 1$. Si præterea po-
natur $m = 0$, ut quam simplicissima fiat curva quæsitæ, invenietur $AH =$
 $\frac{bb}{a-x}$, seu AH tertiam esse proportionalem ad BG & AL.

Porro constructionem hanc ortamque inde Curvam, quam sim-
plicissimas esse, palam est. At, quod notatu dignissimum, Curva
hæc eadem duabus insuper constat partibus OM, PN, invicem oppo-
sitæ circa eandem asymptotum AL ordinatis parallelam, quarum hæc

indoles est, ut ducta quavis ad ipsas usque per punctum A recta MAN, differentia partium AM & AN sit semper æqualis eidem AB. Unde hac eadem arte simul solvitur & alterum problema, quo exquireretur curva proprietatis ejus, ut differentia rectarum AM, AN, ubique sit æqualis eidem constanti magnitudini; adde quod id toties fieri possit, quoties p est numerus impar.

Quod spectat Demonstrationem, cum generalis nihilo difficilius sit, quam specialis casus mox soluti, hunc demonstrare sufficiat. Quapropter e puncto A per punctum quodvis F curvæ CEFD ducatur AF cum ordinata FH, ponaturque (ut superius) AF vel AG = x , ac

præterea $AL = y = a - x$; & $AK = \frac{bb}{a-y} = \frac{bb}{x}$. Jam ex constructione se-

quitur $AH = \frac{bb}{a-x}$, punctumque E, in quo KE, parallela HF, occurrit circumferentiæ factæ centro A & radio AI, fore semper ad Curvam

quæsitam CEFD. At $AH(\frac{bb}{a-x}) \cdot AF(x) :: AK(\frac{bb}{x}) \cdot AI$ aut $AE(a-x)$.

Ergo punctum E est etiam in recta AF; atque adeo recta hæc AF duobus in punctis F & E ita occurrit curvæ quæsitæ CEFD, ut sit ubique $FA + AE = AB$ — constanti & eidem. *Quod erat demonstrandum.*

*DE METHODO UNIVERSALIA THEOREMATA ERUENDI,
quæ Curvarum naturas simplicissime exprimunt; de Problemate
item Bernoulliano, &c. per DT.*

Diffiteri non possum, ingenium meum nunquam proclive fuisse ad problemata ab aliis proposita resolvenda; quoniam, alias ut silentio præteream causas, Auctores problematum plerumque casu, & nihil tale quærentes, in admodum faciles deducti fuere vias ea efficiendi, quæ alius non sine magno labore, multoque temporis dispendio, potest consequi; præsertim cum in ipsa analysi infinite parvarum quantitatum, ad magnam hodie perfectionem evecta, non semper in triangula similia, facillimam resolutionem offerentia, (quod caput rei semper existimavi) incidamus: ac proinde, quacunque etiam utamur methodo, ingenti oportet ut labore defungamur. Nota sunt præclara illustris Hugonii circa Cycloidem suam *εὐρήματα*, quæ si sollicitè quisquam perpenderit, haud difficulter clavem reperiet ad solutionem

nem

nem Problematis *Bernoulliani*, Actorum anni 1696 mens. Junio p. 96 propositi, de *Curva celerrimi descensus*, qui ipsi huic Cycloidi quadrat: citra horum autem cognitionem res hæc scrutantibus longe erit intricatior, operosiorque; si vel maxime certum sit, de quo tamen non temere ambigi potest, proprietatem hanc uni tantum Curvæ convenire. Utcunque hoc sit, nolim sententiam & consuetudinem meam in præsentiarum mutasse me credi, dum universalissimam commonstroriam, qua resolvi posse censeo Problema Geometricum a Cl. Dn. Joh. Bernoulli in A. E. 1697 mense Febr. p. 96 propositū; cum ea duntaxat de causa id faciam, ne aliquando, cum de hujus generis Problematis publice agendi dabitur occasio, aliorum inventa mihi arrogasse videar: quem in finem etiam, cum jam monuerim ante biennium, celeberrimo Dn. Leibnitio me talia singularia theoremata, mihi que jam diu nota, ex quibus solutio derivari potest, coram aperuisse, ipsam indicabo nunc methodum, & qua occasione in illam inciderim.

Notum est, Dn. Des-Cartes curvarum Geometricarum omnium naturas certis includere Æquationibus, quæ ex duabus indeterminatis certisque cognitis componuntur. Atque hæc quidem universalia theoremata pro omnibus curvis suppeditant, sed difficilem & non eodem modo formatam compositionem habent. Quapropter cum aliquando talibus indigerem Theorematis universalibus, quæ facilem & æqualem compositionem tam quoad indeterminatas, quam cognitatas rectas habent, serio in hoc incubui negotium, primoque animadverti, æqualem compositionem indeterminatarum modo sequenti obtineri posse. Sit Curva quæcunque GDBCKL, rectæque indeterminatæ GK & LC; nec tantum, prout Des-Cartes vult, assumantur $GI = xx$, & $IC = y$, ad curvæ naturam definiendam, sed etiam $IK = u$, & $LJ = z$, atque ex hisce quatuor rectis determinetur Curvæ natura: ita semper theoremata, ut patet, invenietur, æqualem compositionem indeterminatarum quantitatum habens. Verum hoc non sufficit, sed *secundo* notandum, ut hæc theoremata etiam æqualem facilemque compositionem circa cognitatas quantitates nanciscantur, maxime attendendum esse, quænam cognitata sint eligendæ; alias enim compositio mirum in modum difficilis evadet, ceu calculus in singularibus quibusdam exemplis me docuit. Hic autem sequentia observavi; si Curvæ natura determinata sit, etiam lineæ maximæ

TAB. IV.
Fig. XI.

HB & DF dantur , per varias methodos maximum determinandi ; & hinc quoque AD & AB tangentes Curvam in punctis D & B. Ex hisce ergo AD & AB ut cognitissimas assumptis , & indeterminatis GI , IC , IK & IL theoremata inveniuntur pro omnibus curvis , æqualem compositionem etiam quoad cognitissimas habentia. Tertio vero , ut generalitatem theorematum talium consequamur , expedit ut non particularibus curvis hæc applicetur methodus , sed omnibus ejusdem gradus in universum : ita enim pulcherrima proveniunt theoremata , quæ vel a tyrone analyseos calculo investigari possunt , ut necesse non sit , plura huc adferre , præsertim cum ad alium locum pertineant. Id tantum adjicere lubet , non solum hac methodo problema *Bernoullianum* : Curvam invenire talem , ut summa segmentorum ad potentiam datam elevatorum sit perpetuo eadem ; sed adhuc universalius , ut summa illa sit ad aliam quantitatem constantem in quacunque ratione data , resolvi posse , atque insuper determinari , quantum in Curvis Geometricis id possibile sit aut impossibile ; Tametsi problema istud pluribus aliis , atque jam quidem indicavi , modis resolvi possit : quos inter adeo faciles sunt , ut vix ausim eosdem in his Actis tam Eruditi Orbis conspectui exponere. Uti etiam resolutio ejusdem præcipua mihi causa non fuit , ut theorematum supra dictorum mentionem facerem , sed potius ut doctis Geometris significarem , per ejusmodi theoremata universalia quadraturarum possibilitatem aut impossibilitatem singulari ratione posse determinari.

Ex his Lector perspicax facile videbit , quomodo intelligenda verba mea , quibus indicavi proprietatem duorum rectangulorum æqualium non esse circulo essentialem , sententiamque meam longe diversam ab illa , quam Dn. *Bernoullius* fuisse mihi suspicatur. Ipse quoque , si Acta inspicere non gravetur , deprehendet , nullibi me dixisse in ea illum sententia esse , Curvas per focos describi non posse , sed tantum , quod videatur esse in hac sententia. Non ignoro quidem , a nemine hæctenus demonstratum esse , Curvas Geometricas ex focus simplicibus seu punctis per fila delineari posse , sed dudum tamen ejus rei facillima demonstratio mihi nota fuit. Alia , quæ publico pollicitus sum , suo tempore , quamprimum mea permittent negotia , consequentur , exsolvamque , ut spero cuncta , quæ debeo ; imo illa etiam , quæ jam A. 1690 mense Febr. in A. E. p. 68 , promisi : cum huc usque
nihil

nihil viderim, quod a mea me sententia dimoverit, quamvis prægnantes ob causas adhuc ab eorum publicatione abstinuerim.

EXCERPTA EX TRANSACTIONIBUS PHILOS. ANGLIC.

M. JAN. 1697.

EPISTOLA MISSA AD PRÆNOBILEM VIRUM D. CAROLUM Mountague Armigerum, Scaccarii Regii apud Anglos Cancellarium, & Societatis Regiæ Præsidentem: in qua solvuntur duo problemata Mathematica a Johanne Bernoullio Mathematico celeberrimo proposita.

Problema I.

INvestiganda est curva linea ADB, in qua grave a dato quovis puncto A ad datum quodvis punctum B vi gravitatis suæ citissime descendet. TAB. IV.
Fig. XII.

Solutio.

A dato puncto A ducatur recta infinita APCZ horizonti parallela, & super eadem recta describatur tum Cyclois quæcunque AQP recta AB (ductæ & si opus sit productæ) occurrens in puncto Q, tum Cyclois alia ABC cujus basis & altitudo sit ad prioris basem & altitudinem respective ut AB ad AQ. Et hæc Cyclois novissima transibit per punctum B & erit curva illa linea, in qua grave a puncto A ad punctum B vi gravitatis suæ citissime perveniet. QEI.

Problema II.

Problema alterum, si recte intellexi (nam quæ in Actis Lipsi. ab Auctore citantur ad id spectantia nondum vidi) sic proponi potest. Quæritur curva KIL ea lege, ut si recta PKL a dato quodam puncto P, ceu Polo utcunque ducatur, & eidem curvæ in punctis duobus K & L occurrat, potestates duorum ejus segmentorum PK & PL a dato illo puncto P ad occursum illos ductorum, si sint æque altæ (id est vel quadrata vel cubi vel quadrato-quadrata, &c.) datam summam PKq + PLq vel PKcub. + PLcub. &c. (in omni rectæ illius positione) conficiant. Fig. XIII.

Solutio.

Per datum quodvis punctum A ducatur recta quævis infinita positione data ADB, recte mobili PKL occurrens in D, & nominentur AD, x; & PK vel PL, y; sintque Q & R quantitates ex quantitatibus quibuscunque datis & quantitate x quomodocunque constantes & relatio

tio inter x & y definiatur per hanc æquationem $\sqrt{y} + QY + R = 0$.
 Et si R sit quantitas data, rectangulum sub segmentis PK & PL dabitur. Si Q sit quantitas data, summa segmentorum illorum (sub signis propriis conjunctorum) dabitur. Si $QQ - 2R$ datur, summa quadratorum ($PKq + PLq$) dabitur. Si $Q^3 - 3QR$ data sit quantitas, summa cuborum ($PK^3 + PL^3$) dabitur. Si $Q^4 - 4QQR + 2RR$ data sit quantitas, summa quadrato — quadratorum ($PKqq + PLqq$) dabitur. Et sic deinceps in infinitum. Efficiatur itaque ut $R, Q, QQ - 2R, Q^3 - 3QR, \&c:$ datae sint quantitates, & problema solvetur. Q. E. F.

Ad eundem modum Curvæ inveniri possunt quæ tria vel plura abscindunt segmenta, similes proprietates habentia. Sit æquatio $\sqrt[3]{y} + Qyy + Ry + S = 0$, ubi Q, R & S quantitates significant ex quantitatibus quibuscunque datis & quantitate x utcunque constantes; & Curva abscindet segmenta tria. Et si S data sit quantitas contentum solidum illorum trium dabitur. Si Q sit quantitas data, summa trium illorum dabitur. Si $QQ - 2R$ sit data quantitas, summa quadratorum ex tribus illis dabitur.

THOMÆ CRENI

ANIMADVERSIONUM PHILOLOGICARUM ET HISTORICARUM

Pars secunda.

Lugduni Batavorum, apud Davidem Severinum, 1696. in 8vo,
 Constat plagulis sedecim.

Qui Acta nostra A. 1695. mense Septembri publicata evolvere dignatus fuerit, p. 419. s. Animadversionum Crenianarum partem primam memoratam, & notatu quædam digniora hinc excerpta deprehendet. Istam igitur cum altera nunc pars exceperit, non possumus, quin & de ea verborum nonnihil faciamus. Sicut autem in colligendis doctissimorum Virorum codicibus & manuscriptis diligentem admodum se nunquam non fuisse Auctor clarissimus testatur, (quod quidem non sine detrimento rei suæ familiaris factum, p. 92. harum Animadversionum monet,) ita nunc etiam non natas solum ex diversorum codicum collatione observationes varias, sed varia quoque *κειμήλια*, nondum hæctenus impressa, cum erudito Orbe communicat. Ini-

Initium præsentis partis cum initio prioris conspirat, dum exempla aliquot omissarum in repetitis librorum editionibus dedicationum præfationumque veterum recensere pergit. Passim vero deinceps ea inserit, quæ ad noscendos plenius Scriptores quosdam celebriores, qua veteris, qua recentis ævi, pertinere videntur; quandoquidem de cujusvis & persona & editis in lucem publicam monumentis judicia, ut plurimum in utramque partem lata, refert. Legas proin non pauca hujus generis, eaque ad curiosi cujusvis palatum futura, de Alberto M. p. 2, de Vitruvio & Horatio p. 10, Plutarcho & Vellejo p. 12, Henrico Cornelio Agrippa (cujus mentionem dum facit, rationes simul allegat, ob quas a magiæ crimine, quod ipsi plures intentant, absolvendus sit,) p. 13, Jacobo Sadoletto p. 17, Aonio Paleario p. 18, Conrado & Johanne Bergiis p. 27. 37, Jac. Acontio p. 30, Paulo Merula, Gaudentii filio, p. 110, Andrea Dudithio, (quem potius Duditium scribendum esse, e quadam epistola manu ipsiusmet exarata probat,) p. 138, Conrado Grafero p. 155. 164, Petro Kirstenio p. 168, Bodino p. 177, Avicenna p. 184, Phalaride, (quem a quamplurimis ob tyrannidem illius non immerito culpari, sed ob ingenium singulare magni nihilosecius æstimandum sistit,) p. 177, Esromo Rudingero p. 195, & aliis.

Sed & ad veteris Ecclesiæ Doctores oculum subin reflectit Auctor; velut ubi in epistolarum, quæ S. Ignatio vulgo tribuuntur, *γνησιότητα* inquirat, earumque editiones p. 33. delineat; ubi Ambrosium illius in Epistolas Paulinas commentarii, qui sub ejus nomine circumfertur, auctorem esse p. 87. negat; ubi nec sermonem de cruce & passione Domini, nec librum de passione imaginis Christi, ab Athanasio confectum, p. 88. & 165. perhibet.

Nec varia eruditorum quorundam *παροράματα* notare omittit. Maxime autem in J. H. Heideggerum censoriam stringit virgulam, eumque in suo, quod edidit, Enchiridio Biblico, sæpius & nomina & religiones Commentatorum confudisse, sæpe quoque in productis eorum ad S. Biblia lucubrationibus cespitasse, nec raro optimas interpretationes omisisse, p. 101. ostendit. Antonium Teiserium cum Placcio provocare ait ad Philippi Melanchthonis carmen elegiacum Græcum, quo is Siracidem reddiderit. Ast vero se istud nec vidisse unquam, nec credere, quod in eo conficiendo ille

occupatus fuerit, p. 23. testatur. Quæ in Gerhardi Joannis Vossii Historia Pelagiana carpit & supplet, p. 114. & seqq. legi commodius, quam heic referri a nobis possunt, idemque esto judicium de iis, quæ p. 82. ad Salmasii Defensionem Regiam observat.

Erudita non minus ac jucunda sunt, quæ p. 82. differit ad quaestionem: utrum olim Hebræorum Rex, si sui immemorem officii se gessisset, verberibus expositus fuerit? quam quidem negando definit. De modis sepeliendi variis, & sigillatim de sepultura in templis, p. 155. lemmata peculiaria coacervat. Pag. 169. verba i. Pet. III, 6. illustrat, virumque olim ab uxore frequentissime vocatum reperiri dominum edocet. Dextrumne an sinistrum latus Christi perfossus fuerit, p. 164. ex aliorum mente disputat. Libelli, cujus titulus: *Sesquiseculum Anglicanum*, auctorem credi Jacobum Thomasiuum p. 89 affirmat.

Quod ad MSta ab Auctore in medium producta attinet, in duas ea classes non incongrue diviseris, in quarum una epistolas, in altera vero annotata eruditorum ad libros integros collocaveris. Inter epistolas occurrit p. 97. aliqua Salmasii ad Curatores Academiae Lugduno-Batavæ, in qua moras suas in Gallia excusat, aliaque p. 99. idem agens ad Jo. Weulinchovium, urbis Lugdunensis Syndicum. Pag. 57. seq. prolixa legitur fanatici illius, Petri Serrarii, epistola, in qua de fatis suis multa fidenter differit. Pag. 131. Jac. Acontii literas, judicium de dogmate Sabellii circa Christum Dei filium continentes, exhibet. Pag. 153. Lingelshemii apparet ad Scipionem Gentilem epistola, quæ judicium fert de Andrea Duditio. Omittimus ipsius Duditii p. 140. allatam epistolam, & alias Pauli Merulæ, Simonis Episcopii, Stephani Curcellæi, Jac. Arminii, quas p. 113. 127. 130. legere est.

Quæ manu sua ad Conradi Bergii Praxin Catholicam Divini Canonis passim annotarit Rivetus, p. 27. recenset. Stylum quoque a Salmasio in Defensione Regia adhibitum, adscriptis ad marginem notis, a viro quodam literato passim taxatum, p. 90. conspiciendum dat. Pag. 10. refert, esse apud se exemplar Horatii, a Jano Rutgerio anno 1613. editi, ad cujus frontispicium hæc sua manu consignarit Rutgerius: Dan. Heinsio J. Rutgerius D.D. in talis amoris signum, qualem neque unquam fuisse scio, neque futurum puto. Frater fratri.

Gerhardi

Gerhardi tractatum de Interpretatione Scripturæ Sacræ, ejusdemque argumenti librum Wolffgangi Franzii, Dannhaueri Hermeneuticam, Glassii Philologiam, Zeifoldi Logicam Sacram, Theſaurum Grammaticum Buxtorfii, Grammaticam Græcam Sacram, Novi Teſtamenti Georgii Paſoris, Caſparis item Finckii & Mœbii Canones junctim ſe edere, & imprimis Glassii Philologiam accuratiſſimo indice augere velle p. 107. innuit. In addendis atque emendandis incidiffe ſe ait in egregium quoddam epiftolarum Scaligeri exemplum, quod vir doctus quiſpiam manu ſua totum correxerit, & notis in margine poſitis nonnullibi auxerit, novæ etiam editioni, ut ex libri principio conſtet, pararit. Id, ſi deſideretur, typographo ſe haud negaturum, quin & plures Scaligeri epiftolas nondum editas adjecturum pollicetur. Interim tractatum aliquem jam A. 1669. impreſſum, ſed brevem admodum, Joſephi nempe Athiæ deſenſionem contra Samuelis Mareſii judicium de Bibliis Hebraicis, per Judæum illum A. 1667. editis, heic p. 121. recudi fecit.

Deinde prolixam ſubjicit præfationem, quæ ante Faſciculum ſecundum Diſſertationum Hiſtorico Critico-Philologicarum (de quarum collectione a Crenio noſtro ſuſcepta olim A. 1691. p. 335. diximus,) legi debuiffet. In hac de numiſmate cenſus ad Matth. XXII, 18. varias affert opiniones, & occasione tractatum in Faſciculo illo obviorum, imprimis de Paradifo terreſtri, deque adagiis Scripturæ S. multa commentatur.

PROJET d'UNE NOUVELLE VERSION FRANCOI-
SE DE LA BIBLE &c.

id eſt:

*LINEAMENTA NOVÆ VERSIONIS GALLICÆ SACRARUM
Literarum, quibus & argumentis & autoritatibus allatis evincitur,
Versiones hæctenus editas in plerisque locis textus originalis ſenſum mi-
nus apte repræſentate, adeoque perquam eſſe neceſſarium, ut nova ea-
que melior verſio concinnetur: quam etiam molitur Linea-
mentorum horum Autor,*

CAROLUS LE CENE,

Roterodami apud Petrum van der Slaart, 1696. in 8.

Alphab. 2. plag. 10.

Vir clariffimus, qui ſuum de adornanda nova verſione Gallica S.

Ff 2

Litera

- Literarum consilium, specimine isto edito eruditus innotescere voluit, id in eo potissimum egit, ut earum, quæ hæctenus procusæ sunt, Gallicarum versionum, & Genevensis præsertim, nævos per certas quasi classes disponderet. Sub initium itaque statim in iis reprehendit, quod frequentes adeo voces Hebraicas, quales in V. T. *Schilo*, *Hazazel*, *Hallelujah*, in Novo *Rhaca*, *Mammona*, *Gebenna* & aliæ consimiles sunt, quas interpretari merito debuissent, retinuerint. Deinde quam parum recte sentiant illi, qui literæ textus originalis strictissime inhærendum esse existimantes, versiones quæ plane intelligi nequeant, procudi velint, ostendit. Cumque ii hanc suam sententiam Mosis Deut. IV, 2. & S. Johannis Apoc. XXII, 18. autoritate niti existiment, loca illa ex Fagii Grotiique mente explicata nihil plane ad præsens negotium facere evincit, atque tam rationibus puerilem istam superstitionem impugnat, quam exemplis compluribus monstrat, quam nullo plane sensu pleraque vertantur, si literis & apicibus strictè nimis inhæreamus. Sic v. g. 1. Tim. II, 14. facillime intelligi posse verba Pauli existimat, si ex commate præcedente vox *primus* repetatur, hoc modo: *Et Adam non est seductus primus* &c. Sic alia quam plurima loca in versionibus vulgatis oppido obscura, in luce clariori posse collocari, observat. Cum autem porro ea, quæ figurate in S. Literis dicuntur, facile turbare rudiorum mentes possint, non abs re fore censet, si interpres propriis verbis illa eloquatur. Ubi itaque de manibus Dei sermo, omnipotentiam ejus, ubi de oculis, scientiam, ubi de visceribus, misericordiam mavult substitui. Taxat propterea versionem Genevensem, quæ Ebraicam vocem פני, *faciem* proprio significato, figurato *iram* sæpissime denotantem, *faciem* tamè frequentissime transtulerit, ubi de *ira* sermo est: quam & alias hujusmodi expressiones superstitiose nimis quandoque inculcare arguit. Præsertim autem observat, hyperbolicos istos loquendi modos, quibus orientalium autorum more sacri Scriptores usi fuerunt, neutiquam secundum literam esse accipiendos. Sic omnem istum Esaia sermonem, quo capitis XIII commate 10 terribile Dei judicium, in Babylonios exercendum, ob oculos ponere auditoribus suis sategit, non alium quam istam sensum admittere dicit: *terribilia mala Regibus Babylonie evenient, incidentque illi in manus inimicorum suorum, qui crudelissime, nulla misericordia*

cordia tacti, in eos deservient. Et quamvis in hujusmodi locis sensum tantum exprimendum esse, verbis omnino repudiatis, non judicet, cum verba æque illustria linguæ nostræ suppeditare nequeant; id tamen, quod Christus de Regina Sabæ dicit, venisse, eam ab extremis terræ, vertendum omnino putat: *quod venerit e regione valde diffusa.* Sic phrasæ, quibus omnes homines mendaces dicuntur, aliasque confimiles, additis vocibus *pene, ferme,* vel aliis hujus generis mitigandas censet. Sic, ut id quoque addamus, Gen. XI, i. vertendum esse autumat: *omnes terræ incolæ eodem animo erant, eadem consilia agitabant.* Dum autem ita in versionibus reformatis versatur, quæ fata olim hodieque experti fuerint, qui tale, quid ausi sunt, Hieronymus, Santes Pagninus, Erasmus, Junius & Tremellius, Beza, item ii qui versionem, quæ ex Portu Regali prodiit, concinnarunt, expendit: quorum tamen omnium, utcunque primum impugnantium, cum grata mente plerique operam hodie agnoscamus, sibi quoque de omnium favore non desperandum, censet. Præcipue cum ii, qui vel impensissime favent Genevensi translationi, omnino tamen mendis eam carere affirmare non audeant; ipsi proinde ejus emendationem, quæ tamen plerumque in exoletarum vocum phrasiumque eliminatione substiterit, aliquoties aggressi: quo tamen postremæ Synodi Nationalis Ecclesiarum Gallicarum, quæ celebrata fuit Julioduni anno 1659, decretis nondum sit satisfactum. Istis obiter annotatis, ad versiones literæ textus originalis stricte nimium inhærentes redit, quas vix alteri cuiquam usui inservire posse, quam linguæ Ebraicæ Græcæque addiscendæ putat; unde & Santes Pagninus aperte profiteatur, harum linguarum studiosis solummodo operam translatione sua navare se voluisse. Instruendæ autem in voluntatis divinæ cognitione Christi plebi plane idoneas illas non esse censet; indeque Augustino quoque & Hieronymo improbatas eas fuisse docet: imo Christum quoque atque Apostolos, Veteris Testamenti allegantes testimonia, sensum sæpius, quam verba repræsentasse observat. Atque ut fortius impugnet versiones literam exacte nimis sequentes, earum abusum plerisque superstitionibus originem dedisse docet. Et inter alia hujus rei exempla, validissima Romanæ Ecclesiæ argumenta, quæ ex S. Scriptura pro Sanctorum cultu petere solet, evanesce-

p. 41.

p. 43.

p. 50.

c. IV.

p. 58.

c. V.

c. VI.

p. 82.

- c. VII. re observat, si inepta translatione literali neglecta, sensus exponatur. Quemadmodum autem versiones nimium literales superstitiones, ita errorum inutiliumque controversiarum vastissimam molem hujusmodi versionum nævos peperisse, deinceps conqueritur. Sic Origenem, & ante eum Judæorum haud paucos, de impiorum dubitasse resurrectione, quod secus, quam debebant, acciperent, versaque haberent loca Davidis Psalm. I, 5. & Esaiaë cap. XXVI, 14. Sic Diabolis ad gratiam reditum patere, eundem Origenem confirmasse ex Ps. XXXI, commate 20, nihil habente, quo ejus errorem retunderet, Augustino, cum LXX Senum versio manifeste Origeni favere videretur. Sic quoque, ut alia taceamus, unicæ vocis Luc. XIV, 23 falsam interpretationem arma Pontificiis suppeditasse, quibus suam de hæreticis interficiendis persecuendisque doctrinam parum humanam tueantur. Præterea plane ineptas esse versiones literæ nimis inhærentes, quæ plebis Christianæ usibus inserviant, evincit; adeo eas esse obscuras, ut intelligi non possint, ingenti exemplorum farragine demonstrans. Ex iis ut unum e multis commemoremus, obscurissimum esse monet, prout in omnibus fere versionibus exhibetur, locum Genes. IV, 7. In eo tamen si observetur, vocem שנתן opponi verbis proxime præcedentibus ויפלו פניו, adeoque elevationem vultus significare: per חטאת autem notari sacrificium expiatorium, quod deinceps לפתח h. e. ad ostium tabernaculi offerri solebat, perquam claram emergere versionem istam existimat: *Si bene agis, vultu eris erecto: ast secus si feceris, expiatorium sacrificium ad ostium nonne procumbet? Et Abel ad te confugiet, tuæque auctoritati sese submitter.* Id enim ultima verba sibi velle, ex simili phrasi Genes. III, 16 probat. Hujusmodi exemplis compluribus coacervatis, aliis quamplurimis ostendit, versiones parum accuratas id efficere haud raro, ut sibi ipsi contraria Scriptura esse videatur.
- p. 88. Inter quæ ultimo loco minime reponit id, quod Ez. XX, 25 de legibus suis non bonis dicere Deus videtur; quem tamen locum nihil omnino difficultatis habere ait, si suppleatur in versione omissa per ellipsin interrogativa ה, & vertatur ac si legatur הֲאֵינִי אֱלֹהִים Atque num queso ego dedi iis præcepta, quæ bona non sunt? Aliis oppido multis Scripturæ locis ad hanc classem spectantibus examinatis, per saturam quasi nonnullos versionum nævos indicat, atque
- p. 94. c. VIII. p. III. c. IX. p. 153. p. 168.

imprimis de nominibus quibusdam divinis agit, quomodo ea rectissime transferenda sint, exponens: nec non de vocibus quibusdam Hebraicis, quales *Rephaim*, *Ariel*, *Theli* & consimilibus, quarum difficilior est interpretatio: & speciatim de arborum plantarumque nominibus, quæ sæpe in versionibus vernaculis confundi & perperam exponi soleant. Ea inde loca hujusmodi versionum notat atque emendat, in quibus gemmarum nomina male expresserunt. Quibus denuo diversi generis errores subjungit, ac postea eos commemorat, quibus rituum morumque veterum ignorantia occasionem dedit. Quam varie porro in ponderibus & mensuris explicandis versiones aberraverint docet, utpote quas vel Ebraicis nominibus servatis plane non, vel perperam explicaverint. Personarum quoque sæpius nomina cum regionum gentiumque nominibus confusa esse observat, non attendentibus S. Literarum interpretibus, regna, urbes & nationes autorum fundatorumque ac regum suorum nominibus frequentissime appellari. Ejus rei exempla illustria ex Genes. X, & 1. Chron. I. affert: ibi enim commemoratos *Mitsraim*, *Ludim*, *Kittim* &c. pro singulis personis, versionum vitio, a plerisque haberi ait, per quos tamen integræ nationes sint intelligendæ. Speciatim quoque hic agit de phrasibus $\pi\alpha\sigma\alpha\ \eta\ \gamma\eta$, $\pi\alpha\sigma\alpha\ \eta\ \chi\omega\rho\alpha$ & consimilibus, in quibus haud raro versiones impingant. Nominaque regionum locorumque studiose annotat, quæ monstris factisque incredilibus, monstrose explicata, locum fecerint. Quemadmodum Judic. XV, 19 omnes versiones petram mortarii instar excavatam, quæ *Mactes* appellabatur, in asini maxillam transmutasse, Vatablus, Junius, Tremellius & L. de Dieu observarunt. Regiones porro populosque cum regionibus populisque confusos esse, sæpissime notat: similesque errores in fluviorum & marium transferendis nominibus admissos docet; item in iis, quæ ad personas pertinent, aliasque rerum circumstantias: ubi inter alia quamplurima loca, quæ de Judæorum in patriam reditu agunt, de eorum conversione, & vice versa, quæ ad conversionem eorum pertinent, de reditu in patriam accepta esse observat. Integro postea eoque satis prolixo capite ostendit, omnia fere animalia, quorum in S. Ora- culis mentio est, vel in alias plane res in versionibus transmutata, vel perperam inter se confusa esse. Ast cum hactenus recensiti er-

rores

p. 180.

p. 217.

c. X.

p. 260.

p. 266.

p. 271.

c. XI.

c. XII.

p. 318.

p. 320.

p. 323.

p. 330.

p. 332.

p. 362.

p. 367.

c. XIII.

c. XIV.

- p. 431. rores exigui esse momenti quibusdam videri queant, jam denique ad graviores procedit, quos impiorum hominum flagitiis patrocinari posse persuasum habet. Sic locum Deut. XXI comm. ii seqq. prout in Genevensi, Tigurina & Vulgata versione habetur, minime exprimere ait aversionem, qua Deus prosequatur libidinosos cum exteris atque captivis concubitus: quam longe rectius significet, si ita vertatur: *Si videas inter captivas egregia forma foeminam, ejusque amore capiari, ita ut eam rapias* (violentum enim raptum hic significari putat) *quo uxor tua evadat: in domum tuam adducatur, suumque caput tondeat, & ungulas crescere sinat* (ut scilicet hac deformitate sua a consilio tuo te avertat) *imo & vestimenta* (elegantiora) *dimittat, quibus, cum caperetur, induta fuit.* Præsertim autem hae occasione versionem Genevensem castigat in omnibus iis locis, in quibus de induratione in peccatis agitur, vel de divina etiam circa peccata providentia, quæ ita in ea plerumque repræsententur, ut ad Deum indurationis peccatorumque culpa redundet. Locum quoque 2 Reg. V, 18 inter alia producit, quem ita plerumque verti ægre fert, ut favere videatur iis, qui aulicis ministeriis implicati, superstitionis cæremoniis quandoque aliquid tribuere coguntur: cum plane non faveat, si, quod patiuntur Hebraica verba, ita vertatur, ut de præterito tempore Naaman loqui intelligatur. Ea porro loca ex instituto examinat, quæ opinionem parere possent, ac si Dei consilio & prædeterminatione horrenda maxime crimina patrata fuerint, qualia sunt Act. II, 23. IV, 27. 28. 1 Pet. II, 8 &c. item alia, quibus Deus autor humanæ infelicitatis videtur constitui. Et quis omnia enarraret, quæ offensioni in plerisque versionibus esse possent, a cl. Autore accurate plerumque indicata? Ad finem denique properandum, quem huic specimini imponit, ubi æquivocas Ebraici Græci-que textus voces, multis versionum erroribus originem dedisse monstrasset: quas, cum eo sensu essent explicandæ, qui scopo sacrorum Scriptorum convenientissimus est, ita plerumque expositas esse observat, ut opiniones sectæ, in qua nomina profitebantur interpretes, exigere videbantur, vel etiam sensu plane obscuro esse translatas. Ut hic quoque ex tot exemplis illustrissimum aliquod adducamus, omnem de Justificatione controversiam pendere ab æquivocis vocum *δικαιῶν* & *πίστis* acceptionibus monet. Cum enim
- p. 458.
- p. 469.
- p. 473.
- c.XV.
- p. 775.
- nim

nim illa quandoque *absolvere reum*, nonnunquam *condemnare eum*, alibi *justum facere*, item *justitiam inspirare*, vel *media justitiam exercendi suppeditare* significet: hæc autem nonnunquam *simplicem persuasionem*, nonnunquam *fiducialem apprehensionem*, imo *objectum etiam fidei* notet; facile omnes illas de Justificatione nostra coram Deo controversias componi posse arbitratur, si ubique scopo conveniens vocibus istis explicatio adhibeatur.

OEUVRES MESLÉES DE MONS. CHEVREAU.

Id est:

OPUSCULA MISCELLANEA URBANI CHEVRÆI.

Hagæ Comit. apud Adr. Moetjens, 1697, 12. alph. i. plag. 6.

URbani Chevraei nomen jam tum illo tempore in republica litteraria clarum extitit, quo Christina Sueciæ Regina florem virorum eruditorum ex Germania, Gallia, Belgio in suam aulam, evocaverat. Nam & Chevraeus summis illis viris admixtus est, quorum doctissimis sermonibus Pallas illa Borealis ardua imperii negotia dispungere consueverat. Christina regno abeunte, Noster auctorari se passus est, ut Regi successoris esset ab epistolis. Exardescente vero belli Polonici flamma, Lodunum in patriam reversus ad otium litterarium sese retulit, perscriptisque ad eruditos Gallia viros, in primis Tan. Fabrum, litteris, ingenii variaque doctrinae stricturas subinde emisit. Vicissim doctissimus ille Salmuriensis Professor eidem Chevraeo plures epistolas philologicas a se editas inscripsit, ex quibus perspicere licet, quantum is huic Viro in critica arte tribuerit. Unde haud immerito Bailletus, in *Judiciis Eruditorum de præcipuis Criticis* parte II Tomi II pag. 488, Urbanum hunc inter illustriores Grammaticos seu Criticos retulerat, qui quidem ipsius ævo floruerint. Quod quum ita accipi potuisset, ac si in vivis non amplius esset Chevraeus, Bailletus in iis, quas *Judiciis Eruditorum de Poetis* præmisit, priorum tomorum *Correctionibus* pag. 202, lectores admonuit, non modo superesse ipsum, sed & parare opus Chronologicum & Historicum: quod quidem Gallice scriptum, præferensque titulum *Historia Mundi*, anno 1686 prima vice Parisiis est editum, cumque denuo anno 1689 prodiisset, a nobis in Tomo I Supplementorum pag. 390 fuit recensitum, nuncque quartum

multis accessionibus locupletatum proditurum dicitur. Hujus ergo Scriptoris, qui maximum hujus seculi spacium vivendo emensus est, anno quippe tertio decimo hujus seculi (quod effigies operi præmissa indicat) in lucem editus, *Miscellanea* nunc sistimus, quibus continentur Epistolæ & Poëmata, diversis quidem temporibus conscripta, multa tamen a grandævo Sene his proximis annis sic elaborata, ut de ingenii elegantia ac viriditate senectutē nihil detraxisse sentiamus. Possunt veronon incommode ad duo veluti capita referri, quæ his opusculis continentur. Alia enim ingenium & eloquentiam Scriptoris sapiunt: alia multam lectionē & eruditionem variam, in emendandis dijudicandisve veterum & recentiorum scriptis produnt. Quamquam & ingenii operibus gratos Chevræus asperit eruditionis flosculos, & eruditæ κρίσεως severitatem amœno ingenii lepore mitigavit. Neque enim ex illo genere eruditorum est, qui cruda & indigesta multarum rerum notitia onerantur memoriâ, multæque lectionis laude omnem eruditionis ambitum metiuntur; sed ita in veterum Romanorum, Græcorum, Hebræorum, Arabum etiam, monumentis versatus est, ut altero oculo vitam moresque hominum respiciens, ex variæ doctrinæ copiis fructum perciperet sapientiæ. Hinc factum, ut ingenii elegantia non modo nihil offecerit contracta cum veteribus familiaritas, sed lumen potius illi decusque conciliaverit. Cui rei argumento sunt non minus polita hæc, quam erudita *Miscellanea*, in quibus primum locum tenent Epistolæ, inde usque ab anno hujus seculi LII ad amicos perscriptæ: quarum prima negat vitio vertendam carminis lugubris scriptori aliquam negligentiam; neque enim luctui convenire periodos calamistratas & ad numerum cadentes. Altera in Seuderio, nobili inter Gallos Eroticorum scriptore, laudat ingenii fertilitatem, & ad instar Jovis Lucianici τοκάδα κεφαλήν, eundemque Platonice philosophiæ, non fructibus modo sed & floribus conspicuæ, in genere epistolico vocat instauratorem. III ad Saknasium data queritur, Gallos mutuis obrectationibus in aula Suecica nomen suum gentile infamare. IV solatur Tristanum, Poëtam Gallum, cuius versus Regina Suecorum minus placuerant: multisque exemplis probat, viros doctissimos in ferendis sententiis inter se dissidere, rejicientibus aliis, quæ ab aliis fuerant laudata. V. Dujatio Ju-

recon-

P. I.

P. 4.

P. 7.

P. 9.

P. II.

reconfulto Parisino confirmat, magni eum a Regina Suecorum fieri, litterasque illius magnopere probari. VI in Medicum, eundemque Poëtam pessimum, Burdelotium invehitur. VII deplorat obitum Balsaci, quem parentem vocat eloquentiæ Gallicanæ. VIII Christinæ animum vitæque rationem prorsus immutatam, post abdicationem regni, fatetur; negat vero illam vi aut necessitate adductam descendisse solio regio, sed sua sponte id consilii cepisse asseverat. IX ridet carminis cujusdam tumorem. X venuste gratulatur Razillio præfecturam Hagenoæ militarem. XI in depravatam Provincialium poëtarum gustum ludit, & sacram quoque poësin omnes delicias & Veneres carminis recipere, exemplo Sanctamantii docet. XII Tanaquillo Fabro amicitiam, quam expetierat, offert; timetque, ne exemplo Scaligeri & Salmasii, a Batavis & ipse Galliæ eripiatur. XIII ejusdem fere est argumenti, sed exigente Fabro Latine scripta. XIV Fabricio Theologo Heidelbergensi vices reddit, qui litteris ad Fabrum datis Chevræum nostrum laudaverat. XV Criticum quendam explodit, qui Balsacium negaverat eloquentem, nec Scaligeros a Principibus Veronæ oriundos fuisse concedere voluerat; quorum gloria litteris quæsitæ longe sit anteponenda nobilitati generis. XVI exponit Bocharti sententiam, unde ad Gentiles profluxerit opinio a Judæis asinum adorari; ejusdemque argumenti Dissertationem a Jo. Frontone conscriptam petit. XVII deprecatur laudes a Lud. Frontone in se congestas. XVIII negat Alexandro Moró, ad eruditum quoddam certamen provocato, opus esse suo auxilio. XIX agit de ratione commentariorum suorum in Malherbam, celebrem Poëtam Gallum. XX recusat oblatum sibi a Duce Brissaco Canonici locum. XXI amico scripta a se edita petenti negat sibi ulla superesse, eaque optat periisse, indicatque nævos, quibus ea laborent. XXII judicium fert de Alex. Moro, tunc Ecclesiaste Carentonensi, viro diserto & Latinis, Græcis atque Orientalibus litteris probe exulto: quem vulgus Dallæo prætulit, sed qui Dallæum non sibi modo, verum & Calvino ipsi, anteponendum censuerit. Videatur & de eodem judicium p. 409. XXIII, eaque Latina, ejusdem Mori promissas requirit epistolas. XXIV senis cujusdam cum juvencula inauspicatum matrimonium facete narrat. XXV mittit ad Fabrum tres characterismos seu ethopoeias, ut Rhetores vocant, Tremolliæ	p. 13.
	p. 15.
	p. 17.
	p. 20.
	p. 21.
	p. 23.
	p. 26.
	p. 27.
	p. 31.
	p. 34.
	p. 37.
	p. 39.
	p. 41.
	p. 41.
	p. 43.
	p. 45.
	p. 47.
	p. 49.
	p. 50.
	p. 52.
	p. 60.

- p. 78. mollia Duci exhibendas. XXVI poemata Frizonis e Soc. Jesu sibi
 p. 80. donata laudat. XXVII jussu Landgraviæ Hassiacæ ab auctore Cassel-
 lis agente ad illustrem foeminam Gallicam exarata, tota est officiosa,
 p. 84. & in laudibus ejus versatur, ad quam scripta est. XXIX narrat, se
 ex solitudine & otio in lucem & negotia rursus protractum, nunc
 Hafniæ agere, ubi aulae regiae sanctitatem satis mirari non possit.
 p. 86. XXIX relicta vita actiuosa in otium & secessum suum redire cupit, fruiq;
 voluptate ex floribus ab amico sibi promissis. XXX modeste
 p. 88. elevat spem ab amico injectam, fore, ut ipsius quoque ratio habeatur
 inter eruditos illos, quibus Regis Galliaë liberalitas annum hono-
 rarium constituit. XXXI vitam tranquillam & otium litteratum,
 p. 90. præfert splendori & potentiaë, quæ publica & tumultuosa vita para-
 ri possit. XXXII Dacerium filium patri remittit, affirmans littera-
 p. 93. tis in aula vix ullum relinqui locum. XXXIII laudat Frizonis Dissert-
 p. 94. tationem de poemate, & XXXIV ejusdem Xaverium, prosa &
 p. 96. carmine descriptum. XXXV deterret a versibus scribendis ami-
 p. 98. cum, qui invitis Musis carmina pangebatur; & quum veritatem hanc
 illi ingrata fore suspicaretur, historiolum affert de Christina Regi-
 na, quæ Romæ statuum nudæ veritatis magna voluptate intuens
 & dilaudans, Cardinale quodam, qui officii causa illam sequeba-
 tur, exclamante, rarum esse in Regibus amorem veritatis, dixerit:
 p. 101. *credo, neque enim omnis veritas est marmorea.* XXXVI esse do-
 ctos quosdam ingenii & judicii expertes, & contra ingeniosos mul-
 tos & disertos nulla doctrina imbutos, gemino exemplo compro-
 bat. XXXVII suas in Malherbæ poemata observationes manuscriptas
 p. 104. ab amico cum Menagio communicatas, & ab hoc excerptas editasque
 pro suis queritur. XXXVIII dotes P. Oliverii, cujus libro quodam
 p. 108. donatus fuerat, prædicat. XXXIX notat Poetam quendam venæ steri-
 p. 109. lioris, sed sibi valde Suffenum, & carmina in orationem prosam
 p. 111. translata Venere sua exui observat. XL Cenomanensium Duci
 p. 114. novum annum gratulatur. XLI e versu Gallico efficit epigramma
 Latinum in Jos. Scaligerum, & versionem duorum Virgilio versuum
 p. 116. affert. XLII in Rabbiorum lectione quæ occurrant, ridicula &
 absurda, & contra, quæ scite dicta & sapienter præcepta, refert,
 p. 125. nonnulla etiam versibus exprimit. XLIII disputat de Psyllis, qua
 arte serpentum morsus curaverint; & simul de variis antidotis dis-
 serit,

ferit. XLIV amico adversa valetudine laboranti respondet, sibi p. 134.
 (tum octogenario) causam non esse, cur senectutem vocet morbum;
 eruditionis vero suæ quæ sit ratio, modeste ostendit. XLV illustri p. 137.
 Fœminæ promittit librum quendam suum simul ac prodierit, ei-
 demque indicat, se in usus suos confecisse librum precum e ver-
 bis Scripturæ contextum, quem inscripserit *Breviarium Eremitæ*.
 XLVI duas fœminas depingit, alteram deformem, exsuccam & ta- p. 139.
 citurnam, alteram loquaculam & licentiozem. XLVII frustratus p. 141.
 promissis a Monacho floribus, nusquam tutam esse fidem conque-
 ritur. XLIX feni octogenario exprobrat studium poetandi Apol- p. 144.
 line nullo, & XLIX reprehendit ejus consilium nuptias contrahen- p. 148.
 di cum puella vicina. L deflet obitum Car. Catonis Curtii, (ad p. 151.
 quem extat epistola Latina p. 241.) & quantus vir fuerit, ostendit. p. 153.
 Hinc pluribus Epistolis metro illigatis Cenomanensium Duci, Lu- seqq.
 dovico Augusto Borbonio, Regis Gallix filio naturali, disciplinæ ac p. 220.
 fidei suæ credito, saluberrima præcepta morum instillat, eundem- seqq.
 que litteris aliquot Latinis ad studium linguæ hujus potissimum ex- p. 359.
 citat. Quæ sequuntur Epistolæ, sunt criticæ & philologicæ, quibus 538. 547.
 vel carmina Gallica inter se aut cum Italicis Latinisque contendit, p. 361. 369.
 fontesque imitationis unde profluxerint, demonstrat: vel etiam de 527. 609.
 Græcis Latinisque convertit, aut ab aliis conversa examinat: vel p. 243. 253.
 locutiones quasdam & translationes tuetur Græcorum Latinorum- 279. 286.
 ve auctoritatibus, ac recentiorum magni nominis Poetarum exem- 384. 522.
 plis illustrat. Nonnunquam & vitia styli notat, veluti inanes argutias, p. 263. 363.
 frigidæ allusiones, translationes audaciozes, hyperboles usum nimiũ 525.
 & intempestivum, gentilium Deorum nomina vero Deo profane p. 504.
 applicata, obscœna, κακόφρατα, quæque pudori & honestati ullo mo- p. 376.
 do adversantur, metaphoras rerum dignitati impares, aliena aut re- p. 487. 520.
 pugnancia rerum attributa, ut cum facit tribuitur invidia. Observat p. 598.
 quoq; plurima, quæ ad linguæ Gallicæ usum & puritatem in primis faci- p. 269. 274.
 unt. Sed & in vocum originem, proprietatem & significationem in qui- 311. 443. usq;
 rit: veluti quod sit etymon *Tragædiæ*, *Gebennæ*; Narcissum florem non ad 487.
 traxisse nomen a puero fabuloso; quis color dicatur purpureus, *κνώ-* 539. 541. 593.
ve & quomodo mors ab Homero dicatur purpurea; vocabula *fortis*, p. 342. 427.
pulcher, *bonus*, significationes inter se permutare; verba sensui cuidam p. 346.
 propria ad alios sensus transferri, ut verba visus ad auditum, & contra; p. 250. 336.

- p. 381. *tenuem* frontem Horatio esse angustam, non vero nitidam; & *atrocem*
- p. 316. animum Catonis, quem idem vocat, esse inexorabilem; pinum ab
- p. 322. eodem dici *nobilem silva filiam*, Hebraismi figura. De *grabati* voce
- p. 601. notat, eam esse plebejam, & vilem lectulum indicare; Monachum,
- p. 605. vero quendam ab Abbate suo excommunicatum, quod in Historia
- p. 272. Evangelica *lectum* pro grabato pronunciarit. Significationem au-
- p. 373. tem vocum non origine, sed usu metiendam esse monet. Est etiam,
- p. 397. ubi veterum Scriptorum loca emendat & restituit. Sic illum Senecæ
- p. 415. locum, epist. 53. quo de podagra dicitur, *utrosque pedes dextros fecit*
- p. 420. (de quo Sarravius quoque Salmasium consuluerat) Faber conjecerat
- p. 415. legendum, *utrosque pedes tumefecit*, Noster mavult *utrosque distortos*
- p. 420. *fecit*. In Hieronymo, qui Porphyrium *Bathanaëoten* & *sceleratum*
- p. 420. vocat, rescribit de sententia Tanaquilli Fabri *Botanioten*, ut qui her-
- p. 421. bis vescebatur. Suidam Noster bis corrigit; primum in voce
- p. 421. $\sigma\mu\acute{\alpha}\rho\alpha\gamma\delta\textcircled{C}$, ubi de Polycrate annulum in mare projectum recipi-
- p. 589. ente narratur historia, & his verbis concluditur, $\epsilon\lambda\epsilon\gamma\chi\textcircled{C}$ $\beta\epsilon\beta\alpha\iota\acute{o}$ -
- p. 590. $\tau\eta\tau\textcircled{C}$ $\tau\eta\textcircled{C}$ $\theta\epsilon\omicron\sigma\epsilon\beta\epsilon\iota\acute{\alpha}\varsigma$, Noster reponit $\tau\eta\textcircled{C}$ $\epsilon\upsilon\tau\upsilon\chi\acute{\iota}\alpha\varsigma$. Deinde
- p. 397. ubi Commodus fertur colosso Rhodi suum imposuisse caput, pro
- p. 399. $\tau\tilde{\epsilon}$ $\epsilon\upsilon$ $\rho\acute{o}\delta\omega$, legere jubet, $\tau\tilde{\epsilon}$ $\epsilon\upsilon$ $\iota\epsilon\rho\tilde{\alpha}$ $\acute{o}\delta\tilde{\omega}$. In Petronio improbum
- p. 410. mulieris dictum: *hoc* (vasculum) *cras in promulside libidinis mili-*
- p. 315. *tabit*, distinctione sanat & legit, *mi*, seu *mibi*, *litabit*. Ubi & ob-
- p. 553. servat, & exemplo e Petrarcha petito comprobat, literas capitales
- p. 414. in vetustis codicibus omiffas, ut a pictoribus exornarentur, erroris
- p. 401. seq. & depravationis sæpe occasionem fuisse. Emendatum a Fabro ver-
- p. 401. seq. sum Horatii jam tum a Piccarto in Periculis Criticis; locum Taciti
- p. 401. seq. de moribus Germ. a Colero & Conringio; versum Ovidii a Gifanio,
- p. 401. seq. Doufa, Salmasio ita lectum & restitutum esse monet. Correctionem
- p. 401. seq. Scip. Gentilis, qui in versu Catulli: *Qui illius culpa cecidit velut prati*
- p. 401. seq. *ultimus flos*, reposuerat *parati*, & Angeli Politiani, qui, in Persii prologo
- p. 401. seq. *Pegaseium nectar* substituit, ubi *Pegaseium melos* legebatur, rejicit,
- p. 401. seq. & falsa metri lege utrumque deceptum fuisse arguit. In Gramma-
- p. 401. seq. ticos corruptores librorum, quos emendandos suscipiunt, affert hoc
- p. 401. seq. Athenæi: *tria esse magna mala, Grammaticum, malam mulierem,*
- p. 401. seq. *& paupertatem*. De Lucano, Silio Italico & Seneca Tragico judicia
- p. 401. seq. doctorum in utramque partem affert. Huartum, auctorem Scruti-

nii ingeniorum, notat, qui Esaia cap. VII. v. 15. explicans, mera somnia narraverit, prorsus a verbis & mente Scriptoris sancti aliena. In alium animadvertit, qui negaverat, fas esse Deorum gentilium nomina a quoquam memorari, & cultum litterarum jure extinctum affirmaverat, ut religio stabiliretur. Ubi refert, in Italia quadam urbe ante paucos adhuc annos, cum Senatus cogeretur, a præcone proclamatum fuisse: *foras, foras, litterati!* Quin & loca difficilia Scriptorum alicubi interpretatur & illustrat: velut Catulli epigramma in Cæsarem; Lucani versum: *victrix caussa Diis placuit, sed victa Catoni*; nec non Horatii versum 16. ex Epod. 15. Tuetur & Longini censuram in eum, qui luserat voce *κόρη*, quæ *pupillam oculi & virginem* significat. Sacrae quoque Scripturae loca exponit: veluti Joh. XIII, 23. quid sit in sinu alicujus cubare; dictum Pauli 1. Cor. XVI, 22. ubi de triplici excommunicatione Synagogæ; Matth. XI. II. de Johanne Baptista, maximo eorum qui nati ex mulieribus; Matth. V, 21. 22. de voce *Raca*; & Matth. XII, 32. de peccato in Spiritum S. Conciliat quoque locum Gal. I, 8. 9. & 2. Cor. XI, 5. 6. & Evangelistas horam mortis Christi diversimode indicantes. Denique seu Scriptorum dicta illustrans, seu quæ sitis eruditorum respondens, multa docet quæ ad eruditionem augendam faciunt: veluti, totum Oceanum Indicum a veteribus dictum esse Mare rubrum; alnum non ineptam esse navibus exstruendis; quæ fuerit Dido; Patavinam Livio exprobratam esse studium Pompejanarum partium; (quæ Benisi fuit sententia, a Morhofio confutata) inter hypocritam & superstitiosum, quem Galli significantiore vocabulo *bigot* dicunt, quid intersit; quid sentiendum de miraculo Vespasiani; num Arabum lingua sit omnium copiosissima, & qua in re cæteras vincat aut iis concedat; quinam fuerint majores & posteriores Gamalielis, ad cujus pedes sedit Paulus, & quod discrimen sit inter *Rab, Rabbi, Rabban*. Inpersa quoque sunt ingenii monumenta & poemata, de quibus illorum esto judicium, qui Veneres linguæ Gallicæ intelligere rectius & arbitrari possunt.

p. 550.

p. 346

p. 347.

p. 349.

p. 418.

p. 390.

p. 603.

p. 648.

p. 617.

p. 621.

p. 630.

p. 633.

p. 638.

p. 624.

p. 640.

p. 331.

p. 333.

p. 355.

p. 424.

p. 627.

p. 646.

p. 653.

p. 660.

LIBRI NOVI.

Rariorum Plantarum Horti Medici Amstelodamensis Descriptio & Icones, auctore Jo. Commelino. Amstelod. apud P. & J. Blaeu & Abr. a Somern, 1697. fol. Pbi.

Philosophia Mentis & Sensuum, secundum utramque Aristotelis methodum pertractata, Metaphysice & Empirice, a Joanne Baptista Ptolemaeo Soc. Jesu. Romæ ex Typographia R. C. A. 1696, fol.

Trattato dell' Acque Correnti, diviso in tre libri: dato in luce con le delineazioni dal Cavalier Carlo Fontana. In Roma, nella stamperia di Gio. Francesco Buagni, 1696, fol.

Lettere Memorabile, Istoriche, Politiche ed Erudite scritte e raccolte da Antonio Bulifon, Raccolta quarta. In Napoli presso Ant. Bulifon 1697. 12.

Commentarius Academicus & Forensis in duos priores libros Codicis Justiniani, auctore Abrahamo de Pape. Amstel. apud Janssonio-Waesbergios, 1697, 8.

Joannis Ciampini Romani, Explicatio duorum sarcophagorum sacrum Baptismatis ritum indicantium. Romæ typis Bernabò, 1697. 4.

Novissima Sinica, Historiam nostri temporis illustratura. 1697. 8.

Jo. Francisci Buddei Elementa Philosophiæ Practicæ, quibus Ethica, Jurisprudentia Naturalis ac Gentium, & Politica succincte traduntur. Halæ Magd. sumptibus I. F. Zeidleri, 1697. 8.

Job. Reinhardi Hedingeri Conspectus Naturalis Jurisprudentiæ Universalis. Ulmæ apud G. W. Kuhnen, 1697. 8.

Güntheri Christophori Schelhammeri Natura Sibi & Medicis vindicata; sive de Natura Liber bipartitus. Kiliæ apud I. S. Riechelii, 1697. 4.

Emblemata Moralia, scripta quondam Hispanice a Iohanne de Boria, Latinitate autem donata a L. C. C. P. Berolini apud I. M. Rudigerum, 1697. 4.

Specimen Sapientiæ Indorum veterum: id est, Liber Ethico-Politicus pervetustus, dictus Græce Στεφάνιτις &c. Nunc primum Græce ex MSS. Cod. Holsteiniano prodit cum versione nova Latina, opera Sebast. Gottfr. Starkii. Berolini apud I. M. Rudigerum, 1697. 8.

Pastorale Evangelicum, seu Instructio plenior Ministrorum Verbi, adornata a Jo. Ludov. Hartmanno. Ex MSS. B. Autoris posthumo multis in locis auctum. Norimbergæ apud W. M. Endterum, 1697. 4.

Histoire de la Republique de Genes, suivant la copie de Paris 1697. 12.

Suite des Nouveaux Essais de Morale, par Jean La Placete. Tomes III. IV. A Amsterdam, chez G. Gallet,

1697. 12.

* * *

ACTA ERUDITORUM

Publicata Lipsiæ

Calendis Junii, Anno M DC XCVII.

BIBLIOTHECÆ HISPANÆ VETERIS TOMUS I,
complectens Scriptores Hispanos omnes, qui ab Octaviani Au-
gusti imperio usque ad annum M floruerunt, Autore
D. NICOLAO ANTONIO, HISPALENSI J. C.

Ordinis S. Jacobi Equite &c.

Romæ ex typogr. Antonii de Rubeis, 1696. in fol.

Constat Alph. 5. plag. 20.

INtegra sex abiere lustra, ex quo Vir eruditione & dignitatibus illustris, Nicolaus Antonius, Bibliothecæ Hispanæ tomos duos, seculi XVI & XVII Scriptores Hispanos omnes complexos, in lucem evulgavit. Et spem quidem jam tum fecit, fore fortassis, ut orbi literato aliquando reliquos etiam Viros, qui in gente ista, a primis usque Romanæ Monarchiæ incunabulis, scriptis monumentis posteritati famam suam commendarunt, simili ingenii sui luce collustratos intueri liceret. Veruntamen & vastissima operis istius moles, quod quam fieri poterat perfectissimum doctorum conspectum subire volebat, & quamplurima impedimenta, quæ Viro publicis negotiis vehementer occupato, præter ordinem etiam sese oggerant, fecerunt, ut vita prius (id quod anno hujus seculi LXXXIV contigit) ipsi fuerit exeundum, quam vivere hunc foetum suum, & inter eruditos versari, videre posset. Præcipue autem id quoque remoratum eum esse videtur, quod postquam anno 1672 Bibliothecam Novam Hispanam Vir doctissimus edidisset, Roma, ubi Serenissimi Hispanorum Monarchæ negotia, Agentis ge-

neralis titulo, summa dexteritate hactenus tractaverat, amplissimaeque 30000 voluminum instructa Bibliotheca, lautissimis qui ex Canonatu Hispalensi ad ipsum redibant, fructibus adjutus, rem literariam egregie promoverat, Potentissimi Regis sui nutu fuerit avocatus: qui Matrili inter Consiliarios Regii Senatus Cruciatæ eum sedere volebat, in supremæ Justitiæ Senatum mox cooptandum, nisi modestia ejus singularis, & otii litterarii desiderium, ut spartam istam a se deprecaretur, ei suavisset. Et forte etiamnum post fata Autoris cum tineis colluctandum esset præstantissimo operi, nisi opportune ILLUSTR. Cardinalem DE AGVIRRE patronum invenisset. Ille enim & amore Antonii, quem Salmanticæ olim in juris studio habuerat condiscipulum, & summo, quo ardet, bene de litteris merendi studio ductus, autoritate liberalitateque sua effecit, ut lucem tandem desideratissimo operi intueri liceret. Emmanueli itaque Marti id dedit negotii, ut ipsius cura in ordinem redactum, quam emendatissime sumtibus suis, in typographia a se erecta imprimeretur: ut adeo novo hoc nomine denuo sibi devinctum litterarium orbem teneat Vir ille Eminentissimus. Ad ipsum autem opus, ut propius ad illud accedamus, quod attinet, quibus subsidiis in eo adornando fuerit usus, fuse satis in Prolegomenis ipsemet Antonius persequitur. In quibus etiam de laudibus Hispanæ gentis, quas in omni litterarum genere omni ævo promeruit: de Bibliothecarum hujusmodi usu: de variis earum autoribus, & iis præcipue qui Hispanos scriptores recensere instituerunt; quales Lucius Marinæus Siculus, Alphonsus Garfias Matamoros, Valerius Andreas Taxander, (quem non alium a Valerio Andrea Desselio esse, qua erat sagacitate, Antonius invenit) Andreas Schottus & alii, satis prolixè agit: multaque de iis notatu digna observat, diligentius hic percensenda, nisi eadem prorsus Prolegomena Bibliothecæ Novæ jam præmissa fuissent, adeoque curiosioribus dudum dubio procul essent notissima.

De Methodo Bibliothecæ hujus Veteris Hispanæ paucis adhuc, antequam penitus eam perlustremus, Lectores monendi sunt. In ea nimirum non, uti in Nova fecerat, eum ordinem sequitur, quem nominum prima elementa suppeditant, sed pro ætatis ratione cuivis scriptori locum concedit Antonius: ita tamen, ut ad finem demum perdū-

perducta uniuscujusvis seculi scriptorum historia, junctim commemoret eos, quos vel perperam Hispaniæ vindicant, in alieno ortos solo, vel nasciam alibi, quam in corrupto cerebello suo natos male credulis obtrudunt, tum alii, tam imprimis spuriorum Dextri, Maximi, Juliani, Luitprandi, Hauberti & aliorum Chronicorum architecti. Quos uti quacunque occasione data severissime impetit, passim etiam nominatenus appellato eorum primipilo Hieronymo Romano Higuera (quem inter alia ornandæ antiquis imaginibus familiæ suæ causa, fraudibus hisce animum appulisse inde potissimum colligit, quod in schedis quoque ejus lucubratio fuerit reperta, quæ in eo tota sit, ut in quatuor familiarum, quas sanguine ille contingebat, *Higueras* scilicet, *Romanos*, *Pennas*, & *Cuellares*, originem inquirat, & quæ cum fictitiis illis Chronicis amice conspirare deprehendatur:) ita peculiare opus Pseudo-Dextri Maximique nanius P. 155. 239 explodendis destinasse videtur. Uniuscujusque autem eorum, quos recenset, Autorum non elogium tantum texit, veterumque ac recentiorum de eo testimonia adducit, sed vitam accurate persequitur, & quicquid in ea obscurum esse poterat, ingenii luce illustrat, dispulsis, quas ei veteratorum fraudes & inepte credulorum superstitio affuderant, tenebris. Hinc scripta diligenter omnia tam deperdita, quam communi stragi erepta, tam edita, quam in Bibliothecarum forulis adhuc delitescencia, percenset: genuina ab iis, quorum suspecta fides est, discernit: & denique editiones, translationes in linguas vernaculas, curasque a sequiorum temporum viris doctis iis impensas studiose commemorat. Quin & MSos codices semper fere indicat, quibus Viri eruditi, operam suam veterum alicui deinceps navaturi, juvari queant. Cumque non minimam laudis partem inter Hispanos mereantur Arabes Ebræique Scriptores, peculiarem Bibliothecam Arabico-Hispanam, & Hispano-Rabbinicam adornavit; ita tamen, ut eos utriusque gentis Scriptores, qui abjuratis erroribus Christianismum amplexi sunt, in reliquorum Autorum censum retulerit. Et Arabico-Hispanam quidem Bibliothecam quod attinet, ea una cum Bibliotheca Scriptorum Hispanorum, quorum incerta est ætas, ad calcem tomi II hujus operis adtexta comparet: Hispano-Rabbinica autem non

exiguo harum litterarum detrimento periit, nullaque industria ab Eminentissimo Cardinali potuit recuperari.

- Si omnes eo animo essent Lectores nostri, quo sunt eorum plerique, qui ad eas, quarum illustris est fama, Bibliothecas accedunt, & quorum plerumque omnis curiositas in externa earum specie hæret, ita ut numerum librorum mirentur, ordinem collaudent, & reliqua ornamenta studiose perlustrent, parum de eo solliciti, ut rariora volumina inspicere, atque inde doctrinæ & eruditionis incrementa capere iis liceat; satisfecisse omnino officio nostro nobis possemus videri: qui Antonianam Bibliothecam ita hactenus oculis eorum subjecimus, ut contenti esse queant ii, qui ideo solum Bibliothecas vident, ut vidisse se dicere valeant. Verum cum aliam mentem haud paucis esse non ignoremus, officiosorum age Bibliothecariorum partibus defungamur, depromptoque veluti ex forulis volumine uno & altero, *Φιλομαθῆσιν* aliquid oblectamenti afferre nitamur. Post *Hyginum* itaque secundo statim loco *Lucius Cornelius Balbus* in hac Bibliotheca se nobis offert, qui Augusto imperante floruit, & *Ephemeridem*, nec non *Exegeticorum libros* in eam intulit. Cum autem duo hoc nomine celebres inter veteres ferantur, quorum alter alterius ex fratre nepos existit, in iis a se invicem distinguendis, rebusque eorum accurate explicandis, multum desudat Antonius. Utriusque mentio est apud Plinium H. N. V, 5, cujus verba, prout emendata ab eo fuere, non possumus non hoc
- p. 5.
- p. 6. loco repetere. *Omnia, inquit armis Romanis superata, & a Cornelio Balbo triumphata, uno omnium externorum* (vulgati habent *unus omnium externo*, Harduinus vero legi voluit *uni huic omnium externo*), *curru & Quiritum jure donato. Quippe Gadibus nato civitas Romana cum Balbo majore patruo data est.* Ad utrum eorum scripta modo commemorata (temporum injuria nobis erepta) pertinuerint, conjectari se vix posse aii, quamvis eo magis propendere videatur, ut seniori ea adjudicet: quem *Balbus Cornelium Theophanem* a Capitolino in vita Balbini c. VII non absque errore appellari observat, Theophanem nimirum, litteris Pompejique amicitia, non minus ac Balbum, florentem, ideoque civitate, pariter ac istum, forsan ab eo donatum, cum Balbo temere confundente.
- p. 7.
- p. 13. Locum a *Balbo* non nimis remotum *M. Annaeus Seneca*

occupat, in ejus recensenda familia diligentissimus est Antonius noster, non immerito sane, cum omnis Annæa gens litterarum gloria quam maxime effloruerit. Ex ea unicum *Junium Anneum*, p. 21. *Gallionem* commemorare hic liceat, *M. Senecæ* filium, *Lucii Annai Senecæ* fratrem, a Junio Gallione patris familiari adoptatum, indeque nomen ejus sortitum. Prolixum nimis esset recensere, quos p. 22. Andreas Schottus & Mart. Ant. Delrio, duos Galliones istos passim confundentes, commisisse ab eo observantur errores. Sufficiat annotasse, scripta nonnulla ei ab Autore nostro tribui, loco Senecæ Qu. Nat. L. V, c. II, & Plinii in indice autorum, e quibus librum XX H. N. concinnavit, subnixo: itemque ab eodem non alium esse credi a Gallione, coram quo, Proconsulatum in Achaja gerente, D. Paulo intentatum fuisse judicium in Apostolicis Actis c. 18. legimus. Consulem autem unquam eum fuisse, neutiquam ei verosimile videtur, quamvis Plinius L. XXXI c. 6 H. N. id innuere videatur; in ejus textum *consulatum* pro *proconsulatu* irrepisse persuasum habet. De *Quintiliano* tum alia, quæ refert notatu digna, prætermittimus, tum ea p. 59. quoque quæ contra Lipsium de *Dialogo de Oratoribus* accurate disputavit, quem Quintilianum potius quam Tacitum habere autorem, ipse quidem etiam censet, id tamen Lipsio dandum haud esse putat, ut idem ille *Dialogus* cum libro Quintiliani de *corruptæ eloquentiæ causis* esse credatur. Ea autem breviter repetere, quæ de Domitiani p. 54. sororis nepotibus, quorum institutioni Quintilianum præfecit, commentatus est, dividiæ forsan haud fuerit. Non alios itaq; eos esse censet, quam Vespasianum Domitianumque juniorem, quos successores sibi, teste Suetonio, Domitianus Imperator destinaverat, a Flavio Clemente patruale suo, ex Domitilla, quæ una cum marito martirium subiit, susceptos. Domitillam istam, quam tertiam, ut a reliquis hujus nominis illustribus fæminis eam distinguat, vocavit, non sororem Domitiani, Domitillam secundam, quam e Flavia Domitilla prima præter Titum & Domitianum susceperat Fl. Vespasianus, esse putat: cum Domitillam istam secundam, Fl. Vespasiani filiam, patre adhuc privato evita abiisse, testetur Suetonius: Domitillam autem tertiam, Fl. Clementis uxorem, marito superstitem, a Domitiano in Pandatariam insulam relegatam esse constat: quam proinde filiam esse credit Domitillæ secundæ, ab ea nescio cui nupta.

genitam. Indeque esse ait, quod eos quos instituendos acceperat Quintilianus, Procem. L. IV *Domitiani sororis nepotes* appellet, qui tales nimirum proprie fuerint, non quod Turnebo placuit, *ex sorore nepotes*, quem sensum a Quintiliano adhibita verba ex usu Latinæ linguæ non admittant. De Domitilla ista tertia ejusque marito Flavio Clemente plura affert e Dione Coccejano, eam autem aliam esse a Domitilla II, Domitiani sorore, filia Vespasiani, imo hujus natam esse illam, egregie confirmat ex inscriptione apud Gruterum p. 225. in qua *Flavia Domitilla, filia Flavia Domitilla, Caesaris Vespasiani neptis* mentio habetur. Atque adeo tribus hisce Domitillis, quarum prima Fl. Vespasiani conjux, secunda filia Domitiani soror, tertia neptis, Fl. Clementis conjux fuit, in clara satis luce collocatis, quartam etiam jungit, Fl. Clementis ex sorore neptem, virginem, a Domitiano, teste Martyrologio Rom. ad d. VII Maji, in insulam Pontiam relegatam, & denique Terracinæ jussu Trajani martyrio consummatam. Hanc postremam enim quamvis cum tertia Domitilla Fl. Clementis conjuge confundat Scaliger in notis ad Eusebii Chron. p. 205, Pontiam quoque & Pandatariam insulam pro eadem idcirco haberi cupiens, renitente Plinio H. N. III, 6, & Mela de Situ orbis II, 7; atque adeo virginitatis gloriam Domitillæ abjudicet: ex Eusebio tamen H. E. III, 18. Nicephoro H. E. III, 9. Eutropio l. 9 & aliis Antonius noster evincit, diversam ab illa hanc esse, utpote quam Fl. Clementis ex sorore neptem fuisse, expresse autores isti omnes testentur. Verum satis de Domitillis, & qui de iis differendi occasionem suppeditarunt Antonio, Domitiani nepotibus. Ad illustrissimum nunc inter Hispanos Scriptorem, *Hadrianum*, pedem promoveamus, cujus inter alia *libri Catacriani*, Spartiano commemorati, dudum crucem doctis hominibus fixerunt. Omittimus studiose ab Autore annotatas de isto opere Lil. Gyraldi, Jani Parrhasii, Herm. Barbari, Scaligeri, Casauboni, Turnebi, Salmasii & Rosweydi eruditas conjecturas. Ipse in ea sententia est, *Catacrinos* seu *κατὰ κριῶν* libros illos inscriptos fuisse. *Κριῶν* autem *cucurbitam* significare, ex Suida docet. Indeque in ea sententia est, quod scripserit forsan satyricum quendam *de cucurbita* commentarium, qualis & Senecæ *ἀποκολοκύνθωσις* est, Imperator *Adrianus*. Et eo etiam respexisse putat istud Apollodori Architecti scomma, in
eum

eum privatam adhuc conjectum, quod Dio nobis servavit, ἀπελ-
 θε καὶ τὰς κολοκύνθας γράφε. Id quod Turnebo jam in men-
 tem etiam venerat, qui tamen vocabulum paulo longius a vulgari
 lectione recedens, κολοκύνθας nimirum pro *catacrianiis*, apud
 Spartianum substituere ausus est. *Antonium Julianum* Rhetorem, p. 82.
 Hispanum, Gellio passim commemoratum, eundem esse credit cum
 eo, quem Minutius Felix laudat, Judæorum Historico: cumque de
 ætate ejus Vossius incertus hæreat, post illatam ab Adriano Judæis
 stragem eum scripsisse, ex ipso Minucio evincere conatur. Quæ
 de Hierotheo Dionysii Areopagitæ præceptore, Galeno, Sereno p. 88.
 Sammonico aliisque Scriptoribus, quos Pseudo-Dexter, Luitpran-
 dus aliique hujusmodi nugivenduli autores Hispanis vindicant, (quos p. 99.
 totum etiam tertium seculum fumis hujusmodi, hoc est fictitiis
 scriptoribus, implevisse ait, cum veros illius ævi Hispania scripto-
 res nullos habeat,) observat, hic referre nimis prolixum foret. Mis-
 sis itaque larvis istis, quas satis erudite impugnat atque evanescere
 cogit, ad meliora tempora pergamus. Magnum autem inter alios p. 104.
 quarti seculi scriptores *Gregorii Batici* nomen est, cui præter alia
 adscribitur *opus de fide*; quod recte fieri, contra Trithemium, Lab-
 beum aliosque, Faustino Presbytero illud asserentes, cum Baronio
 Barthioque defendit. Inde quæ de eo Pseudo-Luitprandus fingit,
 fuse persequitur, fabulisque accensenda esse ostendit. Imo & *Gre-* p. 110.
gorium Toletanum, quem Pseudo-Dexter Hispanis obtrudere cona-
 tus est, plane eliminat: & denique inventum non ita pridem
Martyrologium, Gregorii Batici nomine inscriptum, & a Gregorio p. 113.
 Argazio incaute cum aliis hujusmodi nugis, in quatuor volumina,
 generali titulo vulgaris linguæ *Poblacion Ecclesiastica de Espanna*
 insignita conjectis, tanquam genuinum esset, publicatum, sub exa-
 men revocat, multisque argumentis illud quoque impostorum so-
 lertix deberi contendit. Multus etiam est in *Priscilliani* hæretici p. 129.
 illustranda historia, in qua haud pauca, valde alias implicata, sa-
 tis concinne expedit, a nobis tamen prætereunda, quod difficile
 sit ea exponere, nisi integra historia hic quoque pertexatur. De
Damaso Papa agens, in patriam ejus studiose inquiri, sibi que pro- p. 139.
 babile maxime esse ait, Lusitanix originem illum debere. Inter
 opera vero ejus ex Trithemio quoque *tractatum de Fide contra Hæ-* p. 141.
reticos

- reticos refert, ejus istud initium sit: *Quoniam post Concilium Nicænum.* Ipsemet tamen censet, nullam hic fidem Trithemium mereri, cum nemo Veterum operis istius meminerit. Veruntamen si e verbis initialibus a Trithemio positis conjecturam facere liceat, videtur tractatus ille non alius esse, quam Fidei Confessio a Damaso ad Paulinum missa, quæ apud Theodoritum H.E. V, II
- p. 149. habetur, & ab iisdem plane verbis incipit. Inter *Paciani* opera $\lambda\epsilon\rho\beta\textcircled{C}$, pro quo alii $\kappa\epsilon\rho\beta\textcircled{C}$ legunt, ab Hieronymo referri observat. Ipse $\kappa\epsilon\rho\nu\textcircled{C}$ legendum esse suspicatur, quæ vox vas fictile denotat in loculos distinctum, quod variis fructibus onustum, sacris adhibere solebant. Ita autem opus varia complexum non minori jure quam $\pi\epsilon\pi\lambda\omicron\nu$, $\sigma\rho\tilde{\omega}\mu\alpha$ vel *Ἀμαλθείας κέρως* appellari potuisse statuit. De *Lucio Dextro* ubi agit, breviter solum de vero *Dextro* Chronicoque ejus deperdito disserit, cum ut monitum jam a nobis fuit, peculiari opere tenebrionem illum sinistrum, uti a nonnemine appellatus est, qui nugax istud Chronicum quod hodie circumfertur, *Dextro* supposuit, debellare propositum ei fuerit. Simile quid de *Maximo* etiam inferius pollicetur, utrumque tamen consilium ejus præpropere forsan fata interverterunt. Duo interea ex ista ejus de *Dextro* narratione hic repetere liceat, primo falsum esse quod plerique ajunt, *Bivarium* primum illius Chronici esse editorem; qui primus enim edidit Jo. Calderon Franciscanus est, cujus cura Cæsaraugustæ anno 1619 prodiit. Deinde, quod dicat Antonius, *Chronicorum Dextri, Maximi, atque Luitprandi* exempla, quæ primo vel habuit, vel jactavit se habere *Higuera*, fraudum istarum præcipuus architectus, (& quæ an e Germania ille acceperit, dicere non audet,) plane diversa esse ab iis, quæ edita fuerunt. Qua de re ut luculenter omnibus constet, ex *Stephani Marchionis* bibliotheca antiquius hujusmodi exemplum sub finem tomi II hujus Bibliothecæ repræsentavit. *Ruso Festo Avieno* Epitomen Rerum Romanarum, quæ Sexto *Ruso* vulgo adscribitur, a nonnullis tamen *Avieno* tribuitur, abjudicat. Fragmentaque præterea *Avieni* ex libro de urbibus Hispaniæ mediterraneis, quæ passim laudantur, apud *Petrum de Roxani* scilicet in *Historia*, & ipsum *Higueram* in *Historia Toletana* MS., qui ea ex *Cardinalis Carrafa* bibliotheca se habere dixit, suspectis *Higueræ* mercibus accensur-

censenda esse, prolato quoque horum fragmentorum quodam, docet. *Melchiadem* Papam Hispanis non tantum eripit, quamvis Primus Episcopus Cabilonensis, (cujus *Topographiæ Sanctorum* quam lubrica fides sit, hac occasione ostendit,) Mantuæ Carpetanorum eum vindicet; sed & utramque ejus epistolam, tam eam, quæ de Constantini donatione agit, quam alteram, quæ ad omnes Hispaniæ Episcopos data est, spuriam esse pronunciat. *Vigilantium* contra Baronium & alios cum Gennadio, non Hispanum, sed Gallum esse tuetur, atque aliquot ex ipso Hieronymo loca producit, quibus istam confirmet sententiam. *Cauponem* autem *Calagurritanum* & *Quintilianum mutum* ideo ab illo eum dici arbitratur, quod in Gallia natus inde Caligurrim pervenerit, ibique habitaverit. *Isidorum Cordubensem*, qui inter Seculi IV Scriptores a Sigeberto Gemblacensi refertur, parum abest quin plane eliminat. Nullum enim hoc nomine hominem existisse, argumento ei est, quod neque Hieronymus, neque Gennadius, nec Isidorus, nec Ildefonsus ejus meminerit, sed post XII demum secula solus Sigebertus. Quem in errorem illum inductum fuisse putat homilia quadam S. Augustini de assumptione Mariæ virginis, quam genuinam perperam crediderit. In ea enim cum Isidorum allegatum inveniret, aliquem Augustino antiquiorem comminisci necessarium illum existimasse ait. Verum ipsa illa verba, a Pseudo-Augustino allegata, apud Isidorum Hispalensem obvia esse, adeoque ruere istum tibicinem observat. Nec obstare credit, quod Isidorus Hispalensis *Junior* dicatur, adeoque antiquiorem aliquem existisse hoc cognomine suo arguat: recentiores enim tantum, præjudicio de Isidoro Cordubensi occupatos, id nominis ei tribuere dicit, Multo autem adhuc acrior in Pseudo-Dextri, qui duos Isidoros Cordubenses comminiscitur, everrendis quisquiliis est. Verum ad alios pergendum. De *Aprigii* Commentariis in Apocalypsin, quorum mentionem multi fecere, accuratius se dispexisse memorat. Primo itaque monet, vastum illud opus, quod e Vaticano codice descriptum, in compluribus Hispaniæ bibliothecis exstat, Aprigioque vulgo adscribitur, non ejus, sed Beati, seculi X Scriptoris esse, qui illum etiam nominatenus alleget. Verum autem Aprigii Commentarium ex codice Barcinonensi olim edere voluisse ait Ludovicum de S. Laurentio Cordubensem; quod ejus exemplum se ipsum transcripsisse Antonius testatur. Invenisse tamen se ait, ne hoc

p. 174.

p. 175.

p. 188.

p. 210.

- quidem opus unum habere Autorem. Ea enim quæ ad quinque priora, itemque postrema quinque Apocalypseos capita annotantur, accurata & omnibus numeris absoluta, reliqua autem desultoria & minus concinna esse observat. Cumque posteriora hæc maximam partem inveniri deprehenderit in Pseudo-Victorini Comment. in Apoc. Paris. 1540. & in Bibl. P. P. edito; Aprigii Commentarium ea ex parte hiantem ex Pseudo-Victorino, ab aliquo manci codicis possessore suppletum esse suspicatur. De *Liciniano* ubi agit, locum ex epistola ejus de libro regularum ad Gregorium Papam producit, in quo inquit, *Homiliarum in Job extare libellos sex S. Hilarii Episcopi Pictaviensis, quos de Græco Origenis in Latinum verterit, quamvis non omnia secundum ordinem libri S. Job exposuerit*: unde dubium amplius nullum esse posse colligit, Origenem Commentarios in Jobum scripsisse, quamvis difficile sit judicare, an iidem illi sint, qui inter opera ejus hodie leguntur. Inter *Fulgentii Astigitensis*, quem a *Ruspensi* diligenter distinguit, opera, Expositionem ejus in omnes Psalmos cum elogio memorat, cujus adhuc ineditæ editionem Em. Cardinalis de Aguirre in margine pollicetur: qui etiam paulo inferius Sisebuti Regis epistolas, & vitam Desiderii Viennensis ab eodem scriptam expectare nos jubet. Diligentissime porro de *Isidori Hispalensis* vita & scriptis commentatur, quemadmodum & de *Isidoro Pacensi* non minori accuratione egit inferius, ubi simul ex instituto *Isidororum* historiam pertexit: quæ omnia paulo fusius hic essent exponenda, nisi tantum chartæ nos jam implevisse videremus, ut de fine narrationis hujus paulatim sit cogitandum. *Ildefonsi* quoque res intactas inviti prætermittimus, cui præter Epigrammata pleraque a Pseudo-Juliano ei supposita, libros etiam contra eos, qui disputant de perpetua Mariæ virginitate, Sermones XIII a Fevardentio editos, Coronam B. Virginis a P. Alva & Astorga in Bibliotheca Virginali publicatam, & denique Revelationem, quam an. 1674 una cum Diss. de Pane eucharistico, azymo & fermentato, Mabillonius edidit, multis argumentis abjudicat: Continuationem quoque Chronicorum Isidori pro interpolata saltem, si non spuria omnino est, habens. *Juliano Toletano* antistiti *Pomerii* cognomen perperam a nonnullis tribui ostendit, eidemque, ut alia taceamus, Continuationem operis Ildefonsi de Viris illustribus perperam a Baronio abjudicari, & Juliano Diacono Toletano tribui docet. De Elipando

do agens dubitat, poenitentiam eum egisse. Vitam enim S. Beati a Jo. Tamajo editam, & Actis SS. insertam, in qua id affirmatur, nullius autoritatis, & a Tamajo ex Pseudo-Chronicis interpolatam esse ostendit. *Claudium Taurinensem* inter alia cum *Claudio Clemente Scoto*, a Labbeo perperam confusum esse notat. Taurinensis tamen Commentarios in S. Litteras esse, defendi posse statuit. *S. Eulogii* librum MS. de Scriptoribus Ecclesiasticis in Bibliotheca Tolletana extare, id quod P. Alva & Astorga testatus est, falsum esse monet. Paulo fusius de *Joanne Hispalensi* Episcopo agit, quem nono seculo floruisse, inde probabile ei redditur, quod idem esse videatur cum eo, ad quem *Alvari Pauli Cordubensis*, qui illa ætate vixit, aliquot extant epistolæ; quamvis extra omne dubium id haud positum esse dicat. *Sacras Scripturas* eum *Catholicis Expositionibus Arabice scriptis declarasse*, testatur Rodericus Toletanus. Unde colligunt nonnulli, versionem Bibliorum Arabicam in gratiam gentis suæ, isti linguæ sub Maurorum dominio paulatim, assuescentis, eum concinnasse. Id quod eodem ævo R. Saadias Gaon aliusq; anonymus totam Scripturam Sacram, & Harit Ibn Sina Legem tantum Arabice interpretati, fecerunt. Attamen de Joannis Hispalensis interpretatione res dubia adhuc videtur Antonio, consentitque cum eo (ut anticipando hoc dicamus) Thomas de Leon Jesuita Granadensis, in epistola, quam ad D. Martinum Vasquez Siruelam Hispano idiomate scripsit, paulo inferius ab Autore nostro exhibita. Sane enim Roderici verba, quibus ducti versionem Joanni quidam adscripserunt, ita accipi etiam posse observant, ut Commentarios solum Arabico idiomate scripsisse intelligatur. Et quamvis Jo. Mariana & Paulus Espinosa in Hispalensis Ecclesiæ armariis versionem Joannis asservari dicant, nullo tamen idoneo Autore id confirmare eos ajunt, qui linguæ istius satis peritus testari queat, ab editis diversam, & a Joanne profectam esse, quæ ibi extat, versionem. Equidem in Bibliotheca Scorialensi etiam librum Evangeliorum Arabice versum a Joanne, ab Arabibus *Zaid Almatrud* cognominato, servari, ex Catalogo constare Antonius observat. Verum istum Joannem incerti ævi scriptorem, aliumque ab eo de quo nunc agimus, esse censet, qui Astrologicis potissimum scriptis Arabice vertendis operam navavit, & de quo fusius ipse inter incertæ æ-

p. 336.

p. 342.

p. 354.

tatis scriptores egerit. Atque hac occasione a *Johanne Toletano* qui eodem ævo floruit, Joannem Hispalensem quoque distinguit, & Pseudo-Julianum fraudis convincit, qui cum illo hunc perperam confundere, & Toletanæ sedis vindicare annisus est. Sed ut ad versionem redeamus, id quoque, ut nullam fuisse ostendat, addit

P. 361. Thomas de Leon, non epus ea fuisse, cum aliæ complures jam antea exstiterint, & apud ipsos quoque Mahometanos fuerint in veneratione. Verum ut ad cognomen tandem Jo. Hispalensis etiam deveniamus, quo *Cacit Almitran* eum ab Arabibus appellatum esse Rodericus testatur, in eo explicando totus est in modo laudata epistola Thomas de Leon. Cujus eo redit summa, ut primo *Almitran* ex Nomenclatore Copto-Arabico, a Kirchero edito, *Metropolitam* notare ostendat: deinde tamen *Seniorem* etiam vel *Decanum* istud vocabulum notare doceat: istam autem significationem Pseudo-Juliano Toletanæ sedis, cui Joannem nostrum asseruit, primatum vindicare cupienti, imposuisse observet, ut *Archiepiscopum Almitran* Seniorem inter Archiepiscopos, h. e. Primatem interpretatus fuerit; cum tamen istam dignitatem nunquam voce *Almitran*, sed voce *Alavili* Arabes exprimere soleant. Subjungit deinde nonnulla de etymologia vocis *Almitran*, & sic demum ad alterius vocis *Cacit* interpretationem transit. Primo itaque hic respici negat ad vocem *Caidon*, gubernatorem sive præfectum notantem, unde Hispana vox *Alcayde*, cum nunquam in sensu ecclesiastico usurpata vox illa occurrat, vocem vero *Alcadi*, quam Episcopum passim interpretantur, non *Caidon* esse, sed *Cadi* statuit. Et quamvis ex loco Constantini Porphyrogenneti colligi posse videatur, *Sanctum* vocem *Caidon* notare, perperam tamen id fieri ait, cum occurrens ibi vox *na dñs* sit Arabice *Cades*, Sanctus, quam cum *Cade*, quæ Judicem notet, perperam itidem confundat Meursius in notis p. 20. Præterea *Caidon* vocem non esse observat, qua a Mauris victoribus, pauper quidam Sacerdos, qualis Joannes in ista Hispanæ gentis servitute erat, appellari potuerit. Pro *Cacit Almitran* igitur apud Rodericum *Cacis* legendum censet. Significare autem *Casis* Arabibus *Presbyterum*: atque ad hanc significationem vocis istius etiam respexisse Pseudo-Julianum, cum ait: *apud S. Lucam Toleti sepultus est S. Joannes, non Presbyter, sed Archiepiscopus*

Tole-

Toletanus. Forſan prolixi nimis in Joanne iſto fuimus; breviffimis itaque quæ reſtant expediemus. *Alfonſo M.* Regi vindicat Antonius noſter Chronicon, quod *Sebaſtiano Salmanticenſi* omnes, a quibus editum illud eſt, tribuerunt. Mutilo tamen eo nos uti, paſſimque a Pelagio Ovetenſi interpolato, obſervat. Contra *Dulcidio* Chronicon, quod nomine ejus inſcriptum Barcinone A. 1663 *Jof. Pellicerius* edidit, abjudicat. Denique, ut finem tandem faciamus, ultimum in priori hac Bibliothecæ ſuæ parte locum Luitprando & Hauberto conceſſit. Illius primum veram hiftoriam exponit, & ab Higuerae commentis repurgat. Deinde ad ſuppoſitum ei Chronicon accedit, & primo quidem præmiſſas ei epiftolas duas præliminares validiffime oppugnat. Quarum poſtiorum cum exemplari inedito contendens, ex inſigni diverſitate, quæ inter illud & editum exemplar intercedit, argumenta fraudis elicit. Simili modo exemplar Chronici ipſius ineditum, quo Higuera uſus fuit, cum edito comparat, fraudesque & interpolationes ab impoſtore factas in clariffima luce collocat. Denique quod potiffimum Higuerae in fraudibus hiſce vendendis conſilium fuerit, aperit: ſcilicet Eccleſiæ Toletanæ primatum vindicare, Hiſpaniam honoribus & viris illuſtribus ornare, Benediſtinum denique ordinem miris modis extollere, ei propoſitum fuiſſe ait. Quod ut obtineret, viros illuſtres qui alibi exſtitere, imo & Concilia, Hiſpanis eum vindicaſſe, nominum locorumque æquivocationibus abuſum: rebus in hiftoria controverſis judicem ſe obtruſiſſe: obſcuris lucem ex cerebello ſuo afferre auſum fuiſſe: carmina quibus nugæ ſuas confirmaret, veterum nomine conſinxiſſe, quam pluribus exemplis oſtendit, atque adeo totius opetis egregium ſpecimen ob oculos ponit. Pari modo Hauberti Hiſpalenſis ſcripta, a Gregorio Argaizio una cum aliis ficulneis hujusmodi mercibus primum publicata, explodit. Quæ ab Antonio Lupian de Zapata e Bibliotheca S. Dionyſii Pariſienſis furto ſubrepta ſe accèpiſſe, ægre tandem Argaizium faſſum eſſe dicit. Zapatam autem iſtum experta olim in Dextro vanitate ſubnixum, Haubertum, nec nomine notum, prodigioſi hujus Chronici auctorem domi ſuæ fingere auſum eſſe ait. Argumenta vero, quibus fumos nobis vendere Pſeudo-Haubertum iſtum evincit, hic repetere ſuperſedemus, præcipue cum adeo prolixos in recensendo primo

hoc Hispanæ Bibliothecæ Veteris tomo nos jam fuisse videamus, ut secundi tomi enarratio, quam huic subjungere constitutum nobis initio fuerat, insequentem mensem necessario sit differenda.

EXCERPTA EX EPISTOLA G. G. L. AD HORUM
ACTORUM COLLECTORES.

Dn. Joh. Wallisius, Vir magnis in Geometriam meritis celeberrimus, occasione quarundam suarum ad me literarum significavit, nonnulla circa recensionem Operum suorum Actis Junii superioris anni insertam monenda occurrisse. Nempe in ea videri oblique insinuari, quasi nostrorum inventorum parcius meminerit: se vero non potuisse dicere de ignotis; quæ autem viderit, candidè retulisse. Calculi autem differentialis ne nomen quidem audivisse, antequam absoluto utroque volumine operum, pro ultimo præfationis folio jam typos posuissent typographæ. Ac tum demum ab amico, qui peregre fuerat, mentionem ejus apud se factam, & typis transmotis à se insertam; sibi autem hac ætate, cum annum octogesimum superaverit, condonari posse, si non omnia sit sciscitatus. Henricum Oldenburgium & Nicolaum Mercatorem a se non fuisse recensitos inter Anglos, sed de iis tantum dictum, *apud nos*: sibi perinde esse, ex qua quis gente sit, Tros Tyriusve, modo bonus sit & bene meritus. Quod Quadraturæ suæ, aliquæ scilicet, non omnes (paraboloidum credo & his reciprocarum,) jam ante Fermatio, Robervallio & Pascasio notæ fuisse dicantur, id si ita sit, clam se fuisse; nec ab illis fuisse editum, nedum demonstratum. Cavallerium potius fuisse nominandum, qui paraboloidum quadraturas (sed aliquas tantum) Tract. de Usu Indivisibilium in potestatibus Cossicis ante exhibuerat & demonstraverat, ipso tamen Wallisio tunc incio, & ex aliis principiis. De processu inductionis abunde a se dictum Algebræ c. 78 & 79, & recordandum fuisse, sibi tunc propositum fuisse, non demonstrandi sed investigandi Methodum novam dare, quæ ipsis adversariis visa sit non contemnenda. Etsi autem in ipsa Arithmetica Infinitorum demonstrationem plenam non dederit, hoc tamen pro aliquibus saltem seriebus, speciatim quadraticis & cubicis, speciminis ergo postea fuisse factum Algebræ c. 78, & paradigmata posita id ipsum faciendi
or

pro aliis seriebus. Et licet inductio non sit pariter applicabilis ordinatis irrationalibus verbi gratia seriei subsecundanorum in parabola; huic rei facile subveniri applicando eam ordinatis complementi, quæ in parabola dant seriem secundanorum. Quod dicatur, Methodum illam ad solas figuras integras, non ad earum partes pertinere, id ab autore recensiois non malo quidem animo, defectu tamen attentionis dictum videri. Altitudinem enim A, pro numero terminorum sumtam, itemque terminum ultimum etiam in quovis segmento intelligi posse; & notissimum esse, quod non totum solummodo spatium cycloidale, sed & quodvis segmentum a se fuerit quadratum, etsi contrarium dicat recensio p. 254; idemque de Cissoïdali verum esse. Quod Historiam Cycloidis attinet, se quoque ipsius lineæ inventionem Galilæo, quam Mersennio tribuere malle: revera tamen multo adhuc antiquiorem reperisse hanc figuram. Nam inter Cardinalis Cusani opera in codice, qui apud ipsos extet manuscriptus circa annum 1454, ipsius Wallisii dono in Bibliothecam Savilianam Mathematicam illatus, delineatam reperiri eadem forma, qua est apud Dettonvillium, posito circulo genitore in ejusdem altero vel utroque extremo; sed in editis exemplaribus perperam describi. Sed & apud Bovillum dici, extare circa annum 1510. De invento Neilii, qui traditis a se Prop. 38. Arithm. Infin. insistens, primus omnium invenit æqualem curvæ rectam: quod dixerat Hugenus (eum non procul abfuisse, non tamen omnino affectum) id mox ipsum retraxisse Hugenum in suis ad ipsum Dn. Wallisium literis, jussisseque, ut id ipsum iterum Neilio assereret. Num Neilius statim sciverit per omnia, qualis esset ista curva, se certo non scire, sed Brounkerum & se statim detexisse, paraboloidem esse, quam ipse Dn. Wallisius nominavit semicubicalem. Hæc sunt Viri præclari monita, quæ mihi pleraque magna ratione dicta videntur, nec recensiois vestræ adversa, si verba probe inspiciantur, & potius ad eam illustrandam inservitura. Et puto, esse errorem typographicum in recensioe p. 254, ubi legendum esse *Cissoïdale*, non *Cycloidale*, apparet ex contextu. Nam segmenta quoque Cycloidalia ipsum quadrasse, manifestissimum est: ibi vero sermo est de dimensione Cissoïdis Hugeniæ, quam dicit recensio Dn. Wallisium quoad totum saltem spatium methodo indu-

ctiva seu per interpolationes invenisse: sed quia ipse idem de quovis etiam Cissoïdis segmento in suis ad me literis visus est affirmasse, ideo librum Viri Clm de Cycloïde & Cissoïde inspexi, reperi-que ibi quidem de solo toto spatio Cissoïdali, non vero de partibus ejus, tale quid methodo interpolatoria ostendi; partium tamen dimensionem, licet alia ratione, in ejus Mechanicis doceri. Tantum autem esse scio ipsius acumen, ut, quod opto, sperem nos ab ipso adhuc doceri applicationem methodi ejusdem ad generales seu omnium segmentorum dimensiones; siquidem possibilis est, non obstante illa, quam subesse video, difficultate cessantis numerorum in unum additionis ad habendas illorum progressionem interpolationi aptas. Quod supplementum methodi interpolatoriæ, insigne scientiæ incrementum continet.

EXCERPTA EX DN. BERNARDI NIEUWENTIIT
 Considerationibus Secundis circa Calculi Differentialis
 Principia.

Cum nuper hunc libellum recenseremus, putavimus ob ejus brevitate sufficere, si indicem quæstionum, quas tractat, exhiberemus, quoniam ipse exiguo tempore percurri potest. Sed moniti postea ab amicis fuimus, desiderari aliquid explicatius, ex quo Lectores de Considerationum Autoris utilitate & pondere non nihil judicare possint; præsertim cum Acta nostra abundant schediasmatibus ad calculum differentialem spectantibus, & ab hujus calculi amatoribus legantur; qui si forte in libellum Cl. Dn. Nieuwentiit non incidere, saltem aliquid certi de eo ex nostris cognoscere possent. Hæc ergo Excerpta, nobis aliunde communicata, ipsis Domini Autoris verbis fideliter transcripta exhibebimus.

Sect. I. §. 4. pag. 6. Neque sequitur ideo negligendas esse quantitates infinite parvas, *quoniam nulla constructione exhiberi possunt*, cum in analysi etiam ordinaria plurima considerentur, quorum constructio nobis absolute impossibilis est, nec tamen idcirco negligantur. Quis, si data exponatur linea a , ipsius potestates cubum excedentes imaginatione, nedum constructione repræsentavit? §. 6. pag. 7. Positis hisce principiis (adversariorum) *proxima ac per distantiam infinite parvam sejunctæ qualibet due applicate*

cate sibi mutuo aequales sunt in qualibet curva [quia] quæ differentiam habent incomparabiliter parvam, sunt æqualia . . . Corollarii loco hinc posset inferri: *omnem curvam secundum hæc principia abire in rectam axi parallelam, tangentesque curvarum cum axe nunquam concurrere.* §. 9. pag. 9. Inspiciatur Act. Lipf. anni 1684. pag. 473. ubi problema inclyto Geometriæ promotori R. Cartesio a Beaunio propositum soluturus Nob. D. Leibnitius, hoc argumento colligit curvam quæsitam esse Logarithmicam; quod per æquationem inventam *ordinata w* (sunt ipsa Celeb. Viri verba) *sunt ipsæ dw suis incrementis sive differentiis proportionales.* Quæ quomodo rite conciliari possint, non video. Sane cum proportio sit rationum similitudo, quantitates proportionales inter se rationem habebunt, juxta quam inter se comparari poterunt. Cumque ordinatæ ex ipsa Leibnitiana methodo differentiis suis proportionales sint, ac idcirco rationem inter se habeant, sequi videtur, has easdem differentias incomparabiles differentiis suis minus apte dici, adeoque cum his æquationem constituentes nihilorum ad instar legitime rejici; nisi quantitates rationem inter sese habentes nihilominus inter sese incomparabiles esse posse velimus, quod Eruditiss. D. Autoris instituto ac sententiæ consentaneum esse vix arbitrari audeo. Inprimis cum ex §. 2. X. eas solas inter se comparabiles statuatur, quibus Eudidea Def. V. Libr. V. competit, hoc est, quæ rationem inter se habent. Quo autem modo infinitesimæ in nihilum redigi, atque e quantitatibus finitis pro arbitrio possint rejici, in Schol. Gen. Anal. Infin. N. XIII ostendere ex principiis inibi traditis conatus sum.

Sect. 2. §. 4. pag. 13. Ex eo quod concedam *dx* esse quantitatem . . . sic argumentatur [Dn. Leibnitius] liceat distinctionis gratia in forma ratiocinium proposuisse pag. 315. lin. 2. Omnis tertia proportionalis ad duas quantitates, *x* & *dx*, utique est quantitas; sed hæc tertia proportionalis in quibusdam casibus est differentiarum differentia, seu *ddx*; ergo differentiarum *dx* differentia *ddx* quibusdam in casibus est quantitas. Majorem concedo, si duæ priores quantitates *x* & *dx* sint finitæ, quo in casu ex hac propositione nihil poterit inferri, nisi *dx* pro finita contra hypothesin assumatur. Si vero *dx* statuatur infinite parva, negatur hæc ipsa major. Quam hac sub conditione non procedere, argumento mere geo-

metrico demonstrare conabor. . . . Tum insuper negatur minor quod prævidens Nob. Dn. Autor, minoris hujus probationem intendit per æquationem logarithmicæ $a dx = xdy$, quam posita dy constanti rursus (quod notetur) differentiat in $addx = dx dy$, quæ applicatæ ad priorem ejectaque dy exhibet $x ddx = dx dx$, unde rite infert esse x ad dx ut dx ad ddx . Verum hanc argumentandi rationem tanto Viro festinanter nimis excidisse credibile est; impossibile enim alioqui mihi apparet, Analystam isthac ingenii subtilitate pollentem, longoque rerum usu exercitatissimum, petitione principii conclusionis propositæ demonstrationem intendere, ac argumentum, quo evincere nititur, dari differentias secundas, ex ipsa secunda differentiatione desumere. Nisi enim æquationis differentialis $adx = xdy$, secunda differentiatio in $addx = dx dy$ tanquam concessa supponatur, quæsitam hanc proportionem x ad dx , ut dx ad ddx plane coincidere manifestum satis est. §. 8. pag. 15. Provehor jam ad illud argumentum vere subtilissimum, quod supra omnem dubitationis incertitudinem ultiores cujuscunque gradus differentiationes attollere celeberrimus Dn. Autor arbitratur. . . . Hæc autem argumenti pag. 369, A. 1695. Actor. Lipsiensium propositi vis est: Differentiæ cujuscunque gradus possunt per rectas ordinarias (assignabiles) proportionales exprimi, unde cum hæ rectæ habeant differentias, etiam differentiæ per ipsas proportionaliter expressæ habebunt differentias. [Verum hoc argumentum non procedere, sic demonstratur] §. 9. pag. 6: Sint fig. 3. EP. & FQ. ordinatæ duæ assignabiles, ac IH & KM inassignabiles aliarum ordinatarum differentia, videtur inassignabilem IH, KM ratio per assignabiles EP, FQ, exprimi non posse. *Demonstr.* Si neges, sit EP assignabilis ad FQ assignabilem, ut IH inassignabilis ad KM inassignabilem, erunt, cum EP, FQ sint applicatæ assignabiles, interceptæ AE & AF itidem assignabiles, & assignabiles erunt applicatæ IE & MF. Quocirca & juxta Lemm. 1. [*duarum quantitatum assignabilium differentia est quoque assignabilis*, quod suppositum demonstrari non meretur] harum differentia KM assignabilis erit, contra Hypothesin. §. 14. pag. 23. Merito concludi videtur, analyfin infinitarum in ipsa applicatarum differentia notionem non rite fundari, cum si curvarum essentialis character ex applicatarum differentia sit desumendus, præcedentes difficultates evitari posse vix credam

dam. Quapropter & hinc aperte satis constare arbitror, characterem curvarum formalem non in differentiarum IH & MK &c. inter se, habitudine, sed in cognita ipsius GH ad IH seu partium infinitesimalium axis, ad partes infinitimas applicatarum, aut subtangentium ad applicatas ratione consistere. §. 15. p. 24. Ne autem scrupulositate nimia arti inveniendi obicem posuisse, ac tali prætextu optime inventa rejiciens studia hæc retractare magis, quam augere voluisse censear. . . . ostendere conabor, *sola æquationum ad infinitimas reductione* (seu primi generis differentiatione) *omnia obtineri posse, quæ differentiationum gradibus utcumque remotis legitime inveniri queunt.* Sint in exemplum K & r quantitates constantes, x abscissa, y applicata; b, z, f, indeterminatæ erunt respective earum differentiales dx, dy, db, dz, df; mihi eadem per infinitimas respectivas hæc designantur e, a, u, i, o, dataque sit æquatio Circuli $2Kx - xx = yy$ erit hæc ad infinitimas redacta $Ke - xe = ya$, quæ pro e & a positis symbolis Leibnitianis dx, dy, cum prima differentiatione hac convenit $Kdx - xdx = ydy$. Hæc si secundo ex Methodo Leibnitiana differentietur posita dx constante, fiet $-dx dx = yddy + dydy$. Hujus succedaneum ex meis principiis sic obtinetur: fiat ut e ad a, ita r ad z erit $ze = ra$, quæ applicata ad æquationem $Ke - xe = ya$ exhibet æquationem $Kr - rx = yz$ quantitatibus assignabilibus constantem, quæ ad infinitimas redacta seu differentiatâ exhibet $-re = yi + za$, seu terminis differentialibus $-rdx = ydz + zdy$. Hæc jam plane eadem erit cum Leibnitiana secundo differentiatâ, si per dx, dy, ddy eadem ratio significari intelligatur, quæ per r, z, & dz, seu r, z, & i, designatur. Unde secundæ quantitatium differentia hic saltem necessaria non videntur. p. 26. Quod si Vir ingeniosissimus ea, quæ mense Augusto 1695. prioribus addere placuit, hoc modo ipsis ordinatarum interceptarumque infinitimis applicuisset, missa secundi tertiique &c. trianguli characteristici, ac secundæ tertiaque applicatarum differentia consideratione, multis, ni fallor, manente eadem methodi extensione, difficultatibus immunem eam præstitisset.

Sect. 3. §. 2. pag. 29. Si sit $ds dds = dx ddx$ [posito $ds ds = dx dx + dy dy$ & dy existente constante] erit utique $ds = dx$. Licet enim non ignorem, in æquationis ab infinitimis ad indeterminatas

reductione occasiones quandoque occurrere, quibus æquationi reductæ termini determinati sub variis etiam signis ac magnitudine varii addi queant (quod Anal. Inf. cap. X. breviter ostendi, & ad hunc quoque casum applicare facili negotio possem;) cum autem hoc *nonnisi* æquationum differentiationi *primæ* conveniat, seu cum ab infinitesimali ad indeterminatam fit regressio, quo pacto hoc æquationibus secundo differentiatis applicetur, lubens edocerer. §. 4. p. 29. Ait Vir celeberrimus A. 1684. p. 468. lin. 23: *itaque punctum flexus contrarii locum habet, quando neque v , neque dv existente o tamen ddv est o .* Quod ipsum ex calculo Dn. Autoris est lineæ rectæ criterium, quo a curvis distinguitur. Sic anno 1695. pag. 370. lin. 29. expresse statuit Vir eruditissimus, lineam rectam carere differentiis secundis, seu licet v , ac dv sint aliquid, tamen ddv esse nihilo æquale. Unde concludi posse videtur, eundem esse curvarum flexus contrarii ac rectarum characterem proprium: quod, uti modo dixi, obscurum mihi quadantenus apparebat; neque enim videbam, quare curva in puncto flexus contrarii magis quam in aliis suis punctis ista proprietate gauderet.

Sect. 4. pag. 31. Numeri infiniti m , per alium numerum b multiplicati productum bm est impossibile. *Demonstr.* Si neges, sit possibilis, ergo bm erit majus ipso m , per axioma, adeoque m non erit numerus maximus, ac proinde per hujus 4. non erit infinitus contra hypothesin. *Scholium.* Ne tamen hinc ob rerum harum insolentiam oboriatur scrupulus, ac hinc inferre me quispiam credat, expressionem Algebraicam $2m$, $3m$ &c. semper impossibile quid designare, dico $2m$ si significet m per 2 multiplicatum, impossibile; si vero exprimat 2 per m multiplicatum, possibile quid denotare [cujus & rationem aliquam profert.]

Sect. 5. §. 3. pag. 40. Si tamen aliunde derivaverit hoc theoremata [s. $dx : x = \log$, ipsius x , etiamsi non x , sed y sit logarithmicæ applicata, x vero abscissa potius vel intercepta] uti & primum, v in $\log. x = \log. y$ [quando $x^p = y$] nihil habeo, quod regeram, nisi horum Canonum (quorum demonstrationem Domino Autori adjungere non placuit) originem me ignorare; quæ idcirco potissimata, quo pacto ex logarithmicæ natura profluant, optarem edoceri.

DAN,

Lubecæ sumptibus Petri Böckmanni, 1697. in 8. alph. 3.

INter cæteras felicissimi ingenii Morhofiani dotes, quibus Vir doctissimus rem litterarum ornavit, & præclaris variisque editis ingenii industriæque monumentis æternam nominis famam sibi acquisivit, non postrema fuit carminis pangendi & scientia & facultas. Rei quidem poeticæ quæ fuerit in eo scientia, quamque recondita divinæ hujus artis cognitio, ex eruditissimo ejus *de Germanorum lingua & poesi* intelligimus commentario, vernacula lingua edito, & a nobis in Actis Sept. A. 1682. recensito. Quæ vero polluerit carminis etiam scribendi facultate, & quam dextrum in hac senserit Apollinem, argumento esse poterant cum Germanica carmina memorato libro subnexa, tum Latina cum primis longe plurima diversis temporibus ab eo composita atque edita poemata, nunc ab hæredibus optimo consilio in unum corpus collecta; ut quæ dispersa evanescebant, conjuncta rectius servarentur. Exhibet hæc Morhofianorum carminum collectio (1) *Charitum* libros tres, quorum primus argumenti sacri poemata complexus, *Otiarum Divinorum* nomine ab ipso auctore quondam fuit publicatus; duo reliqui in honorem Principum, aliorumque illustrium & clarorum virorum, scripta exhibet carmina, maximam partem gratulatoria. (2) *Venerum* libros totidem, qui & ipsi antea lucem adspexerant, & epithalamia sistit; ut *Manium* qui (3) sequuntur libri itidem tres, epicediis constant. Succedunt (4) *Primitie Parnassi Kiloniensis*, sub Academiæ Christian-Albertinæ auspiciis anno 1665 factæ. Has excipiunt (5) *autoschediasmata* poetica, & (6) nova classis variorum carminum, quæ titulum præfert *Horarum subsecivarum* poeticarum. Hinc occurrunt (7) *Miscellanea* poetica, cum epigrammatis selectis, a quibus distincti sunt (8) duo alii *Epigrammatum* libri. Porro (9) *Jocorum* librum constituunt *Lessus in Ciconiam*, *Querela Halecis*, & *de Entemtionis* eruditis acutissimisque salibus respersa poemata. Subjecta sunt (10) *Pratermissa*, in quibus est Cento, seu, ut ipse appellat, Lanx satira, e Virgilio, Statio, & Claudiano, in *Χριστογονίαν*. Agmen claudunt (11) *Adopti-*

va, quæ vel mentionem faciunt Morhofii, vel ab eo sunt edita-
 cum alios haberent auctores, veluti elegantissima Johannis Lau-
 renbergii Satyra de rerum bonarum abusu, ejusque Querimonia
 de suo & Academiæ Soranæ statu. His ita hæredum arbitrio
 congestis atque ordinatis, *Præfationem* præmisit dignissimus Mor-
 hofii successor CL. Muhlius: qui pro insigni, quo pollet, poeti-
 cæ rei usu & peritia, ad nobilissimum Poetarum Belgicorum par, Pe-
 trum Francium & Janum Broukhusium, de his Morhofii operibus
 poeticis judicium fert incorruptum, candide laudans horum car-
 minum virtutes, nec dissimulans quæ in iisdem desideret. Primum
 vero judices recusat eos, qui præ crudis & musteis terfa & elabo-
 rata, præ pravis & affectatis docta & castigata fastidiant. Hæc
 poemata ad veterum imitationem esse composita contendit, judi-
 cemque adeo requirere in veterum scriptis versatum. Multis au-
 tem priscos illos, ad quorum exemplum, ceu regulam & normam,
 & sua & aliorum scripta exigenda senserit docueritque Morhofi-
 us, sordere & negligi; contra corruptissimum quemque maxime
 probari. Sic avorum memoria fuisse, & adhuc esse, quibus in pe-
 destri oratione suaviores videantur Apuleji, Flori, Barclaii glandes,
 quam Ciceronis nectar & ambrosia. Puram Latini sermonis faci-
 litatem, sinceri ac incorrupti stili fundamentum, veluti humilem
 nimisque obviam explodi; inflatam frigidamque orationem, inge-
 nii quadam & argutiarum specie, plerisque admirationi esse atque
 imponere. Ad eundem modum non deesse in poeseos cultoribus,
 qui Persium Horatio, Statium ac Claudianum Virgilio anteponant,
 nugasque canoras & ampullas pluris faciant, quam versus faciles,
 eruditos & elegantes. Nec diffitetur, Germanos maxime esse ac
 Belgas, qui arguto illo & affectato scribendi genere capiantur,
 quod Poetæ Hispani in Latium invexerint; quo prioris melio-
 risve ævi candor obscuratus fuerit, nativusque lepos & gratia perie-
 rit. His ergo corruptis judiciis tribuendum putat, quod vulgo
 tanti fiat Barlæus, recentiorum quidem præstantissimus Poeta, &
 nec Grotio Heinsioque postponendus, sed qui & verbis impurus,
 & sententiis frigidus, & numerorum negligens, multum absit a
 veterum laude & perfectione, quod Claudianum imitari maluerit
 quam Virgilium. Esse quidem Claudiani dictionem satis numero-
 sam

fam & sonoram, ac ultra seculi sui genium castigatam; at multum infra accuratam Virgilio gravitatem subsidere, quæ summo iudicio numeros rebus subjectis attemperaverit, & literarum sæpe junctura rei naturam apte jucundeque expresserit. Hujus curæ & diligentiae, quæ apta numerorum ac periodorum varietate carmini decorem suavitatemque conciliat, nullum in Statio, Lucano, Claudiano, Silio Italico, animadverti vestigium. Claudiani quidem numeros ad aures suaviter allabi, sed verbis rebusque elimato iudicio inter se comparatis, nescio quid puerile & subsultans in iis deprehendi. Nicolaum Heinsium fero tandem doluisse, quod in legendo istoc auctore tam diu hæserit. Juventuti vero, nisi a prudentioribus magistris moneatur, deteriores præ melioribus, corruptos præ sanis, fucatos præ pulchris, turgidos & inflatos præ grandibus arridere, suo quoque exemplo docet. At Morhofium melioris consilii fuisse adolescentibus auctorem, iisque ad optimos quosque imitandos, cum exemplo, tum præceptis Polyhistoris sui capp. 13. 14. 15. 16. traditis, viam prævisse. Quæ cur non nemo in Academia Batava elevarit & tanquam puerilia aspernatus sit, causam nullam esse: cum in tradenda imitandi ratione viri summi operam posuerint, & in eloquentiæ ac poeseos studio omne punctum imitatio ferat. Hanc ergo imitationis viam ingressum esse Morhofium: qui licet ad summum fastigium forte non pervenerit, uberem tamen venam, divinum quoddam ingenium, & bonorum scriptorum lectionem diligentem in his carminibus usquequaque conspici. Cum vero recentior etiam ætas protulerit Poetas ad veterum gloriam assurgentes, hos quoque, ut antiquorum virtutes rectius intelligeret, sibi legendos censuisse Morhofium, & nonnunquam sequendos. Omnium enim sibi virtutes proposuisse æmulandas, magnamque curam ad scribendum carmen attulisse. Nonnulla quidem illi excidisse extemporalia, quæ ut culpa, sic laude vacent: nonnulla a dulcibus illis, quæ Fabius vocat, vitiis non prorsus aliena esse: quædam prorsus Noster mallet omissa, quibus lima defuerit, reliquis scriptis studiose adhibita. His tamen Morhofianæ laudi & famæ apud æquos iudices nihil iri derogatum, ut qui sciant Musas non ad nutum Poetis esse præsto, quos ad alienum sæpe arbitrium carmina oporteat scribere. Nec inter optimos Poetas ul-

lum

lum unquam extitisse, qui non humani aliquid sit alicubi passus. *In Morbosianis autem carminibus semper aliquid arguti, quod lectorem alliciat, aliquid eruditi, quod διδασκαλικόν habeat, aut ad vitam moresque faciat, occurrere. Nunquam illi deesse ad invenienda venusta argumenta, ingenium, nec ad ordinanda iudicium. Nec eloquentiæ abesse facultatem, sermonisve puram suavitatem. Vim & elegantiam spectari in clausula fere arguta & aculeata: hanc Nostrum magnopere captasse, nec ab aliis abhorruisse ingenii lusibus, sed doctis & urbanis & veterum elegantia consentaneis; a barbarorum vero seculorum inventis, ingeniose poeseos de honestamentis, acrostichis, echoicis, anagrammatismis, similibusque quisquiliis, alieniorem fuisse. Hoc est integerrimum Clarissimi Editoris de poematibus his iudicium, cui æquissimus quisque ac intelligens lector facile subscribet; gratiamque habebit hæredibus, qui cultissima hæc carmina, & argumenti & metri & inventionis varietate cum paucis comparanda, colligere & conjuncta publici juris facere voluerunt. Iidem de litteris bene merebuntur, si operam dederint, ut reliqua doctissimi venustissimique Auctoris affecta aut perfecta opera ex schedis scriniisque beati Viri eruantur & publica in luce compareant.*

JOHANNIS LA PLACETE, BENEARNI, DE INSANABILI
Romanæ Ecclesiæ Scepticismo Dissertatio.

Amstelodami, apud Georgium Gallet, 1696. in 4.

Constat plag. 25 $\frac{1}{2}$

- Cap. 1.** **E**cclesiam Romanam certitudine Fidei, quam sibi soli vindicare consuevit, penitus destitui, ac contra perpetuo laborare scepticismo, dum evincere laborat hoc opere celebris inter Reformatos Gallos Theologus, distincte procedit. Cum enim præter *Scripturam Sacram* indubitata fidei normam, ad *Traditionem* insuper, *Pontificum & Conciliorum infallibilitatem*, *Doctorum consensum*, ac *Ecclesiæ denique universalis auctoritatem* provocare solenne sit Pontificiis, de singulis hisce, num firmam fidei apud eos excitare certitudinem valeant, disquirat. Præmissis itaque generali quodam de certitudinis tum gradibus tum speciebus discursu, *Scripturam* quidem *Sacram*, ut in se certissimam, sic fidei etiam fulciendæ aptissimam sufficientissimamque esse profitetur: sed
2. eam

eam Pontificiis haud sufficere, nisi receptissima quæque ex suis placitis deferant, in aperto esse existimat. Negare enim ipsos, seclusis Traditione & Ecclesia, constare posse ulla ratione, vel Scripturam esse verbum Dei, vel his aut illis eam libris, aut librorum partibus contineri, vel ipsos fontes puros & incorruptos ad nos manasse, vel versiones ullas haberi fideles & accuratas, vel denique hunc aut illum esse loci cujusvis sensum. Ex iis ergo colligit, eos, qui ita doceant, seclusa Traditione & Ecclesia, nunquam ex Scriptura certo cognituros, quid credendum sit.

Nec melius se habere *Traditiones*, in se consideratas, putat. Demta namque Ecclesiae attestazione non patere, ullas esse divinas traditiones; dato etiam, esse aliquas, nesciri tamen, quanam illæ sint, quandoquidem tot circumferantur falsæ traditiones, tot rursus dubiæ & suspectæ, de quarum veritate multa disputentur.

Confugiendum ergo ad *Ecclesiae* auctoritatem. Sed & ab hac certiquicquã sperare haud licere ostendit Auctor, ducto a summo Pontifice initio. Hujus decretis secure niti fides si debeat, requiri probat ante omnia, ut certus quisque sit, esse verum illum & legitimum Pontificem, cujus decreta suscipiat: ast illam certitudinem haberi posse inficiatur. Sæpe enim docet contingere, ut is, qui Pontificalem sedem occupat, Pontifex revera non sit, sed Pontificis duntaxat larva & inanis species. Hoc modis plurimis evenire posse, nec ipsos negare Pontificios, si nimirum aut electio vitiosa fuerit, non observatis iis omnibus, quæ canones tanquam necessaria requirunt; aut si ante electionem habuerit impedimentum aliquod canonicum; aut si baptizatus ordinatusve rite non fuerit, propter defectum intentionis in baptizante aut ordinante, aut in eo, a quo ordinator baptizatus vel ordinatus olim fuit, & propter alia quædam baptismi & ordinationis vitia; aut si per Simoniam Pontificatum fuerit adeptus; aut si jam tum rite electus Pontificia dignitate exciderit per atheismum, infidelitatem, hæresin, etiam mentalem & occultam. Deinceps si vel maxime de vero Pontifice certus aliquis sit, non posse tamen ipsum certo scire ostendit, annon errori hic sit obnoxius. Docere equidem adversarios, Pontificem defini-

6. dum teneri excipit, nisi qui simul certus sit divina fide, Pontificem esse infallibilem. Ast hanc illius infallibilitatem de fide non esse, ex ingenua quorundam adversariorum confessione non minus atque aliis argumentis demonstrat. Imò posita etiam Pontificis infallibilitate, incertum nihilofecius relinqui, quando hoc ille privilegio gaudeat. Monarchicos in eo omnes consentire, Pontificem tunc, quando doceat ex cathedra, errori non esse expositum; multum autem eos inter se discindi, si, quando proprie *e cathedra* doceat, definiendum ipsis sit: at vero vel has lites negotium satis intricatum reddere. Negare insuper plerosque, infallibiliter definiturum Pontificem, nisi mature & canonice procedat, quæstionem, de qua agitur, accurate expendat, Scripturam & traditionem consulat, precibus ad Deum instet, eaque omnia adhibeat, quæ ad inveniendum verum conducant. Sed quis de adhibita semper diligentia hac certus esse poterit? Sic quærit Auctor, & non raro eam omissam fuisse, exemplis comprobat. Quid? quod & solenniores in publicatione decretorum ceremoniæ non rite per omnia observatæ irrita ea, Pontificiis ita statuentibus, efficiant? Admisso autem hoc, neminem certa fide ulli decreto veteri aut in Urbe a domicilio suo remotiori publicato adherere posse subsumit, cum de ceremoniis in publicatione observatis, modo temporis, modo loci intercapedo certum esse ipsum prohibeat. Tunc quoque pronuciare ex cathedra Pontificem existimari dicit, cum alicui dogmati hæreseos notam inurat. Sed rarissime eum indicare, quid præcise sit hæreticum. Ubi enim plures propositiones eodem decreto damnet, frequentissime accidere, ut non ejusdem generis ac conditionis omnes illæ sint, sed aliæ dicantur hæreticæ, aliæ duntaxat erroneæ, quædam temerariæ, nonnullæ scandalosæ vel piarum aurium offensivæ. Quamdiu igitur nesciatur, quænam ex illis notis cuique propositioni sigillatim adjudicata sit, tamdiu quoque ignorari, an certa fide decretum illud assumi queat. Ultimum pronuciatae ex cathedra definitionis characterem esse inquit, si Papa testetur, decernere se de consilio Fratrum suorum, quo nomine Cardinales indigentur. Utrum vero adhibiti reapse in consilium Fratres illi fuerint, neminem certo scire posse addit. Enarratis autem hisce requisitis externis, sensibusque, si non omnium, quorundam

dam tamen, obviis, aliud adhuc subjungit cuiusvis ignotum atque inaccessum, ipsam scilicet Pontificis conscientiam. Nam ad hoc, ut ille recte judicet, requiri imprimis, ut, quod ipse verum putat, pronunciet, non autem vi aut metu, vel alia simili perturbatione fractus contra animi sui sensa decernat; jam vero nemini comper- tum esse, quid ad decernendum Pontificem impulerit.

Sed ne *Concilii* quidem decretis niti posse fidem Romanam, edocere pergit. Eos, qui Concilio, etiam soli & a Pontifice se- juncto, infallibilitatem deferant, hac lege istud facere, ut sit vere œcumenicum. Ut autem Concilium quoddam pro tali censeatur, horum alterutrum necessario requiri, ut vel omnibus, quotquot ubi- que terrarum sedent, Episcopis constet, vel ii saltem adsint, qui ab- sentes rite ac sufficienter repræsentent. Jam vero nullum unquam ejusmodi cœtum ex omnibus Episcopis collectum in Concilio ad- fuisse, & numerosissima quæque vix decimam Episcopalis collegii partem complexa notat. Nec unquam tale Concilium institutum refert, in quo ii, qui eidem interfuere, absentes justo modo repræ- sentarint: id enim ne fieri quidem posse observat. Duplici quidem ratione aliorum nomine adesse alios, si nimirum vel expresse & no- minatim ab iis missi & delegati fuerint, uti usu veniret, si antequam Concilium œcumenicum cogatur, particularia in singulis provin- ciis haberentur, in quibus unus aut alter eligeretur, qui pro reli- quis generali interesset; vel si, cum nihil eorum observetur, cen- seatur quilibet Episcopus hoc ipso, quod Concilium non adit, in reliquos adeuntes jus suum atque auctoritatem omnem, si non ex- presse, tacite saltem & interpretative transtulisse. Priorem illam ha- bendarum generalium Synodorum rationem apud adversarios non observari; posteriorem vero inter ea, quæ, si recte æstimes, innume- ris & nunquam superandis premantur difficultatibus, rejiciendam, venire asserit, istoque pacto Concilium œcumenicum nunquam fuis- se habitum, nec unquam habendum judicat. Supponit interim Concilia œcumenica existere posse; verum urget tamen amplius, certo & indubitato haud constare, quodnam Concilium vere œcumenicum sit ac nuncupari mereatur. Eo fine dissensum Ponti- ficiorum proprium allegat, & ostendit, quod alii habitorum olim talium Conciliorum numerum augeant, alii vicissim minuunt, quod-

que istud, cui unus œcumenici nomen vindicet, alter contra pro eodem haud agnoscat. Jactare quidem Pontificios Concilia nonnulla, quæ œcumenica fuisse nemo prorsus iverit inficias; verum tamen & illis titulum hunc valde reddi dubium, ex notis Conciliorum œcumenicorum a Pontificiis ipsismet excogitatis, sed in ista minime cadentibus, confirmat. Porro Concilia œcumenica debere esse legitima, ex domesticis adversariorum suffragiis manifestum reddit; conditiones autem ad habendum Concilium legitimum necessarias ægerrime sciri innuit, cum modo has, modo illas adversarii nominent, nec de earum aut numero, aut qualitate conveniant. Referral huc imprimis libertatem plenam atque perfectam, tradit. Monet tamen, libertatem hanc non sola vi aperta, non verberibus tantum, carcere ac similibus auferri, sed minis etiam, promissis, donis, similibusque arcanis quidem, sed non minus efficacibus mediis labefactari, nec scire quenquam, annon hæc posteriora clandestino modo in isto, cui fidem habere velit, Concilio necessariam adeo libertatem corruperint. Nesciri ulterius, utrum recta fuerit Patrum, in Concilio qui sedere, intentio, & an illi posthabitis omnibus rerum mundanarum curis Dei gloriam, Ecclesiæ ædificationem ac fidei puritatem sectari studuerint; nesciri, utrum decreta ibi condita sufficiens rerum inquisitio præcesserit. Quod si igitur aut heic aut illic defectus quispiam emerferit, non amplius pro legitimo habendum venire Concilium obtendit. Circa conclusionem, qua Synodi Præses auditis Patrum suffragiis sententiam solenni ritu pronunciat, non levem verti quæstionem: num Præses debeat secundum majorem suffragantium numerum pronunciare, vel num necessaria sit plena & absoluta unanimitas? Non negaturos adversarios, posse quidem utrumque illud defendi; interea neutrum esse vel ex se evidens, vel a Deo revelatum, vel ab Ecclesia definitum urget; urget ideo similiter incertum fore, quænam Conciliorum decreta legitime conclusa sint, quibusque proin tuto adhibere fidem liceat. Fingit tandem, adversarios scire ea omnia, quæ scire non posse satius probarit, superesse tamen illum ait scrupulum, quod infallibilitas Conciliorum de fide non sit, adeoque citra formidinem oppositi dubii a nemine credi possit.

Hactenus de Concilio œcumenico in se spectato egit, jam
istud

istud, uti cum auctoritate Pontificis junctum est, considerat. Et
 heic primum non pauca Concilia, a Pontifice quamvis approbata, 17.
 Parisienses repudiasse, ex historiarum monumentis narrat. Dein
 nec universam Ecclesiam Pontificis consensum pro certa recte de-
 cernentis Synodi nota unquam habuisse, ex eo elicit, quod & ipsa
 celeberrimas sæpe, quas enumerat, Synodos, easq; a Romanis Pontifi-
 cibus solenniter probatas rejecerit. Multos porro magnique no- 18.
 minis Theologos recenset, qui Pontificis & Concilii consentienti-
 um infallibilitatem venerari jam olim detraxerint. Præterea 19.
 neque hanc, quam modo diximus, infallibilitatem ad fidem perti-
 nere, e silentio Concilii Tridentini hæc talia monere alias haud o-
 mittentis probat; probat & ex eo, quod nec Scriptura, nec Tra-
 ditio, nec aliquod rectoris Ecclesiæ decretum, nec denique Eccle-
 siæ universalis consensus pro fundamento fidei illius queat allegari.
 Quantumvis autem quis certo satis nosset, haberi in terris tribunal
 quoddam errare nescium, nondum tamen fidem extra omne pe- 20.
 riculum collocari, nisi pariter nosset, quænam sint manantia ab illo
 tribunali decreta, quibus adhibere fidem tuto liceat. Atqui incer-
 tissimum hoc esse, duobus modis evincere nititur: semel, quod
 non constet, quænam sint validi & firmi decreti conditiones, qui
 characteres, quæ notæ; iterumque, quod, etsi de ea re constaret,
 non constaret tamen, quænam sint specialia decreta, quibus illæ
 conditiones adsint. Si quis forsitan objiciat, eorum ad minimum 21.
 Conciliorum & Pontificum decreta firma esse, quæ universalis ad-
 miserit Ecclesia, respondet, nec ipsum Ecclesiæ judicium ab erro-
 re omni immune pronunciandum se censere. Quod si enim ea ad
 externas tantum conditiones respexerit, ad indictionem puta, con-
 stitutionem, procedendi rationem, aliaque id genus, quæ legiti-
 mum Concilium faciant, difficultates ubique obvenire plurimas ex
 antea jam dictis repetit. Si autem Ecclesia ipsorum decretorum
 veritatem excusserit, & quæ recta invenerit, admiserit, quæ pra-
 va & falsa, repudiaverit, eam utique rationem se probare, imo
 poscere; sed & sentire dicit, quod, si hoc largiantur Pontificii, a-
 ctum procul dubio sit de ipsorum hypothesebus. Nam si Ecclesiæ
 universali conveniat, Conciliorum decreta expendere, & recta ad-
 mittere, falsa repudiare, eo ipso manifeste supponi, utriusque ge-

neris statuta, vera & falsa, recta & prava, ab illis sanciri posse; unde ultro consequatur, quod Concilia errare nescia non sint. Amplius progreditur, & ne hoc quidem sciri autumat, quænam vere olim edita & sancita sint a Conciliis decreta; cum & temporum injuria, & custodum socordia, & falsariorum fraus ac infidelitas sic vitiarit & corruerit Conciliorum acta, ut vera legitimaque a spuris dignosci vix possint; quam thesin exemplis quibusdam luculentis confirmat.

23. A Conciliis discedens ad *Doctores* sese confert, & utrum horum consensus fidem stabiliat, disquirat. Negativam autem heic denuo defendendam suscipit, nixus ante omnia hac ratione, quod, quinam Doctores illi sint, quorum requiratur consensus, nondum constet. Totius negotii fundum putari locum Pauli, ubi is datos a Christo alios Apostolos, alios Pastores & Doctores in ædificationem corporis Christi asseruerit. Sed dubitari inter Pontificios, utrum illi ipsi sint Pastores, qui Doctores? Rursum quæri: quosnam Pastorum nomine designare Paulus voluerit? Missis autem hisce dubitationibus, ad frequentissimas nullo non tempore Doctorum in Ecclesia discrepantias Lectorem remittit, & cuiam parti, si tales obvenierint, sit adhærendum, quærit. Concesso interim, quod in eadem doctrina tradenda Doctores unanimiter conspirent, esse nihilominus consensum illum non æque manifestum & obvium instat, ac esse deberet ad hoc, ut communem fidei regulam præberet. Hæc quippe clara & perspicua ut sit, tanquam necessarium supponit; Pastorum contra consensum circa illa, quæ credenda sunt, ita obscurum cognituque difficilem facit, ut non tantum quivis de plebe, sed ipsi literati quoque doctissimi quoque vitare nequeant, quo minus in eo indagando hallucinentur. Id quod a triplici fonte promanet, quorum primus sit ipsius Ecclesiæ, per quam ejus præfecti dispersi degant, amplitudo, tanta utique juxta adversarios, ut per totum terrarum orbem diffundatur; secundus obscura quorundam dogmatum, de quibus nondum in Ecclesia disputatum, notitia; tertius ille casus, quo non raro in Ecclesia dogmata quædam tanquam a Deo revelata & ab Ecclesia probata spargantur, ac passim & ubique doceantur, quæ tamen falsa esse cordati sero deprehendant. Singulos ex his fontibus ope exemplorum, quæ maxime censet, ido-

neorum dilucidat. Cæterum ut per datam fictionem liberalis sæpe 25.
 Auctor est, ita heic quoque dat, recte se habere consensum Docto-
 rum; porro tamen colligit, rem ideo nondum confectam videri.
 Non enim, quicquid unanimiter affirmant suisque auditoribus in-
 culcent Doctores, statim ut a Deo revelatum, atque adeo ut doctri-
 nam Ecclesiæ excipiendum esse, adversarios contendere observat,
 sed id duntaxat, quod illi esse de fide concorditer dixerint. At ve-
 ro Episcopos, Parochos, Concionatores raro admodum determi-
 nare, an id, quod doceant, sit de fide, an consequens ad fidem,
 an sit expresse revelatum, an cum revelatis connexum & cohærens;
 unde eveniat, ut ii ipsi, qui consentiant de veritate dogmatis, non
 consentiant semper, illud esse de fide; sæpe enim negare alterum,
 ad fidem pertinere, quod alter eo reducat. Pergit, morisque sui 26.
 observantissimus ex abundantia largitur, certum haberi unanimem
 Doctorum consensum; negat autem, credi eapropter tuto posse,
 vera tradi a Doctoribus. Quo minus enim ista sibi quis persuadeat,
 obstare inter alia momenta tres potissimum theses, quæ cum hac
 Præfectorum Ecclesiæ infallibilitate aperte pugnent, nec unquam
 tamen in celeberrimis Romanarum partium Scriptoribus easdem
 defendentibus levissima censura notatæ legantur. Primam facit
 hanc: *Ecclesiam, pro qua Christus oravit, non esse dignitatibus ec-
 clesiasticis alligatam, sed posse totam constare fidelibus cujuscunque
 ordinis; secundam, posse fidem in universa Ecclesia præter unum
 laicum, quin & præter unam mulierculam, deficere; tertiam, pos-
 se adultos omnes, nullo excepto, excidere a fide, & Ecclesiam in solis
 infantibus perstare.* Non fictas autem has, sed ab ipsismet Pontifi-
 ciis in medium allatas theses esse, ex densa testium eas adstruentium
 nube demonstrat.

Ultimum adversarios refugium perhibet dirigere ad *Eccle-
 siam* e Pastoribus & subditis simul constantem, & hac niti posse sin- 27.
 gulorum Christianorum fidem, eos sibi persuadere docet. At
 enim verò lubricum & hoc fundamentum esse existimat. Primum
 etenim non constare, quænam sit illa universalis Ecclesia, cujus
 fides nostræ fidei regula esse debeat, cum ignoretur apud adversarios
 quæ sit vera Ecclesiæ idea, quidque ad illam constituendam requi-
 ratur, an sola v. g. rectæ fidei externa professio sufficiat, an ipsam
 fidem

28. fidem adesse oporteat, an pietatem, & sic porro. Ac etiam si hoc esset certum, nesciri tamen in specie ac in hypothesisi, utrum illa vera Ecclesia sit vel Romana, vel Græca, vel alia quævis. Equidem heic duo proponi criteria, e quibus postremum hoc cognosci queat; alterum, ut ex doctrinæ, quam quælibet Ecclesia profiteatur, veritate & conformitate cum DEI verbo, alterum, ut ex notis atque characteribus externis vera Ecclesia a falsis dignoscatur. Ast licet prius aliqui ex adversariis præscribant, repugnare tamen longe plures alios, qui institutum de Ecclesia ex doctrinæ veritate iudicium immensi laboris inexhaustæque difficultatis credant, idque ne a doctissimis quidem, nedum a plebejis & rudioribus ferri posse metuant. Longe magis intricatam esse rationem alteram, veritatem hanc per externas notas dijudicandi. Præterquam enim quod ipsi adversarii de notarum istarum numero parum consentiant, easdem quoque ne probabiles quidem per omnia, nedum certas atque evidentes esse. Post, quam dubia sit dignoscendæ Ecclesiæ veræ ratio, tam dubium quoque esse ait modum indagandi ejus, quam illa foveat, fidem. Nondum enim sufficere, nosse, quid universalis Ecclesiæ pars quædam, sive major, sive minor, credat, nisi scias, quid toti videatur. Sed hoc nimis facit arduum, cum agnoscant adversarii, posse majorem Ecclesiæ partem errare, imo posse & veram Ecclesiam ad unam mulierculam redigi. Insuper nec sufficere, ut scias, quid fidelibus verum videatur, nisi noris insimul, quid illi tanquam revelatum a Deo fide divina amplectantur, cum multæ quoque totius Ecclesiæ opiniones falsæ inveniantur; sed istud neminem aperire posse innuit. Denique nesciri addit, an universalis Ecclesiæ fides recta fides sit: niti enim hanc sola infallibilitate Ecclesiæ, tali fundamento, quod æque ac reliqua hætenus oppugnata pro certo haberi ex ratione hypothesisum Pontificiorum plane nequeat.
- 29.
- 30.

VERITAS RELIGIONIS CATHOLICÆ EVIDENTER
demonstrata per A. R. P. THYRSUM GONZALEZ.

Insulis, apud Franciscum Fiever, 1696. in 12.

Constat Alphab. I.

NON novus quidem est hic liber, sed pridem manibus eorum, qui Ecclesiæ Romano-Catholicæ favent, versatus; ast nihiloscius

eius aliquam novitatis speciem velut induit, ubi tertia nunc vice impressus ad nos primum, nec nisi viri celeberrimi, Danielis Papebrochii e Soc. Jes. beneficio pervenit. Quamobrem cum nullam ejus in his Actis mentionem adhucdum factam recordemur; vel nunc recensere librum consultum duximus, ne suppressere videamur libros nostræ Ecclesiæ oppositos. Fungimur enim Historicorum munere, bona fide enarrantes librorum argumenta, judicio Lectoribus, censura iis, ad quos spectat, relicta.

Pontificiæ autem religioni incorruptæ veritatis gloriam ceu certam propriamque asserere laborat ejus Auctor, Societatis JESU Præpositus hodie Generalis, vel ex isto de recto usu opinionum probabilium tractatu, cujus summa in nostris Eruditorum Actis primum A. 1695 locum obtinuit, celeberrimus; qui, ut in persequendo isthoc instituto suo justam tenuisse videatur methodum, orditur a tritissimo illo effato, quo Petri confessionem excepit Christus, Matth. XVI, 18, inque eo datum esse isti promissum autumat, quod constituendus sit hujus vicarius, quodque Ecclesia, quam super Christum ceu lapidem primarium extructam constet, super Petrum tanquam secundarium quoddam fundamentum ædificari debeat. Etenim verba, *super hanc petram*, nec ad personam Christi, nec ad confessionem de Christi divinitate, sed ad ipsam Petri personam spectare, & eos, qui secus sentiant, ex Hebrææ, Syriacæque linguæ ignorantia in errorem induci contendit. Matthæum enim Hebraice scripsisse suum Evangelium dum autumat, per repetitum in illius textu nomen Cephias probare nititur; idem inferre Christi responsum, ac si dixisset; *tu es petra, & super hanc petram* &c. Quodsi tamen quæras, cur Interpres, quem ille nominat, Matthæi Græcus distinctionem generis adhibuerit? responderet, Petrum, tanquam virum, primo loco nominandum fuisse in masculino, secundo autem, ubi de ædificii fundamento actum, non Petrum amplius dicendum venisse, sed petram, quia in ejusmodi ædificiis foemininum magis usitatum habeatur. Patrum de cætero quorundam explicationem, juxta quam *super hanc petram* interpretentur *super hanc fidem*, eo tendere vult, ut super Petrum propter fidem & confessionem ædificatam esse Ecclesiam statuerint, quemadmodum dicere soleamus, *in unius hominis fide fundatam esse*

republicam, quod fit, *in uno homine propter fidem*. Parili modo scribere Ambrosium: *super aquas fidem Petri ambulasse*; & tamen id innuere, quod Petrus ibi ambularit propter fidem, quippe quæ effecerit, ut miraculoso hoc ingressu uti ipsi fuerit licitum. Objectionem autem exin petitam, quod Christus Ecclesiæ fundamentum audiat, unica illa inter fundamentum primarium & secundarium (quorum postremum Petrus,) distinctione tollendam arbitratur. Dehinc Ecclesiam super Petrum fundatam visibilem esse, consuetis rationibus probare nititur. Eam item nunquam perisse, sed semper extitisse in mundo, & usque ad illius finem permanfuram, ex promisso Christi, quod portæ inferorum adversus eam non sint prævalituræ, urget, istudque e. tot persecutionibus tyrannorum, turbis & machinationibus hæreticorum, quarum nullæ hæctenus Ecclesiam subverterint, declarat; prout perpetuam quoque illius durationem e Matth. XXII, 20. Luc. XXII, 32. confirmat. Imo nec fidem eam unquam deserere, falsa que propugnare potuisse dogmata, adducto in medium loco e I. Tim. III, 15 colligit. Christum præterea, qui tanquam caput & sponsus Ecclesiam gubernet, & qui huic obedire jusserit in omnibus, Matth. XIX, 17, Spiritumque Sanctum, qui Ecclesiæ præsit tanquam anima, non sane permissurum, ut eadem in rebus ad fidem pertinentibus errori alicui involvatur. Jam præsupposita hæc ad suum institutum applicat, Ecclesiamque Pontificiam solam semper in mundo extitisse, ex quo Christus verba illa ad Petrum locutus fuerit, e nunquam interrupta serie Pontificum a D. Petro descendentium confirmat, atque isto argumento evinci reputat, Ecclesiam Lutheranam & Calvinianam sub Ecclesiæ veræ nomine venire non posse, cum ante annum 1517 Lutherana, multoque minus Calviniana, quæ fit istius soboles, in mundo, ut putat, non fuerit. Nec infirmum esse contendit argumentum hoc sumtum ab antiquitate Ecclesiæ a Petro incipientis, quandoquidem Patres Ecclesiæ probaturi contra varios hæreticos, inter ipsos non esse veram Christi Ecclesiam, eodem frequenter usi legantur; sigillatim autem Irenæum, Tertullianum, Optatum Milevitanum & Augustinum nominat. Solos etiam Ecclesiæ Romanæ Ministros ab Apostolis descendere hinc infert, quod inferiores, præsertim Sub-Diaconi, Diaconi & Presbyter

teri ordinentur ab Episcopis, Episcopi autem suum ordinem ab aliis Episcopis acceperint, hique rursus ab aliis, quo pacto demum ascendatur usque ad Apostolos, in quos potestatem omnem Christus proxime contulerit; non secus atque homines singuli ac universi, secundum vitam & potentiam naturalem, longo generationum tractu ab Adamo descendant. Ea vero gloria Lutheranae Ecclesiae Ministros carere ait, quippe qui altius regredi non possint, nisi ad Lutherum, qui tamen legitime ordinatus nequaquam fuerit. Frustra esse porro monet eos, qui Ecclesiam latuisse per aliquot secula heic asserant; usquedum Lutherus palam praedicare coeperit; id enim naturae Ecclesiae repugnare dicit, quae semper esse debeat similis civitati in monte positae. Qui solos infantes baptizatos pro membris Ecclesiae veris per illa tempora venditent, eos contrariari censet Augustanae Confessioni, ubi, quod sine sincera Verbi praedicatione & legitima Sacramentorum administratione (quarum neutra tamen in infantes cadat,) Ecclesia consistere non possit, doceatur. Nec quicquam obtinere hos, qui causentur, semper in Ecclesia fuisse unum aut alterum cordatum virum, qui Papae contradixerit, cujusmodi Wiclefus, Hussus, Lutherus, Calvinus, & alii. Neque enim plures adduci posse e seculis superioribus, nec possibile videri, ut Deus Ecclesiam Christi deteriore conditionem siverit, quam olim Synagogam Judaicam, quae nunquam adeo deserta fuerit, ut in ea unus tantum alterve vir cordatus reperiretur. Imo ne Donatistas quidem affirmasse unquam, quod Ecclesia non amplius nisi in duobus Papae se opponentibus superstes manserit, tamen si eam toto orbe periisse ac in sola remansisse Africa docuerint. Lutherani cum largiantur, aliquot a Christo nato seculis prioribus Ecclesiam Romanam se veram Christi Ecclesiam gessisse, exinde manifestum reddi Auctor statuit, quod Ecclesia Pontificia nunquam aut in apostasiam, aut in haeresin, aut in schisma inciderit. Non in apostasiam, quippe quae sit fidei Christianae non solum abrenunciatio, sed etiam vel ipsius nominis omnimoda abjuratio; nihil autem ejusmodi Ecclesiae Romanae imputari posse. Non in haeresin; hanc enim qui amplectantur, eos privatae & singulari cui-dam opinioni inhærere, contra generalem & approbatam universalis Ecclesiae doctrinam; at vero Ecclesiam Romanam nunquam fu-

esse condemnatam ab aliquo œcumenico Concilio, neminemque antiquorum Patrum adversus illam stylum exacuisse obtendit. Non in schisma, quo discessio fiat seu separatio ab unitate Ecclesiæ, rupturque vinculum communionis cum aliqua Ecclesia puriori; sed eam societatem Christianorum, a qua Romana Ecclesia discesserit, ostendi sibi enixe flagitat, flagitat quoque illum e Romanis Pontificibus nominari, qui fidem primus deseruerit ac hæreses disseminaverit; defectionem enim Ecclesiæ neutiquam latenter agi potuisse, sibi penitus persuadet. Porro ex sententia Lutheranorum sequi affirmat, per mille annos non fuisse veram in mundo Ecclesiam: quod si enim Pontificiæ nomen veræ Ecclesiæ abjudicaveris, nusquam hanc alibi reperiundam fuisse concludit. Ast interim ex hoc fundamento omnes, qui per secula illa vixerint, damnandos fore exclamat, damnandos Benedictum, Malachiam, Bernardum & alios, quos ipsimet Lutherani atque Reformati Sanctorum loco habeant. Ne autem heic fortassis quis objiciat illam nonnullorum opinionem, quod in sua quilibet religione salvari possit, absurdissimum esse dogma hoc prolixius ostendit. Quin & in istos invehitur, qui omnes Christianos in sua fide & religione ad æternam vitam aspirare posse doceant, dummodo articulos in Symbolo Apostolico obvios firma fide teneant, quamvis in aliis compluribus sibi invicem contrariantur. Nec sufficere putat, ut articulos fidei distinguas in essentielles & accidentales, quorum posteriores salva fidei integritate vel admittere vel repudiare liberum sit; cum enim pro fundamento fidei habere conveniat auctoritatem Dei revelantis, quæ æqualiter omnes veritates revelatas afficiat, fidem necessario esse extendendam ad omnes istas veritates, sive magnæ illæ sive parvæ sint. Paucis dehinc id urget, quod spem salutis nemo Lutheranorum aut Reformatorum iis, qui in Ecclesia Romana vivunt, penitus adimere sustineat. Inde vero evidenter obligari istos infert, ut relicta sua secta ad Ecclesiam Catholicam se recipiant, cum in hac sit spes salutis ex partis utriusque confessione, in Ecclesia vero Protestantium non nisi ex opinione ipsorummet, quam manifeste tamen erroneam Papæ omnes existiment. Sed paulo diutius in illo argumento detinetur, quod, cum in sola Romana Ecclesia firmam credendi regulam & supremum controversiarum fidei Judicem reperire de-

tur,

tur, ea utique pro vera Christi Ecclesia agnoscenda colendaque sit. Prius autem ut obtineat, pro solenni Pontificiorum more Scripturam Sacram vi normativa potestateque judiciaria privare, eamque in Concilia generalia a Romano Pontifice confirmata transferre laborat; quin imo hunc etiam extra Concilium generale & non expectato Ecclesie consensu pronunciantem, controversiarum fidei Judicem infallibilem nuncupandum esse, operose admodum evictum dare nititur. Judicium quoque Romani Pontificis in controversiis fidei a Concilio generali reformari posse negat. Equidem injici hoc loco a quibusdam ait scrupulum, quod, sicut Generalis Societatis solum supra reliquos Episcopos divisive spectatos emineat, non autem quatenus hi convocati sint ad Concilium generale, utpote in quo per majorem suffragiorum partem ipsum superari nemo ignoret; ita etiam dicendum videatur, quod Papa supra totam Ecclesiam, quando ea convocetur in generale Concilium, haudquam emineat. Verum disparem heic & illic rationem esse regerit: Papam namque non ab Ecclesia, uti quidem Generalem a sua Societate, sed immediate a Christo potestatem omnem accipere, & eos, qui novum Papam eligant, designare solum personam illam, cui potestas immediate a Deo communicetur, vi primæ institutionis a Christo in persona Petri factæ; unde sua sponte fluat, quod Ecclesia potestatem quoque Pontificis limitare nulla ratione possit. Mox ad alia scopo libri infervitura progreditur, & e singulis a nato Christo seculis ad præsens usque viros aliquot & foeminas miraculis illustres introducit. Certum autem putat atque exploratum, gloriam miraculorum in professoribus veræ duntaxat fidei reperiri; quandoquidem Deus miracula non nisi vel ad confirmandam doctrinæ veritatem, vel ad Sanctorum vitam illustrandam edi permittat; neutri autem horum promovendo aptos esse falsæ religionis professores: unde insuper, quod Deus nunquam tribuerit hæresiarchis falsis prophetis & sectatoribus religionum heterodoxarum potestatem faciendi vera miracula, exemplis Paganorum, Judæorum, item a vera fide desciscientium, Simonis Magi, aliorumque probat. E contra ipso illo tempore, quo Lutherus Romanam deseruerit Ecclesiam, viros in tradendis doctrinis ab ipsius placitis quam maxime diversis occupatissimos miraculis insignibus

claruisse refert, & ex istorum numero Franciscum imprimis de Paula & Ignatium Lojoram celebrat, nec Sanctos alios omittit, qui postea quoque in Ecclesia Romana conspicui prærogativa hæc, qua vivi, qua defuncti fuerint. Tacemus miracula Xaverii, quæ longo ordine heic enumerantur, & Luthero Calvinoque similia quidem interdum ausis, sed spe sua ubique frustratis opponuntur. Multus interea est in necessitate miraculorum ad probandam missionem a Deo ortam adstruenda; sicuti & Calvino latius respondere annititur, quando is ea, quæ hoc in negotio Papæi vulgo jactent, aut ficta aut imaginaria esse docuerit. Per illa quoque idololatriam confirmari dixerat Calvinus, dum imaginibus & statuis eorum, qui miracula patrasse credantur, cultus exhiberi soleat in divinum palam injurius. Ast heic venerationem imaginum Auctor incidenter vindicat, non aliis tamen argumentis usus, quam quæ passim apud Doctores Pontificios reperias. Hac disceptatione absoluta, in tradendo Lutheri & Calvinii caractere occupatus est, & utrique sane mores perditissimos foedisimosque impunitat; præcipue autem Calvinum Sodomæ scelere infamem sistit, & idcirco enervare studet sedulo, quicquid alias aut asseclæ Calvinii, aut ex ipsis Pontificiis Ludovicus Maimburgius ad innocentiam Viri tuendam contulere. Deum autem flagitiosis adeo hominibus ad Ecclesiæ reformationem usum fuisse, fidem omnem superare autumat. Mox diversas hæreses ab Ecclesia priorum seculorum proscriptas damnatasque, sed per Lutherum & Calvinum revocatas, e Bellarmino Lessioque recenset, atque ex eodem Bellarmino crassissimos, ceu ipse judicat, Lutheranorum errores uberius describit, ac imprimis in fidem specialem justificantem cum isto admodum invehitur. Ultimum autem inter reliqua argumenta locum huic effato assignat, quod e notis veræ Ecclesiæ soli Romanæ competentibus hujus præ reliquis omnibus veritas abunde dispalescat. Solam nempe eam esse ait visibilem, cum, prout ex antea dictis jam constet, sola habeat evidentia credibilitatis, quam vocat, signa. Solam unam, quia in illa sola detur regula visibilis & infallibilis ad decidendas fidei morumque controversias, Romanus nempe Pontifex, cum quo tanquam cum capite omnia Ecclesiæ membra unita esse debeant. Sicut autem ex hac unitate veritatem quoque Ecclesiæ

clesiæ Romanæ satis patere statuit, ita subortas inter Lutheranos & Calvinianos sectas, auctorumque iis addictorum mutuas contradictiones, de falsitate Ecclesiæ, quæ inter illos colligatur, clarissimum præbere testimonium subjungit. Sed & solam sanctam esse Ecclesiam Romanam ita probat, ut Lectori persuadere conetur, cum nulla secta sit vel paganorum, vel Turcarum, vel hæreticorum, quæ errores quosdam exploratos haud contineat, solos Pontificios in sua Ecclesia nihil falsi tradere quoad doctrinam fidei, nihilque injusti quoad mores admittere. Solam eam facit Catholicam, quippe quæ hoc nomine a suis hinc primordiis semper insignita fuerit, quæque & reipsa universalis sit latissimeque pateat, & ad omnia se extendat. Solam denique dicendam cupit Apostolicam, cum præter eam Apostoli haud aliam fundarint, ac nulla insuper in fide ab Apostolis tradita æqualem cum ista constantiam approbaverit. De cetero, ut norit Missionarius Catholicus, quomodo singula hæc in suum usum debeat convertere, hoc ipsi consilium Auctor noster suppeditat. Nimirum in disputatione cum adversariis prætermitti suadet controversias particulares, quas potius reduci cupit ad unam generalem, quæ omnes complectatur, ad controversiam puta de Ecclesia, de qua ostendendum sit, non solum, quod reapse existat, sed & quod ab omni errorum periculo libera sit. Admissis enim his duobus principiis, pronum fore evincere, vera esse omnia dogmata, quæ credenda proponat Ecclesia Romana, quam solam Christi Ecclesiam esse, argumentis hæcenus per totum librum deductis probare Missionarius teneatur. Denique ne forsitan Papæis quis objiciat, committere eos circulum, dum autoritatem Ecclesiæ probent per Scripturas, & hærum tamen auctoritatem rursus per Ecclesiam confirmant, ideo vitiosam illam demonstrandi rationem sic evitare docet, ut quasdam ante omnia propositiones fundamenti loco præsupponat. Prima inter eas hæc est: evidens esse, quod detur vera aliqua religio in mundo, quodque ea facile possit inveniri ab omni homine rite de eadem sollicito. Secunda: veræ religionis doctrinam non posse humano discursu acquiri, sed divinitus esse traditam. Tertia: veram religionem nec quæri debere, nec inveniri posse per examen rerum & dogmatum, quæ tradit. Quarta: sed potius quærendam eam & inveniendam per examen
fun-

fundamentorum & rationum, quæ evincant, Deum esse autorem illius religionis. Quinta: manifestum esse debere ex rebus etiam in mundo moraliter evidentibus, quænam ex omnibus religionibus & sectis sit vera & a Deo data religio. Jam si Philosophus Gentilis vel Mohametanus e Christiano quærat: cur credat, DEUM esse unum & trinum, DEUM factum esse hominem? respondendum esse ait a Catholico: quia Deus summe sapiens ac verax, qui nec fallere nec falli potest, has veritates mundo revelavit. Si ulterius quærat: cur credat, Deum has veritates mundo revelasse? respondendum, negando suppositum, dicendumque, se non credere seu fide solum obscura cognoscere, Deum has veritates revelasse, sed se hoc scire & per argumenta indubitata intelligere. Si pergat ille: unde sciat, Deum has veritates revelasse? regerendum: quia evidens sit, Deum aliquam religionem veram in mundo habere, in qua & per quam homines salvari possint; evidens deia, hanc non posse esse aliam, quam religionem Christianam Catholicam Romanam, quia sola hæc sit a Deo illustrata idoneis veritatis notis; evidens tandem, Deum non potuisse religionem falsam tot ac tantis veritatis signis exornare. Atque heic argumenta per integrum Tractatum hæcenus adducta in subsidium vult adhiberi, quo tanto sic feliciter demonstratio omnis procedat. Paulo vicissim aliter rem gerendam ait cum hæretico, qui credens in Christum neget integritatem Novi Testamenti. Huic enim alterum interroganti: cur credat purgatorium & septem Sacramenta? Respondendum: quia Deus hoc revelavit. Sciscitanti: unde hoc cognoscatur? dicendum quia Ecclesia hoc credendum proposuerit. Roganti porro: unde constet, Ecclesiam in hoc proponendo non errasse? respondendum: exin, quod Ecclesia sit infallibilis ob assistentiam Spiritus Sancti ei a Christo promissam, quæ innotescat ex Evangelio seu Scriptura hoc testificante. Inquirentem vero: unde certum sit, Scripturam hanc a Deo esse dictatam? ablegari posse ad Ecclesiam catholicam in Conciliis generalibus congregatam, quæ catalogum librorum divinatorum contexuerit, & inter eos numeret Evangelia, in quibus promissa illa Spiritus S. assistentia contineatur. Si vero alter amplius sollicitus sit, unde nam constet, Ecclesiam Catholicam præscribentem Catalogum librorum

divino-

divinorum in eo designando non errasse? haud recurrendum putat ad auctoritatem invisibilem Spiritus S. sed ad visibilem & manifestam Ecclesiae auctoritatem, urgendasque illas notas; utpote cum ea tot praerogativis ornata, tot martyribus, tot confessoribus, tot virginibus & tot doctoribus decorata sit, unde manifesto cognoscatur, eam esse Ecclesiam illam, in qua habitet Spiritus Dei, Spiritus veritatis, & credibile non esse, quod Deus occultarit huic Ecclesiae, quinam fiat illi libri, quos ipse dictaverit. Hanc concludendi rationem pluribus illustrat & confirmat Auctor. Nos tamen, ut professi sub initium jam fuimus, quid de ea sentiendum sit, instituti nostri probe memores, dijudicandum aliis relinquimus.

NODUS PRAEDESTINATIONIS EX SACRIS LITERIS, DO-
ctrinaque S. S. Augustini & Thoma, quantum homini licet, disso-
lutus, Auctore COELESTINO S. R. E. Presbytero Cardinali
SFONDRATO.

Romæ, typis Jo. Jacobi Komarek, 1696. in 4.

Alphab. i. plag. 14.

Maximam esse COELESTINI SFONDRATI Cardinalis in Ecclesia Romana existimationem, vel ex eo haud obscure colligas, quod, qui publico nomine praesens illius scriptum approbavit, Fr. Joannes Damascenus, in eum optime quadrare dicit illud elogium, quo D. olim Bonaventura decoratus fuerit: *non videri nempe, quod in isto homine Adam peccaverit.* Nos eruditionem Viri suspexisse non dissimulavimus, quando in Actis hisce *Regale ejus Sacerdotium* A. 1685. pag. 376, *Legationem Marchionis Lavardini Romam, ejusque cum Romano Pontifice Innocentio XI Dissidium* A. 1689. pag. 278, *Galliam vindicatam* Supplementorum Tomo I. pag. 118, & novissime A. 1696. pag. 283, *Innocentiam vindicatam* recensuimus. Equidem tractatus plures alios editioni ipsum parare occœpisse, interque hos librum de *Opinione probabili*, duas de *Baptismo infantum* dissertationes, apertissimam de *Atheismo* historiam, apologiam *contra Heideggeri Meretricem apocalypticam*, tandemque commentaria in *Jus Canonicum*, e dicti modo Damasceni praefatione cognovimus; sed cuncta hæc, una cum cæteris Eminentissimi Autoris superiori anno vi-

ta functi manuscriptis, jussu Innocentii XII, Papæ hodierni, ad Emin. Cardinalem Albanum, Apostolicorum, ut vocant, Brevium Secretarium, delatis adhuc dum latent. Interim post ejus fata primus in lucem prodit hic tractatus, in quo Prædestinationis, quem vocat, Nodum, dissolvere multo studio allaboravit.

Observasse etenim se dicit, in hoc prædestinationis negotio a compluribus nimis parum divinæ bonitati tribui, & culpam pereuntium non tam reis imponi, quam in ipsum Judicem derivari, quasi partibus addictum, & aliquibus tantum, non omnibus propitium, nimisque ardua præscribentem, quæ paucis & Heroibus tantum superare animus sit. Statuisse igitur se justissimi pariter & clementissimi Judicis causam suscipere, omnibusque compertum, reddere, nullam posse contra hunc querelam moveri, ac nihil peractum reperiri in prædestinatione, cui non amor præfederit; unde damnatorum casus non prædestinationi divinæ, sed humanæ voluntati tribuendi sint. Ad quatuor autem imprimis capita tractationem omnem revocavit, ac ante omnia ostendit, *Deum serio, impensissime, & quantum in se, efficaciter omnium hominum salutem velle.* Deinceps, *eum hominibus non quascunque, sed abundantissimas, copiosissimas, & ex natura sua efficaces gratias, quibus ad æternam felicitatem pervenire possint, tribuere probavit.* Ulterius edocuit, *quam facilia Deus media præscripserit, quibus vel perditissimi quique ac deploratissimi peccatores gratias speciales, sicque perseverantiam finalem, impetrare, si voluerint, omnino valeant.* Tandem vero contendit, *sufficere hæc ad divinam & infinitam bonitatem omni suspicione liberandam, cum reliqua in causa prædestinationis explorari nec possint, nec debeant.* Singula autem hæc qua ratione prosequatur, paulo nunc curatius ostendere, sed instituti tamen nostri tenaces, conabimur.

Dum igitur a *Dei voluntate omnes salvandi* suæ dissertationis telam inchoat, prolixus est sub ipsum frontispicium in explicanda *voluntatis divinæ in antecedentem & consequentem* distinctione, ac *istam* quidem absolutam dicit, efficacemque ac independentem ab omni hominum merito, qua Deus naturaliter meroque bonitatis suæ instinctu, ac motu quasi proprio, omnium hominum salutem æternamque felicitatem velit; unde eos creavit, redemerit,

atque

atque accommodatissimis ad huncce finem mediis accinxerit; *hanc* vero conditionatam dicit, qua supremum Numen decreverit, neminem admissum iri ad hanc beatitatem, nisi qui eam anhelarit ac mereri (ita enim ex Ecclesiæ suæ hypothese Auctor loquitur) studuerit, quaque jam spoliare eadem constituerit illos omnes, quos operari & mereri nolle præviderit. Ne tamen aliquis miretur, cur voluntatem antecedentem vocarit efficacem, cum sane in plurimis effectum nullum consequatur, monet eam recte dici causam efficacem, quæ omnem & necessariam virtutem ad ponendum effectum habeat; cessationem autem & suspensionem effectus non ex virtutis in causa defectu, sed aliunde provenire. Simili ratione voluntatem de se efficacem illam dici, qua quis rem aliquam tam serio impenseque intendat, ut illi consequendæ validissima media omnesque officii sui partes adhibeat; effectum vero haud insequentem non voluntati, non ignaviæ cupientis, sed casui alterive impedimento imputandum venire. Quamobrem Deum hac voluntate omnes velle salvos fieri, e sacris primum literis probatum dat, eaque fini loca 1. Tim. II, 1, 4. Ezech. XXXIII, 11. Matth. XIX, 14. ad suum institutum flectit, cumque illis sociat dictum Sap. VI, 8. *pusillum & magnum ipse fecit, & equalis est illi cura de omnibus*; ad eas quoque Scripturæ sententias provocat, in quibus Christum mortuum esse pro omnibus disertis verbis docetur. Ecclesiæ porro sanctorumque Patrum, Prosperi Regiensis, Leonis, Ambrosii, Augustini, & aliorum assensum urget. Mox ad rationes assertum suum stabilientes properat, quas inter *primam* depromit ab infinita Dei bonitate, qua is ex se omnibus bene cupiat, omnesque amet, & consequenter nullum perire velit; unde refutandi quam maxime sint Stoici, qui Deum, cum nullius creaturæ indigeat, sibi que sufficiat, nulli quoque diligendæ obstringi existiment, cum sane vel eam ob causam creaturas Deus amet, quod earum haud indigeat; quodsi enim amaret, quia indigeret, non amorem sed quæstus desiderium in Deo futurum excipit. Observandi contra apud eum amoris erga homines hæc fundamenta facit: primum, quod ipse utique perfecte bonus sit; bonitatis autem hæc sit vera proprietas, ut se aliis etiam, utcunque capaces sint, communicet: deinceps, quod homo sit opus & creatura Dei; unde non possit non amare Deus

id, quod creaverit: denique, quod sanguine Filii sui eos redimi tam care fecerit. *Secundam* asserti principalis rationem ex eo petit, quod absoluta hominum quorundam a felicitate exclusio ad nullum divinorum attributorum reduci queat: non enim quadrare eam ad amorem, quandoquidem amanti sit velle alteri bonum, non nolle; nec ad misericordiam, cuius non sit veniam negare, sed concedere; nec ad potentiam, quæ struat opus, non destruat; nec ad justitiam, quæ supponat culpam, causamque prius in delicto, quam in voluntate ac vindicta habeat. *Tertiam* rationem hanc facit, quod amentis sit aliosque ludere volentis, media quamplurima atque opportunissima ad consequendum finem adhibere, nec finem tamen ipsum velle. *Quartam*, quod alias ea omnia, quæ solius Dei sint, ordinatissime nulloque errore ad fines suos dirigantur. *Quintam*, quod hoc pacto præcipua totius vitæ Christianæ fundamenta, spes videlicet & amor, corruant. Potissimam enim amandi sperandique rationem esse, quod Deus nos prior dilexerit, Filiumque suum pro nobis tradiderit. Ea vero de re si non unusquisque possit esse certissimus, non posse quoque unumquemvis Redemptorem amare, inque ejus merita fiduciam suam reponere. *Sextum* locum occupant testimonia S. Augustini & D. Thomæ, in quibus recensendis atque explicandis sat prolixus est; hos enim Auctores, quoties agatur de prædestinatione, paginam utramque dicit facere; unde & imposterum se causam suam auctoritate imprimis illorum armaturum innuit. Præmissis his, sophisma Calvinianorum adducit Auctor, qui passim ita colligant: *si sum prædestinatus, quicquid mali egero, certissime salvabor; sin minus, quicquid boni egero, certissime damnabor. Quid ergo superest, nisi ut agam, quod lubet, & quamdiu licet, voluptatibus fruam? cum data semel fixaque prædestinationis sententia, nihil mihi ad vitam æternam aut nocere peccata aut prodesse virtutes possint.* Ast vero hanc argumentationem totius generis humani consensu, ipsorumque Calvinianorum exemplo & usu, falsitatis convinci ait. Nihil enim in hoc mundo geri præsupponit, quod immutabili Dei præscientiæ ac voluntati haud subjaceat; neminem diutius vivere, quam Deus velit, neminem mittere, neminem divitem evadere, neminem in bello hostem vincere, neminem ad portum appellere, nisi quantum & quando Deus ab

æterno

æterno disposuerit. Negat vero quenquam esse adeo absurdum, ut aut ægrotans medicamina despiciat, aut navim ad transfretandum haud conducat, aut semen ad messem faciendam spargere, omnemve operam ad comparandas divitias vel obtinendam victoriam adhibere omittat, eo, quod sibi persuadeat, omnia fato agitari, ac divina voluntate nutuque immutabili evenire. Erroris vero hujus causam non minimam hanc esse, quod homines sibi persuadeant, non esse amplius in eorum potestate, ut inter electos numerentur; quæ tamen persuasio plane sit falsissima. Sicut enim per gratiam Dei, utpote quæ nemini volenti negetur, in eorum potestate sit, ut bene vivant ac in bono perseverent; ita quoque in eorum potestate esse dicit, ut ad electos pertineant, cum impossibile sit, bene viventem & in bono perseverantem non esse ex electis. Integram vero prædestinationis seriem sic recenset: Deum, qui omnes homines amet, voluisse etiam omnes salvari ac nullum perire, atque ut hanc omnes salvandi voluntatem suavius exequeretur, statuisse omnium hominum fortem ex merito demeritoque hominis primi dependere. Ne vero is peccaret, tot illum præsidii, tot dotibus corporis animique Deum instruxisse perhibet, ut videretur vinci non posse. Sed Adamo nihilosecius peccante, totam quoque posteritatem omni jure ad cœleste regnum excidisse. Veruntamen ne hominis delicto Dei consilium omnisque voluntas effectu careret, decrevisse Deum unigenitum Filium suum mittere humana carne indutum, cujus merito & originale & alia omnia peccata iis remitterentur, qui mediis ab eo præscriptis uti vellent. Ut autem vellent, singulis ob meritum Salvatoris gratias validissimas ab æterno paratas, quibus humana voluntas ad malum prona in bonum flecteretur. Quod si ergo oblatis ad salutem mediis uti aliqui nōlint, ac peccatis usque ad mortem insistant, recusentque oblatam sæpius veniam, eos damnare Deum justissime statuisse. De cætero, parvulos sine baptismo decedentes cœlesti quidem regno, paternæ quippe culpæ reos, nec expiatis, privari putat, sed non excludi naturalibus bonis; præterea Deum ipsos præservasse a peccato æternoque supplicio, quo, si adolevisent, puniendi fuissent. Magnam autem hanc gratiæ & amoris portionem vocat; cum sola præservatio a peccatis pluris valeat, majorisque pretii sit, quam regnum ipsum cœleste,

quo, si ipsis optio daretur, carere mallent, quam peccato involvi. Nihil itaque prædestinationem esse monet aliud, quam *antecedentem & efficacem Dei voluntatem hominem ad vitam sternam promovendi, dandique efficacissima ad hunc finem media, quibus cum videat aliquos bene usuros, istos consequente etiam ac executrice voluntate salvare proposuerit, & hos solum ac proprie prædestinatos appellari contendit.* Atque isthæc nunc adversus varias objectiones tuetur. Ex eo nempe, quod Christus ipse Joh. XVII, 9. hunc ad Patrem suum sermonem dirigat: *ego pro eis rogo, non pro mundo rogo*; inferre ait quosdam, si pro solis prædestinatis Christus oraverit, pro hisce quoque solis eum esse mortuum; cum certe multo minus sit orare, quam mori. Sed respondet Auctor, Christum mundo valedicentem pro tribus personarum generibus suas ad Patrem preces fuisse; pro *solis* puta *Apostolis* a versu primo ad vigesimum, deinceps pro *omnibus fidelibus* versu vigesimo, tandemque & vigesimo primo versu pro *roto mundo*. Unde, licet Christus a specialibus istis precibus ad solos Apostolos pertinentibus mundum excluderet, non exclusisse tamen eum a reliqua oratione sua colligit. Aliis, qui quod Christi sanguis pro *multis* effusus dicatur, objiciunt, ita satisfacit, ut nullos verius vocari multos regerat, quam omnes. Novit Auctor, haud deesse, qui ex eo, quod Deus omnes velit salvos fieri, absurdum hoc eliciunt, nullum fane periturum, sed omnes futuros esse salvos, cum divinæ & efficaci voluntati nemo valeat resistere. Hos ergo ut convincat, respondet, Deum neminem salvare velle nisi eum, qui salutem ipse cupiat. Instantes: cur Deus non det omnibus illa media, quibus fore prævideat, ut æternam vitam adipiscantur? ad arcana primum illius judicia remittit, post penes ipsos pereuntes culpam residere docet; non enim in hac dispari gratiarum dispensatione quærendum esse, cur Deus alicui gratiam hanc, non illam, tribuat? sed potius, cur quis ea, quam accepit, gratia uti detrectet? Quæ ex Paulina ad Romanos epistola, ejusque nono ac undecimo capite, in contrarium afferri solent de *Jacobo dilecto, Esavo autem rejecto*, non de electione aut reprobatione, sed tantum de felicitate temporali intelligenda esse probat. Sicuti & illa verba: *misereror, cui misereor; non ergo est volentis & currentis, sed miserentis Dei; quem vult, indurat,*
aliaque

aliaque citatis in locis obvia latius exponit. Phrases imprimis istas, ubi Deus *obdurare & excacare* dicitur, non ita capi debere censet, quod revera Deus id faciat & velit, aut quod ejus beneficia & influxus eo spectent, sed quod ex Dei longanimitate & clementia, humano more loquendo, non alius sequatur effectus, quam major cæcitas ac obduratio. Illud, quod de Pharaone dicitur: *quia in hoc ipsum excitavi te, ut ostendam in te virtutem meam*, sic interpretatur: excitavi te, hoc est, *sustinui & conservavi te*. Id vero pertinere ait ad divitias bonitatis, patientiæ & longanimitatis Dei, qui ad pœnitentiam ipsum adducere voluerit. Illo autem recusante, successisse voluntatem consequentem, quâ Deus malitia Pharaonis ad gloriam potentiamque & justitiam suam eo magis ostendendam, & ad populum suum in verâ fide ac religionè conservandum uti voluerit. Ulterius si objiciatur, quod Deus electorum curam habeat majorem, quam eorum, qui electi non sint; ad arcana hoc Dei judicia refert, suæ autem sententiæ non obstare putat, cum sane hos non minus atque illos salvos fieri ex se voluerit. Si quis opponat: cum multi hominum pereant, multi vero salventur, discrimen inter reprobos & electos quærendum aut a parte Dei, aut a parte hominum; sed non apparere a parte Dei, qui omnes æqualiter salvos voluerit; ergo id situm esse apud homines; ast vero hoc qui asserat, eum contradicere Apostolo, quærenti: *quis te discernit?* 1. Cor. IV, 7: respondet Auctor, duplicem statui posse discretionem, aliam, quæ fiat viribus naturæ, aliam, quæ viribus gratiæ; primam igitur, non secundam ab Apostolo damnari. Tandem cum iis agit, qui quærunt: cur Deus, si velit omnes salvos fieri, nihilominus tot parvulos, tam infidelium quam fidelium parentum, sine culpa perire patiantur? atque his respondet: aliud esse *perire*, aliud *beatum non esse*. Parvulos, qui sine baptismo decedant, beatos quidem non esse, nec tamen perire. Insuper licet culpa propria careant, aliena tamen & paterna eos haud carere monet. Et quamvis paterna culpa damnari neminem posse fateatur, bene tamen privari posse subjicit iis bonis, quæ liberaliter a Principe accepturus fuerat, patre innoxio, nec in Principem delinquente. Sufficere interim, quod Deus infantes fato præmaturo abreptos de innocentia sua personali securos reddiderit, eosque plurimis peccatis qua venialibus qua mortalibus subduxerit; id quod inter maxima beneficia numerandum

dum Auctor jam superius asseruerat. Hæ potissimæ sunt ex iis, quas solvit, objectionibus. Equidem & alicubi disputat cum his, qui affirmant, quod hæc fuerit ipsa sententia Massiliensium & Semipelagianorum, Deum velle omnes salvos fieri similiter statuentium; alibi loca quædam Augustini excutit, in quibus asserere videatur, istam thesin non ita intelligendam, quasi Deus omnes omnino homines, quantum ex se, salvari velit, sed quod nullum sit genus hominum, nulla conditio, in qua non plurimi sint, qui salutem consequantur. Enimvero hæc talia prolixius recensere consultum non æstimamus, ne justum postea dicendis spatium præripiatur.

Accedimus proinde ad assertum, quod secundum est ex principalioribus in hoc libro obviis, cujusve summa eo tendit: *dari omnibus hominibus ad æternam vitam consequendam non necessarias tantum & qualescunque, sed copiosissimas abundantesque gratias, quibus illam, si velint, commode obtinere possint.* Sicut autem hoc ex primo sponte sequi Auctor observat, ita denuo inculcat, posse causam aliquam jure suo dici efficacem, quamvis non sequatur effectus, si nimirum hujus cessatio & suspensio non ex defectu virtutis in causa, sed aliunde proveniat. Datam vero omnibus abundantem gratiam, e dictis primum Scripturæ 1. Tim VI, 17. Tit. III, 6. Eph. II, 4. aliisque probat, dumque hoc agit, in eum simul sensum inquit, juxta quem *jugum suum Christus suave onusque suum leve* nuncupavit. Mandata nimirum Evangelica jugum quidem dici notat ideo, quod, si eadem secundum suam naturam viresque hominis morbidas consideres, onerosa sint, sed levia tamen & suavia vicissim nuncupari, si gratiam spectes, quæ omnibus ad fidem invitatis a Deo offeratur; non, ac si gratia onus difficultatum legis Evangelicæ penitus tolleretur, sed quod vires difficultates istas vincendi largiatur. Id quod illustrat simili: rotam nempe pondus rhedæ non tollere aut minuere, sed istud potius augere ait; sed tamen novo hoc onere hanc tanto agi velocius addit: cum e contra, si quis rotam currui adimat, pondus quidem minuatur, sed & currus simul immobilis efficiatur. Neque solis electis divinam hanc concedi gratiam, verum & reprobis æqualia, sæpe etiam majora auxilia conferri adstruit e celebri illo Christi Judæis obstinatum malitiam exprobrantis effato, Matth. XI, 20. seq. quo in loco sermo-

sermonem esse nequaquam de pari solum gratia externa, sed & de pari interna, adversus Jansenium late contendit, moxque doctrinam de auxiliis æqualibus, quibus alii cooperentur & alii minus, ex Augustino pariter & Thoma uberius stabilitam dat. Quin & effusissimam Dei in homines bonitatem exinde arguit, quod in bruta quoque animantia, imo in omnes sensu etiam carentes creaturas, benignissimum Numen singula ad vitam necessaria singulaque commoda, pro natura uniuscujusvis copiose conferat; quod corpori vitæque temporali degendæ tam large affluenterque provideat; quodque præ cæteris in hominum structura non peritissimi modo conditoris & artificis, sed amantissimi quoque patris officium manifeste sustinuerit: e quibus de reperiundo apud ipsum erga animas hominum affectu longe potiori, promptissimum fieri posse judicium nullus dubitat. Sed nihil beneficentissimum hunc Divini Numinis in humanum genus amorem æque ac admirandum illud redemptionis opus declarare monet; eidem tamen confestim associat illa, quibus Ecclesia abundet, adminicula, Christianis modo sanctificandis, modo expiandis, modo in accepta gratia conservandis, & sic ad vitam æternam promovendis servientia: quæ omnia, licet in Christianis maxime appareant, & in cæteris tamen mortalium, quamvis infidelibus & barbaris, suo modo pariter obviam haberi, e testimoniis Pauli, Rom. I, 19. seq. & quorundam Patrum, Augustini puta, Prosperi, Hieronymi, Damasceni, Tertulliani, quin & gentili Tullio, notitiam Dei omnibus omnino hominibus innatam esse probantibus, confirmat. Imo & Pauli Orosii, Fulgentii, Anselmi, ac Thomæ Aquinatis suffragia, quibus multo plura a Deo profecta adminicula hominibus etiam exteris adjudicantur, in medium adducit. Minime autem obstare sibi admittit nominatum modo Thomam aliosque Theologos, qui quosdam infidelitate pure negativa, hoc est invincibili & inculpabili, laborantes dari, atque adeo non omnibus eam gratiam, quæ huic vincendæ idonea sit, concedi doceant. Certos namque fidei articulos, quales sint de Eucharistia, de necessitate Baptismi, &c. ignorari invincibiliter posse largitur; sed omnes, ac præsertim illum de existentia cultuque alicujus Dei, prorsus ignorari negat. Nullum quoque mortalium esse perhibet, qui, dum vixerit, tam perditus vitiisque tam assuetus inveniatur, ut ei Deus

gratiam respiciendi abstinendique a peccatis haud concedat; unde nec ullum vel physica vel morali necessitate ad peccandum urgeri, amplius infert. Multos quidem, Scripturæ stylo, iniquitatem sicut aquam bibere, multos lætari cum male fecerint, & exultare in rebus pessimis, quos nulla gratia juvari & a peccandi voluntate coerceri quispiam fortassis diceret; attamen his ipsis etiam per mensuras temporum, perque intervalla locorum, quam plurima gratiæ auxilia dari monet, quibus & majorem completamque gratiam, & ipsam quoque vitam æternam possint consequi. Augustinum passim inficiantem, *quod gratia omnibus concedatur*, plerumque loqui observat de specialissima illa & effectrice gratia, quæ a multis & ob creaturæ impedimentum ponentis indignitatem, & ob arcanam Dei voluntatem omnino absit. Parvulis ante Baptismum morte præventis etsi non gratiam sufficientem, quæ vitam consequantur æternam, beneficium tamen longe præstantius, ipsamque gratiam sufficientem partibus infinitis antecellens exhiberi, e rationibus binis jam tum vicibus a nobis insinuatis ostendit. Quando Augustinus Pelagianis asserentibus, ideo non omnes salvos esse, quia non omnes velint, contradicat, istud Auctor eo respectu fieri putat, quod Pelagiani hominem viribus naturæ propriæque voluntatis petere, pulsare, quærere, velle, & sic a Deo gratiam & gloriam obtinere posse crediderint. Falsum esse, quod nonnulli gratiam omnibus quidem præparari, sed non reapse exhiberi contendunt, ex iis ipsis Patribus, quos in suas partes trahere nitantur adversarii, edocet. Paulum quidem Rom. X, 14. asserere agnoscit, *salvari neminem posse, nisi qui credat, neminem credere, nisi qui Evangelium audiat*; sed eum loqui respondet de fide explicita in Christum, quæ ordinario modo nisi per prædicationem Evangelii haberi nequeat; sed nihilominus sine ea quamplurimos ante Christi adventum per solam gratiam, qua legem naturæ observarint, salutem fuisse consecutos, ex adverso autumat: unde quamvis nationes aliquæ reperiantur, quibus Evangelium annunciatum diu non fuerit, neque adhucdum sit, illas tamen gratia ad salvandum requisita caruisse, neutiquam, profitetur. Sunt, qui ex Es. V, 5. & Jer. LI, 9. obstinatissimis peccatoribus *custodiam subduci Angelicam* affirmant; sed ne hoc quidem admittit Auctor, nullumque peccatorem tam magnum esse

esse reputat, qui, dum vivat, ab Angelo suo custode deferatur. Nullum præterea peccatum aut grave adeo, aut tam diuturnum sibi imaginari potest, cui, exemplo Manassis ductus, veniam nolit polliceri. Gennadii regulam: *nemini gratiam dari, nisi petenti*, ut certissimam celebrat. Si quis tamen velit subsumere: multos esse, qui orationem ex fide profectam constantiaque & fiducia munitam ad Deum non ablegent; respondet, aliud esse peccatores non rite orare, aliud non habere gratiam & facultatem, qua orare possint, eaque auxilia impetrare, quæ iis necessaria sint ad legem divinam adimplendam: postremum negari, aut prius concedi. Aliud enim esse gratia carere, aliud ea uti nolle; sicut aliud sit, carere medico, a quo saneris, aliud sanare volentem nolle admittere.

Obstinatissimis etiam peccatoribus gratiam Dei nequaquam defuisse, in capite tertio asserit, idque longa narratione exemplisque plurimis ab antiquissimis inde temporibus petitis, & usque ad Apostatæ Juliani ævum deductis ostendit. A data enim Caino fratricidæ gratia exorsus, homines mox ante diluvium flagitiis nefandis infames, idololatrias dein Noachi adhuc tempore post diluvium celebres, nec minus alios seculis abhinc propioribus crimini huic deditos, Monarchiæ item uniuscujusvis Principes æque ac subditos a vera Dei cognitione & pietate alienos, Romanorum etiam Imperatorum plurimos eosque præ cæteris sceleratissimos, quin & inter Judæos Herodem, quem alii Idumæum, alii Ascalonitam faciunt, omnes autem inter pessimos mortalium numerent, aliosque hujus furfuris introducit, & concessum singulis a Deo benignissimo insignem gratiam, ex historiarum monumentis erudite commemorat.

Ac progredi quidem in his narrationibus ulterius volentem, morbus infecutæ mortis prodromus detinuit. Sed ante tamen alia nonnulla ad præsens negotium perficiendum facientia in chartam conjecerat, quæ nunc sequuntur. *Orationem nempe peccatoris, cum illa petat, quæ ad vitam æternam consequendam necessaria sunt, semper exaudiri, sicque in peccatoris potestate esse, etiam gratiam illam efficacissimam & triumphatricem orando impetrare*, uberius probat. Gratia vero hujus ipsius energiam in antecessum laudat, cumque vel rebus artificialibus, qualis v. g. sit Musica, humanus capi

& verti in quamcunque partem queat animus, multo magis victri-
 cem Dei gratiam vim suam exerturam colligit; præsertim, cum De-
 us ad mutandam hominis voluntatem nulla qualitate ipsi voluntati
 inhærente eamque determinante opus habeat, sed solo nutu suo
 totum istud perficiat. Huic vero gratiæ impetrandæ non aliud
 medium magis inservire, quam orationem, post dicta exempla que
 Scripturæ magnam precum vim affatim demonstrantia, hac etiam
 ratione convictum dat, quod indignum sit divina infinitaque cle-
 mentia, creaturam & filium protectionem auxiliumque ejus implo-
 rantem repellere. Nec obstare, quod peccator veniam haud me-
 reri dicendus sit: præterquam enim quod is jam dignus aliqua ra-
 tione videatur, dum cupiat & allaboret contra naturæ suæ impe-
 tum peccato obsistere, quæ voluntas sine gratia Dei esse non possit;
 illud insuper observandum monet, orationis efficaciam & virtutem
 impetrandi non merito & dignitate postulantis niti, sed Dei miseri-
 cordia Christique infinitis meritis. Cæterum Scripturam asseren-
 tem, Deum contumacium peccatorum preces non audire, imo eas
 in peccatum verti, respicere ad peccatores, qui vel pergant pecca-
 re, nullamque voluntatem emendationis habeant, vel qui non pro
 culpa peccatoque deinceps cavendo Deum rogent, sed tantum pro
 temporali pœna evitanda, vel qui non pro se sed pro aliis oratio-
 ne sua quidpiam impetrare annitantur.

Hunc discursum regulæ tres asceticæ circa negotium præde-
 stinationis probe tenendæ excipiunt, quarum *prima* de iis cogitan-
 dis & faciendis sollicitum esse præcipit, quæ Deus mandarit, qui-
 busque observatis nemo unquam perierit; de iis vero, quæ Deus
 ne sciri quidem a nobis voluerit, quale sit mysterium prædestina-
 tionis, anxios esse vetat. *Secunda* in negotio salutis ita conatum &
 industriam propriam quemvis adhibere jubet, ac si nihil is a gra-
 tia expectaret; vicissim autem in solam Dei gratiam spem ita col-
 locare, ac si nihil industria sua efficere valeret. Ut totam spem
 suam in Deum pii reponant, nec minori fiducia vitam æternam abs
 illo expectent, quam si hæc unice a voluntate arbitrioque proprio
 penderet, regula *tertia*, eaque fusius ac antecedentes duæ dedu-
 cta, requirit.

Absolutis & his, ad caput ultimum, quod supra memoravi-
 mus,

mus, se confert Auctor, & in negotio prædestinationis inscrutabilia quædam occurrere, ex dictis quibusdam Scripturæ, v. g. Eccl. VIII, 17. Rom. XI, 33. 34. 1. Cor. XIII, 12. colligit, Patrumque, Tertulliani, Salviani, Augustini, Gregorii, Bernardi & Hilarii suffragia in ulterius subsidium advocat. Non tamen ideo falsitatis ea accusari posse, manifesto apparere statuit exin, quod multa deprehendantur in rerum etiam natura, quæ, licet vera sint, occultas tamen & impenetrabiles causas habeant; id quod exemplis non unis declarat. Tandem vero, si quis pertinaciter exquirere causam prædestinationis non omiserit, clariorem magisque invictam dari posse negat ea, quæ a divina voluntate desumatur, adeo, ut quivis in hoc dictorio Salviani acquiescat: *satis mihi sit pro universis rationibus auctor & ordinator Deus.* Ac sane voluntatem divinam demonstrationis certissimæ in hoc negotio vicem sustinere, multo cum verborum apparatu innuit. Inter alia vero & requisita demonstrationis ab Aristotele tradita in hanc ipsam convenientissime quadrare asserit. Si namque omnem demonstrationem constare oporteat ex prioribus, nihil facile notius, quam Deum esse justum atque sanctum; si ex necessariis, nihil a deo necessarium, quam in eum, qui summe justus summeque bonus sit, injustum malumque cadere non posse; si denique demonstratio ex causis conclusionis debeat constare, voluntatem divinam omnes causas complecti, quæ sola omnis boni rectique causa efficiens, exemplaris, finalis, formalis & subjectiva nuncupari mereatur.

ELEMENTA PHILOSOPHIÆ PRACTICÆ, IN USUM PRÆlectionum Publicarum edita a JOH. FRANCISCO BÜDDEO, SS. Theol. Lic. & Phil. Mor. ac Civ. P. P. O.

Halæ Magdeburgicæ apud J. F. Zeidlerum, 1697. in 8. Alph. 2.

PRacticæ, ut vocant, Philosophiæ partes ita pertractandas sibi Auctor clarissimus sumpsit, ut nec recentiorum negligeret placita, nec veterum decreta fastidiret aut insuper haberet. Idque ea ratione executus est, ut disciplinas, quæ sub hocce nomine continentur, velut per summam quandam, indicatis præcipuis rerum momentis, exhiberet.

Primo itaque loco Ethicam sistit, quo quidem nomine illi venit ea Pars I. practicæ philosophiæ pars, quæ de summa hominis felicitate præcipit, viamque ad eam parandam pandit. Hanc ut rite investigaret,

delegeretque, postquam hominem, qua corpus, qua mentem paucis consideravit, morbos mentis, præcipue voluntatis edifferit, eorumque fontem, ex quo omnia etiam vitia promanent, amorem sui ipsius pravum, quem Græci *Φιλαντία*, sumpta voce in malam partem, appellitant, esse contendit: hinc sanitatem mentis, præsertim voluntatis considerat, eamque in amore Numinis positam autumat, qui ipse etiam ex ejus sententia summam hominis felicitatem absolvit, ita ut Numen ipsum pro summo mortalium bono omnino sit habendum. Exponit etiam signa, ex quibus hominum mores propensionesque, adeoque & voluntatis morbi cognosci possunt, & tandem remedia, quibus mentis morbi pelli, sanitasque recuperari, & homo adeo ad veram felicitatem pervenire possit, proponit. Sed hæc ipsa remedia, quantumvis a præstantissimis Philosophorum approbata, non tamen tanta pollere vi fatetur, ut sanitati hominem reddant; interim hic mortalibus occasionem subministrari, aliam viam, quæ ad felicitatem veram ducat, quærendi, quæ nimirum omnium optime in Divinis literis ostendatur. Atque hunc esse solidum & longe præstantissimum moralis philosophiæ fructum, ut ita ad revelationem nos manuducat, inde concludit.

Pars II.

Ab Ethica Jurisprudenciam naturalem ita discernit, ut hanc de actionibus ad legem naturæ componendis præcipere dicat; interim cum illa hanc omnino connectendam, quod nemo, nisi qui ex Ethicæ præscripto suos rite emendarit mores, actiones suas ad hanc componere normam valeat. Actionum itaque humanarum principiis, & norma, & affectionibus, præsertim illis, quæ ex earum ad legem relatione fluunt, explicatis, de lege naturali ejusque primo principio, & poena præcipue juris naturalis differit. Et ad principium quidem juris naturalis quod attinet, officia hominis erga alios ex societate rite derivari fatetur; falli autem, qui officia hominis erga Deum aut erga seipsum exinde deducere velint. Quibus hunc in modum præmissis, ad ipsa officia progreditur, & eorum quidem, quæ homo erga Deum præstare tenetur, summam hoc effato, *Deum cole*, effert. Cultum autem omnem Numinis amore ejus absolvi putat; hinc enim ceteras cultus Divini partes commode derivari posse. Officia hominis erga seipsum in hocce principio, *temperanter vive*, contineri censet. Quo ipso ordinatum usum eorum omnium, quibus homo ad sui conservationem indi-

indiget, designat. Tandem officia hominis erga alios ex hocce ef-
fato, *socialiter vive*, sua sponte fluere sibi persuadet, idque prolixius
de officiis erga alios absolutis pariter ac hypotheticis, ut in scholis
Philosophorum vocari solent, sive perfectam sive imperfectam ob-
ligationem habeant, ut & iis, quæ ex certo statu resultant, ut con-
jugum, dominorum, & servorum, imperantium & subjectorum;
ex instituto præcipiendo edisserit. Subjicit etiam nonnulla de de-
coro, ejusque ab honesto discrimen indicat, & regulas generales,
speciales & specialissimas affert.

Licet autem fateatur, a jure naturæ non differre jus gen- Pars III.
tium, sed ad easdem leges mox singulorum hominum, mox inte-
grarum gentium actiones componi posse, ut de earum honestate,
pronunciatur: placuit tamen illi Jurisprudentiam gentium seorsim
tradere, quod in ipsa legum naturalium ad gentium actiones appli-
catione quædam observatu digna occurrant. Primo itaque de
officiis gentium, quæ tempore pacis erga se invicem præstare tenen-
tur, disserit, eaque in absoluta & hypothetica dispescit, ad priora
etiam quæ circa foedera & legatos observari debent, referens. Sed
ab utrisque rursus discernit, quæ obligationem imperfectam ha-
bent; qua occasione de transitu mercium & hominum, vectigali-
bus, & id genus argumentis agit, & de jure sepulturæ etiam non-
nulla subnectit. Ad belligerantium autem officia delatus, de causis
belli, de variis belli speciebus, de iis quæ bellum antecedunt, co-
mitantur & consequuntur, de illorum qui in bello medii sunt, &
belligerantium erga eos officiis, & denique de pactis bellicis, ut
& de pace præcipit.

Sequitur hinc quarta practicæ philosophiæ pars, quam politi- Pars IV.
cæ, sive prudentiam civilem vocat. Docet actiones hominis du-
pliciter considerari posse, vel prout ad legem componendæ sunt,
& ita circa eas occupari jurisprudentiam: vel prout ad nostram
statusque nostræ conservationem dirigendæ sunt, & ita eas pertinere
ad eam disciplinam, quæ prudentia status appellitari possit. Hu-
jus prudentiæ status tot posse genera constitui, quot fere status
sunt, qui homines circumstant. Cum vero de singulis præcipere
rem infiniti laboris putet, de præcipuis tamen, prudentia scilicet
status œconomici, & status civilis, aliquid commentari operæ præ-
tium

tium duxit. Sed œconomici status prudentiam paucis delibat, de fine, deque hominibus ad tractandam rite rem familiarem aptis, deque mediis nonnulla monendo. Prolixior est in delineanda prudentia status civilis. Hanc sibi politicam vocari ait, ita tamen, ut hac voce non tantum rationem statum civitatis, tum in genere, tum speciatim monarchicæ, aristocraticæ, & democraticæ, sed & ipsorum imperantium, ut & ministrorum conservandi denotet. Hinc porro de fine reipublicæ, hominibusque per quos aut obtineri aut impediri possit, exponit, & media allaturus, de prudentia status circa leges, judicia, pœnas, præmia, ministros & magistratus inferiores, æraria, tributa, vectigalia, commercia, rem monetariam, religionem, fœdera, legatos, bellum, pacem, per plura capita disserit. Quibus ita expeditis, in specie prudentiam statum civitatis monarchicæ, aristocraticæ & democraticæ, & in singulis seorsim imperantium, denique & ministrorum, ac præsertim aulicorum, conservandi, ordine eo, quem ipse sibi præscripsit, exhibet.

Pars V. In ultima denique parte exemplo a se tradita confirmaturus, quo pacto tum prudentiæ civilis, tum jurisprudentiæ naturalis præcepta ad Imperium Romano-Germanicum applicari possint, breviter demonstrat.

LIBRI NOVI.

Joannis Munnichs de Re Anatomica Liber, Trajecti ad Rhenum apud Ant. Schouten, 1697. 8.

C. Julii Caesaris que extant, cum notis & animadversionibus Dionysii Possii, ut & qui vocatur Julius Celsus de vita & rebus gestis C. Julii Caesaris. Ex Museo Jo. Georgii Grævii. Amstelod. sumptibus Societatis, 1697. 8.

C. Suetonius Tranquillus ex recensione Jo. Georgii Grævii, cum ejusdem Animadversionibus & Nummis Cesarum rarioribus ære descriptis. Amstelad. apud Henr. Wetstenium, 1697. 12.

Justification de la Doctrine du Sieur Elie Saurin contre deux libelles de Mr. Jurieu. A Utrecht, chez Antoine Schouten, 1697. 8.

Les Delices de la Hollande. Ouvrage nouveau sur le plan de l'ancien. A Amsterdam chez Henri Wetstein, 1697. 12.

Prodiit non ita pridem Tomi III. Supplementorum Sectio secunda.

* * *

ACTA ERUDITORUM

Publicata Lipsiæ

Calendis Julii, Anno M DC XCVII.

BIBLIOTHECÆ HISPANÆ VETERIS TOMUS II, COMPLE-
ctens Scriptores omnes, qui ab anno M usque ad annum MD
floruerunt. Auctore *D. NICOLAO ANTONIO*,
HISPALENSI J. C. Ordinis S. Jacobi
Equite &c.

Romæ ex typogr. Ant. de Rubeis, 1696. fol. Alfab. 4.

Complectebatur, quem superiori mense recensuimus,
Tomus I Bibliothecæ hujus Hispanæ Veteris Scripto-
res eos, qui prioribus X ab Augusti Cæsaris imperio
seculis litterarum laudibus inter Hispanos floruerunt.
Quinque itaque sequentium seculorum Viros eruditione
& scriptis claros præfens Volumen nobis exhibet; quod *Veteris*
Bibliothecæ Hispanæ titulo insignitum, pariter ac prius, eminentis-
simo editori Cardinali *D' Aguirre* placuit in lucem emittere, res-
pectu non tam ad præcedens, quam ad sequentia duo volumina, Scri-
ptores, qui ab initio seculi XVI usque ad annum LXX seculi XVII
claruere, complexa habito. Methodum in hoc volumine obser-
vatam quod attinet, eadem prorsus cum illa est, qua prius dispo-
situm conspectum nostrum subiit. Nihil proinde superest, quam
ut nunc quoque insigniora quædam speciminis loco oculis Lecto-
rum subjiciamus.

In ipso itaque limine partis hujus posterioris Hispanæ Biblio-
thecæ primo statim loco se nobis offert *Sampirus*, Asturicensis E- p. 2.
piscopus, quem *Sancium Petri*, sive *Sancium Pirez* a recentioribus
nonnullis appellari Antonius monet. Chronicon eum scripsisse,
satis inter eruditos notum est; limites autem & ambitum illius ex
Pelagio Ovetensi definit, qui eum ab *Adephonso Casto* initio facto

ad *Veremundum* usque Regem podagricum processisse dicit. Cujus si standum testimonio, tribuendum Noster existimat *Sampiro* postremam partem Chronici *Sebastiano Salmanticensi* vulgo adscripti, quo res a *Ranimiro I Alphonsi Casti* successore, & *Ordonio I* filio ejus gestæ continentur. In editione enim, quæ unica hætenus prostat horum Chronicorum, a Sandovalio curata, adeo obscurum esse in *Sebastiani* Chronico observat, quænam ejus verba, quænam Pelagii Ovetensis additiones vel alterius etiam sint, ut plane deferendum esse censeat ipsi *Pelagio* inter *Sebastiani* & *Sampiri* historias limites præscribenti. Atque interea Hispanarum antiquitatum promos condos hortatur, ut lacera ista Chronica ex manuscriptis codicibus, quorum diversos *Ambrosium Moralem* vidisse constet, in integrum restituere aliquando conentur, utpote quæ adeo inter se confusa sint, ut duobus tribusve autoribus eadem res sæpe accepta feratur, cum tamen non eorundem, sed excipientium sese invicem temporum gesta persecuta illa fuerint. Quam rem multo adhuc prolixius paulo inferius, de Pelagio Ovetensi ex instituto agens, persequitur, ubi Chronica illa, prout a Sandovalio edita sunt, cum codicibus, quibus *Ambrosius Morales* in *Hispana Historia* usus fuit, contendit, atque turpissimæ confusionis varia specimina dat.

- P. 4. De *Avicena* quoque prolixè agendum sibi esse duxit, non quod communi fere Hispanorum Scriptorum errore, qui Hispaniæ eum vindicare annisi fuerunt, ipse quoque se passus fuerit abripi: sed quod eorum figmenta hac occasione explodenda, atque nonnulla notatu digna de eo observanda esse existimaverit. Testes itaque de patria *Avicena* omni exceptione majores, tum ejus discipulum *Sorsanum*, tum ipsum *Avicenam* apud *Abulfarajum* esse docet, nullumque adeo dubium esse putat, quin in *Aphsbanensi* vico prope *Bocharam*, Persiæ oppidum, natus fuerit. Imo ex eodem *Abulfarajo* luculente evinci posse contendit, non Hispanum tantum eum haud fuisse, sed ne unquam quidem ad Hispaniæ oras fuisse delatum; quam sententiam, priori errore rejecto, *Garibajus* fuerat amplexus. Universam autem de Hispana ejus origine fabulam natam esse censeat ex alia fabula, quam *Isidori Hispalensis* rebus temere immistam, *Lucas Tudensis* Chronico suo, tanquam ab *Ildephonso* acceptam, inseruit. Narrat enim libros quosdam de naturis rerum & arte medicina,

dicina, nec non de arte notoria, quos pater Isidorus facundo stylo composuerat, & qui ne dum ad publicum venerant, in odium fidei corrupisse Theodiscum, reserantem vera & inserentem falsa, atque per quendam Arabem, nomine Avicenam, de Latino in Arabicum transtulisse. Frustra igitur & Cordubenses, qui Corduena, quod nomen Persici cujusdam est tractus, abusi nomine eum sibi vindicant: & Arragonenses qui Avicannam, cum Valentinis, qui Abicenam, patriæ suæ castra vel oppida, pro Avicena natali solo venditant: & Ebusi sive Ibiza insulæ incolas, qui nominis itidem vana similitudine subnixi, apud se natum eum esse nugantur, laborare evincit. Eos etiam castigat, qui cognomine Alrajits, quo Arabes eum honorare, seducti, Regem eum fuisse sunt opinati; cum tamen nomen illud ad ejus in litteris excellentiam tantum pertinere, dudum Leo Africanus docuerit: ut fumos adeo nugasque vendant Didacus Lopezius, qui Cordubæ, Jo. Bapt. Montanus, qui Ægypti, & Marinus Siculus, qui Bithyniæ Regem eum fuisse somniarunt. Antequam autem ab Avicena ad alios procedat, id quod in eo pessimo jure Hispanis defertur, in ejus interprete præcipuo maxima injuria iis auferri observat, dum nimirum Gerardus Cremonensis perperam appelletur, qui a Carmona Hispaniæ Baticæ celebri urbe Carmonensis erat appellandus; quam veram ejus patriam fuisse, inferius in Bibliotheca incertæ ætatis Scriptorum ivit assertum. Ubi simul Job. Antonii vander Linden observat errorem, qui eo seductus, quod Gerhardus Cremonæ natus, Toleti vixerit atque docuerit, duos Gerbardos, Cremonensem alterum, alterum Toletanum exsculpere ausus fuerit. Id adhuc de Avicena ex Antonio hic adducere liceat, existare opera ejus Arabica MSS. in Bibliothecis Ecclesiæ Toletanæ octo voluminibus, Hebraice autem versa quatuor voluminibus Romæ apud PP. Societatis Collegii S. Ignatii. Nomen denique ejus verum fuisse Elbusein, Albazen-Sem; vulgari vero appellatione dictum eum esse Abu-hali Elbusein Abdalla Ibnu-sina, a qua ultima sive avi, sive familiæ appellatione, corrupte pronunciari cœptum fuerit vel Aben-Sina, quo nomine Reuchlinus eum appellet, vel Avicena, quo apud omnes alios nostro ævo innotuit. Inter duodecimi seculi Scriptores Petri cujusdam Magistri Toletani mentionem facit, quem Alcoranum Petri Abbatis Cluniacensis jussu in Latinam linguam

p. 6.

p. 263.

p. 6.

p. 16.

transtulisse, constare ait ex codice quodam MS. qui apud Marsilium Ficinum fuit. Vidisse codicem illum dicit *Martinum Siruelam*, versionem Latinam Alcorani exhibentem, cui subnexa sequentia verba fuerint: *Illustri Viro Petro Cluniacensi Abbate precipiente suus Angligena Robertus Ketenensis librum istum transtulit anno C.1143 &c.* quæ statim exceperint ista: *Hunc librum fecit Dominus Petrus Cluniacensis Abbas transferri de Arabico in Latinum a Petro Magistro Toletano, cum esset ipse Abbas in Hispaniis constitutus, cum glorioso Adephonso, eo anno quo gloriosus Imperator Coriam civitatem fecit.* Quamvis autem verba ista suspicionem fecerint Siruelæ, fuisse olim cum versione Alcorani Roberti Ketenensis compactum in eodem codice aliquod aliud opus, quod ex Arabica in Latinam linguam conversum fuerit a *Petro Toletano*, ejusdem Petri Cluniacensis jussu, ad quod referri postrema verba debeant: Antonii tamen sententia est, duos forsan interpretes Cluniacensem Abbatem admovisse operi, quod quam fieri poterat accuratissime translatum cupiebat: unde & Jos. Scaliger *Petri* illius inter Alcorani interpretes mentionem alicubi faciat, ab aliis omnibus, qui Alcorani versiones recensent, prætermis-

p. 18. si. Eodem cum *Petro* illo seculo vixit etiam *Ordonius*, monasterii Cellæ novæ in Gallæcia monachus, qui vitam *Rodesindi* Episcopi scripsit: quam etiam paulo post concinnavit *Stephanus*, ejusdem monasterii monachus. Unde in mentem Sandio olim, cum animadversiones ad Vossium de Historicis Latinis scriberet, venit, alium ab *Ordonio Stephanum* istum non esse; quam tamen ejus conjecturam

p. 19. falsissimam esse Antonius ostendit. De *Aulo Halo*, qui poeticis studiis apud Burdigalenses hoc seculo effloruit, prolixè etiam agit. Atque imprimis observat, *Carmen de adventu Jacobi Apostoli in Hispanias*, quod sub ejus nomine Matrili A. 1648 *Joan. Tamajus* publicavit, spurium opus esse, quod *Tamajus*, qui non contentus ab *Higuera* & aliis factos fumos quavis data occasione lectoribus suis ingerere, ipse quoque famam suam turpissimis fraudibus contaminare haud fuerit veritus, pessima fide ei supposuerit. Cumque *Tamajus* elegantiorum litterarum parum peritus, carminique pangendo valde ineptus esset, unde & hoc *Aulo Halo* suppositum opus barbaras passim redolere sordes deprehendatur; operam tamen dedisse a No-

stro observatur, ut ne omnis leporis expers in publicum illud prodiret.

diret. Quod ut consequeretur, barbaros versus suos ex Poetae valde elegantis, *Alvari Gomezii de Civitate Regali* carmine, quod *Talichristiam* inscripsit, passim eum interpolasse ostendit. Quam fraudem, plane ineptam, deprehensurum neminem esse, eo facilius sibi hominem stolidum passum esse persuaderi ait, quod semel tantum, Compluti nimirum anno 1522, impressum illud *Gomezii* carmen, in paucissimorum manibus versaretur. Verum tamen aliquem *Halonem Grammaticum* seculo XII existisse observat, ejusque Epigrammata nonnulla ex manuscriptis repræsentat. Ad *Julianum Petri, Archipresbyterum S. Justæ* apud Toletanos deveniens, merces quas sub nomine ejus, tanquam e Bibliotheca Olivariensi acceptas, Parisiis anno 1628 *Laurentius Ramirezius* publicavit, *Chronicon* inquam, *Adversaria*, *Descriptionem Eremitiorum Hispanorum*, & *Variorum Carminum collectionem*, omnes a *Hieron. Romani Higuera* manibus eum accepisse, tum ex ipsius *Ramirezii* dedicatoria epistola, tum ex literis quibusdam *D. Petri de Sandoval* ad *Laurentium Coccum*, evincit. Imo ipsum *Higueram* primam inventionem *Juliani* sibi tribuere, ex ejus *Historia Toletana* manuscripta edocet. Attamen observat, iis verbis *Chronici Juliani* eum ibi meminisse, quæ potius brevem aliquem *Toletanorum Episcoporum Catalogum*, quam illud opus, quod *Chronicon Juliani* hodie audit, apta sint denotare. Imo meminisse eum dicit fragmentorum *Chronici Juliani*, sed tanquam plane deperditi, & in eam rem verba *Higuera* adducit, atque adeo proprio testimonio suo viam sibi obstruxisse *Higueram* notat, quicquam e *Juliani* operibus, quæ deperdita asserat omnia, commendandi. Atque adeo colligit, ex *Higuera* penu & observationibus, catalogum brevem *Toletanorum Præfulum* in *Chronicon*, omni ex parte perfectum excrevisse. Utque ea de re cuiquam eo minus dubitare liceat, duodeviginti loca indicat, e quibus facillime fraudis *Juliani Chronicon* & *Adversaria* revinci queant. Imo ullum omnino *Julianum Archipresbyterum Toletanum* seculo XII, quo vixisse fingitur, existisse negat. Inter seculi XIII *Scriptores de Roderico Ximenez* agens, *Chronicum* suum *Ferdinando Castellæ Regi* eum nuncupasse notat. In ista autem dedicatoria epistola id præ ceteris notatu dignum esse putat, quod *Dionis, Gotthica Historiæ* scriptoris, mentio in illa occurrat. Quem *Historicum* a nemine

alio, si Jornandem excipias, qui Græca eum lingua scripsisse addit, commemoratum, Historicis Græcis a Vossio celebratis adjiciendum esse monet. Ipsum autem *Rodericum* quod attinet, valde sollicitus est in asserendis ei contra *Ambrosium Moralem*, *Jo. Vasaum* & alios, gentium barbararum Chronicis, quæ studiose proinde sub examen revocat. Circa medium hujus seculi floruisse apud Valentinus celebrem Poetam observat, quem *Mossen Jordi* sua lingua illi appellant (*Dominum Georgium* Latine diceret.) Hunc in haud paucis imitatum esse Italorum Apollinem Petrarcham, post *Gasparem Escolanum* animadvertit, productis eam in rem elegantissimis quibusdam exemplis. *Alphonsi X*, cui *Sapientis* cognomen grata posteritas dedit, scripta studiose admodum recenset. Prolixe autem imprimis agit de *Tabulis Astronomicis* ejus auspiciis confectis. De quibus postquã *Christmanni*, *Riccii*, *Luca Gaurici*, *Jos. Blancani*, *Jo. B. Riccioli*, & *Ism. Bullialdi* traditiones recensuisset; subjungit denique etiam id, quod ipse *Alphonsus* in quodam codice harum Tabularum scriptum de iis reliquisse dicitur. Fuit ille codex in manibus *Joannis de Herrera Bustamantis* celebris Philippi II architecti, quem vidit *Romanus de la Higuera*, atque ex eo confectarum tabularum istarum historiam Toletanæ suæ Historiæ MSæ iis verbis inseruit, quæ hic quoque non invitis Lectoribus comparitura esse confidimus, præcipue cum rem plane aliter, quam ab aliis omnibus enarrata fuit, exponant. *Jussit*, inquit, *Alphonsus*, *Toletum* ut convenirent, *Aben-Raghel* & *Alquibitium*, quos præceptores suos [in codice scilicet, ex quo ista *Higuera* habet] appellat, *Toletanos*; *Aben-Musum* & *Mahomad*, *Hispalenses*; *Joseph Aben-Hali*, & *Jacobum Ab-Vena Cordubenses*, pluresque alios ad quinquaginta & ultra e *Gua-sconia* & *Parisis* ingentibus expensis convocatos; hisque curam imposuit vertendi *Ptolemai Quadripartitum*, & colligendi libros *Mentesanis* & *Algazelis*. Præsertim autem huic rei incubuit *Samuel* & *Jebuda Elconbeso*, quem *Alfaqui Toletanum* vocat. Et hi in palatio, quod extra *Toletum* a *Galiana Regina* appellationem habet, congregati, quibus ipse *Alphonsus*, eo autem absente, *Aben-Raghelus* & *Alquibitius* præerant, examinandis firmamenti atque stellarum motibus ab anno 1258 usque ad annum 1262 attentissime ac perpetuo vacarunt, tandemque *Tabulas*, de quibus loquimur, confecerunt. Quo absoluto negotio Rex omnes,

sive pecunia, sive exemptionibus tributa solvendi donatos, alacres dimisit. Id adhuc de *Alphonso isto Sapiente* ex Autore nostro non ob-
 fervare non possumus, quod *Historiam Generalem Hispaniæ*, quæ ver-
 naculo idiomate scripta, Zamoræ primum anno 1541, & postea Pin-
 eia 1604 prodiit, non ejus auspiciis, sed ab ipso confectam esse
 moneat: distinguendamque præterea eam non ab *Alphonso XI*
 tantum Historia esse doceat, sed & ab alia *Alphonso Sapientis Histo-*
ria Magna & Generali, quæ ab ipsius mundi initio exordium capiat,
 cujusque primum volumen nihil aliud quam fusioem rerum in
 Pentateucho contentarum expositionem continens, in Cortesiana
 Bibliotheca existat: ex qua prologum ejus & initium primi capituli
 Bibliothecæ huic Antonius inseruit. Et ad hunc Commentarium
Alphonsum respexisse censet, cum in testamento suo præter Biblia
 tribus tomis, tria alia Bibliorum Historiæ volumina se relinquere
 dicit. Imo cum tradant nonnulli, S. Litteras in linguam vernaculam
Alphonsum hunc transferri curasse, quod *Joannem Marianam* affir-
 mare observat; non ad versionem proprie sic dictam, qualis nus-
 piam appareat, sed ad istam paraphrasin referendum id esse per-
 suasum habet, utut alteri sententiæ paulo ante allegata testamenti
Alphonso verba favere videantur. De *Pontio Carbonello* ejusque Ca-
 tena in universa Biblia agens, controversiæ meminit de Catena in
 IV Evangelia *Thomæ Aquinatis* adscripta, quam *Carbonelli* esse P.
Alva & Astorga contendunt, renitentibus *Th. Harney & Vincentio*
Baronio, quorum partes ipse quoque tuendas suscepit. Decimo
 quarto seculo floruit *Arnaldus Villanovanus*, quem contra *Jo. Villa-*
num, *S. Antoninum*, *Paulum Langium*, *P. Colomesium* & alios qui
 Gallis eum vindicant, *Durandi de S. Porciano*, *Bernardi de Luzem-*
burgo, *Nicolai EymERICI*, *Pici Mirandulani* & aliorum suffragiis, His-
 panis suis ivit assertum. Quod variis argumentis, qualia sunt quod
 nullum oppidum *Villanove* nomine insigne in Gallia, quamplurima
 autem in Hispania extent: quod Jacobo II Arragoniæ Regi librum
 suum de Regimine sanitatis dedicaverit, aliisque compluribus dein-
 ceptis confirmavit. Circa annum MCCCX Parisiis eum *de extremi*
judicii die libellum scripsisse narrat, in quo astrologicis argumentis
 probare annisus fuerit, anno 1376 judicium illud celebrandum esse.
 Metu tamen inquisitionis ob istum libellum in Siciliam fugere co-
 actum

p. 57.

p. 63.

p. 74.

p. 75.

- ctum, deinde a Frederico Rege ad Clementem V Summum Pontificem missum, diem suum in mari eum obiisse ait. Ut falsus adeo sit Colomesius aliique qui eum anno 1300 natum, denatum anno 1340 affirmant. Quæ de ejus in religione erroribus ab *Eymerico* aliisque disputata fuerunt, prolixum nimis esset hoc loco repetere, pariter ac ea, quæ ut defendant eum, alii afferre solent. Sane rerum futurarum superstitiosum nimis eum fuisse indagatorem, & ea quæ de Anti-Christi adventu somniavit, revelationum quarundam fidei superstruxisse, ex libro ejus *de mysterio cymbalorum* dudum Picus Mirandulanus observavit. Idem autem qui *Arnaldi* errores impugnavit *Eymericus*, *Raym. Lullii* acerbissimus quoque fuit insectator, in quo impugnando quibus artibus usus fuerit, postquam scriptores vitæ Lullianæ recensuisset, fuse exponit Noster. Qui deinde non minori diligentia defensores quoque Lullii recenset, summamque eorum, quæ ei objecta fuerunt, exponit. Accuratissime autem in libris recensendis versatur, atque CCCXL voluminibus, quorum notitiam *Proaza & Wadingo* debemus, XL alia addit in variis locis a se reperta. Ut nihil dicamus de viginti & uno voluminibus, quorum e *Carolo Bovillo* mentionem facit, & quorum nonnulla eadem esse cum iis, quæ *Proaza & Wadingus* memorant, ipsemet suspicatur. Eos denique etiam, qui commentariis suis illustrare *Lullii* philosophiam conati fuere, recenset, quorum plus quam viginti in arenam producit. In decimo quinto seculo inter alios de *Petro de Luna* sive *Benedicto XIII* Anti-Papa agit, quem *Ludovici Pansani* coævi Historici testimonio subnixus, veneno periisse statuit, quod inter secundas mensas *Thomas Monachus*, quo familiariter utebatur, ei apposuerat. De *Raymundi Sebundi* libello de veritate Religionis Christianæ loquens, *Hugonis Grotii* mentionem faciendi occasionem nanciscitur, quem Ecclesiæ suæ jugalem sub vitæ exitum fuisse, audacter affirmare non veretur. Ast quo jure Romanæ Ecclesiæ summum illum Virum vindicent sive ex Pontificiis admiratores, sive ex Protestantibus adversarii ejus, dudum accurate ostendit præclarus ejus defensor H. Hammondus, qui gemino scripto tomo II operum ejus inserto, masculine accusationem illam a Grotii capite depulit. De *Alphonso Tostato*, quem *Alphonsum Abulensem*, & *Alphonsum de Madrigal* etiam appellari notum est, obser-

observari merentur, quæ summam memoriæ ejus felicitatem prædicans affert. Narrat inter alia, Bononiæ librum ei perlegendum datum fuisse, quem tamen ut describere ipsi liceret, impetrare non potuerit: eum proinde semel & iterum lectum ab eo domum reverso ex memoria chartæ mandatum fuisse. Næc minorem memoria solertiam industriamque ejus fuisse dicit: cum annorum LV, quos vixit, spatio, tot scripta exaraverit, ut si demas pueritiæ annos, libris scribendis minime idoneos, quotidie sex expansæ chartæ folia eum scripsisse oportuerit. In conservatis autem libris ejus, parum abest quin miraculum agnoscat. Cum enim manuscripta illius, ut nova & locuples magis operum ejus editio pararetur, circa annum 1525 in Italiam adveherentur, navî tempestate pessundata, omnibusque mercibus reliquis submersis, solam cistam, in qua illa asservabantur, incolumem insequenti die in littus ejectam fuisse, Romæ a sedecim testibus apud Auditorem Camerae affirmatum dicit. Liceat autem e scriptis ejus commemorare hoc loco speciatim *Commentarios in Eusebii Chronicon*, qui vernaculo idiomate quinque voluminibus in folio prodierunt Salmanticæ anno 1506, cum ad omnium notitiam opus istud haud forsitan pervenerit. Ast sufficere, nisi fallimur, poterunt ista ex Bibliotheca quinque illorum seculorum specimina. Jam de Bibliotheca Arabico-Hispana, quam ei subjunxit, nonnulla etiam dicenda supersunt. Cujus uti ea dignitas & amplitudo, quæ superioris, non est, ita nos quoque in perlustranda ea non diu adeo morabimur. Alphabetico ea ordine disposita est: cumq; Arabicis litteris sese initiatum haud esse, ipsemet non dissimulet Antonius, abs re haud fore putavimus, si, quibus auxiliis ea ab illo instructa fuerit, observaverimus. Præter Hispanos itaque Historicos, *Sandovalium* imprimis atque *Escolanum*, Catalogosque Bibliothecarum, *Escorialensis* maxime & *Lugduno-Batave*, *Leo Africanus* ab Hottingero editus multum ipsi in his tenebris lucis affudit. Passimque etiam ex *Bocharti*, *Hottingeri*, Mathematicorumque nonnullorum, *Riccioli* imprimis, scriptis suppetias petivisse videtur. Brevissimus in plerisque est, & raro admodum aliquid præter nomen & scripta de iis commemorat. Quamvis ubi plura ad notitiam ejus de aliquo pervenerant, ea invidere Lectoribus suis

p. 171.

p. 231.

- non soleat; cujus rei argumento esse potest prolixissime exposita.
- P. 240. *Averrois* vita, quemadmodum & *Geberi* historia, cujus a Cardano inter XVII summa ingenia repositi res parcenimis ab eo traditæ non fuerunt. Incerti denique temporis Scriptorum Bibliothecam, quæ Arabico-Hispanam excipit, alio quam alphabetico ordine concinnari non potuisse, nemo est qui non facile videat. Ex ea duos saltem Autores commemorare nunc placet, anonymos ambos, ambos Sacrarum Litterarum interpretes. Eorum alter, versionem Latinam vulgatam secutus, lingua Valentia regni vernacula eas expressisse dicitur a Cypriano Valera in præfatione, quam Hispana suæ versionis Amstelædami a. 1602 editæ præmisit: ubi etiam ante centum, & quod excurrit, annos in folio chartæ regiae impressam, versionem illam prodiisse testatur. Alter, qui Hispano-Hebræus fuit, post Judæos ex Hispania relegatos, in Italia versionem quandam e fontibus Hebræis confecisse ab Antonio dicitur. Dedicatio- ni illius versionis, quæ ad Herculem Estensem II, quartum Ferrariensium Ducem directæ est, subscripsisse nomina sua ait *Hieronymum de Vargas & Duadum Pinel*: quorum illum sumtus huic versionis impendisse, hunc ἐργασίωκτην fuisse, ex verbis, quæ sub finem ejus comparent, manifestum est. Eam autem Ferratiæ A. 1553 in lucem primum editam, Amstelædami anno mundi MMMMMCCCXC reformatam, & postea anno mundi MMMMMCDXVI in domo Gillis Joost typis denuo exscriptam fuisse observat. Autorem vero ejus ante annum Christi 1500 floruisse, recte sibi colligere ex stylo posse videtur. Totum denique hoc opus fragmenta Pseudo-Chronicorum, ex Marchionis Estepani Bibliotheca edita concludunt. Quo fine autem illa hic adtexta fuerint, tum a nobis fuit indicatum, cum in prioris tomi recensione versaremur; ut adeo de iis nihil amplius nunc quidem addendum esse existimemus.

JOH. FRIDERICI MAYERI D. CONSILIARII REGII ET
 Prof. Theol. de Fide Baronii & Bellarmini ipsis Pontificiis ambigua
 Eclogæ.

Amsteldæami apud Henr. Wetstenium, 1697. in 12. plag. 13.

Quo illustrius per universam, qua late patet, Ecclesiam Roma-
 nam nomen *Baronii* atque *Bellarmini* est, Cardinalium bino-
 rum

rum, qui uno eodemque tempore, diverso equidem scriptionis genere, sed uno tamen scopo, Curiam Pontificalem fultum magno molimine iverunt, & quo majore strepitu illud a fidei Romanæ asseclis nullo non tempore Protestantibus obverti solet: eo majus operæ pretium se facturum Auctor præsentis opusculi maxime reverendus existimavit, si lubricam utriusque fidem domesticis testimoniis proderet, atque adeo demonstratum daret, haud vanos fuisse e Protestantibus, qui eam utrique Cardinalium objecerunt. Ne vero cupidine insectandi, aut præpostero partium adversarum studio abreptus, criminationes solum collegisse, prætermittis silentio laudibus, videretur; ab initio statim primæ Eclogæ, quæ de Baronio agit, non conatum egregium Cardinalis, non apparatus, non elogia suorum, nec adversariorum honesta de ipso judicia omittit, sed hæc omnia fuscè satis primo capite & sub initium secundi prosequitur, auctores etiam, qui de vita laudibusque Baronii amplius evolvi possint, magno numero recensens. Editiones inde varias, versiones, epitomas, continuationes Annalium Baronianorum eodem c. II. commemorat, inspersis haud raro, quæ non omnium notitiæ patuerunt. Tale est inter alia, quod de Baronio ex *Hieron. Vecchietti*, Florentini, qui se ob trinas in Ægyptum susceptas legationes *ab Ægypto* vocavit, in opere de Sacrorum Temporum Ratione Augustæ Vindel. A. 1621 edito commemorat: illum nempe non XII solum, qui extant, aut XIII, ut Saussayus in Continuatione Bellarmini de Scr. Eccl. refert, sed, quod mirere, totos XV Annalium tomos elaborasse, jamque absolutos tres ultimos reliquisse Congregationis Oratorii Patribus, a quibus, dubium quam ob causam, suppressi sint: cui quidem rei tanto vehementius Vecchiettus succenset, quanto certius suæ etiam legationis, Ægyptiacæ res XV tomo longa oratione descriptas, ex ipsiusmet Baronii, amici, ore didicerat.

Inter Baronii (quem male a nonnullis pro Jesuita haberi, cum Presbyter Oratorii fuerit, obiter notat) translationes, Germanicam Marci Fuggeri primam esse annotat, & primum illius tomum Ingolstadii A. 1594 in fol. & 1595 in 4. prodiisse. Ut Polonice verteretur, curam A. 1592 gessisse memorat Stanislaum Carncovium, Regni Poloniae Metropolitanum & Archiepiscopum Gnesnensem, id-

que negotii Collegio Jesuitarum a se fundato dedisse: nihil tamen illiusversionis editum. Arabice primam & secundam Annalium partem Romæ A. 1653 Fr. Brietio Capuccino interprete prodisse. Italicam versionem Franc. Panicarolam Episcopum Astensem aggressum fuisse, primumq; Annalium tomum, superstite adhuc Baronio transtulisse, sed ab hoc labore postea avocatum. Eum autem exantlasse nostris temporibus Cardinalem Nerlium, redditis Italice Baronii Annalibus, ex Jo. Ciampino refert. Inter continuatores Baronii uti Henr. Spondanum laudat, ita Abrah. Bzovii vitia, Rich. Montacutium & Joh. Georg. Herwartum secutus, non dissimulat. Nec eo feliciter in continuandis Baronii Annalibus laborasse Congregationis Oratorii Presbyterum Odoricum Raynaldum putat, de cujus mala fide, & incondito calumniandi studio prolixum Joh. Claudii judicium exhibitum videas: additque ex Papebrochio, Raynaldo communi Sociorum Congregationis illius suffragio surrogatum *Leandrum de Colloredo*, nostra ætate Cardinalem eminentissimum, a quo nihil tamen hæcenus datum fuerit. Quemadmodum vero nomen Annalium Baronianorum inde etiam haud parum crevit, quod Justus Calvinus atque Gaspar Scioppius eorum in primis lectione se ad fidem Romano-Catholicam convertos profiterentur: ita consultum Auctor celeberrimus duxit, inferre præsentis opusculo epistolas Scioppii duas eo in negotio scriptas, unam ad Baronem quendam Germanum, & alteram ad ipsummet Baronium eucharisticam, Romæ A. 1599 editas. Simul tamen ut appareret, quam candide scilicet assentatorum in morem votivas tabulas Scioppius sospitatori Cardinali suspenderit, re ipsa interim ipsimet ac doctrinæ ejus infensus; illam quoque hominis fraudulentæ epistolam producit, quam ad Fulgentium celebrem Minoritam Venetum Italica lingua scriptam primus Paulus Colomesius suis Observationibus Sacris insertam edidit, Noster autem in Latinum idioma conversam sub finem Eclogæ de Baronio adjecit.

Caput tertium hujus Eclogæ historiam adversariorum Baronii Protestantium exponit, immisit etiam una hyperaspistis. De Casaubono ubi agit, inter alia famam de affectu ejus erga Pontificios olim a Pet. Molinaeo sparsam, a P. Jurio autem veluti renovatam ægre fert: eamque tum a Merico Casaubono in Pietate adversus

versus Paterni nominis hostes, satis esse discussam non dubitat; tum amplius a clar. Almeloveenio in Historia Casaubonorum (quam sibi privatim olim promissam publice nunc ab eodem rogat) abstersum iri spem facit. Quod a Davide Blondello, qui confutando Baronio unus omnium maxime idoneus olim communi doctorum fere suffragio judicatus, publicisque stipendiis Amstelodamensium ad id conductus fuerat, nihil tamen præter stricturas leves e defuncti exemplari excerptas unquam prodierit, Auctor clarissimus dolo Jesuitarum adscribit: qui scilicet eo ipso tempore, quo hæc moliebatur Vir doctissimus, vindicandum stemma Regium Gallorum adversus Vindicias Chiffletianas, velut honoris ergo, publico nomine illi detulerint, revera nullo alio fine, quam ut a Baronio eum averterent. Cui conatui eventus etiam respondit. Paulo enim post emissum opus Anti-Chiffletianum, quod Blondellum per annos bene multos totum tenuit, oculorum lumine privatus cæcusque redditus, nihil amplius tentavit.

A Protestantibus Baronii adversariis ad Romano-Catholicos procedit in sequenti capite IV, & a Monachis initium faciens Carmelitas primo loco ponit, e quorum ordine M. Anton. Alegre de Casanate acriter in Baronium insurgentem profert: post illos prodeunt Benedictini, & ex Dominicanis Franc. Combefisius & Natalis Alexander: hinc ex Augustinianis eminentissimus Cardinalis Norisius, qui non solum in Historia Pelagiana hic illic errores Baronii graviter & cordate perstringit; sed & peculiari opere Anna-
 lium emendationem in se suscipere, eorumque infinitos errores animadvertere & demonstrare sibi proposuerat; destitit autem, cum sodalem suum Christianum Lupum eadem meditari cognovisset. Hoc vero prius, quam daret quicquam, vivis erepto, explevit doctorum omnium vota e Minorum ordine Antonius Pagi, Vir clarissimus & ab edita Critica Baroniana nemini facile ignotus. Tum ex Societate Jesu plusculos Baronii adversarios enarrat, Dion. Petavium, Pet. Halloix, Casp. Sanctium, Jacōbum Sirmondum, Front. Ducaum, Lud. Maimburgium, Dan. Papebrochium, quin ipsummet adeo conjunctissimum, ut videri volebat, Card. Bellarminum: in primis vero M. Antonium de Domini, cujus testimonia proluxa affert. Ad alios dein eruditos viros progreditur, juxta nationum seriem distributos,

Hispanosque primum cap. V. sistit, quorum animos a se Baronius maxime alienos reddidit partim assertione juris Pontificii in Siciliam, partim quod Jacobum unquam in Hispaniam venisse negasset. Galli cap. VI proferuntur: Thuanus, qui tomo primo Annalium ab auctore sibi dono misso sua manu inscripserit ista Comici verbulo uno immutata: *Auctor cum primum animum ad scribendum appulit, id sibi negotii credidit solum dari, Pontifici ut placerent quas fecisset fabulas:* P. Pithœus, Pet. de Marca, Henr. Valesius, Petrus Daniel Huetius, Lud. El. Dupinius, Ant. Godellus, Joh. Launoïus, Paschasius Quesnellius aliique plures. Tandem & cap. VII ex Italis advocantur Alex. Tassonus, cujus de Historia Ecclesiastica opus Baronio magna libertate oppositum ab addictis nimium Curia Romanæ animis oppressum creditur, Paulus Benius, Paulus Sarpus; & Germani, Lucas Holstenius, atque Casp. Scioppius, de cujus Epistola ad Fulgentium totius Eclogæ colophone dictum supra jam est.

Bellarmini fidem multo concisius examinat Ecloga secunda: de cujus Viri elogiis, vitæ scriptoribus & auctoritate in aula Clementis VIII. P. Rom. postquam paucula præmisisset, e Launoïo plurima producit, quæ suspectam ejus fidem ostendunt, & quæ parum feliciter abstersisse Doctorem quendam Theologum M. C. S. in Tractatu de Libertatibus Ecclesiæ Gallicanæ observat. Quinimo ipsummet contra Bellarminum testem Bellarminum allegat, Frontoni Ducæo fassum, se quæcunque de temporali Papæ dominio in Controversiarum libris scripserit, & ob quæ a socio Frontone erat interpellatus, ideo scripsisse, quia Romæ fuerit; metu scilicet inquisitionis, quam sub Sixto V parum abfuit quin ejus scripta subire fuerint coacta, ob indirectam solum tributam summo Pontifici in temporalibus potestatem. Contra vero in Gallia librum Bellarmini de hac materia, adversus Guil. Barclajum editum, & Hildebrandina constituta nimis acriter tuentem, solenni Curia Parisiensis decreto proscriptum, post alios multos memorat, & edictum una ipsummet inserit. Prolixe etiam de crimine illo agit, quod a Perronio Cardinali Bellarmino impactum fama, vivo adhuc utroque, tulit: nempe, quod vix putares, Bellarminum incaute satis in Controversiis suis argumenta adversariorum fortius protulisse, quam confutasse, adeo quidem, ut cum insigni damno Ecclesiæ Romanæ non minæ tantum, sed

sed & arma hostium adversus castra Catholicorum inibi cernantur. Quanquam vero Perronius, data ad Bellarminum epistola Italica verbosa admodum (quam Latine versam hic videas) famam istam veluti atrocem calumniam a se amoliri omni nisu tentarit: non tamen usque adeo credendum illi, aut quæ communi plurimum ore ferebantur, inter calumnias ableganda, Auctor tum ex Bentivolio Cardinali monet, qui tale de Controversiis Bellarminianis iudicium ex ipsiusmet Perronii ore se hausisse, sancte in Commentariis Historicis testatum reliquit; tum ex Perronianis, quæ non satis æqua Bellarmino sint. A Perronio iterum ad Launoium abit, & quid ille præcipue desiderarit in scriptis Bellarmini, quidve exprobrarit illis, sedulo expromit. Post hunc Dominicum Gravinam narrat, Dominicanum celebrem, qui *Gemitum Columbae* eum in finem scriptum a Bellarmino, ut Ordines Religiosos a pristina puritate descivisse, seque adeo suorum fundatorum beneficiis indignos reddidisse probaret, *Voce Turturis* elevarit, & contra Gretserum hyperaspistam denuo retuderit. Tandem universum opusculum relatione de odio Melch. Cani, quo is Jesuitas perpetuo infectatus fuerit, concludit.

C. JULIUS CÆSAR CUM NOTIS DIONYSII VOSSII. Accessit JULIUS CELSUS de vita & rebus gestis C. Julii Cæsaris, ex museo JO. GEORGII GRÆVII.

Amstelædami, sumptibus Societatis, 1697. in 8.

Constat alph. 2. plag. 14. iconismis 14.

Æmulati sunt Amstelodamenses Blaviani typi Elzevirianam viginti & septem ante annos Julio Cæsari adhibitam elegantiam; sed quem in consilium adhibuerunt bibliopolæ novæ hujus editionis curam gerentes, doctissimus Grævius aliam, quam Montanus, qui isto tempore studium ei impenderat, institit viam. Cum enim is editas antea doctorum virorum selectiores notas suis adsperserit; hic solas nondum evulgatas Dionysii Vossii animadversiones, copiosas & eruditas, e tenebris productas, in Cæsaris de Bello Gallico & Civili libros exhibuit; Jo. Rhellicani annotationes Hirtii commentariis de Bellis Alexandrino, Africano & Hispaniensi substravit. Ut autem in augusti hujus scriptoris, monarchiæ Romanæ potentissimi conditoris, notitiam lectores perduceret, res ge-
stas

itas ejus & vitam a quodam non adeo vetusto auctore, cujus ætatem in quartum quintumve abhinc seculum refert, descriptam & anno 1473 editam, quæ conspectui eruditorum se pridem subduxerat, recudendam & Cæsari attexendam bibliopolis concessit. Auctorem narrationis istius, non adeo elegantis & tersæ, Ger. Jo. Vossius Lib. I. de Hist. Lat. cap. 13. nominat *Julium Celsum*: quapropter sub hoc etiam nomine nunc exire eam passus est Editor; falso tamen ipsi hoc nomen præfigi, nec tam claro auctore, qui Cæsaris scripta recensuit, vitam hanc descriptam esse, idem rectissime judicat. Sane Hub. Goltzii expositio vitæ Cæsaris, hanc anonymi scriptoris narrationem longe antecellere videtur. Nihilominus curam ejus habendam putavit Grævius, & cum admodum vitiis inquinata in impresso codice (quem rarissimum & ab eruditis multis expetitur) extaret, ista tollenda & annotandas veriores lectiones seu emendationes duxit; ut non Cæsaris modo libros cultiores, sed hanc etiam de eo historiam mundiorem & emaculatam haberemus.

C. SÜETONIUS TRANQUILLUS EX RECENSIONE JO.
GEORGII GRÆVII, cum ejusdem animadversionibus.

Amstelædami, apud Henr. Wetstenium, 1697. in 12.
plag. 21. icones XII Imperatorum.

INsignis hujus auctoris cum plures antea, magno litterarum bono, proditæ essent Egnatii, Aldi, Erasmi, Torrentii, Casauboni & aliorum editiones; ut de omnibus bene mereri studet bonis Scriptoribus, huic nec deesse voluit doctissimus Grævius, & ante viginti quinque annos, cum doctorum virorum integris commentariis, suisque eruditis notis, in publicum emisit venustissimas has Imperatorum duodecim primorum vitas: quarum editionem observationibus suis auctis amplificatisque, ante hos sex annos iteravit, ut in Actis anni 1691 memoravimus. Quia autem grandior esset liber iste, quippe majori forma excusus, & tot integras aliorum eruditorum virorum annotationes complexus, quam qui adolescentum manibus assidue circumferretur, quod fieri par erat; in minorem formam redigendum eum duxit idem clarissimus Editor, suisque tantum notis insignitum in publicum jam emisit, ista ratio-

ne qua Ciceronis epistolas & de Officiis libros, nec non Justini historias ejus studio & cura expolitas, eque majoribus in minores libellos contractas, vidimus: qui omnes non magis typi nitore, quam accurata emendatione, ad crebram lectionem historiarum & eloquentiæ studiosos sic invitant, ut si maxime auctores istos aliis formis editos jam possideant, hac tamen commodiori excusos sibi etiam comparare studeant.

CASPARIS NEUMANNI, VRATISLAVIENSIS

נָדָב ה. e.

EXODUS LINGUÆ SANCTÆ V. T. EX CAPTIVITATE BABYLONICA, tentatus in *Lexico Etymologico Hebræo-Biblico*.

Norimbergæ apud Andream Ottonem, 1697. in 4. plag. 18.

Quam anno superiori eruditus proposuit sententiam de vocum Ebræarum genesi, & nos quoque mense Septembri A. 1696 p. 399 indicavimus, eam magis nunc excolendam, editoque novo specimine, h. e. Lexici Ebræi, quod ad hanc hypothesein adornare, illi constitutum est, litera prima, firmandam sibi clarissimus doctissimusque Auctor sumpsit. Non diffitetur, theoriam in Genesi Linguæ Sanctæ a se traditam, difficultate quadam adhuc laborare: sed hæc ipsa ut amoveatur, eo quidem hanc, quæ nunc prodit, commentationem maxime ait spectare. Præcepta in Genesi Linguæ Sanctæ data non mutat, iis tamen quædam nunc addit, cumque characterum, ut vocat, initiis contentus, de literarum tum characteristarum, tum formativarum singulatim spectatarum valore suum judicium suspenderit, nunc ulterius progreditur, & quid unaquæque literarum Ebræarum in se spectata & characteribus ipsis, & formatis inde vocibus aliis inferat, edisserit. Omnem ergo Ebraismum non modo in monosyllabicos significationum characteres, qui Sinensium monosyllabas 320 numero parum excessuri sint, reductum, sed & usque ad viginti & duarum literarum elementa ita resolutum, ut his bene perspectis, saltem manuductionem, eamque non levem ad significationem characterum omnium a priori determinandam, in solo literarum intuitu quilibet inventurus sit, se exhibiturum pollicetur.

Valorem autem literarum Ebræarum expositurus exem-

R r

plum

plum a literis Sinicis petit. Fatetur literas Ebræorum a characteribus Sinicis multiplici ratione differre: nihilo secius in quibusdam capitibus eos plane inter se consentire observat, atque istud hunc in modum explicat. Quemadmodum quælibet litera Sinica peculiariter habet significandivim a rebus corporeis atque mathematicis desumptam, adeoque tropis perpetuis translata: ita & omnium literarum Ebræarum significationes in sensu proprio spectatas mechanicas esse, hoc est, a rebus corporeis earumque motu, situ atque figura desumptas, & non nisi perpetuis tropologiis ad alia applicabiles, contendit. Sic literas adspiratas, quarum gradus supremus sint sibilantes, nudum quasi oris halitum & omnium minime adhuc articulatum vel modificatum, unam saltem altera fortius, exspirare. Et has esse symbolum *motus* vel *activitatis* in genere omnis, pro vario tamen intensiōis gradu variantis: e.g. \aleph esse adspirationem omnium tenuissimam, simplicissimumque adeo activitatis signum, literas, quibus jungitur, quasi animans, & earum significationes in actum deducens: \beth cum Aleph fere coincidere, nisi quod crassior & fortior hujus esse soleat quam illius uti pronuntiatio, ita & significatio: γ autem alium iterum adspirationis modum rem quasi coram sistere, & præsentiam ejus emphatice demonstrare &c. Ceteras autem literas, quæ scilicet non sint adspiratæ, variorum motus situsque modorum symbola esse autumat. Sic *motum situmque rectilineum*, vel saltem ab omni declinatione abstrahentem indicari per literas δ , ϵ , ζ , η , θ : nimirum literam δ stridulo erumpentem sono *egressionis*, sive ejus quod *egreditur*, esse notam; literam ϵ figura sua literæ Resch valde cognatam, *antecedendi* vel *antorsum protrudendi* & *promovendi* actum habere, &c. *Motum autem situmque curvilineum* haberi in literis ι , κ , λ , μ : nimirum literam ι multum reflexam *flexus* cujuscunque symbolum esse; κ motum *in se quasi retractum* & *arcuatum* pro figura literæ referre &c. Reliquas denique literas alias adhuc easque varias motus situsque species designare, arbitratur. Sic literam ν *apicem protensum* figura sua referre, *tensionis*que vel *extensionis* cujuscunque in longum abeuntis esse notam; ξ literam valde *angustam* & *dilatabilem*, omnis *augmentis* *quantitatis* tam discretæ quam continuæ symbolum esse, &c.

Præterea, ut literæ Sinensium suo quodam modo sunt hieroglyphicæ, hoc est, ingeniosa & symbolica quadam ratione intellectui legentium rem significatam depingunt: ita & in Ebraismo, judicæ Auctore, singulæ literæ vel figura, vel sono, vel utroque etiam modo, rem significant, & symbolica quadam ratione intellectui nostro repræsentant. Sed literæ Sinicæ simplices quoque pro augenda significatione aliquando duplicantur: idem & in Ebraismo fieri Noster pronunciat, tam in characteribus geminatis, quam in radicibus a characterē suo geminando deductis. Tandem ut Sinenses literæ cum aliis compositæ significationem singulæ adhuc conservant, & elegantes appellationibus emphases impertiunt: sic & apud Ebræos hoc fieri Auctor censet, ita tamen, ut ab initio dictionis litera syllabam inchoans active quasi se habeat, & significationem suam literæ sequenti imprimat; in fine vero constituta passive se gerat, & in ejus significationem litera præcedens abire intelligatur; in medio autem constituta, de utroque quasi participando significationem suam continuet. Hinc esse quod differant בֵּן & בִּן ubi adspiratio in Beth agens motum activitatis internæ capedini imprimat, ac בַּן & בִּן ubi idem ille spirationis halitus expiretur.

Hiscæ ita præmissis subnectit nonnulla, quæ illis, qui forte judicandi de hac hypothese libertatem sibi sint sumturi, sedulo vult perpendi: scilicet notabilem esse omnium consensu radicum quarundam cognationem, quam tamen nemo hæcenus sufficienter indagaverit: incongruis, derivationibus Lexica scatere: voces plurimas aut plane ignotas aut adeo dubias adhuc restare, ut unam eandemque in uno eodemque loco diversimode reddant interpretes: tam monstrosam vocum Ebræarum ambiguitatem subinde occurrere, ut significationes earum in Lexicis ad numeros aliquando longe maximos cogantur, & quæ id genus alia sunt. Quibus Ebraismi morbis cum hac hypothese utcunque medela afferri possit, & utilitatem & necessitatem ejus inde evincit: simulque allatis eorum exemplis, qui jam simile quid meditati sint, affectatæ novitatis suspicionem a se amolitur.

Et hæc quidem omnia Auctor noster in præfatione egit. Nunc qualis ipsius operis sit indoles, vel unico exemplo demonstrare constituimus. Primus character est בֵּן hoc est Beth

adspiratum. Beth vero cum domus, hoc est, *cubi concavi* sive *trine dimensionis* figuræ & nomen & picturam habere censeatur, Auctor hinc colligit, hanc literam *capacitatis*, vel *receptivitatis*, vel *ejus quod intra se aliquid continet*, aut continere potest, uno verbo *inexistentiæ* notam esse. Adhiberi enim eam non modo corpori ipsi solido, sed & spatio omni sive loco, quem vocant, interno, utpote etiam longitudinis, latitudinis atque profunditatis, sive realiter, sive per nostrum concipiendi modum, capaci. Probat hoc partim ex significatione literæ Beth, qua gaudet, quando præfixi vicem sustinet, ubi *in*, *inter*, *intra* notat; partim ex concentu omnium characterum, in quibus litera hæcce conspicitur. Sic **בב** hoc est Beth continuatum, sive geminatum, adeoque juxta Auctoris hypothesin frequentativum, *capedinem continuatam*, qualis in fistulis atque canalibus esse solet, denotare ait. **גב** autem, sive Beth cum Gimel, flexus nota, *capedinem* vel *corpulentiam flexam*, qualis in re gibbosa atque tumulosa esse solet, in **גוב**, **גבב**, **יגב**, **גבא**, **גבה**, **גבך**, indicare, &c. Quibus ita observatis concludit, characterem **גב** nihil aliud quam symbolum *capedinis intestino quodam actu agitatae* esse, internumque denotare *impulsum corporis expansivum*, quando id intra capedinem suam quasi ebulliens, & fermentativo motu actum, terminis se suis continere nequit, adeoque ex se ipso quasi egreditur, vel sui quid foras emittit. Observat quoque, huncce characterem in descendentes suis partim de liquoribus in vase impetu magno fermentantibus adhiberi, partim ad humores corporis humani in variis actionibus animalibus transferri, imprimis circa illum internum affectuum nostrorum impulsum in actus externos erumpentem.

Hæc postquam de ipso characterere monuit, ex methodi suæ lege primo simplicia affert. Inter hæc primum locum occupat vox **גב** quæ ad animum transfertur, & juxta Auctorem, *invincibilem illum affectum* sive *motum* atque *impetum intestinum* animi benevolise continere nescii denotat. Hinc **גב** etiam patrem denotare monet, ob singularem amoris affectum, quo prosequi pater liberos consuevit; quod postquam pluribus confirmasset, hoc nomen per varias metaphorarum formas ad auctores, magistros, nutritios, dominos transferri indicat. Alterum inter simplicia locum occupat nomen **גב** quod Pythonem sive Spiritum vaticum, & simul etiam utrem deno-

denotat. Miram hanc significandi ambiguitatem ita solvere conatur. Nimirum, asserit vocem **נב** vi originis notare *fermentatorium*, hoc est utrem, capedinem vel vas quodcunque, intra quod erumpentem supernè fermentationis suæ motum absolvit mustum. Deinde metaphorice hanc vocem ad rem veterum divinatoriam translata, Pythonem notare, sive juxta Seldenum, Dæmonium in Pythone loquens, quasi diceret *utrem interna quadam vi agitatum, atque inflatum*. Pythia enim, inquit, mulier afflatu vaticinatio per pudenda admisso, ventre tumebat, & ex turgido hoc utre ventriloqua respondere solebat, furore tam vehementi, ut aliquando disrumperetur.

Sequuntur geminata, interque ea vox **נבב**. Radicem hanc in Chaldaismo usitatam monet, fructificandi significatu, & de vegetabilibus usurpâri. Indicari autem hac voce magnum Philosophiæ naturalis mysterium dicit, dum per eam vegetabilium generatio internæ cuidam succi nutritii fermentationi comparatur, atque hoc putat characterem **נב** designare: geminationem enim ultimæ literæ *augmentum* connotare, non modo ad designandam rerum progerminantium innumerabilem copiam, sed & imprimis vegetativæ illius fermentationis intensiorem gradum. Derivat hinc nomen **נבב** quod ex sua hypothese *intestinam succi vegetabilis fermentationem* summe progerminantem & in altum adscendentem denotare auctumat. Sic Exod. IX, 31. dicitur, *bordeum erat נבב* hoc est, *succo fermentante erumpens*, id est, protruderat ex graminis vagina culmum, vel ex culmo spicam muticam. Præterea combinari etiam hanc vocem cum aliis vocabulis observat. Unde Ezechiel. III, 15. memoretur **נבב** collis Abib, per quem regionem ignotam, sed tamen a fertilitate nomen fortitam, designari putat. Eadem voce **נבב** etiam insigniri *mensum multæ progerminationis*, sive mensum illum multum germinantem, hoc est, Nisan. Tandem & vocabulum **נב**, quod non pro simplici sed geminato, licet compendiose scripto, habet, hinc deducit. Denotari eo putat *intestinam succi vegetabilis fermentationem, supremumque germinatum*, & sic ad hiberi Job. VIII, 12. item Cant. VI, 10.

Geminatis subnectit aucta, & primo quidem aucta ab initio. Comparet hic radix **נבב**, quæ semel tantum, videlicet Psal. CXIX, 13,

occurrit, & per *voluit, desideravit, concupivit* &c. verti solet; plane ad hypothesein Auctoris. Significatione enim characteristica $\tau\delta$ כ ad animum iterum translata, vox hæc denotabit intestinum animi quasi fermentantis & continere se nescii æstum. Altera radix, quam huc refert, est כאב . Qua juxta Auctorem denotatur *incurvatio vel curvando facta depressio omnium extensionum vel corporis alicujus se expandentis*. Caph enim curvaminis notam esse: כ autem corporis capedinem suam expandentis indicem. Significationem hanc ipso usu verbi, sive per *dolore afficere*, sive per *vulnerare*, sive alia ratione vertatur, comprobari autumat. Eandem significationem quoque militare in nomine כנב quod afflictionem denotare ajunt. Adducitur quoque hic a Nostro radix inusitata לנב , unde vocem obscuram תל אונבת quæ Hof. XIII, 6. legitur, deducere solent. Cui quidem voci, utpote ex תל & נב compositæ, Auctor descriptionem regionis montosæ inesse putat, in qua scilicet capedines & corpulentæ multæ collium montiumque se invicem subsequuntur. Ultima radix, quæ hic locum invenit, est תנב quam in prima conjugatione *desideravit*, in secunda vero *aversatus, abominatus est*, notare hætenus dixerunt. Auctori autem radix ista *intestinas animi intra se commoti agitationes*, sive amoris illæ fuerint, sive odii, denotat, & quidem cum aliqua *consecutione vel sequela motuum* illorum se mutuo insequentium. Hinc quando cum ל vel לנ construitur, tunc utique affectum animi ad, vel adversus rem, adeoque objecti appetitivum, vi particulæ subsequenti importare. Quando autem constructio illa objecti affectiva abest, verbum hoc nihil aliud notare, quam *internos, seque mutuo insequentes animi perturbati agitationes super re aliqua*, quæ si objectum affectus hujus molestum fuerit, *odiosæ vel aversativæ erunt*, *appetitivæ* tamen, si de re grata sermo fuerit. Hinc & nomen תנבה per affectum vel intestinum animi intra se commoti æstum, ad varia objecta applicabilem recte verti. In medio auctam radicem unicam affert איב in qua characteris significationem itidem ad animi affectus translata monet. Denotari enim hac radice *animum hostilem magno æstu intra se concitum, ebullientem quasi præ odio, atque in vindictam totis viribus despumantem*. In fine autem aucta radix occurrit נבה , quæ per *voluit, concupivit*, verti solet.

Derivari hinc nomen הַבַּיִת solet, quod Job. IX, 26. occurrit, & diversimode ab interpretibus, observante Auctore, redditur. Nec ipse certi quid definire audet. Putat tamen dari posse radicem ab initio auctam, ex caractere ה , *vacui & inanitatis* notam, ut adeo naves הַבַּיִת sint *naves vacuitatis* sive *inanes*. Sed cum constans traditio sit, de fluvio quodam rapidissimo הַבַּיִת dicto, tutissimum esse putat, huic inhærere & pro nomine hanc vocem proprio habere.

A simplicibus tandem progreditur ad composita. Comparet hic vox הַבַּיִת quam ex בַּיִת *interni animi male affecti æstus atque agitationis* nota, & ה *pressionis vel nisus propulsivi & amolientis* signo, compositam esse putat, ut adeo denotet hominem animo intra se, afflicto & in molestias propulsandas vel amolendas nitentem. Hinc descendit vox הַבַּיִת qua juxta Auctorem *status vel afflictio* miseri illius hominis modo descripti, indicatur.

Agmen claudunt mixta. Hic occurrit vox הַבַּיִת quam *æstum agitationemque internam animi ob rem desideratam anxie intra se affecti* denotare, Auctor principiis suis insistens, demonstrat. Præterea ad hanc classem refert vocem הַבַּיִת quæ Num. XI, 15. legitur. Repetit hic, quod jam in Genesi L. S. dixerat, circa rei exoticæ appellationem nihil præter conjecturas, easque valde lubricas afferri posse. Interim eam compositam esse arbitratur ex בַּיִת *corpulentia vel capedinis cujuscunque, intra quam aliquid agitur*, nota, & ט *corpulentia recurva vel capedinis arcuata* indice, & tandem ex ו *arcuata combinationis, vel per arcus, anfractusque recurvos facta affixionis* cujuscunque symbolo. Quæ omnia in pepones sive *cucurbitas* omnium optime quadrare, concludit. Sed hæc sufficiant ad institutum Auctoris declarandum. In ceteris enim characteribus eadem plane ratione procedit.

Der gnädige und gerechte Wille Gottes ic.

hoc est,

TABULA TESTAMENTARIA HUMANO-DIVINA, SIVE HARMONIA Juris Humani & Divini in pacto ultimarum voluntatum inter extraneos, deducta a CASPARE EXNERO, verbi divini Ministro in Lusatia Superiori.

Lipsiæ & Francofurti, apud Jo. Willisch, 1697. in 4. Alphab. 3. plag. 15.

U T Politicis etiam, ac iis, qui Juridica studia sectantur, articulorum fidei

fidei notitiam paulo accuratiorem penitentioremque, modo ad ipsorum palatum quam accommodatissimo, instillaret Reverendus hujus libri Auctor, consultum ipsi visum fuit, universum Systema Theologicum sub schemate terminorum in doctrina de Testamentis seu ultimis hominum voluntatibus in istorum libris frequenter obviorum exhibere, multum approbante institutum hoc in addita præfatione peculiari maxime reverendo D. Alberti nostro, qui, quantum commodi apud Politicos habeat hæc docendi methodus, ex usu libelli, quem sub titulo *Interesse Religionum* olim vulgavit, (confer Acta nostra A. 1682. p. 47. seq.) se satis perspexisse innuit. Præfens vero labor ita succedit, ut post indicata ea, quæ ad Testamenti definitionem pariter ac variam divisionem faciunt, ostendat Auctor, ubinam verba Testamenti hujus sacri contineantur, in *Scriptura* nempe, quam ex instituto, ut solent alias Theologi in hoc articulo versantes, delineatam dat. Testatoris ubi meminit, articulum de *Deo* pertractat. Hæredes hinc considerat, ad quos devolvi possint bona, dumque uti neminem peccatorum, ita nec scortatores aut libidinosos alios ab hæreditate, si pœnitentiam egerint, exclusos ait, hoc in loco statim ansam arripit inferendi locum de *Conjugio*. Tres autem status circa capacitatem in hærede observandos sistit, statum institutionis, ubi de *Imagine Dei*; destitutionis, ubi de *Peccato* in genere, & speciatim de peccato originali ac ejus imputatione; restitutionis, ubi de *ordine salutis nostræ* deque *Gratia Dei sufficiente & abundante* differit. Ad testes Testamentarios delatus, inter hos *Ecclesiam* quoque nominat, cumque testari nonnunquam idem sit ac a præcone pronunciari, idcirco locum de *Ministerio Ecclesiastico* heic excutit, cui doctrinam de *Clave solvente & ligante* adjungit. Causam moventem internam apud quemvis Testatorem benignam esse ipsius voluntatem monstrat, ac proin de *Voluntate Dei homines salvandi* agit, Testamenta vim legum obtinere ubi monuit, mox de *Lege Dei* tum generatim, tum sigillatim de naturali, morali, ceremoniali & forensi differit. Inter cognata & adjuncta Testamentorum primo loco examinandam sumit Legitimam, eamque trahit ad *Gratiam Dei universalem*; dehinc Præcipuum sive Prælegatum adducit, & exinde ansam capit celebrandi *Gratiam Dei specialem*, quæ in actionibus ad nostram salutem attentibus

nentibus se exerit. Legatum, fideicommissum, five hæreditatem fideicommissariam applicat ad *Dona tum administrantia, tum sanctificantia*, Christo, ut ea inter homines distribueret, concredita. Executores Testamenti vocat *Angelos & Magistratum Politicum*, deque hoc non minus ac de illis fuse commentatur. Inter conditiones Testamentarias primum agit de *Pœnitentia*, mox de *Fide*, porro de *Cruce & calamitate*, de *Oratione*, de *Unione cum Christo*, ac de *Perseverantia finali*. Subscriptionem, sigilla, & recognitionem Testamenti ita ad suam allegoriam prosequendam huc allegat, ut sub isto involucro doctrinam de *Sacramentis* qua veteris qua novi fœderis insinuet. Nec contrariorum & cum Testamento pugnantium obliviscitur, qualia præteritio, cujus occasione in *Reprobationem negativam, seu non-electionem* Reformatorum inquirat; exhæredatio, cum qua justam *damnatorum rejectionem* comparat, ejusque causam *incredulitatem finalem* esse innuit. Infirmationem in Testamento divino nullum habere locum agnoscit; de querela tamen, quam vocant, inofficiosi Testamenti, ex parte damnatorum ex Sap. V. quid sentiendum sit, explanat. Quibus ita expositis, mox tria tempora circa Testamentum hoc consideranda esse ait, tempus nimirum Testamenti constituti, mortis testatoris, & quando aditur hæreditas. Ad primum tempus refert opera tum antefecularia, atque huc doctrinam de *Prædestinatione*; tum secularia, atque huc articulum de *Creatione*, deque *Statu Angelorum partim bonorum, partim malorum*, de *Anima quoque hominis ejusque corpore*; articulum item de *Providentia*, cui disquisitionem de *termino vitæ*, de τὸν Θεῖον, de *fato*, de *ominibus, signis, indiciis, conjecturis, instinctu, fortuna, casu, sortilegio* subnectit. Hæredes cum ad cernendam hæreditatem invitare fas sit, *Vocationem* ad gratiam & gloriam heic uberius describit. De facultate peregrinum ad hæreditatem adeundam habilem efficiendi & substituendi, penes testatorem reperiunda ubi loquitur, de *Conversione* hominis doctrinam inferit, & ab ea ad *Justificationis* atque *Renovationis* contemplationem progreditur, simulque ob materiarum convenientiam de *bonis* renatorum *Operibus* (inter quæ præcipuum quoque sit *scandali* evitatio,) sua meletemata exhibet. Tempus mortis testatoris ad mortem Christi trahit, quæ cum ipsius *Incarnationem* præsupponat, de hac

non minus ac aliis ad *Christologiam* universam pertinentibus plene atque accurate suos edocet. Ad tempus denique, quando aditur hæreditas, delatus, quatuor Novissima introducit, *Mortem* putam naturalem, *extremum Judicium*, *Vitam æternam*, & *infernales Cruciatu*. Mortem tamen excipit *Resurrectio*, & cum judicio extremo conjungitur *Anti-Christi* prolixè simul heic descripti deletio, *Seculique tandem consummatio*.

OPUSCULES POSTHUMES &c. i. e.

OPUSCULA POSTHUMA MENJOTI, CONSILIARII ET MEDICI ordinarii regii Parisiensis.

Amstelodami apud Henr. Desbordes, 1697. in 4. Alph. 2. plag. 10.

Auctor libri hujus, quem non postremo inter Medicos ponendum loco postulat Editor, varia de diversis rebus chartæ inscripta ad amicum in Belgium misit, ut illa typis describi curaret. Mortuus vero ante Auctor, quam liber lucem videre posset, fatoque hinc prohibitus fuit, quo minus conata sua in effectum deduceret. Amicus interim, cui rem omnem commiserat, illa cum Nostro sepulta noluit, sed officio atque amori, quo in eum ferebatur, satisfactorius, excudi jussit, tituloque *Opusculorum posthumorum* insignivit. Ordine, quem Auctor, antequam fatis concessit, præscripserat, servato, Editor opuscula exhibet in duas divisa partes, quarum altera res physica & medica illustratur, altera examinantur res ad sacra & religionem spectantes. Quædam speciminis loco delibabimus. Inter alia in lactis materiam studiose inquirit, num sanguis, an chylus pro ea haberi debeat. Veteribus assensum suum, qui sanguinem materiam lactis crediderunt, præbere haud dubitat, quod mammis adductus intra harum glandulas fecernatur, & in earum alveos lactiferos deponatur. Confirmatur in hoc, quod nutrices Parisienses testentur, tantam fere lactis copiam, quæ respondeat solenni fluxui menstruo, e mammis exprimi; imo nullo mensium fluxu nisi rarissime vexari foeminas, quam diu operam dant infanti lactando. Rationes, quæ contrariæ opinioni magis favent, adducit, debilitatisque convincit. Literis porro ad Dn. Puerari exaratis significat, theses, quas ipse de elementis ediderat, sibi multum præbuisse gaudii, quod sententiam Cartesii, quam alii mordicus

cus defendere, alii nimium averfari ftudeant, terfe nitideque explicarent; in eo facile ipfi adftipulans, Philofophiam Cartesianam, fatis ingeniofam videri, cum veritate vero nullo modo congruere. Dolet bona fide Nofter, plurimos, fcriptis Cartefii ante perlectis, quam iudicium cum ætate accessiffet, fibi ipsis imponere; hinc contemptui habendo negligendoque veteres, ex quibus tamen vera folidaque fcientiæ fundamenta hauriantur. In Epiftola denique plane diverfa & ad alium fcripta, omnia illa, quæ de indivifibilitate materiæ, vacuo, lumine Solis, & beftiis fenfuum expertibus, a Cartefio hæctenus oftensa ingeniofe funt, vanis fuperftructa rationibus, falfitatis arguere haud ambigit. Etenim falso principio innixum, quod quantum nequeat confiftere ex non quantis, ac omne quantum fit extenfum atque idcirco femper divifibile, in errorem lapfam fuiffe, ut fibi perfuaderet, materiam in infinitum divifibilem effe, haud miratur. Interim principium divifibilitatis haud extenfionem ftatui poffe, fed juxtapofitionem plurium partium declarat, ex quibus conflatum corpus in partes iterum, quibus fuam originem debet, facile poffit dirimi; concludens, atomos Democriti, quod omnis compositionis expertes funt, non poffe naturali modo fecari. Cum de vacuo quæritur, etfi largiri velit Cartesianis, particulas materiæ subtilis dividi poffe in infinitum, rapidoque ac fempiterno agitari motu; necdum tamen adduci poffe Nofter, quin perfuafum habeat particulas non poffe non diverfimode effe figuratas, adeoque poffe earum commixtionem fpatiola inter eas vacua relinqui. Quæ de lumine Solis habent, quod eo demum tempore, quo anima noftra fenfit globulorum aeris compressionem, ab impulfu subtilis materiæ Solem constituentis natam, lumen jure appellari poffit, pernegat Nofter, monftrando, quæ hinc fequatur, pofitionem incongruam, quod lumen ante creatum hominem non fuiffet; quam S. Scripturæ verbis e diametro contrariari, nemo non facile confpicit. Denique animalia bruta puras dici poffe machinas fenfibusque deftitui negat, cum & iis organa fenfuum, oculi, aures, nares &c. a Deo concessa non alium in finem fuerint, quam ut beneficio illorum anima corporea fenfiret.

Alteram partem hujus Collectionis quod attinet, ea quæ ad fidem & religionem, controverfiasque imprimis pertinent, Opuscula

- illa complectitur. In quibus utut exquisitum illud, quo Theologi in hujusmodi argumentis versari solent, studium desiderari, facile largiamur; haud pauca tamen in iis deprehendimus, quæ & prodesse & delectare, & ut melius quam de plerorumque Medicorum religione, vulgus solet, de Auctoris pietate feramus judicium, persuadere queant.
- P. 212. Digna inter alia eo sunt illa, quibus *Ludovicum Molineum* Londinensem Medicum, qui in *Paranesi* sua perquam absconam de excommunicatione ecclesiastica proponere ausus fuerat sententiam, ad meliorem viam reducere conatus est. Ejus nimirum exercitium Pastoribus Ecclesiæ, quorum scilicet officium sola verbi prædicatione & administratione sacramentorum absolvatur, ille abjudicaverat. Cum autem periculo non careat, impœnitentes infamium flagitiorum reos in Ecclesiæ communionem retineri, Principum vel constitutorum ab iis Magistratum esse voluerat, excommunicationis vibrare fulmina. Verum hanc sententiam variis argumentis parum tutam Menjotus noster esse evincens, eam potius tuetur, quæ maximi nominis Reformatæ Ecclesiæ Doctoribus sese probavit, toti fidelium particularis cujusque Ecclesiæ corpori potestatem illam reservari cupiens. Ministrorum Ecclesiæ vocandorum jus ad totam Ecclesiam, non ad *πρεσβυτέρους* sive Seniores aut Consistoria tantum pertinere, occasione controversiarum quarundam ea de re in Ecclesia Protestantium apud Parisios ortarum, & Scripturæ autoritate, & constanti Ecclesiarum Reformatarum in cæteris Galliæ partibus praxi, & præstantissimorum Doctorum consensu, imo & antiquioris Ecclesiæ exemplo assertum ivit.
- P. 248. Atque ut certior huic sententiæ constaret veritas, argumenta quoque solícite confutavit, quibus nitebantur ii, quorum animos contraria occupaverat opinio. Ex iis primum, ejusque solutionem attingere, abs re non judicavimus, eo quod doceat nos nonnulla non adeo forsitan omnibus nota. Scilicet superiori seculo condemnatam jam esse *Menjoti* nostri sententiam in *Morellio* quodam, adversæ partis patroni objecerant, cujus librum de *Disciplina Ecclesiastica* sub examine non tantum dissimulato nomine *Th. Beza*, in libro cui titulum fecerat *Confirmatio Disciplina Ecclesiastica Ecclesiarum Reformatarum in Gallia* revocaverit, sed gravi etiam censura notaverit Synodus nationalis anno superioris seculi 62 Aureliis celebrata: quæ etiam a sacra Cœna *Morellium* ob librum istum abstinere jussit. Quod
- utut

utut ob errores Anabaptisticae confusioni & Independentismo faventes potissimum factum esse Noster observet; negare tamen non potest, hanc ipsam quoque, quam nunc tuetur, in eo sententiam expresse condemnatam fuisse. Verum in ista reformationis infantia, tyrannici spiritus reliquias in Doctoribus Reformatis agnoscere non veretur: nisi potius Synodi decretum ob certas temporum circumstantias sancitum, Hierosolymitani Concilii decretis quibusdam (Act. XV, 20.) sit comparandum. Et hoc quidem eo magis probabile ei videtur, quod illo jam tempore maximi Doctores, & ipse etiam *Calvinus*, non Synodi illius sententiam, sed eam quam ipse defendendam suscepit, defenderint: unde & nullo idoneo argumento *Beza* adscribi librum contra *Morellum* publicatum statuit. Quod Petrum armata manu iis, qui, ut Christum caperent, ablegati fuerant, resistere parantem, non prævenerit severa admonitione Salvator, ideo factum esse statuit alicubi celebris Reformatæ Ecclesiæ Doctor *Jurius*, ut licitum esse ostenderet, arma contra magistratum pro Christo & religione arripere. *Meldensis* contra *Episcopi* sententia est, propterea id factum esse, ut nasceretur hostibus Christi occasio, eum tanquam criminis læsæ majestatis reum *inter maleficos* secundum Prophetæ effatum *referendi*. Utramque sententiam tanquam periculosam & circumstantiis Evangelicæ historiæ parum congruam *Menjotus* confutat, nullam aliam causam, quam ut locus esset miraculo in *Malcho* patrando, subesse persuasum habens. Silentio plane prætereundæ non sunt observationes ad Commentarium ejusdem *Meldensis Episcopi* in Apocalypsin S. Johannis, quas inter præcipua dubio procul illa est, qua confutat sententiam ejus de ruina Babylonis, utpote cui maximam partem superstructa est tota libri illius a *Præsule Meldensi* instituta explicatio. Per eam scilicet nihil aliud, quam Romanæ urbis evastationem ab *Alarico* factam intelligendam esse ille statuit. Sed eam sententiam duobus potissimum argumentis Noster refellit, quorum primum est, quod Gentilismo eo tempore Roma addicta amplius non fuerit, adeoque nec Babylon exstiterit: alterum, quod destructa penitus non fuerit, id quod Babyloni tamen eventurum esse, Apocalypsis aperte testatur. Agmen inter hæc opuscula claudit formula adjurationis religionis Protestantium, ex *Episcopi Meldensis Doctrina Ecclesiæ Catholicæ*

p. 272.

p. 280.

p. 417.

ca concinnata, cujus nullus alius est finis quam ostendere, talem ab eo repræsentari Ecclesiæ Romanæ fidem, qualem nemo alius unquam illius Ecclesiæ Doctor agnoverit; verumque adeo de eo libro Archi-Episcopi Parisiensis Doctorumque Sorbonæ & aliorum iudicium fuisse, qui ita a *Meldensi Præsule* proponi censuerint Romanæ Ecclesiæ doctrinam, ac si puderet illum Catholicæ fidei nude, & sincere ob oculos positæ. Antequam autem finem de posthumis hisce *Menjoti* opusculis loquendi faciamus, non possumus non monere oppido, multa in iis etiam haberi ad Virorum illustrium operumque eorum cognitionem pertinentia. Huc referas licet *Huetii* querelas in Epistola ad *Menjotum* effusas, quibus fratrum ignorantia quorundam prosequitur iudicium quod de elegantissimo ejus libro, quo *Concordiam Rationis & Fidei* docuit, tulerant, religionem Christianam cum Gentilium fabulis ab eo contendit acriter reprehendentes. Eundem *Huetium* ut de concordia inter Protestantes & Pontificios ineunda aliquid commentari aggredere-
 tur, *Menjotus* monuerat, atque idem alios maximi nominis inter Protestantes, exteros potissimum, ab eo exegisse, ex responsoriis *Huetii* litteris patet, qui successu non destitutum iri tale opus inter Protestantes, polliciti fuerint. Verum non audere se tali operi admove-
 vere manum ait, quod Romanensium Doctorum animos ita sciat esse comparatos, ut de concordia ineunda spei admodum exiguæ locum relinquere videantur. De *Edmundi Albertini de Sacramento Eucharistiæ* opere, mirabilis *Pellissonii* iudicii hic quoque meminisse, abs re forsan haud fuerit: scilicet ei se unice debere, non *Bellarmini* aut *Perronii* scriptis, quod Ecclesiæ Romanæ nomen dederit. Verum cum *Pellissonius* modum, quo armis *Albertini* contra Protestantes utiliceat, edocere ausus non fuerit, & liber etiam ille integris septem ante *Pellissonii* ab Ecclesia Reformata discessum lustris in lucem editus, sero adeo & non antea id in eo effecerit, merito *Menjotus* epicrisin suam illo Satyrici expressisse videtur: *credat Judeus Apella, non ego*. Colophonis denique loco addere liceat, quæ de *Justi Lipsii* morte & ultimis verbis refert. Scilicet eum, cum fato suo vicinus jam esset, iussisse ait, ut toga, qua in morbo utebatur, e pellibus mustelinis confecta, sibi detraheretur, & ad quandam B. Virginis deferretur imaginem,
 devoti

devoti in eam animi tessera : quam etiam, utut necessariam valde ægroto & indigo redderet maxime tum sævientis hyemis tempestas, læti acceperint imaginis illius custodes sacrificuli, B. Matris favorem illius nomine pro gratissimo dono ei polliciti. Quo ille mirum in modum recreatus, paulo post verba illa, *nunc dimittis servum tuum DOMINA*, pariter ac animam exspiraverit.

MARTINI LISTER CONCHYLIIORUM BIVALVIUM UTRIUSQUE Aquæ Exercitatio Anatomica Tertia. Huic accedit Dissertatio Medicinalis de Calculo Humano.

Londini, sumptibus Autoris, A. 1696. in 4.

Constat plag. 30. & Fig. æn. Tab. 9.

Quamvis nobilissimus Autor in *Historia Conchyliorum* a nobis in *Supplem. Tom. 2. Sect. 5. p. 248.* commemorata, primum Cochleas terrestres, hinc Testacea fluviatilia, tum Bivalvia marina, ac denique Buccina marina, delineari curaverit; pro Anatomia tamen eorundem curiosius evolvenda, postquam hætenus in *Exercitatione prima* A. 1695. mense Jul. p. 316 recensita de terrestribus Cochleis, in *altera* verò *Supplem. Tom. 3. Sect. 2. p. 85.* exhibita de Buccinis fluviatilibus pariter atque marinis egit, Bivalvia Conchyilia utriusque aquæ in *Exercitatione ultima*, quæ hic sistitur, exacte voluit designare, quod in talibus aliis partium ordo aliaque viscerum scena exhiberi videretur. Scilicet ex Bivalvibus fluviatilibus *Musculorum* nonnullorum, ex marinis autem *Pectunculi striati vulgaris*, *Tellina*, *Chama*, *Mytuli*, *Ostrea*, *Pholadis*, *Conchæ anatiferæ*, & *Balani* dissectionem Autor celeberrimus tradens, in *Musculis*, præter duplex ligamentorum sive musculorum par, ad testarum aperturam & clausuram faciens atque margaritas involvens, itemque membranas quasdam externas, molles admodum laxasque, totum fere animal investientes ac utrique valvæ intrinsecus adnectentes, talem partium seriem annotat, ut pes carinatus omnium sit extimus in mediis branchiis eminens, hunc autem venter excipiat, in quo tamen os, meconiumque supremam ejus partem, infimam autem ovarium & genitalia occupent, ast retro ad cardinem maxime vitalia instrumenta in tuto latitent, hepar nempe præcordiale & cor ipsum, pericardio inhærens apiceque caput animalis sursum spectans, adeoque natu-

ræ ordo in ejusmodi animalibus, dudum observante *Aristotele*, inversus quodammodo habeatur. Quod Bivalvium autem marinarum anatomen concernit, in *Pectunculo* pariter *striato vulgari* pedem vomere quasi instructum, duo ligamentorum sive musculorum paria testas aperientia & claudentia, membranas extimas tota viscera & branchias involventes ac in crassiore seu musculosam fimbriam desinentes, tracheas duas in ima fimbriæ istius parte positas & quatuor branchiis interioribus continuatas, aquam alte ejaculari valentes, os cum duabus auriculis, stomachum, intestina, meconium, atque sub hoc stylum quendam teretem & crystallinum, generationis denique instrumenta in ventre, ac in dorso pericardium cum contento corde, fere circinato, describit. Saltem in *Tellina fasciata* peculiariter branchias dentibus sive radiis rariis & evidentibus admodum distinctas, ac in superiori pedis carinati, multum extensi, parte penis vestigium latescens, in *Chama* vero *fusca striis tenuissimis donata*, duas tracheas, aquæ itidem & aeris ejaculationi inservientes, ad digiti circiter longitudinem exeri posse, inque media pedis rectoris planta velut penem quendam exire, atque apicem cordis, ad medium deorsum inter duo ligamenta protensi & figura conica præditi, deorsum vergere, observat. Equidem *Mytuli* dissectionem cum primis ab *Antonio de Heide* ac *Leeuwenhoekio*, *Ostreis* anatomen a *Willisio*, ac *Balani vulgari* descriptionem a *Leeuwenhoekio* mutuo petit, circa *Ostreas* tamen & *Mytulos* alia quoque addit, ab Autoribus laudatis penitus neglecta. Sic cor *Mytuli*, de quo altum apud *Heide* silentium, pinnatum sive biventre indigitat, sub ipso cardine inter duo ligamenta ad dorsum tali ratione extensum, ut altero sui extremo ad tubulum aereum, ubi in branchias dividitur, tendat, altero vero sursum ad caput & papaver procedat, dum pinnæ utrinque a latere suis membranis alligantur, totum autem pericardio, i. e. tenui membrana late & laxè diffusa pellucidaque continetur. In *Ostreis* vero, caput liberum obtinentibus, branchias veras a musculis circularibus sive extimis, branchiarum nomine itidem a *Willisio* insignitis, accurate distinguit, earumque usum æque ac in universis Bivalvibus triplicem exponit, quasi illæ non solum respirationi, sed & victui assumendo ac foeturae nutriendæ videantur litare, cum branchiæ in *Ostreis* pelagicis fe-

re albicent, in Ostreis autem cœno littorali virescenti servatis ipsæ virescant, hinc subtiliorem seminis a maribus Ostrearum effusi partem excipiant, exceptamque ad ova, branchiis adposita & imprægnanda, deferant. Ostreis quippe, Pectunculis & Musculis fluviatilibus distinctum attribuit sexum, Musculos autem marinos seu Mytulos androgynos suspicatur. Verum *Pholadis alte striate* sectionem porro suscipiens, testas hujus non tres, sicut olim, sed quinque potius enumerat, quarum duæ potiores & majusculæ laterales perinde ac in cæteris biforibus existant, duæ autem minutæ, dorsales, latiusculæ, contrario situ positæ, ac quinta denique augusta & longissima infra cardinem protendatur. Quibus testis asperitatem mirandam vel ideo reputat convenientem, ut veluti lima quadam saxa perterebrare, cavernulasque in iis pro ratione incrementi sui ampliare & dilatare queant; prout virtutis hujus roborandæ gratia, huic animalium generi, præter ligamenta duplicia musculoſa, cum reliquis Bivalvibus communia, testaceæ quoque apophyses quædam, longiusculæ & cavæ sint concessæ, costarum instar ad cardinem intus dispositæ, ac testis validius circumagendis perquam accommodatæ. Inter alias partes ab inferiori testarum extremitate ingentem a Pholade exeri tubum trachealem, ipsa concha multo longiorem, crassum admodum & tantum non cartilagosum juxtaque apicem bifidum commemorat, cor autem tanquam e vesiculis conflatum & intestino recto stabilimenti loco firmiter adaptatum comparere. *Concharum* denique *Anatiferarum* testas & numero & dispositione cum Pholadum easdem subinnuens, de cirris istis, qui solent exeri, nihil certi determinat, pro pede autem in iis pediculum quendam mirabilem e duplici membrana contextum, totaque viscera purpurea, si meconium ex purpura nigricans & generationis organa albicantia, ex divaricatione consueta facile dignoscenda excipias, ostendit.

De cætero quemadmodum sectionibus Conchyliorum Bivalvium hætenus lustratis *Auctarii* vice nonnulla præmittit, non modo Exercitationes duas priores de Cochlea terrestri, fluviatili, ac Lolliginis Anatome, verum hanc ipsam quoque Exercitationem tertiam quoad Pectines & Mytulos concernentia: ita *Coronidis* loco aliquot Disputationum capita circa partes enarratas suborta, v. g. de

Automatis five sponte ortis, de Testis Conchyliorum, Margaritis ac Calce & Sale testarum crematarum, de Aquis quibusdam medicatis Anglicanis, de Nitro Veterum, de Tincal five Borrace, de Pulverum testaceorum usu medico, de Petrificatione, &c. subjicit. Primo nempe Bivalvia non minus, quam reliqua insecta, Automatum seu sponte ortorum numero eximit, quod sexus discrimen in iisdem, falso ab Aristotele & Galeno negatum, ad oculum valeat monstrari, ac animalia convenientius a Poetis, quam a Philosophis fingantur Automata, licet de modo & tempore coeundi nihil adhuc certi constet; prout nec ratio generationis in universum omnis patefcat, nondumque satis intelligatur, quid vel mas ipse in generatione efficiat. *Leeuwenhoekio* namque & aliis, qui a vermiculis, femini masculino innatantibus, solum generationis cum effectum tum materiam hodie deducunt, plura adhuc problemata enodanda superesse, v. g. cur ova foeminae dentur? cur a galli femine, animalculis destituto, multa ova uno congressu foecundentur? cur insectorum plerorumque ova ipso coitu adulta sint & partui apta? imo cum in aliquibus nulla coitio requiratur ad ova foecundanda, sed tantum feminae adpersio, an sic animalculis commodior sit ingressus in ova duriuscula? cur animalcula in ovibus nullibi, ne puncto quidem vitelli, reperiantur? cur in uniparis & participaris animalibus aequae numerosa existant ista animalcula in femine masculino, ac in multiparis? quorsum haec perditio? &c. Vermiculos autem in femine masculino microscopii adjumento detectos, animalcula sui generis videri, in humore feminali, utpote multum diuque accumulari solito, copiosissime ideo forsitan prognata, ut animantes partim ad coitum ardentius excitarent, partim tenuissimos ductus feminales, quos in concubitu transeunt, confertim titillando majori voluptate perfunderent, quoniam pereunte coeundi voluptate aut femine involuntarie absque titillatione effluentem, v. g. in gonorrhoea virulenta, ejusmodi etiam animalculorum proventus cessat. Hinc ad Conchyliorum testas atque margaritas accedens, fabricam illarum a *Stenone* & *Leeuwenhoekio* exhibitam approbat, saltem materiam earundem duplicem, i. e. e succo vitali & lapideo permixtam ac plurimis membranis lamellatim dispositis inclusam statuminat; hasce vero five margaritas, in senescentibus tantum aut alias morbidis conchyliis

circa capita musculorum valvas claudentium provenientes, sola figura a testis ipsis discrepare, cum *Stenone* itidem asserit, rationem cum primis a coloris utrobique identitate desumens, ac Medicos idcirco redarguens, qui pulverem testarum margaritis substituere videntur. Sed cum testæ crudæ lapidis quandam naturam referre, merito visæ fuerint veteribus, earundem porro cum lapide convenientiam, tum e calce præstantissima, quæ e conchyliis combustis paratur, quam e sale, cum lapidis calcarii sale prorsus coincidente, explanat, simulque lapidis & salis calcarii in aquis medicatis existentiam, in *Tractatu de Fontibus Angliæ medicatis* propugnata, novis experimentis confirmat. Imo quia Nitrum veterum, a Sale Petræ hodierno omnino diversum, duplicis generis a *Plinio* recensetur, urinosum alterum & in aere facile resolubile, alterum lapideum, amarulentum & candidum, hoc ultimum Sali calcario annumerat, figuram novi cujusdam Salis fossilis viscosi, Tincal appellati, ac depurati Borracis Veneti nomine venientis designans, usumque pulverum testaceorum ad ventriculi concoctionem, sola attritione haud absolvendam, proficuum declarans. Ubi demum petrificationis rationem salibus appropriatis, cum convenientibus particulis lapideis commixtis, nec ab aqua amplius solvi aptis, adjudicavit, quæstionem in specie de Conchitis seu veris lapidibus ad imaginem concharum figuratis, an tales petrificationis vera sint soboles, ventilat. Exactiori tamen hujus solutione amicissimo suo *D. Floid* relicta, Testarum fossilium tria solum genera a *Stenone* in *Tr. de Solido intra Solidum*, minus accurate exponi notat, quod tertium genus incertum videatur, quartum vero quintumque addendum, umbræ putæ Conchyliorum sive simulacra horum Pyriti fissili aliquando impressa, atque Conchitæ in hominis interdum visceribus ex multorum allegatorum Autorum observatione occurrentes, ab ipso prorsus negligantur. Ne quis autem dubitet, Conchitas in terra, saxi & ipsis animalium corporibus, sola materiæ lapideæ coalitione, in morem crystallorum posse figurari, e multis lapidibus perpetuæ figuræ sponteque concretis, terrigenas illas Columnas sive Astroitas novæ figuræ, ad litus maris Scotici quæ cernuntur, ac in *Transactionib. Philos. Anglic. N. 212.* prolixius describuntur, paucis memorat.

Tandem in *Medicinali* quoque *Dissertatione* ob affinitatem,

quæ *Calculo* cum testis Conchyliorum intercedit, annexa, genesin Calculi, tanquam producti vere lapidosi, sali ac lapidi calcario, (in calculis crematis microscopio detectis) & interdum metallo ferreo, (magnetis ope ex uftis calculis coram Societate Regia extracto,) cum quibuslibet corporis humoribus, in plerisque viscerum ductibus excretoriis, maxime in renibus atque vesica, concrefcantibus fert acceptam. Remedia calculum expellentia, postquam diagnosin hujus & prognosin cum indicationibus generalibus tradidit, itemque aliquot calculosorum curationes, & in sexagenario dissecto renem dextrum immensæ magnitudinis cancrosum, quinquaginta uncias adæquantem atque plurimos calculos exiguos continentem enarravit, ad quatuor revocat classes. In prima & præcipua ex infectis penem Testudinis viridis tostum, Margaritas, Conchyliorum testas, crudas pariter ac uftas, Millepedes, Scorpiones, Cantharides, Lumbricos terrestres, Cochiniliam, Apes, Formicarum nascentium cineres, Sericum ejusque spiritum destillatum, apud Anglos nomine Guttarum Goddardianarum venientem &c. commendat. In altera autem ex animalibus ossa cremata in capite Tuberonis, Aselli piscis, similitumque, Tunicas interiores ventriculi Gallinæ, stercus hujus album ac cortices ovorum adustos; quemadmodum in tertia classe ex herbis diureticis Legumina, cum primis Ciceres rubros, item Terebinthinam, Balsamum Judaicum, Peruvianum, Copayvæ, Tartarum, Succum Limonum, Amygdalas amaras &c. extollit. In ultima denique classe ex mineralibus Corallium, Lapidem Judaicum, Nitrum veterum, Spiritus acidus Salis, Vitrioli &c. Sal Prunellæ, Mercurium dulcem & Aquas medicatas decantat; ab usu tamen Aquarum harum uberiori eos, qui tono renum & vesicæ labefactato, adeoque dispositione gaudent, qua ipsæ ejusmodi aquæ in calculum concrefcant, sedulo jubet abstinere.

JUSTIFICATION DE LA DOCTRINE DU SIEUR ELIE SAURIN &c.

i. e.

VINDICIÆ DOCTRINÆ ELIÆ SAURINI, ECCLESIAE FLANDRO-GALLICÆ ULTRAJECTINÆ PASTORIS CONTRA DUOS PETRI JURII LIBELLOS.

Ultrajecti apud Ant. Schouten, 1697. 8. Alph. i. pl. 14.

PRodit denuo in aciem adversus Jurium Elias Saurinus, objecta sibi

fibi in duobus libellis discussurus. Cum autem Jurius id potissimum agat, ut Saurinum erroris profani in doctrina de S. S. Trinitate convincat, aut saltem in hoc capite eum suspectum reddat, hic quidem suarum partium esse arbitratus est, summa ope istam a se amoliri suspensionem. Hunc in finem suam de Trinitate sententiam in præfatione satis prolixè & perspicue edisserit, nec aliam menti suæ sedere, quam ibidem eloquitur, sancte testatur, eandemque contra infaustos Socini alumnos, eorumque frivolas cavillationes, pro viribus munit.

Hiscè ita præmissis, pugnam capessit. Duos autem Jurius contra Saurinum edidit libellos, quos hic sibi confutandos sumsit. Unus titulus est: *Idée des Sentimens de Mr. Saurin sur les Mysteres de la Trinité & de l' Incarnation*; alteri: *La Religion du Latitudinaire*. Hunc mense Februario hujus anni jam exhibuimus: ille ad nos nondum pervenit. Interim Saurinus testatur, & ejus quoque responsio docet, brevius solum & velut in summa quadam in eo tractari, quæ in altera commentatione fusius deducuntur.

Primum principium, ut vocat, hæreticum, cui Saurini Theologiam inniti Jurius contendit, hoc est, quod universalis Ecclesiæ testimonium parum curet, istudque infringat, insuper habita regula Vincentii Lerinensis, qua istud verum esse pronunciat, quod omnes Christiani, præsertim omnes Ecclesiæ Doctores, ubique & semper verum esse crediderunt. Regerit ad hoc Saurinus, se omnino docuisse, regulam Vincentii triplicem admittere sensum: in primo & secundo eandem veram quidem, sed nullius usus esse, cum talis consensus, cui tuto inniti queamus, haberi non possit: in tertio eandem quidem locum habere posse, minus rectè autem pro fidei quodam principio venditari; cum consensus plurium aut plerorumque Christianorum, præsertim Ecclesiæ Doctorum, magnum quidem momentum habeat, neutiquam autem instar demonstrationis sit, aut principii rectè sustineat vicem. Negat itaque, mentem suam a Juriò rectè referri, quando dixit, Saurinum negare verum esse, quod omnes Christiani, omnesque Ecclesiæ Doctores semper & ubique docuerunt: nunquam enim sibi hoc venisse in mentem. Id quidem se docuisse, talem consensum universalem omnium Christianorum haberi non posse: quod si autem haberi possit, omnino

Part. I.
n. I.

istud, in quo consentiunt, pro vero agnoscere se profitetur. Ut autem demonstraret Saurinus, frustra ad talem consensum provocari, Patres minime errorum esse immunes dixerat: hinc nova Jurio enata accusatio. Sed nihil se de Patribus effatum esse, quod non Dalaëus & Claudius docuerint, Saurinus asserit; simul tamen addit, si quis conculcatæ Patrum auctoritatis reus peragi possit, eum Jurium esse, qui illis pro lubitu gravissimos turpissimosque, in rebus maxime arduis, ipsaque doctrina de Trinitate, æqualitate personarum Divinarum, immutabilitate Dei &c. imputet errores. Cum primis de Patribus Ante-Nicænis Saurinus profitetur, eos a se pro orthodoxis haberi: tantum vero abesse, ut Sabellianismi eos accusaverit (ut quidem Jurius contendit,) ut potius existimet nonnullos, studio evitandi Sabellii errorem, ultra quam decet in contrariam partem provectoros esse, & ad Arrianismum proxime accessisse. Sed quod ad eos attinet, qui post concilium Nicænum vixerunt, aut huic concilio interfuerunt, non abnuit, sua opinione a Tritheismi errore eos liberari non posse. Non quidem asserere audet, hunc errorem illorum mentibus infedis; sed tamen in eorum scriptis ejusmodi occurrere ait documenta & loquendi formulas, quæ eidem palam faveant. Quod ut evincat, negat de horum Doctorum sententia e Symbolo Nicæno judicandum esse, cum hoc satis accurate quidem & clare Arrianorum, quibus oppositum est, errorem, non autem Tritheismum rejiciat; sed ex eorum scriptis, præsertim quibus aliorum sententias impugnarunt, & suam adeo mentem fusius magisque perspicue explicarunt. Præterea satis notum esse putat, Doctores, qui concilii Nicæni auctoritatem admiserunt, unam essentiam in tribus hypostasibus, ut Græci loquuntur, aut unam essentiam & hypostasim in tribus personis, ut Latini dicere malebant, adorasse: per *ἁπλοῦς* autem sive essentiam eos intellexisse naturam, quæ ut species pluribus individuis inest: Græcos autem per *ὑπόστασις*, & Latinos voce personæ, naturam singularem sive individuum designasse; quod quidem illorum Tritheismum, judice Saurino, satis aperte arguit. Atque hæc ita se habere, quam plurimis ipsius Athanasii, Gregorii Nazianzeni, & Augustini testimoniis se probare posse profitetur. Hæc pluribus exequitur, ut in ejusmodi scribendi genere fieri assolet; mox verba sua a Jurio non recte intellecta,

lecta, aut allegata, eadem quandoque depravata conqueritur; mox suam sententiam rectam esse contendit, aut Jurium idem sentire, probat; mox sequelatum nexum desiderat. Sic ex eo, quod asserit, & concessit, Patres Nicænos, & qui post concilium istud vixerunt, a Tritheismo prope abfuisse, negat sequi, quod Jurius inde colligit, doctrinam de Trinitate esse hæresin Tritheitarum: namque istos Ecclesiæ Doctores veram de Trinitate doctrinam tenuisse, id quidem esse, quod abnuat, iterum inculcat.

Alterum principium erroneum Saurini Jurius hoc esse contendit, quod terminos, qui in Scriptura non leguntur, ut *Trinitatis, personæ, essentiæ, hypostaseos, unionis hypostatica & personalis, incarnationis, generationis & processions &c.* rejiciat. Respondet Saurinus, se de voce *personæ* similibusve ita sentire, eas non nisi per analogiam Deo a Theologis tribui, aut tribui posse. Hoc maxime verum esse de iis vocibus, quæ proprie acceptæ imperfectionem quandam involvunt, uti sunt generatio, spiratio, processio, circumincessio, quippe quæ motum, divisionem, aut tale quid, quod corporibus proprium est, & adeo de Deo non sine scelere cogitari potest, connotant. Notat hic velut in transitu Jurium, quod dixerit, creaturas esse emanationes essentiæ Divinæ, & ex ea egredi; id quod ex Spinozæ schola cum hausisse ait. De voce *personæ* porro docet, eam proprie nil aliud significare, quam naturam singularem, aut substantiam singularem intelligentem, completam, & quæ non est conjuncta cum alia substantia ad totum aliquod constituendum. Nec aliam fere ideam *personæ* Theologorum mentibus obversari, cum de Trinitate verba non faciunt, fidenter asserit. Nec aliud quid, eo iudice, cogitarent, aut mente conciperent, ad hoc mysterium accedentes, nisi res ipsa significationem hujus termini mutare eos cogeret. Etenim si eodem modo tres in Divinitate personas admitterent, quo ceteroquin tres personas cogitant, non possent quoque non tres sibi fingere Deos. Evidenter itaque hinc sequi putat, vocem *personæ* per analogiam solum de personis Trinitatis adhiberi. Nimirum denotari ea aliquid reale fatetur, sed hoc quale sit, nec cognosci a quoquam; multo minus exacte verbis exprimi posse. Confirmat hanc suam sententiam autoritate Augustini, qui vocem *personæ* hic ideo adhiberi autumavit, non quod
rem

rem accurate exprimeret, sed ut haberemus tantum aliquid interrogati, quod diceremus. *Cum queritur, inquit, quid tres? magna prorsus inopia humanum laborat eloquium. Dictum tamen est tres persona, non ut illud diceretur, sed ne taceretur.* Hinc nunc porro colligit, hancce similesque voces neutiquam plane rejiciendas esse, cum difficile sit, sine iis Scripturam sacram interpretari; sed quantum fieri potest, Scripturæ sacræ vocibus utendum esse: præterea, si qui forte sint, qui religioni sibi ducant, hisce vocibus istud mysterium exprimere, modo in re ipsa consentiant, neutiquam ideo damnandos, aut erroris arguendos esse. Atque hanc suam sententiam a Reformatæ Ecclesiæ Doctorum placitis non abire, ipsius Calvinii testimonio, quod affert, comprobare annititur. Tandem & istud addit, neutiquam se unquam negasse, voces *hypostaseos, incarnationis, generationis & processions*, in Scriptura S. inveniri, cum cœcum aut rationis expertem esse oporteat, si quis istud negare sustineat; sed cæteris terminis ἀγάρτοις eousque se eos addidisse, ut ostenderet, eos quoque solum per analogiam Numini tribui posse. Ast voces *essentia & unitas essentia* omnino proprie Deo tribui fatetur, Juriumque, quod contrariam sententiam sibi affinxerit, parum cordate se gessisse, conqueritur. Tertium principium, quod in Theologia Saurini ut hæreticum Jurius redarguit, hoc est, quod in rebus fidei nihil nobis credendum sit, nisi quod rectæ rationi nostræ evidenter est conforme, & quod clare atque distincte a nobis est perceptum. Hic citra ambages Saurinus negat, hocce principium a se admitti, aut unquam admissum esse. Provocat ad scripta sua, in quibus non semel hunc errorem, nihil credendum esse, nisi quod clare & distincte percepimus, a se profligatum esse dicit: istud autem sæpius a se adstructum & solide confirmatum addit, in rebus fidei nihil credendum esse, nisi cujus per evidentiam revelationis convicti sumus. Atque hoc esse omnium Protestantium principium asserit.

Hocce labore defunctus Saurinus, sequelas, quas hinc Jurius neçtit, adgreditur. Primo namque hinc infert, Saurinum in Antitrinitariorum militare castris, & doctrinam de Trinitate pro hæresi Tritheitarum habere. Quid ad hoc regerat Saurinus, divinatione haud difficulter assequi licet. Loca ex scriptis suis a Jurio

ut hoc evinceret, adducta, perperam ab eodem allegata conquiritur. Theologos, qui satisfactionem Christi labefactant, a se pro amicis aut fratribus haberi, abnuat: multo magis autem inficiatur, se idem sentire cum Auctore Relationis *de Tabula Socinianismi*. Præterea quando doceat, dogma de Trinitate minus evidens esse, hoc non de evidentia testimonii, sed de evidentia objecti, ut in scholis loqui amant, se intelligere testatur: sic & dum negaverit, Deum proprie generare &c. neutiquam hinc sequi putat, quod Jurius inde infert, ergo figurate generationem & similes actus Deo tribui. Se enim *ἴδι* proprie non opposuisse *ἴδι* figurate, sed *ἴδι* analogice. Tangit etiam quæstionem, quomodo essentia in divinis a personis & a personalitatibus, itemque personæ & personalitates a se invicem differant? commemoratisque Scholasticorum placitis, eam, cum definiri nequeat, rectius silentio involvi pronuntiat. Delabitur hinc iterum, vestigiis Jurii insistens, ad Patres, præsertim eos, qui post Concilium Nicænum vixerunt, horumque Tritheismum, interque multa alia, quæ de iis disputat, hoc quoque observat, in ipso Symbolo Nicæno nonnulla parum commode dicta occurrere, quale & illud esse putat, *Deus de Deo*; quippe qua formula, judice ipso Calvino, aliquis, ut duos Deos cogitet, induci possit. Ultimo autem loco Jurius hoc attulerat, quod Saurinus imagines Trinitatis subinde afferri solitas rejecerit. Non prorsus eas se rejecisse ait, sed hoc solum docuisse, hinc nullum argumentum stringens, aut quod Trinitas personarum in Deo sit, aut quod esse possit, duci posse. Interim & aliis Theologis, quos inter maxime Hermannum Witfium laudat, hasce imagines non adeo placere, observat.

Incarnationem quoque Verbi Saurinum negare, Jurius autumat. Namque quod unionem, qua naturæ in Christo inter se colligatæ sunt, solum pro morali & *παρὰσάλην* habeat, ex ipso Saurino se audivisse denuo testatur, idque jurejurando se confirmare posse, profitetur. *Lis de facto est*. Afferit hoc Jurius; strenue negat Saurinus. Sed addit Jurius rationes, ex scriptis Saurini petitas, iis evicturus, non secus eum sentire. Primo ait, personam a Saurino & Cartesianis nihil aliud quam negationem haberi. Jam absolum esse, si quis dicat negationem carne vestitam. Sed hoc se asseruisse, inficias it Saurinus. Personalitatem in rebus creatis ne-

gationem unionis cum alia natura esse, concedit; aut in divinis se-
cus se rem habere profitetur. Pergit Jurius, Nestorium tamen a
Saurino pro orthodoxo, Cyrillum pro hæretico haberi. Largi-
tur hoc Saurinus. Etenim errorem Nestorianorum non esse im-
putandum ait ipsi Nestorio. Hunc quippe nihil aliud docuisse, quam
in Christo esse duas naturas & unam personam. Per malitiam au-
tem & ignorantiam, aliam sententiam Nestorio affectam esse. Cy-
rillum contra, revera Eutylianorum sententiam fovisse. Hanc ita-
que damnando, neutiquam se orthodoxam sententiam damnare,
ait, quippe a qua Cyrillus fuerit alienus. Atque hoc ita se habe-
re, haud difficulter se probare posse contendit. Quod si Nestori-
us aliquando non satis accurate locutus fuerit, hoc non magis illi
vitio verti posse, quam Gregorio Nazianzeno, Chrysostomo, &
Augustino, qui iisdem sæpius usi sint formulis. De Cyrillo vero
rem dubio carere, cum semper unam solum naturam, & quidem
diserte & citra ambages, Christo tribuat.

Tandem & Pelagianismi Saurinum arguit Jurius. Nullo ju-
re, inquit Saurinus. Verba quæ hunc in finem a Juriis adducta
sunt, nihil ejusmodi indicare, & præterea a Juriis mutilata esse, que-
ritur. Nec enim aliud quid iis se asseruisse, quam talem Deum,
qualem sibi fingat Jurius, qui non etiam sanctus & justus sit, non
Deum, sed ipsum potius Diabolum esse. Atque ejus quidem as-
serti neutiquam se pœnitere ait. A Pyrrhonismo autem prope abes-
se Juriis, dum asseruerit, se opinionem istam, quæ animo suo de
Deo infideat, libenter rejecturum, aliamque admissurum, modo
unum alterumve, quò adhuc urgeatur, dubium sibi eximatur. Hinc
paucis cæteras accusationes, quod parum honorifice de Sacramen-
tis & de Magistratu sentiat, & id genus alias, Saurinus a se amoli-
tur, citra ambages negando, tale quid se unquam effatum esse.

Part. II.

Cap. I.

In parte secunda, quam alteri Jurii libello de Religione Lati-
tudinarii opposuit, eadem fere recurrunt & repetuntur, aut nova
solum argumenta, quibus Jurius probare voluerat, omnino Saurinum
hanc fovere sententiam, quam semel illi tribuerat, diluuntur; adeo-
que breviores hic ducemus lineas. Primo quidem de religione
Latitudinariorum & Cartesianismo nonnulla monet, & nullam Ju-
rio fuisse rationem, ut de illa tam prolixè disserteret, cum nemo
magis

magis ab ejusmodi erroribus, quam ipse abhorreat: rectius tamen dici, ipsum Jurium Latitudinariis esse accensendum. Cartesianorum quoque placita eo usque se probare, ut inde puriori Theologiae labes adspergi possit, itidem inficiatur. Jurium autem, quod Cartesianorum decreta cum Scripturae S. effatis componere & conciliare rite non potuerit, crassos atque ineptos admisisse errores. Hinc ea, quae Jurius in cap. 7. 8. 9. & 10. disputavit, perstringit. Cap. II. Nimirum in iis omnes elabendi rimas obturare, & destruere ea omnia susceperat Jurius, quae Saurino praesidio esse potuissent: quod infelici quidem, quin nullo plane successu ab eodem factum esse, demonstrat. Cap. III. In capite 3 Auctor iterum Jurii ductum secutus, ad terminos in Ecclesia ad mysteria designanda receptos dilabitur. Inter alia de voce personae rursus disceptatur, quam cum in Scriptura S. occurrere asseruisset Jurius, provocassetque ad Hebr. XI, 1, Saurinus Amyraldi aliorumque interpretum auctoritate comprobat, eam vocem hic sine haereseos nota aliter verti posse. Sed quod addidit Jurius, ὑπόστασις hic recte per personam verti, cum persona sit velut fundamentum, cui attributa quin ipsa essentia divina innitantur, hoc non ita praetermittit, ut non graviter castiget, quod sua opinione parum accurate dictum est. Cap. IV. In capite 4. imagines, sive ut Auctor vocat, emblemata Trinitatis rursus in scenam prodeunt, de quibus quod minus magnifice senserit, eam vero vel praecipuam causam memorat, cur a Jurio velut Antitrinitarius traducatur. Rejicit hic Saurinus Patrum quorundam Scholasticorumque, & recentiorum quoque Ecclesiae Reformatae Doctorum sententiam, generationem per contemplationem explicantium, & ideam hinc exurgentem Filium Dei esse contendentium. Hanc sententiam omni destitui fundamento, palam profitetur. Idem jam fecerat in Examine Theologiae Jurii, suamque de locis Gen. I. Prov. VIII. & Joh. I. ex quibus robur huic opinioni videtur conciliari posse, mentem exposuerat: sed cum Jurius hoc ita accepisset, ac si in hisce effatis divinis explicandis frigidam suffudisset Socini asseclis, prolixus & valde operosus est in mente sua declaranda. Cuncta autem eo redire videntur, ut fateatur, Filium Dei esse quidem & recte vocari Verbum Dei & Sapientiam Dei, non autem ideo, ut modus generationis per hasce voces indigitetur, sed ob alias causas. Adeoque non negat, in lo-

eis citatis de Filio Dei sermonem esse, sed negat voces ibi occurrentes modum divinæ generationis connotare. Laudat, auctoritate etiam suam sententiam confirmaturus, iterum Witium, ejusque sententiam de Λόγῳ approbat, quod videlicet Filius Dei λόγος dicitur, non quod sit intellectus aut idea Patris, nec, quod aliis placeat, quod sit objectum verbi sive Evangelii: sed quod sit principium verbi, sive quod Deus per suum Filium de sua voluntate nos certiores reddiderit, sicut verbum loquentis mentem & cogitata manifestat.

Cap. V. De Conciliorum & Patrum auctoritate disceptatur in cap. 5. nec aliud fere agitur, quam quod jam in parte priori actum. Argumentis istis, quibus probare voluit Jurius, se de Patribus durius, quam par erat, non censuisse, nihil eum proficere, hic ostendere laborat Saurinus. Se autem de Patribus, præsertim Ante-Nicænis,

Cap. VI. minus honorifice sentire, denuo negat. Speciètim Origenis, Hilarii, & Hieronymi defensionem in se susceperat Jurius. Ad Origenem autem quod attinet, quæ de eo Jurius disputavit, plane huc non quadrare pronunciat Saurinus. Quoties enim de auctoritate Patrum ex doctrina eorum metienda disquiritur, parum nostra referre, pervenerintne ad beatorum sedes, an non? Fieri enim posse, ut perditissimus hæreticus, si pœnitentia vera vel in fine vitæ crimina sua expiet, æternos cruciatus effugiat. De Hieronymo ita censet, in ejus defensione non satis sibi constare Jurium. Mox enim eum fateri quidem, quod Hieronymus ita senserit, ut hic error excusari mereatur: mox asserere, istum locum non Hieronymi, sed alterius Auctoris, ab Hieronymo autem arreptum & commentario insertum esse. Nec admittit, quod Jurius porro dixerat, in Hieronymo hunc errorem excusari posse, quem si quis hodie admittat, eum venia indignum esse. Hilarium denique nullo modo defendi aut excusari posse, arbitratur. Frustra autem esse Jurium, dum ut eum excuset, asserat, eum impetu & fervore disputationis in devia abreptum, non adeo malo consilio hanc sententiam arripuisse. Hoc enim, inquit, si sufficeret, nulla tam execrabilis esset

Cap. VII. hæresis, quæ non hoc modo excusari posset. Hinc Jurii vestigia premens redit ad Patres Ante-Nicænos, quos non adeo felici successu a Jurio defensos probare annititur: Athenagoram, Theophilum Antiochenum & alios, revera ab eodem in Arrianorum clas-

sem

sem detrudi ait, tantum abest, ut ab erroris aut hæreseos suspicione, eos liberaverit. Quin talia ex hisce Scriptoribus a Jurio referri, quæ longe turpiores, quam Arrianorum fuerint, errores eos docuisse, evincere videantur. Non sufficere ad orthodoxiam illorum comprobendam, si τὸ ὁμοσίως vestigia apud illos inveniantur; dispiciendum enim esse, quo sensu hanc vocem admiserint, aut usurpaverint. Sed nec felicius Patrum quarti aut quinti seculi causam egisse Jurium asserit. Quæ sæpius hac in re dixerit, firmo adhuc consistere talo, quicquid etiam asserat Jurius, hic probare conatur. De Symbolo Nicæno denuo pronunciat, non sibi tanti esse ejus auctoritatem, quanti illi eam faciunt, qui antiquitatis unice stant decretis. Negat nos certos esse posse, quo consilio, quove proposito, Concilii Nicæni Patres ea de Trinitate sanciverint, quæ in Symbolo hocce professi sunt. Nec cuiquam hoc fraudi esse posse, cum nihil frequentius sit, quam ut tum in civilibus tum sacris congregationibus, plerique alia quavis potius causa, quam veritatis amore, ut sententiam quandam tuendam suscipiant, adducantur. Sibi vero, quod ita sentiat, hæreseos notam inuri posse, prorsus abnuat. Prosequitur idem argumentum in capite 9, & de quarti seculi Doctoribus hoc sedulo inculcat, eos sæpius obscure & confuse de mysteriis gravissimis locutos esse; unde si non falsas secumque pugnantes, confusas tamen & obscuras ideas illorum mentibus obversatas colligit: præterea eos, qui ab essentia discrevere hypostasim, hypostases tres in una essentia, aut unam essentiam in tribus hypostasibus adorando, per essentiam naturam communem, sive speciem, ut Logicorum filii loquuntur, per hypostasim autem naturam singularem, sive individuum intellexisse. Tertium quod observat hoc est, Patres voce ὁμοσίως intellexisse tale quid, quod unam communem, sed specificam habeat essentiam, aut saltem hac voce unitatem, ut vocant, numericam ab unitate specifica non distinxisse. Quarto denique addit, a Patribus quarti seculi ἀκριβέως adeo non expectandam esse, ut in sententia sua edifferenda parum cauti & circumspecti sint, & non tantum eos intermisisse, quod facere debuissent, sed fecisse quod intermisisse longe fuisset consultius. Hæc omnia adductis ipsorum Patrum verbis comprobare satagit: cum primis autem ad Athanasium, Augustinum, Gregorios Nazianzenum &

Cap. VIII.

Cap. XI.

- Cap. X. Nyssenum, Cyrillum aliosque provocat. Quæ Jurius jam ad hæc regesserat, diluit in cap. 10. ejusdemque argumenta, quibus contrariam sententiam firmaverat, infringere adgrèditur cap. 11. Sed addiderat Jurius 13 observationes de Tritheismo quarti seculi, ad suam sententiam stabiliendam pertinentes. Eas discutiendas sibi sumpsit Saurinus cap. 12. In secunda harum observationum, Jurius ab omni plane ratione abhorrere dixerat, veteres Doctores, qui tam strenue Gentilium Polytheismum impugnarunt, Polytheismum si non crassiorem, certe æque crassum admisisse ac propugnasse. Respondet ad hoc Saurinus, falsum pronunciando, Tritheismum Patrum æque crassum fuisse, ac Polytheismus Gentilium fuit. Eundem porro in verbis eorum & loquendi formulis se solum notasse: interim se non negare, quod mens illorum ab hoc errore fuerit aliena. Addit, Patres, qui contra Gentiles disputarunt, tria præcipue illis exprobrasse: quod infinitum Deorum induxerint numerum; quod diversa illis dederint imperia, certisque mundi partibus certos præfererint Deos; quod eos secum invicem commiserint, fingendo, alium a Trojanorum stetit partibus, alium in Græcorum militasse castris: cum contra Christiani solum adorent tres personas divinas plane æquales inter se, & unitas, omnes tres eodem modo universo orbi leges dantes, idemque semper volentes. Denique monet, Patres contra Gentiles hac de re disputantes, nec distincte factis suam sententiam proposuisse, nec valide Gentilium errores retudisse; id quod prolixius evincere satagit. In capite 13. sub examen revocat defensionem a Jurio pro Concilio Ephesino susceptam. Et primo quidem Derodonem perperam hæreseos aut impietatis a Jurio argui, & in ejus libro de Supposito nihil, quod a veritate alienum sit, deprehendi, istumque adeo sine causa a tribunali Tholosano igni adjudicatum, evincere annititur. Deinde Cyrillum adgrèditur, quem Jurius ab Eutychnismo crassiori quidem, sed neutiquam subtiliori absolverit. Varia hic monet circa descriptionem subtilioris Eutychnismi a Jurio allatam, asseritque si qui subtilioris Eutychnismi argui possint, in hunc censum eos referendos esse, qui duas naturas in Christo ante unionem quidem separatas agnoscant, sed post unionem non unam tantum personam, sed naturam unam totalem, ex duabus naturis compositam, inde emeruisse credant, nec adeo duas na-

turas in una persona admittant. Et ita quidem tum ipsum Eutychem, tum Cyrillum quoque sensisse, id quidem est, quod Autor prolixè ipsius Cyrilli allatis verbis demonstrare conatur. Evidèta itaque hunc in modum, ut putat, Cyrilli hæresi, facile esse credit innocentiam Nestorii demonstrare. Sed cum ipse Jurius diserte pronunciare ausus non fuerit, jure damnatum Nestorium, Saurinus argumenta ista probabilia, quibus suam sententiam Jurius stabiliverat, hic convellit, & de Concilio Ephesino porro concludit, Doctores Ecclesiæ in eo congregatos ordinem in Conciliis observari solitum non tantum migrasse, sed affectu potius & adulandi studio, quam veritatis amore adductos, sententiam tulisse, quin & erroris, quem Cyrillus defendit, quique, judice Saurino, in hæreticorum classè illum detrudit, non fuisse immunès. Et hoc quidem in cap. 14. agit. In capite 15. autem adhuc dubia quædam, quæ suæ de Patribus quarti & sequentium seculorum sententiæ opponi possint, removet. Hinc ad ultimam libelli, in quò refutando versatur, partem progreditur, & denuo testatur, nunquam se docuisse, rationem primum in rebus fidei esse principium, adeoque hanc sententiam perperam a Juriò sibi tribui. Consensum quoque, quem Jurius inter Saurini placita, & decreta Socinianorum ac Latitudinariorum se invenisse putat, nullum plane esse, probare nititur, denuoquè de Scripturæ & rationis auctoritate disputat. Inter alia autem ad quæstionem dilabitur: si ratio Scripturæ repugnèt, sitne ratio potius sequenda, an revelatio? Absurdam atque ineptam hanc quæstionem appellat, cum tale quid ponat, quod plane fieri nequit. Nunquam enim pugnam veram inter rationem & revelationem esse: quod si autem esse cuiquam videatur, hoc inde evenire, quod aut rationis defectum vel abusum perperam pro recta ratione capimus, aut divinã oracula non rite interpretamur. De methodo autem inquirendi in veritatem, hoc est, quando prius ratio auscultanda, ut deinceps ad Scripturam rite descendamus, aut quando directè & unice revelationi nos submittere deceat, alibi ex instituto se expositurum pollicetur. Quibus ita expeditis, respondet ad argumenta Jurii, quibus demonstrare susceperat, ex Saurini principiis non tantum errores perniciosissimos fluere, sed eadem etiam decreto Ordinum Hollandiæ die 8. Decembr. A. 1694. promul-

Cap. XIV.

Cap. XV.

Cap. XVI.

Cap. XVII.

Cap. XVIII.

- mulgato adversari. Utrumque negat Saurinus, simulque docet, quæ de Burii libro in Anglia combusto, & Academiæ Oxoniensis decreto Jurius attulerat, huc plane non spectare, eademque nec se
 Cap. XIX. nec suam ferire sententiam. Strenue quoque characteres, ut vocat, sive notas hæreticorum, quas in Saurino deprehendisse sibi
 Cap. XX. visus est Jurius, a se amolitur: variaque ad inustum sibi a Juriõ malæ fidei in disputationibus crimen regerit. Finit denique totum opus, ad Jurii præfationem pauca monendo: ubi nonnulla a Juriõ commemorata falsitatis arguit, quædam in posterum se refutaturum promittit, cætera coram illis, quibus uterque factorum suorum rationem reddere teneatur, se expositurum profitetur.

LIBRI NOVI.

- Thesaurus Antiquitatum Romanarum, congestus a Joh. Georgio Grævio. Tomus IV. & VI. Ultrajecti apud Franc. Halmam, & Lugd. B. apud Petrum vander Aa, 1697. fol.*
- Thesaurus Græcarum Antiquitatum. Volumen primum, Memorabilia Temporis Mythici, quod Trojano bello terminatur, complectens, Auctore Jacobo Gronovio. Lugd. Bat. 1697. fol.*
- Philippi Bonanni Soc. Jes. Numismata summorum Pontificum, Templi Vaticani fabricam indicantia. Romæ, typis Dom. Ant. Herculis, 1696. fol.*
- De Canonibus Apostolorum Dissertatio Historico-Chronologica & Dogmatica, authore P. Antonio Constantino, Ordinis Minimorum. Romæ, apud J. J. Komarek, 1697. in 4.*
- Gli Antichi Mausolei Romani & Etruschi dissegnati & intagliati da Pietro Santi Bartoli. Romæ, 1697. fol.*
- Joh. Clerici Ars Critica, in qua ad studia linguarum, Latine, Græcæ & Hebraicæ via munitur &c. Amstelodami apud Georg. Gallet, 1697. 8.*
- Defense de la Veritable Doctrine de l' Eglise Reformée sur le Principe de la Foy, par Elie Saurin. A Utrecht chez Ant. Schouten, 1697. 8.*
- Nouvelle Decouverte d' un tres grand Pais situé dans l' Amerique entre le Nouveau Mexique & la Mer Glaciale &c. Par le P. Louis Hennepin. A Utrecht chez G. Broedelet, 1697. 12.*

* * * * *

ACTA ERUDITORUM

Publicata Lipsiæ

Calendis Augusti, Anno M DC XCVII.

JO. CHRISTOPHORI WAGENSEILII DE SACRI ROM. IMPERII Libera Civitate Noribergensi Commentatio.

Altorfi Noricorum apud J. W. Kohlesium, 1697, in 4.

Constat alph. 3. plag. 4.

CUm patriam suam optimus quisq; tenero prosequi amore, quodque ad laudem ejus ac decus pertinet, & audire lubentius, & non prompte minus commemorare soleat; dignum omnino operæ fecit pretium celeberrimus Wagenfeilius, omnemque grati civis mensuram solerter implevit, quando emissâ de Civitate Noribergensi commentatione, quicquid de initiis ac incrementis, amplitudineque atque opibus, ac universa inclytæ urbis gloria sciri meretur, copiose exposuit, ac ne indicta porro maneret, quæ ex nobilissimis Germaniæ una est, curavit. Totus liber in duas partes dispescitur, quarum *prima* encomia civitatis, & unde nomen teneat, situm deinceps ac incrementa, quaque ratione S. Sebaldi industria Christiana eadem facta sit, quali nitore cultuque gaudeat, quibus a natura bonis instructa fuerit, quæ templa habeat, quas scholas, quæ ædificia alia magnifice extructa; qualis Senatus, quæ patriciæ familiæ in ea floreant, quibus porro legibus a Venetis maximam partem petitis contineatur, quæ privilegia eidem concessa, qua indulgentia S. R. I. clinodiorum custos evaserit, ac bella postremo, quibus eandem implicari contigerit, percenset. *Secunda* vero in exponendam controversiam, quæ a ducentis prope annis inter Serenissimos Marchiones Brandenburgicos tanquam Burggravios Noribergenses, & ipsam Rempublicam agitur, & asserendam hujus potissimum causam insumitur. Foret operosum nimis de singulis exponere, quæ in elegantissimo libro continentur; unde unicum attingemus saltim,

quod memorabile cumprimis est, & cum digredi subinde a proposito scopo placeat celeberrimo Viro, ejusdem & hic vestigia alicubi sequemur. Nimirum, ut in clinodiorum omnium, quæ Noribergæ asservantur, ita in Coronæ Germanicæ descriptione non parum operosus est; quam cum sint ex eruditis, qui non Carolo M. sed ex Conradis cuidam acceptam ferri debere velint, eorum iudicium minus convenienter latum hic refellendum sibi sumit. Ipse scilicet Hermannus Conringius in Castigatione libelli, cui titulus, *Anti-Conringiana Defensio Juris Coloniensis*, non Caroli eam, sed Conradi I. esse arbitratur, & quidem, quod habeat nomen Conradi inscriptum; & quod Luitprandus coronam eam, quam Conradus I. morti vicinus Henrico Aucupi per fratrem Fridericum obtulit, quæ plane eadem cum illa, quæ hodie superest, Conradi propriam dicat; ac Witikindus denique Corbejensis gladium, qui una Henrico traditus fuit, *veterum Regum gladium* dicens, diademati titulum hunc non addat. Ad ea ita respondet Wagenfeilius, ut hac ratione propriam Conradi coronam vocitari statuatur, quatenus ejus usus ipsi pro tempore fuit concessus; prout scilicet juris interpretes, *meorum, tuorum, suorum*, appellatione non solum illa intelligi docent, quæ in pleno dominio habemus, sed & in quæ jus aliquod exercemus. Gravius argumentum illud est, quod ab inscriptione nominis Conradi petitur. Hæc enim verba leguntur in arcu: CH VON RAD US DEI GR AT IA RO MA NOR V IM PE RA TOR AVG. Hic manifestum esse scribit, Conrado I. assignari nequaquam hæc posse; neque enim unquam coronatum fuisse Romæ, ac inde pro more seculi id nominis non potuisse usurpare, cum qui Romæ non essent inaugurati, haud unquam Imperatores & Augustos in publicis se monumentis appellaverint: quin & in nummo apud Stradam Conradum I. non nisi Regem dici. Possit quidam vero videri simile, quod Conradus III, cui vulgo Suevi cognomen tribuitur, hic significetur; propterea quod ad Imperium evectum, æmulo Henrico Superbo Bavariæ & Saxoniarum Duce, ut Otto Frisingensis est testis, régalia habente, cum destitueretur adeo insignibus, ad nova sibi paranda necessitate coactum fuisse credi queat: at cum nec hic Conradus Romæ coronatus sit, æque falli scribit, qui ita autumant, ac Gryphiandrum, decid

decipi contigit, qui Conradum IV. Friderici II. Imperatoris Filium eum esse putavit, cujus nomen corona præfert; tantum quippe abesse, ut hic benedictionem & consecrationem Pontificis impetraverit, ut ab Innocentio IX. diris potius fuerit devotus. Necessarium igitur esse concludit, non alium quam Conradum II. sive Salicum nominari, ut qui Romæ A. M XXVII a Johanne XX solenni ceremonia coronatus Imperatoris Augusti titulum usurpavit, qui & in nummis legitur, & sepulcro ipsius, quod Spiræ est, incisus apprehenditur. Eum vero Conradum, cum circulis gracilioribus in corona Caroli M. existentibus, & sive ævi diuturnitate, sive quod Imperatores in castris & expeditionibus coronam semper circumvestarent, vitium passis, unum robustiorem magisque compactum substitueret, nomen quoque suum & titulum eidem inscripsisse: ac indubium cæteroquin esse censet, & comprobari tot Pontificum bullis, tot Imperatorum rescriptis, tot gravissimorum scriptorum testimoniis, fama porro per orbem late sparsa, ac nummo denique aureo, qui apud Stradam extat, & Carolum ipsissima, qualis nunc adhuc superstes est, corona redimitum exhibet, coronam ipsam inde a Carolo M. ad nos profectam esse.

Inter digressiones ea cum primis docta est, qua invitatus ab illustri Cupero *de Judæorum ludis* commentatur. Lusisse nimirum Judæos cum avibus cicuratis aut cavea inclusis; infantes vero ipsorum aviculas funiculis vinctas in deliciis habuisse docet, & huc Jobum c. XL, 24. respexisse ostendit. *Pilæ* lusus Es. XXII, 18. luctæ vero & pugilationis 2. Sam. II, 14. indicium esse monet. Ludis scenicis fuisse delectatos inde colligit, quod Jobi liber verissimam dramatis speciem præbet, & Ezechielis Poetæ Judæi de liberatione Ebræorum ex Ægypto Comœdiæ Clemens Alexandrinus ac Eusebius meminerunt, atque hodiernum adhuc Judæi, in hilaris Purim, Ahasveri & Estheris historiam more comico repræsentant. Fidibus ludere crebro solitos esse, ex Zachar. VIII, 5. Matth. XI, 16. 17. & plurimis aliis locis probari posse contendit, ac dehinc loca, quibus saltationem inter præcipua Judæorum oblectamenta extitisse manifestum sit, producit. Schachiæ ludi, quem *Schach-tschovel* vocant, illos Salomonem Regem autorem credere, & hoc in MSCto libro Senis se apud Synagogæ Præsidentem multis quoque argumentis probatum didicis-

se addit: sed & personatas virgines Israeliticās præ lætitia incessisse, ex Mischna Taanit demonstrat, ac morem illum, quando juvenes gravissimi ponderis lapides sublevando exercuerunt se, quem ad Zachar. XII, 3. Hieronymus illustrat, tangit. Ubi de venatione Judæorum agit, ipsius Cuperi de loco Es. XXIV, 17. & 18. mentem exponit, quod vocabulum *יָרֵב* a LXX Interpretibus non absque ratione per *Φόβον* translatum sit, ac non minus ac subsequenter duo, ad rem venatoriam pertineat, notetque lineam versicoloribus plumis pinnisque avium distinctam, qua venatores utuntur ad fallendas feras, cujus mentio apud Senecam de Ira L. I. c. 12. & Ovidium I. de Remed. amor. v. 204. itidem sub *formidinis* titulo, quamque Oppianus *πολύχροα δειμάτα θηρῶν*, & iterum *δειμα πολύχροον*, tandemque *κενὸν φόβον* nominet. Ex arcu sagittas emisisse Judæos, 2. Sam. XX, 20. indicari, & cum ex Mosis Kozenis libro Præceptorum magno appareat, fuisse aliquos inter Judæos, qui nulli alii operi intenti erant, quam ludo tesserarum, hinc forte morem antiquissimum provenisse docet, triadem tesserarum, *einen Pasch Würffel* a Judæis in Germania extorquendi; ac denique ex Balthaf. Bonifacii Historia Ludicra de ludo exponit, qui pueris Italorum *Judæo cremnos* vocatur. Cum respondisset adhuc illustris Cuperus, & sibi non persuaderi scripsisset, ludos scenicos Judæis in usu fuisse ab eo tempore, quo Jobi historia literis fuit mandata, tametsi forte possit concedere, ad instar dramatis fuisse compositam; quin imo magnum argumentum ex Prophetarum silentio peti, eosdem Judæis plane fuisse incognitos: Noster, omnino eos saltim, qui ad pietatem probosque mores augendos compositi erant, & privatim quasi inducebantur, in ea gente jam olim invaluisse putat, propterea quod virgines Judaicæ d. XIV mensis Ab inque solenni expiationis festo personatæ incessisse, ac David quoque 2. Sam. VI, 14. non propriis vestibus indutus comparuisse, 1. Sam. XX, 13. vero idem quasi histrioniam egisse legantur, & quod, quando Judæi Ezech. XIII, 8. 14. 15. jubentur narrare liberis suis, quæ fecerit Dominus in Ægypto, non verbis tantum hoc facere, sed & in rem præsentem quasi parvulos deducere, ac Pharaonis tyrannidem cum subsecutis poenis vivis imaginibus ob oculos sistere, injunctum ipsis fuisse, sibi verosimile videatur. Monet porro, Ezechielem poetam,

quia

quia ejus ætate Ebraicæ linguæ usus nimium defecerat, Ebraico dramati Græcicum substituisse, quem Clemens Alexandrinus atque Eusebius non accurate τῶν Ἰουδαϊκῶν τραγῳδιῶν ποιητὴν vocent, cum istud drama, ad quod provocant, & quod Εξαγωγή inscribitur, Judæorum sane respectu non Tragœdia sed Comoedia fuerit. Judæos porro, dies Purim cunctis in toto orbe provinciis celebrantes, omnino credibile putat idem olim fecisse, quod nostri hodie Judæi, Estheris historiam privatim comicis exhibitionibus spectandam sistentes, faciunt; quandoquidem hi moribus antiquis præ aliis maxime viventes, a τῶν ἑξω ludis scenicis hoc institutum, nequaquam hauserint. Ipsi Luthero subjungit in mentem venisse, Comoediarum usum a Judæis ad Græcos commigrasse, ac Tobiae Judithæque libros ad instar dramatis conscriptos, atque deinde in profaicum sermonem translatos fuisse. Cumque eos libros Chaldaicos possederit Hieronymus, occasionem arbitrari nasci posse, ad Judæos in captivitate Babylonica solandos & oblectandos istas Comoedias pertinuisse; quam sententiam non vult tamen mordicus defendere.

p. 124.

Non minus elegans est digressio, quando ad ejusdem Cuperi desiderium quæstionem explicat: *an Judæis non nisi in munitis urbibus Synagogas extruere licuerit?* Respondet Wagenfeilius, tantum abesse ut olim id Judæis non licuerit, ut etiam in campis liberis & apertis conditæ fuerint. Postea promiscue in vicis aut urbibus sive munitis sive omni munimento destitutis exstructas fuisse. Idemque nunc etiam obtinere inter Judæos, probat vel exemplo vici undique patentis, uno milliari ab urbe Noriberga distiti, *Furtha* dicti, in quo Synagogæ duæ extent, eæque satis speciosæ. Ipsi Commentationi subjunxit celeberrimus *Vir de Phonscis Germanorum*, quos *Meister Sanger* nos appellamus, dissertationem, in cujus præfatione in originem Cingarorum inquit, eosdemque a Judæis oriundos vel hanc etiam ob causam credit, quod multa Ebraica vocabula hodiernum in lingua sua servant. In ipso vero opusculo de Phonscis illis, & quando ars ea cœperit, de legibus porro, ac ipsis hymnis, ac quomodo Phonsci a cæteris Vatibus, quos *Spruch-Sprecher* Noribergæ vocant, & inter quos Michael Weber potissimum eminuit, exponit.

Amstelædami, apud Henricum Wetstenium, A. 1697. in 8.
i. alph. plag. 18.

Magna haud immerito poeticæ artis laus est, quæ non dulci tantum sono tenet aures, sed etiam omni genere affectuum intimos audientium & legentium sensus cogitationesque tentat. Ad hanc autem nisi quis propensione naturæ feratur, ne ad mediocritatem quidem aliquam pertinget, nec labore, diligentia & vigiliis quicquam efficiet: quum hi, quos natura ad eam finxit, sponte quadam sine ullo labore ea fundant, quæ cum admiratione leguntur. Horum in numero censeri & primas hodie tenere Francium, ubertate & felicitate ingenii, ac numerorum gravitate, antecessoribus suis, venustissimis in Belgio poetis non minorem, jam pridem agnovimus, e prima Poematum ejus editione anni 1682, in Actis anni istius p. 359. memorata, de his dotibus edocti. Nunc alteram eamque copiosiore ab Auctore adornatam evulgatamque esse, tanto magis gaudemus, quanto pluribus novis poematibus instructam esse intelligimus. Comparent autem hic Heroicorum libri tres, Elegiarum quatuor, Eclogæ sex, Odarum & Silvarum ac Epigrammatum, de quolibet genere libri duo, & Græcorum carminum liber unus. Ex his *Heroica* poemata omnia in priori conspiciuntur editione: *Elegia* etiam, quæ in tribus primis libris continentur, in eadem comparent; præter istas ad Menagium p. 195, in Nympham Bruxellanam p. 225, & de Jo. Secundi poematibus *à Vex-dois* p. 229. Quartus liber totus est novus. *Odarum* etiam duo & *Silvarum* totidem libri in priori editione non visuntur: *Epigrammata* autem multa prioribus admixta sunt nova, e quibus speciminis loco istud e p. 441. decerptum, quo effigies doctorum virosum in bibliotheca sua suspensas condecoravit, huc transferemus;

Artifices tabula, saclo cantata priore

Nomina, victuri tempus in omne viri;

Quos mea se supra positos, circumque locatos,

Respicit indigetes Bibliotheca Deos.

Ut juvat hac vestros mirari in imagine vultus,

Et lustrare oculis ora oculosque meis!

*Ut juvat heroas animas, potioraque signa,
Mentis & aeternas menté videre notas!
Longius hæc durant tabula. Dubitatis? id ipsum
Edocet hoc ipso multa tabella loco.*

*Hæc mihi vel mutæ clamant, cadere omnia, præter
Casuras nullo tempore mentis opes.*

Græca carmina peculiari libro p. 457. & seqq. inclusa, omnia nova sunt, nec ullum eorum in prima editione fuit visum: quæ autem ibi p. 241. conversa e Græcis Anthologiæ epigrammatibus extabant, in nova editione sunt omissa, quod peculiarem in librum ea redigere, pluresque interpretationes addere, adjectisque ad Græcos versus notulis integram *Anthologiam* evulgare constituit doctissimus Auctor. Multa istius operis epigrammata ab Hugone Grotio cultissimis versibus Latinis esse expressa, vel e Junii de Pictura opere discimus, in quo plusscula ea sunt prolata. Heinsius, Casaubonus etiam & Scaliger, alique multa inde epigrammata felicissime transtulerunt, & Latinis elegantissimis versibus expresserunt. Quæ omnia ut cum Francii symbolis Anthologiæ Græcæ adjecta in publicum prodeant, literarum elegantiorum & Græcæ ac Latinæ poeseos cultorum plurimum interest.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΟΝΣΤΑΝ-
ΤΙΝΣ ΠΟΛΕΩΣ ΤΑ ἅπαντα.

id est,

JOANNIS CHRYSOSTOMI ARCHIEPISCOPI CONSTANTI-
nopolitani Opera omnia, Græco-Latina.

Francofurti, sumptibus Balth. Chr. Wuffii, 1697. in fol. tomis XII.

IN sanctorum Patrum ordinibus primas partes tenere hunc χρυ-
σοῤῥήμονα, sacrae eloquentiæ principem, apud omnes in confes-
so est. Desudarunt in operibus ejus Græcis collectis (nam Lati-
nas interpretationes seorsim diversis temporibus sæpius editas alle-
gare nil attinet) quæ supersunt, excudendis typi Anglicani, Hen-
rico Savilio ea tomis octo Etonæ evulgante; nec non Heidelber-
genses, in officina Commeliniana; & tandem Parisini, partim cura
Frontonis Ducæi adgubernante, partim Morellii studio acceden-
te, qui quatuor Commelini tomos in sex divisit, illisque sex tomos à
Ducæ-

Ducæo editos adjunxit. Omnium harum editionum exemplaria cum nuspiam amplius prostant, sacræ eloquentiæ studiosis ea nunc sufficere studet Francofurtensis bibliopola, qui Parisiensem editionem, hac ratione imitandam sibi proposuit, ut seriem librorum & tomorum, qua Morellius opera hæc exhibuit, servet; emendatiora autem ea sistat; folia etiam ita coarctet, ut quævis facies novæ Francofurtensis editionis folium Parisinæ complectatur, & sic impensæ emptorum attenuentur, qui levi pretio totidem volumina, nitida charta & elegantibus typis quæ constant, comparare sibi poterunt, quot magno hæctenus ære non licuit impetrare. Tres priores tomi jam absoluti extant, & venduntur æquiori pretio iis, qui ad reliquos, ubi prodierint (quod futurum editor promittit, antequam annus vertat) emendos solutione argenti pro his primis tribus se obstrinxerunt.

ADAMI RECHENBERGII SUMMARIUM HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ, in usum Studiosæ Juventutis adornatum.

Lipsiæ apud Jo. Herbord Klosum, 1697. in 12. 1½. Alph.

CUM Studiosæ Juventutis, quæ S. Theologiæ operam navat, Ecclesiæ Christianæ fata, disciplinam, regimen moresque Christiani gregis nosse maxime intersit; Auctor hujus libri celeberrimus, quæ multis ac vastis etiam voluminibus ab aliis tradita fuerunt, in compendio, vel ut ipse vocat, *summario* breviter constringere voluit: ut absque tædio, illa præcipua historiæ ecclesiasticæ capita sibi reddere familiaria posset. Id quod ipse Autor in præfatione libri sui fusius declarat. Cæterum vero dum typum velut historiæ ecclesiæ universalis delineare illi animo sedit, res V. Testamenti, juxta temporum intervalla seu epochas, per indicem tantum designat. In historia autem N. Fœderis, ex contemplatione factorum, quibus Ecclesia obnoxia fuit, res illius quinque constitutis periodis, observata per capita seculorum serie, summam exponit. *Prima* illi *periodus* est Ecclesiæ a Christo & Apostolis in orbe plantatæ, quæ tribus prioris Christianismi seculis absolvitur: *Secunda* est Ecclesiæ sub Imperatoribus Christianis publica libertate gaudentis, quæ a Constantino M. cœpta, ætatem Phocæ tyranni Byzantini attingit: *Tertia* est Ecclesiæ per Episcopos Romanos & a Mohammedanis

danos pressæ, ac barbarie ingruente obscuratæ, usque ad seculum X. *Quarta* est Ecclesiæ sub jugo Pontificio, Saracenorum & Turcarum gementis, usque ad seculi XIV finem. *Quinta* est Ecclesiæ ministerio Lutheri repurgatæ, & magnam partem a jugo Papali liberatæ, usque ad hæc tempora. In singulis periodorum seculis, methodo sibi consueta, (1.) doctores seu patres & scriptores Christianos præcipuos recenset: (2.) doctrinam Christianorum publice receptam breviter recitat: (3.) hæreticos describit, saniores doctrinam infestantes: (4.) synodos & concilia præcipua recenset: (5.) regimen Ecclesiæ externum, sensim in regnum sacrum degenerans exponit: (6.) persecutiones Christianorum notabiles annotat: (7.) memorabilia ex civili & ecclesiastica historia cujusque seculi inspergit, subjuncto, ut vocatur, judicio pragmatico. In ultima periodo, quæ quinta est, rerum in Ecclesia factam conversionem, per sectiones novas, juxta annorum seriem paullo fusius persequitur; cum inde sectarum & controversiarum, post salutarem Lutheri reformationem ortarum, novitia Christianis necessaria maxime dependeat. Sub calcem libri, doctissimi Galli, Dn. Claudii Judicium de Patribus Græcis & Latinis, ex operibus ejusdem posthumis tom. V. epist. 19. & D. Martini Chemnitii Orationem de lectione Patrum annectit, quæ utilia lectu studiosæ juventuti, in cujus gratiam hunc librum evulgavit, maxime judicat.

MEMORABILIA ECCLESIASTICA SECULI A N. CHRISTO decimi septimi, juxta annorum seriem notata, & convenienti ordine digesta per ANDREAM CAROLUM, Abbatem San-Georgianum in Ducatu Wirtembergico. Tomus primus, operis dimidium antèrius exhibens.

Tubingæ sumptibus Jo. Georgii Cottæ, 1697. in 4.
Constant 7. alphabet.

CUM multi veteris Ecclesiæ Christianæ fata prospera & adversa, & ex parte etiam recentioris statum, justis commentariis descriperint; pauciores fuere, qui hujus jam decurrentis seculi res Ecclesiæ memorabiles annotarint. Itaque jussu Sereniss. Principis Wirtembergici, DN. EBERHARDI LUDOVICI, maxime venerandus Auctor Memorabilia ecclesiastica seculi hujus singulari industria & la-

bore colligere, atque observata annorum serie disponere aggressus est. In quo utili opere, dimidiam historiæ hujus seculi partem completitur, alteram huic, quam prælo paratam habet, postea subjecturus. Res autem a se enarratas juxta Cæsarum Romanorum, qui hoc seculo rerum potiti sunt, seriem ordinavit: ita ut distinctis capitibus & eorum sectionibus, primum quæ Lutheranorum & ex parte Græcorum Christianorum; secundo, quæ Romano-Catholicorum seu Pontificiorum; tertio, quæ Reformatorum; quarto, quæ novatorum, schismaticorum, hæreticorum, idololatrarum atque atheorum res fuerint, commemoret. Inde quinto de colloquiis & synodis religionis causa institutis agit. Sexto etiam res civiles, quæ cognitionem aliquam cum Ecclesia habent, memorat, ac ut lectorem, oblectet, varii argumenti res denique admiscet. Omnia autem ex fide recentiorum scriptorum fideliter refert, eorumque testimoniis adductis firmat, judicio quandoque suo subjuncto. Labore excerpti, quæ recensuit, ipse Autor laudatus nos sublevavit, quando singulorum librorum & capitum summaria præmisit. Quapropter nihil addimus, nisi quod venerando Seni vitam & vires animi constantes adprecamur, ut alterum horum Memorabilium tomum, in gratiam orbis eruditi, in lucem publicam emittere queat.

DEFENSE DE LA VERITABLE DOCTRINE DE L' Eglise Reformée sur le Principe de la Foy &c.

i. c.

DEFENSIO VERÆ DOCTRINÆ ECCLESIAE REFORMATÆ de Principio Fidei, libro JURII, cui titulus: Defensio Doctrinæ Universalis Ecclesiæ &c. opposita, auctore ELIA SAURINO.

Ultrajecti, apud Anton. Schouten, 1697. in 8. Alph. i. plag. 6.

INter ea cœlestis doctrinæ capita, super quibus clarissimi Ecclesiæ Reformatæ Theologi, Jurius atque Saurinus, acriter inter se concertant, haud extremum obtinet locum illud de principio fidei. De hoc non recte sentire Saurinum, probandum sibi sumserat Jurius in libello, cui titulus: *Defensio doctrinæ universalis Ecclesiæ &c.* Huic itaque opposita est, quam nunc sistimus, *Defensio veræ doctrinæ, &c.* ab Elia Saurino edita, ex qua controversiæ præcipua momenta uberius paulo exposuisse, operæ pretium duximus.

Capi-

Capite primo exhibentur quædam propositiones, quibus mentem Saurini de hoc argumento complexus erat Jurius : circa quas nonnulla observat Saurinus, quasdam plane perperam, nonnullas obscure aut ambigue a Jurio conceptas docens. In secundo autem capite itidem certæ propositiones comparent, quibus Jurii hac de re mentem sententiamque exponit Saurinus. Quibus ita expeditis, quæstionis rationem, sive controversiæ statum, hunc in modum Saurinus edisserit: non quæri, an nihil debeamus credere, quod non evidens sit, evidentia, ut vocat, objecti, & quod per rectam rationem possit demonstrari; quod nunquam a se fuerit assertum: non etiam quæri, sintne quædam obscura & intellectu difficilia in Scriptura Sacra; cum sensus expertem esse oporteat, si quis hoc inficias iverit: multo minus de necessitate operationis internæ Spiritus sancti & gratiæ divinæ ad progignendam fidem, litem esse, namque & hanc se agnoscere, & alibi solide stabilivisse. Disputari verò de sequentibus: primo, sintne Scriptura sacra instructa ejusmodi characteribus suæ divinitatis, quibus animus, ad veritatem capiendam non plane inidoneus, convinci, omneque dubium & formido oppositi illi adimi possit; an vero characteribus, quibus divinitas ejus probari possit, destituatur, ita quidem ut omnes characteres simul sumti, ne moralis quidem demonstrationis vicem subeant, tantum abest, ut mathematicæ vim teneant? Secundo, sintne Scripturæ S. oracula, quibus fidei articuli probantur, adeo obscura, ut articuli fidei solum ideo credendi sint, quia volumus credere, non autem quia convicti sumus, rem ita & non secus se habere? Tertio denique, sintne credentes, quibus divinus Spiritus impertitus est, convicti per evidentiam & robur argumentorum, quibus & Scripturæ divinitas & dogmatum in ea propositorum veritas comprobatur; an vero credant ideo, quia velint credere, & an operatio ista Spiritus sancti, qua ita certi redduntur, ut nullum argumentum, quantumvis evidens, eos certiores reddere possit, nec in evidentia objecti, nec in evidentia testimonii fundata sit? Se itaque docere profitetur, Scripturam sacram pluribus characteribus instructam esse, quibus divinitas ejus non tantum probari, sed morali ratione demonstrari possit: omnes quoque articulos fidei, quibus mysteria Christianæ religionis continentur, tam clare & perspicue

cue in Scriptura sacra propositos esse, ut si qui istis fidem non adhibeant, nihil aliud quam suam pravitatem, & quæ hinc oritur, cœcitatem accusare possint: Spiritum vero sanctum in credentibus ita operari, ut intellectum illorum illuminet, eosque determinet, ut lumen istud sequantur: eum porro efficere, ut argumentis invictissimis veritatis convincantur, ita quidem ut certitudo, quam habent de divinitate Scripturæ sacræ, fundata sit in evidentia objecti, certitudo autem articulorum fidei in Scriptura S. propositorum, in evidentia testimonii. Jurium autem in hisce omnibus contrarium statuere, memorat.

Cap. IV. Cæterum in tractanda hacce controversia ita versatur, ut primo argumenta, quibus sententiam suam stabiliverat Jurius, sub examen revocet; hinc vero quousque tum Patres, tum Ecclesiæ Reformatæ Doctores cum ipso consentiant, dispiciat. Ordinis hujus rationem in cap. IV exponit, & methodum, qua Jurius usus est, rejicit; terminos quoque nonnullos explicat, præsertim quid formido oppositi sibi velit, edisserit, occasionem illi suppeditante Jurio.

Cap. V. Sed nec in capite V. ad caput causæ contendit, quin alias observationes Jurii de evidentia fidei, prius sibi discutiendas sumit. Disceptatur hic de definitione fidei; aliam enim Jurius, aliam Saurinus excogitavit: disceptatur quoque de Scholasticorum distinctione, qua ab evidentia veritatis discrevere evidentiam credibilitatis, & hanc Scripturæ sacræ concesserunt, illam denegarunt, perperam quidem & non sine impietatis crimine, judice Saurino; unde ejusdem Jurium reum pronunciat, dum hæc Scholasticorum commenta iterum in scenam prodire jussit: additur denique aliquid de demonstratione morali, qua voce veram demonstrationem, quæ æque certa & evidens sit ac mathematica, designari posse docet, licet non diffiteatur, eam pro probatione minus evidenti quandoque sumi.

Cap. VI. Hinc Jurii assertum, quod etiamsi aliquis de articuli veritate per evidentiam convictus sit, fides tamen per hanc evidentiam non progignatur, adgreditur. Putat autem, hac assertione ipsa velut fundamenta religionis concuti ac labefactari. Divinos enim Vates ipsosque Apostolos in classem hominum aut ratione destitutorum, aut perperam eadem utentium detrudi, dum, si vera esset Jurii sententia, & miracula & argumenta frustra adhibuissent, cum iis tamen ex

Jurii

Jurii mente non possit produci fides. Quin omnes Doctores frustra fuisse, qui & sapientiam & eruditionem suam eo contulerunt, ut non credentes argumentis convincerent, & ita fidem in iis excitarent. Nec proficere quidquam Jurium, argumenta ejusmodi inter occasiones fidei adipiscendæ, quæ tamen immediate a gratia producat, referendo: cum recte quidem dicatur, Spiritum sanctum esse causam efficientem fidei unicam, eamque immediate ab illo produci, sed inde non sequatur, quod fides non habeat causas morales & objectivas, quæ cum operatione gratiæ bene possint consistere. Argumentum, quo Jurius suam sententiam firmat, hoc est: si miracula aut argumenta, quibus veritas doctrinæ cœlestis probatur, producerent fidem per se, semper & ubique eandem producerent. Hoc autem falsum esse, vel exemplo Judæorum probari posse: ergo inde colligit, miracula & ejusmodi argumenta fidem per se non gignere. Respondet Saurinus laborare hocce argumentum ignoratione elenchi. Exempla a Jurio allata hoc probare, quod miracula & argumenta, quibus veritas stabilitur, sine concursu & cooperatione Spiritus sancti fidem non progignant: id quod a se nunquam in dubium vocatum asserit. Quibus hunc in modum expeditis, tria Jurii capita, quibus doctrinam suam uberius explicare constituerat, paucis perlustrat, subinde nonnulla monens aut redarguens, & tandem ad argumenta, quibus sententiam suam munivit Jurius, progreditur. Primum depromptum est ex illis divinarum literarum oraculis, quæ fidem per obscuritatem & ænigma definire videntur, ut dum Hebr. XI, 1. demonstratio rerum, quæ non cernuntur, vocatur, & id genus aliis. Ast hocce telo suam neutiquam feriri sententiam, fidenter Saurinus asserit. Nunquam enim se mysteriis religionis Christianæ evidentiam objecti tribuisse, sed solum evidentiam testimonii: jam vero non hanc, sed illam per hæc oracula fidei demit. Alterum Jurii argumentum desumptum est a sublimitate objectorum doctrinæ cœlestis. Hanc enim ejusmodi esse ait, ut facultates nostræ mentis infinitis modis superet. Unde concludit, tale objectum, ut supra rationem positum est, ita & a ratione demonstrari non posse. Cum vero huic Dei existentiam, variaque ejus attributa, & mundi creationem retulisset, Saurinus quidem hanc ejus sententiam palam impietatis ar-

Cap. VII.
& VIII.

Cap. IX.

guit. Addit eum Andabatarum more pugnare, cum nunquam sibi in mentem venerit affirmare, quod mysteria Christianæ religionis ex ratione demonstrari possint. Hac occasione & Jurius ad Pauli effatum: *animalis homo non capit quæ sunt Divini Spiritus*, I. Cor. II, 14 provocaverat, idque ut pro sua militare sententia ostenderet, per animale hominem eum, qui ratione sua utitur, intellexerat:

Cap. X. quo nomine iterum Saurino vapulat. Tertium argumentum Jurio subministrat fides simplicium. Huc Christi Servatoris preces: *ago tibi gratias, Pater, qui hæc sapientes peritosque celaveris & infantibus patefeceris*, Matth. XI, 25 & similia Scripturæ dicta refert. Saurinus

Cap. XI. autem quod hisce parum ad rei summam proficiat Jurius, alibi se jam demonstrasse, indicat. Sed præcipuum causæ suæ præsidium Jurius se invenisse arbitratur in gustu & sensu fidelium, quo divinam veritatem percipere, & velut in corde suo sentire videntur. Argumentum tale inde necit: gustus & sensus in operationibus Spiritus idem sunt, ac perceptio sensualis in operationibus sensuum corporis. Jam perceptiones sensuales rei, vividæ quidem sunt & penetrant, simul tamen obscuræ sunt & inevidentes. Eodem modo itaque gustus & sensus spiritualis se habet, adeoque fides claram ac distinctam cognitionem non requirit. Saurinus ut unico velut ictu hanc machinam prosternat, ipsum principium, cui innititur, perceptiones scilicet sensuum obscuras & inevidentes esse, evertit. Deinde docet, inter sensualem perceptionem, & sensum ac gustum spirituales, magnum intercedere discrimen: quæ omnia uberius hic exponi, prolixum nimis foret. Quæ hinc porro elicit argumenta Jurius, una cum reliquis ad caput causæ spectantibus, Auctor diluit in

Cap. XII. capite XII. Decimum tertium autem observationes quasdam sistit

Cap. XIII. ad quæstionem, quænam causæ sint certitudinis, quam de divinitate

Cap. XIV. Scripturæ sacræ habemus, spectantes. In sequentibus autem, XIV sci-

Cap. XV. licet, XV & XVI, distinctiones Jurii inter evidentiam rationis & e-

Cap. XVI. videntiam conscientiæ, item inter convictionem spiritus & convictionem cordis, ut & inter claritatem & evidentiam, quibus ad firmandam & defendendam suam de obscuritate principii fidei sententiam, usus fuerat, explodit; simulque quæ Jurius pro defendendo hocce effato: *ego credo, quia volo credere*, itemque de certitudine adhæSIONIS attulerat, diluit. Hinc suum judicium de Reforma-

matæ Ecclesiæ haud incelebri Theologo Beaulieu, tuetur cap. XVII, Cap. XVII.
 & sic tandem in cap. XVIII, argumenta quibus Jurius probare vo- Cap. XVIII.
 luerat, Scripturam sacram minus evidentem esse, adgreditur. Pri-
 mum Jurii argumentum hoc est, quod cuncta prima scientiarum
 principia non possint non minus evidentia esse, quia omnium phi-
 losophorum consensu, demonstrari nequeant. Id vero est quod
 Saurinus negat, quippe qui docet, prima principia indemonstrabilia
 esse, non quod sint minus evidentia, cum potius evidentissima sint,
 sed quod ita evidentia sint, ut per alia principia demonstrari nec
 possint nec debeant. Addit, cum Jurius profiteatur, se loqui de
 principiis, ut in scholis vocari solent, primo primis, turpiter eum fal-
 li, quod Scripturam sacram pro tali principio venditet, cum citra con-
 troverfiam ejus & veritas & divinitas aliunde demonstrari possit.
 Subjicit hunc in modum & alia, nec prætermittit, quod Jurius as-
 seruerat, principia prima a posteriori demonstrari posse; quod de
 principiis essendi, ut vocantur, concedit, de cognoscendi autem
 principiis falsum esse pronunciat. Alterum Jurii argumentum iterum
 defunctum est a fide simplicium: hanc enim non nisi auctoritatem ho-
 minum, asserentium versionem Scripturæ, qua utuntur, cum textu
 originali convenire, aut testantium hoc vel illud dogma in divinis li- Cap. XIX.
 teris contineri, supponere, adeoque principio minus evidenti inni- Cap. XX.
 ti. Respondet ad hoc Saurinus, non verba, sed res ipsas doctrinam
 divinitus revelatam absolvere: hanc itaque, modo simplicioribus
 innotescat, semper characteres suæ divinitatis secum vehere, quæ
 demonstrationis moralis vicem sustineant. Tacemus argumenta
 Jurii alia, quæ Saurinus in cap. XIX sub examen revocat. Quibus
 expeditis, assertum suum, quod characteres, qui Scripturæ sacræ di-
 vinitatem probant, manifestam demonstrationis moralis vicem susti-
 neant, & quidem independenter ab operatione Spiritus sancti in
 cordibus credentium, tuetur, & ab accusationibus Jurii vindicat. Ni-
 mirum perperam illud pro falso, pro æquivoco, & parum suffici-
 ente a Jurio haberi contendit. Et ad falsitatem quidem hujus as-
 serti quod attinet, ut unicum saltem delibemus, Jurius concedit,
 quidem, characteres Scripturæ externos etiam apud incredulos de-
 monstrandi vim habere, internis autem eam plane denegat, utut
 concedat, apud credentes his etiam monstrandi vim competere.

Sic

Cap. XXI.

Sic sublimitate mysteriorum tantum abest, inquit, ut convinci improbi & profani homines possint, ut nihil magis a fide eos deterreat, quam quia talia ratione assequi nequeunt: styli simplicitatem potius ridebunt, quam ut ea se ad credendum induci patiantur: moralis doctrinae sanctitati aut opponere, aut praefere praecipua Senecae aut Chinesium non dubitabunt. Gratulatur hic sibi Saurinus, quod characteribus internis a Jurio saltem apud credentes demonstrandi vis non denegetur; hoc enim apprimè pro sua facere sententia: sed addit, nec apud non credentes eadem destitui. Si enim a sublimitate mysteriorum abhorreant, styli simplicitatem rideant &c. tale quid eos committere, quod cum sana ratione parum conveniat. Ostendit porro, frustra se a Jurio erroris argui, quod hisce characteribus demonstrationem moralem, & quidem independentem ab operatione Spiritus sancti, tribuerit: quae omnia fusius edisserit. In cap. XXI. revelationum extraordinariarum mentio injicitur. Asserit quippe Saurinus, extraordinarias etiam revelationes suos characteres divinitatis sensibus & rationi evidentes secum vehere debere; quod si non sit, neminem sine a Deo, an infernali genio profectae, certum esse posse. In quo quidem rursus secus sentit Jurius. Saurinus mentem suam ulterius explicat docetque, revelationes extraordinarias aut expresse aut tacite notionibus communibus esse conformes. Id exemplo Abrahami & Eliae illustrat. Addit si a revelatione tale quid alicui injungatur, quod palam cum divina lege pugnat, ut idololatria, colligi, eam neutiquam a Deo esse. Sed ex iis quae de evidentia revelationum ordinariarum dixit, evidentiam extraordinariarum quoque probari posse putat. Interim de ipsis characteribus harum revelationum, quales sint, ut evidenter homo inde colligere possit, a Deo, non autem a Dæmone hoc sibi revelari, nihil certi definiri posse fatetur.

Cap. XXII.

In altera parte, ex ordinis quem sibi praescripsit, ratione, de testimoniis tum Patrum tum Reformatae Ecclesiae Doctorum, quibus suam sententiam firmaverat Jurius, dispicit. Et in XXII. quidem capite, ad Arnobii, Augustini, Justinii Martyris, Chrysostomi, Basilii, Gregorii I, Theodoti Ancyranus Episcopi, Procli Constantinopolitani, & aliorum veteris Ecclesiae Doctorum testimonia a Jurio adducta respondet, evicturus, iis suam neutiquam ferri sententiam,

tentiam, progreditur hinc ad Theologos suæ Ecclesiæ modernos, Cap. XXIII. Hos omnes contra Saurinum militare, Jurius ex illorum doctrina de habitibus infusis probare voluerat; sed Saurinus distinguit habitus in pure infusos, pure acquisitos, & partim infusos, partim acquisitos. Fidem ceterasque virtutes habitibus partim infusis, partim acquisitis, annumerat, adeoque eas habitus acquisitos dici posse ait, prout pure infusis opponuntur, & vice versa. Concludit inde, ad ejusmodi habitum fidei acquirendum, cognitionem divinæ cœlestisque veritatis præcedere debere. Præterea ex doctrina Reformatæ Ecclesiæ Doctorum de gratia immediata, Jurius evincere vult, eos neutiquam approbare sententiam Saurini. Hic ita hinc se expedit, ut gratiam in absolute immediatam, absolute mediatam, & partim mediatam, partim immediatam dispeseat. Gratiam, per quam fides credentibus confertur, partim mediatam, partim immediatam esse contendit; recte tamen immediatam dici, prout absolute mediata opponitur, & certa media a Deo præscripta, lectionem & meditationem verbi, per quam ejusmodi homo de veritate doctrinæ cœlestis magis magisque convincatur, non excludere. Et ita de gratia immediata omnes Theologos Reformatæ Ecclesiæ sentire autumat. His ita præmissis, ad specialia descendit, & primo quidem Calvinum in suis Institutionibus, nihil quod cum sua sententia pugnet, docere, operose contra Jurius evincit. Deinde Bucerum, Hemmingium, Musculum, Petrum Martyrem, Chamierum, ut & Confessiones Ecclesiæ Scoticæ, Francicæ, Belgicæ, perperam sibi a Jurius opponi, demonstrare nititur. Idem & de aliis Reformatæ Ecclesiæ Theologis, Van der Wayen, Hornbeckio, Heidano, Burmanno, Witsio, demonstrat. Hac occasione iterum Wolzogenii mentionem injicit, eumque non tantum a Synodo, quæ causam ejus cognovit, innocentem, hæreseosque & erroris immunem pronunciatum fuisse narrat, sed Maresii quoque, Heidani, atque Burmanni literas de ejus orthodoxia producit. Agmen claudunt maximi nominis inter Reformatos Theologi, Amyraldus, Mestrezatus, Turretinus, & Claudius. Singulis peculiare caput Saurinus destinavit, prolixè & operose in illorum sententiam inquirens, idque ut evincat, suæ potius eos sententiæ favere, tantum abesse, ut rectè a Jurius sibi opponantur.

Cap. XXIV.

Cap. XXV.

Cap. XXVI.

Cap. XXVII.

Cap.

XXVIII,

XXIX,

XXX, XXXI

Hoc est :

ANIMADVERSIONES IN LIBELLUM QUENDAM, CUI TITULUS: *Observationes nonnullæ de D. BURNETTO & JO. TILLOTSONO, occasione nuperæ orationis funebris huic ab illo dictæ, prolata.*

Autore GILBERTO EPISCOPO SALISBURIENSI.

Londini apud Rich. Chiswell, 1696. in 8. plag. 10 $\frac{1}{2}$.

NĒmini obscurum esse potest, quam invisâ iis, qui JACOBI Britannicæ nuper Regis, contra GULIELMUM, Regem hodiernum, in Anglia partes tuentur, *Jo. Tillotsoni* Cantuariensis Archiepiscopi sit memoria. Eorum enim gravissimum odium non incurrere non potuit, qui & alias fide semper in hodiernum Serenissimum Regem quam maxime fuit conspicuus, & in ejus locum, surrogari se passus est, qui pro Rege suo illum agnoscere recusaverat. Nullam itaque & vivo eo prætermisere maledictis suis lacerandi illum occasionem, & in mortuum quoque omnem iram effundere non erubuerunt. Ex horum autem, qui male adeo Tillotsono cupiunt, numero quoque est Auctor libelli, cujus inscriptionem nobis modo repræsentavit Reverendus maxime Salisburiensium Præsul *Gilb. Burnettus*; qui ei confutando aliquid operæ impendere eo magis necessum habuit, quod ad ipsum quoque propalatarum in eo accusationum pars pertineret. Quas ut nos hoc in loco repetamus, & quam solide depulsæ illæ a Viro celeberrimo fuerint, ostendamus, non expectabunt Lectores: excerpemus tamen nonnulla, quæ nosse e re illorum esse maxime judicaverimus.

Nihil frequentius in ore habent ii, quibus præsens rerum in Anglia status displicet, quam ut Doctoribus atque Episcopis illius regni, imperantis hodie Regis auspiciâ sequentibus, doctrinam, quam olim tenuerunt, objiciant, quod scilicet summo magistratui religionis prætextu non liceat resistere. Hanc doctrinam eos abnegasse, mutata rerum in Anglia facie, contendunt, eandemque Burnetto & Tillotsono dicam scribit Auctor, quem confutandum ille nunc sibi sumsit. Complura proinde loca ex scriptis Burnettii, præcipue ante mutationem hancce in lucem editis congeffit, atque imprimis e libro, quem ex instituto ille scripserat, ut quosdam Scotiæ cives ab hu-

hujusmodi moliminibus absterreret, in quibus hanc doctrinam eum quoque luculenter tueri ostendit. Verum respondet Vir reverendus, in eo ipso libro, quo vel maxime adversarius ejus nitatur, se clarissime docuisse, licere Principi resistere, si totalis ab eo Reipublicæ subversio immineat. Quamobrem etiam Deum & Serenissimum Regem suum in testimonium vocat, se eo tempore, quo totalis nondum religionis & libertatis subversio Angliæ erat metuenda, editis licet tyrannicis actionibus, nondum tamen in eorum sententiam ire voluisse, qui jam tum, qua ratione communi oppressori resisterent, consilia agitarint. Ast vero cum Legatos Romam ex Anglia, & in Angliam Roma ablegari, cum Episcopos Pontificios tanquam Papæ delegatos in Anglia se gerere, cum denique potestatem dispensandi circa leges Angliæ ambiri, imo Clerum ut illam publice proclamaret cogi cerneret, tum demum fundamentalem Angliæ legem, quæ velit ut legibus, non a Rege solo, sed a tota Natione in Parlamento congregata sancitis, regnum illud gubernetur, everti sese existimasse, adeoque de refrenanda Regis licentia una cum aliis cogitasse ait. Verum cum abiret etiam insuper, postquam, æquæ adeo conditiones propositæ ipsi fuissent, ut nimirum libero Parlamento potestatem de salute nationis dispiciendi faceret; judicasse se dicit, pro desertore regni eum esse habendum, adeo ut auctoritatem ejus antea solummodo suspensam, nunc plane collapsam esse judicaverit, relicta Nationi potestate, ut quacunque ratione rebus suis prospiceret. Non itaque aliter se nunc sentire, de magistratu religionis prætextu non oppugnando, quam olim, luculente constare arbitratur. Eandemque esse ait aliorum Doctorum Anglicorum doctrinam, quos, licet tam clare ac ipse limitationem in scriptis suis non adhibuerint, reprehendendos tamen propterea non esse existimat; cum & Apostolus recte doceat, uxorem subjectam marito sicut Christo Ecclesiam esse, non addita de crudeli marito exceptione, utpote quam ipsa rei natura jam notam faciat. Et posito etiam, aliter paululum nonnullos antea sensisse, nihil tamen scandali ex mutata sententia eorum criri posse credit. Duabus enim quæstionibus ait totum illud negotium constare, quarum altera sit, an prætextu religionis Principi suo resistere subditi queant? altera, quantum libertatis sibi Regni Angliæ cives reservaverint, & an periclitantibus legi-

p. 32.

p. 34.

p. 37.

p. 39.

p. 43.

bus eorum fundamentalibus, Regibus suis possint obniti? Illam
 quæstionem Theologicam esse, firmiterque eam hodiernum etiam
 omnes Angliæ Doctores negare. Alteram ex Jure civili & Histo-
 ria decidendam ait, eaque forsitan, quæ ad illam spectant, omnibus
 non satis olim fuisse explorata. Et hoc observato, omnes illos cla-
 mores, quibus Verturni esse arguantur Episcopi atque Doctores,
 partes Jacobo adversas secuti, scandalaque inde exfurgentia exag-
 gerentur, retundi posse arbitratur. Prolixius Burnettus huic argu-
 mento insistit, quod præcipuam illam accusationem esse ipsemet
 agnoscat inter eas, quas adversarius ipsi & aliis fratribus ejus inten-
 tavit. Reliquas, utpote quas tanti momenti non esse ait, brevius
 absolvit. Et sane ita comparata illa sunt, ut ancipites hæreamus,
 an ulla earum repetenda hic nobis sit. Ut ex paucis tamen indoles
 reliquarum appareat, nonnulla recensuisse non pigebit. Exprobrat
 Reverendo Viro inter alia adversarius schedas quasdam, in quibus
 divortium ob sterilitatem legitime institui posse affirmaverit, idque
 eo fine, ut ad alias nuptias Carolus II procedere posset, quod Shaft-
 burium Comitem aliosque nonnullos eo tempore agitasse ait, Ja-
 cobum Caroli fratrem regni hæreditate defraudare hac ratione cupi-
 entes. Respondet ad hoc ipsum ille, Shaftsburiæ consilia, quæ illo
 tempore agitaverit, incognita prorsus sibi esse. Hoc tamen se re-
 cordari ait, quod a Duce Lauderdalio quæstio ista proposita sibi fue-
 rit. Primum dicit eum fuisse, ex quo Jacobi Eboracensis eo tem-
 pore Ducis religionem resciverit; quod ipsum eum non sine sum-
 ma animi consternatione eum accepisse laudatus Dux animadvertis-
 set, illum divortii mentionem facere cœpisse, variasque rerum cir-
 cumstantias narrasse ait, quas silentio nunc prætermittendas ducat.
 Postea tamen se certiores factum esse, statum causæ minus recte
 constitutum fuisse, dicit. Præterea XXVII ætatis annum eo tem-
 pore vix sese excessisse, legumque civilium, quibus primis ætatis
 suæ annis vacaverit, auctoritate præstrictum fuisse fatetur: ut adeo
 ex Digestis, Codice & Novellis multa coram Lauderdalio, quæ fa-
 verent causæ isti, allegaverit. Cumque desiderasset ille, ut in char-
 tam eam, quæ prolata ore fuerant, conjiceret, hoc etiam sese fecis-
 se non dissimulat. Veruntamen postquam accuratius rem expen-
 dere datum fuisset, aliter se judicasse, & per literas proxima hye-
 me

me ad Ducem scriptas priorem sententiam retractasse, imo integro libro, sed nondum edito, eam se confutasse testatur. Verum factis de istis. Non inviti forsan Lectores accipient, quod inter alia Historiæ Reformationis Anglicanæ ab Auctore consignatæ, ejus adversarius de male repræsentatis quibusdam Lutheri literis, ad controversias de sacramento cœnæ spectantibus, objecit. Suspectæ jam olim visæ fuerunt illustri Seckendorffio literæ istæ, prout a Burnetto editæ fuerunt, cumque ob illas quosdam familiares suos apud Reverendum Virum inquirere jussisset, hujus opera, uti ipse hoc loco narrat, factum fuit, ut Lutheri autographum iis perlustrandum concederetur, qui tamen aliam nullam differentiam ab autographo deprehenderint, quam quod pro *nihilominus*, in autographo *nihil minus* scriptum notarint. Verum etiamsi plures forte, quam illa, mutationes factæ sint, quod nec ipse Rev. Auctor plane negare sustinet, omnem is culpam in ipsum Lutherum rejicit, cujus literæ male adeo pictæ fuerint, ut legi facile a nemine valeant: utque eo minor nævus illè appareat, quocunque modo momentum illarum literarum elevare nititur. Sunt, fatemur, alia in hoc scripto, quæ præsentis Angliæ conditionis curiosis indagatoribus ingrata esse non possunt, atque in primis Episcoporum ob juramentum recusatum depositorum causa fuse examinatur. Verum hujusmodi res aut plane exscribendæ, aut omnino prætermittendæ sunt; quamobrem plura referre de istis jam supersedemus.

CONRADI SAMUELIS SCHURZFLEISCHII ORATIONES

Panegyricæ & Allocutiones varii argumenti.

Vitembergæ, apud Hæredes Meyerianos, 1697. in 4. Alph. i. plag. 5.

EA Polyhistoris celeberrimi, cujus Orationes & Allocutiones varii generis unum in fasciculum colligatæ hic exhibentur, optimarum quarumque litterarum est peritia, ea in dicendo vis & elegantia gravitasque, ut cavendum merito sit, ne eorum, quæ a limatissimo ejus ingenio profecta sunt, quicquam intercيدات. Ipsos sermones, quos ex tempore, nec quicquam præmeditatus, in publica privatave doctrina, prout a proposito digrediendi occasio se offert, ad auditores suos mira felicitate, (qua Buchnerum ipsum, cujus masculam ubique Latinitatem æmulatur, longissime superat,) habere

solitus est, par erat æquumque non abire in auras, aut præsentium, solum auribus animisque illabi, sed excipi scribarum calamis, typorumque beneficio cum Orbe literato communicari. Quanto magis interfuit, Orationes ejus ac Allocutiones, in quibus rite & ex artis præcepto componendis in museo suo elaboravit, & quas ipse, quæ prælo subjicerentur, dignas jam olim reputavit, seræ posteritatis usui conservari? Itaque & fratribus *Knauthiis*, Viris-Juvenibus doctissimis, quod ejus hæc monumenta ingenii, seorsim antehac typis excusa, sed plane dispersa ac tantum non deperdita, magno undique studio collegerint, & ipsi disertissimo Auctori, quod, ut de novo ea & junctim quidem edi pateretur, exorari se fuerit passus, gratias maximas debemus; meritoque, ut & Disputationes ejusdem Academicæ, ut & commentationes aliæ pari modo propediem luci publicæ exponantur, optamus. Ceterum uti Orationes & Allocutiones præsentis perlegi ab unoquoque malimus (cujus quidem operæ neminem poenitebit) quam hoc loco prolixiora ex iis excerpta dare: ita brevi tamen recensu methodi, qua isthæc Auctoris nostri opuscula disposita in hoc volumine comparent, supersedere non possumus.

Primum nempe locum justæ solennesque Orationes, quas ad cives academicos ex cathedra diversis temporibus recitavit, occupant; quas inter Panegyricæ quatuor eminent, quarum prima in Climactericum magnum JOHANNIS GEORGII II. Saxonix Electoris gloriosissimæ memoriæ, fuit habita: altera honori supremo Divi JOHANNIS GEORGII III. consecrata fuit: tertia in natalem Serenissimi Principis FRIDERICI AUGUSTI, Electoratus Saxonici tum Heredis, fuit instituta: quarta *Henrici Liberi Baronis a Frisen*, summis in Domum Electoralem Saxoniam meritis illustrissimi, tum defuncti, elogia prosequitur. Sequuntur Orationes in funeribus celeberrimorum inclytæ Academiae Witembergensis Doctorum, nimirum *Johannis Meisneri & Abrahami Calovii* Theologorum, *Casparis Ziegleri* Jcti, & *Andreae Sennerti* linguarum orientalium Professoris, nec non Quæsturæ Witembergensis Præfecti *Andreae Habnii*, dictæ. Has excipiunt Allocutiones solenniores quatuor, quas ad auditores, jam redux ex Italia, jam ex Ubiorum finibus

rever-

reversus, jam occasionibus aliis instituit. Major est Allocutionum reliquarum minoris momenti varietas, in classes sex distributarum, quarum I est nuptialium; II ad Candidatos honorum Academicorum; III disputationibus, orationibus & libris quorundam subjunctarum; IV dedicatarum; V apodemiarum; VI consolatoriarum: quibus denique variarum Allocutionum Appendix subnectitur.

A CONFERENCE WITH A THEIST &c.

h. e.

COLLATIONIS CUM THEISTA PARS II, QUA RELIGIONIS naturalis imperfectio, Divinae revelationis necessitas, Mosaicarum legum rationalitas, veritasque miraculorum ejus demonstrantur, simulque de diluvio, de sacrificiorum origine, nec non mediatorii Christi officii rationalitate disquiritur, Auctore GULIELMO

NICHOLLS, S. Th. D.

Londini apud Franc. Saunders & Thom. Bennet, 1697. in 8.

Constat plagulis 21.

Benigna plerorumque approbatio, qua partem priorem hujus Collationis, a nobis quoque in Actis superioris anni p. 537. seqq. recensitam, exceperunt, Reverendum ejus Autorem permovit, ut alteram hanc partem non tantum publicæ luci exponere, sed edendæ etiam tertiæ, spem nobis facere animum induxerit. Duo autem potissimum secundam hanc Collationem capita absolvere videntur. Primo enim de Naturali Religione cum *Credentio* disputat *Philologus*, an ea Deo rite colendo vitæque recte instituendæ sufficiat, disquirens: deinde vero Religionem Revelatam, quam ille tuetur, variis argumentis oppugnat. De naturali religione dis-

P. 5.

rendi initium facit, eamque primis & antiquissimis temporibus obtinuisse, quibus aurea nimirum apud homines viguerit ætas, gloriatur, Sacerdotum postmodum fraudibus misere corruptam. Verum ex omnium omnis ævi nationum historia, nullam hujusmodi naturalem religionem, quæ rationis unice sequi professa fuerit dictamina, unquam existisse demonstrat *Credentius*, sed sua quamvis gentem oracula, sacerdotes, sacrificia aliasque cæremonias ritusque sacros, a primis usque humani generis initiis habuisse. Imo

P. 21.

P. 32.

ipfa

- ipsa quoque prima principia moralia, quæ naturalia & connata Scholasticorum Doctorum grex vulgo appellare suevit, ex revelatione humano generi primitus innotuisse, & per traditionem postmodum propagata esse evincit. Cum autem primam, quam naturalis religio passa est, corruptelam inde originem ducere persuasum habeat *Philologus*, quod in mentem hominibus venerit ænigmatibus res theologicas involvere, unde omnis illa mythica ex-
- p. 39. surrexerit theologia; plane *Credentius* illam sententiam evertit, atque ista, quæ a Platone in Cratylo aliisque traduntur sub Jovis, Junonis cæterorumque Deorum nominibus latere mysteria, mera commenta Philosophorum, turpitudini religionis suæ velum honeste obtendere satagentium, esse ostendit: atque potius confusione theologiæ cum obscœnis Principum suorum historiis, aliisque causis, quas prolixè recenset, omnem Gentilium religionem deberi, demonstrat.
- p. 45. Omissa igitur ista disceptatione, *Philologus* eam tanquam optimam & vere naturalem religionem deprædicat, quæ inter sapientiores Gentiles obtinuit, quales Plato, Cicero & omnis Stoicorum grex fuerint, quorum scripta vitæ optime instituendæ regulis præclarissimis, atque ad homines persuadendos maxime idoneis referta plane sint atque stipata: quæ proinde sacris scriptoribus longissime anteferre non dubitat. Hinc itaque occasionem *Credentius* nanciscitur ejus, quam moralem vocant, partis philosophiæ defectus ostendendi: utpote quæ cum aliud, quam insitam mortalium-
- p. 54. mentibus superbiam, fundamentum non habeat, veri Dei cognitione destituatur, in virtutibus vitiisque definiendis multum aberret, imperfectissima non possit non esse: unde factum esse evincit, ut
- p. 56. cum Philosophi, tum vulgus hominum, spurcissimis vitiis contaminatam duxerint vitam. Quorum enormia maxime, qualia idololatria, magia, hostiarum humanarum oblatio, aliaque quamplurima, Christianæ doctrinæ ope abrogata eliminataque esse probat.
- p. 59. Quid ad hæc *Philologus*? Sane imperfectam adeo religionem naturalem esse, ut ad æternam vitam homines deducere nequeat, vel eo sibi persuaderi non patitur, quod divina misericordia indignum esse videatur, minima generis humani parte meliore luce, collustrata, reliquos mortales omnes cum religione sua naturali exitio permittere: si autem Gentiles per eam salvari queant, se quidem intel-
- p. 61. 64.
- p. 68.
- p. 76.

intelligere non ait, cur alia sibi sui que similibus via opus sit. Diversam itaque plane rationem esse Theistæ in sinu Ecclesiæ educati, & Gentilis cui nunquam melior radius affulsit, ante omnia demonstrat *Credentius*. Deinde autem Gentiles etiam, quamvis ad unum omnes infernalibus addicere non audeat carceribus, ad illam tamen salutem, quæ Christianorum propria futura est, accessum minime habituros existimat: forteque adeo alias mansiones futuras arbitratur, ad quas melior Gentilium pars post hanc vitam sit admittenda, ab iis, quas fide sese amplexis præparavit Salvator, plane diversas. At perguit nihilominus adstruere *Philologus*, perinde id esse, quacunque religionis externarumque cæremoniarum lege summus ille Deus colatur, atque imprimis Siamensis Regis sibi placere ait responsum, quod ab eo Gallicus Orator, ut Christianismum amplecteretur, ei persuasurus, ab illo tulisse dicitur. Potuisse scilicet Deum, si visum ei ita fuisset, omnes mortales uti faciebus animisque prorsus sibi invicem similibus condere, ita uni quoque eidemque legi atque religioni submittere. Verum visum esse Deo opinionum circa religionem tolerare diversitatem, quod non minus cæremoniarum varietate coli, quam creaturarum insigni diversitate glorificari gaudeat. Attamen luculente satis evincit *Credentius*, quam periculosum sit ita sentire, quamque hypocrisin & idololatriam evitare nequeat, qui quocunque cultus genere Deum prosequi sibi licere putet. Atque ut cætera, quæ *Philologo* opponit, taceamus, Siamensium Regi potissimum respondet, neutiquam eum ex permissione divina ejus approbationem justa sequela posse elicere; namque alias eum etiam cogi ut admittat, vitiosos quoque habitus purissimo illi Enti non displicere.

Et hæc quidem præcipua sunt disputationis de religione naturali momenta. Jam quæ de revelata, doctrinaque de Mediatore disceptent invicem *Philologus* atque *Credentius*, videamus. Primo nempe statim loco *Philologus* fatetur, se humani ingenii infirmitatem, divinamque ex altera parte misericordiam expendentem facile adduci, ut credat, revelasse Deum aliquid de voluntate sua, quo dirigat fluctuantes hominum mentes. At characteres sibi dari postulat, quibus cognoscat, ubi demum gentium salutaris illa habeatur revelatio, cum nulla non inveniatur natio, quæ eam non ina-

- niter jactitet, ipsaque etiam sacra Scriptura revelationes inter Gentiles quoque extare confirmet, nullamque adeo Judæis & Christianis præ iis prærogativam relinquat. *Credentius* igitur, ut dubio huic satisfaciat, negat omnino revelationes divinas inter Gentiles haberi, quibus religio eorum stabiliatur; id quod ex impuritate ejus probat, quæ divinæ nequeat esse originis. Cumque varia Scripturæ loca, quæ Philologi sententiæ favere videntur, ab eo opposita fuerint, distincte ad ea omnia respondet. Melchisedeco certe divinas revelationes obtigisse fatetur, utut Judæus haud fuerit. Verum nec Gentilem idololatram eum fuisse ostendit, sed genuinum antiquæ Ecclesiæ Noachicæ membrum. Locum Malach. I, 10 quod attinet, quo Spinosæ etiam placuit abuti, ut deteriorem Gentilium quam Judæorum conditionem non esse ostenderet; vaticinium illud esse de statu Gentium sub regno Messiæ evincit, nihilque plane ad stabiliendam causam, quam Philologus agit, facere. Ea porro quæ e Ps. CXLV, 9. 18. adducta fuere, nullam inter Gentiles institutionem divinam, revelationi Judæis editæ æquandam, sed universalem Dei in omnes creaturas suas amorem notare. Jobi exemplum nihil quoque huc facere, utpote cujus non alia quam omnium ante legem fidelium conditio fuerit, cum idololatrarum impietate nihil habens commune: idemque etiam ei Noachum & Enochum objicienti respondet. Jonam autem & Obadiam cum Gentiles, Gentiliumque Prophetas facere ausus fuerit *Philologus*, contrarium de illo luculenter probat ex 2. Reg. c. XIV, de hoc vero ex ipsis ejus oraculis, maxime ex comm. 17 & 18. Quod vero per suos quoque Prophetas, Esaiam, Jeremiam, Ezechielem & alios, oracula ediderit Deus ad Gentiles spectantia, id Philologi causam minime juvare docet, cum non religionem eorum stabiliant, sed judicia divina iis annuncient, quorum prædictione Judæi ab iis oppressi solamine afficiebantur, & ad divinam cognoscendam justitiam fortius incitabantur. Balaami denique exemplum ad vincendam causam parum idoneum esse ostendit; neutiquam enim ex eo colligi posse, prophetiæ donum commune Gentilibus cum Judæis fuisse, cum manifeste pateat, Judæorum gratia superstitioso illi incantatori tum solum Spiritum Dei obvenisse; nec meliorem tum ejus quam asinæ illius antea conditionem fuisse, cujus tamen exemplo nemo brutis ani-

mantibus prophetias & revelationes asserere audeat. Secundum du- p. 111.
 bium *Philologo* movet sapientia justitiaque divina, cui consentane-
 um esse non putat, ut neglectis omnibus orbis incolis, 'stultissimo
 & pervicacissimo Judæorum populo oracula sua, lumenque meli-
 us crediderit Deus. Verum & nihil indignum justitia providen- p. 113.
 tiaque divina admissum hic esse, *Credentius* monstrat; & alia haud
 pauca esse providentiæ divinæ opera docet, quorum rationem in- p. 114.
 firmi homines reddere nequeant; & stultum adeo ac male sanum
 Judæorum populum haud fuisse ostendit, quam a plerisque repræ- p. 117.
 sentari soleat, eaque occasione a Justini & Taciti potissimum eos p. 119.
 calumniis vindicat. Jam itaque porro suam de inspiratione divi-
 na sententiam *Philologus* exponit, sibi que non persuaderi posse ait,
 Prophetis, qui inspirati esse dicuntur, alia ratione divinam mentem
 esse revelatam, quam ea, quæ communis est & naturalis, ratioci-
 nationis nimirum, qua ad scientiam pervenitur. Quam ratiocinan-
 di & cognoscendi facultatem cum a Deo habeamus, revelationem
 dici omnino posse censet. Nihil autem aliud, quam usum nominis
Dei apud Hebræos effecisse, ut parum probabilem de Prophetis sen-
 tentiam Judæi pariter ac Christiani amplecterentur. Fuisse enim iis p. 126.
 familiare, ut res magnas atque extraordinarias, adjecto Dei nomine,
 significarent; sic enim *montes Dei, somnum Dei, & alia* dici invenimus.
 Viros itaque etiam Dei, non homines divinitus inspiratos, quod parum
 sapiens crediderit posteritas, sed viros præstantes, quos *divinos* Græci
 quoque & Latini dicerent, initio significasse: per *Spiritum* autem Dei, p. 127.
 quem habere dicuntur, mentis habitum divinum atque excellentem,
 denotatum esse. At nihil aliud quam doctas nugas omnia ista esse, *Cre-* p. 129.
dentius ostendit, qui luculentum discrimen inter naturalem cognitio-
 nem & revelatam collocat. Ad observationem autem de *Viris Dei* illi p. 130.
 respondet, rarissimum illius appellationis in S. litteris usum esse; p. 132.
 contraque alia nomina & phrasés de Prophetis magis frequenter
 usurpatas ei opponit, quæ peculiare aliquod cum Deo commerci-
 um manifestissime innuant. Denique cavillationem de *Spiritu* p. 135.
Dei, æquivocatione vocis *Spiritus*, quæ *mentem* in Scripturis quan-
 doque significat, subnixam quod attinet, loca producit, in quibus
 non *mentis excellentiam*, sed revelationem divinam, non posse non
 per *Spiritum Dei* significari arbitratur. Taliaque esse putat Gen.

- P. 138. rima. - Concedere itaque *Philologus* videtur, fuisse eam, quam putat *Credentius*, Judæorum phrasibus istis utentium opinionem: verum absconam eam esse censet, eorumque ignorantia naturalium rerum & crassa superstitioni deberi, qua inducti ad Θεὸν ἀπὸ μηχανῆς retulerint, quod rectius ad vividam aliquam imaginationis vim retulissent. Namque eam solum necessarium Prophetæ requisitum esse, ex ipsis S. litteris confirmare audet, quæ viros sapientes, qualis Salomon, Heman, Darda, Kalchol, Prophetas nunquam faciant, utpote in quibus locum phantasiæ ludibriis prudentia eorum non reliquerit: contra vero rudem rusticorum & pastorum plebem, & infirmas mulierculas prophetico dono ornatas repræsentent. Imo
- P. 139. & urget, quod pro affectuum varietate differant eorum prophetiæ, quodque proinde musica & aliis rebus eos excitare quandoque conati fuerint, ut lætiora prædicere valerent, quod ex 2. Reg. III, 15. potissimum confirmat. Denique sæpe revelationes opinionibus firmiter hærentibus, utut falsis, originem debere, nihilque aliud prophetiam esse, quam vehementem imaginationem cum bona intentione conjunctam, ex Ezech. XXI, 21. & Matth. II, 2. conatur evincere.
- P. 140. Jam quid ad omnia ista *Credentius*? Primo omnisævi sapientes, revelationes a Deo procedere existimasse, ex Cicerone, Jamblichio & Xenophonte probat. Deinde imaginationis vim ejus causam.
- P. 141. non esse, fuse demonstrat. Namque Mosis aliorumque exemplis ostendit, magis quam alios homines melancholiæ deditos Prophetas non fuisse, quod tam vitæ, quam egerunt, instituta, quam scripta eorum nihil simile scriptis Teresiæ, Pazziæ aliarumque melancholicarum mentium foetibus habentia, abunde testari ait. Atque adeo Petiti commentum, quod Lib. I. de Sibyllis proponit, quod scilicet melancholia primum sit requisitum, quod Prophetam constituat, penitus evertit. Imo Davidis imprimis exemplum urget, quem sanguinei temperamenti hominem fuisse, ex S. litteris abunde constat.
- P. 142. Cum sapientia autem prophetiæ donum consistere non posse, falsissimum esse, Mosis qui institutus erat in omni Ægyptiorum sapientia, Nathanis, Esaiæ, & Danielis, qui in Regum aulis fuerant educati, exemplis facile evincit. Imo & Salomoni bis sese revelasse Deum, sacra nos docere oracula urget. Atque Hemanum etiam, quem

quem itidem impedivisse sapientiam, quo minus Propheta esset, dixerat *Philologus*, in Prophetarum ordinem referri 1. Chron. XXVI, 5. observat. Ab affectibus porro vaticinia & visiones Prophetarum non pependisse, quamplurimis exemplis probat, interque alia Danielis, qui in summo luctu constitutus, latissimam a Gabriele de adventu Messiae promissionem acceperit. Elisaei exemplum quod concernit, non ad excitandos affectus, sed ad componendam perturbatam improbi Regis praesentia mentem, musico instrumento eum usum esse dicit, ut mens quieta divinas impressiones recipere apta evaderet. Falsas opiniones revelationibus sese miscere, ex alato Ezechielis loco probari non posse docet, utpote quo superstitiosi Babyloniorum ritus tantum describantur, neutiquam autem verae editae esse dicantur prophetiae. Ex Magorum autem Christum adorantium historia, nil aliud colligi posse, quam occasionem Deum arripuisse ex superstitione eorum, ut ad Christum, veram lucem, eos perduceret. Prolixe deinceps de miraculis inter se disputant, qua occasione varia miracula, atque imprimis id, quod patratum a Josua est, Soli, ne cursum suum perageret, donec hostes suos penitus delevisset, praecipiente, vindicat *Credentius*. Inde vero de sacrorum Scriptorum divinitate contendunt, quorum fidem variis argumentis *Philologus* impugnat. Et Mosi quidem auctoritatem suam ereptum it, rationibus potissimum ex tradita ab eo diluvii historia petitis. Dicere enim, quod universus mundus eodem tempore aquis perierit, non minus absolum censet, quam si sputo suo submersum & suffocatum hominem esse affirmes. Huic itaque dubio obviamiturus *Credentius*, ante omnia utilem atque non sine ingenti & eruditionis & ingenii laude susceptum a Th. Burnetio laborem commendat, quo diluvii possibilitatem incredulis persuadere conatus est. Non dissimulat tamen, haud pauca esse, de quibus ut assensum ipsi praestet, adduci non possit. Quemadmodum & in ingeniosissimi Woodwardi (cujus Tentamen circa Naturalem Historiam Telluris Tomi III Supplementorum sectione I pag. 7. seqq. justo studio recensuimus) ac Whistoni (cujus Theoriam Telluris hoc ipso anno editam propediem recensebimus) methodis diluvii universalitatem probandi nonnulla animadvertit, quae parum certa ipsi videntur, hoc loco annotari quidem non indigna, sed quae tamen ni-

p. 154.

p. 175.

p. 160.

p. 185.

p. 187.

- p. 198. miæ prolixitatis metus præterire nos jubet. Ipsemet ita procedit, ut primo diluvium aliquod universale mundo aliquando obtigisse, tum ex constanti traditione gentilium quoque scriptorum, tum ex
- p. 201. marinis, qualia ostreæ, conchæ, & alia, in locis mediterraneis repertis probet. Deinde autem, ut aquam suppetiisse Deo, qua ad eam usque, quæ a Mose traditur, altitudinem obruere mundum potuerit, ostendat, in visceribus terræ immensam aquarum vim delitescere, quam ea crustæ instar ambiat, cum clarissimo Burnetio statuit, idque ita esse, ex Maris Mediterranei phænomenis demonstrat.
- p. 202. Jam itaque totius terræ ambitum 8000 milliaria absolvere supponit; hujus autem numeri partem trigesimam secundam crustæ constituere crassitudinem putat, ut adeo ea 250 milliaria crassitie sua conficiens, consistentiam terræ in rapidissimis ejus motibus tueri queat. Vel si ea crassitudo sufficere alicui non videatur, non impedire se ait, quo minus 500 milliaria crassitudini terræ, abyssum aquæ ambientis, tribuantur. Nam sic quoque computanti appariturum, abunde sufficere aquas in residuo spatio concavo terræ abditas, ad obruendam universam terram ea, qua Moses scripsit, ratione, nullaque alia re opus fuisse, quam ut Deus miraculosa sua potentia, per foramina in fundo marium apparentia, & communicationi inter illa & abyssum inservientia, tantum, quantum negotio isti sufficiebat, aquæ extraxerit. Duo tamen sunt, quæ hic excipit *Philologus*, alterum, ipsam illam miraculosam Dei potentiam, qua extraxerit aquam, callidum potius esse Theologi *κρυοφύγνον*, quam dignam Philosopho difficultatis solutionem: alterum, suppositionem illam de aquis in cavitate terræ delitescentibus, destruere specificæ gravitatis leges, utpote quæ aquas terra leviores infra terram multo iis graviolem constituat. Ad primum itaque *Credentius* respondet, omnino miraculum agnoscendum esse: si enim ordinariis naturæ legibus factum esset diluvium, pœnæ rationem id habere non potuisset. Alteram vero objectionem, a specifica gravitate petitam, ex universæ naturæ praxi vanissimam esse demonstrat. Ut enim pauca, sed præcipua hic repetamus, Sol centrum omnium planetarum est, quorum nullus materiæ levitate & subtilitate ipsi æquari potest: et in ipsa terra, gravissima fossilium superficiiei ejus proxima sæpe sunt, levioribus stratis in locis multo profundioribus obviis.
- p. 209. Sic

Sic in vegetabilibus, secus quam gravitatis leges jubent, fibræ sursum tendunt, & liquor succusve arborum contrario, quam natura poscere liquidorum videtur, motu superiora petunt; ut alia hujusmodi ab eo allata nunc taceamus. Cum autem nihilominus *Philologus*, quomodo extractio illa aquarum ex abyssu fieri potuerit, scire cupiat, *Credentius*, ut ei aliquo modo satisfaciat, fieri id potuisse ostendit per extraordinariam Dei potentiam, Terra ad Lunam propius admota: quæ pressura sua maribus, & consequenter abyssu, per varios meatus cum iis conjunctæ incumbens, ut effunderent se aquæ abyssi effecerit, quibus incrementi nonnihil ex continuis imbribus accesserit. Missa itaque tandem diluvii historia, miracula Mosis *Philologus* impugnat, quæ meras fraudes, ad fallendum arbitrioque suo regendum populum compositas fuisse, atque adeo Mosen verum Prophetam non existisse, persuasum habet. Sic v. c. Deum in igne leges ferre eum finxisse ait, ignivomo monte ad fraudem istani abusum. Verum & ignivomi montis nullum vestigium esse in Sinai, *Credentius* ostendit, cum Ætna aliisque Vulcanis illum contendens; & apparitiones Angelorum, qualem istam in Sinai fuisse statuit, pariter ac ipsius Dei apparitiones, in igne factas semper esse, ex Jamblichio, Plutarcho, Orpheo aliisque Gentilium Theologis sacrisque eorum ritibus probat. Simili diligentia miraculum in mari rubro patratum inter se expendunt, & sic demum ad ipsas leges Mosis paulo penitius considerandas accedunt. Earum enim pars haud exigua, ridicula prorsus & omnis consilii expers *Philologo* videtur. An enim, inquit, sapientis Legislatoris cura dignum aliquis censeat prospicere, ne bestiarum sanguine quisquam vescatur: ne bos & asinus eodem jugo jungantur, & similia? Forensium vero legum plerasque pro iniquis & crudelibus habet. Quæ tamen optimæ ut esse omnino videantur, recta earum explicatione, & cum aliarum sapientissimarum gentium legibus collatione, *Credentius* efficit. Prætereaque etiam ostendit, falsum esse, quod *Philologo* in mentem venerat, tulisse nimirum Mosen leges plerasque, ad Zabios habito respectu. Nullam enim unquam gentem hoc nomine existisse, esseque supposititios, qui Majemonidis ævo circumferebantur sub nomine eorum, libros omnes, fuisse ostendit. Nec minus falsum esse demonstrat, quod paulo post ille ait, cultum divi-

p. 214.

p. 218.

p. 221.

p. 228.

p. 237.

p. 247.

p. 253.

divi-

- p. 257. 259. divinum a Mose institutum ab Ægyptiis eum mutuatum esse, adeo-
263. que a Deo non accepisse. Ubi circumcisionem, Urim & Thu-
p. 264. 268. mim, lintea sacerdotis vestimenta, Cherubinos, arcam foederis, no-
269. vilunia, purificationes & lustrationes, templum Hierosolymitanum
p. 271. 272. aliaque hujusmodi ab Ægyptiis ad Judæos translata non esse, con-
p. 275. tra Spencerum, Marshamum & sequaces eorum fuisse demonstrat. At-
que apud alias quoque nationes oppido multa esse docet, quorum
aliqua cum Judaicis moribus sit convenientia, quæ tamen ab iis ad
hos propterea translata esse nequeant dici. Sed nondum tamen
Philologus impugnandi Mosis finem facit, sed eum pariter ac omnes
reliques V. T. Scriptores gravissimorum errorum accusat, atque im-
primis id moleste fert, quod anthropomorphitarum errore conta-
minatos fuisse omnes deprehendat. Sed longissime eos ab isto de-
p. 279. lirio abfuisse, *Credentius* evincit, luculenta loca producens, quibus
Deum Spiritum esse affirmant; ea, quæ membra Deo, affectus item
p. 282. & mores humanos tribuere videntur, dextre exponens; nullamque
linguam humanam aptam esse ostendens, ad Deinaturam & actiones
p. 284. vocibus satis propriis exprimendas. Imprimis notari meretur, quod
verba Mosis, dicentis, audivisse Protoplastos vocem Dei deambu-
lantis in horto; ita exponat, audivisse eos ventum seu vocem, quæ
comitari solebat præsentiam Angeli, per quem Deus cum ipsis agere
p. 285. sueverat, atque ea ex Job. XXIIIX & I. Reg. XIX, illustret. Cum vero
idem Moses orat Deum, ut faciem ejus intueri sibi liceat, non oculis
corporis intueri illum Deum voluisse dicit, utpote quibus eum haud
patere optime noverit: sed magis claram Angeli in nube hætenus
p. 286. ipsi apparentis manifestationem desiderasse, ut magis evidens signum
divinæ missionis suæ Judæis inde nasceretur. Denique Jonam non
omnimodam Dei præsentiam effugere voluisse, sed propheticam
tantum, existimat, vulgari forsan etiam Judæorum opinione occu-
patum, in terra a Gentilibus habitata revelationes divinas dari haud
p. 287. solere. Tandem etiam ad ea respondet, quæ in actionibus Pro-
phetarum taxat *Philologus*, v. g. quod 390 dierum spatio in latus
reclinis jacuerit Ezechiel: quod meretricem duxerit Oseas: quod pa-
rum reverenter in Reges se gesserint Samuel & Hanani. Ultimos
p. 288. enim hosce mandato divino & concessa a Regum Rege autoritate
excusat: illorum vero monstrosas actiones in visione plerumque,
non

non reapse factas esse, ad significandas maximi momenti res existimat. Aggreditur igitur denique *Philologus* doctrinam de satisfactione & expiatione pro peccatis, quam per sacrificia fieri Judæis, per Christum Christianis Sacerdotes lucello inhiantes persuaserint; cum tamen illa doctrina Dei naturæ plane conveniens non sit, quem tanquam implacabilem & ad reconciliationem parum proclivem repræsentet. Indignam itaque Deo non esse *Credentius* ostendit rem istam, utpote cuius non misericordia tantum, sed & justitia attributum sit. Sacrificia autem non ideo tantum, ne gratis peccare viderentur homines, instituta esse, sed ut Christi sacrificium repræsentarent, evincit: eaque adeo antiquissimæ institutionis divinæ, ab Adamo ad omnes gentes derivatæ, esse docet. Cumque videre se non dicat *Philologus*, quid mediatore opus sit, cum omne id, quod post peccatum homo præstare queat, pœnitentia sit, mediator vero meliorem hominem non faciat: ideo saltem *Credentius* mediatore opus esse docet, ut læso Dei honori satisfiat; id quod salva justitia divina nequeat omitti. Præterimus reliqua, quæ e Socinianorum maximam partem scholis petita opponit contra doctrinam de mediatore *Philologus*, & *Credentius* confutat; jam dudum enim, ut de fine cogitemus, alia quæ operam nostram sibi deposcunt, nos admoneat.

p. 94.

p. 293.

p. 295.

p. 300.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΠΕΡΙ ΠΟΙΗΤΙΚΗΣ.

ARISTOTELIS DE POETICA LIBER, EX VERSIONE

THEOD. GOULSTONI, perpetuis notis analyticis illustrata.

Cantabrigiæ apud Jo. Hayes, sumptibus Th. Dawson, 1696. in 8.

Constat plag. 15.

Artem poeticam, generi humano admodum utilem quum intelligeret, & quantos fructus ferre posset præclare videret, iudicio suo ac cognitione multa pulcherrimarum rerum ornare voluit Aristoteles, simulque, quæ ipsius tractandæ optima ratio esset, amatoribus illius indicare. Nam quum longo tempore Athenis observasset, quæ laudi aut vitio poetis darentur, & ingenium id iudiciumque haberet, quod metiri res omnes facile valeret, veramque illarum formam cerneret, haud difficulter omnes poeticæ artis numeros ac partes pertractavit. Eam sane primum ipsum aggressum esse, nec ante ei incubuisse alios, reperimus: post Aristotelem et-

B b b

iam,

iam, qui aliquid huic arti addiderint, multumque in ea progressi sint inter veteres, minime feruntur. Ipius duos libros *πραγματειῶν τέχνης ποιητικῆς* memorat Laertius, singularem etiam librum Aristotelis citat, qui inscriptus fuerit *ποιητικά*, & tres libros *περὶ ποιητῶν*. De quibus videndus Petr. Joh. Nunnescius ad vitam Aristotelis scriptam ab Ammonio vel Philopono not. 17 & 18. Ex istis libris unici modo fragmentum superest, gratum nobis acceptumque, ut esse solent quæ e magna quadam procella naufragioque fortuna servavit. Multa enim in isto præcepta continentur, disputationesque tam acutæ & poetæ informando necessariæ illic existunt, ut omnis opera in eo diligenter legendo bene collocetur, fructusque maximus inde capiatur. Proinde superiore seculo, quum renasceretur litterarum cultus, in excolendo hoc exiguo licet earum monumento studium posuerunt præstantes eruditione Itali, *Alex. Paccius*, *Franc. Robertellus*, *Vinc. Madius*, *Barth. Lombardus*, *Paulus Benius*, & qui cives suos omnes ingenii perspicacitate & doctrinæ elegantia ac copia vicit, *Petrus Victorius*. Hi consumptis in libello hoc Aristoteleo plurimis vigiliis, scriptis suis eundem illustrarunt, plurimumque caliginis inde sustulerunt ac dissiparunt, nonnullas præterea ope antiquorum librorum maculas deleverunt, singulas sententias diligenter examinarunt, ac quæ obstare illic pugnareque inter se videbantur, cognoverunt, adhibitaque diligentia plurimos nodos dissolverunt & extricarunt, justisque voluminibus parvum libellum exposuerunt. Hujus seculi anno decimo doctissimus Belgarum *Daniel Heinsius* eidem opusculo eruditam operam impendit, & quod alii interpretes non viderant, primus animadvertit: ordinem nimirum vehementer luxatum ac solutum, immanesque in eo trajectiones, ab Italis non observatas. Ipse igitur in meliorem ordinem eum (quod in Horatii etiam de arte poetica libro fecit) redegit, Latine interpretatus est, textum emendatiorem reddidit, collocationisque hujus & emendationis causas in notis exposuit. In Anglia *Theodorus Goulstonus* anno 1619 eundem nova Latina versione & notis illustratum edidit. Paucos ante annos elegantissimus Gallorum *Andreas Dacierius* libellum hunc Gallicam in linguam traductum doctis observationibus illustravit, criticisque annotationibus veram Aristotelis sententiam dilucidavit, ut ad recte eam intelligendam nihil amplius de-

fide-

siderari posse videatur. Omnium horum curas, & quæ præterea a Sylburgio A. 1587, & Du Vallio in vasta illa omnium operum Aristotelis editione A. 1629 annotata fuerunt, collegit & Aristotelicis verbis substravit, libelli quem recensemus editor Cantabrigiensis; Goufftoni interpretatione & analysi adjecta, ex aliis etiam philologicis, Petiti, & Heinsii de constitutione tragœdiæ libris, insignioribus observationibus additis: ut paucis his pagellis, quicquid ad poeticæ artis constitutionem & dramatum, cum primis autem tragœdiæ, naturam pertinet, quantum ab Aristotelis divino ingenio proditum hodie superest, contineri & pulchre expolitum exhiberi intelligamus. Vere autem censuit Heinsius: *nihil esse ab Aristotele profectum, quod majore sit judicio perscriptum; nihil in quo cum subtilitatem viri admiratus fueris, quæ in omnibus elucet, tantum simul eruditionis invenias.* Item: *Aristotelem, postquam omnia, quæ in tota Græcia prodierunt, poemata, præsertim autem dramata, acumine cælesti & divina mentis acie considerasset, judicium ex his ipsis de tota arte tulisse: quumque virtutes pariter & vitia in iis annotasset, legem quæ perpetuo sequenda esset, toti posteritati statuisse.*

SPECIMEN SAPIENTIÆ INDORUM VETERUM.

Id est, Liber Ethico-politicus per vetustus. Nunc primum Græce ex MS.

Cod. Holsteniano prodit, cum versione nova Latina, opera

SEBAST. GOTTOFREDI STARKII.

Berolini, sumptibus Jo. Mich. Rudigeri, 1697. in 8.

Constat alph. 1. plag. 13.

Effloruisse primum in Oriente sapientiæ studia, & a Barbaris illis, quos vocabant, postea ad Græcos dimanasse, Diogenes Laertius quamvis negat, confitentur omnes Historiæ litterariæ non prorsus imperiti. Nondum in Græcia cognita erant septem Sapientum nomina, quum in Ægypto Sacerdotes, in Assyriis Chaldæi, in Persis Magi, inter Indos Gymnosophistæ & Brachmanes, & ante hos omnes, in populo Dei Patriarchæ ac Prophetæ, arcem omnis doctrinæ ac sapientiæ tenerent. Adamarunt vero Orientis populi genus philosophandi mysticum & allegoricum, quod doctrinæ nucleum fabularum & figurarum cortice concluderet. Hujus fabularis philosophiæ monumentum longe antiquissimum, & toto Oriente

decantatum, Græce Latineque nunc divulgavit eruditus in orientalium linguarum & doctrinæ genere vir *Sebastianus Gottofredus Starckius*: qui in subjecta præfatione monet, non esse, cur quis ab his litteris recte cognoscendis eam ob causam abhorreat, quod omnis orientalium gentium sapientia densa fabularum nube tecta sit & obfuscata. Esse omnino fabulas in Oriente natas & excultas, sed his involucris maximarum rerum momenta ab injuria temerario- rum defendi. Nec politioribus gentibus fuisse insolitum, arcana scientiarum vel vitæ disciplinam in fabulis abscondere: majores quoque nostros, æque ac reliquos populos, primis doctoribus usos esse poetis; quorum laus sine fictione sit prorsus nulla. Ex *Morhofii de Poesi Germanica* libro cognosci posse, quid in hoc genere sit præstitum: & complures hujusmodi Germanos scriptores laudari in notis ad carmen non incelebre morale & politicum, quod *de astuti- is vulpecula* Nic. Baumannus, Duci Juliacensi quondam a secretis, idio- mate Saxoniae inferioris composuit. Inquirat deinde in causas, cur philosophia fabularis & symbolica fuerit inventa. Ac fieri quidem potuisse ait, ut nonnulli vel metu ducti, vel invidia & ambitione compulsi, ut soli sapere viderentur, quæ sentirent, aperte dicere noluerint. Quanquam vitio magnopere vertendum non sit, si qui scientias, symbolorum mysteriis involutas, a contemptu & ludibrio profanorum vindicare susceperint: obvia enim & exposita vulgo contemni, abstrusa & recondita quæri & esse admirationi. Alios vero, quum res ipsas perspicere nequiverint, in rerum umbris & imaginibus latibulum quoddam ignorantiae quæsisse. Attamen illarum fabularum, quæ sub fictis animalium aliarumque rerum per- sonis vitæ morumque quandam exhibent imaginem, exploratam esse utilitatem. Morum enim præcepta plerisque esse ingrata: exem- plis virtutum subesse tacitam quandam vitiorum exprobrationem: satyris & comædiis ad vitia potius irridenda quam fugienda, no- tandos magis alios quam se emendandos, assue fieri homines: at a fa- bulis abesse & præcipiendi severitatem, & exemplorum odium, & re- prehendi libidinem. In illis ad gratiam conciliandam omnia esse comparata: fictionem illam, quæ res quadam similitudine adumbrat, & arte sua placere & excitare discendi cupiditatem, & ingenio lecto- ris deprehensam perfundere animos gaudio, firmasque imagines

iisdem impressas relinquere. Mirum ergo non esse, cur vetustissimis mortalium ad virtutem animis instillandam idoneæ præ cæteris visæ sint fabulæ, quibus & duci maxime homines, & magis quam rationibus commoveri, non uno documento sit compertum. Hujus generis esse libellum hunc longe antiquissimum, trecentis ante Alexandrum M. annis (si Abrah. Ecchellenfi fides) in Arabicam linguam traductum, vetustiore certe, quam qui Philosopho Secundo, Hadriani Imp. æquali, tribui possit. Natales libri hujus multorum indicio in India esse quærendos, auctoremque ejus ferri *Isamum* Regem Indorum quintum; quamvis alii alium nominent. Quum diu in regio Indorum tabulario, veluti res sacra, is delitisset, neminique ad eum patuisset aditus, famam ejus pervenisse ad Persarum Regem Chosroem, quem & Anasuranum vocant. Hunc opera Medici cujusdam, in Indiam ea gratia missi, potitum esse libro, eumque in Persicam linguam transferri curasse. Extare adhuc in Vindobonensi Cæsarea, Electorali Brandenburgica, aliisque Bibliothecis, Persicam illius libri versionem: incertum tamen esse, an sit prima illa ex Indica, an altera ex Arabica conversa: esse enim eundem librum & in Arabicam & in Turcicam linguam translatum: ac Turcis quidem inscribi *Hamajun name*, quasi *Speculum Regis* dicas; Arabibus vero appellari *Kelila Wadimnab*, non satis perspicua denominationis ratione. Duorum quidem Thoum (animantium nostris regionibus ignotorum) qui fabulam prioribus duabus sectionibus peragunt, alteri inditum esse nomen *Kelila*, quod *coronatum* & Græce *σεφανίτην* possis vertere; alteri vero *Dimna*, quod Græcus interpret reddiderit *ιχνηλάτης*, sed quam ea vox vim habeat, non apparere. Ex Arabica porro lingua in Hebræam transiisse dicitur, auctore quodam Rabbi Joel. Hebræa porro versio peperisse fertur Latinam veterem, quæ libro titulum fecit *Directorium humana vite*, seu *Parabola antiqua*, interprete Johanne de Capua. Hinc promanasse Castellanam versionem, testis est interpret hujus libri Italus Donius, qui *Philosophiæ moralis* titulum versioni suæ Ferrariæ A. 1610 editæ præscripsit; qua antiquior anno 1583 prodita extat hoc titulo: *Lelo Demno del governo de regni &c.* cujus auctor inepte putavit, Lelum Demnum ex Indica lingua hunc librum vertisse in Agarenam, censente Leone Allatio. Nec Germanis hac etiam parte de-

fuit libri hujus in linguam suam transfundendi studium: tribuiturque ea interpretatio EBERHARDO I. Duci Württembergico, & quater in Germania diversis titulis & formis excusa observatur. Ad Græcam denique versionem, quam Editor nunc in publicam iterum lucem profert, quod attinet, eam Arabicum interpretem secutus Alexii Comneni Imp. jussu adornavit Simeon Sethus, Antiochenus magister & medicus, libro de cibariorum facultatibus per ordinem literarum expositis, *περὶ τροφῶν δυνάμεων, κατὰ σοιχείων*, quem Martinus Bogdanus Lutetiæ A. 1658 edidit, cognitus: qui Homeri aliorumque Græcorum poetarum adspersis sententiis librum hunc alicubi interpolasse videtur. Græcæ dictionis puritatem in hac interpretatione desiderant Allatius & Possinus; quam Editor noster ab interprete, orientalium præsertim scriptorum, & vitæ potius quam orationis magistro, non æque exigendam censet. Græcæ hujus versionis exempla in variis Bibliothecis asservari observat scripta: ipse vero e codice Johanneæ Hamburgensis, quem Lucas Holstenius descripserat, recensendam eam existimavit, adjecta Latina sua interpretatione. Antea quidem Possinus eundem librum e Græco Latine redditum Georgii Pachymeris Historiæ Palæologicæ subjunxerat; sed quum Noster animadverteret, liberiores esse Possini versionem, & sæpe a vestigiis Græci textus discedere, non dubitavit versionem istam suam publicæ luci exponere. Est autem hujus libri, quem exemplo Possini *Specimen sapientiæ Indorum* inscripsit Editor, hæc ratio, ut Rex quidam Indiæ, cui nomen *Abesalomus*, quæstiones ad mores vitamque pertinentes in medium afferat; quibus Philosophus quidam, quem Italica & Germanica versio vocant *Sendebâr*, confictis apposite fabulis, respondet. Distinguitur liber in hac Græca versione in sectiones quindecim: quarum I artium aulicarum scenam retegat, quibus se mutuo evertere & supplantare consueverunt, qui Principis gratia florent. II pravorum consiliorum exitum ostendit ipsis tandem auctoribus funestum. III amicitiae colendæ rationem docet. IV inimico nunquam fidentum esse monet. V suis quemque bonis facile excidere posse observat. VI temerariæ spei vanitatem arguit. VII Regis imperium conservari animi prudentia & constantia, bonorum sapientumque consilio, & uxore proba ac prudente, demonstrat. VIII pacem

& amicitiam diuturnam esse non posse probat, quam vis & metus expresserit. IX cavere ab eo jubet, quem læseris. X. memoriam injuriæ fidis ministris illatæ amplioribus honoribus abolendam esse suadet. XI non nisi dignis benefaciendum, nec cuivis fidendum, præcipit. XII varias esse rationes, quibus & quærantur fortunæ & amittantur, commemorat. XIII æquo animo debere pati injurias, qui aliis intulit, confirmat. XIV consilia salutaria a Principe anteponenda esse docet iis, quæ ad gratiam & voluntatem illius dicuntur. XV non appetenda esse monet, quæ assequi non possis. Ex his summatim expositis, quæ suavissima fabularum & sententiarum varietate diducta & explicata in ipso scripto legere licet, facile intelligitur, librum hunc esse ejusmodi, qui ad augendam prudentiam & virtutem plurimum conferre possit adjumenti.

MUSEUM REGIUM, SEU CATALOGUS RERUM TAM NATURALIUM, QUAM ARTIFICIALIUM, QUÆ IN BASILICA BIBLIOTHECÆ AUGUSTISSIMI DANICÆ NORVEGICÆQUE MONARCHÆ CHRISTIANI V HAFNIÆ ASSERVANTUR, DESCRIPTUS AB OLIGERO JACOBÆO, Med. & Phil. Profess. Regio.

Hafniæ literis Joachimi Schmetgen, 1696. in fol.

Constat Alph. 2. pl. 8. & Fig. æn. pl. 18.

Merito tandem in lucem prodiit egregium hoc Augustissimi Danorum Regis Museum, siquidem id unum tanto thesauro deerat, ut literarum monumentis fieret conspectior. Duas illius partes constituit doctissimus Auctor, alteram, qua rerum naturalium, alteram, qua artificialium catalogum exhibet. Postquam enim, quæ in quadrupedibus, avibus, piscibus, conchyliis, insectis, plantis, lapidibus, terris, metallis & mineralibus curiosos delectare spectatores possunt, accurate & diligenter delineavit; in altera parte res describit, e variis metallis, succino item, ligno atque cera affabre confectas, nec non vestimentorum, armorum, instrumentorum bellicorum varia genera, vasa ac utensilia alia, præterea mechanica & optica opera, & antiquitatum variarum spolia quæsitissima, picturas itidem & Regum Principumque & variarum rerum aliarum elegantissimas, nummos denique non Danicos solum, sed quosdam etiam Græcos, & Romanos imprimis haud paucos. Tanta oc-

ruc-

- p. 69. currente rerum varietate, juvabit aliquos hoc loco recensere nummos Danicos, ne nihil videamur ex instructissima penu legisse. Primum esto Regis *Johannis* numisma, in cujus area altera Regis solio insidentis effigies comparet, circumscriptis verbis: IOHS. DEI. GRA. REX. DANOR. IVSSIT. ME. FIERI. AN. 1496; altera Regis insignia exhibentur, cum inscriptione ex Psalmo 117. v. 16. DEXTERA. DNI. EXALTA. ME. DEXTERA. DNI. FECTIT. VIRTU. Succedat nummus *Christiani II*, cujus pars altera Regem throno insidentem exhibet, cum ejusdem nomine: CHRISTIANVS. DEI. GRACIA. REX. DACIE. SVECIE. AC. NORVEG. altera insignia ejusdem cum hac inscriptione: XPS. IHS. ELEGIT. ME. REGEM. POPULO. SVO. IN. ANO. 1518. In nummo alio *Friderici I*, latus alterum Regis & Reginae facies occupant sibi invicem oppositae, cum verbis: FRIDERICUS. ET. SOPHIA. D. G. REX. ET. REGINA DANIE: alterum insignia ejus, adscripto symbolo: IN. MANU. DOMINI. OMNIS. POP. TESTAS. TERRE. 1532. Ita & in nummo *Christiani III*, ex uno latere Regis effigies cum nomine: CHRISTIANVS. D. G. DANO. REX: ex altero symbolum ejus: UNICA. SPES. MEA. CHRISTUS. 1541. comparent. In *Friderici II* Regis quodam numismate, in una area faciem item atque titulum Regis, in altera Fortunae globo insidentis typum videas, cum inscriptione Italica: FEDELTA E COSA RARA, i. e. *rara res fides est*. Quibus verbis ad Regium illud apophthegma haud dubie respicitur, quod vel expressum integre, vel primis tantum literis designatum, in plurimis ejus nummis videas, nimirum *Treu Ist Wild=Brat* / quasi carne ferina rariorem dixeris fidem. In ejusdem Regis nummis primum deprehendimus elephantis turriti typum, a sequentibus multoties repetitum; quod argumento est, Illustrissimam Societatem Elephantinam, si non institutam, restauratam tamen magisque illustratam a Friderico II fuisse. *Christiani IV* symbolum fuit: REGNA FIRMAT PIETAS. Unde frequentissimum id in nummis ejus legitur: inter quos & mnemonici haud pauci comparent, in memoriam seu recepti a Senatu Populoque Hamburgensi anno 1603 homagii; seu Calmariae urbis A. 1611. expugnatae, aut capti A. 1612 Elfsburgi; seu firmari munimentis coepti A. 1620 Gluckstadii; seu armorum pro religio-

religione & libertate A. 1625 captorum ; seu Uraniburgi pro excolenda Astronomia A. 1642 Hafniæ erecti, similibusque rerum fortiter aut prospere gestarum cusi. Nobis unicum exhibuisse suffecerit, in Chemicorum imprimis gratiam, in cujus antica parte Regis effigies, in adversa perspicillum cum hac inscriptione: *VIDE MIRA DOMI*. 1649. deprehenduntur. Cui intelligendo memorat Auctor, cusum numisma ex auro Norvagico fuisse, quod Chemica arte ex minerali quodam Norvagico Caspar Harbach produxerat: perspicillo autem illo, verbisque *VIDE MIRA DOMI*, exprobratam Præfecto rei metallicæ in Norvagia incredulitatem fuisse, quod metallorum transmutationi fidem adhibere noluerit. Duos juvat nummos decerpere ex iis, qui *Friderici III* auspiciis debentur. Ut enim taceamus, quandoque eum voculam *TANDEM* thuribulo, sæpius & navi inscripsisse, symbolum item, *DOMINUS PROVIDEBIT*, in nummis sæpe expressisse; prostat nummus, quo Regi A. 1648 sceptrum capessenti gratulabantur subditi. Ejus in parte altera Regis effigies cum nomine ac titulo, in altera Pacis repræsentatur typus, dextra stellam tenentis, sinistra palmæ ramum, sub quo liber cum inscriptione: *DAS HOHESTE GUTH*, i. e. *summum bonum*. Cingitur præterea tota area verbis: *SEHT WIE DER FRIED IEZ ZIERT DIE WELT, DA FRIEDRICH KROHN VND SCEPTER HELT*. i. e. en! ut pax ornat orbem, Friderico coronam & sceptrum capessente. Alius quadratus est, in quo elegans sese nobis inscriptio offert: *OPTIMO REGI FRIDERICO III DANIÆ NORVEGIÆQUE D. D. O. M. EXERCITIUM FELICEM, POPULUM FIDELEM ET ANNOS DE NOSTRIS*. Nummorum denique *Christiani V*. Augustissimi hoc tempore Regis exhiberemus plurimos, si nobis in his liceret esse prolixioribus. Tres itaque ex multis sistimus tantum, in quorum primi antica, præter inscriptionem: *NON EST MAJORIBUS IMPAR*; obeliscus repræsentatur, ex altera parte hieroglyphicis figuris refertus, quibus victoriæ Regis, cujus in summitate apicis nomen apparet, designantur; ex altera literis Runicis votum illud contineri Auctor tradit: *Gud bevare Kongen* / i. e. *Deus sospitem servet Regem*: in postica parte figura Solis describitur, cujus radii his nominibus insigniuntur: *WISMAR, JEMTERLAND, GOTHLAND, CARLSBURG, CHRI-*

STIANSTAD, MARSTRAND, LANSCRON, VENNERBURG:

circa quæ hæc inscriptio legitur: VELOX IRE VIAM ULTERIUS. Alterum memoriæ castelli Christiansö in insula Maris Balthici cognomine exstructi dicatum, in cuius altero latere hæc leguntur verba: *ERTHOLMIA ANTE PISCATORUM FAMULA, NUNC ARBITRA CODANI MARIS, ANTE INHOSPITA SCOPULIS, ABRUPTA CAUTIBUS, NUNC ANNO M DC LXXXIV AUSU PLUS QUAM HERCULEO CHRISTIANI V AUGUST. DANIÆ NORVEGIÆQUE MONARCHÆ, TUTELA BALTHIS, ASYLUM NEGOTIANTIIUM, REGNORUM GLORIA, EX CASTELLO SAXEO ARCET HOSTILIA, AMICOS PLACIDE RECEPTAT, POSTEA CHRISTIANSÖ*: in altero latere typus castelli exstat, supra quod verba: DEFENDIT ET AUGET; infra: MEDIIS JAM PORTUS IN UNDIS; circa oram extremam: *FLECTIT AD OBSEQUIUM CAUTES ET PECTORA FLECTIT*, leguntur. Tertium est, in cuius prima area, quod fit in plurimis aliis, Regis expressa est facies, addito titulo Regio; in altera navale Regium vallis præmunitum navibusque bellicis bene instructum, in quo comparent in aere nubis atque ignis statuæ, additis verbis: HIS DUCIBUS. EXOD. XIV; ad oram nummi inferiorem leguntur ista: NEC IRRITANTES, NEC IRRITANDÆ; & in circulo, quo nummus cingitur: SIC STANT CONSPICUÆ REGALI IN SEDE CARINÆ, ET BENE MUNITI CASTELLA NATANTIA REGNI. A. 1692.

EPISTOLÆ ANATOMICÆ PROBLEMATICÆ VII, IIX, IX, ad Virum Clarissimum FRIDERICUM RUYSCHIUM M. D. Anat.

& Botan. Professore; una cum hujus totidem Responsionibus.

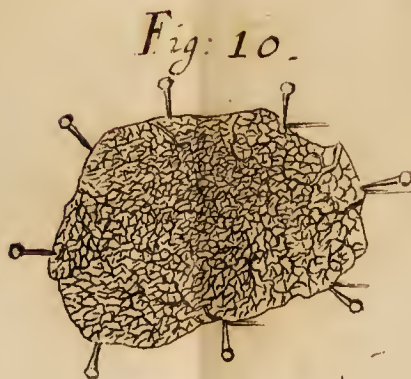
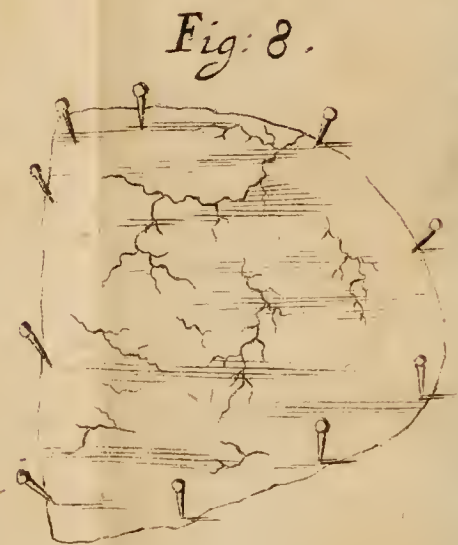
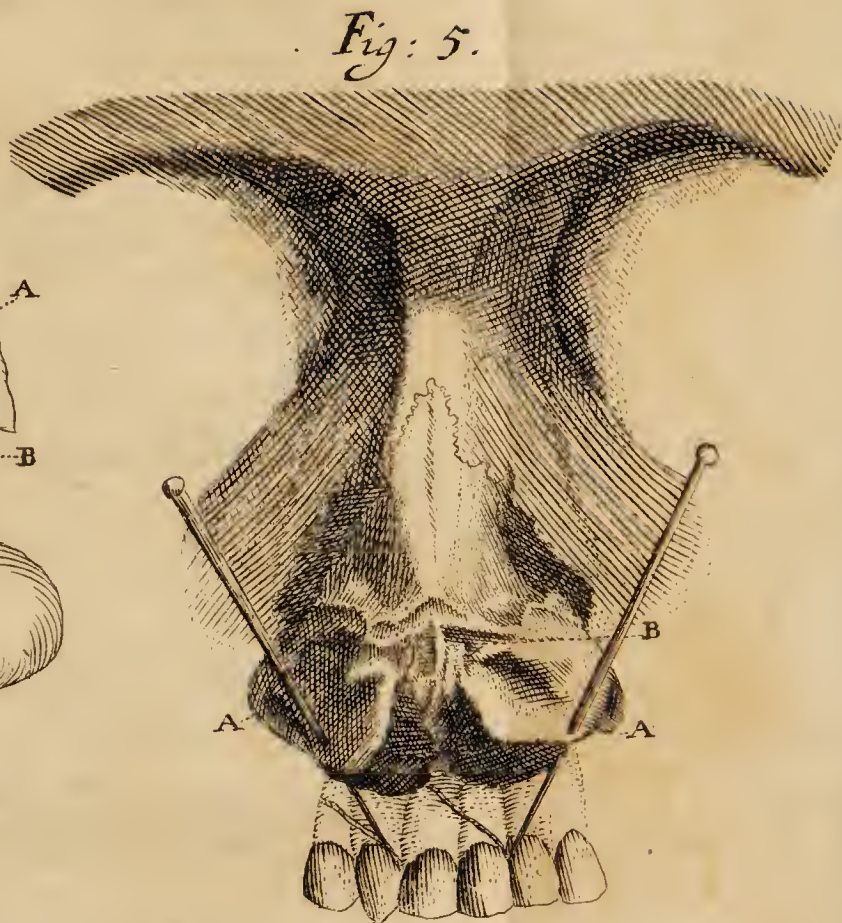
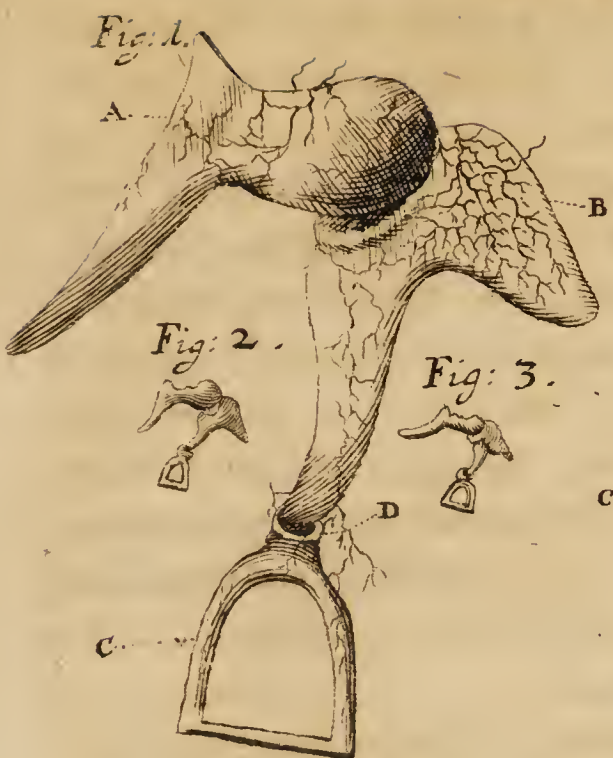
Amstelodami apud Jo. Wolters, 1696. 1697. in 4. plag. 6. Fig. tab. 3.

Continuatio hic sistitur Epistolarum ea propalantium, quæ a celeberrimo *Ruyshio* in animali nostro corpore novæ balsamationis adjumento indies deteguntur. *Responsione* videlicet *septima*, quam Autor laudatus æque ac sextam & octavam ad D. Johannem Henricum Gratz remittit, meninx pia in cerebelli interstitia per modum totidem processuum falciformium, in cerebri autem anfractus itidem adinstar tot processuum, sed ductu serpentino repentium, una

una cum tenuissimis & numerosissimis arteriis, ubi prodeunt, mucosi veluti speciem referentibus, insinuari edocetur. Piæ namque matris in cerebri & cerebelli sulcos ingressum tali neutiquam fieri ritu, quali omentum inter circumvolutiones intestinorum demergatur, aut linteum aliquod varios in sinulos intrudatur; cum eadem a cerebro & cerebello caute separata non tam quoad magnitudinem & extensionem augeatur, quam in loculamenta potius iis haud absimilia, quæ in capitibus papaveris albi occurrunt, dividatur. *Octava vero Responsione*, quæ ordine sequitur, tum cartilaginea nasi structura, tum arteriolarum membranæ tympani atque ossiculorum auditus multo accuratius, quam hactenus, evolvuntur. Etenim quod cartilagineas nasi attinet, non nisi quinque earum Anatomicis hucusque innotuerunt, a *Nostro* tamen novem annotantur, quod plures omnino in utraque nasi ala cartilagineas dentur interruptiones. Prima cum Spigelio audit, quæ impar vice septi inferioris rotundi, quandoque incurvi, inferiorem nasi partem in duas plagas dispescit, stricteque parti septi narium ossæ interventu subtilioris membranosi vinculi adhærescit, binis membranis stipata, quarum exterior mucosa copiosissimis & arteriis & glandulis gaudeat, interior autem & immediata membranula habeatur tenuissima, periostitio nasi continuata & arteriis exornata; Perichondrii nomine efferenda. Membranam hanc dilaceratam multum negotii Chirurgo faceffere, tanquam ægre renascentem; prout a vinculo membranoso modo indigitato, ab ulcere eroso, figura nasi deformis eaque plana soleat dependere. Secunda & tertia nasi cartilagineas par primum constituentes, triangulares innuuntur, superius ossæ nasi parti ope ligamenti adnexæ, sensimque deorsum procedendo antè in angulum acuminatæ, donec inferius cartilagineas quartam & quintam, sive par secundam, excipiant, quæ ab aliis neglectæ breves quidem, fatis tamen latæ exhibentur. Cum pari secundo par tertium jungi dicitur sub figura præter propter quadrangulari. Octava demum & nona cartilagineas, veluti par quartam, cum foliis minoribus Periplocæ scandentis quodammodo comparantur, quod in utroque extremo cuspidatæ sint ac in appendiculam tenuem deorsum reflexam, foliorum dictorum pediculo subsimilem, desinant, itemque circa finem, qui in crenam labii superio-

rioris terminatur, proxime sibi appropinquent ac septo utrinque, ceu pediculi foliorum costæ, adstent. Reliqua portio maximam pinnarum partem in utroque nasi latere efformans, non cartilaginea, sed mere membranæ, quamvis satis crassa, asseritur. Quod arteriolas autem membranæ tympani & ossiculorum auditus, ex parte delineatas, concernit, reptatus harum in membrana tympani multum discrepans observatur ab eo, qui in membrana tenuissima ipsam capsam obducente conspicitur. Membranam quippe tympani e tribus distinctis lamellis coalescere, quarum per mediam vascula arteriosa a ramulis arteriarum carotidum externarum oriunda, & raro, si unquam, cum vasis capsam perreptantibus communicantia, densissima ramificatione ita videantur dispergi, ut a centro seu medio tympani ad circumferentiam tendant. *Responsione* denique *nona*, ad D. Andream Ottomarum Gœlicke directâ, exactior partim intermedia cerebri meningis textura, partim arteriarum per piam matrem, hepar atque diaphragma diramatio ostenditur. Primo scilicet intermedia cerebri meninx non æque crassa, nec in tanta portione a subjecta matre pia, cui non minus atque vasis ejus sanguineis per nexus fibrosos adhæret, illibata separari facilis indigitatur, ac quidem a Bidloo repræsentatur, cum membrana sit omnium in corpore subtilissima, vasis sensibilibus destituta, meritoque Arachnoideæ titulo a primis inventoribus, Blasio, Slado, Swammerdamio &c. in medulla spinali insignita, adeoque non nisi quoad exiguam ejus partem flatu elevanda. Quod ipsum uti facilius circa cerebellum, præsertim regionem hujus posteriorem, & medullam spinalem, quam circa superiorem utriusque hemisphærii cerebri partem, succedere perhibetur; ita eadem membrana arachnoidea, flatu a subjecta meninge pia innumeris in locis disjuncta, cellulosa membranæ speciem mentiri simul traditur, etiamsi revera cellulosa haud sit. Hinc arteriarum per piam matrem distributarum icon accuratior sistitur, quam qualis apud Bidloum habetur, quia in qualibet cerebri circumvolutione longe copiosius arteriæ invicem inosculentur, ipsæque cerebri circumgyrationes pia adhuc meninge instructæ neutiquam tam profunde, adeoque nec superficies cerebri adeo inæqualis, conspiciantur. Tandem postquam tenuissimam sinuum frontaliū membranam unice cum spongiosorum ossium narium tunica communicare fuit adstructum, arteriæ novæ, cum hepatis, tum diaphragma-

TAB. V. ad A. 1697.
pag. 387.

ris, intimantur. Arteriarum enim hepaticarum nonnullas a diaphragmatis vasis oriri, per gibbosam hepatis partem excurrentes, atque cum arteria, vulgo hepatica dicta, communicantes; plurimas etiam alias exiles ab arteriis per ligamentum hepatis suspensorium utrumque disseminatis exsurgere. Præter diaphragmatis autem arterias phrenicas easque, quas ex subclaviis atque lumbaribus seu adiposis detexit Verheyen, plures ramos arteriosos tam ab inferioribus & interioribus intercostalibus, quam a splenicis arteriis ad diaphragma accedere. E figuris, quibus pleraque illustrantur, Tabulam, quæ apud Autorem est nona, placuit transcribere, ejusque explicationem addere.

EXPLICATIO TABULÆ V.

TAB. V.

Figura Prima

Repræsentat Officula auditus in situ naturali periossio munita, vasculisque sanguineis ditata: suntque hic delineata multis numeris majora, ut vasa sanguinea eo magis sensus incurrerent.

A. Malleolus. B. Incus. C. Stapes. D. Quartum Officulum auditus.

Figura Secunda

Eadem Officula proponit naturali magnitudine, idque e corpore adulti.

Figura Tertia

Eadem Officula e capite foetus humani jamjam nati, quæ magnitudinem in adulto fere æquant.

Figura Quarta

Quatuor proponit interruptiones cartilagineas Nasi, lateris sinistri.

A. Unam ex primo & supremo pari visui exhibet. D. Unam ex quarto pari.

B. Unam ex secundo pari.

E. Pars membranacea, unius pinnae Nasi.

C. Unam ex tertio pari.

Figura Quinta

Nasum cum portione Ossium frontis & maxillæ superioris exhibet, cujus globus in duas partes dehiscit, nexu membranaceo dissoluto. Suntque integumenta Nasi exteriora ablata.

A. A. Globus in 2 partes dehiscens. B. Portio septi narium.

Figura Sexta

Septum Narium repræsentat, cum involucro mucoso, suisque vasis

arteriosis, suntque dictæ arteriolæ longe plures, quam hic delineari potuerunt.

A. Portio ossis frontis.

B. Septum vasis arteriosis superbiens, suntque numerosiora, quam expressum est.

Figura Septima

Dictum septum indigitat cum suo involucro mucoso, glandulis innumeris prædito, quarum oscula hiantia visui sese exhibent.

Figura Octava

Membranam tenuissimam sub involucro mucoso seu membrana papillosa sitam, septumque narium immediate investientem, vasisque sanguineis instructam, demonstrat.

Figura Nona

Membranæ tympani arteriosa vascula exhibet.

A. Ramulus rami Arteriæ Carotidis exterioris.

B. Ejusdem distributio per membranam tympani.

Figura Decima

Reptatum Arteriolarum per membranulam capsam succingentem demonstrat.

HIISTOIRE DE LA REPUBLIQUE DE GENES.

h. e.

HISTORIA REIPUBLICÆ GENUENSIS,

Autore Equite DE MAILLY.

Juxta exemplar Parisiense, 1697. 12. Alph. 2.

INter Italiæ Republicas tametsi Genuensis Venetæ potentia & magnitudine nequaquam par sit; ejus tamen est omnino momenti, ut a multis retro seculis eminentissimorum Europæ Principum armis atque consiliis petita, ac velut novum Eridos pomum toties in contentionem fuerit deducta, donec libertatis suæ, in quam ante duo propemodum secula plene se vindicaverat, nunquam non tenax, in partes tamen alterius Monarchæ singulari ac nec illepido invento pertraheretur, inter cujus præcipuas curas primaque studia, servari eandem sibi, perpetuo habebitur. Digna que fuit adeo visa hæc Italiæ quasi Janua, cujus describeret historiam nobilissimus Autor, & ut cœperit, utque adoleverit, ut ad fastigium inde suum pervenerit, ac quibuscum luctari interim collidique eadem coacta sit,

expo-

exponeret. Factum hoc fuit III Tomis, quorum priores duo res ab a. 1096 ad finem usque superioris seculi circa Genuam gestas per-
textunt: tertius vero, quæ præsentis seculo fata sit experta, & tria po-
tissimum enarrat bella, quibus ipsam implicari contigit, Gallicum,
nempe Sabaudicumque ab a. 1624 ad a. 1631; iterumque Sabaudi-
cum (ita quippe ex vicinia non poterat non æmulatio nasci) ab a.
1670 ad a. 1673 protractum, ac denique Gallicum, quando a. 1684. ho-
stilis classis adventu, tormentisque militaribus & ignitorum glo-
borum pluvia graviter infestata est.

PASTORALE EVANGELICUM, ADORNATUM A JOH. LÜ-
DOVICO HARTMANNO, SS. Theol. D. & Eccles. Imper. Roten-
burgo-Tuber. Superintendente.

Norimbergæ, sumptibus Wolfgangi Mauritiï Endteri, 1697. in 4.

Constat alphabetis novem.

Cum ante Auctorum nostrorum auspicia liber hic anno jam tum 1678
prima vice in lucem prodierit, non est, ut de illius contentis mul-
ta demum moneamus, præsertim, cum sedulo is plurimorum mâ-
nibus hucusque tritus fuerit, nemoque fere sit, cui non abunde con-
stet, a B. Autore (cui dies Julii decimus octavus A. 1680. emortualis
obtigit,) latius in eundem congestum fuisse, quicquid circa verbi
Ministrorum vocationem, ordinationem, investituram, mores atque
conversationem, officii dignam administrationem, promotionem
ac remotionem, aliaque ad istos attinentia observari mereatur, un-
de singulis, qui vel officio sacro adhuc se præparent, vel in eo jam
constituti vivant, uberem casibusque dubiis haud paucis optime ser-
vituram informationem petere exin concessum sit. Una tamen, ob
quam inter libros recentiores hunc eidem locum assignamus, ratio
hæc est, quod, qui iterato imprimendum curavit, Bibliopola passim
eum auctiorem reddidit, dum observationes varias manu Auctoris
istum in finem consignatas, ut operi suo aliquando adderentur,
justo quamque loco inseruit.

LIBRI NOVI.

*The general History of England, both Ecclesiastical and Civil, by Ja-
mes Tyrrell, Esq. Vol. I. London by W. Rogers, J. Harris &c.
1697. fol.*

- An Account of Reason and Faith, in Relation to the Mysteries of Christianity.* By John Norris. London for S. Manship, 1697. in 8.
- The Snake in the Grass: Or, Satan transform'd into an Angel of Light.* London, by Ch. Brome, 1697. in 8.
- A Commentary upon the second Book of Moses, called Exodus.* By the Right Reverend Father in God, Symon, Lord Bishop of Ely. London, by R. Chiswel, 1697. in 4.
- Reflexions sur les Droits de la Conscience &c. par Elie Saurin.* A Utrecht chez Ant. Schouten, 1697. in 8.
- Nouveaux Memoires sur l' Etat present de la Chine, par le P. Louis Le Comte, de la Comp. de Jesus.* A Amsterdam, 1697. in 8.
- Historia nupera rerum mutationis in Anglia: in qua res a Jacobo Rege contra leges Angliae & Europae libertatem, & ab Ordinibus Angliae contra Regem patrata recensentur.* Autore Ezek. Burridge. Londini apud A. & J. Churchill, 1697. in 8.
- Evangelium Infantiae, vel Liber apocryphus de Infantia Servatoris.* Ex Misto edidit, ac Latina versione & notis illustravit Henricus Sike. Trajecti ad Rhenum apud F. Halmam & Gu. vande Water, 1697. 8.
- Geographica antiqua. h. e. Scylacis Periplus Maris Mediterranei: Anonymi Periplus Meotidis Paludis &c. edente Jac. Gronovio.* Lugd. Bat. apud J. Luchtman, 1697. in 4.
- Les Memoires de Messire Roger de Rabutin, Comte de Buffy.* A Paris chez Jean Anisson, 1697. in 12.
- De Ara exteriori Templi secundae Exercitationes Philologicae, auctore Joanne Jacobo Cramero, Tigurino.* Lugd. Bat. apud Jord. Luchtman, 1697. in 4.
- Elie Benoist in priores octodecim primi capituli Evangelii secundum Johannem versiculos Dissertationes Epistolicae tres.* Roterod. ex typographia Leersiana, 1697. in 8.
- L' Era Volgare di Cristo posta alla coppella della verita dal Dott. Tomaso Sant'Agostini, Patrizio Milanese.* In Macerata per Michel' Arc. Silvestri. 1697.
- Historia dell' Origine de Sassoni, de Gio: Andrea Angelini Bontempi.* In Perugia pel Costantini, 1697. in 12.

ACTA
ERUDITORUM*Publicata Lipsiæ**Calendis Septembris, Anno M DC XCVII.*

THE SNAKE IN THE GRASS &c.

h. e.

ANGUIS IN HERBA LATENS, SIVE SATANAS IN LUCIS Angelum transformatus. Representans summam & inexpectatam illam versutiam, quam affectata sua simplicitate tegunt complures ex præcipuis factionis illius, quæ Quakerorum nomine insignis est, ducibus.

Londini apud Carol. Brome, 1697, in 8. alph. 1, plag. 4 $\frac{1}{2}$,

ALtera quidem hæc est libri jam antea publicati editio, cujus tamen adeo & accessionibus quamplurimis, & novo quo omnia disposita sunt ordine, mutata facies fuit, ut ipsi ejus Autori, qui ignorare nomen suum, hic pariter ac in aliis, quos Quakeris opposuit, operibus suis, nos voluit, novus plane videatur. Ille in ea re potissimum studium suum ponere videtur, ut penitus intellectis omnis generis fanaticorum scriptis, difficiles nugæ eorum, quibus obscuritate pretium conciliare nituntur, omnium exponat contemptui. Non Quakeros enim solum destructos eum cupere, armaque contra illos parare, sed omnes etiam alios, quibus aliquid cum iis cognationis esse existimat, vel ex proluxa, quam operi suo præmisit, præfatione patet. In ea enim Belgicæ, quam vocat, Prophetissæ Antonia Bourignonia tractatum, qui *Lucis mundi* titulum præfert, in Anglicam linguam nuper translatum examinasse, & gravissimorum errorum convicisse haud contentus, in ejus fautorem & discipulum P. Poiretum gravissime etiam invehitur, & clerum Anglicanum ut ne quid ab iis detrimenti Ecclesia capiat, curæ sibi esse patiatur, monet. Quin esse jam aliquem nos docet, qui data opera Bourignonia &

Poireti somnia , quæ putat, confutanda suscepit, si forte ad meliorem mentem redire velint, qui hætenus in Anglia, carminibus quasi eorum incantati, ab ea discesserunt. Ne tamen interea fanaticos impugnans omne devotionis genus eliminare velle videatur, discrimen inter divinum & diabolicum Enthusiasmum fuse exponit, & quibus characteribus dignosci invicem queant docet. Atque his ita constitutis, ipsos Quakeros aggreditur, quos nec indoctos adeo esse docet ac vulgo existimantur, præcipue postquam recentiores quidam, quorum præcipuus facile sit Gul. Penn, crassiores Foxii errores σοφοῖς Φαρμάκωϊς sanare, aut potius veteratorie occultare ausi fuerunt; nec exiguos adeo paucosque, ut negligi merito possint, cum magnam Angliæ coloniarumque Anglicarum partem constituent. Id autem præcipue agit, ut errores eorum semper ex Foxio aliisque antiquioribus Quakeris proponat, postea vero distinctiunculas & κρησφύγετα modernorum, quibus palliare eos cupiunt, explodat, atque adeo evincat aut Foxio aliisque magistris suis antiquioribus renuntiandum ab iis esse, aut concedendum fidem illis nullam deberi, cum illa etiam formosa, ut putant, facie religionem suam nobis hodie sistunt. Facit igitur illius rei initium a doctrina Quakerorum de lumine interno, per quod Deum ipsum, Christique personam, aliter quam in cordibus fidelium non subsistentem, eos intelligere, utcunque Pennus occultare doctrinam illam nitatur, evincit. Atque a nefando isto errore doctrinas eorum plane horrendas de anima humana eandem substantiam & personam cum Deo constituyente, de ejus cum Deo æqualitate, perfectione nullo peccato contaminata, immediata revelatione, imo infallibilitate pendere, in sequentibus ostendit. Prolixus autem imprimis in infallibilitate eorum explodenda est, quam eos sibi tribuere tum ex ante explicatis doctrinæ eorum capitibus probat, tum luculentis Foxii locis: sed quam vana illa sit arrogancia, Atkinsoni, Naylori & aliorum exemplis evincit, quos gravissimorum vitiorum reos, pro magnis tamen Ecclesiæ suæ luminibus ipsi habuerint, donec atrocissima eorum scelera in lucem protraherentur. Imo & vaticiniorum oraculorumque, a Quakeris Dei nomine blasphemore effusorum, nonnulla commemorat, quæ res ipsa minime infallibilia, sed a patre mendacii profecta esse probaverit. Maxime vero

P. 4.

Sect. I. p. 7.

Sect. II. p. 13.

Sect. III. p. 17.

Sect. IV. V.

Sect. VI. p. 31.

p. 33. 35. 42.
46.

p. 44.

p. 59. 256.

277.

vero

vero infallibilitati isti ipsorum Quakerorum dissensiones opponit. Atque ea occasione eas, quæ inter Georgium Keithum, insignis Quakerorum partis antesignanum, & Gul. Pennum aliosque contrariæ partis duces exortæ sunt, de lumine potissimum interno, in quod converti Christum, reali ejus extra hominum corda plane abnegata existentia, ferre Keithus non poterat, controversias luculenter exponit. In quibus eo usq; processum est, ut Keitho a XVI in Penn-Sylvania Synodis condemnato, a XVI aliis vero absolute, carcere etiam puniti ejus asseclæ fuerint, majora forte perpassuri, nisi opportune rerum in Penn-Sylvania facies mutata fuisset. Quod ipsum tamen non impedivit, quo minus postea Keithus Londini excommunicatus fuerit, ipso Penno præferyide fulmen istud in eum primum vibrante. Tacemus alias, quas inter Quakerorum cœtus hodie magna animorum contentione tractari docet, controversias, ob quas persequi & excommunicare sese invicem minime eos vereri dicit. Prolixum autem nimis esset, omnia quæ deinceps de eorum in doctrina de Scriptura Sacra, de Trinitate, de incarnatione Christi, de satisfactione item ejus, de resurrectione carnis & de Sacramentis, erroribus annotavit, specialius hic persequi; uti & ea quæ de edito a quodam eorum sodali, Georg. Whiteheado, Symbolo, sive fidei Quakerianæ confessione, partim obscura & veteratoria, partim manifeste impia observavit. Illud notatu haud putamus indignum, quod persuadere nobis conetur, Quakerismi originem in Anglia Pontificiis emissariis deberi, qui callidissime hac ratione Ecclesiæ suæ in Anglia causam egerint. Id quod tum inde probabile fieri putat, quod præcipui inter Quakeros viri Romanæ Ecclesiæ primum addicti fuerint: tum inde, quod infallibilitatem spiritus privati statuminaverint, quam, utpote nulla satis apta ratione sese tueri valentem, eo facilius ad infallibilitatem Ecclesiæ ejusque capitis reducere possent: tum inde denique, quod argumentis Pontificiorum diligenter utantur, in multis ab eorum doctrina non nimis alieni, imo integros Pontificiorum libellos, convitiis in Ecclesiam Anglicam plenos, libris suis inserere non vereantur. De moribus porro eorum nonnulla attingit, & quam parum charitatis in alios omnes suæ sectæ non addictos exercent, quam furiose item in scriptis suis contra adversarios suos debacchantur, a turpibus quo-

Sect. VII.

XIII.

Sect. XIV.

Sect. XV. p.

175

Sect. XVI.

Sect. XVII.

- Sect. XII.** que & obscœnis loquendi modis non abstinens, demonstrat. Imo quam mali & periculosi subditi sint, ex historia imprimis rerum sub Cromwello & Carolo II gestarum evincit: meram hypocrisin esse ex praxi eorum ostendens, quod persuadere hominibus satagunt, arma sibi attingere licitum haud esse.
- Sect. XIX.** Mystrium quoque iniquitatis, quod sub decimarum, quæ ordinariis Ecclesiæ ministris debentur, denegatione latet, detegit, atque quod hac ipsa via ruinam Ecclesiæ promoveri optime posse existiment, ex scriptis eorum confirmat: hac quoque occasione monstrans, quam tyrannice conscientis imperent, cum maxime libertatis Christianæ defensores videri volunt, utpote qui gravissime omnes eos execrentur, qui decimas vel accipiunt vel solvunt. Inde vero rursus in vanam eorum, qua hodiernum se efferunt doni prophetici jactantiam invehitur, atque imprimis duo recentissima oracula, quorum alterum est Whiteheadi, alterum Penni, utrumque autem execrationem & comminationem contra Keithum complectitur, speciminis loco affert. Utque melius constet, unde oracula hujusmodi eis inspirentur, haud paucos Quakerorum dæmoniacos & energumenos esse, affirmare audeat. Cujus rei argumentum præcipuum ei est præternaturalis illa membrorum in quibusdam distortio & tremor, quo eos corripit & ipsi fateantur, & aliunde satis constet. Atque exempla ne desint, aliquot valde insignia ipse adducit, fidem relationi suæ idoneis monumentis adstruens. Imo de isto tremore & membrorum horrenda distractione Livingstoni cujusdam, non infimi ordinis Quakeri, judicium affert, qui non obscure fatetur, a Diabolo illam esse, ante plenariam purgationem, suam adhuc potestatem in talibus hominibus exercente. Denique Enthiasmum, h. e. internam Spiritus Sancti gratiam, qui in Ecclesia Anglicana docetur, cum Quakeriano Enthiasmum comparat, atque denuo prophetias quasdam eorum, quibus se jactant, eas in specie, quibus Londinense incendium prædictum esse ajunt, explodit. Quod ut eo fortius faciat, plane eandem Foxii & reliquorum Quakerorum cum Muggletono, aliisque quos ipsi condemnant, fanaticis, in omnibus fere dictis factisque esse doctrinam, satis accurate ostendit.
- Sect. XX.** p. 275.
- Sect. XXI.** p. 282.
- p. 284.
- P. 291. 293.
- Sect. XXII.**
- Sect. XXIII.**

De Supplemento ad calcem libro huic adjecto multa dicere non attinet. Respondetur in illo quibusdam Georgii Whiteheadi objecti-

Objectionibus, quibus primam operis hujus editionem oppugnaverat. Id forte silendum non est, inter omnes illas objectiones nullam esse, quæ historicam rerum ab Autore nostro expositarum veritatem in dubium vocet. Quæ cum ita comparatæ sint, ut unicuiq; sanæ mentis homini horrorem non incutere non possint, & ab adversario tamen pro veris agnosci videantur, apud mentis suæ compotes saltem conclamatum de Quakerorum rebus esse, merito sane judicat.

UTILISSIMO TRATTATO DELL' ACQUE CORRENTI &c.

h. e.

UTILISSIMUS TRACTATUS DE AQUIS CURRENTIBUS, divisus in tres libros, in quo indicantur mensuræ & experimenta illarum, nec non joci ludique, qui mediante aere & igne ab aqua eduntur &c. Autore CAROLO

FONFANA, Equite.

Romæ in Typographeo Joh. Francisci Buagni, 1696, fol.

Constat plag. 56, cum multis iconismis.

CUm nobilissimus Auctor ab anno ætatis suæ vigesimo, atque adeo per annos plus quam triginta, arti aquas legitime derivandi & distribuendi dedisset operam, multa que cepisset experimenta ad genuinam cursus aquarum causam indagandam, simulque animadvertisset, infinitos commissos errores ab iis, qui deducendis aquis præfecti, non satis animum adverterunt ad aquæ velocitatem; constituit publici boni gratia ea non amplius premere, quæ longo rerum usu multa que industria sibi comparavit, ut manifestum reddat, cum primis in hoc argumento ad aquæ velocitatem, dehinc autem ad lumina seu aperturas, & pondus aquæ luminibus incumbentis, esse respiciendum. Censuit autem paulo altius rem sibi repetendam in primo libro, in quo primum de natura, loco & termino quatuor elementorum, speciatim vero aquæ, Peripateticorum more agit, postea vero generaliora circa derivationem aquarum præcepta proponit, v. g. de aquæ quantitate, perennitate, & qualitate probe examinanda, ejusque bonitate in castello conservanda; ac porro pergit ad specialiora, docens quomodo aquæ ex montibus præcipitantes coercendæ, & aquæductus tum substructionibus

muniendi, tum quoque spiraculis, per quæ aër collectus exhalat, instruendi sint. Ac de his quidem in prioribus XI capitibus agitur: in sequentibus vero hujus libri, postquam probe inculcatum fuit Castellii principium, velocitates diversarum partium ejusdem fluminis habere rationem reciprocam suarum mensurarum, & descriptus modus ope machinæ cataracta mobili, ut pro re nata attolli & deprimi possit, instructæ aquas mensurandi; variæ afferuntur propositiones, quibus explicatur, quid accidat aquis, quando vel mutatur alvei mensura aut declivitas, vel aquarum altitudo & velocitas, vel plures fluvii in eundem alveum derivantur &c. Has sequuntur ad praxin magis spectantes, quales ex plurimis sunt sequentes: aquas inferiores in fluvios majores non introducendas ad angulos rectos; fistulas irregulariter sitas irregulariter quoque aquam effundere, ac proinde ita collocandas, ut earum diametri sint in eadem linea horizontali; fistulas in aquæductibus ponendas ad angulos rectos, ne obvertantur cursui aquæ, atque ita plus, quam par est, effundant; castellum, ex quo aqua erogatur, cylindricum esse construendum, & per foramen in centro vasis factum immittendam aquam ex aquæductu, fistulas autem in circumferentia castelli disponendas ita, ut majores minoribus alternis admisceantur; plus effundere fistulas pendentes quam horizontales, quia siphonis vice funguntur; lumen, cujus spatium æquale spatiis duorum aliorum luminum, non emittere tantum aquæ, quantum per illa duo lumina effluit. Secundus liber complectitur propositiones de aquæ per siphones attractione, ejusque ex vasis expulsionem, ope aëris vel compressi, vel ignis adminiculo rarefacti, quas longum foret huc afferre. Tertio autem libro recensetur, quanam opera posita fuerit in derivatione aquæ novæ lacus Braccianensis in aquæductum antiquum Alseatinum. Hæc enim quamvis jam A. 1694 edita maximam partem fuerint, huic tamen operi jungenda censuit nobilissimus Auctor, distinctius paulo tradita, ut theoriæ cum praxi aliquod fieret connubium. In fine hujus tractatus promittit Auctor duos libros, quos jam confectos habet, in publicum edendos, quorum unus de Thusciaaget antiqua & aquæ Trajanæ deductione; alter historiam amphitheatrorum & theatrorum tradet, eorumque magnificentiam & delineationes oculis eruditorum exponet.

*Experimentum novum, quo aquæ marinæ dulcedo examinata
describitur.*

Kiliæ apud J. S. Riechel, 1697, in 4. plag. 2.

Aquam marinam glacie concretam falsedinis expertem esse, pri-
mus, quod nos sciamus, literis prodidit *Thomas Bartholinus*, in
Observationibus de Usu nivis medico cap. 6. p. 42. idque pro ex-
plorato habere braxatores *Amstelodamenses* notat *Boyllius* in
Historia experimentalis frigoris (*New Experiments and Observations
touching Cold*) pag. 59, quippe qui glaciem ex aqua marina con-
cretam, rursusque solutam, dulcis aquæ loco ad coquendam ce-
revisiam adhibeant. De ipsa vero aqua marina fluida ejus quidpiam
hucusque observatum non meminimus.

Quo magis deprædicanda nobis est celeberrimi *Reyheri* so-
lertia, qui rem fando acceptam ipso facto experiri, experimenti-
que sui seriem Orbi literato exponere non recusavit. Postquam
enim multos ante annos ex muliere quadam, quæ tempore hyber-
no in portu Kiliensi linthea lavare sueta erat, audivisset, aquam
marinam, quo tempore glacie premitur, sale destitui; idemque e-
tiam sibi aliisque compluribus persuasum esse, non ita pridem a
piscatore, ibidem loci mytilos per foramen glaciei ex fundo maris
extrahere solito, accepisset: tentamen ejus die 6 Februarii hujus
anni, e regione castelli Regii, cui *Fridericia* nomen est, instituit.
Perfracta itaque glacie, pedem unum crassa, deprehendit: 1. fru-
sta glaciei fuisse dulcissima. 2. aquam glaciei proximam itidem sale
destitutam. 3. aquam siphone sesquipedali extractam modice salsam.
4. eandem siphone quinquepedali haustam adeo salsam, ut unus can-
tharus, seu 4 libræ Romanæ, istius aquæ igni appositæ, & in vapo-
rem redactæ, unciam unam cum sequisrupulo salis reliquerint.

Huic observationi innixus *Autor* de causa dulcedinis dis-
quiri, eique duplicem assignat: unam, aquæ compressionem, &
cum ea simul particularum salinarum expressionem; alteram, salis
gravitatem, ob quam sponte fundum petat. Circa deductionem
prioris, elegantem rationem subministrat, qua tempore æstivo, ubi
neque cellæ subterraneæ, neque frigidi fontis copia suppetit, vinum
cerevi-

cerevisia, alique potus, ob teporem minus grati, refrigerari possint. Nimirum in loco opaco, sub umbra arboris frondosæ, lagenæ stannea, vitrea, argillacea &c. potu repleta, foveæ, ad altitudinem & figuram vasis excavatæ, immittatur, terra circa lagenam ad palmi crassitiem circum circa relictâ; circa hanc terram vero fossa ejusdem cum fovea profunditatis, palmi latitudine effodiatur, fervidaque aqua compleatur: quamprimum vero terra calidam aquam absorpserit, lagenæ foveæ extrahatur, gratissimi frigoris potum sipientibus præbitura. Frigus enim terræ nitrosæ lagenam ambientis, per aquam fervidam affusam in lagenam propellitur, potumque refrigerat; qui tamen ne a succedente calore aquæ, quinon secus ac ipsum frigus lagenæ se insinuat, pristinum teporem recipiat, citra moram eximendus est.

Pro astruenda posteriori supponit, aquas fluminum & rivorum, in mare se exonerantium, non statim aquæ salis misceri; hanc vero graviorem esse fluviali dulci; nec hanc marinæ commisceri, nisi ventis & procellis agitatum; indeque marinam, fluviali difficilius congelabilem, si glacie obducatur, quod tum ventis agitari nequeat, cum adfluentibus fluviorum dulcium aquis misceri haud posse: atque ideo omnes aquas ex fluviis & rivis mari influentes, supremam & glaciei proximam occupare regionem, ita ut ad insignem altitudinem illibatæ, dorso quasi maris insideant.

Ex hac porro observatione duplex commodum in cocturam salis, cum salularum, tum aquæ marinæ, derivat. Salularum enim aquis frigori expositis, tenuiores earum partes in glaciem coactæ removeri, possunt, atque sic muria crassior obtinebitur. E maris vero glacie tecti fundo per siphones aqua salis abundantissima haurietur. Edulcorationi etiam aquæ marinæ observationem, hanc non omnino nihil conferre posse *Autor* existimat. Quamvis enim in regionibus calidioribus, intensi frigoris inexpertis, nullum usum habere videatur: inveniri tamen ejus occasione posse autumat modum producendi frigus artificiale, cujus beneficio aqua marina potui apta queat reddi. Quæ sub finem disquisitionis præterea annotare *Autori* visum fuit, B. L. ex Schediasmate non multorum foliorum ipse non difficili opera cognoscet.

i. e.

HISTORIA ANGLIÆ GENERALIS, TAM ECCLESIASTICA quam Civilis, ab antiquissimis temporibus repetita, & ad ejus, qui nunc rerum summa præest, Serenissimi Regis GULIELMI III ævum perducta. Ex antiquissimis monumentis, manuscriptis editisque Historicis concinnata, illustrium in Ecclesia & Republica Virorum monumenta complexa, celebriorumque in Anglia Monasteriorum, ac utriusque Academiae origines exponens. Vol. I. Autore JACOBO TYRRELL, Armigero.

Londini apud W. Rogers, 1697. fol. alph. 8.

Frequentibus adeo omnium votis Generalis Angliæ Historia expetita hæctenus est, ut non defuerint Viri docti, qui passim, data occasione, summum quo exarserant ejus videndæ desiderium exposuisse haud contenti, viam, quam in ea concinnanda ineundant censuere, monstrarent, fontibus ex quibus petenda ea sit, omnisque generis, quæ ad ornandam illam conducere posse videbantur, subsidiis fideliter indicatis. Verum difficile opus illud adeo esse existimarunt, ut ne Seldenos quidem, Miltonos atque Camdenos pares ei fuisse arbitrati, desperandum pene esse putaverint, ab uno aliquo homine in hoc genere aliquid, quod doctiorum sustinere censuram queat, posse proficisci. Quo magis sane ei, quem nunc sistimus, nobilissimo Autori gratulandum est, si arduum & alex plenum, quod de Generali Angliæ scribenda Historia cepit, consilium ex animi sententia ipsi successerit. Equidem an ille præstiterit, quod tot illustrium in hoc studiorum genere heroum vires longissime excessisse, nobis persuadere satagunt, qui Anglicarum rerum sibi vindicant notitiam, nostrum dicere non est, qui uti alias, ita hic quoque censorum officio merito abstinemus: nec quod eorum, quorum est de talibus ferre judicium, senatus nondum censuit, id arroganter præjudicamus. An vero omnem adminiculorum, & eruditionis apparatus, quo tale quid molientem instructum esse oportere, peculiari opere, in Actis hujus anni p. 27 commemorato, Gul. Nicholsonus nos docuit, ad hanc historiam suam ejus Autor attulerit, eo facilius Lectoribus licebit perspicere, quod ipse, quibus

- P. 1. subsidiis fuerit usus, non putaverit esse dissimulandum. In præfatione enim, quam luculentam satis atque prolixam operi huic præfixit, id potissimum egit, ut, postquam omnes, qui ab Henrici VIII ævo usque ad nostra tempora ad Historiam Angliæ scribendam animum adjecerunt, censura sua notasset, variosque eorum observasset defectus; suum, quod secutus in ea concinnanda consilium fuit, aperiat, fideliterque tam manuscripta monumenta, quam edita recenseat, quibus in primo hoc volumine, quo historiam Angliæ, a fabulosis temporibus facto initio, usque ad Normannorum invasionem pertexuit, ipsi licuit uti. Partis eorum haud postremæ paulo post mentionem faciemus, ubi argumentum hujus voluminis paulo
- P. 7. luculentius erit exponendum. Jam Asserii tantum Menevensis, Ethelwerdi, Osberni, Anonymi vitæ S. Dunstani scriptoris, Florentii Worcesteriensis, Simeonis Durhamensis, Richardi, Gulielmi Malmesburiensis, Henrici Huntingdoni, & decem Scriptorum Historiæ Anglicanæ qui uno volumine Londini prodierunt, meminisse liceat; de iis enim singulis fusius agit, multumque eorum laboribus
- P. 12. adjutum sese esse fatetur. Quibus addit Annales Abbatiae Worcesteriensis a Warthono in Monastico Anglicano publicatos, Ramsfeyensis item Eliensis & Glaftenburiensis Monasterii Historiam a Gulielmo Malmesburiensi adornatam, uti & Ranulphi Higdeni Polychronicon. Ex vastissimo autem ineditorum monumentorum, ad
- P. 15. Historiam Saxonici in Anglia regni spectantium numero, præter *Historiam Auream* Joannis Tinmouthi, *Historiamque Regum Angliæ* a Joanne Castorio, & Joanne Rouse conscriptas, & quinquaginta, circiter anonymos Scriptores, nihil habet quod incrementa dedisse huic operi suo dicere queat, imo ab iis quoque perexiguum ei accessisse momentum non obscure fatetur. Cum vero non possit non vacillare totius hujus voluminis fides, si verum est quod Thomas Craigius, dum homagium a Scotiæ Regibus Anglis præstitum nunquam esse contendit, causæ suæ inserviens affirmavit: nullam nimirum esse Historicorum Bedæ posteriorum, quibus se jactent Angli, sive antiquitatem, sive autoritatem; prolixè audacissimum illud Craigii commentum confutat, ejusque in Historia Angliæ imperitia luculenter demonstrata, multa affert; quibus magis expedita illa de Scotorum homagio controversia reddatur. Quæ
- P. 17. omnia

omnia breviter a nobis saltem perstringi, imo etiam præteriri nonnulla, qualia sunt quæ de Ecclesiasticis in Anglia rebus, & inter eas de martyrio S. Albani monuit, (cujus historiam fabulam redolere, p. 24. contra Rever. Worcestriensium Præsulem, qui in Originibus Britannicis nonnulla ad fidem ei adstruendam attulerat, probavit,) eo minus ægre ferent Lectores, quod prolixa adhuc Introductio ad hoc volumen perlustranda nobis sit, antequam ad ipsum propius inspiciendum accedere valeamus.

In illa itaque Howelium & Bradeum imitatus, qui in limine Anglicanæ, quam ipsi concinnarunt, Historiæ idem præstiterunt, ex Seldeno & aliis de forma regiminis legibusque, quæ in Angliam ante Cæsaris in eam adventum, tum sub Romanis quibus paruit Imperatoribus, tum post eos, tum denique sub Saxonum imperio obtinuerunt, agere instituit. Et ea quidem, quæ ad tempora Cæsaris antiquiora spectant, paucissimis absolvit, utpote quæ ad fabulas quam veram historiam propius accedant, Gothofredi Monumentensis autoritate unice subnixæ. Nec multum prolixior est in eo, p. 29. qui sub Romanis in Anglia fuit, rerum statu. Ast Anglo-Saxonici in ea regiminis qualis fuerit facies, fuse & operose sibi inquirendum esse putavit. Et ipsam quidem imperii formam Aristocraticam potius quam Monarchicam fuisse contendit: Regium enim quidem inter eos docet obtinuisse nomen, sed cujus major belli quam pacis tempore fuerit autoritas. Howelium autem, qui summa & absoluta potestate Anglo-Saxonum Reges imperasse statuit, fallere & falli, prolixa & acri confutatione ostendere conatur. Nec minus p. 41. operose contra Bradeum disputat, qui hæreditario jure a parentibus ad filios semper Angliæ regnum, quamdiu Anglo-Saxones rerum summa potiti sunt, devolutum fuisse existimavit. Electitium enim regnum istud fuisse, & ipsos etiam eos, qui a parentibus nominabantur successores, sine magni Regni Concilii consensu spei isti destinatos haud esse, prolixè examinata Regum in omnibus septem Saxonum provinciis, maxime autem Saxonum occidentalium successione, usque ad Normannorum in Anglia adventum, evincit. Quæ p. 46. vero de horum Regum coronatione, titulis, juribus & prærogativis observat, prolixiora sunt quam ut hic repeti queant. Id tamen non observare non possumus, ita in iis describendis cum versari,

- ut omni data occasione, quam arctis limitibus eorum circumscripta fuerit potestas, ostendat. Imo abrogatum iis haud raro imperium ob crimina insigniora fuisse, & exemplis & aliis argumentis probat, & pacta quædam, ut vocat, originalia, quæ Rex & populus inter se inierint, existisse docet. Quæ omnia quo tendant, non obscurum esse potest iis, quibus præsens rerum Anglicarum facies ignota non est; qui etiam facile, quas partes cl. Autor noster sequatur, ex iis, quæ mox dicemus, conjecturam facere poterunt. De
- p. 68. dignitatibus nimirum & titulis honorum, variaque populi Anglicani, pro eorum diversitate, divisione agens, contra Bradeum acriter disputat, qui plebis Anglicanæ conditionem ævo isto a servili non longe abfuisse contendit, imo & optat, ut pristinae conditioni, hodie
- p. 72. non parum immutatae, denuo illa restituatur. De judiciis autem aulisque judiciariis sermonem instituens, Communis Regni Concilii, quod Parliamentum vocare hodie solent, & antiquitatem prolixè adstruit, & auctoritatem quam fieri potest maxime extollit, quam Johnstonum & Filmerum infirmis nimium argumentis evertere conatos fuisse queritur. Quin & Bradeum acerba denuo censura notat, qui solos generis nobilitate conspicuos membra ejus fuisse statuit. Plebeji enim ordinis homines, urbium & civitatum delegatos, quos Communes hodie vocant, ad ea non minus olim ac hodie admissos fuisse, idoneis monumentis confirmat. Legum por-
- p. 80. ro ferendarum potestatem non solius Regis, sed Statuum Regni ei in Parlamento junctorum fuisse, contra Johnstonum defendit: ejus-
- p. 103. que & Parliamenti in rebus Ecclesiasticis potestatem explicat. De-
- p. 108. nique leges, quibus Anglia ante Normannorum invasionem recta fuit, in compendio quasi exhibet. Ubi id saltem observare placet, communem legum Anglicarum divisionem in leges Saxonum, Occidentalium, Mercianorum, & Danorum, ipsum quoque retinere: quem communem, sed gravem satis errorem ex mente clarissimi Nicholsoni esse, in Actis hujus anni p. 32 a nobis monitum fuit.

Jam ut ad ipsum denique opus accedamus, Annalium methodo digestum, sex absolvitur primum hoc ejus volumen libris. Primum eorum post geographicam Angliæ descriptionem, & disputationem non nimis prolixam de variis nominibus & antiquissimis incolis ejus, eorumque linguis, nihil aliud exhibet, quam brevem aliquam

aliquam fabulosæ Gothofredi Monumetensis Historiæ Britannicæ epitomen. Ea Bruti, qui primus insulam istam, deductis in eam, quibusdam Trojanæ gentis reliquiis, incolis implevisse dicitur, & successorum ejus res gestas persequitur. Quam Historiæ Anglicæ partem utut fabulosis narrationibus mire inquinatam esse atque corruptam negare non audeat, Gothofredum tamen, doctum Virum & Historiæ gentis suæ apprime peritum, multa præclara & a veritate non aliena tradidisse, persuasum habet. In secundo libro ex fragmentis Historiæ Britannicæ, quæ apud antiquos Romanorum Historicos obvia sunt, illorum temporum rationem reddit, quibus cum Romanis, post Cæsaris adversus Britannos expeditionem, aliquid commercii illis fuit. Quem laborem, utut a Miltono & Camdeno jam olim fuerit occupatus, eo minus tamen Lectoribus ingratum fore sperat, quod maximorum nominum, Usserii, Stillingfleeti, Lloydii observationibus, passim ab iis propositis, & suo loco hic insertis, novum splendorem sibi conciliet. In tertio libro, postquam ex Sheringhami tractatu *de Origine Gentis Anglorum*, de earum gentium, quæ communi Saxonum nomine appellantur, natalibus & incrementis nonnulla attulisset; ex Gilda, Beda & Nennio, quæ prima Britanniam invadendi occasio iis data fuerit, exponit, atque id potissimum operam dat, ut Heptarchiæ ab iis in Anglia erectæ Historiam ex Annalibus Saxonum tradat, quorum etiam methodum in ea exhibenda, utpotè omnium aptissimam, fuit secutus. Illo itaque ordine libro isto Saxonum in Anglia Historiam ad seculi usque post C. N. sexti finem persequitur. Atque adeo libro quarto seculum septimum, quo Augustini Monachi ministerio Evangelii lux Anglis affulsit, auspiciatur. Hujus verò historiam ex Beda unice, texit, nisi quod postremam ejus partem, in qua deficit ille, ex Annalibus Saxonum supplete coactus fuit, & ex conscripta a Stephano Eddo, qui ævo illo floruit, vita Wilfridi Archi-Episcopi Eboracensis, passim nonnulla inseruit. Quintus denique liber & sextus, in anno Christi 1066 desinens, eorundem Annalium autoritate potissimum nituntur; qui tamen ex Florentio Worcesteriensi & aliis suppleendi passim fuerunt. Cum autem Annales Saxonici utramque fere in hoc volumine faciant paginam, qui tamen ita sunt aridi atque jejuni, ut ægre admodum historico operi, quod sine tædio

legas, materiam suppeditare possint; coactus clariss. Autor fuit, non Ecclesiasticarum tantum rerum passim facere mentionem, & illustrium in Ecclesia Virorum gesta, imo & præcipuarum Sedium Episcoporum successiones exponere, quæ omnia ex Gulielmo Malmesburiensi, & iisdem Annalibus plerumque desumpsit: sed leges quoque tam civiles quam ecclesiasticas, in magnis Regni Conciliis variis temporibus sancitas passim repræsentare: quarum posteriores ex Henrici Spelmanni Collectione Conciliorum desumpsit. Imo ne fabulis quidem & otiosorum Monachorum figmentis enarrandis omnino abstinuit, quod parce tamen, & iis saltem in locis, quæ mutila sine iis erant apparitura, se fecisse profitetur.

EXCERPTA EX ILLUSTRISSIMI DN. LUDOVICI FERDINANDI Comitis MARSIGLII, S. Caf. Majestatis Cubicularii & Legionis peditum Tribuni, Epistola ad - - - - - ex Actorum Lipsiensium Collectoribus, de Phosphoro Bononiensi.

Iam diu est, quod illustrissimus Comes has de Phosphoro Bononiensi fecit observationes, eum in finem, ut illas ad immortalis memoriæ virum Robertum Boyle in Angliam mitteret. Verum audita tanti viri morte, passus est sepultas quoque illas jacere in scriniis, donec tandem ex Tomo I. Supplem. Sect. IV, p. 207 Actorum quæ a nobis colliguntur, occasio ipsi nata fuit illas eruendi, & quantum permiserunt ardua, quibus distinetur negotia, in ordinem redactas nobiscum communicandi. Primum autem loca, ubi lapis ille Bononiensis reperitur, describit, & mineralia recenset, quæ in illis nascuntur; deinde partes, quas vocat organicas, lapidem componentes delineat, & in ejus structuram inquit, enarratisque observationibus, quæ Chemiæ adminiculo factæ ad intrinsecas lapidis partes investigandas, exponit modum compendiarium facilemque lapidem præparandi, ut phosphori munus perfecte obire possit. Nascitur hic lapis, ut Lectori præcipua more nostro summam cognoscenda proponamus, in montibus circa Bononiam, quorum alter mons de *Paderno*, alter *Piedalbino* vulgo dici solet. Uterque sterile caput effert inter amœnos colles vicinos, similemque habet superficiem; quamvis Padernus magis his lapidibus, quam alter, abundet.

det. Terræ, quibus teguntur montes, variæ sunt, aliæ cineracei coloris, aliæ albi, aliæ rubri, atque in his bolus colligitur ejusdem coloris, linguæ adhærescens & naturæ adstringentis. In reliquis hinc inde efflorescit ad altitudinem digiti sal quidam mixtus flammulis gypsi atque talci, cujus solutio concrefcit in lamellas saporis falsi, sed crassioris nec multum penetrantis; unde etiam conjicit illustr. Comes, eum non prolem esse salis ammoniaci, sed potius principium gypsi, dum laminis terreis miscetur, easque conjungit. Reperiuntur quoque hic duo alia lapidum genera, quorum unum ob similitudinem cum animalium renibus, reniforme, alterum ob affinitatem cum ventre crystallino, ventrem tartareum illustrissimus Comes appellat. Illud ad naturam jaspidis accedit, multasque fissuras habet: hoc cinerei est coloris, & loco depuratæ materiæ crystallinæ continet tartaream crustam variegatam coloribus. Duplices quoque marcasitæ hic inveniuntur, ferri nimirum & cupri, quarum nonnullæ tuberosam habent figuram, aliæ ex quadratis corpusculis componuntur. Terra, in qua lapis phosphorus quasi sparsus reperitur, quæque pluviis aquis una cum illo avehitur, & in rivos, ex quibus colligitur, præcipitatur, profunditate unius palmi arida est, densa, obscura, flammulisque conspersa, vel particulis non dissimilibus gypso & figura non multum differentibus a partibus phosphorum constituentibus; in duorum profunditate palmorum, coloris est ferruginei & subviridis, iisdem flammulis sed minoribus distincta; in trium profunditate, non multum est dissimilis priori, nisi quod flammulæ ita sunt exiguæ, ut sine lente optica vix discerni possint. Eam autem foetam esse vitriolicis & arsenicalibus particulis, ex tentaminibus factis adparuit. Figura phosphorum irregularis est: alii nempe plani, alii cylindrici sunt, alii ovales, alii spherici, alii tabulati. Spherici maximi sunt omnium, neque tamen Persici mali magnitudinem excedunt. Tabulati cavitatem habent ex utraque parte quasi duobus digitis impressam, suntque ad præparationem optimi. Ponderus ad unam duasve libras vulgo accedit, quamvis etiam nonnulli octo librarum pondus æquent. Neque tamen maximi gravissimique reliquis sunt præferendi, & falsus fuit Licetus, qui gravitate specifica hos lapides plumbum superare memoriæ prodidit. Ad usum minus apti sunt colore plumbeo, præstantiores argenteo, &

chal-

TAB. VI.

Fig. 1.

chalcedonium cinereum referentes præstantissimi, qui ad perspiciuitatem succini accedunt. Quintuplex occurrit varietas interna ratione fibrarum in lapidibus confractis, (cujusmodi aliquem hic sistimus) ab Ill. Comite descripta; qui hanc quoque lapidis anatomiam tradit: Separatur lapis in plures partes, quarum prima est punctum, vel discus, vel linea centralis, nihilque aliud quam pauca terra aut argilla carens particulis ipsam conglutinantibus. Sequuntur certa ligamenta fig. 2. quæ seruiunt uniendis partibus fibrosis, 3, 4, 5, 6. Super has variis in locis transversæ excurrunt lineæ 7, 7, 7. Extremum lapidis crusta tegit seu cuticula 8, cujus partem aliquam refert fig. 9. Extima illa crusta est pars, in quam ignis vi rediguntur particulae lumen suscipientes: separata enim a lapide lucem imbibit, & sine illa lapis manet cadaver tenebrosum. Ex calcinatione lapidis, ejusque sublimatione apparet, lapidem illum non esse gypsi speciem, sed potius ad subalternam talci speciem esse referendum, prætereaque continere misturam variorum mineralium, vitrioli, sulphuris, certæ speciei nitri, & fortassis etiam mercurii & arsenici.

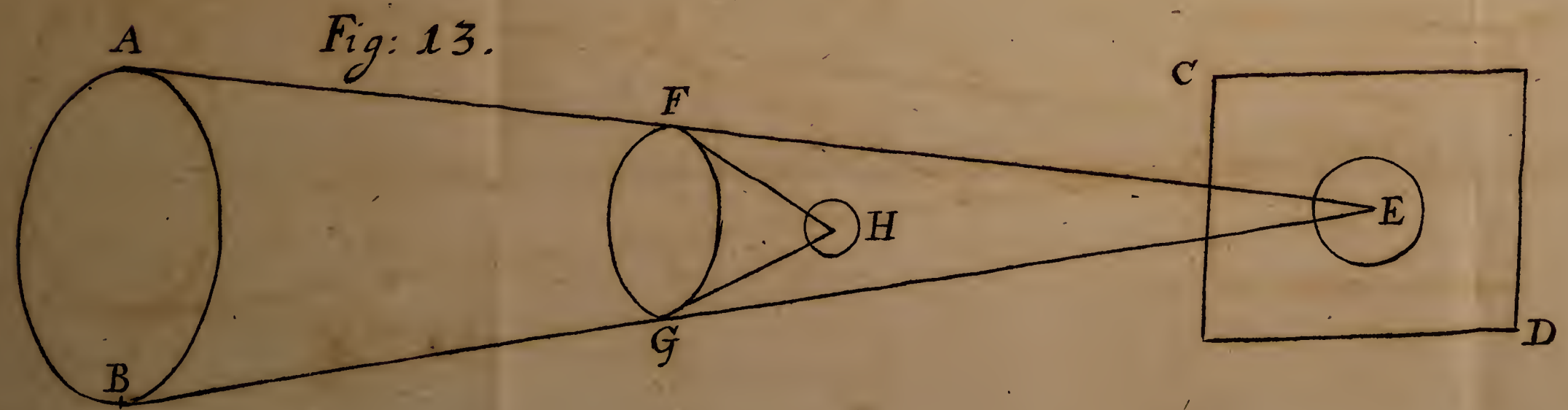
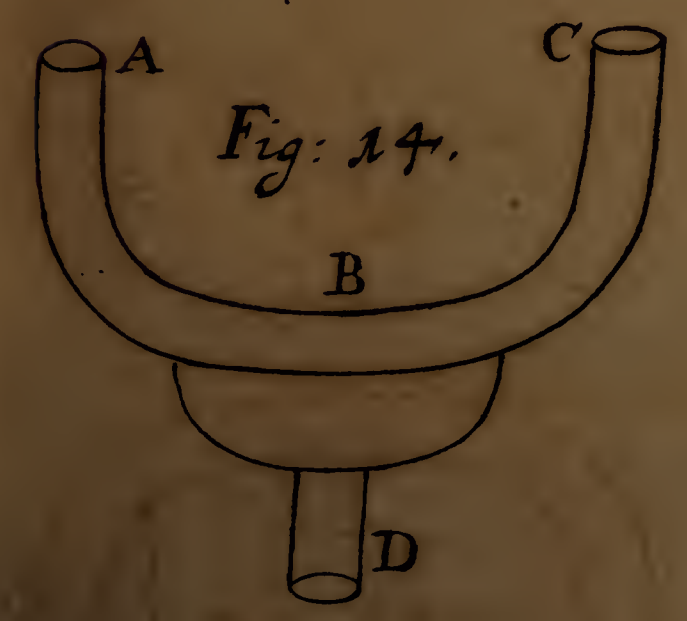
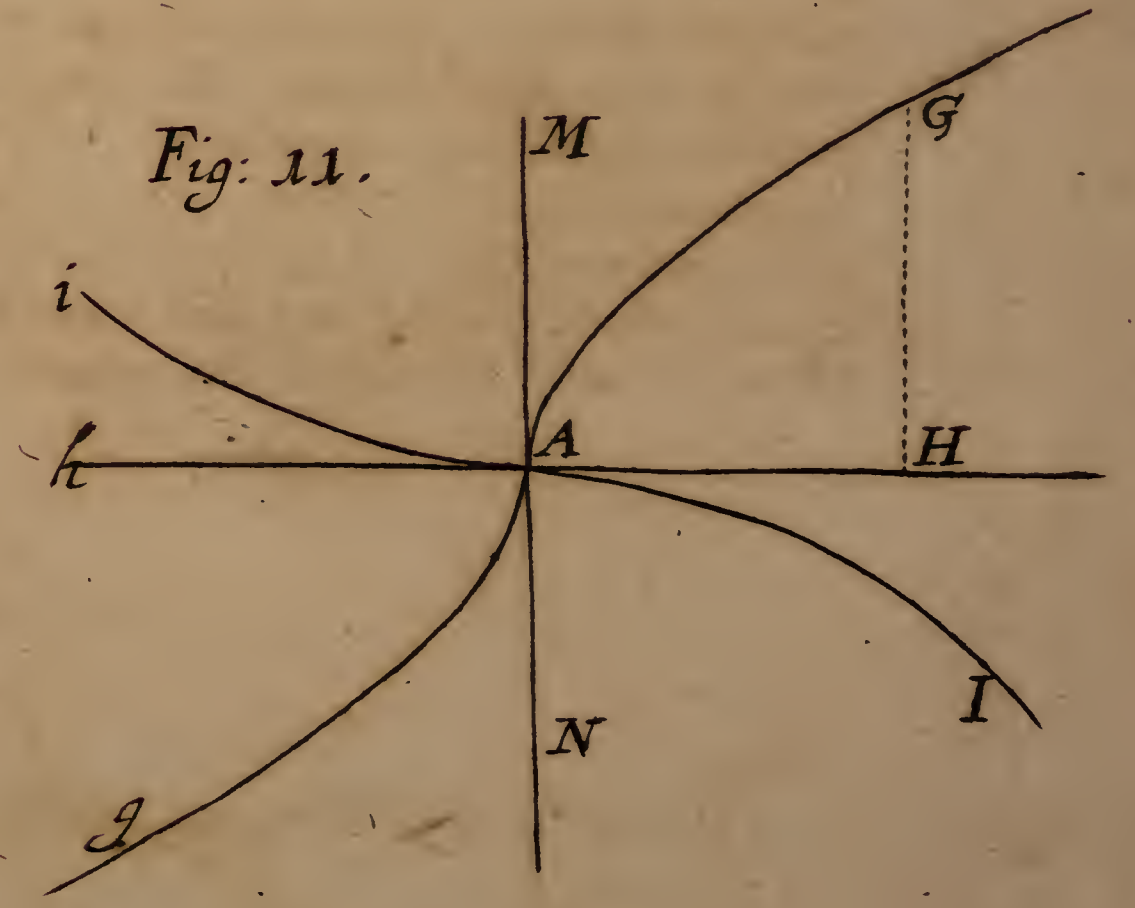
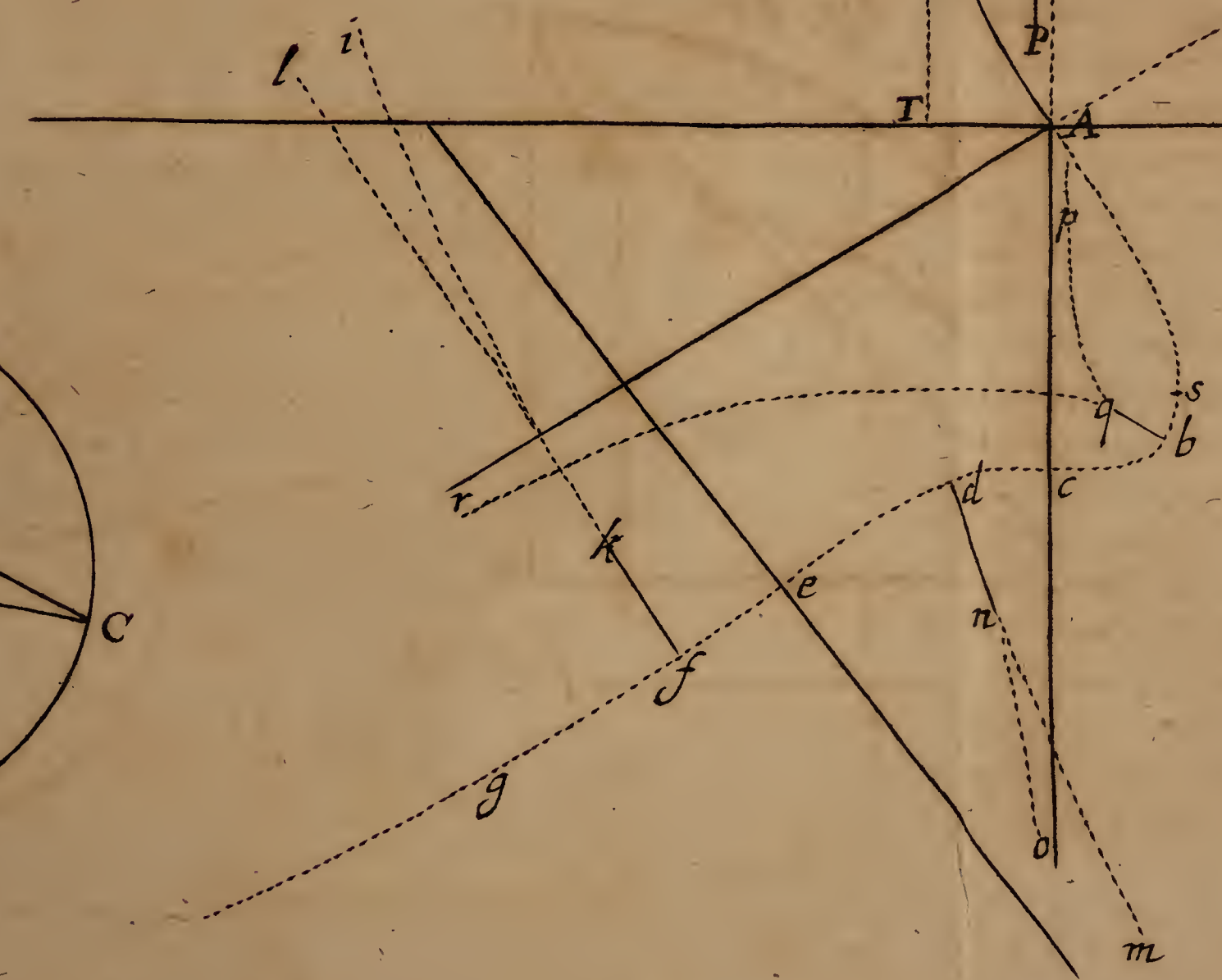
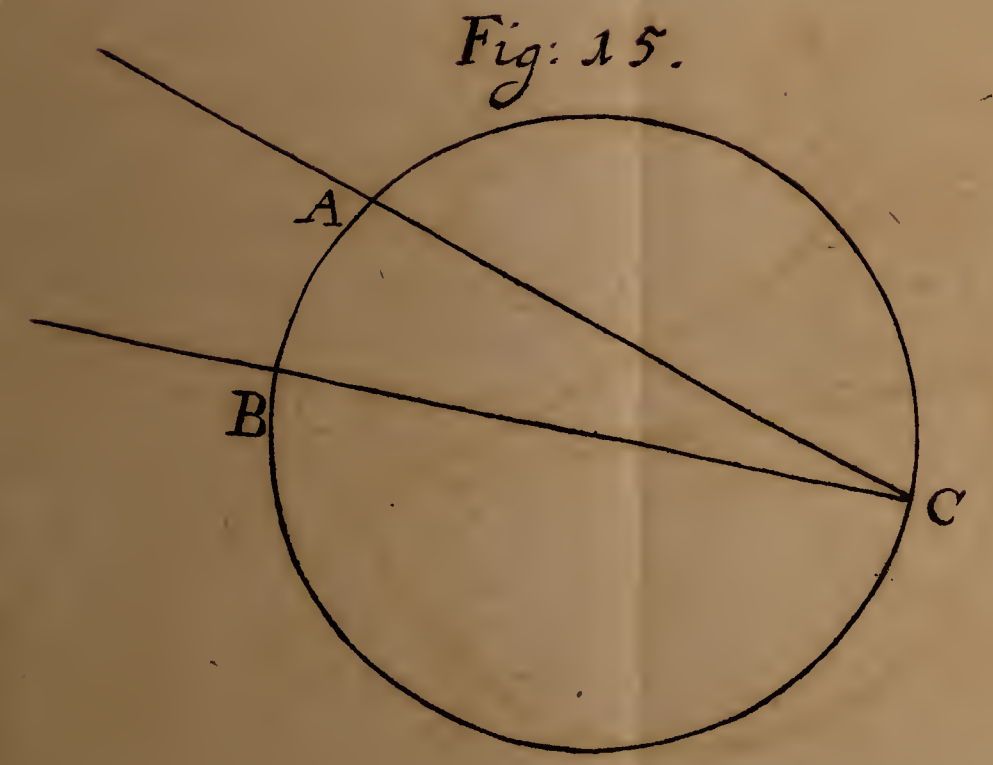
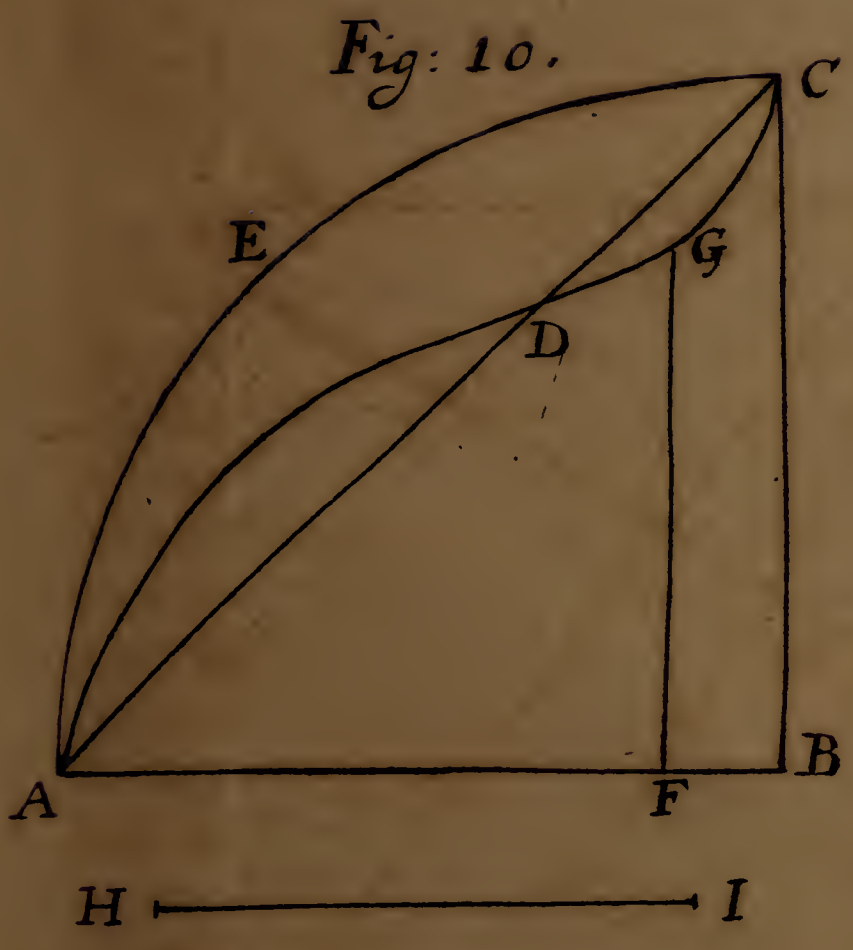
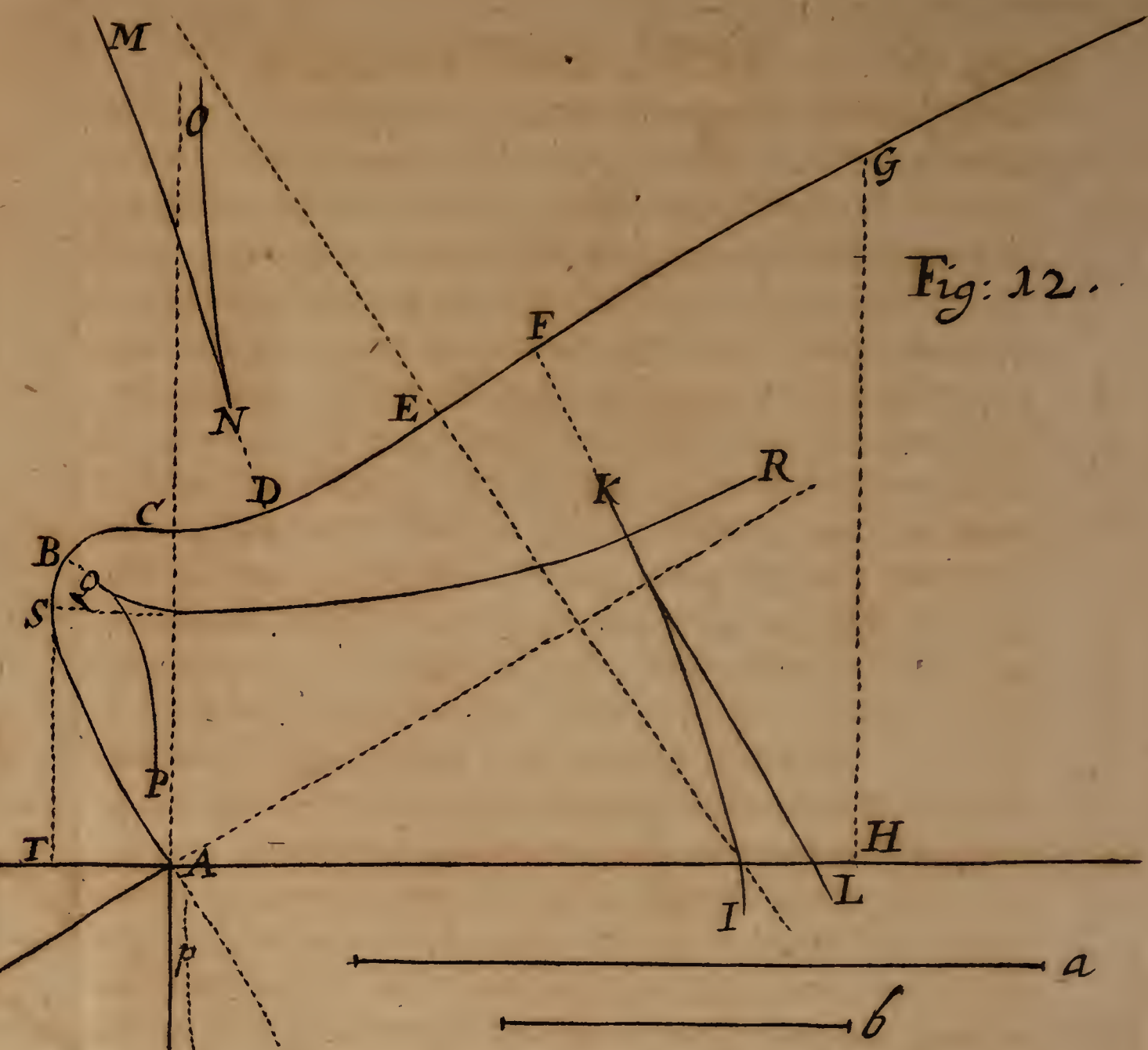
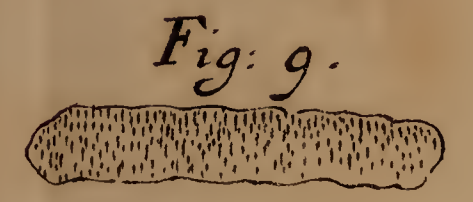
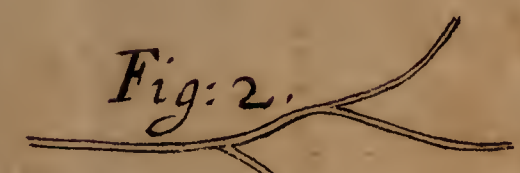
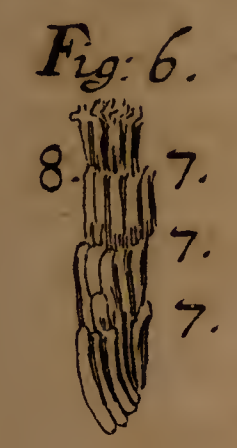
TAB. VI.

Fig. 2-9.

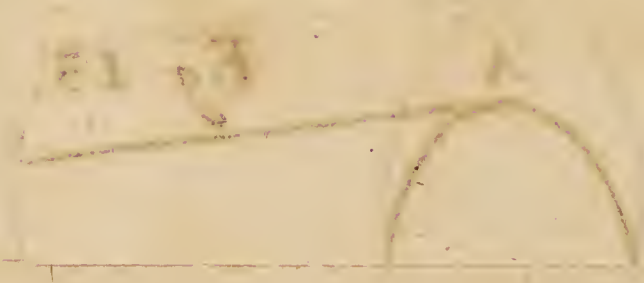
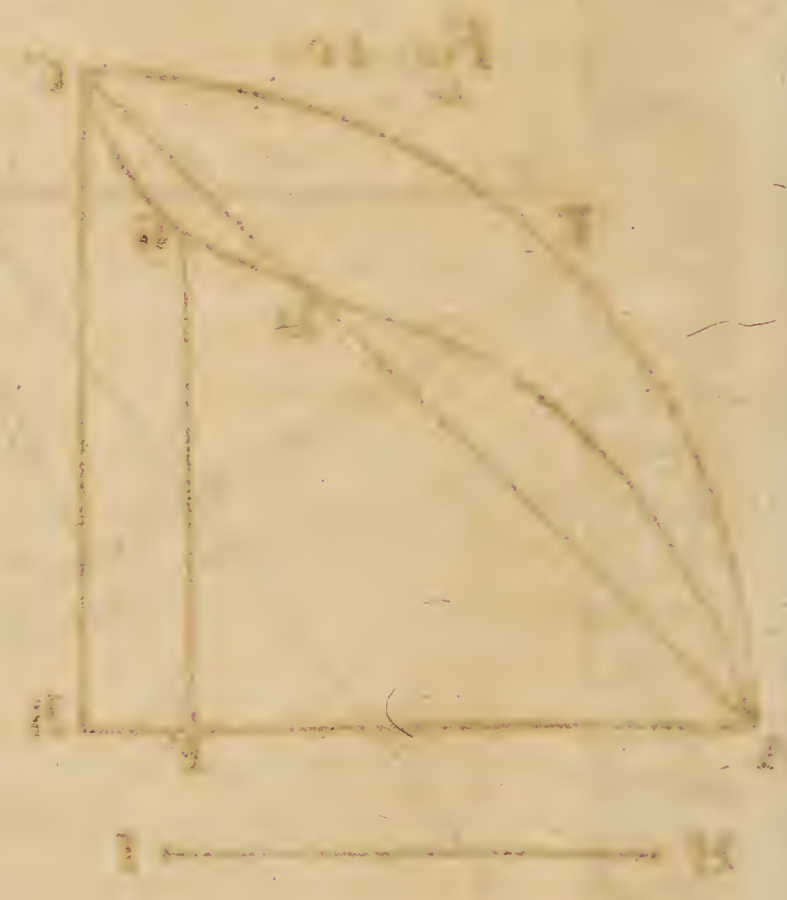
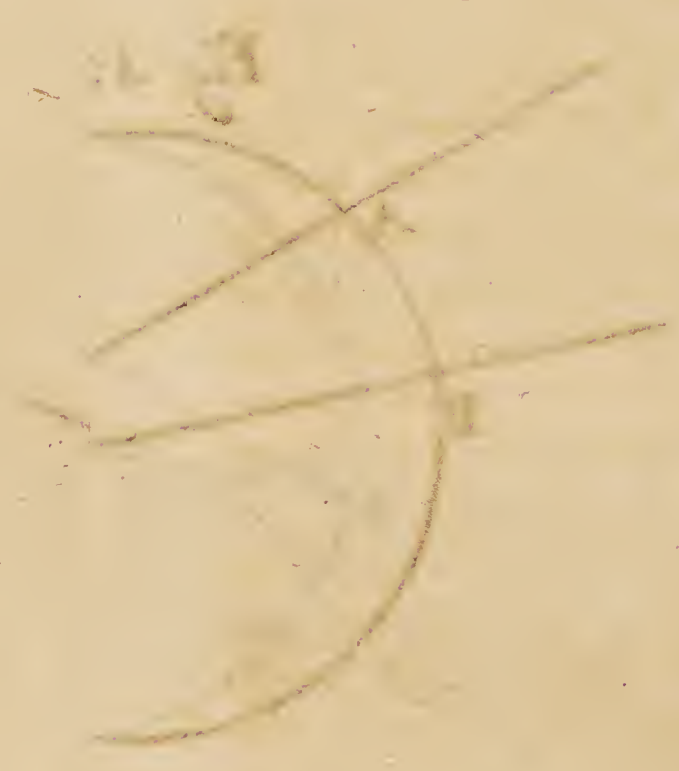
Præparatio Phosphori sequentem in modum commode fieri potest: Assumantur lapides mediocris magnitudinis, probeque loti aqua pura, non tantum penicillo setaceo, sed etiam lima radantur, ut inæqualitates tollantur; deinde in spiritum vini probe rectificatum immersi volutentur in pulvere lapidis phosphori contusi bene cribrato, ut eodem toti cooperiantur, & crusta quadam induantur. Porro transverso furni anemii ferro insternatur craticula ferrea, eique injiciantur carbones nucis circiter magnitudine ad 4 digitorum altitudinem; his autem imponantur lapides, ut distantiam inter se unius digiti seruent, & contegantur similibus carbonibus, ita ut totus furnus impleatur. Hic tandem operculo ferreo, cui apertura decussatim incisa est, vel lateribus debitas aperturas relinquentibus, muniatur, igneque succenso expectetur, donec carbones consumti, quod horæ fere spatium fieri solet, & lapides fuerint refrigerati. Quo facto lapides crusta, quam pulvis aqua vitæ madefactus superinduxit, quæque facile separari potest, liberentur, & pulvis abrasus, qui etiam perfecte lumen recipit, denuo minutim contundatur, ut ex illo variæ possint efformari imagines. Illæ enim primum delineantur albumine ovi misto cum saccharo aut

traga-

TAB. VI. ad A. 1697. pag. 406. sqq.

TREATISE

tragacantha, cui deinde pulvis inspergitur, possuntque etiam addi colores varii sine virtutis luciferæ damno. Ex eo autem, quod lapis etiam contritus vim lumen imbibendi retinet, cognoscitur, non provenire illam a structura aut figura partium, sed principio potius proprio, quod operatur interne per qualitatem suorum componentium. Varias subit lapis ille Bononiensis mutationes, dum ex statu naturali transfertur in artificialem. Inprimis mutat colorem, dum ordinarius gypsi & albus vertitur in mixturam variorum colorum, nempe ferruginei, cœrulei, albidi, carnei, flavi, indicantium varietatem mineralium quæ complectitur. Ante præparationem non habet odorem ullum sensibilem, postea vero fit varii odoris, ex varietate mineralium orti, cum prædominio mitis sulphuris. Inter illos colores varios albus mixtus ferrugineo indicat lapidem optime ad imbibendum lumen dispositum. Quo magis sunt impuri lapides, eo per calcinationem fiunt leviores, & durities in friabilitatem adeo magnam transit, ut ob illam difficulter conserventur, aut de loco in locum, si succussio accedat, transferantur. Extima spoliatus superficie phosphorus, totus albus & transparens instar talci apparet, atque si in frustra confringatur, fibras exhibet adustas, exsiccatas, & hinc inde admixtas maculas rubras, quæ nihil aliud sunt, quam partes terræ interjacentis inter fibras, & ad ordinarium argillæ igne excoctæ colorem deductæ; quamvis occurrant etiam, aliæ maculæ, vicinæ superficiei lapidis, & ejusdem coloris cum cortice superiori, quæ etiam nonnunquam lumen recipiunt. Unde patet, nihil eas esse aliud, quam particulas materiæ attrahentis lumen, quæ a centro tendebant versus superficiem, verum ob defectum vel temporis, vel ignis, aut ob aliud quoddam impedimentum, eo pervenire non potuerunt.

Ufus tandem phosphori ita se habet: Postquam, ut supra monitum, lapis liberatus est crusta exteriori, exponendus est aeri luminoso tantisper, dum Symbolum Apostolorum ter circiter recitari potest; ita subito lumen concipiet, & instar candentis carbonis relucebit. Notandum tamen est, illum valido Solis lumini objiciendum non esse, quia virtutem suam amittit, neque ita bene illuminatur, sed melius concipere lumen in conclavibus conclusis. Idem autem generaliter accidit, etiam temporibus aliquo modo humidis & non

ferenis. Probe semper conservandus est phosphorus in scatula, cum lana bombycina, neque exponendus aeri, nisi quantum operationis requirit necessitas: alias enim vis ejus perit, consistens quippe in partibus spirituosis, quæ facile separantur & avolant, aut in textura partium singulari, quæ facile ab injuriis aeris ambientis turbatur. Quando lumen aeris debile est, v. g. vesperi, lumen quoque phosphori fit debile. Repositus in vitro Hermetice clauso, aliquo modo lumen recipit, uti etiam, si lapis est perfectissimus, illuminatur in obscuro ad lumen candelæ aut facis; a lumine vero lunari non accenditur. In variis aquarum positus generibus imbibit & retinet lumen, idemque facit in variis affusis liquoribus & spiritibus, neque tamen generaliter omnibus. Immersus in aquam fortem excitat fermentationem vehementem, quæ ipsum spuma flava involvit, & lumen ab ipso prohibet. In omnibus oleis imbibit & monstrat lumen, excepto oleo nûcis, in quo vim quidem habet illud attrahendi, non autem manifestum faciendi; extractus enim ex eodem, neque denuo expositus aeri, statim relucet. Illatus in recipiens aere vacuum retinet lumen, sed remissius, quod non mutatur, si de novo aer admittatur.

Hæc potiora sunt, quæ Illustr. Comes de phosphoro Bononiensi observavit experimentis cum cura factis, relinquens aliis majori affluentibus otio provinciam indagandi modum, quo vel generatur, vel colligitur lumen in lapide Bononiensi. Appendicis loco accessit ejusdem observatio de gypso, quod in territorio Bononiensi effoditur, præcipue circa villam S. Raphaelis, ubi fodinæ seu cavæ centum passus profundæ reperiuntur, in quibus ope pulveris pyrii, ex monte vastæ moles decutiuntur, quæ comminuuntur deinde ab operariis in partes in fornacibus excoquendas. Tres autem ibi reperiuntur gypsi species, quarum prima positum habet horizonti parallelum, estque gypsum commune, *Scaglia* dictum operariis. Hujus stratis alternis succedunt strata terrea; olimque rude ad fundamenta turrium, nec non portarum & fenestrarum ornamenta fuit adhibitum, hodie vero in pulverem ustum pro cæmento habetur præstantissimo, præsertim si cum calce misceatur, ut humiditati eo melius resistat. Secunda species *Scagliola* dicta, est ad horizontem perpendicularis, effoditurque ex montis quibusdam fissuris, &

& talci imperfecti quædam est species, fortassis lapis specularis a Plinio celebratus. Calcinatur in pulverem minutissimum & nivei coloris, ex quo omnia fingi possunt pari elegantia, quæ ex albissimo Carrarensi marmore exsculpi solent. Tertia species, quæ obliqua est ad horizontem, accedit ad alumen plumosum, & forsitan est species impurior & imperfectior hujus fossilis. Obvia quandoque est in fissuris hujus montis crusta quædam, ab operariis oculus gypsi & nervatura dicta, quæ polituram instar marmoris recipit, & distributione macularum pulcherrimo non cedit alabaastro. Referebant operarii, si quis scabie infectus in fodinis illis aliquot dies commoretur, eum ab eadem, fortassis ob sulphur gypsi, liberari, ut adeo compenset aliquo modo damnum, quod intus sumtum affert, instar veneni.

*SPECIMEN METHODI, CUJUS OPE DATUM SPATIUM
in ratione data dividitur, licet ejus quadratura sit ignota.
per D. T.*

Quæ in Actis anni 1695 mense Novembri indicaverim, Lectorem Philomathematicum adhuc memoria tenere arbitror. Circa ea jam monendum duxi, proprietatem, Curvæ Parabolicæ partes inter se comparandi, quam tunc ut universalem tradidi, valde esse limitatam, & tantum in certo particulari casu succedere. De hoc enim asserto licet utens methodo indefinite parvarum quantitatum, duplici via persuasus essem, atque tunc in eo acquiescerem; quoniam tamen paulo post tertia quadam satisque facili methodo plane contrarium hinc deducebam, alia plane methodo, infinite parvarum quantitatum non indiga, in calculo, cujus mentionem diu est quod feci in Actis hisce, in rem totam denuo inquisivi, atque iterum comperi, eam tantum particulariter esse veram. Quamvis ergo jam dudum id animadverti, non tamen consultum duxi id edere in publicum, sperans, quoniam hæc methodus viam plane singularem aperit, quæ nondum nota est publice, videturque maxime esse genuina in calculo indefinite parvarum, fore ut concederetur mihi spatium, hanc methodum probe excolendi, atque deinde singulare aliquid publico exhibendi, ut defectus ille resarciretur. Verum tam occupationes maximæ, quæ tamen vix me ab his studiis

TAB. VI.
Fig. 10.

abstraxissent, quàm perpetua fere itinera & conversationes, quibus adhuc dum distineor, cogunt in quietiora rem differre tempora. Ut tamen interim aliquo modo publico satisfaciam, cum nuper in Actis Eruditorum mentionem fecerim universalis methodi, spatium quodcunque, cujus quadratura ignota, in data ratione secandi, idque infinitis modis; ejus aliquod dabo specimen in quadrante circuli. Sit quadrans Circuli AECB, & describatur Curva AGC, cujus hæc est natura, ut posito $AF = x$, $FG = y$, $BC = a$, $HI = b$, natura ejus per hanc Æquationem exprimitur: $a^4 y^4 \times 4 a^5 xyy \div 8 a^3 b b x yy - 2 a^4 xxyy - 8 a a b b xxyy \div 16 a^4 b b - 4 a^6 xx - 16 a a b^4 xx - 24 a^3 b b x^3 \div 4 a^5 x^3 \div 32 a b^4 x^3 \div 8 a a b b x^4 - a^4 x^4 - 16 b^4 x^4$: dividet hæc Curva, quæ non difficulter per puncta describi potest, spatium quadrantis AECB in duas partes AECGD & ADGCB, quæ sunt in ratione lineæ b ad lineam a--b. Hic autem animadvertendum est, cum spatium dividitur in ratione numeri ad numerum, curvam ADGC rectam ADC ita secare, ut AD semper sit ad DC in ratione numeri quadrati ad alium numerum quadratum: v.g. quando quadrans AECB est ad spatium ACGD, ut 3 ad 1, Curva ADGC secat rectam ADC in D, ut AD sit ad DC, uti 49 ad 36. Hujusmodi curvæ, quæ omnes talem conditionem habent, innumeræ possunt inveniri. Unam tantum ex his adhuc superaddam. Sit curva, cujus hæc natura: $y = \sqrt{2ax - xx} \frac{b}{a} \sqrt{2a^3x \div aaxx - 2ax^3 - x^4}$, ab hac itidem spatium quadrantis in ratione datæ lineæ ad datam lineam dividetur. Quod si ergo quis, adspirante fortuna, inter tot curvas in eam incideret, ubi segmentum AD segmento DGC esset æquale, Quadratura Circuli hucusque frustra quæsitæ, quoque foret manifesta.

JAC. B. SOLUTIO DIFFICULTATIS CÛJUSDAM CIRCA NATURAM Flexus contrarii.

Dixeram in Meditatione de natura Osculi, mensè Mart. 1692 p. 116, quod in omni Flexu contrario Circulus osculator sit infinite magnus, adeoque Curvedo Lineæ nulla. Hoc enim ex notione flexus contrarii & illa naturæ lege, qua constanter saltum abhorret, satis, puto, per se manifestum. Illustrissimus tamen Dominus Marchio

chio Hospitalius ingeniose mihi objecit casus quosdam particulares, ubi contratrium evenit, & circulus osculator infinite parvus est; ut in Curva GAg (fig. 11) cujus natura est $aax^3 = y^5$, & quæ in vertice A habet flexum contrarium, tametsi radius osculantis circuli ibidem sit nullus, quippe quæ ex evolutione curvæ IAi per ipsum verticem A transeuntis describitur. In quo sane Vir laudatissimus quiddam valde singulare detexit, cum hoc assertionem meam dictamque naturæ legem prorsus evertere videatur. Stante enim hoc Axio- mate, *Natura non facit saltum, sed etiam in minimis agit gradatim*, difficulter concipi potest, quomodo partes Curvæ uno sensu inflexæ sensu contrario flecti & incurvari possint, nisi prius amissa curve- dine firum inter se directum acquirant. Ergo ubicunque id acci- dere videtur, credendum est, in illo puncto virtualiter contineri om- nes curvedinis gradus intermedios, quod sic explico: Loco Curvæ $aax^3 = y^5$, concipio hanc $aax^3 = y^5 - bby^3$, quæ Curva hujus- modi plexus format, quales in fig. 12 repræsentantur, eritque posita AH = x, & HG = y, applicata in vertice AC = b, & applicata in extrema ora sintus ASC, scil. ST = $b\sqrt{5}$. Radius Circuli oscu- latoris (facta insuper $ayy - abb = 5^3$, $5yy - 3bb = tt$, & $5yy - 9bb = uu$) universaliter reperitur
$$\frac{6asyuy}{954 \mp t4 \sqrt{95^4 \mp t4}}$$
 Unde

TAB. VI.
Fig. 11.

Fig. 12.

discimus 1. radium osculi fore infinitum, si vel 5, vel u, vel y sit = 0;

id est, si y sit = 0, si y = b, si y = $\frac{3b}{\sqrt{5}}$. 2. aliis vero in casibus

semper finitum, ut in puncto 5, cum $y = b\sqrt{\frac{2}{5}}$, quo casu radius hic (posito $\frac{2}{5}abb = z^5$) sit = $\sqrt{\frac{3}{5^3}az}$. 3. eundem fore positivum, si vel ambæ 5 & uu sint negatæ; hoc est, si sit $y < b$; vel affirmatæ am-

bæ, id est, si $y > \frac{3b}{\sqrt{5}}$. 4. negativum autem, si existente 5 affirma-

ta, uu maneat negata, id est, si y sit $> b$; & $< \frac{3b}{\sqrt{5}}$. E quibus por-

ro colligimus, Curvam in parte ASC & EFG (supposita in E appli- cata $y = \frac{3b}{\sqrt{5}}$) versus axem cavam esse; in parte CDE convexam; &

Fff 3

puncta

puncta A, C & E esse puncta flexuum contrariorum, ibique curvedinem nullam esse; in puncto vero aliquo duobus flexibus intercepto, ut & alio quodam ultra flexum extremum E, puta in punctis B, D & F curvedinem esse maximam, ac proinde Curvam a G versus A ordine describi alterna convolutione & evolutione curvarum IKLMNOPQRrqponmlki. Jam si b sensim intelligatur minui, ac tandem evanescere, ut loco æquationis $aax^3 = y^5 - bby^3$, resultet $aax^3 = y^5$, manebunt quidem radii circulorum osculatorum in punctis A, C & E infiniti; sed radius puncti S fiet nullus, quippe $= \sqrt[3]{\frac{3}{5}} az$; quapropter cum hæc omnia puncta tum coalescant in unum punctum A, sequitur, in hoc puncto radium circuli osculatoris esse simul & 0 & ∞ ; adeoque punctum illud A eminenter in se continere omnes curvedines a maxima ad minimam, omnesque evolutas KLMN &c. nmlk in unam rectam, axem vid. Curvæ AH, coincidere. Ex quo tandem illud evincitur, quod in fig. II. Evoluta Curvæ GAg proprie non sit sola Curva IAI, sed una cum assumpto axe HAh, ita quidem, ut gignatur per convolutionem & evolutionem hoc ordine factam IAHhAi, radiusque circuli osculatoris in extremitatibus tantum puncti A (si ita loqui fas est) nullus sit, in parte vero intermedia infinitus.

Explicationem nostram confirmat insuper hoc, quod circulus super quolibet puncto axis infiniti AH per A descriptus, adeoque & ipsa linea recta MN, ob axem AH curvæ in A perpendicularem, curvam ibidem tangit, eandemque ob flexum contrarium simul secat; quod cum nemine nunc refragante signum habeatur osculi, sequitur infinitos hos circulos curvam in A osculari, omnesque proin curvedinis gradus eminenter in hoc puncto contineri. Id quod hac vice ostendendum suscepimus, ad assertionem meam olim editam cum Illustrissimi Domini Marchionis observatis utcunque conciliandam. Habui quidem hanc speculationem jam dudum, sed neglecta jacuit, jacuissetque diutius, nisi animadversionem Viri perillustris nuperrime in Supplem. Tom. III, Sect. II, p. 78 ex Commentariis Mathematico-Physicis Parisiensibus recensitam, atque etiam in ejus Analyfi Infinite-parvorum p. 79 publicatam vidissem.

IAC. B. ADDENDA AD CONSTRUCTIONEM PROBLEMATIS BEAUNIANI in Actis his mens. Jul, 1696 exhibitam.

DIxi tum, quod si Curva data AC (vid. ibid. Tab. VI, fig. 1) sit ex genere Paraboloidum, denotante v æquationis $ady = ydx$. $x^v dx$, numerum quemcunque integrum & positivum, Curva quæ sita ED obtineri potest absque quadraturis per solam Logarithmicam; sed non adjeci, Curvam hanc omnino quoque posse esse Algebraicam. Itaque nunc dico amplius:

1. Quod eo casu semper duæ satisfaciunt Curvæ, Mechanica & Algebraica.

2. Idque non tantum, cum Curva AC est ex numero Paraboloidum, sed etiam quotiescunque talis, ut ejus applicata BC exprimatur per quotlibet potestates integras & positivas ipsius x , hoc est, si terminus $x^v dx$ quotcunque membris constiterit; veluti si sit $ady = ydx$. $x^s dx$. $x^t dx$. $x^v dx$. &c.

3. Quod Algebraica ejusdem perpetuo gradus futura est cum data AC.

4. Hinc si AC recta est, angulum constituens cum axe AB, seu $v = 1$, & ED recta esse poterit (quod jam olim etiam, cum Problema Beaunianum inter nos revivisceret, animadversum mihi fuit) Si AC est Parabola communis, ipsa ED quoque talis erit; sed si AC est Parabola Cubica, erit saltem ED una ex Curvis secundi generis &c.

5. Quod dictum de Æquatione $ady = ydx$. $x^v dx$, idem quoque intelligendum de Æquationibus differentio-differentialibus, $aaddy = ydx^2$. $x^v dx^2$; $a^3 dddy = ydx^3$. $x^v dx^3$, aliisque altiorum graduum in infinitum, quibus singulis (sumtis dx æqualibus) in casu exponentis v integri & positivi, Transcendentes pariter & Algebraicæ Curvæ satisfacere possunt.

Unicum exemplum esto loco omnium: Sit Curva data AC vel IC (ibid. fig. 2 vel 3) cujus applicata BC $= x^3:aa - 3xx:a + bx:a$, hoc est, sit Æquatio construenda $ady = ydx - x^3 dx:aa + 3xxdx:a - bxdx:a$. - Dico, si in recta infinita BG, seu ex G puncto Logarithmicæ, seu ex B puncto tantum axis, abscindatur sursum quantitas Algebraica $x^3:aa + bx:a + b$, fore, ut obtineatur utrovis modo punctum in optata Curva ED, quæ propterea priori casu Transcendens fiet, posteriori Algebraica, & ejusdem generis cum data AC vel IC.

Ex quibus omnibus, nescio an observatis hæctenus, præclare confir-

confirmatur ejus veritas, quod ad Problemata Groningani Program-
matis nuperrime notavi, fieri scil. posse, ut una eademque æquatio
differentialis differentes numero graduque curvas designet; hic e-
nim exempla produxi infinitarum talium, quæ Curvis etiam toto ge-
nere diversis quadrant.

*DE MAGNIS LENTIBUS SEU VITRIS CAUSTICIS, QUO-
rum diameter trium quatuorve pedum, nec non eorundem usu & ef-
fectu plene & perspicue indicato, per D. T.*

Cum sæpe multumque petitum a me fuerit, ut de lentibus illis
magnis, quas huc usque fieri curavi, pleniorum explicationem
ederem in publicum; nolui, quamvis varia de his jam in Actis Eru-
ditorum sunt exposita, defugere hanc operam, sed sequentem po-
tius paulo accuratiorum planiorumque relationem indagini ulterio-
ri curiosorum Physices scrutatorum subicere constitui.

TAB. VI. 1. Ita exponi debet vitrum causticum Soli, ut radii normaliter
Fig. 13. in illud incidant; quod fieri tunc manifestum est, quando focus,
seu imago Solis E (fig. 13) incidens in asserculum vitro parallelum CD,
perfecte rotundam figuram habet. Quod si ergo ellipticam figu-
ram referat, lens tamdiu sursum deorsum, aut ultro citroque, mo-
venda est, donec focus perfectam rotunditatem acquirat. Hoc enim
facto, statim flamma in ligno suscitatur, plumbum funditur, lapis
scissilis in vitrum abit &c. & quidem in distantia duodecim pedum
Rhinlandicorum. Focus autem thalerum æquat magnitudine.

2. Ut vero ad majorem adscendat vis comburendi gradum,
vitrum minus collectivum FG, majori AB, ope trium bacillorum
parallelorum adaptandum ita est in FG, ut radii per lentem majorem
collecti id totum occupent, atque hoc in situ firmandum. Ita enim
imago Solis seu focus in H minor quidem fit, grossi circiter magni-
tudine, sed majoris longe efficaciam quam antea, ita ut quæ in E non
funduntur, in H momento colliquescant.

3. His ita in ordinem redactis, statumen parandum est congrua
gaudens altitudine, & ex duabus partibus compositum. Prima est
pedamentum firmiter collocandum; altera huic imponi inferique
debet, ut horizontaliter hinc inde moveri possit, ea circiter forma,
quam refert ABDC in fig. 14. ABC in rotunditatem parum oblongam
Fig. 14.

excavatur, ut vitrum majus, cujus axis incumbit in A & C, libere circa illum commoveri possit. Quibus comparatis, vitrum minus, quod majori ope bacillorum adfixum est, manu comprehendatur, atque tamdiu sursum deorsum, ultro citroque commoveatur, donec minus vitrum totum sit a Sole illuminatum; quo in situ, supposito fulcro, vel alio quocunque modo, conservandum est, & dum Sol promotus apparet, ligneum illud illuminare, quod vitrum collectivum comprehendit, sensim quoque convertendum & denuo est firmandum.

4. Quo facto omnia jam ad usum sunt parata, possuntque tunc semper, eo præsertim tempore, quo Sol maxima vi operatur, i. e. meridiano, sequentes præstari effectus, etiam vitris, quæ tres ulnæ quartas partes non excedunt, tum æstate tum hyeme, maximo quantumvis sæviente frigore Februarii, ita tamen ut minores portiones assumantur materiæ quam æstate, & major operationi mora concedatur. Et quidem

1. Lignum, quantumcunque etiam durum, imo aqua humectatum, momento flammam concipit.

2. Aqua in parvo vase effervescente statim incipit.

3. Metalla debitam magnitudinem & crassitiem habere debent, alias non funduntur, id quod praxi facile addiscere licet. Quamvis etiam requisitam habeant magnitudinem & crassitudinem, non tamen colliquesunt in momento, sed cum totum frustum undique ad certum redactum est caloris gradum: tunc enim omnia momento solvuntur. Ita v. g. plumbum nimis crassum plane non funditur; si vero crassitiem habeat non nimiam quidem, sed tamen satis adhuc magnam, detinendum est aliquamdiu in foco, atque tunc quando uno in loco colliquescit, idem quoque in momento in reliquis fit locis. Ferrum autem oportet ut maxime sit tenue; ita enim bractea ferrea momento excandescit, & parvo tempore a cono radio quasi perterebratur, ut multa acquirat foramina.

4. Lateres, lapis scissilis, pumex, porcellana Hollandica, asbestus, cujuscunque sint magnitudinis, statim ignescunt, & facile in vitrum convertuntur.

5. Sub aqua sulphur, colophonia, pix, & id genus alia, colliquantur. Pisces & cancri valido suo motu de operatione ca-

loris in se testantur. Æstatis tempore lignum rarius, v. g. pinea tæda sub aqua in carbonem convertitur, exterius non tam bene animadvertendum, quam si lignum disseccetur.

6. Si carbo durior probeque excoctus, cujus generis usus apud fabros est ferrarios, (ex fornacibus enim qui desumuntur, nimium præbent cineris, qui cum imposita commiscetur materia) excavetur, eique certæ materiæ imponantur, effectus omnes, quorum hæctenus facta mentio, incredibiliter sunt majores & vehementiores. Si enim

7. imponas metalla, momento colliquefiunt, & si focus hinc inde ita transferatur, ut in omnes incidat partes, conglobatur in sphæram, ut monetæ cito instar aquæ fundi possint. Ferrum copiosas de se spargit stricturas, non secus ac in ferraria officina. Si quoque metalla diutius detineantur in fluore, avolant illa, quod in plumbo præsertim & stanno valde sensibiliter contingit.

8. Si fragmina minora ex lateribus, lapide scissili, porcellana Chinesi, talco &c. carboni tali imponantur, momento funduntur, & in globulos abeunt vitreos. Asbestus totus in pellucidum vitreum globulum convertitur.

9. Si assumantur charta, linteum, vegetabilia, gramen, cespites, & materiæ his adfines, rediganturque in cineres, horum autem, vel etiam cinerum ex fornacibus vulgaribus extractorum, portio exigua imponatur carboni, dicto citius in vitrum mutatur.

10. Nonnulla corpora carboni imposita, simul atque foco admoventur, dissiliunt, v. g. vitrum, jaspis &c. verum quando sensim ad focum admoventur, ut per gradus incalescant, satis bene colliquefiunt. Si nec dum ferant illum calorem, in pulverem sunt conterenda.

11. Si quoque corporum partes licet exiguæ fundi renuunt, probe pulverisandæ, earumque particulæ maxime exiles aqua eluendæ sunt, Solique exponendæ. Quod si autem intemeratæ adhuc maneant, salia sunt addenda; ita nihil facile erit, quod huic ignis gradui resistere valeat.

12. Quæ facillime ab hoc igne corripuntur vehementerque alterantur, sunt corpora, quæ nigra sunt & in igne nigra manent: difficilius afficiuntur (2) quæ alba sunt & in fusione nigrescunt, deinde (3) quæ nigra sunt, & postea fiunt alba; (4) difficillime tandem, quæ

quæ alba sunt & in applicatione ad focum alba manent, v. g. flex, creta, calx.

13. Quæcunque huic admoventur igni, vel funduntur, vel in vitrum mutantur, vel in calcem vertuntur, vel in auras abeunt.

14. Metalla, porcellanæ (debitæ magnitudinis & crassitiei, ne ipsa liquecat, & per gradus, ne dissiliat, calefactæ) imposita, omnia vitrificantur: quæ autem facile fluunt, ut plumbum, duris imposita lapidibus aut lateribus in vitrum possunt redigi.

15. Si in vase recipiente magno ABC, corpora facile colliquescentia in igne, v. g. vegetabilia, sulphur, antimonium, zinckum, bismuthum carboni imponantur in C, solumque vitrum majus adhibeatur, possunt in clauso recipiente valde curiosa experimenta tentari. Oportet autem, ut magnum sit recipiens, quo A B ingressus radiorum Solarium debitæ sit magnitudinis; alias enim calefieret nimis atque disrumperetur. Potest quoque aliud fieri receptaculum ita munitum, ut penetrare nihil possit, & introitus radiorum Solarium fiat per laminam vitream.

TAB. VI.

Fig. 15.

16. Si excavetur carbo, ut eidem possit imponi scutella cuprea tam crassa, ut non facile igne fundatur, injicianturque ei varia corpora, magnus quoque acquiritur caloris gradus, quia metalla, que in conceperunt, diu retinent, possuntque varia curiosa fieri tentamina. Ita v. g. nitri dosis legitima statim volatilifatur & avolat, ut adeo spiritus nitri, ope recipientis clausi, cito præparari possit.

17. Valde conducit, in promptu habere varias mixturas pulverum alias præparatorum, Solaribus exponendas radiis, ne, dum Sol clarissimus affulget, tempus hac præparatione teratur. Ita enim una hora complurima notabilia experimenta possunt absolvi, præsertim si eligatur locus ventis non obnoxius, ne in pulverem redacta dispergantur. Accedit, quod vis urendi his in locis quoque major est, cum alias venti materias calefactas valde refrigerent, atque efficiant, ut, dum refrigescunt, rumpantur.

18. Si magnæ corporum partes cito liquefaciendæ sunt, redigantur in minores, quæ momento spherulæ fiunt, atque ex his totidem, quot focus capit, jungantur. Hoc enim modo cito etiam colliquescent, atque in tantos coeunt globos, quantos alias non ita facile efficere liceret. Idem si in metallis observetur, & parvæ

quantitati jam fusæ aliæ particulæ sensim superaddantur, magna metalli pars in fluore detineri potest, v. g. argenti puri marca dimidia.

19. Si solidæ materiæ, quæ facile colliquefit, portio quamvis exigua additur alteri difficilius fluenti, hæc facile in fluorem quoque redigi potest.

20. Id quoque singulare, duo corpora, v. g. silicem & cretam, quæ seorsim perquam ægre liquefcunt, si certa in dosi conjungantur, facile colliquari.

21. Si cuprum pondere duos tresve Hollandicos trientes (duyt) æquans confletur, & in aquam statim infundatur, incredibilem edit sonum, qui etiam vasa figulina satis valida disjicit. Quæ etiam si perdurent, nullum tamen in ipsis cuprum reperitur, sed totum in minutissima resolutum avolavit; id quod nullo alio in metallo evenire solet.

22. Quoniam ex metallis unum altero avolat facilius in fluore, hinc unum per alterum purgari potest, v. g. aurum, plumbi adminiculo, brevi tam pulchrum fit ut in cupella.

23. Quandoquidem metalla in hoc igne suos non amittunt colores, aliæ quædam res iis possunt addi talesque colores, ut hinc orientur gemmæ factitiæ pulcherrimæ pellucidissimæque.

24. Omnia alia corpora suos amittunt in hoc igne colores, ipsæque gemmæ statim illis exuuntur, ita ut rubinus orientalis fiat omnis coloris expers.

25. Ex certis corporibus, quæ in globulos redacta diutiusque in foco detenta claritate semper augentur, si exiguam fumam particulam, eamque in foco aliquo usque sistas, globulus exinde pulchre fit pellucidus.

26. Quædam materiæ facile funduntur, & pelluciditate crystallum æmulantur, sed dum refrigescunt, albæ fiunt & opacæ.

27. Aliæ contra sunt, quæ dum colliquantur, sunt opacæ, sed ex foco remotæ refrigerantesque fiunt diaphanæ.

28. Rursum aliæ formantur in pulchre diaphanos globulos, qui etiam dum refrigerantur tales manent, sed aliquot diebus sensim pelluciditatem omnem amittunt.

29. Globuli quidam pellucidi tam duri fiunt ex certis corporibus, ut si in angulos sculpantur, vitrum iis discindi possit.

30. Non-

30. Nonnullæ materiæ solidæ, si non adeo crassæ sint, peruruntur fundunturque, ut porcellana Hollandica.

31. Quando stannum cum plumbo in crassiori lamina cuprea colliquatur, longe copiosior excitatur fumus, quam si singula seorsim fundantur, neque avolant plane, sed cessante fumo remanet quid crystallo simile, seu materiæ, quam metallici Drusen vocant.

32. Certæ materiæ in fluore evadunt globuli maxime perspicui, sed qui extra focum non durant: his autem si admisceantur aliæ certæ, in fluore alias nullam acquirentes pelluciditatem, plane fiunt manentque diaphani.

33. Si per magna talia vitra caustica Lunæ plenæ colligantur radii, magnum quidem fit luminis, non vero caloris augmentum, ita ut hinc materiæ maxime combustibiles nullam patiantur alterationem, sed oculus sine noxa ipsi foco adplicari possit.

34. Tandem valde curiosæ repræsentationes opticæ horum vitrorum adiniculo exhiberi possunt, dum objecta incredibiliter augment, effigies in picturis, ac si exsculptæ essent, repræsentant, cameram suppeditant obscuram non vulgarem, atque si posteriori eorum parti speculum adhibeatur planum, omnia illa miranda exhibent speculorum concavorum phænomena, & quidem præstantiori ratione; ita ut v. g. imagines fere in distantia 6 ulnarum extra speculum in aere appareant libero. Sed de his optices peritus consulendus est, qui brevi tempore ea de his indicare poterit, quæ ne pluribus quidem verbis harum rerum imperitis hic possent exponi.

35. Quomodo tandem harum magnarum lentium ope construi possint telescopia præstantissima, atque hujusmodi microscopia, quorum effectus antecellunt illos omnes, qui hucusque facti sunt juris publici, & sine tantæ magnitudinis vitris præstari non potuerunt, suo tempore trademus, Lectorisque, ut speramus, satisfaciemus desiderio.

AD VIRUM ILLUSTREM, JACOBUM BORNIIUM, JC.
Potentiss. Electoris Saxonie Consiliarium Intimum, Epistola
 CHRISTFR. WÆCHTLERI, D.

Dresdæ apud Jo. Conrad. Rüger, 1697, fol. 3½.

DE sublimi jure Imperii in regna uno plura, scripta est superiori

mense Aprili, occasione testamenti Caroli Magni, quod Pithœus edidit, totumque hic recitatur, præsens epistola. Mens igitur Imperatoris ut rectius indagetur, notandum duxit ab initio statim Autor consultissimus, pulchrum Carolo M. visum fuisse, antequam conderetur adhuc testamentum istud, unum in terris exstare summum rerum Regimen, cui reges omnes gentesque pareant, quodque super cetera emineat. Cui instituto cum refragarentur Proceres Francorum, jugum perpetuum veriti, & Imperium in Francia sempiternum fore, a nemine sponderi posse objicientes, de antiquo statu Francorum nihil fuisse ab Imperatore mutatum, testamentumque eo modo, quo exhibetur, conceptum. Ubi variæ artes circa ordinem trium filiorum, Caroli, Pipini & Ludovici, ac distributionem ipsam portionum regni Francorum secundum illam, qua tunc pollebat, amplitudinem, deinde circa occultum consilium Imperatoris adversus quævis subita casuum humanorum, quodque & Ordinibus Proceribusque omnium populorum, qui tunc parebant, & legi factorum veluti ipsi quodammodo hic satisfactum sit ex ingenio, temperamento egregio inter deformem eligendi prurium & abruptam legem fatumque cognationis servato, collaudantur. Sed & illud animadvertit Autor, discrimen gentium ac nationum, quas jure belli Testator domuisset, quæque pactis & conventionibus magis quam armis ac legibus obtemperarent, spretum hic tantisper, neque de eo cogitatum videri. De Italia enim maxime quæsitum esse apud multos. Ac titulum illum belli, qui in Italiam Carolo M. vulgo tribuatur, pro Italia potius, ab oppressionibus Longobardorum liberanda interpretandum. Utrum tamen ille orandi causa Romam tunc venerit, cum alterum filiorum Longobardiæ, alterum Aquitaniæ Regem ab Hadriano post baptismum appellari pateretur, fidei autorum relinquendum censet. Non potuisse autem non jam tunc simultatem oriri in aula Orientis: cum nihil de Italia acquiri crederetur, quod non ereptum Græcis videri posset. Atque adeo solennem *Imperatoris* titulum Carolo M. a Pontifice, adclamantibus equidem omnibus, sed invito Oriente, donec per crebras legationes pacaretur, conciliatum. Quumque Leo III ætati Caroli grandævæ parum fidens, arrepto quocunque miraculi cujusdam obtentu, ad illum excurreret, atque per dies octo de summa rerum inter filios partienda

collocutus esset, testamentum hoc, quod habemus, conditum, atque ab Optimatibus Francorum jurejurando confirmatum, & a Leone, cui per Eginhardum, omnium & Caroli & Leonis arcanorum conscium, transmissum fuerit, subscriptum refert. Et quanquam nihil in illo de Imperatoria dignitate, deque eminentia partis præ parte, ac sublimi illo jure Imperii, quod diximus, diferte cautum deprehendatur, sed toto complexu nunc Regnum, nunc Imperium, nunc tria Regna, atque iterum tres partes appellentur, falsum tamen esse, dispositioni Romani Pontificis hæc relicta arbitrioque, in Regno utpote, ceu fateatur Eugenius Lombardus, hæreditario. Accurate enim distinxisse Carolum Regnum ab Imperio, ubi de seipso verba faciat sine testamenti. Quidque voluerit Testator, post mortem duorum filiorum, Pipini & Caroli, ab Ordinibus plenius intellectum & approbatum, quum Bernhardum, Pipini ex concubina filium, Italiæ præficeret, & Regem appellari jussisset, Pipino tamen succedere per omnia nollet, neque ei de regno Caroli defuncti quicquam adjiceret, multo minus Ludovico æquiparandum existimasset. Et Bernhardum ipsum post obitum Imperatoris, genuinas testamenti illius rationes probe assecutum, tradidisse se Ludovico Pio procerem, & fidelitatem ei juramento promississe. Usus etiam Ludovicum Pium Imperatorem jure suo, misisse Bernhardum ad investiganda ea, quæ Pontifici a primoribus Romanorum mox objiciebantur, & Pontificem ipsum, cognita causa, non Bernhardo, sed Ludovico Imperatori per Legatos suos satisfaciendum perspexisse ac judicasse. Quod argumentum sublimis juris in Italiam haud leve Autori perhibetur. Idem consilium perplacuisse Ludovico Pio, cum patrem per omnia, sed præcipiti destinatione æquare festinaret, atque eundem dividendi ordinem inter tres filios, Lotharium, paulo post Imperii socium, Pipinum & Ludovicum tentasset. Hinc vocem illam auditam: *nequaquam nobis, nec his, qui sanum sapiunt, visum, ut amore filiorum aut gratia unitas Imperii divisione humana scindetur.* Hoc Agobardum etiam monuisse: *ceteris filiis vestris designastis partes regni vestri; sed ut unum regnum esset, non tria.* Et Bernhardi motus in Italia, quum tyrannidem, hoc est, absolutum & plenum regnandi jus, quin ipsum Franciæ regnum affectaret, nihil quicquam valuisse apud Ludovicum Pium, eique & dignitatem & vitam

vitam abstulisse ultrix fatum. Mutasse autem hunc Imperatorem, animum, quum incidisset in Juditham, atque ex ea natus esset, qui postea Calvus dicebatur, Carolus: quod ægre tulerit idem Episcopus Lugdunensis. Recitantur inde initia dissensionum, ac funestissimi illius, quod post obitum Ludovici Pii deflagavit, inter ipsius filios tres superstites, Lotharium, Ludovicum & Carolum, belli civilis tum prætextus tum causæ. Hic vero ad Testatorem Carolum M. itum esse, atque ad genuinum intellectum testamenti nostri, ceu normæ dividendi, ab ipso Lothario, cui dignitatem nominis Imperatorii nemo dubiam fecisset, fuisse provocatum. Carolum Calvum etiam per ipsum illum Nithardum, qui rem totam descripserit, deprecatum, *permitteret ei Lotharius habere, quod illi suo consensu pater concessisset*, medietatem scilicet totius regni, *fidelem se illi & subiectum fore velle, si hoc faceret, ita ut primogenito fratri esse oporteret.* Ergo Nithardum istum, nepotem Caroli M. ex Bertha, & multis legationibus in aula Imperatoria functum, & jam provectæ ætatis, sensum interiorum eorum, quæ Carolus M. agitasset, probe calluisse, & *tanta sublimitatis*, quo verbo utatur ipse, apprime fuisse gnarum, infert Autor. Calvum vero ad nutum Lotharii Imp. etiam a medietate regni Francorum mox recessisse, *si regna tenuiora, quæ illi deputabat*, (vocabulo aulico & jam tunc sueto) *quieta habere faceret.* Lotharium contra in belli discrimen rem totam deduxisse, atque ita prælio ad Fontanetum causæ illius vulnus ingens esse inflictum, accedente fœdere Argentoratensi arctiore inter Carolum Calvum & Ludovicum Germanicum. Fœdus autem hoc cum divisione Virodunensi trium fratrum non misceri debere, ceu factum a nonnemine, arbitratus est Autor. Namque illo nihil cum Lothario, sed contra Lotharium fuisse tractatum, Sed & in divisione Virodunensi ad testamentum Caroli M. respexisse Nithardum conjicit. Atque hinc ad argumentum dissentientium, quod *pares* vocentur Reges ceteri cum Imperatore dividentes, uberius respondet, & vel Blondellum ipsum in hac faba nihil quæsisisse asserit. Tuendam deinceps etiam divisionem Lotharii Imp. inter filios tres, Ludovicum, Lotharium & Carolum suscipiens, non repugnasse ait, si sub uno Imperatore alii essent Reges, nunc plures, nunc pauciores. Ipsosque Francorum Proceres nimio dividendi studio

studio hic peccasse statuit, & ex recentioribus scriptoribus laudat Petrum de Marca, atque Jo. Schilterum, secum hic sentientes. Jam Calvum ipsum Imperatorem statim ad Caroli M. & Ludovici Pii, quin & Lotharii exempla respexisse dicit, cum Bosonem *Regem Provinciae*, (*ut more priscorum Imperatorum Regibus videretur dominari;*) se vero Imperatorem & Augustum *omnium Regum cis mare consistentium* appellari præciperet, nimio regnandi studio, & invito Servato Lupo, quod tamen ad diversas legationes usus fuerit; cujus Epistola C in hanc rem allegatur. Putatque Autor, mores illorum temporum, de quibus supra, atque adeo Pontificum etiam, ab Aimoino ipso tangi subinde ac stringi. At multo magis poenitentiam Italicorum Francorumque enituisse in Carolo Crasso, in quem tædio divisionum illapsa potius sit & Italia & Germania & Francia, quam in illius imperium consenserit. Ceterum nec istud recte & ex sententia cecidisse; postremoque Caroli M. testamento ignobilem veluti executorum, Arnulphum Carlomanni ex concubina filium, fuisse datum. *Quinque enim Reges*, recitante Boeclero, statim ordinatos, & regnum Francorum in quinque partes scissum procubuisse, Imperio manente penes Arnulphum, *quatuor Regibus fidelitatem & obedientiam ei promittentibus, & nullo jure heredum.* Quem locum tamen judicavit Noster postulare eruditum interpretem adhuc videri posse. Tandem inopia successorum laborasse rem publicam, & versa rerum facie Ducibus tantum non paruisse, qui imperarent. Sic in Ottone Saxonico, qui repudiarit hoc diadema, viguisse Imperium, Conrado uncto. Et Henricum, filium Ottonis, perstitisse in hoc proposito, diutiusque & pacatius imperasse, quam plures Carolinorum, eo quod tutiora secutus esset; & tanquam esset in domo Caroli M. natus, Ottonem filium Imperio præfecisse, testamento legitime facto, *ceteris filiis prædia cum thesauris distribuendo.* Atque hunc Ottonem Magnum, vindicem ordinationis Caroli M. in recuperanda Lotharingia, insigniter laudare ait Theodoricum de Niem, elogio utriusque. Ita vero revixisse concludit institutum Caroli M. quodammodo, quodque a Ludovico Pio varie tractatum, & a Lothario minus prospere nec decenter animosiusque quæsitum fuerit, a successoribus autem neglectum ac prope sepultum, novam formulam eamque correctam ac stabilem accep-

uisse. Quæ omnia ex vetustissimis Annalium, quos frequentes adduxit, monumentis eruenda, & cum communi hætenus sententia conferenda Autor nobilissimus censuit.

A COMMENTARY UPON THE SECOND BOOK OF MOSES &c.

h. e.

COMMENTARIUS IN SECUNDUM, QUEM EXODUM APPELLARE SOLENT, MOSES LIBRUM. Auctore Vere Reverendo in Deo Patre, SIMONE EPISCOPO ELIENSI.

Londini apud Rich. Chiswell, in 4. 1697. alph. 4.

PLurimum Reverendus Eliensis apud Anglos Ecclesiæ Præsul, cujus in Genesin Commentarius in Actis anni 1696 p. 196 locum suum occupavit, instituti sui in his ad Exodum observationibus quoque memor, id operam dedit potius, ut luculenta atque perspicua textus Mosaici explicatione, inepte incredulorum atque addubitantium, apud eos præcipue irritos redderet conatus, qui alia quam vernacula lingua sacra oracula legere prohibentur, quam ut splendidis criticarum observationum, novarumque interpretationum apparatu, ingenii atque eruditionis famam aucuparetur. Quod ipsum effecit, ut non breves tantum atque concinnæ, sed cujusvis quoque Lectoris captui attemperatæ, in hunc etiam Mosis librum notæ subnatæ illi fuerint. In quibus tamen, ne quid merito desideret Lector paulo curiosior, ad Bochartos, Seldenos, Huetios, Marshamos, Drufios, aliosque eum passim ablegare non dubitavit, si quid forte eorum fusior res sacras tractandi ratio ad uberiores ejus instructionem valeat conferre. Suo interea officio satisfactum existimat, si ut perspicui evadant, & nihil sanæ rationi contrarium habere videantur sensus sacri Scriptoris, interpretationibus suis effecerit. De quarum genio ut evidentius omnibus constet, mori inter nos re-

P. 41. cepto obsecuturi unam & alteram age producamus. Ad capitis itaque III comma 2, ubi Angeli Domini, Mosis per visionem oblatis, mentio est, animadvertendum in eos esse censuit, qui Angelum increatum, æternum Dei Filium, ibi intelligendum esse existimarunt. Illa enim sententia non periculosa ei tantum videtur, cum Angeli nudam sine omni addito appellationem Filio Dei tributam eo tendere appareat, ut melior, quam creaturæ, ejus conditio haud esse credatur:

datur: sed stylo Scripturæ manifeste etiam repugnare, quæ nunquam Angelum absolute, sed semper adjecta voce quadam, eum clarius designante, unigenitum Dei appellet. Excludendum tamen illum penitus haud esse in loco, de quo agimus, credit. Describi enim in eo apparitionem Schechinæ, quæ & ipsum Deum, & Angelos, ut ministerio suo ei adsint, præsentem complectatur. Angelorum autem unum, summa gloria circumfusum, fuisse existimat eum, qui conspectui Mosis sese stiterit, atque ipsa illa apparitione sua Deum quoque præsentem esse testatus fuerit. Qui proinde etiam in sequentibus Mosen proprio, ut ita dicamus, ore affatus esse dicatur. Ad capi- P. 69.
tis IV comma 16, ubi Moses Deus Aaronis vocatur, observat, Justinum Martyrem (Apol. II. p. 10.) Diodori Siculi autoritate affirmare, Θεῶν cognomine celebratum inter Judæos Mosen fuisse. Sed male acceptum a Justino Diodorum recte monet, quod eo magis mirandum videtur, quod ita corruptum ejus locum exhibuerit, ut nullum plane sensum aliqua sui parte admittat. Minus forte, ut id loco minime alieno hic observemus, mirum, quod eundem locum aliter non tantum, quam hodie apud Diodorum, sed etiam quam apud Justinum legitur, repræsentaverit Cyrillus, in primo doctissimi contra Julianum operis libro (p. 14.) Cyrillum enim cum Justino contendenti obscurum non erit, non inspecto ipso Diodoro, ab hoc locum ejus Cyrillum accepisse, cui tamen cum sensum omni ex parte haudquaquam cerneret constare, ex ingenio medelam afferre non dubitavit. Ut autem ad Rev. Autorem nostrum redeamus, non abs re fore ducimus, si breviter saltem allata ejus in comina 26 capit-
tis IV paraphrasi, quæ ejus de illius sensu sit opinio, indicemus. Ita p. 78.
igitur illud exponit: *Cum itaque dimisso Mose retro in patriam viam ingrederetur Zippora, dixit ad eum: memento vitam tibi a me fuisse servatam, teque adeo denuo quasi, profuso filii mei sanguine, conjugali vinculo, quod rumpere mors jamjam parabat, mihi esse conjunctum.* Simili modo verba Exodi VI, 3 quomodo accipienda sint, brevissime p. 91.
exponit. Postquam enim solícite observandam esse ipsam Dei phrasin docuisset, utpote qui non sine causa dicat, *nomine meo JEHOVA haud innotui iis, non nomen meum JEHOVA haud innotuit iis*; hunc φησως illius sensum suppeditat: haud innotui iis eo quod nomine isto meo significatur; id est, nondum feci, ut re ipsa fierent atque

p. 143. essent (esse enim atque existere, verbum unde Jehovah nomen derivatur, significat) omnia ea quæ gratiosa promissione iis pollicitus sum. Capitis VIII. comma 26 explicans, parum tuta incedere via illos credit, qui ex veneratione, qua Ægyptii proferebantur animalia ab Israelitis Deo mactanda, illud illustrare conantur. Ipsos enim etiam Ægyptios hujusmodi animalibus in sacrificiis usos esse, ex Herodoto evincit. At enimvero delectu admodum curioso, variisque ritibus in iis offerendis, apud illos opus fuisse, ex eodem Herodoto probat. Cujusmodi sacræ ceremoniæ cum ab Israelitis fuerint negligendæ, abominationes Ægyptiorum sacrificaturi merito dicantur. Claudat denique hocce observationum Rev. Viri, speciminis loco adductarum agmen, ejus de Urim & Thumim sententia. Eo nimirum propendere ille videtur, ut diversam esse illam ornatus sacerdotalis partem a duodecim gemmis, quadruplici ordine dispositis, non credat; atque id e collatione ejus, de quo loquimur, textus cum Exodi XXXIX & Levitici VIII capitibus, in quibus repetitur sacerdotalium ornamentorum enarratio, nulla Urim & Thumim, sed duodecim tantum istorum lapidum facta mentione, confirmari posse putat. Urim & Thumim autem, h. e. lucis & perfectionis nomen lapidibus illis inde adhæsisse censet, quod fulgidissimos lucidissimosque in suo genere illos esse oportuerit: quodque omnia, quæ ad pectorale spectabant, annuli nimirum, catenulæ & reliquis ejus apparatus, perfecta esse debuerint atque absoluta, antequam gemmæ istæ illi affigerentur.

REFLEXIONS SUR LES DROITS DE LA CONSCIENCE &c.
id est:

CONSIDERATIONES JURIIUM CONSCIENTIÆ, AUCTORE
ELIA SAURINO.

Ultrajecti apud Antonium Schouten, 1697. 8. Alph. 2.

Part. I. **S**intne diversa circa religionem sentientes in republica ferendi,
Sect. I. haud semel quidem, præsertim tamen nostra ætate, tum alibi, tum maxime in Belgio, acriter disceptatum est. In tres vero classes aciesque diversas abeunt, qui in hocce certamen descendunt. Quidam adeo nemini, quod ita nec aliter sentiat, fraudi esse debere contendunt, ut quibusvis quilibet & sentiendi & docendi concedenda sit liber-

libertas. Hos *Indifferentes* vocare solent, princepsque & antesignanus illorum hodie est, si Saurino credimus, Auctor *Commentarii Philosophici super hæc verba: compelle eos intrare*. Nonnulli dum hocce vitare vitium volunt, in contrarium currunt, limitesque summorum Imperantium potestati ab ipso Deo scriptos, ultra quam par est, extendunt, eosque sine discrimine in quosvis dissentientes armant, gladiumque stringere jubent. Hi *Intolerantium* nomine veniunt, principemque, iudice Saurino, ac præcipuum propugnato-rem hodie habent Auctorem libri, cui titulus: *Jura duorum summorum Imperantium*; hoc est, ut haud obscure Saurinus innuit, & nobis quoque jam observatum est mense Octobri A. 1691. pag. 456, ipsum Jurium. Qui medium inter hosce locum tenent, & *Tolerantium* nomine insigniri possunt, nec libertatem quidvis sentiendi aut statuendi concedunt, nec promiscue in secus sentientes sæviunt, sed mediam tenent viam, & quando errantes ferre, quando gravi-ori coercitione eos in ordinem redigere fas sit, Scripturæ sacræ & rectæ rationis ductum secuti, exponunt. Hos inter & nomen suum profitetur Vir clarissimus Elias Saurinus, quippe cui in præ- senti opere constitutum est accurate ostendere, quo pacto tum Indifferentium, tum Intolerantium ad præcipitia ducentes erro- res evitare queamus. Quod ut rite efficiat, de juribus & obliga- tionibus conscientiæ, tum veræ, tum errantis, ut & de peccatis, quæ vo- cantur ignorantiæ, & contra conscientiæ dictamen perpetratis, non- nulla præmittit: hinc Commentarium Philosophicum sub examen- revocat: porro Auctoris de Juribus duorum summorum Imperan- tium placita a veritate aliena castigat: & denique suam sententiã de potestate summorum Imperantium in conscientias ex instituto explicat, firmat, roboratque, & secus sentientium argumenta diluit.

Quod ad primũ attinet, postquam monuit, conscientiæ nomine sibi Sect. II.
venire iudicium hominis de se ipso respectu legis supremæ, & hinc quid conscientia vera & erronea, bona & mala sit, definivit; postquam etiam observavit, se per obligationem conscientiæ nihil aliud intelligere, quam officia, ad quæ homo per conscientiam obligatus est; per jura autem & privilegia conscientiæ, potestatem, quæ per conscientiam, ut agere aliquid aut omittere queamus, nobis competit; supponit,

(1) Deum quædam nobis præcepisse, alia vetasse. (2) Deum non tantum ad certas actiones edendas, sed etiam ad veritatem quarundam rerum cognoscendam nos obligare. (3) Homines sæpe leges Dei, tum præcipientes, tum vetantes, ex conscientia erronea migrare, h. e. ut suæ conscientiæ obediant, non obedire Deo, adeoque ex errore & ignorantia peccare. (4) Ignorantiam vel involuntariam & invincibilem esse, vel voluntariam, idque tum directe, tum indirecte. (5) Tres esse species ignorantiæ voluntariæ: aliam initio voluntariam & vincibilem esse, sed postea & involuntariam & invincibilem fieri; aliam invincibilem esse quoad potentiam proximam, ut in scholis loqui amant, sed vincibilem quoad potentiam remotam; aliam denique nunquam plane invincibilem esse. (6) Ignorantiam juris pariter ac facti alicui fraudi esse posse, cum vinci & exui potuerit: ignorantiam autem juris nunquam plane invincibilem esse, saltem ratione præcipuorum officiorum, quæ homo erga Deum & alios præstare tenetur. (7) Ignorantiam atque errorem multum inter se differre: adeoque ex eo, quod detur ignorantia involuntaria & invincibilis, non sequi, talem quoque dari errorem: omnem quoque errorem recte in vitio poni: ignorantiam autem adeo non vitium crimenque secum trahere, ut hujus auctor non raro ipse sit Deus, qui tamen sine sacrilega impietate, erroris causa auctorque dici nequeat: accedere, quod multæ causæ obstant, quo minus interdum homo ignorantiam exuere possit, ast ut secus quam res se habet judicet, hoc est, ut erret, nulla unquam necessitate eum adduci. (8) Omnes errores, quantumvis innoxii nobis videantur, ex corrupta indole nostra pravaque voluntate procedere. (9) Judiciis temerariis & falsis ea non esse annumeranda, quæ de re aliqua non aliter statuunt, quam rationum indoles patitur; ut si quis non certo vera, sed verosimilia tantum judicet, quæ apodictica certitudine destituuntur. (10) Errores non esse unius ejusdemque generis. Alios in iis rebus committi, in quibus errari humanæ societatis non adeo refert: alios autem directe in Deum, aliosque homines injurios esse; & hos majus vitium secum vehere, magisque voluntarios censendos esse. Quibus hunc in modum præmissis, & variis rationibus comprobatis, tribus propositionibus suam de hoc argumento sententiam includit. Prima hæc est: quicumque secundum conscientiam erroneam agit, in iis quæ Deus præ-

præcepit aut vetuit, peccat: migrat enim legem Dei, adeoque culpa non vacat, sed pœnam delicto huic debitam promeretur. Secunda propositio hæc est: peccat homo, qui agit contra dictamen conscientiae erroneæ, committens scilicet, quod a Deo prohibitum credit, & intermittens, quod credit a Deo præceptum. Hinc elicit tertiam propositionem: quicumque errat in jure Divino, eodem tempore obligatus est ad faciendum, quod conscientia erronea dicitur, & non faciendum; e.g. quicumque firmiter persuasus est, Jovem verum esse Deum, obligatus est ad eum adorandum, & ad non adorandum. Hæc propositiones multis rationibus operose adstruit: cumque in ultima, manifesta diversarum obligationum pugna esse videatur, idque potissimum Auctor Commentarii Philosophici urgeat, ostendit, etiamsi hic pugna subesse videatur, revera tamen nullam esse. Enimvero quoties duæ ejusmodi obligationes concurrant, unam, v. g. per quam solum Deum adorare obstringimur, absolutam esse, alteram hypotheticam, v. g. qua Pontificius obligatus est ad adorandam B. Virginem Mariam, cum hæc falso & erroneo judicio innitatur; quod si mutetur, isque veritatem agnoscat, obligationem quoque statim exspirare. Denique cum suæ sententiæ decantatum istud Theologorum quorundam effatum, *Conscientia erronea ligat, non obligat*, objici posse videat, in ejus sensum inquirat: putatque, hoc sibi non obstare, cum τὸ ligare obligationem hypotheticam, τὸ obligare autem absolutam denotet. Idque Amesii pariter ac Johannis Dallæi testimoniis comprobatur.

Peccata autem per ignorantiam commissa dum comparat. Sect. III.
cum peccatis contra conscientiam perpetratis, eos in magno versari errore contendit, qui existimant, his illa semper esse leviora: cum fieri possit, ut qui per ignorantiam peccat, graviore crimine se obstringat, quam qui contra conscientiam aliquid admittit. Idque inde provenire, quod gravitas & levitas delictorum, non ex scientia aut ignorantia juris (quanquam & hæc omnino aliquid huc conferat, quin si hæcenus delicta sint æqualia, rem omnem conficiat) sed ex variis circumstantiis, quæ actionem comitantur, pendeat. Sic, ut ex pluribus, quæ affert, exemplis unicum adducamus, Principes Judæorum, qui Servatorem morti tradiderunt, utut ex ignorantia hoc fecerint, citra controversiam gravius peccasse putat, quam Petrum,

trum, dum Christum contra conscientiam abnegavit. Majorem enim in illis fuisse malitiam, & ad peccandam obstinationem, quam in hocce fuit.

Part. II.
Sect. I.

Hæc stadia emensus, demum cum Auctore Commentarii Philosophici in arenam descendit. Errores ejus, præcipue quos Saurinus subinde sibi debellandos sumsit, hi sunt: Deum nobis non dedisse medium certum, & quo falli non queamus, discernendi ab errore veritatem, etiam in religione: quin eum ita nos condidisse, ut bonum eligere, non cognita ratione quare id eligamus, possimus: ignorantiam atque errorem illorum, qui bona fide errant, hoc est pravitate voluntatis abrepti se ipsos in errores non dant præcipites, pro invincibili reputandum, omnique culpa coram tribunali Divino ejusmodi homines carere: Deum citra injustitiæ crimen a nobis exigere non posse, ut inveniamus veritatem, aut ut certi simus nos illam invenisse; sed ut quæramus solum veritatem summo studio, & id amplectamur, quod nobis verum videtur, etiamsi hoc ipsum absurdissimum, qui unquam excogitari potuit, sit error; & ut nos componamus ad regulas istius veritatis, quam deprehendisse nobis visi sumus: omnes actiones nostras bonas justasque fore, Deoque placituras, solum quia ad dictamen conscientiæ susceptæ editæque sint. Ex quibus omnibus porro concludit, errantis conscientiæ eadem jura esse, quæ veræ sunt, veritatemque non melioris conditionis esse quam errorem. Hæc & ejusmodi alia principia per Commentarium huncce Philosophicum sparsa sunt: quæ Saurinus, nullo servato ordine, sed vestigiis Auctoris insistens, passim redarguit. Nos, ut intra nostros limites nos cohibeamus, paucis solum, quæ ad caput causæ pertinent, ex observationibus Saurini decerpemus. Præcipuum hoc est, quod docet, primum Auctoris hujus principium citra ambages ad Pyrrhonismum ducere: unde & rejicit, quod idem porro docet, si quis ex nescio quo orbis angulo provolaret, novam nobisque non auditam doctrinam professurus, eodem jure nos obstrictos esse ad placita ejus audienda, quo Americani vel aliæ gentes, veritatem Christianæ religionis nondum edoctæ, obstrictæ sunt ad eos audiendos, qui doctrinam cœlestem illis impertituri, ad eos accedunt. Maximum enim docet Christianos inter & illas gentes intercedere discrimen, cum illi de religionis suæ veritate plane sint convicti

victi, eamque evidenter cognitam habeant, quod de aliis gentibus asseri nequit. Dum vero Auctor Commentarii Philosophici ad capitalem errorem suum, quod scilicet nemo mortalium mendacium erroremque a veritate certo discernere possit, palliandum, a sensibus ad rationem argumentatur hunc in modum: plerique mortalium, quæ gustu & tactu aliisque sensibus percipiunt, evidenter se percipere putant, & nihilofecius falluntur; ergo idem illis contingere potest, dum putant se evidenter hujus vel illius rei veritatem cognoscere: non impune illud fert, sed magnopere Saurino vapulat. Enim vero fieri potest, inquit, ut in rebus ad sensum pertinentibus, si duo sint, qui diversa sentiunt, unusque amarum esse judicet, quod alteri dulce videtur, neuter fallatur; quod harum rerum veritas certo modo a relatione ad sensus pendeat: ast falli eum turpiter, qui de ratione idem asseveraverit, v. g. quod respectu unius bis duo possint esse quatuor, respectu alterius autem quinque; cum veritas plane non ab opinione hominum pendeat. Sed in specie de religione asserit Auctor Commentarii Philosophici, Deum veritati, quam nobis revelavit, saltem plerisque veritatis cœlestis capitibus, non addidisse signum aut characterem, cujus beneficio cognosci posset, hoc verum, illud falsum esse: ea carere evidentia geometrica & metaphysica, nec magis firmam in nobis progignere persuasionem, quam ipsi errores progignunt: quin errores easdem passiones in nobis excitare, quas hæc veritates excitare possunt. Unde porro concludit, Deum non minus nobis imposuisse necessitatem amandi veritatem, quæ talis saltem nobis videtur, licet non sit, quam veritatem, quæ revera etiam talis est. Sapientiam enim infinitam Numinis exigere, ut leges suas attemperet ad rationem & indolem eorum, quibus eas tulit, nec illis imponat quid, quod illorum vires infinitum in modum excedit. Jam vero cum veritatis accurata cognitio mentis nostræ vires excedat, falli eum qui putet, Deum hanc a nobis exigere. Hic vero Saurinus Auctorem palam impietatis & blasphemix postulat. Diserte eum contradicere divo Paulo Apostolo Rom. I, 19. 20. palam asserenti, illud quod de Deo cognosci potest, hominibus manifestum esse: evertere illum velut unico ictu universam Scripturam sacram, quæ testetur, hominem obligatum esse ad cognoscendum verum Deum creato-

rem cœli & terræ, eumque secundum ejus voluntatem adorare, præcipiat; quæ idololatriæ cœcitatem atque stuporem exprobet, & æternis cruciatibus cœcos ductores una cum illis, qui eos sequuntur, adjudicet. Secundum hocce principium, inquit, supervacaneæ fuissent preces Servatoris nostri Jesu Christi, quibus apud Patrem pro illis, qui per ignorantiam illum cruci affigebant, intercessit. Non enim potuisset ab illis exigi, ut Jesum pro Messia reciperent, cum eosdem veritatis characteres deprehendissent in hac propositione: Jesus filius Mariæ est impostor, ac in illa: Jesus filius Mariæ est Christus & filius Dei viventis. Frustra, si hæc admittantur, Johannes suos adhortatus fuisset, ut explorarent spiritus: nec operæ fecissent pretium Berrhoenses, doctrinam Apostolorum cum Scriptura sacra conferentes, cum, deprehensa etiã Scripturæ sacre & prædicationis Apostolicæ convenientia, non tamen certi esse potuissent, an seductores sint Apostoli, nec ne? Suam interim prodere Auctorem ignorantiam, quod distinguere nesciat inter persuasionem & convictionem. Posse aliquem sibi persuadere aliquid, quod a veritate abhorret: sed convinci aliquem nullius rei, nisi quæ vera sit, posse. De cetero licet religio destituatur evidentia metaphysica & geometrica, sufficere tamen, quod gaudeat evidentia morali; hanc vero neminem illi abjudicare posse. Quæ Saurinus porro in hocce Auctore notat atque refellit: quod satis profane diversitatem religionum, cum rituum ac morum apud diversos populos receptorum varietate contendat, Deoque eam adeo displicere non posse doceat, ut majori potius hæc ipsi cedat gloriæ: quod conscientiæ erranti eadem tribuit jura, quæ veræ competunt: quod profiteatur, actionem contra conscientiam perpetratam semper pejorem esse actione secundum conscientiam commissa, itemque actionem bonam ex falsa persuasionem perpetratam æque bonam esse, ac si ex vera persuasionem fuisset profecta: quod jura conscientiæ cum ejus obligationibus, & obligationes hypotheticas cum absolutis confundat: quod asserat, omnes peccati Adamitici effectus necessario provenire ex ratione legum Divinarum: porro quod doceat, Ethnicum & Turcam æque certum de religione sua esse posse, ac Christianum; & id genus alia, ejusmodi plane sunt, ut & indolem geniumque Auctoris Commentarii philosophici, & disputationis, quam

Saurinus adversus eum instituit, rationem haud difficulter prodant atque demonstrent.

In Sectione II Saurinus Tomum II Commentarii Philosophici Sect. II. perlustrat, & quæ ibi Auctor pro sententia sua adstruenda attulerat, summo studio refellit. Nihil aliud autem in eo Auctor Commentarii philosophici agit, quam ut principia, quibus orthodoxos hæreticosque in eandem classem conjecit, magis probet, exemplis illustret, & dubia, quæ forte sibi objici posse putavit, dispellat. Hinc quid Saurinus sibi datum crediderit, quilibet conjectura facile affectus fuerit. Documento hæc sint. Hominem, qui errat, sed nihilominus summo studio se ad legem Dei componat, pœnam non promereri, hisce exemplis probat Auctor Commentarii philosophici: si Princeps errore adductus regnum aliquod sibi deberi credat, adeoque legitimum ejus possessorem ejiciat, eo tamen ejecto rempublicam bene administret, & omnes boni Principis partes impleat; num, inquit, iste coram tribunali Divino, ut injustus usurpator, aut ob rempublicam male gestam, condemnabitur pœnamque luet? Item si Salomoni non succurrisset ratio veram matrem a falsa discernendi, & adeo infantem huic adjudicasset, eaque infantis compos summa cura & diligentia illum educasset, & artibus honestis erudiri curasset; num, inquit, vera mater eam ideo accusare, aut ut vitium exprobrare potuisset, quod in infante educando bonæ matris functa fuisset munere? Saurinus hæc & alia ejusmodi exempla causam Auctoris parum aut nihil adjuvare pronuntiat: namque quæstionem præcipue esse de hæresi, sive errore fundamentalis circa religionem, qui nullo modo permittat, ut aliquis religiose & rite legem Dei observare possit, cum fidem veramque charitatem ex mente nostra ejiciat; unde omnes ejusmodi hominum actiones, quantumvis splendidæ, contaminentur. Sed errorem, cujus exempla Auctor attulit, ejus generis esse, ut non plane omnes hominis actiones inficiat, nec obstet, quo minus aliquid bene recteque gerat. Sic errorem, quo quis inductus credit sibi regnum aliquod deberi, non esse ejusmodi, ut impediatur, quo minus errans, vir bonus & justus esse queat: adeoque & hunc multas actiones edere posse, quæ virtutum nomine haudquaquam indignæ sint. Addit tamen, si populus legitimi Principis sui jurâ edoctus, usurpatori huic obsequium detrectet,

trectet, hic autem vi armisque illum ad sibi obtemperandum, partesque legitimi Principis deferendas cogat, eum ad rationem hac de causa Deo reddendam omnino obstrictum esse, & omnia, quæ hinc consequuntur, mala utique illi imputari posse. Nec aliter de altero exemplo sentit. Educare infantem, eumque bonis imbuere artibus, sunt certe actiones materialiter, ut loquitur, bonæ, nec error, in quo mater putatitia versatur, eas malas reddit, cum error iste ejusmodi sit, qui charitatem ex corde non statim expellat: quod si autem infans veram matrem agnoscens, falsæ obedire nolit, hæc vero in illum ideo sævire incipiat, multorum criminum, judice Saurino, sine dubio se ipsam ream facit. Porro ut alterum specimen adducamus, cum inter eos disputatur, num omnis ignorantia atque error sit consequens peccati, Auctor Commentarii Philosophici negantium sententiam ita tuetur, ut provocet ad exemplum Adami, quem in statu innocentiae multa ignorasse dicit, etiamsi peccati omnis fuerit immunis, cumque peccaret, judicii infirmitatem prodidisse, seu perperam judicasse, quod tamen ex peccato fluere non potuerit, quia, cum primum peccaret, nondum peccaverat. Præterea cum Servator aliud quandoque præ se tulerit, aliud mente cogitaverit, nihil absurdi esse putat, si dicamus, homines in statu innocentiae idem facturos fuisse: hinc autem fieri aliter non potuisse, quam ut alii fuerint decepti & in errorem adducti. Respondet ad hoc Saurinus, primo, ab ignorantia discernendo errorem, quæ hic ab Auctore Commentarii Philosophici confundantur. Oppido enim hæc a se differre. Porro falsum Adami judicium, quod tulit, perperam verbum Dei cum blanditiis & persuasione foeminae contendendo, fuisse effectum amoris sui ipsius inordinati & pravi, & ambitionis, quam idea perfectionis majoris consequendæ in eo excitavit. Præterea ipsum hocce judicium Adami maximum fuisse peccatum, sive aliud peccatum præcesserit, sive non præcesserit. Non omnia peccata ab alio peccato provenire, cum necessario unum fuerit primum, a quo cetera ex fonte veneno infecto, cetera deinceps profluant. Fuisse ergo errorem Adami aut primum peccatum, aut effectum primi peccati. Quod Auctor Commentarii Philosophici de Christo Servatore asserit, id Saurinus ab impietate prope abesse censet. Paucis: restrictiones mentales & æquivocationes Jesuitarum procul hinc facessere jubet: serio enim

enim Christo constitutum fuisse ultra ire, nisi precibus suis discipuli intervenissent. Conditionatam hanc voluntatem vocat, cujus aliquot exempla pro fert. De posteris Adami, si in statu innocentiae mansissent, ita censet, ut concedat, physice eos potuisse decipi: ast moraliter hoc fieri potuisse, negat. Licet enim aliquis eorum signis cum mente non convenientibus usus esset, alter tamen ob perfectam, qua gavisuri fuissent, prudentiam, non temere fuisset præbiturus assensum: quin potius ratione ita usuri fuissent, ut simile quid non fuisset illis metuendum. Sed hæc sufficiant, ut quo pacto se habeant cetera, quæ in hunc modum disputantur, utcunque intelligi possit.

Quæ porro in parte III & IV differuntur, cum unius mensis pensum excedant, alio tempore recensebimus.

COMPENDIUM THEOLOGIÆ, IN QUO CAPITA CHRISTIANÆ Fidei juxta causarum seriem per Thesin & Antithesin plene & perspicue traduntur, Scripturæque fundamentis confirmantur, adornatum a SEBASTIANO SCHMIDIO, SS. Theologiæ in Universitate Argentoratensi P. P. Ordinario & Seniore.

Argentorati sumptibus Jo. Reinholdi Dulßeckeri, 1697. in 8.

Constat Alphabetho uno & plag. 19.

Cum nullius temere opera parvi sit æstimanda, quæ in tradendis ordine decenti & accurato fidei Christianæ capitibus est occupata; tum imprimis hoc Theologiæ sanioris Compendium favore publico sacrarumque litterarum studiosorum applausu est dignissimum. Præterquam enim, quod auctorem agnoscat Virum de Ecclesia Protestantium rebusque Theologicis præclare & eminenter meritum, *Sebastianum* nempe *Schmidium*, cujus gravissimos utilissimosque labores sæpius in his Actis recensitos meminit Lector, a cujus ingenio quid nisi elaboratum studio judicioque summo perfectum expectandum fuerit? in hoc sane opusculo concinnando ea videntur esse adhibita omnia, quæ in ejus generis scripto requiri modo possunt. Animadvertet enim, quisquis eidem se legendo dederit, & simplicitatem, & facilitatem, & justam denique perfectionem ubique elucere. Simplicitatem quidem in verbis, quæ ubique, quod in more positum habebat Auctor beatus, perspicua sunt, & intellectu faci-

lia: facilitatem vero in methodo ac ordine, qui natus est, & res tractandas concinne convenienterque connectit: denique plenam, in rebus ipsis exhibendis tractationem, quas ita exhaustisse videtur, ut sint paucissima hujus argumenti, quæ ille non delibaverit. Atqui quis nescit, hæc potissimum attendenda esse illi, qui in commodum juvenum, in Theologos se formantium, & disciplinam omnium nobilissimam agredientium, Theologiæ systematicæ compendium literis consignare voluerit? Sed istud imprimis laborem hunc commendare poterat, quod secutus in eodem fere sit Theologum in Ecclesia magni nominis & meritorum eximiorum, Jo. Gerhardum, qui prolixo amplissimoque operi, novem tomis & Exegesi constanti, quicquid ad doctrinam Theologicam pertinet, videtur inclusisse; & hunc quidem adeo studiose ubique præ oculis habuit, ut & verba ejus retineat, & ordinem, suppletis & adjectis tamen iis, quæ in locis aliquibus desiderari posse videbantur. Ut adeo Schmidianum hoc compendium aditum operi Gerhardiano majori facere, & egregie inservire possit illis, qui puriorem fidei doctrinam veluti brevi expositam tabella degustare gestiunt.

BIBLIOTHECA PAROCHIALIS: OR A SCHEME &c.

i. e.

*BIBLIOTHECA PAROCHIALIS, SIVE PRÆCIPUORUM DO-
ctrinæ Christianæ Capitum, in quibus omnes Parochi paulo accuratiori
studio versari debent, Delineatio, una cum librorum studiis eorum
maxime inservientium catalogo adornata a THOMA*

BRAY SS. Theol. D.

Londini apud Rob. Clavel, 1697, in 4. plag. 19 $\frac{1}{2}$

Reverendus hujus voluminis Autor ex iis est, qui propagandæ Christianæ fidei in Americanis provinciis, Anglorum dominantium agnoscentibus, operam suam addixerunt, quorum etiam studiis commodisque eo potissimum inservire voluit. Quamvis enim necessarium plane existimet, ut in ipsa etiam Anglia parœciæ, ad unum aliquem, uti loqui amant, Vicariatum spectantes, communem quandam habeant bibliothecam, ex qua libros legendos depromere Pastoribus liceat; in Americanis tamen provinciis, quo ob indigentiam suo ære emtos rarissime Missionariis liceat asportare libros,

vel

vel maxime opus esse putat, ut liberalitate eorum, quorum opes commerciis istarum regionum creverunt, hujusmodi Bibliothecæ instruantur. Atque eam ipsam ob causam præcipua Religionis Christianæ capita, in quibus docendis potissima eorum, qui Christi doctrinam in istis oris propagaturi sunt, opera collocari debet, percenset, librosque iis accurate perdiscendis inservientes enumerat, ut de iis ante alios omnes coemendis solliciti sint, quibus rei Christianæ cordi sunt incrementa. Imo & rationem ostendit, qua & comparari & instrui conservarique hujusmodi Bibliothecæ aptissime valeant. Quem scopum suum uti præsentis opusculo consequi unice optat; ita deinceps in fratrum sociorumque suorum gratiam, fusio-rem delineationem sese editurum pollicetur, qua & fidei nostræ singula capita, & ea, ad quæ illius vi obstringimur officia, indicatis semper, qui iis penitus pernoscendis adhiberi debent, & veteribus, & modernis Scriptoribus, haud paulo prolixius sit persecuturus.

EMBLEMATA MORALIA, SCRIPTA QUONDAM HISPANICE a JOANNE DE BORJA; Latinitate donata a L. C. C. P.

Berolini, apud J. M. Rudigerum, 1697. in 4. Alph. 1. pl. 3.
cum figuris æneis.

Quanto magis in effingendis Emblematis ingeniosi Hispani vulgo reputantur: tanto rectius de Republica Literaria censeri debet meritis, qui Emblemata hæc Moralia, jam quidem A. 1581 Prægæ, sed Hispanico sermone edita, Latino nunc induta habitu, in lucem iterum protraxit. Atque hæc quidem unicuique perlustranda relinquimus. De Auctore vero eorum cum id unum in Præfatione monuerit Bibliopola, amplum eum ac honoratum locum in aula Philippi II Hispaniarum Regis tenuisse, id memorandum insuper ex Nicolai Antonii *Bibliotheca Scriptorum Hispaniæ, qui post annum MD floruerunt*, duximus, fuisse eum celeberrimi illius *Francisci de Borja*, Gandiæ in Regno Valentia Ducis, ac postea Jesuitarum Sodalis tandemque post Ignatium & Lainium Præpositi Generalis, filium secundo genitum; Regium vero apud Rudolphum II Cæsarem Legatum, Mariæ Austriacæ Imperatricis & Margaritæ Hispaniarum Reginae Oeconomum, nec non Philippo III Hispaniarum Regi a Consiliis Status.

HISTO-

438 ACTA ERUD. MENS. SEPT. A. M DC XCVII.
 HISTORIA ECCLESIASTICA NOVI TESTAMENTI, EDITA
 ex MScTis CHRISTIANI KORTHOLTI, Professoris apud
 Kilonienses, dum viveret, Primarii.

Lipsiæ, sumptibus Gottfriedi Liebzeiti, 1697. in 4. Alph. 5. pl. 5.

Prolixos equidem Commentarios Ecclesiasticos, antiquitatis sacræ
 uberrimo apparatu refertos, condere decreverat Kortholtus ce-
 leberrimus, sed morte præventus metam constitutam assequi haud
 potuit. Interim committere noluerunt hæredes beati Viri, ut
 prima velut operis illius lineamenta, aut penitus interciderent, aut
 ex ejus forsan Læctionibus non satis accurate excepta ab aliis ede-
 rentur; unde (id quod futurum nos jam anno 1694 mense Junio
 p. 288 fuimus polliciti,) eadem ex schedis manu ipsiusmet Auctoris
 consignatis publicæ luci nunc exposuerunt. Sicut autem ibi secu-
 lorum a nato Christo omnium decursus ad nostra usque tempora,
 succinctis quidem, ast eruditis tamen narrationibus illustratur: ita
 eam in singulis methodum teneri observes, ut primo semper lo-
 co de Imperatoribus seculum quodque attingentibus, deque statu,
 quem Ecclesia sub iisdem habuit; mox de enatis secundum or-
 dinata temporum intervalla Hæreticis Schismaticisque, & agitatis pas-
 sim sacris controversiis; post de Synodis per orbem celebratis; ac
 tandem de Viris Fœminisque sanctitatē aut doctrina ævum suum il-
 lustrantibus sermo instituat, seculumque nullum ante finiatur,
 quam juvandæ memoriæ gratia brevis rerum hæctenus com-
 memoratarum repetitio annexa fuerit.

LIBRI NOVI.

*Menfonis Alting Notitia Germaniæ Inferioris Antiquæ, qua hodie est
 in ditione VII Fœderatorum. Amstælad. apud Henr. Wetstenium,
 1697. in fol.*

*Petri Francii Specimen Eloquentiæ exterioris ad Orationem M. T. Ci-
 ceronis pro A. L. Archia accommodatum. Amstel. apud H. Wetst. 1697.*

*Le Opere di G. B. P. di Moliere, arricchite di bellissime figure. Tradotte da
 Nic. di Castelli. In Lipsia, appresso Gio. Lodovico Gleditsch, 1698. 12.*

ERRATA.

Pagina anni hujus 211. lin. 30. leg. *alii.* Pag. 213. lin. 23. leg. (√HC).
 √RP; ibid. lin. 25. pro EG. √HC, leg. EG:√HC. P. 215. lin. 18.
 pro EP leg. EF.

* * * * *

ACTA ERUDITORUM

Publicata Lipsiæ

Calendis Octobris, Anno M DC XCVII.

*THESAURUS ANTIQUITATUM ROMANARUM, CONGESTUS
a JO. GEORGIO GRAEVIO. Tomus tertius, quartus,
quintus & sextus.*

Trajecti ad Rhenum apud Franc. Halmam, & Lugduni Batavorum
apud Petrum van der Aa, 1696 & 1697. fol. Constant 29 alph.
121 tabulis æneis majoribus, plurimisque minoribus.

Ingentem Romæ, gentium dominæ, splendorem extitisse & magnificentiam, templorumque, fororum, basilicarum, porticum, theatrorum, circorum, aquæductuum, insularumque copiam, parietinæ, quæ adhuc de tantis tamque insanis substructionibus supersunt, ostentant. Has ex priscis saxis, nummis, & veterum scriptorum monumentis explicatas, ac veluti redintegratas denuoque excitatas, ad posterorum eorumque, qui Romam, ipsam aut Italiam non accedunt, memoriam transmissere & veluti oculis objecere docti viri, in libris editis admiranda hæc opera conspicienda præbentes. Quas præstantissimorum hominum lucubrationes colligere, & justis voluminibus compingere satagit doctissimi Grævii industria: cujus primordia, seu priores duos tomos, tribus abhinc annis editos, in Actis anni 1695 mense Febr. p. 49 recensuimus, idem nunc facturi, & quatuor, qui post priores istos duos in publicam lucem prodire, tomos breviter enarraturi.

In tertium tommum doctissimus Collector congestit scriptores, qui Romæ veteris situm, ambitum, regiones, montes, aquas, portas, vias, vicos, insulas, domos indagaverunt: præmissis Francisci Robortelli de provinciis p. 1. de judiciis p. 11. de magistratibus Imperatorum p. 37. de gradibus honorum & magistratuum p. 43. de mensium ex nominibus Imperatorum appellatione p. 23; nec non Junii Rabilii de

bastarum & auctionum origine p. 17. Guidonis item Pancirolli de *magistratibus municipalibus* p. 47. & de *corporibus artificum* p. 17. haud facile obviis Dissertatiunculis. Majoris operis & justorum voluminum mensuram implent, quæ sequuntur, Barth. Marliani *topographia Romæ* p. 54. Onuphrii Panvini *antiquæ Urbis imago* p. 203, quæ commentarium in Sexti Rufi *de regionibus Urbis* librum, qui p. 26. legitur, continet; Guid. Pancirolli *descriptio urbis Romæ, & de illius XIV regionibus* commentarius p. 317. Georgii Fabricii *Romæ* p. 393. Alexandri Donati *Romæ vetus ac recens* p. 469. plurimis elegantissimis instructa iconismis.

In quarto tomo principem sibi locum vindicat præclarum opus Famiani Nardini, *Romæ veteris* titulo conspicuum, post ipsius obitum anno 1666 ab Octavio Falconerio lingua Italica editum, studio Jacobi Tollii, antequam is anno superiore vivis excederet, ex ea in Latinam translatum p. 877, cui præmissæ sunt *quindecim tabulæ nitidissimæ*, loca & ædificia tam veteris quam novæ Romæ exhibentes, a Livino Cruylio concinnatæ, tanta cura & attentione, ut ne minima quidem res artificis diligentiam effugerit, sed omnia in iis ad vivum verique similitudinem accurate expressa sint, referendæ ad adjectam topographicam Romæ tabulam a Joh. Bapt. Falda delineatam. Nardini ponderoso operi breviores adjecti sunt libelli: Oct. Falconerii de *pyramide C. Cestii Epulonis* ab Alexandro VII Pont. instaurata anno 1663, dissertatio p. 1461. ejusdemque ad Carolum Datum epistola de *latere ex ædificii veteris ruderibus* anno 1661 eruto cum inscript. TIT. ET. GALL. COS. TERT. D. L. EX. F. CAN. OP. DOLI. I. quam sic explicat, *Titiano & Gallo Consulibus Tertullus Decii Libertus Ex Figulina Canonis Operis Doliaris prima.* p. 1483. Isaaci Vossii de *magnitudine antiqua urbis Romæ* anno 1685 edita dissertatio p. 1493. Olai Borrichii de *antiqua urbis Romæ facie* liber, anno 1687 excusus p. 1517. Sexti Julii Frontini de *aquæductibus urbis Romæ* commentarius, cum notis Rob. Keuchenii p. 1625. Raph. Fabretti de *aqvis & aquæductibus veteris Romæ* dissertationes tres p. 1677. Jo. Chiffetii de annulari vetere gemma, in qua *Aqua Virgo* expressa est, libellus p. 1779. Lucæ Holstenii commentariolus in veterem picturam, quæ *Nymphaeum* refert p. 1797. Ejusdem dissertatio de *pila stassilari* p. 1803. & de *milliario aureo* p. 1806. Petri Ciacc-

nii explicatio *columnæ rostratæ* p. 1807. Jac. Sirmondi explanatio antiquæ inscriptionis, qua *L. Scipionis Barbati F.* expressum est elogium p. 1833. Josephi Castalionis de *Pacis templo*, unde columna exempta in Exquilinum est translata, p. 1842. de inscriptione *obelisci* a Sixto V ante portam Flaminiam statuti p. 1857. de columna triumphali *Imp. Antonini* per Sixtum V Paulo Apostolo consecrata commentarioli p. 1939. Petri Angeli Bargæi de *eversoribus ædificiorum Romanorum* epistola p. 1867. ejusdemque de *obelisco* supra memorato ad Sixtum V commentariuncula p. 1893. Tomum hunc claudunt *fragmenta vestigii veteris Romæ*, ex lapidibus Farnesianis, cum notis Jo. Petri Bellorii edita p. 1955.

Tomum quintum occupant potissimum scriptores, qui sacra, caeremonias, & omnem religionis Romæ veteris cultum explicarunt. In quibus principem locum tenent Jac. Gutharii quatuor de *jure pontificio* libri Parisiis 1612 primum editi, p. 1, in Præfatione a Cl. Editore passim notati. Sequuntur Jo. Andrea Bosii (quo cive ob natales urbs nostra gloriatur) duæ exercitationes, altera de *Pontifice Maximo Romæ veteris* p. 225, altera de *Pontificatu Maximo Imperatorum Romanorum*, Jenæ 1656 & 1657 evulgatæ. Mich. Ang. Causei de la Chaussè *insignia Pontificis Max. Flaminis Dialis, Auguris, aliorumque instrumento sacrificantium*, tabulis XXV delineata p. 313. Augustini Niphi de *auguriis* libri duo p. 324. Julii Cæs. Bulengeri de *sortibus, auguriis, auspiciis, ominibus, prodigiis, terræ motu & fulminibus* libri quinque p. 361. Jo. Bapt. Belli diatriba de *templo augurali* Tolosæ 1637 excusa p. 541. Jo. Pierii Valeriani declamatio de *fulminum significationibus* p. 591. Justi Lipsii de *Vesta & Vestalibus* syntagma p. 619. Ezech. Spanhemii de *nummo Smyræorum, inscripto ΣΜΥΡΝΑΙΩΝ ΠΡΥΤΑΝΕΙΣ*, seu de *Vesta & Prytanibus Græcorum* diatriba, antehac Seguini selectis numismatibus antiquis Parisiis 1672 editis adjecta, nunc vero luculentior & copiosior prodita, multisque nummorum aliorum explicationibus erudite illustrata p. 659. Hier. Aleandri explicatio *Tabulæ Heliacæ*, Parisiis 1617 edita p. 602. Mich. Ang. Causei de la Chaussè *Deorum simulacra, idolaque* tabulis XLII expressa p. 765. Jo. Bapt. Hansenii de *jurejurando veterum* liber, Tolosæ 1614 editus p. 797. Stephani Trellierii de *jurejurando* dissertatiuncula p. 869. Erycii Puteani de *antiquorum jurejurando* schediasma p. 885. Marci Zuerii Boxhornii *questiones Romane* Lugduni

1636 publici juris factæ p. 901. adjectis notis in Plutarchi *Πρωμάϊνα* p. 974.

Tomò sexto exhibentur Franc. Bern. Ferrarii de *vetere acclamationibus & plausu* libri septem, Mediolani 1627 editi p. 1. Petri Berthaldi liber singularis de *ara*, Nannetis 1636 evulgatus p. 231. Ben. Bacchini commentatio de *fistris*, eorumque figuris ac differentia, cum notis Jac. Tollii, p. 407. Casp. Sagittarii de *januis veterum* liber 1670 editus, cui *analeccta* 1694 adjecit p. 407. Sequuntur scriptores de *re vestiaria*: Laz. Bayfius p. 551. Octavius Ferrarius p. 605, qui tres ejus argumenti libros 1642, quatuor 1654, *analeccta* eorum 1670 dedit. Albertus Rubenius p. 913. quam commentationem primus ante annos XXXIII edidit post mortem auctoris Grævius. Jo. Bapt. Donii & Bartoli Bartholini dissertationes de *panula* p. 1149. 1157. Aldi Manutii tres epistolæ de *toga Romanorum* p. 1189. *tunica eorundem* p. 1203. & *tibiis veterum* p. 1209. Claudit tomum Theophili Raynaudi tractatus de *pileo cæterisque capitis tegminibus*, tam sacris quam profanis p. 1213, qui sub *Anselmi Solerii* nomine, primum Lugduni 1655, & deinde cum multis figuris, minori forma, typis Amstelodamensibus 1662 prodierat.

AN ACCOUNT OF REASON ET FAITH &c.

Hoc est

RATIONIS ET FIDEI, PROUT AD MYSTERIA CHRISTIANA Religionis referuntur, Consideratio. Autore IOANNE

NORRIS A. M. Bemertonæ prope Sarisburiam Rectore.

Londini, apud S. Manship, 1697. in 8. Alph. 1.

NON dissimulat Rev. hujus opusculi Autor, occasionem sibi primam dedisse, ut istud scriptionis argumentum sibi deligeret, librum non ita pridem in Anglia, titulo *Christianismi nihil mysterii habentis*, evulgatum: cujus Autorem, in mox repetita editione ejus, Joannem Tolandum sese professum esse novimus. Librum istum tam procaci audacia atque irreverentia sanctissimæ religionis nostræ mysteria impugnare ait, ut constitutum initio habuerit, data opera eam, quam continet, doctrinam examinare atque evertere. Mox tamen, mutato consilio, rectius sibi facturus visus fuit, si vera de isto argumento sententia stabilita, talia fundamenta sterneret,

ret, quibus bene confideratis, arenæ superstructa esse Tolandi moles, atque ruinæ suæ imminere cuivis appareret. Quod ipsum ut eo facilius consequeretur, brevem rerum potissimarum applicationem, ad motas a Tolando controversias, coronidis loco adjicere primum in animo habuit. Verum cum eam quoque nemini Lectorum valde difficilem fore postmodum secum reputasset, isto etiam labore superfedere se posse existimavit.

Cum itaque ii, qui fidei mysteria in dubium vocare, imo aperto Marte oppugnare non verentur, nefarii istius facinoris nullam aliam habeant causam, quam quod fidem non mereri existiment, quicquid rationem humanam supergreditur; in hunc vero errorem ea sola ex causa adducantur, quod veritatis mensuram, & canonem, ad quem exigenda veluti sit, rationem esse sibi persuaserint; hæc tanquam vera & genuina eorum principia, utcunque ea dissimulare conentur, evertenda sibi esse duxit.

Rem ipsam itaque a luculenta Rationis descriptione auspiciatur, per quam variis, quas vox admittere solet, notionibus remotis, nihil aliud quam intelligendi facultatem sive ipsum intellectum sese significare ait. Uti autem ejus naturam atque essentiam describere non audet, cujus nullam in mente sua producere se posse ideam ingenue fatetur: ita in operationibus ejus explicandis haud paulo prolixior est. Et quidem initio statim suum a vulgo Logicorum testatum facit dissensum, qui tres intellectus seu mentis esse statuunt operationes, *simplicium apprehensionem, judicium, & discursum*; cum *discursus* tamen non tam nova aliqua operatio, quam *judicii* species sit, utpote qui nihil aliud sit, quam judicium de consequente ex antecedente illato. Imo in eo etiam illos taxat, quod judicium atque discursum ad intellectum referant, cum ad voluntatem potius pertinere videantur. Solam enim perceptionem intellectus esse operationem, inde patere existimat, quod solum & unicum ejus objectum veritas sit. In veritate autem cum nihil præter ideas earumque ad invicem relationes sit obvium, consequens esse censet, ut nihil præter illarum apprehensionem intellectui relinquatur, adeo ut ubi rem ejusque ad alias res relationem percepimus, eam intelligere recte dicamur. Jam itaque, inquit, si nihil aliud quam perceptio est, quicquid ad intellectum pertinet,

p. 11.

p. 24.

p. 26.

p. 27.

p. 30.

p. 31.

- judicio sane locus in eo esse nequit: aliud enim quid a perceptione
 p. 32. judicium est, cum judicare de rebus perceptis dicamur. Idemque
 judicii a perceptione discrimen inde quoque elucescere ait, quod fal-
 li quandoque istud, hæc nunquam possit. Ad voluntatem itaque
 ablegandum esse judicium, cum nihil aliud sit, quam ejus in repræ-
 sentationibus ab intellectu factis acquiescentia, concludit, atque
 quod hæc sententia cum quamplurimis principiis practicis explicatu
 alias difficillimis conspiret, demonstrare nititur. Excluso itaque
 p. 36. ex numero operationum intellectus judicio, dari sibi postulat, uni-
 cam intellectus operationem perceptionem esse, cujus ut melius
 pateat indoles, vel simplicem eam esse dicit, quæ sit idearum, vel
 complexam, quæ sit relationis, quam ad se invicem habent ideæ. Hanc
 rursus vel immediatam statuit, quando scilicet relatio ista menti
 innotescit ex nuda ipsarum idearum, de quarum ad se invicem re-
 latione agitur, inter se comparatione: vel mediatam, quando ni-
 mirum ad relationem istam cognoscendam opus est tertia aliqua
 idea, sine cujus interventu illæ apte secum invicem non poterant
 p. 37. contendere. Complexam istam perceptionem absolvere eam quam
 vulgo dicimus *scientiam*, in sequentibus docet, quam assensum evi-
 p. 37. 55. dentem a nonnullis definiri reprehendit, cum *assensus* voluntatis,
 p. 40. non intellectus sit. Eam autem, pariter ac perceptionem com-
 plexam, geminam, vel immediatam nimirum sive intuitivam, vel
 p. 41. mediatam sive demonstrativam esse, eodem inter utramque ac
 inter perceptionem complexam immediatam mediatamque inter-
 cedente discrimine, ostendit. Ea quæ immediata scientia novimus,
 p. 44. *principia*, quæ mediata scientia nobis innotescunt, *conclusiones* pas-
 sim appellari observat, variasque diversorum istorum cognoscendi
 c. II. p. 53 modorum affectiones, indicat: quas tamen, ne in ipso limine hujus
 libri nimis prolixi simus, merito prætermittimus. Ideoque ad ea
 progredimur, quibus non minus prolixè, atque accurate, in fidei na-
 turam deinceps inquirat: quam postquam accurate a scientia & opi-
 nione distinxisset, *assensum inevidentem* satis rectè appellari largitur;
 qua tamen ratione ista ei appellatio competat, fuse persequitur.
 p. 45. Summa observationum ejus eo redit: Inevidentiam istam non esse
 quærendam in formali, uti scholæ loqui amant, fidei ratione, sed

in objecto ejus. Imo nec objectum undiquaque esse inevidens, sed ea tantum, quæ ab intrinseca ejus natura est, carere evidentia, & hanc quoque inevidentiam, non tam ad sensum alicujus propositionis, quæ fidei sit objectum, quam ad veritatem ejus pertinere. Quin & cum veritas propositionis hujusmodi inevidens dicitur, non ita accipiendum id esse, ac si simpliciter & in se spectata semper talis esse illa debeat, sed tantum quatenus objectum fidei est. Et ex hac doctrina anticipando consuetaria nonnulla elicit, quæ eorum, quos impugnat, causam haud parum labefactare videntur: quorum præcipuum est, id quod supra rationem est, supra fidem statim non esse, cum fides, divina imprimis, cui Dei autoritas omnis instar evidentiam in objecto nullam requirat. Inde vero de fide implicita & explicita nonnulla addit, atque ea occasione ad celebrem inter scholæ Doctores quæstionem delabitur, an scilicet ad intellectum, an, quod ipsi verum magis videtur, ad voluntatem fides sit referenda. Cum autem porro multum ad causam, quam agendam sibi proposuit, faciat probe intellecta inter id quod supra, & id quod contra rationem est, distinctio, quam omnibus viribus ut evertant, nituntur mysteriorum jurati hostes Sociniani; peculiari capite ejus explicationem suscipit. Ubi postquam in Illustris Boylii ea de re sententia quædam desiderasset, supra rationem esse dicit id, cujus, postquam revelatum etiam est, modum & rationem assequi mentis acies nequit; contra rationem autem id esse putat, quod impossibile & contradictorium esse, menti humanæ est evidens. Utque eo clarius pateat, falsum esse, quod Sociniani cavillantur, nullum revera inter utrumque intercedere discrimen, manifestissimum id, ea inter se conferendo reddit, quin & ad exempla rerum provocat, quas rationem superare, & veras tamen esse, id est rationi non adversari, ipsi qui illud discrimen vel maxime impugnant, non audeant negare, aliisque argumentis illud luculente confirmat, & denique objectionibus nonnullis respondet. Atque sic demum mensuram & canonem veritatis rationem humanam non esse, probare aggreditur. Licet enim Cartesii asseclis concedendum esse putet, verum id esse omne, quod clare & distincte percipimus; nondum tamen hoc ipso in eo, quod impugnat, fastigio rationem collocari censet, cum versa vice affirmare non liceat,

p. 47.

p. 90.

p. 95.

c. III. p. 100
p. 116. 131.

p. 123.

p. 127.

p. 129.

c. IV. p. 137.

p. 143.

- p. 146. ceat, quicquid clare & distincte non percipitur, illud falsum esse. Præcipuum autem, quo thesin suam firmat, argumentum illi est, quod id, quod canonis instar & mensuræ ad veritatem se habere debet, adæquatum illi, nec arctioribus quam ipsa circumscriptum limitibus esse oporteat: talem vero rationem humanam non esse, tam ex ipsius natura, quam ex natura veritatis prolixè probat.
- p. 149. Et hanc quidem quod attinet, infinitam eam esse evincit. Malebranchii namque, uti videtur, principia secutus, necessarias veritates atque æternas, quas a veritatibus contingentibus distinguit, nihil aliud esse quam relationes inter ideas: ideas autem illas divinas (cum immediatum intellectus nostri objectum aliud non sit, quam ipsa idea intellectus divini, in quo omnia contemplerur, adeoque
- p. 151. infinitas esse docet, utpote quæ, id quod prolixè probat, essentielles Dei existant perfectiones, realiter, ut cum scholis loquamur, cum ipso identificatæ. Tacemus reliqua, quæ pro veritatis infinitate, tum ex divinæ naturæ, tum ex nostrimet contemplatione,
- p. 153. 167. depromta urget: quin potius ad alteram argumenti ipsius partem, qua rationis humanæ finitam & limitatam naturam expendit, ut finitum infiniti mensuram esse haud posse concludat, deveniamus. Eam itaque allatis compluribus ignorantia nostræ, in rebus etiam, quæ sensibus ipsis sunt expositæ, exemplis absolvit, nec opus esse putat, ut multum urgeat corruptionem, quæ a peccato ei obtigit, cum natura sua satis sit circumscripta, firmoque adeo fundamento conclusionem suam inniti persuasus, objectiones quasdam ad evertendam illam compositas ab ea depellit.
- p. 177. Præcipua est, humanam rationem, licet omnes veritates non assequatur, assequi tamen omnes posse, modo ipsi proponantur, adeoque veritati non collective quidem (uti clar. Autor loquitur) sed distributive tamen acceptæ esse accommodam.
- p. 178. Ad quam ita respondet, ut & adæquatam veritati dici non posse rationem, sine collective acceptæ veritatis cognitione, ostendat, & incertum esse demonstrat, an distributive etiam acceptæ veritati ratio nostra viribus suis exacte respondeat: imo potius id ipsum, quod universam in tota extensione sua veritatem animo complecti non valeamus, ineptos nos reddere particularibus quoque cognoscendis
- p. 179. veritatibus ostendit, & petito ab intellectui nostro obscuris providentiæ divinæ mysteriis exemplo luculente confirmat. Imo plane
- p. 183.
- p. 184.

nihil efficere ista objectione adversarios demonstrat, cum infinita non tantum quoad extensionem suam considerata veritas sit, sed in ipsa quoque natura sua spectatæ infinitæ particulares veritates existant, utpote quæ, ut supra ab eo probatum fuit, ideæ divinæ sint ad ipsam Dei essentiam pertinentes, & in natura sua infinitæ; quotquot nimirum earum absolutæ sunt, ad substantiam divinam in seipsa consideratam pertinentes, non relativæ & creaturarum (ut loqui amat) repræsentativæ, utpote quas ut finitas considerandas esse, non diffitentur. Ast vero licet etiam concedatur, finitam esse veritatem, fieri tamen posse ostendit, ut ejus mensura non sit humana ratio, cum probari non possit, æqualibus terminis utramque circumscribi atque finiri. Imo ne posse quidem vel hoc modo eam veritatis mensuram esse existimat, idque propterea, quod ipsa experientia nos doceat, multarum rerum nos destitui ideis, quodque cognitio unius rei, quam nonnunquam affectamus, pendeat ab idea alterius, qua penitus destituimur. Quod ubicunque accidit, ut vel maxime finita veritas, in qua indaganda versamur, sit, non magis tamen a nobis addisci potest, quam si omnino esset infinita. Sic v. c. quid sit libertas, quid item præscientia, novimus omnes; quod autem exacte satis assequi non valeamus, quomodo actus nostri liberi præscientiæ possint esse objecta, id inde unice esse putat, quod nullam habeamus, quæ animam nostram nobis repræsentet, ideam. Postquam itaque hac ratione evicisset, incomprehensibiles dari veritates, mensuramq; adeo veritatis rationem non esse, duobus inde deductis consecutariis finem huic disceptationi imponit: quorum prius est, ut ne inviti nonnulla ignoremus; alterum est, quod superius etiam adstructum fuit, dari res quæ supra, non contra rationem humanam sint, vanamque adeo illam distinctionem non esse. Conclusionem vero, quæ ex ista doctrina elicetur, non licere scilicet contra veritatem cujusquam rei argumentari ex eo, quod ratio illam assequi non valeat, peculiari capite expendit. Hæc enim si procederet arguendi ratio, manifestum fore putat, esse mensuram veritatis rationem; id quod tamen falsum esse, hæctenus copiose dedit probatum. Atque adeo ut fidem aliquid nullam omnino mereri constet, non sufficere ostendit, si rationi inevidens illud esse demonstratur. Cum enim non evidens veritas, sed veritas in genere objectum fidei sit, non inevidentem tantum, sed falsam etiam

iam esse rem, quam credi nolunt, mysteriorum hostibus probandum existimat. Duas autem præcipue eorum, quibus causam suam tueri conantur, objectiones examinat, ad quorum primam, qua fidem esse dicunt actum rationalem, adeoque id quod supra rationem est credi non posse, distinctione respondet inter actum rationalem evidentia interna sive objecti, & inter actum rationalem evidentia externa sive rationis suæ formalis & causæ impellentis subnixum. Si priori ratione actus rationalis sumatur, fidem talem esse negat; si posteriori, concedit, sed non procedere argumentum dicit: non enim sequi ex eo, quod ratio cur aliquis credat evidens sit, rem ipsam etiam creditam in sua natura evidentem esse atque perspicuam, nec proinde rationis captum superare. Ad alteram autem objectionem ex Cartesii schola petitam, quæ assensum præstare prohibet ei, quod clare & distincte non percipimus, neutiquam vulgari distinctione inter res ad fidem & ad rationem spectantes respondendum putat. Namque & in rebus ad rationem spectantibus assensum nobis nonnunquam extorqueri, licet eas clare percipere non valeamus, & fidei res clarissima quandoque haud carere evidentia ostendit. Inter evidentiam itaque distinguendum potius esse censet, & in Cartesii canone non internam præcise evidentiam, sed quamcunque, sive externam sive internam, intelligendam esse putat. His vero ita stabilitis, genuinum denique rationis usum in rebus ad fidem pertinentibus ob oculos ponit: atque primo ostendit, in nulla re melius & officio hominis convenientius rationis vires collocari, quam in religione examinanda. Deinde nullam religionem minus causæ habere rationis subterfugendi examen quam Christianam, quæ tota sit cultus rationalis; cum Gentilis contra, ne ei exponeretur, omni integumentorum genere opus habuerit. Parumque adeo abest, quin calumniatorum dicam scribat Tolando ejusque similibus, qui passim innuant, rationem abjuratam cupere eos, qui aduersas ipsis partes sequantur. At recte ratione in rebus fidei eos tantum uti docet, qui examinent & inquirent, non an ratio assequi valeat ea, quæ ut credantur ei proposita sunt, sed an a Deo sint revelata. Et sic denique hactenus dicta omnia ad mysteria Christianæ religionis paulo propius accommodat, quæ eo quod supra rationem, atque adeo ei in evidentia sint, supra fidem etiam esse, tantum abesse putat, ut potius

us cum Malebranchio ex eo ipso argumentum pro veritate eorum, ducat, ea quæ humana ratio percipere non valet, ab ea inveniri etiam non potuisse persuasus. Omittimus quæ eâ occasione de interpretatione Scripturæ, in qua ii, contra quos hic potissimum susceptus fuit labor, ita versantur, ut id quod supra rationem suam esse putant, clarissimo litteræ sensu hæretica pravitate male detorto, eidem accommodent, monere clarissimo Autori placuit: nec non ea, quæ ex hypothesi eorum urgeri posse dicit, qui ne supra rationem quidem esse fidei Christianæ capita censent: item quæ de voce mysteriû contra Tolandum, qui eam nunquam de doctrina revelata & rationi imperscrutabili, sed de quacunque re deinceps manifestanda in S. Litteris usurpari docuerat, affert. Quam objectionem non inutilem tantum ad præsens negotium esse judicat, sed frivolam etiam, cum antiquissimam saltem Ecclesiam hoc sensu voce ista usam constet. Id ex coronide hujus opusculi adhuc annotare liceat, insigni elogio in ea Whistonum, de cuius tractatu anno 1696 edito alias dicturi sumus, ornari, quem plane probabilem diluvii a Mose descripti rationem reddidisse Autor censet, atque hoc ipso exemplo procacem adversariorum præcipitantiam reprimendam putat, qui eo ipso ne de physicarum quidem, multo minus de propius ad fidem & religionem spectantium rerum, impossibilitate temere pronuntiandum esse, debeant edoceri.

ספר חנוכת הבית

i. e.

LIBER INITIATIONIS TEMPLI, SEU EXPLICATIO FIGURÆ structureque templi ultimi destructi, juxta omnem modum & dispositionem ejus, tam generalem quam specialem. Adjecta est ἱερογροφία Templi universi; præterea nonnullarum partium ejus figuræ operi insertæ sunt.

Venetiis e Typogr. Bragadin. A. 5456, i. e. C. 1696, in 4. Plag. 15.

Mirandum merito, viros doctrina & fama celebres illustrandis atque delineandis magnificentissimis Græcorum, Romanorum aliorumque populorum ædificiis, tantam operam impendisse; ædificium vero omnium longe magnificentissimum, Hierosolymitanum nempe Templum, tam prius quod ædificavit Salomo Rex, quam posterus quod devastavit Vespasianus, post tot Scripturæ sacræ, Misnæ

& Josephi testimonia, intactum quasi reliquisse. Quod si Christianis scriptoribus vitio verti possit, e quorum numero tamen aliqui, ut *Job. Bapt. Villalpandus*, *Lud. Capellus*, *Job. Lightfootus* & *L. C. Sturm* ad illustrationem magnificæ hujus molis nonnihil contribuerunt: Judæis exprobrandum maxime venit, qui si ullam aliam, hanc imprimis materiam negligenter tractarunt, cum de aliis nugis spissa satis volumina in lucem emiserint. Præter ea enim, quæ hinc inde sparsim apud Commentatores Talmudicos in Misnicum tractatum Middoth, ea de re inveniuntur, & quæ *Jac. Jehuda Leo* libris IV de Templo Hieros. latine a *Joh. Sauberto* redditis, itemque *R. Jacob Jehuda Arjeb* Judæus Amstelod. A. 5410, C. 1650, sub titulo תבנית היכל, & alius *R. Lipman Levi Haler* Pragensis sequenti anno sub titulo צורת בית המקדש הנראה ליחזקאל libros evulgarunt, paucos aut forte nullos alios deprehendes, qui ex professo sibi hoc præsumpserint, ut digni aliquid de tam splendido ædificio commentarentur. Nuper vero (ut de Christianis taceamus, inter quos publicato ante paucos menses de Ara exteriori Templi secundi libello, sibi laudem comparavit *Job. Jac. Cramer*, Tigurinus,) inter Judæos aliquis surrexit, qui Templi secundi figuram, dispositionem, proportionem partium, magnificentiam, eleganter & satis, ut apparet, accurate, resolutis omnibus, quæ apud reliquos Judæos reperiuntur, difficultatibus, descripsit in illo libro, quem hic exhibemus. Est is *R. Moses* filius *R. Gersom Chapatz*, uti in præfatione libri nomen expressum legitur. Cum vero prolixior liber sit, quam ut omnium ejus LVIII capitum, quorum in singulis aliquam ædificii partem Autor illustravit, διάληψις intra hoc angustum spatium, quo nostri librorum recensio circumscribitur, comprehendi possit, satis præstitisse nos arbitrati sumus, si cum universi ædificii ichnographiam, tum & paucas alias figuras ex Autore, in conspectum benevoli Lectoris produceremus, atque earundem explicationem paucis subjiceremus. Sequitur itaque primum Templi delineatio 58 figuris comprehensa, quot etiam sunt ædificii partes: estque simul hæc omnium libri capitum syllabe:

Tab. VII.
fig. 1.

- 1 Mons Domus seu Templi, cujus ambitus 500 cubitorum quadratorum muro inclusus.
- 2 Murus montis Templi orientalis, in quo porta orientalis.
- 3 Ambæ portæ Hhulda versus meridiem.

4 Porta

fig. 2.

fig. 4.

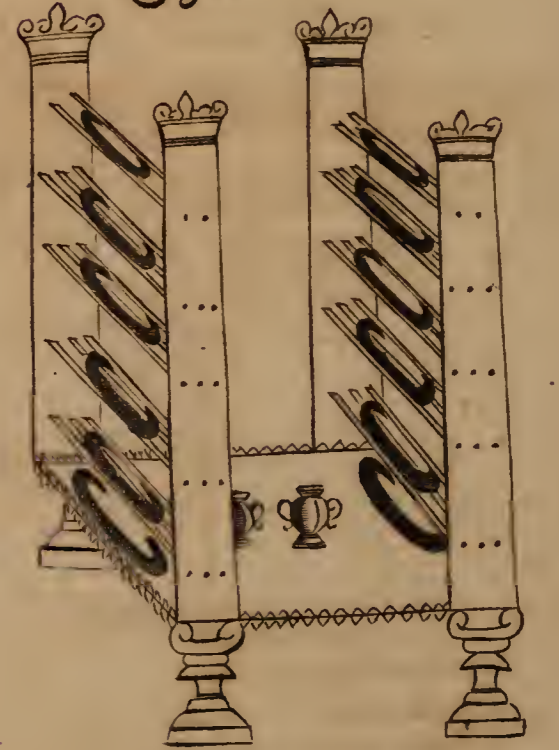
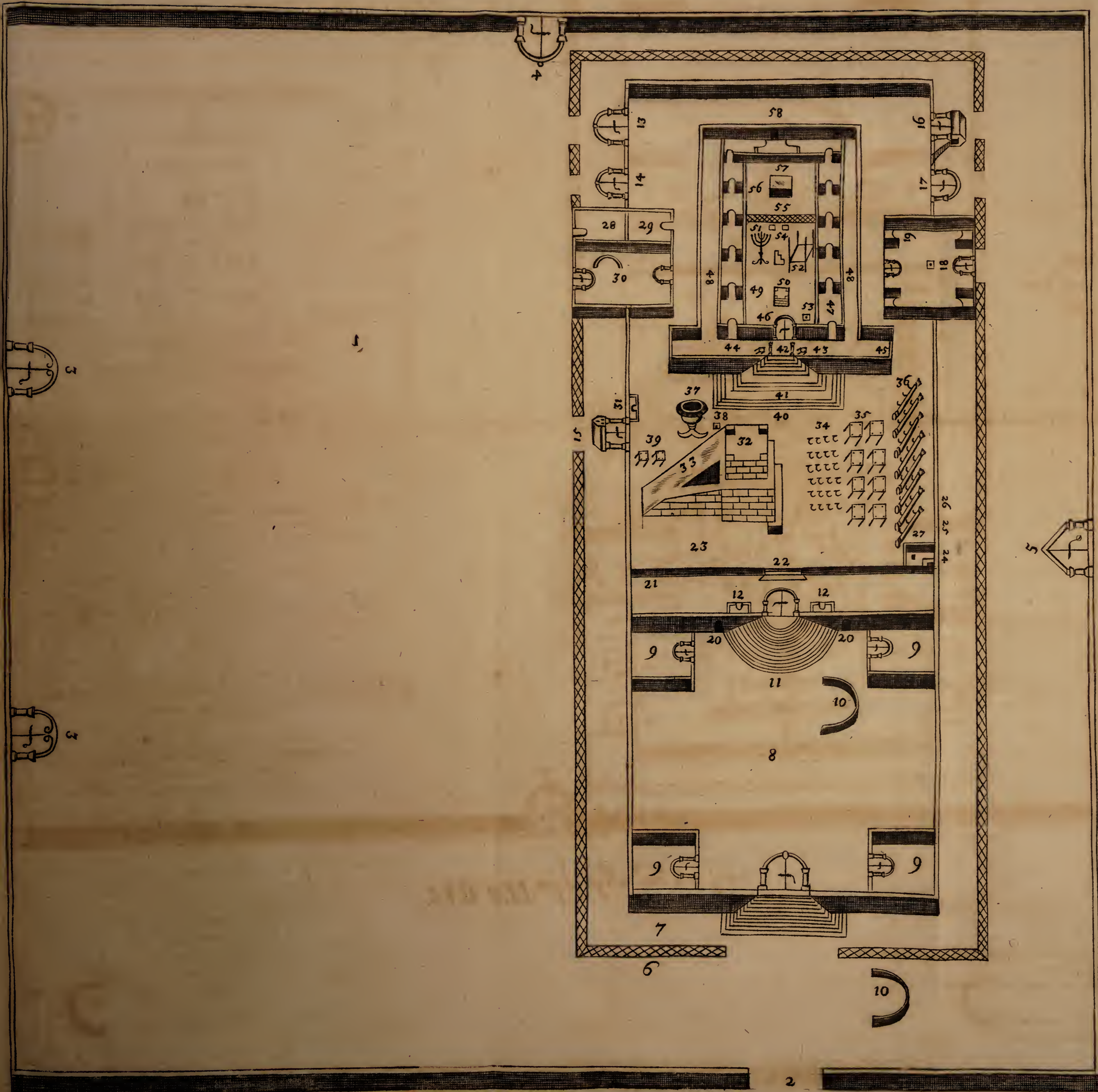
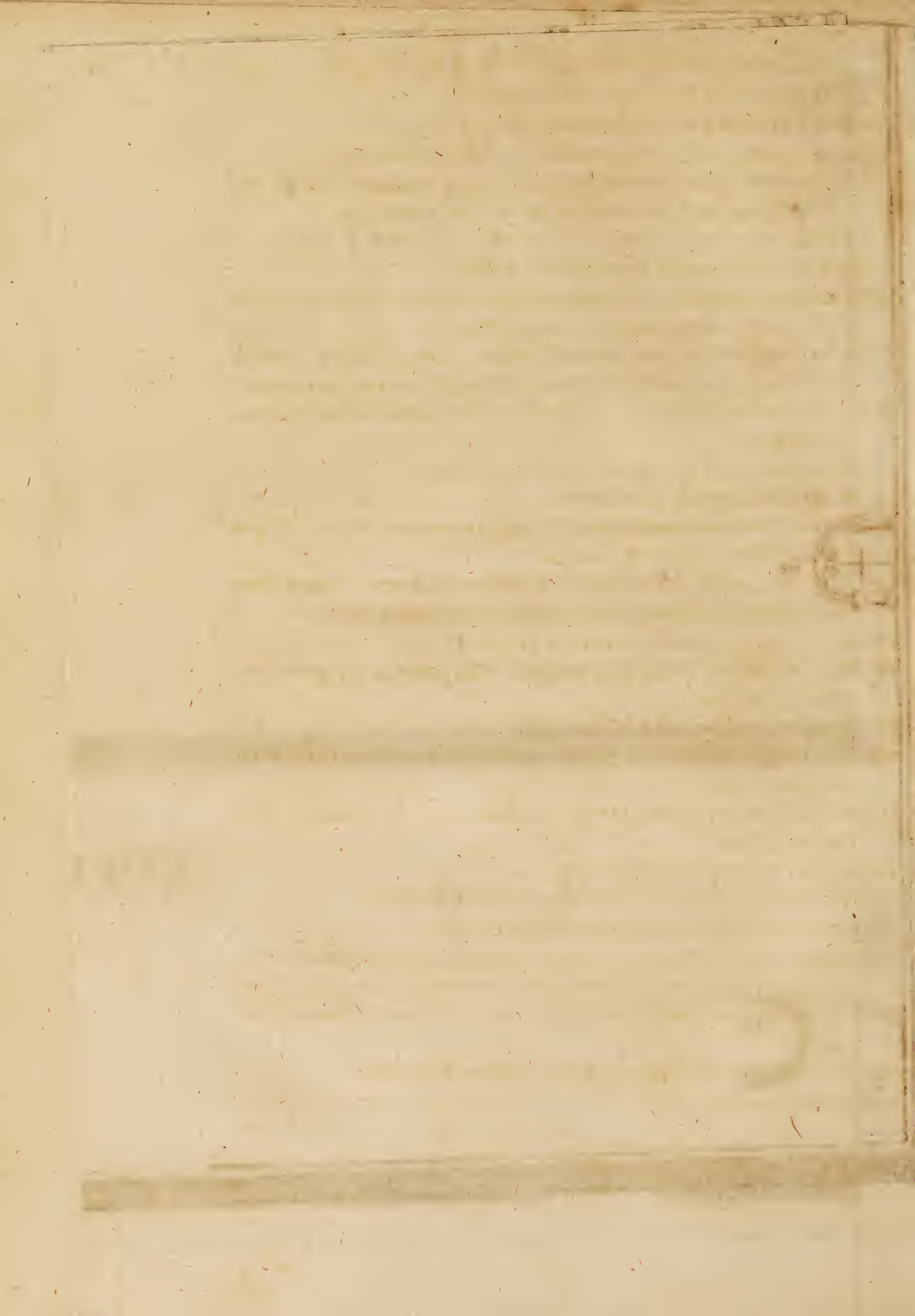

fig. 3.

- 4 Porta Kipponos seu Coponii ab occasu.
- 5 Porta Thadde ad latus septentrionale.
- 6 Soreg seu paries affabre cancellatus, 10 palmos altus.
- 7 Chel spatium intra parietem & murum atrii 10 cubitos latum. Ex eo per 12 gradus ascendebant in atrium mulierum.
- 8 Atrium mulierum. Tetragonum 135 cubitos longum & latum.
- 9 Quatuor conclavia in quatuor atrii angulis.
- 10 Synedrium parvum 23 virorum. Alterum parvum synedrium erat ad portam montis domus orientalem.
- 11 Porta Nicanoris ad orientem atrii Israelis. Ingressus in hanc portam per 15 gradus semicirculares, qui erant in atrio mulierum.
- 12 Conclave Pinehas vestiarii, & aliud conclave pistoris ad ambo portæ latera.
- 13 Porta Haddelek seu ardoris versus meridiem.
- 14 Prope isthanc porta primitiarum.
- 15 Porta aquarum ad idem latus, sed magis orientem versus. Super ejus tectum domus ablutionis.
- 16 Porta Nizzoz seu scintillationis ad septentrionem. Supra hanc extructum conclave pro sacerdotibus excubias agentibus.
- 17 Porta Corban seu oblationis huic proxima.
- 18 Beth moked, seu locus ignis accensi. Ibi porta in atrium sacerdotum tendens.
- 19 Quatuor conclavia in 4 ejus angulis.
- 20 Duo conclavia sub atrio Israelis, quibus asservata fuerunt instrumenta musica.
- 21 Atrium Israelis 135 cubitos longum in latitudine, & 11 latum in longitudine atrii.
- 22 Dochan seu pulpitem 3 graduum.
- 23 Atrium sacerdotum 11 cubitos latum & 135 longum.
- 24 Conclave salis ad oblationes inservientis sub atrio.
- 25 Conclave Parvah priori vicinum ad saliendo pelles sanctas.
- 26 Conclave abluentium, ad abluenda viscera victimarum prima vice.
- 27 Tectum domus Parvah, ubi balneum pro abluendo summo sacerdote.
- 28 Conclave ligni seu Parhedrin pro summo sacerdote.
- 29 Conclave putei.

- 30 Conclave Gazith, cujus dimidia pars in Sancto, & altera dimidia in communi seu extra Templum in monte domus. Ibi synedrii magni locus.
- 31 Conclave familiae Abtines supra portam aquæ.
- 32 Altare holocaustatum, cujus ambitus 32 cubitorum.
- 33 Agger seu ascensus in altare.
- 34 Annuli ad immittenda illis colla bestiarum, quæ ad victimam mactabantur. Eorum sex ordines, & quatuor annuli in unoquoque ordine.
- 35 Octo mensæ marmoreæ, in quibus abluebantur carnes & viscera victimarum secunda vice.
- 36 Octo columnæ minores cum trabibus cedrinis transversis & uncinis ferreis, ex quibus pendeabant victimæ.
- 37 Lavacrum.
- 38 Tabula marmorea, ubi descensus in fundamentum excavatum.
- 39 Duæ mensæ, quibus superimposita intestina & instrumenta sacerdotalia.
- 40 Spatium inter porticum & altare 22 cubitorum.
- 41 Duodecim gradus, per quos ascendebant in porticum.
- 42 Porticus porta 40 cubitos alta & 20 cubitos lata.
- 43 Duæ mensæ intra porticum, cui aliquantis per imponebantur panes.
- 44 Porticus lata ab oriente versus occidentem 11 cubitos; ab aquilone versus austrum longa 100 cubitos.
- 45 Beth hachali photh, 15 cubit. versus septentr. & 15 versus meridiem, ubi cultri & instrumenta mactatoria asservabantur.
- 46 Porta Templi stricte sic dicti, 20 cubitos alta, 10 lata.
- 47 Triginta octo procoetia, 15 ad septentrionem, 15 ad meridiem, & 8 ad occasum. Illis asservabantur res ad Templum necessariae.
- 48 Podium versus septentrionem ad ascendendum in tectum procoetiorum. Huic a meridionali latere opposita fuit domus descensus aquæ.
- 49 Templum stricte sumptum, seu Sanctum, 40 cubitos longum, 20 latum.
- 50 Altare aureum, cujus perimetrum quadratum unius cubiti.
- 51 Candelabrum ad meridiem positum.
- 52 Mensa panum facierum ad septentrionem.

- 53 Tabula marmorea, de qua pulvis fumebatur ad Sota, seu uxorem adulterii suspectam.
- 54 Duæ columnæ aureæ, super quibus summus Sacerdos expiationis die sanguinem juveni & hirci demittebat.
- 55 Tarkefin seu spatium cubitale cum duobus, velis.
- 56 Adytum seu Sancti sanctorum locus, 20 cubit. longus & 20 latus.
- 57 Lapis foundationis, super quo arca fœderis olim posita fuit.
- 58 Postremum adyti, seu domus expiatorii, 11 cubitos latum.

Reliquæ tres figuræ annexæ, quarum in Tabula generali signa TAB. VII. sunt 42, 51, 52, cum propter angustum spatium ibi accurate depingi Fig. 2. nequiverint, operi ipsi insertæ sunt. Et prima quidem illarum, est adumbratio magnificæ illius *Porticus Portæ*, altitudine, latitudine, splendore, magnificentia reliquas omnes superantis. Erat 40 cubitos alta & 20 lata, januas nullas habens, sed velo obtecta. Ascendebant in illam per 12 gradus, quorum singuli semicubitum alti, & latum cubitum integrum, excepto gradu quarto, septimo & duodecimo, qui ampliores erant. Gradus enim quarti & septimi latitudo erat 3 cubitorum, duodecimi autem 4 cubitorum. Ad majus portæ ornamentum supra eam exterius quinque epistylia extruxerant, quorum singula in longitudine duobus cubitis a se invicem distabant. Infimum epistylum incubabat in superliminari, præminens latitudine portæ cubitum unum ab unaquaque parte, adeo ut hujus longitudo fuerit 22 cubitorum, ejus quod supra hoc 24, tertii 26, quarti 28, & ultimi 30, id quod superabat latitudinem portæ 5 cubitis ab unaquaque parte. Nec vero unum alterum attingebat, verum inter singula series lapidum erat.

Consideratione dignum etiam est *Candelabrum*, quod sub fig. 3 TAB. VII. expressum est, de quo mira scripserunt, qui illius dispositionem ac descriptionem tradiderunt. Juxta Autoris nostri descriptionem habuit 7 ramos, tres ab unaquaque parte & scapum in medio, qui rami omnes ornati erant scyphis, globulis & flosculis. Singuli rami habebant tres scyphos, præter illum, qui erat in media parte scapi, qui conjunctim efficiunt 22: singuli suum globulum, præter illum, qui erat in media scapi parte, & tres alios ubi rami protendebantur, conjunctim 11: & singuli suum flosculum, qui una cum flore, qui erat in medio scapo, & qui erat infra ad pedem candelabri, 9 fuerunt. In floribus ipsis deinde lucernæ ardebant. Figu-

TAB. VII.

Fig. 4.

Figura quarta denique repræsentat *Mensam panum facierum*, de qua in Cap. 52 Autor tradit, quod fuerit duos cubitos longa & cubitum lata. Ex quatuor furculis seu paxillis aureis constabat, qui in superiori parte coronis aureis ornati erant, ita quidem conjuncti, ut duo ordines panum facierum super 28 bacillis imponi possent. Hi bacilli inter duas furculas ab utroque latere positi erant, super quibus jacebant panes, quorum sex erant ab unoquoque latere. Infimus omnium panis non jacebat super bacillos, sed in fundo mensæ: supra hunc tria bacilla aurea, æqualiter intervallis distantia, quibus impositus panis: supra hæc alia tria cum pane: supra illa iterum tria, cum pane: & supra hæc alia tria cum pane: sextus panis super duobus tantum jacebat bacillis. Et sic etiam ab altero latere se res habebat. Ratio autem, quod bacilla panibus supponerentur, fuit, ut aer permeare illorum concavitatem posset, panesque a mucore & corruptione immunes conservarentur. In fundo mensæ stabat manipulus thuris, qui, cum auferebatur panis, in thymiamate in honorem Domini comburebatur, & circumcirca hunc fundum clausuræ aureæ formatæ erant.

HISTORIA NUPERÆ RERUM MUTATIONIS IN ANGLIA &c.

Auctore EZEK. BURRIDGE, &c.

Londini apud A. & J. Churchill, 1697. in 8. Alph. 1.

Quæ in Anglia nostra ætate contigit rerum statusque conversio, ut exterorum animos attonitos suspensosque tenuit, & posteris etiam, quod admirentur & obstupescant, præbebit: ita & civibus, re- gnique incolis, illisque omnibus, quorum hæcenus interfuit, aut Guilielmum aut Jacobum rerum potiri, fœcundum satis disceptandi & ingenii periclitandi vires argumentum subministravit. Et Jacobi quidem partes præ ceteris tuendas suscepit Societatis Jesu Sacerdos, Petrus Josephus Aurelianensis. In tertio enim Historiæ suæ libro, quam de rerum statusque in Anglia conversionibus composuit, totius negotii seriem ita enarravit, ut populum Anglicanum magni sceleris ob ejectum Jacobum Regem argueret, hunc vero ab omni culpa turpi remotissimum nihil ejusmodi promeruisse contenderet. Male id cum primis habuit Ezechielem Burridge, Historiæ hujus, quæ nunc se nobis offert, auctorem clarissimum, qui hoc sibi datum credidit,

ut

ut criminis omnis & injustitiæ infamiam strenue a patria sua civibusque depelleret.

Quo quidem munere ut rite fungatur, initio, imperium neutiquam Jacobo propter religionem abrogatum asserit, idque rationibus evincere annititur. Non abnuit periculum, quod religioni imminebat, populum Anglicanum sollicitum habuisse; sed hanc ob causam Regem Jacobum neutiquam regno spoliatum, primo probat ex institutis & doctrina Ecclesiæ Anglicanæ. Provocat ad publica & Doctorum Ecclesiæ Anglicanæ scripta, ex quibus satis constare arbitratur, per Ecclesiæ Anglicanæ decreta, subditos Regibus sine aliquo discrimine aut delectu religionis obsequium præstare. Hinc postquam & Non-conformistas, ut vocantur, criminis hujus immunes esse ostendit, idem ex insigni studio Episcoporum & Ecclesiæ Anglicanæ in Jacobum, priusquam regnum adivit, comprobatur. Mentionem hic etiam injicit nuptiarum Jacobi cum Ducis Mutinensis filia, easque multis non hoc nomine, quod conjugem sacris Romanensis Ecclesiæ imbutam sibi adsciverit, sed quod Galliæ Rege conciliatore initæ essent, displicuisse, vel ex eo patere ait, quod nuptias cum Ænipontii Ducis filia meditata Senatus neutiquam repudiaverit. Quæ circa libellum, ut vocant, exclusionis, sive plebiscitum, quo legitimus hæres religionis causa hæreditate sua & patrimonio spoliabatur, consentientibus Præsulibus abrogatum, itemque circa legem examinis sive scrutinii contigerunt, ejusmodi esse putat, ut benevoluntiam Episcoporum in Jacobum, ut ut Romanensia sacra amplexum, animum satis prædant. Non minori autem studio, postquam regnum jam adeptus erat, in eum fuisse Episcopos pariter ac Senatam populumque, porro ex eo colligit, quod licet jam tum nonnulla commiserit, quæ illorum animos ab eo abalienare potuissent, nihilo fecius certatim fidem illi probare sategerint. Namque ut alia quæ affert, taceamus, ad rebellionem a Duce Monumethensi & Argatheliensi Comite excitatam, supprimendam, non modo fortunas, sed & vitam ipsam eos obtulisse. Cum primis autem superiorum temporum consuetudinem revolvendo, haud proletarium, quo suam sententiam confirmet, argumentum se invenisse arbitratur. Nimirum civiles contentiones, quæ Angliam vexarunt, Regumque & subditorum dissidia commemorando, ostendit, sæpius in mutua eos

exaruisse odia, eo etiam tempore, cum diversæ de rebus sacris sententiæ Britanniam nondum in partes diviserant, luculentissimo quidem, ut putat, documento, non ob religionem, sed ob rem publicam aut conculatam, aut minus recte administratam, in Angliam male mulctari Reges. Quæ dum ita edisserit, temperare sibi non potest, quin addat, quorsum zelus in religionem Ecclesiæ Romanensis, quem Galliæ Rex pariter ac Jacobus præ se tulerint, pertinuerit.

Cap. II.

Remota itaque spuria dissidii inter populum Anglicanum atque Jacobum Regem causa, veras adferre adgreditur. Primum inter has locum tenet fœdus amicitiae cum Galliarum Rege sancitum. Quam istud statim, ex quo divulgatum est, populo displicuerit, quamque Carolus pariter & Jacobus ab antecessorum suorum tramite minus recte deflexerint, hic pluribus memorat. Cum primis autem tenente adhuc summam rerum Carolo, a Jacobo fratre fœderum rationes ad nutum & arbitrium Galliæ Regis dispensatas refert, nec causam soluti & minus sancte servati fœderis, ut vocari solet, triplicis aliunde arcessit: ipso autem Jacobo ad regiam dignitatem evecto, amicitiam & fœdus cum Gallo se magis magisque prodidisse. Nec sufficit Auctori hæc ita exposuisse; in Galliæ Regis pariter ac Jacobi arcaniora penetrat consilia, & quid utrique constitutum fuerit, dum arctissimo amicitiae & fœderis vinculo se invicem junxerunt, non tam conjectando divinat, quam documentis variis demonstrare annititur.

Cap. III.

Succedit altera ratio, quæ populum Anglicanum contra Jacobum irritavit, inimicitiae scilicet cum Batavis susceptæ. In causam odii, quo Batavos Carolus, si Auctori credimus, persecutus est, inquirens, hanc affert, quod Rex probe intellexerit, se nisi excisis & pessundatis Batavis, imperium istud, quod moliebatur, absolutum in Anglos non consecuturum. Hunc in finem fœdera cum Batavis sublata, aliaque cum Gallis clanculum inita, magnaque diligentia causas atque *προφάσεις* belli, Belgis mox (A. 1672.) inferendi, auctore & incensore Colberto, Galliæ Regis tunc temporis ad Carolum Legato, conquisitas fuisse. Paucis hic sub examen revocat causas, quæ in bello isto Belgico obtentui sumebantur, res scilicet jam pridem Amboy-næ gestas, injurias quæ Anglicis mercatoribus a Belgis illatæ dicebantur, famosos libellos atque picturas a Batavis expositas, vexilla a Belgis

gis ex lege transactionis Bredanæ non demissa, & id genus alia; hasque causas omnes frivolas & nullius momenti fuisse pronunciat; nonnullas etiam ita recenset, ut a Ministris Regis occasionem Belgis tale quid committendi suppeditatam dicat, quod deinceps obtentum belli justè inferendi illis præberet. Quæ de libertate conscientia Sectariis eo tempore impertita, de Ormonia Duce a consiliis abesse jussu, de Guilielmo Coventræo quæstoria dignitate privato, & Cliffordò in ejus locum surrogato, memorat, eo spectant, ut probet, Regi nihil aliud constitutum fuisse, quam Batavos bello perdere. Idem ulterius profequitur, & Batavorum, in quas hocce bello conjecti fuere, angustias, Auriacique Principis fata & inter tot calamitates eminentem virtutem, hinc comitiorum Parlamentariorum, ut vocat molimina, ut tandem in gratiam cum Batavis rediret Carolus, ordine recenset. Nec prætermittit, quod Regis Ministris Gallo faventibus imputandum sit, quod Batavi seorsim, exclusis Fœderatis, cum Gallo pacem A. 1678 inierint: Eboracensi autem Duci cum asseclis tribuendum observat, quod Angli suppetias tulerint Fœderatis, ad periculum videlicet quod ipsi tunc imminebat, declinandum, non autem quod Eboracensis Dux aut Fœderatis bene, aut Gallo male cuperet.

Tertiam indignationis causam populo Anglicano, ut Auctor Cap. IV. autumat, præbuit usurpata a Rege Jacobo intempestive dispensandi potestas. Constitutum quippe jampridem in Anglia atque sancitum erat, ne quis civili aliquo aut militari munere in Republica fungeretur, nisi qui verbis usitatis atque a lege conceptis, jusjurandum fidelitatis & regii suprematus juraret, & in quibusdam capitibus doctrinae cœlestis suam sententiam profiteretur. Has & similes leges, quas pœnales vocant, neutiquam ex odio religionis Romanensis sancitas, sed Reges atque Proceres tot Jesuitarum insidiis petitos, suæ non aliter consulere potuisse securitati, Auctor non tantum asserit, sed scriptorum Romanensi Ecclesie addictorum testimoniis quoque comprobabat. Adeo nihil injustè & crudeliter unquam in Anglia contra Romanenses commissum porro docet, ut si qui Jesuitici ordinis viri perire, eos proditoris pœnam luisse, aut alio scelere mortem promeruisse dicat. Illis quoque Caroli I interitum, incendium Londinense, Belgicumque bellum tribuere non dubitat. Jam quo pacto harum

legum auctoritatem eversum iverit Jacobus, exemplis evincit, in quibus referendis & examinandis operosus est.

Cap. V.

Hinc de Judicibus Ecclesiasticis a Rege constitutis dispicit, novam inde odii populi in Regem causam enatam ostensurus. Altius autem Commissariorum, ut vocat, constituendorum rationem repetens, eorum originem ab Henrico VIII repetit. Qui hunc excepit Eduardus, & hinc Maria pariter ac Elisabetha, eandem a Parlamento postularunt & impetrarunt facultatem Commissarios Ecclesiasticos constituendi: sed hæc quidem diversimode eadem usæ sunt. Datum erat hiscè Commissariis, ut in mores Ecclesiasticorum inquirerent, improbosque pro meritis afficerent pœnis. Sed cum hac ratione sæpius, quod Judices odio aut amore agerentur in transversum, innocentissimi mortaliū criminum, quæ nunquam illis in mentem venerant, dare pœnam cogerentur, placuit hanc facultatem ejusmodi Judices constituendi Regibus adimere. Factum istud est duobus statutis, in Comitibus Regni solenni ritu promulgatis, quorum alterum sub Carolo I, alterum sub Carolo II prodiit. Hiscè autem non obstantibus, Jacobum facultatem ejusmodi Commissarios constituendi sibi tribuisse autumat. Addit multos officium istud subire detrectasse, interque eos Episcopum Roffensem laudat: indeque factum esse, ut hominibus a nutu Regis pendentibus munus illud concrederetur. Regem autem hosce Judices constituendo, leges Angliæ plane migrasse, id quidem est, quod præcipue sibi probandum sumsit. Neve sibi objiciatur, Guilielmum itidem ejusmodi Judices in Hibèrnia constituisse, longe alia ratione id factum esse, probare allaborat. Concludit, potestatem hiscè Judicibus concessam eo spectasse, ut servitus Anglorum acceleraretur: neve de funestis instituti hujus eventibus aliquis dubitare possit, Episcopum Londinensem, Vice-Cancellarium Oxoniensem, & Socios Collegii Mariæ Magdalensæ Oxonienses, Judicum horum asperitatem & iniquitatem satis expertos docet.

Cap. VI.

Non minus quoque nimiam istam Jacobi facilitatem, qua omnibus circa religionem dissentientibus in Anglia libertatem ex seclæ suæ præscripto colendi atque placandi Numen indulsit, populum male habuisse docet. Pœnales enim, ut vocantur, leges salubriter in Anglia constitutas, hoc modo everfas penitus & pessundatas esse.

esse. Nec tamen concedit, ex humanitate quadam & benevolentia Regis hocce Sectariis impertitum beneficium profluxisse, cum severissime olim in Fanaticos statuerit; sed ad eundem finem, ad quem cuncta ejus tendebant consilia, hoc quoque comparatum fuisse, fidenter asserit. Addit rationes, quas instituti memores prætermittimus. Dilabitur hinc ad Episcoporum a Rege in custodiam, quod ejus declarationem super ista indulgentia publice promulgare nollent, datorum causam disceptandam: reque omni prolixè & accurate exposita, concludit, istos Antistites obsequium ista in re Regi denegando, nihil, quod vituperari possit aut debeat, admisisse.

Sed in leges quoque Angliæ Jacobum injurium fuisse, dum iis Cap. VII, silentium indixit, suamque voluntatem pro lege esse voluit, indeque in populi Anglicani odium eum incurrisse affirmat. Non minus officii sui rationem eum neglexisse, quod Senatorum conventus non eo modo, quo Reipublicæ Anglicanæ indoles hoc postulabat, celebraverit: itemque, quod Senatorum electoribus jus electionis liberum non reliquerit. Cum primis vim municipiis illatam urget, & inter causas, quibus populi iram Jacobus in se concitaverit, refert. Sunt autem municipia, docente Auctore, maximæ civitates & oppida Britanniae, quibus fertilitas soli, aut situs loci, aut alia commoditas aliqua utilitasve communis, majorem hominum frequentiam conciliavit. His oppidis, sive municipiis multa olim concessa privilegia, interque alia & illud, ut duos ex municipibus suis, aut alios, si forte maluerint, in Senatorum numerum illis referre liceat, ita ut horum municipiorum delegati magnam Senatus partem constituent. Jacobum itaque, quod animadverteret, se hosce delegatos voluntati suæ minime obnoxios habiturum, oppida ista juribus municipalibus, hoc est, jure mittendi delegatos ad constituendum Senatum privasse, nova collegia municipalia instituisse, omnique ratione curasse, ut in Senatorum numerum non alii reciperentur, quam quos cupiditatibus suis non refragaturos confideret. Hisce ex voto peractis, postulasse eum a novis municipibus ait, ut pœnale statutum vicesimo quinto Caroli II anno promulgatum, per quod Regi non licebat pro lubitu militum delectum agere, rescinderetur. Et hæcce omnia ad evertendam Anglorum libertatem fuisse comparata, Auctor judicat. Addit & alia in hanc sententiam, quod scilicet Primores An-

glorum, & omnes quos voto suo obstaculum ponere posse existimaret, partim promissis sibi conciliaverit, partim minis, ne facerent quod officii ratio postulabat, deterruerit.

Cap. VIII.

Reliquas Anglorum querelas unico complectitur fasce. Hic spoliatum a Rege patrimonio & fortunis suis populum; obstructos jurejurando, invitis legibus, cives; pacta violata, & id genus alia, longa serie commemorari videas. Exaggerat etiam, quod rebus omnibus quietis & tranquillis, contra Senatus auctoritatem, militem, legerit, & quidem Hibernicum, quem multis nominibus Anglis valde invisum dicit. Hac occasione de Hibernorum odio in Britannos differit, nec magis Regem Anglos irritare potuisse ait, quam dum animum benevolum & faventem ubique erga Hibernos prodidit, & luculentissima favoris sui erga illos documenta extare voluit. Finem primo huic libro impositurus, de Cambriæ Principe, quem supposititium vocat, nonnulla adjicit, & in toto hocce negotio Jesuitarum artes & obstinatum Regis ad evertendam Anglorum libertatem animum accusat.

Lib. II. c. I.

Expositis hunc in modum causis, quæ Anglos contra Regem Jacobum irritarunt, quo pacto contra Angli in accersendo Principe Auriaco se gesserint, enarrare suarum partium esse duxit. Calamitates itaque, quibus hi se plane obrutos credebant, postquam paucis denuo exhibuit, Procures non aliter suis ac patriæ rebus, quam Principis Auriaci auxilium implorando, consulere potuisse ait. Laudat Batavorum promptitudinem in classe & copiis Auriaco subministrandis, eosque tum suam quoque fortunam plane habuisse in consilio, animadvertit. Namque & Jacobum eodem tempore bellum in Belgas molitum fuisse, ut adeo non felicius imminentem sibi tempestatem declinare potuerint. Jacobum autem primum a Legato Gallico, qui apud Batavos commorabatur, mox & aliunde de Auriaci Principis & Batavorum consiliis certiores factum, maximoque terrore circumseptum, amicos accersivisse, illorumque sententias, quid in hoc rerum statu factu opus esset, explorasse. Rejecto Barillonii, copias Gallicanas accersendas suadentis consilio, eum ad lenitatem studia convertisse, chartam, ut vocat, immunitatum Londinensibus restituisse, convocasse etiam Episcopos & illorum consilium expetiisse. Jesuitarum tamen sinistra interpretatione Episcoporum consilium

exceptum, apud Regem locum non invenisse. Interim eum summo studio subsidia bellica conquisivisse, plurimasque res in pristinum statum restituisse: sed necessitate potius compulsus, quam quod mentem mutasset. Id hoc documento Auctor comprobat. Miserat, inquit, Jacobus Oxonium Episcopum Wintoniensem, ut Præsidem, & Socios Collegii Magdalenæ, Laribus suis non ita pridem a Rege expulsos, restitueret: sed quamprimum fama, Belgicam classem naufragio periisse, a Belgis ad fallendum Regem sparsa, ad aures ejus pervenerat, Antistitem illum retro ferre pedem, & re infecta domum reverti jussit.

Insigni & incredibili lætitia omnium Arausionensem in Anglia Cap. II.
receptum, non diffitetur: auctam tamen hanc putat ex fama de Gallorum adventu, quam non plane inanem fuisse sibi persuadet. Refert hinc Arausionensis declarationem, populo a verbi divini ministris prælectam: quam mox alia Hagæ Comitum Kal. Novembr. edita, ideo exceperit, quod Princeps Auriacus e re sua & Angliæ esse putaverit, populum Anglicanum edocere, cuncta Jacobi molimina, quibus spem recuperandi amissam libertatem illi faciebat, ad simpliciores ludificandos solum esse comparata. Ipsum interea Auriacum moderationis & abstinentiæ multa dedisse documenta, & luculenter significasse animum ad pacis consilia propensum, & hac ratione omnium favorem sibi conciliasse. Jacobum quidem primum prælii discrimini fortunam committere secum constituisse, nec Senatum convocare voluisse: interim indies pluribus Proceribus ad castra Auriaci Principis transeuntibus, & oppidis præcipuis partes ejus amplectentibus, spem ejus magis magisque fractam & imminutam fuisse. Episcopos autem & Proceres nihil eorum, quæ ad firmandam sine armorum strepitu Rempublicam facere videbantur, intermisisse, huncque in finem libellum supplicem Regi obtulisse, quo submisisse illum orabant, ut Senatum convocaret; sed hoc ipso nihil aliud illos effecisse, quam ut iratum Regis animum gravius incenderent & novis suspicionibus complerent, amicis Regis illisque, quorum consiliis se abripi patiebatur, id strenue agentibus, ut mentem Regis a pacis consiliis & Senatus auctoritate deflecterent. De hocce libello cum sinistra fama a Regis affeclis spargeretur, Antistites & Proceres consultum esse duxerunt, eum in lucem edere, ut omnes

omnes intelligerent, se sui muneris limites neutiquam transfiliisse. Censuram tamen Jesuitarum, ut Auctor refert, libellus iste effugere non potuit. Interim Devonix Comitem aliosque Proceres & oppida nonnulla ad Auriacum Principem se recepisse, nihilque aliud superfuisset, quam ut Jacobus a copiis quoque, quæ adhuc illi parebant, desereretur. Et sane milites hosce, istam rerum in Anglia faciem considerantes, mox dubitare cœpisse, an se deceret pro illo militare, qui tanta omnium consensione conculcatæ Anglicanæ libertatis reus agebatur, Noster refert. Quæ animorum inclinatione usus Auriacus, literas ad Jacobi exercitum dederit, militesque adhortatus fuerit, ut Reipublicæ propriæque libertatis haberent rationem; eo quidem eventu, ut nonnullis ad Auriaci castra se conferentibus, ceteris autem magis dubiis & ambiguis redditis, Jacobus in magnas angustias conjiceretur. Hunc itaque, ut rebus suis præcipiti lapsu pessum euntibus medelam afferret, edictum promulgasse, quo proditionis gratia profugis fieret, & exteris aut venia domum revertendi, aut stipendia militaria promitterentur, si sub illo mereri vellent. Nihil tamen hoc ipso fuisse profectum: & licet ad bellum vires deesse viderentur, ad pacis tamen consilia frustra eum a nonnullis fuisse sollicitatum. Mentionem hic Autor injicit epistolæ Londino Sorbiodunum ad Regem missæ, quæ illum, ut in Galliam se reciperet, adhortabatur, simulque spem faciebat fore, ut ipso absente cuncta tumultu & confusione rerum omnium conturbarentur, & ita Anglos demum, ut Jacobum reducerent, coactum iri. Ab amicis Jacobi & Gallicæ factionis hominibus istam epistolam profectam esse, Auctor non dubitat; interim Jacobum consilium fuga sibi consulendi cepisse observat.

Cap. III.

Fugam itaque Jacobus meditans, non sine insigni dolore, præter alios, Annam quoque filiam ad Auriaci Principis partes transgressam intelligit. Hinc (Auctoris mente loquimur) in omnem se versans partem, mox ad molliora consilia reverti videtur, mox de fuga iterum cogitat, se omnia ad Senatum rejecisse præ se ferens. Quæ Auctor de Oratoribus Auriaci Principis ad Jacobum missis, itemque de tertia Principis hujus declaratione, de Scotis a Jacobo deficientibus, deque Norfolciæ Duce refert, & id genus alia præmittimus, ne legum, quas nobis præscripsimus, ipsi parum obser-

vantes videamur. Quæ ad Jacobum pertinent, huc redeunt; postquam Regina cum Cambriæ Principe discesserat, cohortes omnes Regis jussu a Comite Feuershamiensi exauctorantur, ipseque Rex in fugam se conjicit: Arausionensis quidem & Proceres ea de re certiores facti, ea agunt, quæ is rerum status exigere videbatur: sed cum Jacobus post navem conscensam, iterum portum tenere cogere-
retur, per Legatos nobiles a Proceribus, ut reverteretur, invitatur: morem quoque illorum voluntati gerit; sed post reditum talem se præbet, ut Auctor inde concludat, illi serio constitutum fuisse civium animos magis magisque irritare. Omnem autem viam negotium istud componendi ideo eum sibi interclusisse putat, ut saltem inde occasionem aufugiendi nancisceretur. Atque ut istud rite ostendat, quæ porro inter Jacobum & Auriacum Principem acta sint, quo pacto ille hunc ad D. Jacobi Basilicam, hic illum Hamum per Legatos invitaverit, exponit. Sed Jacobus nihil tutum satis in Anglia credens, postquam Princeps Auriacus Londinium pervenerat, iterum in fugam se conjecit.

Fugisse itaque Jacobum dicit Auctor, non alium in finem, quam **Cap. VI.** ut Parthorum more fugiendo vinceret, & Gallicanis copiis adjutus regnum recuperaret. Arausionensera vero omnium gratulationibus Londini exceptum postquam retulit, quo pacto is porro omnium consensu populi Magister, donec rite Proceres in Comitia coirent, creatus fuerit, memorat. Quo ipso talem eum obtinuisse potestatem, qualem Dictatores olim apud Romanos obtinebant, observat. Ad hanc dignitatem evehctus Auriacus munere suo pro viribus functus est, Hibernosque qui Angligenas in Hibernia vexabant, in ordinem redigere in animum induxit. Quæ omnia Auctor noster prolixius prosequitur. Interea in Comitibus congressi erant Angliæ Senatores. Deputati Plebis, quæstione de statu Regni habita decernebant, Jacobum Regem, pacta & conventa mutua Regi cum civibus inita solvendo, civilem Regni politiam, quantum id illum penes erat, solvisse; ipsum leges fundamentales subvertentem, & cedentem tandem Regno, imperium abdicasse, & solium eo facto vacuum relictum esse. In quo quidem decreto Senatoribus superioris ordinis, observante Auctore, nonnulla displicuere. Nolebant enim dici, Regem imperium *abdicasse*, sed imperium a Rege *fuisse dereli-*

Etum. Nec satis commode dictum putabant, folium *vacuum* esse, cum in regno hæreditario, hærede adhuc aliquo superstite, folium vacuum dici nequeat. Mariam autem Jacobi filiam regni hæredem esse, non dubitabant. Deputati tamen Plebis non poterant, ut Auctor porro refert, induci, ut verba decreti mutarent. Non minus autem, cum de novo Rege in locum Jacobi substituendo deliberaretur, Senatores dissensisse non dissimulat, nonnullosque voluisse, ut Jacobo in regnum revocato nomen titulusque Regis permitteretur, jura autem majestatica penes alium essent, quem *Regentem* vocarent; alios autem Wilhelmo, alios denique conjugii ejus Mariæ summam rerum delatam cupivisse. Sed cunctis tandem scopulis feliciter superatis, Wilhelmum & Mariam in Regem & Reginam cooptatos refert, illudque plane necessarium fuisse non tantum asserit, sed rationibus etiam evincit, causasque aperit, quare nonnulli Jacobum desiderent; novique Regis commendatione, & ad eum paranesi, opus suum finit.

*PETRI FRANCIÆ SPECIMEN ELOQUENTIÆ EXTERIORIS,
ad Orationem Ciceronis pro A. Lic. Archia accommodatum.*

Amstelædami apud Henr. Wetstenium, 1697. in 8.

Constat pag. 15½.

Duplicem fuisse apud veteres eloquentiam, *internam* unam, quæ in stilo & scriptione consistat, & *externam* quæ in elocutione & gestu, quæque *actio* Rhetoribus dicatur, jam pridem auditoribus suis inculcavit Auctor clarissimus; ut ex Orationibus ejus anno 1692 editis, & a nobis in Actis anni istius p. 345 recensitis, Orat. II. p. 48. III. p. 51. VI. p. 117. VII. p. 122. XII. p. 145. XV. p. 193. XVI. p. 212. constat. E veterum monumentis eorum eruditionem, & interiorem illam facundiam, copiam, ubertatem, omnemque artem rhetoricam perspici posse; at quo ardore hæc dixerint, qua voce, qua manuum & totius corporis motu, ne utiquam intelligi hodie existimat. Actioni tamen primam in eloquentia palmam a principibus oratoribus Græcis & Latinis, Demosthene & Cicerone, fuisse assignatam, animamque orationis & vitam, præclaramque semper & singularem habitam, Quapropter ut hanc externam eloquentiam internæ jun-
gen-

gendam auditoribus suis persuaderet, rationemque addiscendæ ejus commonstraret, non modo Tullianas & Demosthenis orationes quasdam memoriæ mandatas conveniente oris & corporis gestu recitare eos docuit, felici magnorum istorum Oratorum in vocis flexu ac corporis motu æmulatione; verum hanc ipsam eloquentiæ partem, quæ *corporis eloquentia* Ciceroni dicitur, veluti in artem redegit, certisque regulis adstrinxit, quibus pronuntiatio & actio contineatur, in hoc libello p. 44. seqq. traditis. Utque illustri exemplo præcepta confirmaret, speciminis loco Ciceronis *pro Archia* Orationem exhibuit, ejusque omnia membra quo oris habitu, qua vocis flexione, quo corporis gestu motuve pronunciarit, aut pronuntianda sint, in adjectis cuius colo seu inciso observationibus, ad regulas antea traditas compositis, perspicue ostendit. Nam quæ lenta & submissa, leni, continua; quæ modulata, suavi, clara, distincta, acuta; quæ pleniore, concitata, diffusa; quæ gravi, elata ac sublimi voce; quæ tono altiore, fortiore, graviore, acutiore; quæ simplice, suavi, quæ medio; quæ ore pleno ac libero, quæ pressiore; quæ manu prona, supina, concava, expansa, depressa, explicata, dilatata, in utrumque latus diffusa, pectori applicata, in circulum vel iridem (ut p. 72. 74. loquitur) diducta, & excurrente aut in obliquum projecta; (p. 95.) quæ digitis complicatis, sublatis, arrectis, exsertis, quæ depressis, in terram defixis, junctis; quæ oculis converfis, elatis, depressis; quæ toto corpore inclinato, firmo, varieve moto pronunciarit in Oratione hac conveniat, perspicue tradidit. Quo pacto non illi tantum qui ipsum audiunt, sed & remoti, ad quos talia voce transmitti non possunt, quæ sit actio ipsius & pronuntiatio, plane ac liquido intelligent, & omnem hanc exterioris eloquentiæ formam, seu vocis & gestuum moderationem, manifesta ratione expositam & comprehensam habebunt. Neque tamen negat, (p. 185.) aliter eadem pronunciarit commode posse, pluresque modos eandem rem voce ac gestu representandi esse; sed eum a se proditum affirmat, qui maxime naturalis & accommodatus ad rem fuerit visus. Quod si quis usu & exercitatione ita vocem gestumque formarit, ut nihil in iis sit vitiosum, non tam anxie ei laborandum existimat, dum rei naturam exprimat, hoc an illo modo fiat: ubique enim quod decebit, ubique quod placebit, inventurum. Aristot-

telis, Ciceronis & Quintiliani loca, quibus vocis ac motus miram in orationibus vim ac potestatem esse tradiderunt, in Præfatione laudat, Erasmi etiam tertium librum Ecclesiastæ in hanc rem commendat. Ludovicum præterea Cresollium in Vacationibus suis Autumnalibus A. 1620 editis, vitia ac virtutes exterioris hujus eloquentiæ, multis Græcorum ac Latinorum prolatis in medium testimoniis exposuisse; & Galli anonymi libellum de Aetione Oratoria, sub *Conrarti* nomine postea editum, (sed falso, cum potius *Michaelem le Faucher* auctorem ejus esse indicarit Melch. Smidius, Prof. Helmstädiensis, qui in Latinum sermonem istum libellum A. 1690 transtulit) multæ utilitatis inque suo genere præstantissimum esse, affirmat.

REFLEXIONS SUR LES DROITS DE LA CONSCIENCE.

i. e.

CONSIDERATIONES JURIIUM CONSCIENTIÆ, AUCTORE
ELIA SAURINO.

Ultrajecti apud A. Schouten, 1697. in 8. Alph. 2.

Pars III. **D**E hoc clarissimi Saurini opere proximo mense Septembri pag. 426 sqq. exponere incepimus. Nunc, quæ supersunt, exequemur. Nimirum certamine cum Auctore Commentarii Philosophici defunctus, cum celeberrimo Jurio congregitur Saurinus, auctore libri: *Jura duorum summorum imperantium*. Namque & hic contra Commentarii Philosophici Auctorem calamum strinxerat, sed ita, ut cum, judice Saurino nostro, recte docuisset, fontem omnium errorum in voluntate collocatum esse, alia tamen minus probanda insperserit; quæ proinde in parte hujus libri tertiâ sub examen Saurinus revocat. Sed ea quidem intacta nunc relinquimus, tum quod magni adeo momenti non sunt, tum nimix prolixitatis evitandæ studio. Itaque ad partem potius quartam properamus, quæ de potestate quoque summorum Imperantium in conscientias subditorum, Auctor aliquid adnectere vel ideo operæ pretium duxit, quod haud mediocris difficultatis res sit, eam justis limitibus hic circumscribere. Suam itaque sententiam Saurinus sequentem in modum edisserit. Deum quidem omnium societatum civilium auctorem esse agnoscit: fundamentum tamen earundem recte in pactis quibusdam collocari putat, per quæ Imperantibus quidem summa potestas

Pars IV.
Sect. I.

potestas deferatur, sed ita ut & subditis jura nonnulla relinquantur, interque ea merito jura conscientiae referenda esse. Posse summus Imperantes leges ferre, quae scilicet divinis legibus non adversentur; posse subditos cogere, ut hasce leges observent. Quin & aliquando subditos per conscientiam obligatos esse, ut injustis legibus obtemperent. Hinc porro colligit, Principem non tantum posse potestate sua uti, ad religionis, quam veram esse credit, conservationem, sed eum etiam ad hoc obligatum esse, & quidem, tum ut Christianum, tum ut Principem. Omnes enim Christianos obstrictos esse, ut omnes curas, omnia consilia ad gloriam Dei, propriamque & aliorum salutem promovendam conferant. Reges autem Principesque, ut subditos ad veram aeternamque felicitatem perducant, obstrictos esse. Obstare quidem huic sententiae videt, quod societates civiles felicitatis tantum civilis causa coaluerint, & quod adeo religio in earum aut structura & formatione, aut conservatione non aliter in censum veniat, quam prout aut finem huncce promovere apta est, aut eundem impedit. Sed regerit, etiam si homines, qui civitates constituerunt, ad spiritualem & aeternam felicitatem non respexerint, eos tamen huc maxime respicere debuisse: quin & Christianos Principes hunc Ethnicorum Principum errorem merito emendasse, & re ipsa summam rerum ita tractasse, ut non minus civitatis conservationem, quam aeternam civium omnium salutem, sibi curae cordique esse ostenderint. Ceterum ne haec potestas Principis circa sacra in infinitum excurrat, hisce, eam circumscribit limitibus: primo, si Princeps rite hac potestate uti velit, religionem quam veram esse putat, etiam re ipsa veram esse debere: deinde, summo Imperanti ad verae religionis conservationem non nisi media legitima usurpanda esse: tertio denique, summum Imperantem ne legitimis quidem mediis ad verae religionis conservationem uti posse, siquidem illa legibus Imperii fundamentalibus; & pactis publicis adversentur. Hac postquam rationibus haud contemnendis firmavit, porro asserit, summum Imperantem posse & debere potestate & auctoritate sua uti, ad haereses & falsam religionem extirpandam. Neminem, qui Christiano nomine indignum se reddere nolit, hac de re dubitare posse; litem omnem de modo saltem superesse. Hinc autem ut se expediat, ita

procedit. Primo asserit, summo Imperanti summopere cavendum esse, ne in veram religionem hoc sibi licere putet, quod illi in falsam licet: quin enim gravissime peccet, si veræ religioni se opponat, dubium nullum esse. Secundo, nefas esse dicit, facere mala, ut inde eveniant bona. Perfidiam itaque, proditionem, perjuri-um, gravissima atrocissimaque esse crimina, etiamsi ad hæreticorum tendant perniciem. Quarto, Principem zelo pro vera religione defendenda & ad falsam extirpandam inflammatum, intra limites legum fundamentalium, & pactorum publicorum se continere debere. Nec enim horum violationem ullo modo excusari posse. Quinto denique, summo Imperanti semper cogitandum esse, subditos suos simul subditos esse Dei, qui per conscientiam suam voluntatem illis manifestet, & qui simul ab illis exigat, ut dictamen conscientiaæ suæ sequantur, & istud religiose observent. Ut ergo nefas est, (ita hinc porro colligit,) scelere se obstringere, & contra conscientiam agere: ita & Principes peccant, dum alios, ut contra conscientiam agant, cogere in animum inducunt.

Sect. II. Non sufficit Auctori hæc in genere ita delibasse; quin paulo distinctius suam sententiam exponit. Triplices itaque religionis actus constituit: primo internos, qui velut essentiam religionis absolvant, fidem scilicet & persuasionem de certorum dogmatum veritate: secundo actus externos, tum eos qui immediate ab actibus internis fluant, & progignantur, ut preces, gratiarum actiones, omnesque animi devoti Deumque religiose colentis significationes; tum actus quosdam, qui ad publicum religionis exercitium pertineant & a Deo præcepti sint, quorum solennes congregationes fidelium ad fundendas preces & sacram cœnam administrandam refert: sed & eos huc pertinere dicit, qui non ab omnibus, sed a quibusdam sacræ hujus societatis membris edi soleant, ut sunt doctrinæ veræ legitima propagatio, studium convertendi & emendandi errantes, & similes. Tertio denique alios actus ejusmodi esse ait, ut religionis quidem quodammodo intersit, eos exerceri, sed ut nihilo fecius, quoniam divinitus non sint præcepti, intermitti queant: quorum ritus varii & ceremoniæ sacræ, cultus sacrarum ædium & ornamenta, publicæ ædes in quibus sacra fiant, & alia ejusmodi, juxta Auctore, spectant. Hisce præmissis porro docet, primo, summi

mi Imperantis esse, nihil facere reliqui, ut vera Ecclesia omnibus mediis conservandi & propagandi veram doctrinam abundet; alendos itaque & sustentandos ab eo esse idoneos Ecclesiæ Ministros, scholas bonarumque mentium domicilia erigenda &c. Secundo, summi Imperantis esse, eo anniti, ut vera Ecclesia fiat dominans, religioque vera cum statu civitatis connectatur, ita ut a se invicem separari nequeant; ut publicæ ædes ejus exercitio consecrentur, & privilegia, quæ a Principe proficisci possunt, illi impertiantur. Tertio, multo magis summum Imperantem ad defensionem veræ Ecclesiæ, contra insultus hæreticorum, obligatum esse. Quarto, si animadvertat Princeps, hæreticos in erroribus suis propagandis fraudulenter se gerere, & persuasionem de doctrinæ cujusdam veritate ab illis solum ad cupiditates suas tegendas obtentui sumi, in eos ut rebelles & seditiosos illum animadvertere posse. Quinto, in commodorum & privilegiorum distributione orthodoxos præferendos esse hæreticis; neutiquam autem in justitiæ administratione, namque hoc pacto omnes subditos ejusdem esse conditionis, Principemque communem omnium subditorum patrem. Sexto, esse quasdam sectas, quas summus Imperans plane extirpare non tantum possit, sed etiam debeat, nisi impedimentum, quod superari non possit, sese offerat, quæ scilicet ad flagitia & atrocissima crimina, parricidia Principum, perjuria, prodiones, homines impellant; quo etiam atheismum refert, quippe quo qui infecti sunt, monstra hominum sint & pestes publicæ, quos adeo e medio tolli omnium magnopere referat. Et eo usque quidem Auctor limites potestatis, qua summi Imperantes circa religionem gaudent, profert. Rursus tamen eos coarctat, quando porro docet, summum Imperantem non posse præscribere subditis, quid credere & sentire circa religionem debeant, multo minus eos jubere, ut fiant orthodoxi, neque si nolint, eos punire posse. Præterea peccare summum Imperantem ait, si subditos cogere velit ad ejusmodi actus, quos religioni, cui addicti sunt, adversari putant, aut si prohibeat ejusmodi actus, quos salva conscientia se intermittere non posse putant. Quod autem de jure Principis orthodoxi erga subditos hæresi infectos asseruit, idem etiam admittendum esse, si Principi hæretico cum subditis orthodoxis resistit, autumat. Licet enim Princeps hæresi corruptus peccet, errorem

suum propagando; si tamen intra limites hactenus designatos subsistat, subditos orthodoxos nec detrectare obsequium, nec de injuria sibi illata conqueri posse.

Sect. III.

Sua hunc in modum exposita & confirmata sententia, cum iis qui in dissentientes circa religionem sine discrimine sæviunt, quos inter Romanenses, interque hos Jesuitas agmen ducere notat, in arenam descendit. Eos hisce inniti fundamentis docet: Hæreticos esse latrones & homicidas, quin iis adhuc deteriores, quod non vitam, sed æternam salutem hominibus eripiant; eos societatibus civilibus longe majus damnum afferre, quam atrocissimi hostes afferre possunt: non ergo nefas esse, si eodem modo in eos animadvertatur. Sed magnopere hosce homines falli, Auctor primo probat exemplo Christi & Apostolorum. Hosce enim nunquam vi aut armis ad homines ab erroribus abducendos usos esse. Non deesse qui respondeant, inepte ad hoc exemplum provocari, cum nec Christus, nec Apostoli talem sibi potestatem, qua Magistratus gaudent, arrogarint. Quin Bellarminus, observante Auctore, asserit, tempora mutata esse. Apostolos hac methodo errantes convertendi usos non esse, quia eodem uti non potuerint, imperio destituti. Ast postquam Ecclesia hanc facultatem vi cogendi dissentientes adeptæ est, nihil obstare quo minus eandem usurpet. Sed respondet Saurinus, si Romanenses invictis argumentis comprobaverint, Ecclesiæ jus cogendi secus sentientes competere, tunc demum eos concludere inde posse, Christum & Apostolos hanc potestatem exercere noluisse, qua cæteroquin uti iis licuisset; istud vero cum nulla ratione evincere possint, suum argumentum invicto hactenus pollere robore. Alterum argumentum Auctori contra Romanenses subministrant exempla primitivæ Ecclesiæ. Equidem in Priscillianum ejusque asseclas a Maximo, instinctu quorundam orthodoxorum, durius quam par erat, animadversum fuisse fatetur: sed simul observat, Priscillianum non tam ob hæresin, quam ob alia crimina turpissima, supplicio affectum fuisse: nec tamen & defuisse ea ætate, quibus nimius illorum rigor, qui Priscillianum accusarunt, displicuerit. Sed ne exemplis tantum errorem Romanensium impugnare videatur, rationes quoque in aciem prodire jubet. Ut hæreticus juste puniri queat (ita rationes subducit,)

ducit, necesse est, ut summus Imperans ferre etiam leges possit contra hæresin, quibus subditi omnes obedire obstricti sint. Jam vero nihil ineptius est, quam summo Imperanti facultatem leges de rebus fidei, quid credendum sentiendumve sit, ferendi tribuere. Namque si Imperans quid credendum sit, definire posset, eum erroris omnium immunem & extra errandi periculum constitutum esse oporteret; quod tamen cordatiores Romanensium ne de summo quidem Pontifice asserere audeant. Deinde ita argumentatur: in pœnis omnibus Imperantes duplicem finem sibi propositum habere, emendationem tum ejus qui punitur, tum aliorum qui supplicio a similibus delictis deterrentur. Neutrum autem horum finium, si hæretici puniantur, obtineri posse. Illum enim, qui punitur, hoc ipso non convinci, religionem, cui addictus est, falsam esse. Ceteri autem multo minus convincentur, cum nemo sanæ mentis colligere possit, hanc doctrinam erroneam esse, quia qui eam profitentur, comburuntur, aut alio modo puniuntur. Tertio addit: licet pœnæ non sint salutares, eas tamen ad minimum non debere esse perniciosas. At pœnas, quæ hæreticis infliguntur, tales esse, id quidem est, quod Auctor pluribus edisserit. Hisce argumentis impugnata Romanensium sententia, quæ pro ea defendenda in medium afferunt, erudite diluit. Perperam ab illis hæreticos cum latronibus & homicidis comparari probat. Namque ne quis alterum interficiat, Imperantem lege civili sancire posse: ast eundem ne utique definire posse, quid credendum sit. Latrones & homicidas contra conscientiam leges migrare: id quod de plerisque hæreticorum secus se habeat. Divinas leges, quibus Prophetas mendaces, blasphemos & idololatras capitali supplicio affici Numen jubet, illis ne utique esse præsidio. Deum enim quodvis peccatum recte æternis cruciatibus, multo magis supplicio temporali punire; ast summum Imperantem ne utique putat tantam potestatem sibi vindicare posse. Deinde ingens etiam intercedere discrimen inter seductorem talem, qualem Divinæ apud Mosen leges punire jubent, & hæreticum. Eliam quadringentos & quinquaginta sacrificulos Baaliticis interficientem, in exemplum trahi non posse, cum Divino afflatu percussus hoc fecerit. Jehu autem Regem Israelis vim fraudi doloque miscentem, citra dubium Divinas migrasse leges.

leges. Ad exempla Petri adversus Ananiam & Saphiram, & Pauli adversus Barjesum summo rigore utentium, eodem modo respondet, ea scilicet singularem Numinis afflatum arguere. Effatum Servatoris, *compelle eos intrare*, vim moralem, quæ argumentorum pondere & robore absolvatur, denotare. Ad leges civiles denique Imperatorum vel ideo frustra provocari, quod & hi homines fuerint, & mirum adeo non sit, eos aliquando a recto aberrasse tramite. Quod a nonnullis porro objicitur, licet hæretici ob actum animi internum, certam scilicet de doctrinæ cujusdam veritate persuasionem, puniri nequeant, ob denegatum tamen Imperanti obsequium, si is certos actus illis prohibeat, eos recte puniri posse; ita diluit, ut distinguat inter actus externos, qui ex religione ipsa fluunt, adeoque necessarii, sunt, & actus externos, qui ex religione non fluunt, & adeo pro indifferentibus recte habentur. Actus posterioris ordinis imperio civili plane subjicit Auctor, eosque & prohiberi, & mandato non obedientes recte puniri posse fatetur. Secus autem de actibus prioris ordinis sentit. Subjicit denique sex observationes, quibus hætenus allatis lucem affundere annititur. Pleraque tamen eo tendunt, Romanenses etiam quoad modum puniendi hæreticos multiplici ratione peccare, judiciorum ordinem non observando, reumque nec per testes nec alia ratione convictum igni adjudicando, fidem datam violando, pœnas justo rigidiores dictitando, & quæ id genus alia sunt.

Sect. IV. Ceterum cum & inter Protestantes non desint, qui dissentientes non ferunt, adeoque Intolerantibus ab Auctore annumerantur, cum hisce etiam congregandum sibi existimavit. Principem autem inter hosce locum cum Jurius, censente Auctore, teneat, hunc etiam præcipue sibi refellendum sumsit. Sententia autem Jurii, ipso referente Saurino, hæc redit: (1) hæreticos tantum ob hæresin non esse puniendos: (2) in eos tamen animadverti posse, si actus externos religionis contra mandatum Magistratus exercent, eo quod hic imperio, non quidem in corda & conscientias, in linguas tamen & manus gaudeat: (3) non tamen eo usque procedendum, ut sanguis secus sentientium profundatur, nisi hæresi insigne addiderint scelus. Primam & ultimam assertionem Saurinus admittit: sed contra mediam pluribus argumentis insurgit. Primum

mum hoc est : Deo imperium in conscientiam, sive illa vera sit, sive
 erronea, competere, cumque actibus externis, sive lingua & manu,
 conscientia non minus lædatur quam internis, ad illos subditos co-
 gi non posse. Alterum argumentum ab iis, quæ hanc sententiam
 consequuntur, depromptum est : si enim, inquit, semel Magistratibus
 permittatur, hæreticos punire propter actus religionis, sive tales,
 quos illæsa conscientia se omittere non posse putant, facile ad ex-
 trema profiliant. Tertio denique per hancce doctrinam tyranni-
 dem Ecclesiæ Romanensis, si non defendi, saltem excusari posse,
 autumat. Quæ omnia prolixius edisserit. Iis autem, quæ contra
 suam sententiam afferri possunt, hunc in modum occurrit. Primo
 non negat, summum Imperantem obligatum esse ad gloriam Dei
 promovendam : sed eam hoc modo promoveri posse, aut Imperan-
 tem, ut hac ratione eam promoveat, obstrictum esse, abnuit. Πρω-
 τὸν ἑὐδὸς Jurii in eo positum esse, quod existimet, Imperantem
 omni potestate, præsertim circa sacra privari, nisi illi concedatur po-
 testas hæreticos propter actus quosdam religionis puniendi. De-
 inde quæ a Jurio ad mentem Grotii recensentur, jura Imperanti-
 um, in dubium non vocat; quæstionem tamen, quo pacto Imperans
 potestate sua in puniendis hæreticis uti debeat, remanere ait. Por-
 ro ad exempla Principum tum Israeliticorum, tum Christianorum,
 tum denique Ethnicorum, quibus Jurio suam sententiam commu-
 nivit, respondet, non ex exemplis, sed ex legibus & rationibus hac de
 re judicandum esse : deinde quousque hæc exempla pro Jurio faciant,
 inquirit. Frustra quoque ab Intolerantibus regeri contendit, hac
 ratione Principes ad scelera, quæ ut puniantur aut ipsorum, aut so-
 cietatis civilis interest, vindicanda acriter inflammari; contra ad ea,
 quibus ipsum Numen læditur, & homines æterna salute privantur,
 ulciscenda languidiores reddi. Quædam enim crimina ita compa-
 rata esse, ut a Deo potius quam hominibus puniri debeant : latro-
 nes quoque, & qui similibus sceleribus se obstringunt, physica ra-
 tione vim hominibus afferre, indeque & eodem modo illis obviam-
 iri posse; cum hæretici contra morali solum ratione in alios homi-
 nes grassentur, libertatis autem usum illis non adimant : accedere
 denique, quod Princeps latrociniis & cædibus obicem ponens in con-
 scientias non sæviat, cujus tamen criminis non sit immunis, si quid
 credendum sentiendumve sit, præscribere in animum inducat.

Sect. V.

Finem operi imponit contra illos, qui in tolerandis dissentientibus nimii sunt, nonnulla monendo. Discernit autem ab Indifferentibus, ut vocat, hoc est, illis qui omnes sectas eodem loco habent, illos qui discrimen religionum agnoscunt, sed tamen dissentientes deteriori loco, quam ipsi sunt, in civitate esse nolunt. Hinc & actus, qui tamen e religione ipsa non fluunt, iis prohiberi, in commodis percipiendis eos aliis postponi, privilegiis aut privari, aut dum aliis impertiuntur, præteriri, & id genus alia, ægre ferunt. Quo jure hoc fiat, Auctor paucis disquirat, & ad dubia respondet.

*JOH. CHRISTOPHORI STURMII PHYSICA ELECTIVA SIVE
Hypothetica. Tomus I. partem Physicæ generalem complexus &c.*

Norimbergæ apud W. M. Endterum, 1697. in 4. Alph. 5. pl. 14.

SCopus Authoris celeberrimi in hoc primo Physicæ Electivæ tomo, cæterisque, si vitam Deus viresque concesserit, secuturis hic est, ut rerum Naturalium cognitionem Lectoribus suis, pro sua virili quidem, ingeneret, rebus magis quam verbis gravidam, ab altercandi studio abducentem, diversas diversorum sententias, quantum pote, conciliantem, quodque præcipuum est, ad *Sui*, *Mundi*, *Deique* notitiam, quantum ejus ex lumine rationis haberi potest, scientificè deducentem. Esse vero Mundum supponit, nemine qui vel obiter eum suis oculis lustraverit contradicturo, opus & magnitudine, & rerum contentarum multitudine, & phænomenorum effectuumque varietate, pulchritudine & excellentia prorsus stupendum; adeoque simpliciter impossibile, ut unus aliquis Aristoteles aut Cartesius, vel solis phænomenis observandis ac enarrandis omnibus, nedum omnium ac singulorum causis rimandis & explicandis, par sit; imo si homines omnes Naturæ periti & scrutatores, Aristoteli & Cartesio ingenio pares essent, Naturæque miraculis pervestigandis nocte dieque incumberent, nunquam tamen eos, ne junctim quidem & collatis in unum symbolis, vel mille secula durante mundo, ejus mirabilia exhausturos, verasque & indubias omnium rationes detecturos esse: ut summa inde necessitas imponatur de Natura, quippiam cum fructu commentaturo, e celebriorum Naturæ-consultorum, tum priscorum tum recentiorum, observatis & experimentis optima ac certiora eligendi, cum suis jungendi, & ex
eorum

eorum rationibus, quas diversi diversas excogitarunt, eas cum iudicio feligendi, quæ videantur observatis & phænomenis quam maxime respondere, neque adeo aliam quam *Eclecticam* vel *Electivam Physicam* conscribendi. Quod assertum cum a Sectariorum quorundam exceptionibus vindicasset, alterius quoque cognomenti suæ Physicæ rationem redditurus, non assentitur quidem simpliciter clarissimo *Perraltio*, omnem certitudinem Physicæ denegare viso, sed præter innumera phænomena plane indubia in historia Naturæ obvia, etiam causas plurimorum phænomenorum indubias eam in promptu habere, exemplo eclipsium, tum in magnis luminaribus, tum in Jove ac ejus Satellitibus, & utrarumque variarum circumstantiarum, incrementorum lucis in facie Lunæ, ♀ & ☿, virtutis item elasticæ in aere, indeque dependentium innumerabilium Naturæ effectuum, nec non phænomenorum in visione directa, reflexa & refracta, circa thermoscopia, hygrometra &c. occurrentium, contendit; non negans tamen, in quamplurimis effectibus Naturæ, conjecturis adhuc agi & hypothesebus, ut *Hypotheticam* adeo cognominare *Physicam* haut incongruum sit, nec tamen desperandum, quin temporis progressu una & item altera hypothesis, subinde limata rectiusque exculpta, in ipsissimam veritatem sit abitura, aut veritati saltem futura proxima. Quod ut plenius intelligeretur, quid hypotheses Physicæ sint, quæque meliorum notæ & conditiones, uberius pertractat, tandemque quatuor hypotheses Physicas generaliores ac celebriores, *Aristotelicam* puta *vulgarem* sive Scholasticorum, *Democriticam* sive Gassendistarum, *Cartesianam*, & *Græco-Peripateticam*, fusius enarrat. Posteaquam vero Physicæ scientiæ, tamen si adhuc imperfectæ, & quantocunque etiam omnis posteritatis cultu adhibito, imperfectæ semper futuræ, insignem tamen utilitatem in cognitione Sui, Mundi, DEIque, sive Microcosmi, Macrocosmi, & utriusque Conditoris, nec non in communi hominum vita, generatim tantum, at paulo pluribus deduxisset; duas præcipue hominum opiniones obiter perstringit, errorisque & falsitatis convincit: alteram aliquatenus injuriosam, qua Physicam, imo universam Philosophiam, aut nullius usus, aut exigui futuram, nonnulli inconsiderationes sibi aliisque persuadent, nisi superiores Facultates aliquo ejus servitio hinc inde indigerent: alteram multum insuper perniciosam, qua nonnulli sum-

mi Numinis existentiam ex rectæ rationis lumine demonstrabilem esse, impudenter negant. Et hæc omnia quidem quatuor distinctis Preliminariis articulis ubertim & explicatius confectatur.

In ipso progressu operis, ordinem rerum in scholis receptum fere ubique servat, sed methodo peculiari, Physicæ Electivæ seu Hypotheticæ accommodatissima utitur, quæ primum phænomena, tanquam rem facti enarrat, atque ita Naturæ historiam in unoquoque rerum genere contexit; deinde vero diversas, ac celebriores quidem eas, Physicorum hypotheses fideliter recenset; tandemque aut conciliationem earum, quantum pote tentat, aut unam sibi meliorem, cæteris visam seligit, vel propriam eis & probabiliorem omnibus substituit, rationibus singularum potissimis, qua par est modestia, excussis, & eadem libertate quamvis aliam, quæ sibi verosimilior videatur, eligendi, aut aliam novam surrogandi, cuilibet relicta. Sic in primo statim capite laticulam Scholarum de principiorum internorum numero, tanti non esse existimat, quin ista missa penitus in ipsa rerum naturalium tractatione progredi feliciter liceat; de cætero vero, si qui materiam solam pro substantiali principio interno habere, formam autem & præcedaneam ejus absentiam, sed cum aptitudine illius recipiendæ conjunctam, pro materiæ modis tantum agnoscere, alii vero formam saltem, alii denique privationem quoque dicto modo consideratam, inter interna corporum generabilium principia recipere velint, facile inter eos convenire posse, credit ac docet, dummodo sese mutuo patienter ac citra affectum audire, recteque alteri alterorum mentem percipere dignentur. De materia deinde omnium prima, vel simplici, vel communi artificialibus æque ac naturalibus corporibus (qualem equidem necessario supponi, non solum argumento illo vulgari ab absurdo processu in infinitum desumpto probat, sed & hoc alio minus vulgari ac disputabili, quod si nulla esset prima materia, nulla posset in mundo fieri actuque absolvi generatio, siquidem cujus nunquam factum est initium, illius finis & complementum frustra expectatur) acturus, multa præmittit experimenta materiæ divisæ in minutias stupendæ exilitatis, naturali quadam analysi facta; indeque, post enarratas varias ac multum pugnare visas Physicorum de materia prima hypotheses, concludit, Physico ut tali nequaquam opus esse, ut aliam quæ-

rat materiam primam aut simplicem, præter ipsas illas minutias, per evidentem ejusmodi analyfin, aut reapse factam, aut imaginando saltem ulterius exporrigendam, omnium seculorum consensu, evidentissime repertas aut reperiundas; quippe quibus suppositis, omnis corporum tam naturalium quam artificialium compositio, indeque fluentes affectiones, deduci possint, dummodo inter illas minutias aut punctula physica, divina manu facta varieque figurata &c. (quod in progressu probatur) etiam animatorum rudimenta organica, majori adhuc artificio parata, supponantur. Quod si vero, hac materiae simplicitate physica non contentus, ulteriorem aliquis, metaphysicam & omnis compositionis expertem, sibi demonstrari postulet (quod Physico quidem ut tali nequaquam incumbat) utique præter extensionem istarum quantularumcunque minutiarum sive atomorum, ab Aristotele non minus quam a Cartesio aliisque quovis ævo Philosophis agnitam, nihil reperiri, quod simplicissimam, materiae naturam exprimat: sed, quod inprimis tenendum putat, realem hic & cum impenetrabilitate conjunctam extensionem intelligendam esse, non imaginariam & quomodocunque conceptibilem, qualem etiam in rerum defectibus non possumus non agnoscere, & in speciebus vultuum nostrorum, quas intra vel pone specula, ubi non sunt, videmus tamen oculis ac dimetimur, imò in ipso nihilo concipiendo excludere nullo modo possumus; in quo *Cartesii* Sectatores vel maxime a scopo aberrasse, & in difficultates insuperabiles semet induisse, *H. Morum* autem adhuc gravius lapsum docet, dum nihilum illud antemundanum, mundo huic materiali, a quo nunc actu occupatur, recipiendo æquale utique concipiendum, pro ipso DEO mundi conditore venditat. Quæ omnia tamen acriter pro & contra disputabilia Physicum qua talem nihil attinere censet, quippe qui muneri suo satisfacere abunde possit, sive spatium aliquod inane vastum extra mundum, sive parvula & exilia inania intra particularum materialium interstitiola [quarum interim considerationem, ratione magnitudinis ac diversissimarum figurarum, magni esse momenti in *Physicis*, Cap. I. Phæn. VIII. Cap. III. Phæn. IX. X. & XI, alibique docet] supponantur, aut minus admittantur. Interim ex reperta per analyfin materia prima physica, imò ex quacunque alia, in Epilogo cap. II. seqq. deducit confectaria: 1. Mate-

riam

teriam primam quomodocunque consideratam, esse rem & substantiam vel actu divisam, vel divisibilem, & consequenter figurabilem, mobilem, disponibilem &c. verbo passivam, actionis non expertem solum, sed omnino omnis activæ potentiaë incapacem. Ergo 2. ad sui ipsius productionem, motionem, formationem &c. ineptam; alius adeo productoris, motoris, formatoris, sibi contradistincti, adeoque immaterialis, indigam. Porroque 3. cum ex alia priore materia ipsam primam produci fuerit impossibile, nulla præexistente materia productam, h.e. ex nihilo, atque adeo omnipotenti virtute creatam, motam, formatam &c. 4. Quemadmodum autem nec ipsa sese movere potuit, ita nec unam ejus partem alteram movere posse, quippe ipsam motoris indigam, a quo solo adeo partes materiaë unæ per alteras, ab eodem prius motas, moveri necessum habeant. Denique 5. cum mens nostra actionum plurimarum sibimet intime conscia sit, hanc a materia penitus diversam & immaterialem esse.

Cum itaque materiaë ejusque partibus nullam vim motivam ac vere activam competere, neque competere posse, ex dictis evidenter constaret; inquirendum nunc porro erat, annon in formis saltem cum materia uniendis, & sic in composita varia coalituris, aliqua vis motrix & vere-activa veniat agnoscenda? Cui rei accuratius dijudicandæ illud in primis fundamenti loco substernit, quod formæ in strictissimo & accuratissimo vocis significato relativum quippiam notent, quo existente formatum etiam existat, & ad functiones proprias obeundas habile sit, quodque vicissim, formato posito, necessario & ipsum existat, isti adeo & esse dans & operari. Quo sensu certe non rationalis anima (quod unum exemplum totam hanc de formis doctrinam mire intricaverit) sed hujus potius unio cum corpore organico, necessario præsupponendo, plenariam & adæquatam hominis formam constituat, quippe qua unione posita homo ponatur, & vicissim homine posito illam unionem poni necessum sit; cum e contra, homine posito, ponatur etiam anima rationalis, non autem vicissim anima rationali posita existente, statim homo existat, nisi hæc ipsa existentia animæ ad positionem ejus in corpore organico, atque adeo ad ipsam illam unionem cum hoc restringatur, ipsis id fatentibus adversariis, & hoc pacto in nostram sententiam non advertendo

do transeuntibus. Hoc vero sensu accepta formarum voce, unum & generalem formarum omnium conceptum haberi, qui substantiales quidem illas h. e. essentielles suo quamque composito, non substantias tamen absolutas & per se existentes exhibeat, sed varios solum materiæ modos, aut plurium modorum in certos usus destinatorum complexum & correspondentiam dicat, prout sane materia, quam informare & in qua recipi debent, non ullius alterius rei, quam talium modorum capax est. Huic igitur formarum conceptui in Epicrisi cap. III plurimis argumentis prolixè confirmato, in epilogo tandem huic capiti subjuncto sequentes superstruit conclusiones: 1. Formas, tanquam materiæ inertis mereque passivæ modificationes tantum, multo minus quam earum substantiale subjectum, virtute quadam vere activa, motiva, & operativa esse præditas; sed uti materia generatim corporibus ex ista formatis mobilitatem simpliciter, ita formas talem vel talem specificam mobilitatem conciliare, principium interim aliquod vere agens & movens etiamnum præsupponentes. 2. Hujus principii vere agentis omniaque moventis, nimirum inventi supra Creatoris materiæ, virtuti motrici, omnium quoque formarum, solo quippe motu & partium materialium, variantissima dispositione & compositione oriundarum, originem deberi, illumque adeo materiæ Creatorem, totius etiam hujus mundi aspectabilis Factorem, Productorem & Conservatorem esse; cujus adeo 3. immensam potentiam, incomprehensibilem sapientiam, & inexhaustam bonitatem, inenarrabilis illa formarum, omnibus retro seculis in omnibus immensi mundi angulis exortarum, & hodiernum exorientium, & in fines creaturis omnibus, præsertim homini, utilissimos directarum, varietas & multitudo plane evincat, amplius etiam idem evictura, si ad mentem Scholasticorum formæ ponerentur substantiæ. Cum vero 4. nec materiæ vis activa competat, nec formis velut materiæ meris modificationibus; manifestum esse, quod neque composito ex utroque vis activa inesse queat, sed uti materia simpliciter, ita forma & compositum taliter moveri a Motore summo & unico, necessum habeat.

Ita vero ex ipsa principiorum internorum natura deductis conclusionibus, quod neque materiæ, nec materiatis ullis, vis agendi aut active movendi, imo (quod p. 158 & seq. porro evincitur) ne

capacitas quidem talem agendi movendique potentiam divinitus recipiendi, aut, si per impossibile recepta ponatur, in actum, nisi DEO movente, deducendi tribui possit; eandem veritatem deinceps, e considerata & profundius eruta ipsius motus natura, in Epicrisi cap. IV. p. 159. & seqq. denuo corroborat, posteaquam ex agnita dudum ab ipso Aristotele aliisque quovis ævo Philosophis difficultate, imo impossibilitate, quid rei motus esset explicandi, in eam tandem sententiam necessitate quadam protractus esset, quam Lana & Hamelius quasi per transennam obiterque prospexerant: motum nempe localem esse rem mere arbitrariam, cujus adeo rationem dari aut explicari non posse mirum esse non debeat, (quam rem in Appendice Sect. I. Digressoria p. 229 & seqq. plurimis prolixè persequitur) & quemadmodum materiæ & materiatorum existentiam a mero DEI arbitrio dependere demonstratum est, ita materiæ motum localem, h. e. ejusdem successivam in pluribus locis existentiam, (nec enim ulla alia mutatio corporibus motis obtingit) tanto magis a sola Dei liberrima voluntate dependere, quanto plus est rem unam eandemque, uti per plura temporis momenta, ita in pluribus successive locis existere, quam semel & simpliciter unico momento in unico loco existere. E qua veritate sic eruta & stabilita, quod motus localis efficiens, aut, si mavis cum P. Lana, exigens causa alia esse non possit, quam voluntas DEI infinite-potens, intrepide porro infert, invitissimis licet omnibus præjudiciis, neque corpus ullum, ut quod voluntate prorsus destituatur, neque mentem finitam ullam, utpote voluntate quidem sed finita præditam, active-movendi potentiæ capacem esse. Cui conclusio cum duo cumprimis præjudicia obstant, alterum de corporibus unis ab alteris, ipso sensu teste, manifeste motis, alterum de motibus artuum in humano corpore a mentis nutu evidentissime pendentibus; utrique prolixius atque ita respondet, ut corpus unum ab altero moveri non neget, sed prius aliunde moto, atque adeo virtute non propria, sed illius a quo motum fuerat; & a nutu mentis humanæ corporeos motus, non omnes, sed aliquos tantum pendere fateatur, non efficienter tamen, sed occasionaliter tantum, & ex hypothese voluntatis divinæ lege universalissima semel pro semper expressæ & ubique efficaciter operantis; quod utrumque fusius alleg. I. deductum videri, quam

hîc

hic enarrari potest, prout etiam Epilogi huic cap. IV. subjuncti monita propriæ Lectoris curæ & meditationi commendanda veniunt, & aliis quibusdam obviis facillime difficultatibus promte penitusque tollendis ea præprimis attendenda, quæ p. 174 & 177 similitudine quadam illustrata reperiuntur.

In cap. V. enarratis primum, ex more receptæ methodi, præcipuis circa corporum naturalium eorumque effectuum naturalium, usus varios in cœlo terraque ubique obvios phænomenis, ac recensitis deinceps diversis diversorum Authorum hypothefibus circa causarum finalium in Philosophia naturali vel admissionem necessariam, vel exclusionem tanquam inutilium, nec absque temeritate & arrogantia inquirendarum; in Epicrisi subsequente fatetur quidem, omnium actionum ac decretorum divinorum fines, motiva, & causas impulsivas perinvestigare velle, summæ non solum arrogantix ac temeritatis, sed etiam dementiæ esse, neque cupiditate quadam gloriæ allectum DEUM opus tam gloriosum condendi mundi aggressum; nequaquam tamen ejus beneplacito repugnare, quod hoc suum opus occasionem esse homini voluerit cognoscendi & glorificandi Conditoris, idque hominis ipsius potius quam suo aliquo commodo. Operum vero singulorum & partialium formarum fines & usus solícite investigare, non solum licitum, sed apprime necessarium judicat. Quod cum Cartesius ipse, sub usuum saltem nomine, minime diffiteatur, inanem quandam *λογομαχίαν* inter ipsum & ejus adversarios intercedere putat, non sine utrorumque culpa, ex parte tamen Cartesii multo majori, qualem etiam in controversia de brutorum sensu ejus saltem Sectatores admisisse prolixè docet, & post alias vanitates in illa lite de causis finalibus, ex parte Cartesianorum maxime, demonstratas, Epicuri tandem ineptias prorsus intolerabiles acriter cœvellit, & in totius cap. Epilogo, DEUM universi Rectorem providentissimum, novo argumento a causis finalibus petito, exerto quasi digito ostendit, omnia in hoc mundo propter certos aliquos fines agere, sed ignotos sibi, & soli eorum Directori DEO cognitos; unde ista sine ordinario nonnunquam excidere, nunquam autem Directoris voluntatem providentissimam, contingat &c. Et hæc e Prima Libri Sectione excerpisse sufficiat.

In II. Sectione Corporum naturalium affectiones generales con-

siderare ac scientifice tractare aggreditur, eo nomine intelligens non
 sola propria in quarto modo, qui scholarum rigor olim ad tantam
 paupertatem ac sterilitatem rerum reduxerat Physicam generalem, sed
 quicquid corporibus naturalibus competit, vel generatim omnibus,
 vel plerisque aut pluribus, sive essentielle id fuerit, sive essentialiam con-
 sequens, sive denique merum accidens, facultas aut *δύναμις ἐνεργη-
 γητική* vel *παθητική* &c. ipsas etiam *ἐνεργείας* & operationes,
 imo *στέρησεις* quoque seu privationes, *διαθέσεις* sive dispositiones,
 qualitates imprimis multivarias, sensibiles & insensibiles, &c. quas
 omnes Græcæ scholæ multo rectius inter *γινόμενα*, *συμβαίνοντα*
 & *φαινόμενα* corporum naturalium connumeraverint, digna quippe
 quorum causæ sciantur & inquirantur, quorumque adeo complexu
 scientifico generalis etiam Physica rerum dives ac locuples obtineatur.
 Qua in re quid præstiterit, Lectoribus suis ex ipso decursu
 operis judicandum relinquit, & subjectos cap. IV. V. ac X. Epilogos
 haut perfunctorie pensitandos commendat. Plures adhuc res &
 veritates, causis suis vel indubiis ac evidentibus, vel verosimilibus
 saltem firmatas, circa variantissimas ac tantum non innumerabiles
 corporum & affectionum naturalium mutationes, in Sect. III. re-
 pertum iri confidit; ut frustra fortasse futurum sit, aut pro Colle-
 ctorum scopo longius, unum aut alterum inde excerpere. Illud
 potius adhuc monendum erit, Authorem sub finem operis Diatri-
 ben peculiarem subjecisse, in qua usum Physicæ generalis Metaphy-
 sicum aut Theosophicum & Moralem, quem per ipsum operis pro-
 gressum sparsim & per occasionem saltem, in Epilogis capp. & Se-
 ctionum indicaverat, continuo filo deducere, ac denuo pleniusque,
 & mutata subinde sermonis facie, demonstrare aggressus est; quod
 veritatis quodammodo paradoxæ & apparenter novæ dignitas ac
 momentum omnino deponere videbatur, ut iterata vel tertia et-
 iam vice, mutato tamen tantisper orationis schemate, ad evitandum
 fastidium, inculcaretur. Quod ipsum etiam impellens ipsi causa
 extitit, ut Specimen Theosophiæ sive cognitionis de DEO natura-
 lis, ante plusculos annos in Academia Norica a (S. T.) GUELPHO
 L. B. de Metternich, nunc Serenissimi Electoris Brandenburgici Con-
 siliario Status ac Regiminis Novæ Marchiæ, methodo mathemati-
 ca

ca conceptum, & sub suo præsidio summo cum applausu defensum, Operi huic Physico auctarii loco annecteret.

ROMANO-CATHOLICUS DUBITANTIUS IN DISPUTATIONE de Conceptione B. V. M. per D. P. F. Petrum de Alva & Astorga in Labyrinthos inextricabiles conjectus, viam tamen exeundi comiter monstrante ELIA VEIEL, Theol. D.

Frankofurti & Lipsiæ, apud Mart. Scherpentier, 1697. in 4.

Alphab. I.

Maxima præsentis operis pars aliena est, summam exhibens libri a celebri ex ordine Minorum scriptore, Petro de Alva & Astorga, sub titulo *Funiculi nodi indissolubilis de conceptu mentis & conceptu ventris*, Bruxellis A. 1663 editi. Ejus mentionem primam se percepisse dicit maxime reverendus Veielius e Viro quodam Hispano illustri, quem peregrinantem Ulmæ obvium habuerit. Cum enim in cæsis cum ipso sermonibus ad conceptionis Beatæ Mariæ Virginis controversiam delati fuissent, eam imprimis ab isto P. de Alva adversus Dominicanos feliciter defensam fuisse, ex ejus ore se cognovisse. Rarissimus autem quod sit hic liber, ex impenso in eum conquiendum labore diu satis frustraneo collegit: unde, cum illius tandem redditus fuisset particeps, haud præter rem facturum se est arbitratus, si palmaria ejus argumenta & notabilia alia exin decerpta exhiberet. Is autem, quem illius Auctor sibi præfixit, scopus huc tendit, ut jactatam doctrinæ Thomæ Aquinatis ab omni errore defectuque immunitatem ex unâ parte, & ex altera parte animæ Mariæ ab omni culpa & macula præservationem inter se conferat, ac Dominicanis ostendat, ea quæ ab ipsis dicantur de S. Thoma, deque ejus doctrina, operibus & scriptis, mentis conceptu, scientia & sapientia, quoad puritatem, gratiam, prærogativas, privilegia; eadem longe majori jure & infinite majori gradu de Beatæ Virginis Mariæ conceptione, ejusdemque puritate ac immunitate a peccatis, dici concedique debere. Qua de causa primum enarrat, quicquid in laudem D. Thomæ a Dominicanis solet congeri, imprimis doctrinæ ipsius approbationes, confirmationes, itemque qualificationes canonicas, ut ipsi perhibeant, in cœlo a Christo Domino, B. Virgine Maria, Petro & Paulo Apostolis, & B. Seraphico S. N.

Francisco, in terra vero a summis Ecclesiæ Pontificibus, Joanne XXII, Urbano V, Pio V, & aliis factas; postmodum paria in laudem immaculatæ conceptionis Mariæ prolata introducitur, & ex hisce veluti præmissis eam infert conclusionem: impugnata hac Mariæ prærogativa, necessario & istam Thomæ præcellentiam corruere, ac vicissim hac justis argumentis roborata, illam pariter confirmari, cum sane incongruum sit, Mariæ negare velle id, quod de Thoma multum Maria inferiore admittatur, & ex iisdem rationibus, quibus Dominicani contentur demonstrare, puritatem doctrinæ a D. Thoma adstructæ approbatam esse ab Ecclesia, invicte consequatur, conceptionem quoque Virginis Mariæ ab eadem fuisse approbatam. Hoc ergo institutum sigillatim prosequentem Præsul noster celeberrimus heic introducit, & dum in ejus discursu recensendo occupatus est, de suo nihil penitus adjungit. Finitis autem excerptis, tres quæ residuæ sunt, plagulas epicrisi sua complet, ac posteaquam in Ecclesia Romana diutissime quidem agitatam, sed nunquam decisam, fuisse litem hanc ostendit, e Lucae imprimis Waddingi Historia legationis Philippi III & IV quædam huc facientia decerpens, in magnas utique difficultates Alvam suo hoc invento Dominicanos (cum Scriptura quidem & cum antiquitate hac in parte rectius sentientes,) reliquarum, quas foveant, hypothesium conjecisse, neutiquam diffiretur. Lutheranos dehinc varia in usum suum exin convertere posse edocet. Nimirum cum passim constet ex Alvæ libro, miraculis, visionibus & revelationibus a Dominicanis pro S. Thoma allatis, nullam fidem haberi a Franciscanis, iterumque Franciscanis talia pro Maria urgentibus nolle Dominicanos assentiri, non indignari posse nobis quemquam ait, si nullis omnino Scriptoribus Pontificiis miracula, visiones, revelationes in medium adducentibus, fidem posthac præbuerimus. Quam fluxa porro, dubiaque & ambigua sint Pontificum edicta, bullæ, brevia, privilegia, ex iis magno numero in hac collatione utrinque citatis, affatim patere autumat. Tandem dissidia, quæ inter nostrates quandoque exorta sint, præ hoc unico oppido exilia esse, longeque facilius auferri aut componi posse asserit, quam illam disceptationem, quæ tanto tempore Ecclesiam Romanam exercuerit, nec tamen nisi vel cum manifesta veritatis divinæ jactura, vel Judicis, qui credatur, infallibilis dedecore finienda sit. Unde simul

simul manifestum esse existimat, viam longe tutiorem eligi ab Ecclesia Evangelica, quæ uti sanctissimam Dei genetricem eo omni honore, qui in Scriptura eidem adjudicetur, afficiat, ita terminos divinitus præscriptos migrare vereatur, cultusque divinos multiplicare merito formidet.

NOVA LITERARIA.

Duo sunt, quæ Lectori Benevolo indicanda censuimus. Primum enim dissimulare non possumus luctum nostrum, quem ex obitu Viri de universa Ecclesia orthodoxa longe meritissimi, *D. VALENTINI ALBERTI*, nuperrime percepimus. Is enim, postquam in hac Academia, cujus decus ac ornamentum insigne fuit, publici tum Philosophiæ tum Theologiæ Professoris munere per annos triginta & quatuor dexterrime perfunctus esset, dudumque scriptis eruditissimis in lucem editis apud exteros etiam inclaruisset, die nupero 15 Septembris, anno ætatis sexagesimo secundo, ad Superos discessit. Alterum problemata concernit, quæ in Actis nostris mense hujus anni Majo p. 214. Vir clarissimus *Jacobus Bernoullius* Mathematicum in Academia Basileensi Professor, clarissimo itidem Viro *Johanni Bernoullio* in Groningensi Academia Mathematicum Professore, Frater Fratri, solvenda proposuit. Solutionum enim illico competentem fuisse factum *Johannem*, easdemque jamdudum ad Virum illustrem & Geometrarum nostri ævi facile principem ac arbitrum, *Gothofredum Guilielmum Leibnitium*, transmisisse, ac suo tempore demonstrationes additurum, ex hujus ad nos humanissimis literis compertum habemus. Interim quo minus & Geometriæ alii problemata ista tentent, inque iis solvendis ingenii vires periclitentur, atque ita promovendæ magis magisque interiori Geometriæ animum intendant, nihil est quod prohibeat.

LIBRI NOVI.

Histoire d' Angleterre, d' Ecōsse & d' Irlande, par Mr. De Larrey. A Rotterdam chez Reinier Leers, 1697. fol.

Callimachi Hymni, Epigrammata & Fragmenta, ex recensione Theodori J. G. F. Grævii, cum ejusdem ac variorum annotationibus, & commentario Ezechielis Spanhemii. Ultrajecti apud Fr. Halmam & W. Vande Water, 1697. in 8.

Sculptura

*Sculptura Historiarum & Temporum memoratrix. i. e. Gedächtniß-
Hülffliche Bilderlust/der merckwürdigsten Weltgeschichten/ &c.
Nürnberg bey Jo. Dan. Taubern/ 1697. fol.*

*La Istoria Universale provata con monumenti e figurata con simboli de
gli Antichi: da Francesco Bianchini Veronese. In Roma, a spese
dell' Autore, 1697. 4.*

*De Virtutibus & Vitiis Disputationes Ethicae, auctore Josepho Saenz
De Aguirre, nunc S. R. E. Presbytero Cardinale. Roma ex typo-
graphia Antonii de Rubeis, 1697. fol.*

*De S. Romana Ecclesia Vice-Cancellario illiusque munere, autoritate
& potestate Enarratio Joannis Ciampini. Roma typis Bernabó, 1697. 4.*

*Psalterium cum canticis versibus prisco more distinctum, novaque lite-
rali explanatione brevissima dilucidatum, studio Josephi Mariae Tho-
masii, Roma typis Jos. Vannaccii, 1697. 4.*

*Della Natura de' Fiumi Trattato Fisico-Matematico del Dottore Do-
menico Guglielmini. In Bologna a spese di Lod. Maria Ruinetti, 1697. 4.*

*Responso Danielis Papebrochii ad Exhibitionem errorum per P. Seba-
stianum a S. Paulo. Pars II, Antverpiæ apud Viduam Henr. Thieul-
lier, 1697. 4.*

*Prenotiones Mystagogicæ ex Jure Canonico. Sive Responsa sex. Autore
Nicolao Comneno Papadopoli Cretensi. Patavii, ex typographia
Seminarii, 1697. fol.*

*Jo. Petri Erici Ανθρωπολογικόν, sive Humanae Linguae Genesis.
Venetiis, sumptibus Autoris, 1697. 4.*

*Remarques sur la Traduction du Nouveau Testament, faite par ordre
du Clergé de France & par le ministère de Denys Amelot. Addressées
au Roy de France, par Claude Bruffon. A Delft, chez Adrian Bee-
mann, 1697. 12.*

*Le Saint Evangile de Jesus-Christ selon S. Matthieu, traduit en François
avec une Explication par Mr. Le Maître de Sacy. A Paris chez
Gu. Desprets, 1697. 12.*

*Cours de Chymie, par Nicolas L' Emery. Neuvieme edition. A Paris,
chez Estienne Michallet, 1697. 8.*

*Antonii van Leeuwenhoek Continuatio Arcanorum Naturæ detecto-
rum. Delphis Bat. apud Henr. a Krooneveld, 1697. 4.*

Tomi III Supplementorum Sectio III paucos ante dies prodiit.

* * * * *

ACTA ERUDITORUM

Publicata Lipsiæ

Calendis Novembris, Anno M DC XCVII.

CALLIMACHI HYMNI, EPIGRAMMATA, ET FRAGMENTA, ex recensione Theodori J. G. F. Grævii, cum ejusdem & aliorum animadversionibus, & annotationibus V. I. Ezechielis Spanhemii &c.

Ultrajeeti apud Fr. Halmam, & Gu. vande Water, 1697. in 8.

Alph. 4. pl. 7. cum figuris æneis.

SI quis antiquorum est, cui post renatas bonas literas excolendo atque illustrando plurimum operæ studiique viri docti impenderunt, is certe Callimachus Cyrenæus est, Grammaticus & Poëta sui ævi insignis, ac celeberrimæ quondam Bibliothecæ Alexandrinæ sub Ptolemæis Ægypti Regibus, Philadelpho & Evergete, præfectus. Et primus quidem post *Henricum Stephanum* de eo egregie meritus est *Nicodemus Frischlinus*, Hymnis ejus in Jovem, Apollinem, Dianam, Delum, Lavacrum Palladis & Cererem, quibus antiquissimorum temporum historiam & gentilium mythologiæ origines complexus est, nec non Epigrammatibus, quæ cum paucis fragmentis aliis, ex octingentis, quos composuisse fertur, libris supersunt, Latino carmine redditis, atque cum scholiis Græcis, ac luculentis annotationibus Tubingæ anno 1571 editis. Æmulatus est & superavit forte Frischlini industriam *Bonaventura Vulcanius*, qui novam operum Callimachi versionem Latinam ligato itidem sermone adornavit, Græceque adeo ea & Latine cum notis suis Lugduni Bavorum A. 1582 evulgavit. Ast supremam iis manum imposuisse videri potuit Fœmina supra sexum suum docta, ac ornandis perficendisque literis nata, *Anna Daceria*, Tanaquilli Fabri filia, quæ Lutetiæ Parisiorum A. 1674 Callimachum in lucem denuo revocavit, cultissimumque, & elegantissimis illustratum annotationibus Orbi erudito

exhibuit. Neque sic tamen doctorum virorum in ornando Hymnographo nostro conquievit studium. Novæ enim & multo augustioris editionis consilium Vir Juvenis doctissimus, *Theodorus Grævius*, Joh. Georgii Grævii, Viri illustris & Polyhistoris summi filius, nostræ etiam quondam Academiæ aliquandiu ornamentum, cepit, paterna haud dubie & celeberrimorum aliorum Virorum exhortatione, proprioque in nitidissimum Poëtam studio concitatus, egregiisque instructus subsidiis, magnoque cum apparatu rem aggressus. Qui licet labori huic, cum eo tantum non defunctus esset, magno summi Parentis cum luctu & literariæ rei detrimento fuerit immortalis; prodiit tamen post fata ejus nuper admodum nova hæc, quam molitus erat, Hymnorum, Epigrammatum & Fragmentorum Callimachi editio, non ipsius tantum Theodori, omniumque præterea, quæ lucem unquam adspexerunt, annotationes complexa, sed & à *vendétois* hactenus tum *Pauli Voet*, Antecessoris dum viveret Ultrajectini gravissimi, tum Viri celeberrimi & doctissimi *Richardi Bentley*, qui Epigrammatibus imprimis & Fragmentis Poëtæ nostri insigne augmentum conciliavit, notis & locupletissimis præterea indicibus superbiens. Jamque non erat, quod circa Callimachum desiderare ulterius aut polliceri sibi posset Respublica literaria: eujus tamen spem omnem & vota vicit Vir illustrissimus, omnisque eruditæ antiquitatis promus condus, *Ezechiei Spanhemius*, qui ad symbolam novæ editioni conferendam invitatus, non stricturas, sed justum commentarium dedit, peculiari eoque grandi satis volumine comprehensum, inque eo non lucem tantum clarissimam affudit Callimacho, difficillimis, quæq; maxime aliorum ingenia exercuerant, locis dexterrime expositis; sed ea occasione fabularis historiæ omnis genuinam originem, abstrusissimosque gentilium ritus, ac interiores quasq; elegantis doctrinæ delicias, nummis etiam, aliisque antiquitatis monumentis in subsidium vocatis, explicare sustinuit. Nobis ex tanta copia feligere, quæ huc transcribamus, cum omnia sint egregia, difficile est. Itaque missis, quæ profundior in profana literatura eruditionem spirant, nonnulla nunc tantum ex iis, quæ id genus lucubrationum etiam in sacris usum commonstrant, in transcursu exasciati operis hinc inde a nobis delibata, cum Lectore benevolo communicabimus.

Neminem latet miraculum a Mose patratum, cum ex percussa

petra aquam elicit Exod. XVII, 6. Occasionem hinc natam Spanhemius arbitratur Callimacho, cui vel ex versione Seniorum recenter Pag. 14. in Bibliotheca Alexandrina, cui præerat, reposita innotescere Mosaica historia potuerit, ut in Hymno in Jovem v. 31, 32 Rheam fingeret percussisse montem scepro huncque ingentem aquæ copiam effudisse. Cui simile miraculum, ab eadem Rhea in Cyziceno solo patratum, coævus & Alexandrinus itidem Poeta Apollonius l. I. v. 1146. seqq. memoret: & Strabo etiam l. III. p. 209. de venante Atalanta prædicet. Sed & augurii ex volatu certarum avium disciplinam, primamque auspicio- 630. rum inter gentiles originem, cum Ludovico Capella, ex Noæ corvum & columbam ex arca ad explorandum terræ statum emittentis historia arcessit, confirmatque sententiam ex eo, quod Deucalion columbam ex arca eundem in finem emisisse apud Plutarchum de Solt. Animal. p. 968 dicatur, & Argonautæ etiam, ut de felici per Symplegadas transitu periculum facerent, auguralem columbam e navi Argo emisisse ab Apollonio Rhodio l. II. v. 328. memorentur. Uti- que antiquissimã fuisse apud alias gentes, usitatã & diu ante quã eadem apud Græcos Romanosve invaluisset, augurii disciplinã, vel ex eo liquere monet, quod de Balaamo Madianitarum augure Num. XXIV. v. 1. dicitur: *non ivit sicut consuetum illi erat* דַּיָּוָן נְתַתְּרָהּ, (juxta Septuaginta Seniores, *εἰς συνάντησιν τοῖς δαιμόναις*) *in occursum auspicis.* Quin & ipsum interdictum divinum Levit. XIX. v. 26. *non augurabimini nec auspicabimini*, de more augurandi apud vicinas gentes recepto testari. Qua occasione Julianum notat, qui, ut refert Cyrillus adversus Julianum l. X. p. 356, 358 Abrahamum ipsum auguriis impense fuisse deditum, cavillabatur, loco Geneseos XV. v. 9, 10, 11 eum in sensum detorto. Non dissimili ratione chorearum, quæ in gentili- 312. um festis circa aram agi solebant, vestigia in veteri Fœdere, tum alibi, tum imprimis Exod. XXXII, v. 19, ubi Israëlitæ circa vitulum aureum choreas duxisse memorantur, deprehendi Spanhemius observat, variaque adducit veterum de χοροῖς illis κυκλικοῖς, (unde & κυκλιοδιδάσκαλος apud Aristophanem aliosque, qui modum & rationem eorum edocebat) loca. Porro juxta gentili- 592. 603. um piaculum censebatur, Deos coram vidisse, aut fana etiam, quibus alioquin vetitum id erat, ingredi; adeo ut in gravissimas pœnas & omnis generis calamitates pas- que sim dicantur incidisse; quibus quocun-

que casu etiam invitis aut insciis id contigisset: nimirum quod Numinum suorum puritatem & sanctitatem profanis oculis seu illicito aspectu lædi ac temerari crederent. Et hoc ex sacra veteris Fæderis historia haustum Vir doctissimus arbitratur, tum ex eo quod Deus per Moysen Exod. XIX. 21, 24. & XX. v. 19. prohibuisse dicitur, ne Sacerdotes & Populus ad conspectum Domini ascenderent, nisi ab eo continuo interfici velint; tum ex cladibus, quibus vel Philistæi 1. Sam. V. 6, vel Bethsemetes incolæ 1. Sam. VI. v. 19, vel Huzza 2. Sam. VI. v. 6. 7. ob inspectam intus ab iis aut attrectatam Arcam affecti fuerunt. Sacerdotia apud Hebræos hæreditaria ac gentilitia fuisse, ignorat nemo. Sed & Argis insignem tribum extitisse, e qua Argivæ illæ virgines, quæ in annuo Palladis lavacro, ut statæ ejus comites ac ministræ, solennia ejusdem sacra obirent, oriundæ fuerint, ex Græco Callimachi Interprete notat Spanhemius; exemplisque pluribus adductis comprobat, apud Athenienses quoque & Græcos alios penes certas tribus vel familias sacra patriorum Numinum rite procurandi munus fuisse. Sicut & in eo legi divinæ, qua inter Hebræos aliqua corporis parte mutili a sacerdotio arcebantur, conformes Atheniensium leges fuere, quibus cautum itidem, ut non nisi corpore integer sacerdotium consequeretur. Et inter tot alia Græcorum *θεολογέμενα*, templorum etiam penetralia apud gentiles & occulta sacraria, in quibus Deorum recondita erant simulacra, solis etiam quibus id licitum erat Sacerdotibus & subinde semel tantum in anno conspicua, e sacris Hebræorum ritibus, de ingressu nempe solius Pontificis, idque semel in anno, in Sanctuarium, deque Arca & Cherubinis ibidem reconditis, petita, quis inficietur? Nec aliunde, quam ex notissima Davidis & Bathsabæ historia 2. Sam. XI. haustum verosimile est, quod de Jove ob visam lavantem in fontanis aquis nudam Proserpinam libidine accenso, indeque clandestino ejus cum ea concubitu, ad veteris ea de re fabulæ fidem Nonnus Dionys. l. V. p. 177. & l. VI. p. 187. narrat. Etiam illud, quod Callimachus Hymno in Dianam v. 181. seq. fingit, Solem nimirum voluptate captum diutius inspiciendi Nympharum chorum, cursum stitisse, diesque inde protractos, ex veri utique & singularis miraculi, quo Sol & Luna stetitisse dicuntur Josuæ X. v. 13, aut alterius, quo tempore Regis Ezechiaæ retro cessisse Sol traditur 2. Reg. XX. v. 11. historia haustum est. Sed ne his talibus immoremur diutius, unicuique

adjice-

adjicere lubet de phraſi, *ſedere ad dextram*. Eam enim non honoris ſolum prærogativam aut manſionem auguſtam, ſed *potestatem* etiam denotare, aperte Callimachi locum Hymno in Apollinem v. 30. probare, cum Daceria Spanhemius obſervat. Cum enim Callimachus cœtum, ſi ex ſententia Apollinis cecinerit, honore ab eo affectum iri innuiſſet, ſtatim ſubdit: *δύναται γὰρ, ἐπεί Δεῖ δεξιὸς ἦται*, i. e. *potest enim, cum a Jovis dextra ſit collocatus*. Ut adeo in ſacro etiam Fœdere, ac inde in Apoſtolico Symbolo, ubi ad dextram Dei Patris ſedere Servator noſter ꝑ̄dicitur, non honorem ſolum, ſed & poteſtatem innui, priſci jam Eccleſiæ Doctores, Auguſtinus, Hieronymus aliique recte agnoverint. Nec inelegans Spanhemii excellentiſſimi conjectura eſt, Callimachum in lectione veteris Fœderis in Græcam tum linguam a Senioribus converſi, ex Pſalmo CX, v. 1, phraſin hanc fuiſſe mutuatum. Sed ſpeciminis loco hæc ſufficiant.

*NOVISSIMA SINICA, HISTORIAM NOSTRI TEMPORIS
illustratura. Edente G. G. L.*

Anno 1697. in 8. plag. 14.

Nihil ab aliquo tempore Orbi Chriſtiano fructuoſum magis lætum que accidit, quam Religionis Divinæ libertas in ampliffimo Sinarum Imperio ante hos quinque annos publico decreto ſtabilita. Prius, quãtum quidem nobis conſtat, rei gratiſſimæ nuncium ad Europæos miſit P. *Joſephus Suarius*, Luſitanus, Societatis Jeſu Miſſionarius Sinenſis, Pekinenſisque Collegii Auſlici Rector, edito libello, quo & Miſſionariorum in annuncianda per Sinam Chriſtiana Fide ſtudium, & objectas iis arduo in negotio difficultates, & felicem tandem, impetrato anno 1692, d. 22 Martii ſolenni pro libertate Chriſtianismi edito, conatum eventum ſtudioſe enarravit: quem, ut fama tantæ felicitatis latius propagaretur, recudi non ita pridem, luculenta elegantiffimaque præfatione ac opuſculis aliis auctum, ſub *Noviſſimorum Sinarum* titulo curavit Vir illuſtris, *Gothofredus Guilielmus Leibnitius*. Equidem ſeculum jam, & quod excedit, lapſum eſt, ex quo poſt tentatum fruſtra tum a *Franciſco Xaverio* e primis Societatis Jeſu Patribus, tum ab aliorum religioſorum Ordinum Sociis nonnullis in Sinam ingreſſum, utpote quo exteri omnes lege publica prohibebantur, P. *Matthæo Riccio* ejusque commilitonibus tam felicibus eſſe licuit, ut

comparata sibi Sinenſis linguæ peritia, & Proceribus nonnullis perinſignem Matheſeos & Aſtronomiæ inprimis, qua pollebant, ſcientiam conciliatis, clam ſenſimque, his conniventibus, in diverſas Sinici Imperii provincias ad ſpargendum Evangelii ſemen penetrarint, ſtationemque paſſim ac denique in ipſa Pekinenſi aula fixerint. Quorum progreſſuum hiftoriam ex ipſis P. Riccii commentariis P. Nicolaus Trigautius, editis A. 1616 de Chriſtiana expeditione apud Sinaſ ſuſcepta ab Societate Jeſu libri V, curate deſcripfit. Aſt plurimum & augmenti & decoris naſcenti in Sinis Chriſtianismo P. Joannes Adamus Schalle Societate itidem Jeſu addidit, qui cum iam anno 1621, rerum adhuc potente familia Taiminga, in Sinam perveniſſet, poſt inſecutam rerum converſionem Sinamque a Tartaris ſubjugatam, eum gratiæ locum Aſtronomica ſcientia ſua apud novum Imperatorem Xunchium adeptus, eſt, ut ſupremus Tribunalis Mathematicæ Præſes conſtitueretur, præſtantis & arcane Legis Doctor honorifico cognomento dictus: cui adeo in proclivi fuit, Xunchio ſuperſtite, & promoveri Evangelii curſum, & ſi quæ hic illic ſe proderent, perſecutiones auctoritate ſua comprimere. Sed ea quidem felicitas cum ipſo Xunchio extincta eſt, adminiſtratione Imperii, dum filius illius Khambius ea tempeſtate minor adoleſceret, ad Quatuor viros e Proceribus, cosque Jeſuitis inſenſiſſimos delata: quando paſſim in Chriſtianos favitum fuit, Schallio ipſo in præſentiſſimum vitæ periculum adducto, plurimis actis in exilium, fide Chriſtiana ex univerſo Imperio proſcripta; tribus tantum cum Schallio, qui non multo poſt obiit, Patribus Societatis Pekini remanere juffis. Ex quibus tamen anguſtiis emergere res Chriſtiana coepit, ſimul ac regno maturus Khambius anno 1667 imperii habenas capeſſivit. Nec enim difficile Jeſuitis fuit, Principis ſcientiarum omnium & Mathematicarum inprimis cupidiffimi, probata ipſi Aſtronomiarum rerum inſigni, qua inſtructi erant, peritia, graphicis etiam ac artificioſis operibus oblatis, gratiam ſibi conciliare: ut non ſolum paulo poſt P. Ferdinandus Verbieſt Matheſeos Tribunali fuerit præfectus, ſed tandem omnibus, ſine diſcrimine, Chriſtiana ſacra amplectendi licentia impetrata. Id quo pacto & per quas ambages perfectum fuerit: ut nulli occaſioni, qua conſulere Chriſtianæ religionis libertati & incrementis poſſent, defuerint Patres; ut Imperator iis faventiſſimus, nec ſui tamen unius auſpiciis rem publice

blice inuisam promovere ausus, jam cum Tribunali Rituum, jam cum Imperii Comitibus, jam cum Tribunali operarum publicarum, de Christianismo seu opprimendo, seu sustentando firmandove egerit; ut promulgata isthoc de negotio mandata publica fuerint, quorum aliis Christiana fides prohibita plane, aliis permessa quidem, sed licentia ad solos ex Europa advenas, indigenis exclusis, restricta; ut denique Imperator auctoritate sua Tribunalium pervicaciam vicerit, cunctisque adeo, nemine excepto, solenni decreto permissum fuerit, inter Christianos nomen profiteri: hæc sunt, quæ eleganter satis a Suario in brevi hoc libello exposita legi ab unoquoque merentur. Subjunguntur illi ab illustri Editore opuscula alia (quæ inter & Epistola ad eum a viro celeberrimo P. Claudio Philippo Grimaldi S. J. perscripta comparet) ad Sinensem Historiam spectantia. Faxit modo Numen, ut ea felicitas rei Christianæ sit perpetua, nec unquam a Sinensium Imperatoribus Edictum in eam satis benignum revocetur. Certe ab omni metu immunes nos non sint; Imperatoris ipsius ad Jesuitas apud Suarium nostrum pag. 158. monitum: *ut ad beneficii (non æternitatem sed) diuturnitatem caute eo uterentur, opus esse Christianos, imprudenti agendi modo obnoxios in officio & quietos continere.* Sicut & alterum ejusdem monitum ibidem expendi meretur: *ut Religio Christiana se, quantum fieri possit, accommodaret Imperii consuetudinibus.*

LATITUDINARIUS ORTHODOXUS.

Londini, impensis Samuelis Buckley, 1697. in 12. plag. 10 $\frac{1}{2}$.

Latitudinariam aliquam delineationem, ad ductum Viri clarissimi *Petri Jurii* conceptam, in Actis hujus anni p. 57. 58. dedimus, quæ utrum istorum faciem exacte ubivis referat, judicandum omnibus relinquatur ex hoc opusculo, quod pro Systemate omnes ad religionem Latitudinariam spectantes articulos comprehendente postulat haberi ipse Auctor, qui suum nomen reticere consulto voluit. Paucis autem id absolvitur, in duas partes, generalem alteram alteramque specialem divisum. Generalem auspiciatur ille a quibusdam religionis naturalis axiomatibus, simplicissima, ut ait, illius elementa sistentibus, quæ potissimum huc redeunt: id in quoque genere esse perfectissimum, cui cum propria sua natura perfectissime conveniat; naturæ & felici-

felicitatis humanæ summum esse apicem, cum Deo communionem habere; eam optimam audire posse religionem, quæ perfectissimam cum Deo communionem doceat; communionem cum Patre habere omnes, qui Deum mundi creatorem agnoscant, aut cum Filio non habere, nisi Christianos; cum Deus sit absolute perfectissimus, hinc optima quæque de eo credenda; eadem intentione Deum leges creatis dedisse, qua vitam, & cuilibet mandato voluptatem propriam annexuisse; spiritum lumine naturali credenda & agenda cognoscere. His positis ad religionem Christianam procedit, quæ, cum nequaquam lumine naturali solum, sed & revelato maxime nitatur, ex Evangelio cognosci debeat. In hoc vero istam ad duo capita reductam deprehendi, ad fidem puta & ad resipiscentiam, quæ partes distinctæ quidem sint, sed inseparabiles, ac explicatæ duæ appareant, ita tamen, ut in unam reducantur. Et fidem sane etiam in religione naturali locum cardinalem obtinere ait, quippe quæ sit summa erga Deum justitia, ejusque perfectionibus omnibus debitum honorem persolvat; veritati, dum dicat, Deus absolute verax est; omnipotentiae, dum dicat, Deus omnipotens est, atque sic deinceps. Eam in religione, quam vocat, Enochica, Abrahamitica, Mosaica locum fundamenti obtinuisse, unde & increduli puniti toties legantur. Sub Evangelio autem fidem eminere ait super omnes virtutes, eamque, si lege non sanciantur, præmiis certe amplissimis incitari, & legis operibus ita opponi, ut præponatur, observat. Ac illo quidem tempore, quo eam Christus cum Apostolis flagitarit, egregia ejus merita fuisse, quæ regnante tamen jam religione Christiana tanta non sint. Maximam enim credendi difficultatem, quæ tunc emerferit, allegat, ac profitendi periculum urget, & circa hoc non minus atque illam inevitabilem occurrisse necessitatem superaddit. Cessantibus interim hodie his partibus, fidei quidem meritis simpliciter sumtis non nihil detrahi, sed ita tamen, ut ea perpetuum nihilofecius ad promissam mercedem jus retineat, cum adhuc optimis virtutibus vel annumerari vel præferri mereatur. Quemlibet enim ea instructum cum omnibus Christi hostibus, sine periculo forsân, at non sine labore belligerare, & quicquid imperaverit obsequium Deo debitum, facere ac pati. Non carere porro eam queritur infelici illa virtutis proprietate, quod vitiis utrinque stipari soleat, hinc defectu, inde excessu peccantibus. De incredulitate rem
cla-

claram esse autumat. Credulitatem vero dupliciter in vitium degenerare posse monet, semel respectu personæ, si quæ soli Deo debetur fides, homini præbeatur; iterumque ratione effati, si illud credamus a Deo dictum esse, quod revera dictum ab eo non sit. Pro fidei igitur mensura, facti inter alia constituit evidentiam, qua appareat, illud, cui fides nostra deponatur, verbum Dei revera esse. Respectu tamen effati Dei nomine credendi periculum peccandi iterum duplex immi- nere ait. Primo, si ea credamus necessario credenda, quæ reapse (vera licet) necessaria non sint; ubi dogmata fidei fundamentalia distinguit a simpliciter veris, & de istis affirmat, quod esse debeant simplicia, quod effato divino expresso constare, quod non aperte tantum reve- lari, sed & promisso æternæ vitæ palam insigniri debeant. Quibus præ- suppositis, tria hæc corollaria exinde elicit: controversiarum judice nil esse opus; Sacram Scripturam, utcunque librorum longævorum fato, scribarum negligentia, hæreticorum fraudibus, aliisque tem- porum injuriis obnoxia, forsitan & mutilata fuerit, saluti tamen suffi- cere; tandemque, fundamentalium catalogo nos optime carere pos- se. Secundum peccatum tunc committi in credulitate docet, si ea, quæ vera credamus, majore, quam oportet, zelo propugnemus. Quo loco in eos invehitur, qui dissentientes quosvis crimine confe- stim hæreseos notare parum dubitent, cum tamen hæresis vix aliter reprehensionem, Scriptura prævia, mereatur, quam si in vitilitigatio- nem degeneret. Cæterum ut omnes norint, quænam sint fidei Evan- gelicæ capita, præcipue hoc exigit, ut in Christum credamus, ejusque non personæ solum, sed promissis quoque fidem adhibeamus. Id enim qui præstet, ei vitam promitti æternam Joh. III. 16. Rom. X, 9: un- de colligit, eum, qui fide indubia hæc credat, utique nihil obstantibus erroribus aliis salvandum; talem enim damnandum qui dixerit, hunc Christo & ejus Apostolo in os contradicere. Ac circa Christum qui- dem quoad personam consideratum requirit, ut credamus, Deum il- lum esse & hominem. Scripturæ vero sacre utraque pagina, lumen item rationis clarissimum, omnium ubique gentium consensus una- nimi voce cum clamitent, Deum non esse nisi unum, & tamen Aposto- li Christum non tantum hominem esse divinum, sed ipsum etiam De- um enuncient, ideo de mysterio Trinitatis in unitate Auctor agit, & ab isthoc capite secundam partem, quæ paulo specialior est, auspiciatur.

Negat personarum in uno Deo trinitatem, rite explicatam, esse proprie sic dictum mysterium, cum veritas potius sit religioni universali, Mosaicæ & Christianæ communis. Hinc quid de eâ Gentiles tradiderint, quid Galenus, quid Platonici, quid in Scripturis istuc pertinens legatur, indicat, omniumque optime doctrinam hanc in suis Confessionibus exposuisse censet Reformatos, quos docere ait, personæ vocabulum in hoc articulo frequentissimum nihil aliud quam Proprietatem innuere; in quorum mente proin acquiescere se dicit, ac parum curare rixas & contentiones, quas alii æque super hoc ac reliquis vocabulis communiter agitent. Postmodum ad Christi divinitatem ascendit, eamque velut religionis universalis partem nunquam non fuisse creditam existimat, quam Johannes sub adhibito ὁ Λόγος nomine adstruxerit, non aliud hoc pacto referens, nisi quod dudum ejusdem vocabuli ope Platonici proposuerint. Incarnationis econtra doctrinam adeo proprie Christianam vocat, ut sine illa fide æque impossibile sit esse Christianum, ac hominem sine anima rationali. Hanc autem probari sufficienter posse e verbis Johannis: ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο, contra Unitarios asserere satagit. Rationem insuper, qua ostendiqueat commodissime totum Incarnationis negotium, peculiarem atque novam abs se inventam gloriatur. Præsupponit nempe, sapientiam Dei in Deo æternam esse, cumque Deus sine sapientia esse non possit, æque illi necessariam esse sapientiam ac Deitatem suam. Hinc, qui proprietates divinas a Deo & ab invicem inseparabiles esse credat, eum tamen istas a se invicem mente ita distinguere posse infert, ut unam sine aliis contempletur, & nunc Patris bonitatem, nunc Filii sapientiam, nunc Spiritus Sancti potentiam respiciat. Porro Deum esse ait ens perfectissimum, ens perfectissimum esse spiritum, spiritus primam actionem esse cogitationem, cogitationem formatam verbum esse, verbum sive interne conceptum, sive ad extra prolatum cogitationis esse imaginem, eoque verbum sive sapientiam Dei Patris primogenitum seu imaginem dici mereri. Deus porro cum per diversas mensuras proprietates suas communicet, nonnullis puram substantiam, ut elementis, aliis ultra substantiam etiam vitam, ut plantis, aliis præter vitam etiam sensum, ut animalibus, aliis præter sensum etiam rationem, ut hominibus, ex his autem aliis majorem, aliis minorem rationis mensuram; hinc nemini licere potentiæ divinæ limites ita ponere, ut dicat, non

potuisse Deum eo modo & ea immensitate sapientiæ Christum hominem perficere, ut ipsius etiam sapientiæ caractere dignus fieret. Cæterum cum Paulus Col. II, 9. doceat, in Christo habitare plenitudinem Deitatis corporaliter, plenitudinem illam corpus, in quo habitat, sic respicere, ut illud Deitate plenum sit, non ipsa Deitas, quasi ea tota in corpore contineretur; unde Christi natura humana, utcumque Deitate plena, totam tamen in se non continuerit, sicut & non tota Deitas, sed sola Dei sapientia incarnata fuerit. Has hypotheses multis verbis celebrat, easque retundendis Unitariorum objectionibus, sacram literarum dubiis solvendis, incarnationisque mysterio cum ratione conciliando plurimum prodesse, exemplo non uno declarare nititur. Juxta ea tamen, quæ de Christo credenda hæcenus retulerit, credendam quoque ait ejus resurrectionem, a qua cum nostra resurrectio dependeat, pari & hanc fide amplectendam esse colligit, & in hujus certitudine demonstranda aliquantum occupatur, expresse de cætero negans, idem corpus, quod quisque in hac vita habeat, aliquando resurrecturum. Duo igitur hæc fidei Christianæ objecta necessaria & sufficientia pronunciat, credere Christum & credere resurrectionem. Præter hæc vero, inter, imo supra alia fidei fundamentalia acerrime propugnari & acerbissime imperari notat Cœnæ Dominicæ mysterium, de quo tamen credendo nulla occurrat verbi divini syllaba. Quamobrem in eo totus est, ut ex historia temporum se mutuo excipientium ostendat, mutatum esse in mysterium id, quod pro tali Christus nunquam agnoscendum voluerit: quippe qui in Cœnæ suæ institutione hoc solum jussit, ut traditio illa, quæ alias convivia omnia pane & vino consecranda, ad commemorationem benignitatis divinæ corpora donis suis foventis præceperit, perpetuo observaretur, sed altius eversa in corporis & sanguinis Christi animas spiritualibus beneficiis enutrientium commemorationem. Hoc innuere ipsa institutionis verba, huc & respicere I. Cor. XI Apostolum contendit, a quibus quod in alia omnia circa hoc negotium tam multi abierint, rem maxime dolendam asserit. Atque hoc est Auctoris nostri, quod vocavit, Latitudinariorum Systema, cui quædam adhuc appendix subnectitur, contra Petrum Jurium composita, quem, ut ex omni parte Latitudinismo odium conflaret, ad impingendas ei terribiles valde consequentias fatis quoque adversis Arthuri Bury, Collegii

Exoniensis antehac in Universitate Oxoniensi Rectoris & S. Theologiae Professoris, (quæ latius designat Auctor,) abufum fuiffe innuit; istis tamen Latitudinarios minime gravari, evictum dare allaborat. Nobis summam operis exhibuiffe pro instituti ratione fufficit, accurato fingulorum dogmatum examine Theologis relicto. A quibus quam primum quid profectum & ad nos delatum fuerit, quod ad cenfuram libri fpectet, ejus in Actis hifce epitomen jufto ftudio daturi fumus.

*ELIÆ BENOIST IN PRIORES OCTODECIM PRIMI CAPITULI
Evangelii fecundum Johannem verficulos Differtationes
Epiftolicae tres.*

Roterodami, e typographia Leerfiana, 1697. in 8.

Constant plag. 16.

Petit hoc opus celeberrimi Viri, Joannis Clerici, paraphrafim atque animadverfiones, quibus octodecim priora capituli, quod in Evangelio Johannis primum habetur, commata illustrare ftuduit, ad eum modum, quem nos jam A. 1695, p. 345 in his Actis delineatum dedimus. Cum enim in quamplurimis cum ifto facere fe non poffe intelligeret hic Auctor doctiffimus, verbi divini in Gallicana Delfenfi Ecclefia Minister, diffenfum suum palam expofuit, epiftolica, eaque ad Virum ampliffimum, Henricum a Bleyfwick, directa fcriptione ufus, ac tribus Differtationibus negotium complexus.

Prima earum examinat, quæ de auctore Evangelii, Johanne, deque hujus in concinnanda nova hac Chrifti hiftoria, poft trium Evangeliftarum jam editos commentarios, confilio Clericus ibi adftruerat. Duos nempe ultimos capituli vigefimi primi verficulos pro Ephéfinae Ecclefia testimonio, quo illa hoc effe genuinum Johannis opus confirmarit, haberi poffe equidem haud profus abnuit, aft fere tamen inutilem de auctore difceptationem pronunciat, cum eo potius annitendum fit, ut ipfa libri divinitas cuiusvis manifeftè ponatur ob oculos; id quod fane non argumentis fiat ejusmodi, quæ veri folum fimilitudine delectent, errandi autem vel fufpicionem vel metum tolerantem certitudinem haud pariant; quin talia potius adhibenda poftulat, quæ interna omni que exceptione majora dici mereantur. Inter ea vero locum præcipuum heic obtinere monfttrat rerum traditarum

con-

constantem analysin, & summum Johannis cum reliquis scriptoribus Θεοπνεύσις in asserenda Christi gloria consensum, satis abundeque confirmantem, ab eodem Spiritu, qui afflatu suo cæteros novi Fœderis auctores ad scribendum impulerit, opus hoc similiter profectum fuisse. Isto interim argumento pertinaciam Alogorum haud satis fractum iri si quis exceperit, respondet, multo minus sperandum, fore, ut eam ulla probabilis ex testimonio humano petita conjectura superet. Hinc ad consilium Scriptoris sacri properans, in eo totus est, ut evincat, neutiquam, ceu Lectori persuadere allaboret Clericus, in confutando Philone eum occupatum, & consulto usum fuisse sub Evangelii sui initium iis vocabulis, quæ hæctenus forsan incautis fraudi esse potuerint. Parum namque Johanneæ dignitati congruum autumat, asserere, actum singulari Dei virtute Scriptorem hunc, solumque ex Apostolis eo ævo superstitem, Platonicas Philonis, vita insuper tum temporis jam fortassis functi, argutias confutasse, bacchantesque contra in Ecclesiam, ac præcipuum fidei caput ingenti mole oppugnantes hæreticos neglexisse. Exotericus certe cum fuerit Philo, (nam quod de propenso ejus ad religionem Christianam animo referre soleant alii, id omne dubium adhuc esse latius ostendit,) nihil eum Apostolico more curatum a Johanne innuit. Imo tametsi Judæos aliquando Platonice verbis locutos minime diffiteatur, hos sensus tamen suos ab iis accepisse negat, credendumque negat, aut Johannem aut Judæorum plurimos Platonica scripta unquam evolvisse, nedum familiaria sibi eadem tantopere reddidisse. Platonice etenim Philosophiæ errores cum & Johanne in vivis adhuc agente infelici jam tum germine pullularint, haud difficulter posse colligi, eum, si aut Philosophica dogmata perspecta habuisset, aut externos Evangelii hostes scriptis refellere voluisset, multo digniorem curis suis integram Platonis Academiam fuisse delecturum, quam unum ejus discipulum Philonem, suis forte Alexandrinis notissimum, sparsis vero per totum terrarum orbem Christianis & Judæis aut ignotum aut invisum. Quamobrem errores potius tunc frequentissimos examinat, ad duas hæc classes potissimum revocatos, quod nimirum plures Dei primæque omnium causæ attributa male fuerint interpretati, ac deinceps sibi persuaserint, nihil posse fieri, nisi ex duplici principio, quorum unum tanquam agens, alterum tanquam patiens animo conceperint,

aut, si minus duplex principium admiserint, saltem unicum illum rerum omnium fontem duplici virtute quasi prægnantem, activa pariter & passiva, finxerint. Hæc principia latius deducit & illustrat, ac iisdem veluti fundamentis incubuisse censet illam maxime ἀλώων structuram, qualis a Simonianis primum delineata, mox a prioribus Gnosticis interpolata, & denique a Valentino & illius sequacibus in suum characterem transformata doceatur. Horum errorum semina, tempore Apostoli Johannis, non solum per totum terrarum orbem, quocunque se vel Romanum Imperium, vel Græcorum Philosophia, vel Ægyptiorum portentosa Theologia extenderit, sed & intra ipsa nascentis Ecclesiæ pomœria, sparsa passim fuisse tradit. Exinde verò cum duo hæc fidei Christianæ fundamenta, primævæ puta rerum origines, ac parandæ salutis ratio, non potuerint non varie conquassari, hinc id egisse ait Johannem, ut utrumque hoc caput adversus hæreticorum istis principiis innutritorum præstigias vindicaret; unde primo, quæ sint rerum initia & incunabula, dein quæ salutis veræ causæ sint, luculenter edisseruerit, ostenderitque, utrumque opus ab una & eadem causa pendere, unum eundemque summum omnium Deum & mundum fecisse, & eum per peccatum hominis concussum ac labefactatum restituisse. Utrumque autem opus per τὸν Λόγον perfectum cum fuerit, inde quam convenientissimum existimasse Johannem, ut æternam Filii Dei divinitatem sub τῷ Λόγῳ nomine (cujus loco Noster ubivis *Sermonis* adhibet vocabulum,) assereret. Quod ut præstaret, scripsisse ipsum quartum Evangelium, cumque priores Evangelistæ mediatoria Jesu Christi opera originemque secundum carnem fusius exposuissent, divinum Christi Numen ac æternos egressus ipsum sigillatim explanare voluisse; ideoque non eo consilio Johannem scripsisse, ut hunc vel illum a recto veritatis tramite deviantem confutaret, neque magis Philonem aut quenquam alium sibi ante oculos posuisse, quem emissa sua manu tela recta ferirent, quam Socinum, aut eos, qui repudiato mali ominis nomine ejus errores alia larva induant; neque illum vocabula sua e Platonicis lacunis hausisse, ex his omnibus affatim patere concludit.

Sed hæcenus dicta viam tantum pararunt ad ea, quæ supersunt, exponenda. Ipsum enim textum sacrum Auctor nunc aggreditur, & ejus explicationem pariter ac vindicationem *secunda tertique* epistolæ

stolæ materiam constituit. Ante omnia vero & commatum illorum fontem Græcum, & Latinam hujus versionem, & textus denique paraphrasin apponit, notasque ac observationes suas postmodum subjungit. Summa totius, quam formavit, exegeteos huc credit. Cum id sit Evangelistæ consilium, ut ostendat, utriusque creationis, veteris nempe, qua omnia sint edita, & novæ, qua post violatum & vitiatum primi hominis peccato Dei opus in melius sint restituta, eandem esse causam, & plenissimam analogiam, id exequi ipsum ait oratione in tres partes divisâ, quarum secunda transitionis a primâ ad postremam locum ita obtineat, ut simul difficultatem aliquam, quæ mentes veritatis cognitione nondum illustratas haud leviter afficere potuisset, aperte discutiat ac removeat; prima vero ac tertia utriusque creationis brevem quendam typum referat. Igitur communem utriusque causam vocare eum τὸν Λόγον, de quo prioris operis respectu in prima orationis parte tria præcipue doceat, primum scilicet, quid ille in seipso sit, (vocari Λόγον, dicique de eo, quod sit Deus, & asseri, quod in principio sit apud Deum; quæ æternam Sermonis divinitatem sic adstruât, ut ejus etiam æternam ab eo, cujus Sermo sit, distinctionem aperte demonstrent;) mox quid sit respectu omnium, (causa puta effectrix non minus atque conservatrix;) ac tandem, quid sit respectu hominum. Homo autem cum dupliciter considerari possit, semel, qualis ante peccatum fuerit, & dehinc, qualis per peccatum factus sit, idcirco Johannem generis humani sortem utramque spectare innuit. Ad priorem illam pertinere, quod, cum Sermo omnium vita esset ac causa conservatrix, similiter respectu hominis natura intelligente præditi talis ille fuerit, ita quidem, ut etiam lucis spirituales animam perfundentis vim ac rationem haberet. Ad posteriorem, quod amisso per peccatum vitæ, quæ homini ut ratione instructo congrueret, jure tenebris ille peccati mergus atque obrutus, veroque salutaris illius lucis usu destitutus, eandem oculis se quasi ingentem perspicere non potuerit. Data hac occasione Johannem inquit altera orationis parte ostendere, quod nequaquam agat de illa luce, quam homines quidam singulari Dei beneficio ad id vocati aliquando prætulerint, ministri quippe tantum veræ lucis, at non ipsa lux. Ubi diserte Johannem Baptistam non fuisse lucem illam pronunciet, ac veram postea lucem illis verbis describat, quibus eminentissima ejus supra omne hominum

ministerium dignitas immensum in modum extollatur; quandoquidem omnis generis homines ab illa, quicquid habeant veræ ac salutaris cognitionis, accipere edoceat. Tandem quam diversimode ac veluti per partes illa lux hominibus se patefecerit, postrema orationis parte Apostolum monet declarare, ejusque totam dispensationem ad tres omnino gradus revocare, quorum duo priores hominum culpa scopum haud attigerint, ast tertius victrici pollens efficacia tenebris discussis æternæ lucis gloria omnium oculos illustrarit. Primo igitur generalem quendam lucis usum exponi, quæ toti se mundo stiterit, & hunc versiculo decimo comprehendendi: deinde strictiorem & angustioribus limitibus conclusam lucis exhibitionem, qua singulari cuidam generis humani parti conspiciendam sese præbuerit, versu undecimo commemorari: utque magis evaderet perspicuum, quam malo consilio plures illam non susceperint, enarrari in duodecimo manifestationis illius beneficia, quorum insigniores proprietates in versu decimo tertio describantur. Postremo ultimum revelationis gradum in versu decimo quarto exponi. Dicta vero hæc de luce ista ratione manifestata confirmari atque illustrari testimonio Johannis Baptistæ, perfectione donorum ex illo fonte manantium, comparatione Moïsi ac Sermonis in carne patefacti, & denique primo tam eminentis dignitatis tamque salutaris efficaciam fundamento, quæ versiculorum a decimo quinto ad ultimum usque contenta sint.

Et sic excerpta breviter cum benevolo Lectore ea communicavimus, ad quæ ceu scopum principalem cuncta in epistolis posterioribus duabus obvia collinant. Singulorum namque verborum prolixam expositionem Auctor eo dirigit, ut ubicunque interpretationi huic adversa nonnulla in medium attulit Clericus, ibi vindicis partes cum cura in se suscipiat. Imprimis vero hæc in eo notat, quod *Λόγον* verterit per Rationem; quod neque Johannem ad Moïsen alludere, neque Moïsen Dei Sermone mundum creatum docere asseruerit; quod verborum: *ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο*, hunc tantum sensum esse dixerit, quod Sermo per carnem factus sit conspicuus; quod per *τὴν δόξαν* miraculorum solum gloriam intellexerit; quodque verba: *χάριν ἀντὶ χάριτος*, sic fuerit interpretatus: *χάρις*, id est, Evangelium nobis a Deo confertur *ἀντὶ χάριτος*, id est, ut ei a nobis obedientia & fides quasi quædam *ἀντίχαρις* & accepti beneficii fructus rependatur.

M. JO. FRID. KOEBERI, ILLUSTRIS QUONDAM
*Ruthenei Reſtoris, Diſſertatiuncula de Sanguine Jeſu Chriſti, quas col-
 legit indicibusque auxit M. Frid. Auguſtus Ferberus.*

Dreſdæ, apud Editorem, 1697. in 8. Alphab. I.

Qui ſub auſpicia ſuperioris anni ſexagenario major placide obiit
 illuſtris, quod ſub Ruthenei nomine floret, Gymnaſii Gerani Re-
 ſtor optime meritus, clariffimus Koeberus, præter alia ingenii ſui
 monumenta, plures quoque Diſſertatiunculas (Programmata vulgo
 nuncupant,) poſt ſe reliquit. Quoties enim inſtituendum a ſuis au-
 ditoribus ſcholasticum quoddam exercitium publica ſcriptione indi-
 cavit, toties ſimul de argumento aliquo pio, eruditove aut curioſo
 nonnihil in medium præfationis loco attulit. Sicut autem plerum-
 que materias ſingulas ſingulis abſolvit plagulis: ita nonnunquam de
 eodem themate repetitis dixit vicibus, ac imprimis ante annos plus
 quam viginti de ſanguine Chriſti Diſſertationes XXIV ſe invicem di-
 verſis temporibus excipientes composuit, veſtigiis ita inſiſtens B. Mit-
 ternacht, quem inter ſuos antecellores numerare poterat, quemque
 olim parili ratione de Johanne Evangeliſta a nonnullis etiamnum
 ſuperſtite credito, Programmata fere totidem publicaffe conſtat. Et
 in eo quidem occupata fuit B. Koeberi induſtria, ut poſt *αὐτοματὸν*
 ſanguinis Chriſti adverſus Minoritas ſive Franciſcanos latiffime vin-
 dicatam, de ejus, quas paſſim exhibeant Pontificii, reliquiis potiffimum
 diſſeruerit. Cumque has aut naturales illi faciant, aut prodigioſas,
 non prætermiſit ullam occaſionem Noſter, qua excurrere licuit ad
 variarum rerum, ſanguine iſto ex quorundam traditione notatarum
 deſcriptionem. Modo enim de ſudario Veronicæ, modo de aliis, &
 linteis quammaxime Chriſti ſepulcralibus, modo de corona ejus ſpi-
 nea, modo de cruce ſacro hoc cruore conſperſa commentatur. Jam
 de eo, qui ex hoſtia effluxiſſe aut in eadem apparuiſſe creditur; jam de
αἶμα το Φανεῖα, quæ in vino euchariftico contigiſſe perhibetur; jam
 de ſanguine ex Crucifixi imaginibus prorumpente; jam de aliis ſimili-
 bus erudita quædam lemmata cum Lectore ſuo communicavit. In-
 terdum quoque digreſſionibus haud ineptis uſus eſt, velut ubi de ſan-
 guinis Chriſti cum lacte Mariano comparatione, a Pontificiis inſtitui
 ſolita, peculiarem Diſſertatiunculam inſeruit. Ubivis vero larga ſatis

manu exhibuit, quod prodesse non minus ac delectare queat. Non male proin meritum de beati Viri Manibus censemus doctissimum Virum, qui chartas has separatim olim vulgatas ab interitu vindicare studevit, utque perennarent eo felicius, in unum quasi fasciculum colligavit. Quam quidem operam ubi in se suscepit, additam olim cuivis Dissertationi publicorum exercitiorum designationem, directamque ad Inspectores & viros doctos Geræ commorantes alios, ut iis interessent, invitationem omittere, inque locum talium indices potius & allegatorum Scripturæ dictorum ac rerum præcipuarum, opusculo absoluto subjungere consultum ratus est.

JUDICIUM ECCLESIAE CATHOLICAE TRIUM
*primorum seculorum de necessitate credendi, quod D. N. JESUS
 CHRISTUS sit verus Deus, assertum contra Sim. Episcopium alios-
 que: auctore GEORGIO BULLO SS. T. P. Presbytero
 Anglicano.*

Amstelodami apud Georg. Gallet, 1697. in 8. Plag. 15.

ESt hæc veluti coronis, ut ipsemet reverendus Auctor in Præfatione indicat, *Defensionis Fidei Nicenæ*, exquisiti illius operis, quo principem fidei Christianæ articulum, de æterna Jesu Domini ac Servatoris nostri Divinitate inde a primo Ecclesiæ natali creditum fuisse, luculenter jam olim Bullus e Patrum ante-Nicænorum scriptis ostenderat, fulseratque adversus Neo-Arianos Nicænam fidem: cujus anathematismos defendere præsentis opusculo non minus erudito nititur, atque adeo necessitatem credendi ejusdem articuli, ex eadem trium primorum seculorum antiquitate demonstrat. Nam sicuti quamplurimos libellos Arianam & Samosatēnianam impietatem propugnantes hic illic per Angliam, cum notabili Ecclesiæ detrimento spargi, quam ægerrime fert: ita non minus indignatur novo hominum generi, qui se mediatores, pacisq; in hac controversia sequestròs gerunt, externa quidem professione Ecclesiæ orthodoxæ consentientes, Christumq; Deum credentes, sed tamen necessitatem credendi ejus articuli minime admittentes, sufficere ad salutem rati, si quis Jesum Christum Filium Dei mundi Salvatorem quoquo modo credat. Hos cum in primis ex Episcopo sua haurire animadvertisset Bullus, nihilque fere proferre, quod non illi jam dictum sit, Viro cetera quidem erudito, sed in lectione Pa-
 trum

trum non minus hospiti, quam eorundem præcipiti contemptori: hinc & Episcopium præcipue sibi confutandum sumit, non omnia ejus argumenta discutiens, quibus necessitatem credendi tanti mysterii impugnat, (hoc nempe jam ab aliis factum, vel certe faciendum existimat) sed id solum aperte falsum demonstraturus, quod ille statuerat, primis tribus Christianismi seculis nullam fuisse Christianis impositam credendæ Divinitatis Filii Dei necessitatem. Hanc igitur temerariam, ut vocat, Episcopii assertionem non solum testimoniis ante-Nicænorum Patrum bene multis obruit, sed & ex historia ecclesiastica ostendit, neminem unquam Divinitatem Christi negasse, qui non hæreticis fuerit eo ipso nomine accensus: quibus monstratis, etiam ad objecta ab Episcopo argumenta respondet. Testimonia capite primo magna industria colligit ex Ignatio, Irenæo, Justino Martyre, Dionysio Romano, Origene, Novatiano, atque Tertulliano, ut ostendat, hanc de Divinitate Christi controversiam præcipue semper tribus primis seculis inter Christianos Judæosque agitatum fuisse, ut inde nosceres statim Judæum aut Judaizantem hæreticum, si de æterna Divinitate Filii sequiussentientem audires. Atque ut id eo uberius patefaciat Auctor, cap. II. Cerinthianos & Ebionitas producit, quorum utrorumque hæresis in eo conspirarit, quod Jesum non esse Deum dicerent; in eo tamen a se iterum diversi, quod Cerinthus cum suis Jesum a Christo separaret, illum Josephi & Mariæ filium statuens, cui deinde accesserit post baptismum descendens e cælo Christus, qui instante passione ab ipso iterum recesserit; Ebionitis contra unus atque idem simpliciter esset homo Jesus Christus, peculiaribus a Deo dotibus instructus, isque vel ordinario generandi modo ex Maria & Josepho, ut aliqui Ebionitarum docebant, vel ut alii, ex Maria Virgine miraculose prognatus. Præterea Cerinthiani non a primo Deo, seu, ut Irenæi vetus interpret loquitur, a summa Principalitate, quæ est super universa, mundum conditum asseverabant, sed a Virtute quadam separata, & distante ab illa summa: cum contra Ebionitæ mundum a Deo factum non negarent. Hæc cum ita paulo uberius Auctor deduxisset, monstrat, quam fuerint hæretici isti perpetuo in scriptis Apostolorum strenue uniceque propemodum confutati, quamque graviter Johannes in eos invectus fuerit, Antichristi nomine illos velut proprio perstringens. Affert & alia, tum ad illustrationem S.

Scripturæ facientia, tum ad refellendam Dan. Zwickeri temeritatem, qui fueto Socinianis dogmate Ebionitas primos & antiquissimos, adeoque omnium maxime orthodoxos fuisse Christianos, tradere non veretur. Ebionem vero revera aliquando extitisse auctorem hæreseos, nec Ebionitarum nomen solum esse ab orthodoxis contumeliæ causa excogitatum, auctoritate Tertulliani, Hieronymi, Philastrii, Epiphaniique contendit; ex etymologia nominis non magis valide contrariam opinionem pugnari ratus, quam si quis simili argumento nec Manetem, nec Arium unquam extitisse, ex nominum etymologia apud Eusebium & Nazianzenum obvia probaret. Ceterum ab Ebionitis probe distingui debere Nazaræos monet, quos male propterea in articulo de Divinitate Christi illis ὁμοῦς ἦσθαι esse iudicatos animadvertit, quod in observatione legis Mosaicæ tanquam omnino necessaria plane idem senserant: & quanquam vulgo pro sententia ista allegari Theodoritus soleat, longe tamen imparem eum iudicat Auctor noster Justino Martyri, Auctori Constitutionum Apostolicarum (e quorum utroque loca de Nazaræis agentia colligit) Hieronymo, Augustino aliisque, Nazaræos in Christum Filium Dei credidisse testantibus. Capite III ab Ebione ad Theodotum Coriarium, Artemonem, Beryllum Bostrensem, Paulumque Samosatenum pergit, ob negatam Christi Divinitatem damnatos omnes: & in his non Socinianam solum hæresin, quæ Filii præexistentiam ante Mariam negat, sed & Arianam fuisse anathemate percussam notat. His ita prolixius comprobatis, Bullus ad Episcopii argumenta in contrarium adducta progreditur: & cum e Symbolis ante-Nicænis ille necessitatem credendi articuli de Christo Deo præcipue impugnasset, Noster contrarium ostendit. Et primo statim observat, haudquaquam sequi, articulum hunc, si in primis Symbolis non satis expresse positus conspicitur, propterea neque necessarium ad salutem antiquis creditum fuisse: quandoquidem iis Patribus potuerit videri sat claris verbis expressus, licet postmodum hæreticorum protervia Ecclesiæ specialiores fidem suam declarandi loquendique modos extorserit. Tum vero monet, in verbis, *Credo in Deum Patrem, Filium & Spiritum Sanctum* (quæ in primitiva Ecclesia ex Matth. XXVIII, 19 a baptizandis in vicem breviculæ confessionis requirebantur) satis aperte SS. Trinitatis confessionem expressam fuisse, idque Irenæi etiam atque Tertulliani testimoniis, quæ

quæ falso pro se Episcopiis allegaverat, collatis pluribus eorundem locis, confirmat. Exinde cap. V fuse de Symbolo, quod vocatur Apostolicum, agit, atque illud nequaquam totum, & quæ hodie legitur, ab Apostolis ipsis conditum, sed Romanæ Ecclesiæ a tot hæresibus tum liberæ fuisse Symbolum privatam putat, quod demum post annum Christi quadringentesimum in illa Ecclesia complementum suum acceperit: & illud tamen sub vocibus, *Filium ejus unigenitum*, modi illius specialis Filiationis professionem revera continere, latius demonstrat. In simul vero eodem capite Auctor quatuor Filiationis Divinæ modos alios ab Episcopio excogitados examinat, eosque adeo non semper aut solum in allegatis ab illo Scripturæ locis fundari animadvertit, ut sublimius quid haud raro, ipsaque adeo Servatoris Divinitas ibi innui deprehendatur. Ut autem Symbolum aliquod tandem etiam proferat, quod disertam mentionem Divinitatis Filii Dei faciat, capite VI Ecclesiæ Hierosolymitanæ antiquissimum Symbolum producit, quod in Cyrilli Hierosol. Catechesibus sexta & sequentibus explicatur. Cum vero sibi plurimas animadverteret obstare rationes eorum, qui vel a Cyrillo confectas Catecheses omnino negant, easque potius Johanni cuidam tribuunt; vel Symbolum illud, quod in Catechesibus reperitur, non solum post Nicænum, sed demum e CPolitano Symbolo formatum persuasi sunt: hinc omnes insignis suæ eruditionis nervos intendit Noster, ut contrariis rationibus discussis, & Cyrillo librum vindicet, & Symbolo Hierosolymitano debitam antiquitatem. Non minus operosus est in enodando difficili Justinæ Martyris loco cap. VII Bullus, cum eum ab Episcopio in primis pro sua opinione prolatum e Dialogo cum Tryphone nosset. Dicit ibi Justinus, non propterea falsum fore, quod Jesus sit Christus ille Dei, etiamsi probare non posset, hunc Jesum ante creaturas præextitisse Filium Creatoris, in tempore e virgine natum; cum potuisset etiam sola Dei Patris electione Christus fieri. Fatetur insuper Justinus, esse quosdam e gente Christianorum (*ἀπὸ τῆς ἡμετέρας γένεως*), qui quidem fateantur, Jesum esse Christum, sed hominem ex hominibus genitum affirmant. Magnum argumentum, quod hinc in orthodoxos valide stringi posse Episcopiis opinatur, Auctor noster ita discutit, ut prioris loci allati parte Justinum nequaquam e sententiâ sua, sed tantummodo κατ' ἀνθρώπου ad Judæum argumentari ostendat: posteriore ve-

ro iterum non de orthodoxis & in Catholicam receptis Ecclesiam S. Patrem loqui animadvertat, sed de Ebionitis: quam ob rem emendat etiam Justinum textum, & pro ἡμετέρῃ, ὑμετέρῃ reponit, hoc sensu, ut Justinus Tryphonem Judæum collocutorem habens, ex ejus gente dicat subintrasse Ecclesiam pseudo-Christianos Ebionitas, qui non nisi nudum hominem Christum admittere voluerint: quibus tamen, ut in verbis immediate sequentibus & ab Episcopio male omissis addit, neque ipse assentiatur, neque ii omnes, quotquot Prophetarum & Christi dogmata humanis traditionibus præferenda sciant. Atque ita tum explicandum, tum emendandum vindicandumque esse Justinum, Bullus toto capite, conquisitis e Justino ipsomet locis plurimis demonstrat. In subjecta vero Appendice, novas Episcopii exceptiones omnes dissolvit, quas cum secundo ejus operum tomo demum, post absolutum jam penitus tractatum hunc suum, nactus erat. Verbo adhuc, priusquam finiamus, monendum, jam ante triennium circiter primam doctissimi hujus opusculi editionem Oxonii prodiisse, sed quæ nobis sese non obtulit.

MARCELLI MALPIGHII, PHILOSOPHI ET MEDICI Bononiensis, e Regia Societate Londinensi, OPERA POSTHUMA, Figuris æneis illustrata. Quibus præfixa est ejusdem Vita ab ipsomet scripta.

Londini, impensis A. & J. Churchill, 1697. in Fol.

Alph. 3. plagul. 8. Fig. æn. Tab. 19.

Quanta incrementa seculo præsentis Anatome cum animalium, tum vegetabilium, ex assiduo celeberrimi *Malpighii* feliciter ceperit studio, plura hujus opuscula, conjunctim & Londini, & Lugduni Batavorum nitidissime edita, atque in *Actis A. 1687. p. 16.* a nobis recensita, satis superque testantur. Neque Adversariorum conamina, vel in laude inventionis ipsi detrahenda, vel in ejus industria artificii aliis extenuanda, quicquam hæcenus valuisse, opera pariter ejusdem posthuma, nunc commemoranda, perspicue loquuntur. Horum namque potiorem partem Epistola constituit præfixa, in qua *Autor* noster ingeniosissimus omnem studiorum suorum rationem, coram Magna Societate Regia Anglicana, a principio ad terminum usque

usque vitæ, quem ante triennium, mensis Novembris die 29, ætatis 67 anno, ex apoplexia in Palatio Quirinali habuit Romæ, sincere non minus exponere, atque ab Adversariorum telis strenue vindicare deprehenditur. Ut fileamus autem Præceptores ejus, quos inter Franciscum Natalem in Philosophia Peripatetica, in Philosophia libera Johannem Alphonsum Borellum, ac Bartholomæum Massariam & Andream Marianum in Medicina laudat: ut taceamus itidem honores, prolixè qui ipsi obtigerunt, cum laurea Medicinæ & Philosophiæ in patria, Bononiæ nempe, ornatus, primum Bononiæ, hinc Pisis, tum Messanæ, rursus in patria, Professoris Publici munere fungeretur, Societati Regiæ Anglicanæ A. 1669 per transmissum diploma adscriberetur, ac summi deniq; Pontificis Innocentii XII Medicus secretior & Cubicularius A. 1691 designaretur: ex immenso potius Observationum numero, quas diversis quondam scriptis Autor divulgavit, ac in præsentia ab Adversariorum objectionibus non modo liberavit, sed & multum, v. g. circa structuram Viscerum, Ossium & Dentium conformationem, Plantarum vegetationem, ortum Gallarum, ac Pilorum & Unguium generationem, dilucidavit, speciminis ergo eas solum, quæ Anatomicam piscis *Xiphie* sectionem, demonstrationem Succis nervei, Musci femina, Aquilæ anatomen, Vasis novi Uterini descriptionem, atque Glandularum structuram concernunt, ipsismet Autoris verbis lubet exhibere.

Alia insuper (præter complicatas videlicet nervi optici membranas) in *Xiphia* observavi, & amicis communicavi, circa oculi præcipue structuram. Hic elegantissimis sex musculis movetur. Humores osse muniuntur cribroso, quod depressam spheram æmulatur. Hoc anterius, ubi pupilla locatur, hiat, & in postica parte patens est pro nervi optici ingressu, ibique copiosa locatur pinguedo. Uvea exterius elegantivascularum reti irrigatur, & intus mucoso humore coloris æruginæ inficitur. Crystallinus humor sphericus est, & a lateribus gemina manubria a membrana crystallini exprorecta habet. Hæc in lepore pariter observavi, quibus vitreo humori continuatur. Humor crystallinus cepæ instar componitur, & interius globulus, quasi gypseus conditur. Vitreus humor totus in aquam igne vertitur, remanente sola tunica. In branchiis observabilis est ipsarum structura: hæc componitur tubulis, seu fistulis quadratis solida quadam substantia specu-
lari

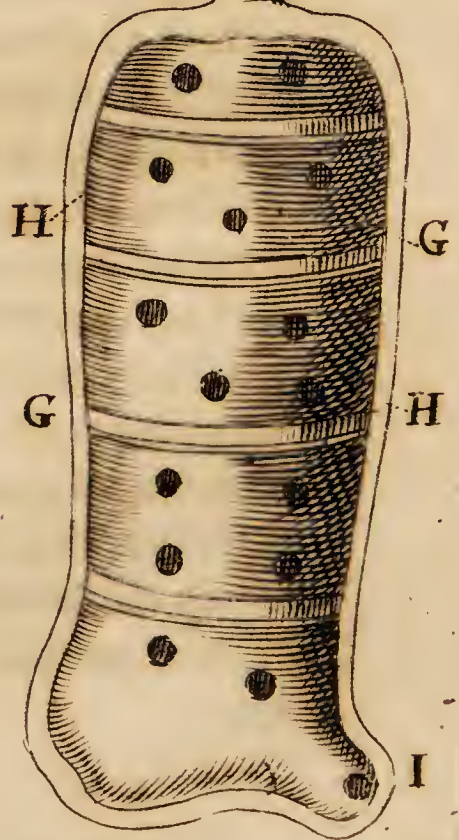
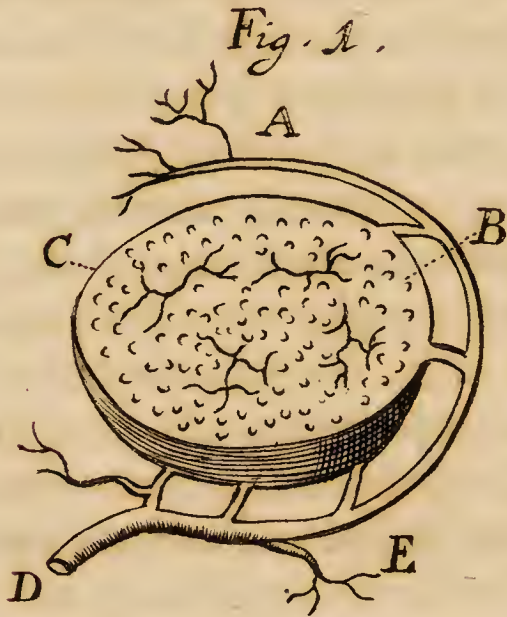
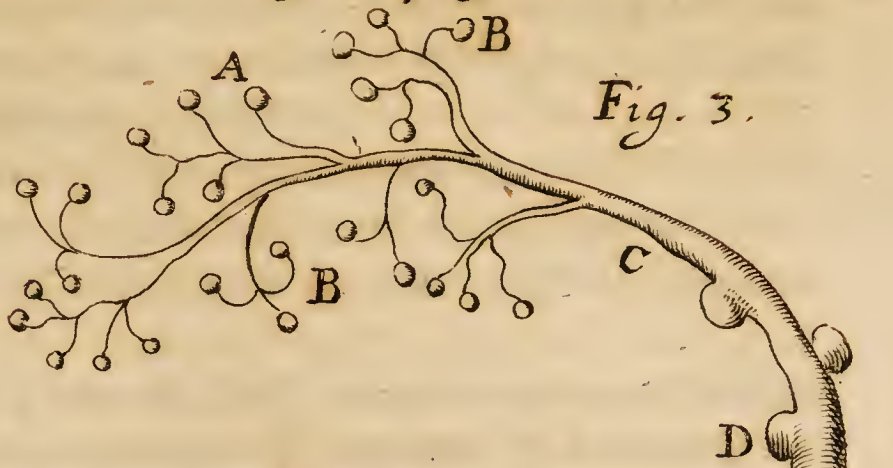
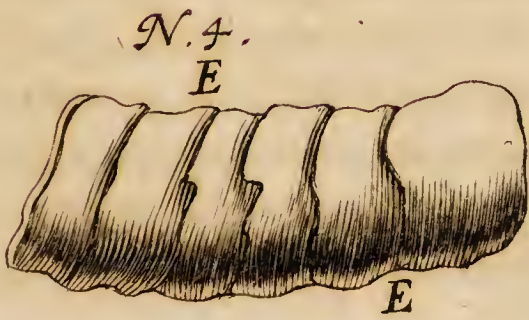
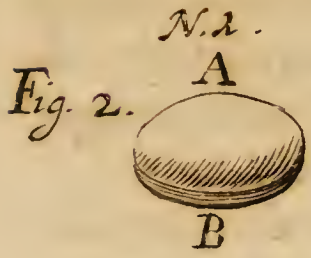
lerilapidi analoga conflatis; intus obducuntur crusta quadam rubra, quæ fortasse infervit pro separatione. Pervix sunt usque ad medietatem, unde admissa aqua iterum foras expellitur. (Uberior Xiphix descriptio Anatomico-Physica sistitur ab Hartmanno M. A. N. C. Dec. 3. A. 2. App. p. 3.) In *Tbunni* oculo exaratam crystallini figuram observavi, & a latere manubrii glandulam vidi subrubram, quæ vasi continuabatur, quod hinc inde ramulos promebat; excurrēbat autem latera vitrei humoris, & tandem erumpebat a centro expansionis nervi optici in retinam, exterius eodem fusco inficiebatur ichore, quo uvea cooperitur.

Pag. 27.

Nervei succi existentia apud plures controvertitur, vel saltem ejus natura diversimode exponitur, sicut & usus, ita ut nil fere obscurius occurrat apud Autores. Illud tamen mihi videtur in hac re maximum habere momentum, quod sectis extremorum nervorum tubulis, ubi in ultimas solvuntur propagines, succus erumpit. In cauda bovis & similibus, hinc inde nervus excurrit tribus vel quatuor fistulis coagmentatus: in his itaque facta extremi digiti ungue compressione, humoris motus intra exaratas fistulas contenti deprehenditur & successiva turgentia, qui tandem per excitatum foramen exit, terebinthinæ instar; fluidus enim est & glutinosus. In nervis immediate a spinali medulla erumpentibus, cum ob mollitiem compressi lacerentur, non ita facile succus occurrit, ejusque motus manifestatur, quare solidiores extremique nervi lustrandi sunt. Nec obstat, nervum ligatura facta non turgere, cum lateraliter propagines habeat reticulariter propagatas, in quas idem succus impedito ulteriori progressu derivari potest; languidus enim est impetus, quem a cerebro recipit nerveus succus, unde ex quocunque impedimento comprimente, & vetante ulteriorem insinuationem, retardari, sisti & ad latera derivari potest.

p. 81.

In Anatome Plantarum dubitative proposui, in musco femina adesse. Ex novis tamen & reiteratis observationibus mihi constat, muscorum quam plures species seminibus gaudere. Sæpius enim in musco, qui fungi instar rotundo pollet capitulo, femina erumpentia vidi; eadem pariter in musco, qui reticularibus ramis humi serpit, a quibus hinc inde veluti minima poma pendent, & tandem in pulmonaria arborea a limbo foliorum & a scissuris eorundem delapsa femina
& pro-

PLANTAE MEXICANAE

& proximis trunci arborei partibus excepta pedetentim vegetare vidi. Semina pariter in musco marino, aliisque analogis plantis sagax ingeniosissimi *Cestonis* diligentia patefecit.

Cum mihi a Præclarissimo Domino *Stephano Lorenzini* humanissime transmissa fuisset Aquila, quæ mihi una cum Amicissimo Domino *Silvestro Bonfiliolo* singularia in hujus animalis sectione obvia fuerint, hic exarabo.

p. 82.

Hujus cerebrum amplum est, facta comparatione cum avibus & piscibus. Dividitur in gemina globosa corpora, quæ meningibus cooperiuntur, & sanguinea vasa ipsas excurrunt, & alte penetrant. In exaratis corporibus gemini ventriculi, anteriores scilicet excavati circumductis candidis fibris constituuntur, quæ corticis arborei fibrarum reticularem plexum æmulantur, & exterius apparent candidæ fibræ, & si totum coquatur, glandulæ corticales manifestantur. Cæterum cerebellum adest & pons *Varolii* cum appendicibus & cruribus, quibus principium spinalis medullæ conflatur.

Binos habet oculos, & quilibet propriis palpebris valde crassis obvelatur, quæ limbo subnigro terminantur, pilisque ditantur. Interiori palpebræ parti nequitur placenta quædam A ovalis figuræ, nec multum crassa. Hæc exterius candida est, & pellucida; ut difficulter solvatur, plicabilis tamen, & ea superficie, qua oculum contingit, innumera habet orificia B diaphanum humorem fundentia. In eadem superficie observantur rami vasorum sanguineorum C, qui a profundo emergentes hinc inde horizontaliter furculorum fines promunt, ut in ventriculo interius observatur. Exterius sanguineum vas D circumducitur, a quo erumpentes rami E crassitiem placentulæ subeunt. Hanc igitur placentulam glandulosam censeo pro separatione fluidi celebranda, quo cornea perpolita redditur, cum præcipue manifestas glandulas non viderim, sed tantum minimos globulos extremis vasorum finibus hærentes. Alia quoque membrana diaphana occurrit, quæ a cantho majori oblongo tendine retracta anteriorem oculi faciem tegit. In hac subnigra quasi vasa (ut in ranarum visceribus observatur) occurrunt. Conditus oculus cornea eminent, a qua hærentes mucositates unguibus facile abraduntur. Pupilla flava iride excitatur, & ligamentum ciliare carneis fibris contextum elegantem sphincterem exhibet. Aqueus contentus humor diaphanus est, &

Tab. VIII.

Fig. I.

Tab. VIII.

Fig. 2.

N. 1. 2. 3.

N. 4.

N. 5.

subfalsus, igneque evaporat relictis minimis vesiculis, & subtilissima crusta. Vitreus humor ignis calore totus exhalat. Amplus est mole & diaphanus. Contentus crystallinus humor secundum varias inspectiones, & naturalem magnitudinem delineatus occurrit. Est autem in parte exteriori lenticularis A, in interiori B globosior, & semiphæram fere æmulatur. Ejus crassities est C, latitudo autem D. Retina ampla, crassa, & mucosa existit ab expansione fibrarum, quibus compaginatur opticus nervus, orta. Uvea copioso, subnigroque inficitur succo. Inter corneam & uveam visus sum attingere aliam tunicam, quæ componitur, ut videre potui, tubulis seu fistulis horizontaliter situatis, eamque speciem habent, quam in secundinis, seu corticibus seminum plantarum observavi & delineavi. Quapropter si integre constaret de hac fistulosa membrana, dubitari posset, an hæc separationi subnigri succi inserviat. Postremo tunica cornea occurrit spheram referens, cui altera minor hæreat. Pars anterior proprie cornea dicta, licet densa sit, plicabilis tamen & diaphana existit, exsiccataque perlucet. Altera pars, quæ adnata vocitatur, antè ossea zona ambitur, cujus structura elegans est; hæc enim pluribus osseis lamellis E compaginatur, quæ multiplices sunt, & quatuordecim in oculo numeravi. Uniuntur invicem quasi per harmoniam, & æmulantur piscium squamas, ita situatæ, ut circularem zonam efforment. Harum limbi graciles sunt, & quasi crenis solvuntur. Duplici constant lamina, & in medio attolluntur in tumorem, unde ut in reliquis ossibus spatiosa F inæqualis figuræ exhibent.

In oris concavitate lingua locatur arcta, longa, & in apice subrotunda; depressa tamen & subnigri coloris. Frænum habet, & oblongis hyodes cornibus fulcitur & movetur, quæ post aures curvata oblongis musculis exeruntur, & linguam foras emittunt, ut in pico alias observavi. Non longe a laryngis hiatu suborta lingua conicis papillis subnigris versus laryngem inclinatis ornatur. Hic ingens glandularum cumulus occurrit, quæ excretorio vase pollentes mucosum fundunt humorem. In linguæ lateribus locantur glandulæ, quæ continuatum corpus repræsentant subrotundum, carnis colorem æmulans; sunt autem viginti quinque glandulæ miliares in recto positæ proprio hiatu gaudentes. Lentum evomunt succum persimilem ptisanæ hordeacæ. In oris plano hinc inde a lingua glandularum pariter

riter rubrarum ingens copia luxuriat. Gemina quoque congeries glandularum in eodem oris plano inter frænum linguæ et radicem rostri occurrit. Pars quoque superior palati glandularum ingenti numero mucum fundentium cooperitur, ut nihil distinctius conspici possit.

Aperto thorace septum transversum, pellicula scilicet diaphana obvia fit, quæ pervia est, ut in reliquis avibus. Costulæ angulum valde obtusum efformant, & pulmones membranosi consimiles sunt reliquis volatilium. Hærent costis, & insignes ductus habent. Aspera arteria in geminos ramos dividitur, & ipsius annuli integrum circum non constituunt, & tandem progressi obliterantur.

His detractis ventriculus apparet membranofus, qualis in homine, & in rapacibus avibus observatur. Continuatur œsophago, qui sectus copiosas exhibet glandulas lenticulares, & membranofas patentibus osculis in concavitatem hiantibus. Interius cooperitur reticulari quadam substantia, cujus areæ rotundæ & arctæ sunt. Laxatur œsophagus in ventriculum, qui in superiori sui parte lata quadam horizontali zona ambitur, quæ conglobatarum glandularum congerie conflatur sub nervea tunica locata. Huiusmodi copiosissimæ glandulæ contiguæ sunt, subrubræ & fere rotundæ, proprio excretorio hiatu ditatæ. Earum compages persimilis est glandulis observatis in extremo œsophago gallinæ, ventriculo carnosio proximo. Supra hanc partem, & nerveam tunicam rete extenditur, cujus spatia inæqualis figuræ occupantur ab orificiis vasorum hiantium glandularum. Subsequitur reliquum ventriculi, media scilicet portio & fundus, in quibus nullæ apparent glandulæ conglobatæ, sed interior superficies tota mirabili reti cooperitur, quod fasciculis quasi nervosis horizontaliter productis & invicem anastomizatis producitur. A nervea tunica pili quoque erumpunt. Exterius ventriculus sanguineis vasis, nervis, fibrisque carneis ambitur. Hiat ventriculus in duodenum intestinum & in ejusdem orificio copiosa luxuriat bilis. Intestina interius pilos veluti sericum pannum promunt. Recipiunt bilem a jecore, & a vesica, hiatusque pori biliarii distat a ventriculi fundo mensura brachii Bononiensis. Renes de more hinc inde extremo dorso hærent, a quibus gemini ureteres in cloacam producuntur, cui

cæcum quoddam intestinum adnascitur. Hoc interius mucosa ambitur substantia, & in hoc glandulas non vidi.

Conferri poterit Anatomie Aquilæ a *Borrichio Act. Hafniens. Vol. 1. Obs. 2. &* apud *Blasium Anat. Anim. p. 136.* atque *Muralto M. A. N. C. Dec. 2. A. 1. Obs. 50.* proposita.

p. 86.

In exercitatione epistolari (ad *Sponium*) peculiare vas, hocque geminum, & insigne, hinc inde vaccæ uterum perreptans, indicavi, cujus figuram hic delineare placuit.

Tab. VIII.
Fig. 3.

Finibus igitur & minimis ramis A cornuum uteri gracilescentibus portionibus hæret, & extremis furculis folliculi subrotundi B glandulosi appenduntur. Ab his exporrigitur vas insigne C percurrens latera cornuum seu tubarum uteri. Ab hoc manifestæ emanant protuberantiæ seu appendices D, ubi autem uteri ori approximatur, cartilaginea quadam vagina E ambitur. Protractum ultra os uteri modo tubulosum F & angustum, modo laxatur in globulos, tandem amplius factum hinc inde supra uteri vaginam elongatur, & apertum valvulas, seu transversales membranas G exhibet. In hujus dilatati vasis portione orificia H patent, & tandem lato sine proprio foramine I non longe ab urethræ hiatu finem fortitur.

Hujus vasis existentiam anno 1684 in vitula imperforata evidenter confirmavi. In hac itaque uterus monstruosa mole turgebat, turbato quodam ichore refertus; appensa vagina in molem æqualem vesicæ urinariæ suillæ attollebatur. Uteri pariter cornua, & tubæ eodem ichore refertæ, tumida erant, & compressis extremis tubis nil extra per infundibulum prodibat. His de more appendebantur ovaria, in quibus ovum diaphano humore turgidum continebatur. De tractis involucris occurrebant exarata vasa eodem turbato humore repleta, quæ exorta ab extremo vaginæ sursum exporrigebantur recta, & continuata, ita ut immissus stylus libere totam ipsorum longitudinem feliciter pervaderet. Ichor, quo tumor excitabatur, urina erat; nam igni oppositus non concrefcebat, sed tetrum urinæ halitum reddebat. Probabile igitur est, impedito per vulvam urinæ exitu, eandem regurgitando vaginam, uterum, cornua ejusdem, & exarata vasa distendisse, & patenter manifestasse.

p. 101.

Exarata de Glandulis epistola, novis typis *Lugduni Batavorum* excusa, Clarissimum *Nuckium* excitavit, qui edito de glandulis & lym-

lymphaticis libro, (in *Actis A. 1692. p. 97.* exhibito) neglecta mea positione, novam indicare structuram filiis artis adhuc ignotam, conatus est.

Habet itaque conglobatam glandulam membranis ambientibus integrari, interius autem reticulari opere excitari, quod muscosum appellat; ab hoc autem spatia multiplicia variarum figurarum emanare, geminis pariter lymphaticorum furculis ditari præter arteriarum, venarum, & nervorum furculos: quapropter injecto mercurio per superingredientia lymphatica, repletis glandulæ spatiis, ipsam turgere, manifestatis in superficie subrotundis tumoribus. Prosequitur autem exercitationem, & supposita divisione glandularum in vesicales & vasatas, censet, conglomeratas glandulas vasatas esse, ita ut pancreas exempli gratia solis venis, & arteriis ita attenuatis & gracilescen-
tibus coagmentetur, a quibus excretorium suboritur vas, quod separatum peculiarem succum derivat.

Hæc & similia Clarissimus Vir exponit, quæ si leviter etiam examinentur, Naturæ non consonare, & diminutam exponere structuram abunde patebit. Negari igitur non potest, in glandula conglobata reticularis plexus, a quo aræ designantur diversarum figurarum, quam positionem ego fuse exposui; cujus autem naturæ sit, licet nomine musci insigniat, non tamen indicat Clarissimus Vir, & ex substantiæ modo, & connexionem cum ambiente membrana patet, propaginem esse investientis tunicæ, & productarum carnearum fibrarum, supra quas vasa propagantur. Quoniam autem exarata a me methodo in sanis & morbois glandulis manifestantur membranosi loculi exposita spatia muscosi corporis occupantes, quæ ab extremis sanguineorum vasculorum furculis irrigantur, & in quos hiant subintrantia lymphatica, & ab his elongantur exeuntia pariter lymphatica, ideo miror a Doctissimo Viro hæc omissa & neglecta fuisse, & ex experimento injectionis mercurii analogo tentamini a me atramento facto, quo exterius subrotundi tumores apparent, & interius spatia replentur injecto fluido, illationem deduxisse, glandulas solis spatiis integraliter componi, cum ultra sensum ratio etiam indicet, sacculos necessarios esse, in quibus receptum fluidum exteriores protuberantes promat tumores, & interiora spatia repleat, & distendat. Et quia simplices glandulæ hoc folliculo, veluti parte principe integrantur, ideo in con-

globatis hæc non omittenda erat, & consequenter descriptio hæc manca videtur, & solum nominis *Muscosi* novitatem continet. Folliculorum existentia in morbofis constitutionibus patentior elucescit, in quibus intercepto & concreto succo turgent, & crassescunt, ut in singulis glandulosis folliculis abscessu tentatis, vel tartarea morbofique contenta materia ad auctis passim observamus. In sanis pariter conglobatis glandulis longa aquæ maceratione præparatis reticularis plexus occurrit, cujus areas gemini, & interdum plures subalbi occupant folliculi, quibus sectis concava membrana patenter apparet.

Conglobatarum (conglomeratarum) exposita structura a Clarissimo Viro proposita suis quoque premitur difficultatibus; sensus enim abunde indicat, in pancreate, hepate, & renibus miliares, vel ovales folliculos reperiri, quos arteriæ & venæ multiplicibus ramis, capreolorum instar, ambiunt; quod evidenter injecto per arteriam emulgentem atramento in miliaribus renum glandulis ope microscopii manifestatur, a quibus renales tubuli sub specie fibrarum exorti separatam urinam derivant, & in pelvim deducunt. Hoc manifestius elucescit in monstrosis & morbofis renibus, in quibus, ut alias indicavi, interdum folliculi glandulosi ita turgent, ut acinos uvæ magnitudine æquent, circa quos vasorum extremi ramuli ludunt. Idem in morbofo hepate, & pancreate observatur. Quapropter cum sensibus constet, glandulosum folliculum membranosa vesicula integrari, supra quam multiplices fines vasorum sanguineorum propagantur, ut in ventriculo, pleura, pericardio succedit, non licet asserere, arteriæ extremum tubulum angustatum in vas excretorium desinere, sed sensu comprobatur, glandulæ folliculum peculiare esse corpus membranofum, circa quod extremi fines vasorum propagantur, & a quo exortum excretorium vas separatam materiam derivat.

Quemadmodum vero Epistola hæc recensita aliquot itidem literas idiomate Italico ultro citroque exaratas complectitur, ita versio pariter harum in Latinum sermonem sub calcem adjicitur. Reliquam Operum posthumorum molem quatuor vel quinque complent Opuscula: primum namque *Job. Alphonfi Borelli* occurrit Scriptum, compagem nervi optici membranofam in piscibus *Xiphia*, *Thunna* & *Pagrus* a *Malpighio* primum observatam, adversus nonnullorum oppositiones defendens. Responsio dein habetur, qua *Galenistarum Tri-*

umphus, in Recentiores Anatomicos a *Michaele Liparo Messanensi* paratus, a *Malpighio* sub nomine *D. Placidi Papadopoli Messanensis*, Auditoris sui, evertitur. Tum Dissertatio Epistolaris ad Amicum de Recentiorum Medicorum Studio, subtiliorem cum primis horum Anatomem, Dendranatomen, & Anatomen comparatam fugillans, sistitur una cum proluxa & solida *Malpighii* ad eandem Responsione. Autorem vero Dissertationis dictæ ipsum esse *Job. Hieronymum Sbaraleam*, Primarium Lycei Bononiensis Lectorem, cui Medica aliqua Historia, Responso *Malpighiano* præmissa, a *Job. Baptista Gyraldo* inscribitur, aliunde nobis constat. Tandem additur *Malpighii* de Structura Glandularum conglobatarum consimiliumque partium Epistola, Lugduni Batavorum jamjam A. 1690. typis exscripta.

EUTROPII BREVIARIUM ROMANÆ HISTORIÆ,
cum Metaphrasi Græca Pæanii, recensente CHRISTOPHORO
CELLARIO.

Jenæ, sumtu Jo. Bielkii; 1697. in 8. r. Alph. Plag. 3.

Historiam Romanam ab Urbe condita ad Flavium usque Valentem compendiose contexuit; istudque Breviarium Imperatori isti, cujus jussu fuerat conscriptum, dicavit Eutropius; dignus qui reliquis epitomarum scriptoribus, Floro, Justino, Xiphilino; jungatur. Operæ igitur pretium se facturum credidit clarissimus Editor, si post Vernetum, Schonhovium, Sylburgium, Merulam, Gruterum & alios, huic Breviario industriam adhiberet, qualem linguæ Latinæ scriptoribus aliis impenderat. In publicam proinde lucem, cum annotationibus & Pæanii metaphrasi Græca, istud anno 1678 emisit: nunc vero emendatum denuo, locupletioribusque annotationibus, quas tum singulis pagellis substravit, tum Indicibus præmisit, illustratum edidit, Pæanio non ut antea lateri adjecto, sed Latinis verbis subtexto, accurate autem recensito: unde non minus hæc metaphrasis, quam ipse Eutropius, exactis & admodum utilibus gaudet indicibus, quos diligentiam industrii Editoris grati debemus in auctoribus, quos publici juris facit. Geminos enim adjicere suevit, rerum unum, Latinitatis alterum: quibus in Eutropio accessit tertius, in quo Græci metaphrastæ Pæanii verba, quæ in animadversionibus p. 316. seqq. expenderat, meliorisque ordinis, in quem nonnulla redegit, aut propria virorum pro-

vinciarumque nomina correxit verioraque substituit, rationem reddiderat, fideliter annotata reperiuntur. Latinitatem quod attinet, cui secundus index destinatus est, etsi oratio non admodum Romana fluere Vineto & aliis censetur, augendæ tamen eruditioni idoneam existimat Editor, neque aures vel doctissimas offendere; quum nihil ostendi forte possit, quod non idem ex Trajani ævo meliori comprobetur.

JOHANNIS MUNNICKS, MEDICINÆ DOCTORIS
& Professoris Ultrajectini, de Re Anatomica Liber.

Trajecti ad Rhenum, apud Antonium Schouten, 1697. in octavo.

Constat plagulis 17 $\frac{1}{2}$.

UT nobilissimus *Autor* Professioni Anatomicæ, qua in celeberrima Academia Ultrajectina octodecim ultra annos hucusque fuit functus, satisfaceret, haud contentus *Praxin Chirurgicam*, in Actis A. 1689. p. 563. a nobis recensitam, emisisse in lucem, in præsentis *de Re Anatomica* libro integram corporis humani structuram non modo ex Autorum commentariis, sed autopsia quoque propria strictim, plane tamen, voluit evolvere. Autoribus præcipuis siquidem, quorum sedulitate utilissima artium Anatome ab Hippocratis & Galeni ad hæc usque tempora mire increvit, prælibatis, conformationem solidarum corporis nostri partium, juxta ductum *Veslingii*, quem præcipue in deliciis habet ac in plerisque sequitur, ab infimo ventre sive abdomine usque ad supremum sive caput atque artus seu manus pedesque, compta declarat oratione, prout vel pauciores a nobis nunc memorandæ observationes satis comprobabunt. Cuticulæ videlicet, cute ipsa densiori atque compactiori, duplex a *Nostro* assignatur lamina: interior, cuticula proprie dicenda, membranofum & fibrillosum veræ cutis operimentum est, ipso in utero ex semine parentum cum aliis corporis partibus generatum; exterior autem pars, ex vaporibus e corpore exhalantibus & in superficie ipsius cuticulæ condensatis extra uterum producta, ex tenuibus squamulis, piscium squamis haud absimilibus, compingitur. Nervi per periostrium expandi dicuntur copiosissimi, qui, postquam ossa prope illorum extremitates perforarunt, per membranam ea intus obducentem haud minus dense ramificentur; id quod tam ex dolore, interius pariter atque exteriorius

Pref.

p. 3.

p. 10.

rius sæpe affligente, quam ex inveterato topico colligitur Venereo, ut pote qui non curetur, nisi trepano exfoliativo affectum os penitus excindatur, atque interna ossis membrana, sectione in ipsam medullam ducta, aperiatur; tunc demum, effusis aliquot virulenti humoris guttis, cessare dolorem. Circulus pylori carneus hunc in pueris tam ar- p. 30.
cto sigillo munire notatur, ut si infletur ventriculus, sicari is possit, quamvis inferne non occludatur. Ab intestinis non solum vasa la- p. 42.
cteæ, sed & lymphæ ductus per mesenterium ad hujus glandulas, & hinc in chyli receptaculum, perhibentur tendere. Quamvis ordina- p. 65.
rie duo tantum, in quovis latere unus, ad vesicam abeant ureteres, *Autor* tamen in cadavere virili ureteres utrinque binos, in vesicam quatuor sinibus insertos, in amphitheatro publico semel demonstra-
vit. Albicantia vascula, e quibus testiculorum compages resultat, ex p. 69.
minutissimis albugineæ tunicæ derivantur glandulis. Urinaria fœ- p. 86.
tus membrana, tenuissima simul ac pellucida vasorumque conspicuo-
rum expers, inter amnium & chorion locata, & in humano partu a
multis hæcenus negata, in xenodochio a Nostro pluribus Medicinæ
Doctoribus & Studiosis A. 1693; in cadavere mulieris, quæ quatuor
præterpropter menses uterum gesserat, fuit ostensa. Musculus sub- p. 93.
clavius, principium ducens a prima costa, totique claviculæ inferius ad-
hærens, in scapulæ acromium excurrere, adeoque musculo pectorali
& serrato antico minori opitulari traditur. Glandula pinealis, cum p. 159.
insuper plexui choroidi velut capsulæ includatur, hujus ipsius plexus
choroidis gratia imprimis conjicitur extracta. Quem in tympani p. 195.
membrana hiatum multis abhinc annis Clarissimus noster *Rivinus* in
capitibus brutorum deprehendit, *Autor* superiori anno in capite hu-
mano, post styliformem processum cum ea ossis petrosi portione pru-
denter ablatum, demonstravit, eumque nihil aliud esse, quam mem-
branæ ejusdem duplicaturam, simul observavit.

*EVANGELIUM INFANTIÆ, VEL LIBER APOCRYPHUS
de Infantia Servatoris. Ex manuscripto edidit ac Latina versio-
ne & notis illustravit Henricus Sike Bremensis.*

Traj. ad Rhen. apud Franc. Halman & Guil. vande Water. 1697. 8.
plag. 18.

Quanquam omni ævo ac tempore extiterint, qui infidelium & hæ-
reticorum

reticorum libros e tenebris in lucem protrahere, factum indecens & Christianæ Reip. periculosum esse existimarunt, decretis etiam publicis, ut hujusmodi scripta per combustionem aut alia media ab hominum usu removerentur, sancitis: non tamen defuerunt alii viri docti piique, qui non legere tantum hæreticorum scripta, sed & opiniones illorum manifestare, librorumque ab iis compositorum sive fragmenta aut compendia, (quemadmodū in T. IV operum Cyrilli Alex. ex Nestorii libris aliqua blasphema excerpta habentur,) sive integrum contextum, additis quidem plerumque confutationibus, (uti T. VI operum S. Augustini integer nec usquam interruptus sermo Arianorū est insertus, ita ut mox addatur responsio,) aliquando tamen etiam sine iis, publice edere, olim & nunc fas esse arbitrati sunt. Quorum vestigia sequens præsentis libri Editor, etsi non dubitet, fore plerosque, qui hoc genus descriptionis, quo libellum apocryphum, & vel ab impiis hæreticis, vel saltem a nefariis & superstitiosis hominibus, revera Ecclesiæ Christi carcinomatibus, profectum in lucem protrahat, non leve tantum & contemnendum, sed damnandum quoque & sufflaminandum, neque satis dignum Christiani Viri studio judicent: remotis illis accusationibus, ab antiquitatis ecclesiasticæ ignaris, & verum harum descriptionum scopum non perspicientibus, profectis, talia scripta edere, non modo Scripturæ S. & priscorum scriptorum autoritate niti, sed maximam insuper Ecclesiæ Christi utilitatem afferre ostendit. Et præprimis quidem ad agnoscendam Scripturæ S. divinitatem & *ἀυθεντίαν*, quæ primario ex insitis notis & impressis quasi Dei digito menti humanæ criteriis constat, ubi ab ista Scripturæ divinitatem probandi ratione discesseris, nihil prius, nihil antiquius se offerre, quodve magis agnitam veritatem in mente humana confirmare possit, quam collationem eorum scriptorum, quæ vel priscis temporibus, vel nostra etiamnum hac ætate pro divinis ac *θεοπεποιτοῖς* fuerunt venditata. Talia esse Judæorum Kabbalam & Talmud, Mohammedanorum Alcoranum & Sunnam, itemque priscorum hæreticorum libros & fragmenta, quæ non eliminare, sed fideliter posteritati exponere conducant, ut perpetua Ecclesiæ certamina contra externos & intestinos hostes ex iis patefiant. Hinc etiam Spiritum S. Nicolaitarum, Phileti & Hymenæi hæresiarcharum infana & absurda dogmata nos latere noluisse, & SS. Patres Irenæum, Tertullianum, Epiphanium,

Phi-

Philastrium, Augustinum, Theodoretum ac alios, hæresium nefanda dogmata & opera sui ævi hominibus propalasse, & scriptis ad seram posteritatem transmisisse. Speciatim vero alium maxime insignem usum talia scripta Protestantibus præstare, nempe ut os obturare Pontificiis possint, qui perfricta fronte (uti v. gr. Dionysius Petavius in Præfat. operibus Epiphani præfixa fecerit,) mentiri & calumniari audeant, Sectam Calvinianam sentinam esse, in quam veterum & recentium sectarum errorumque colluvies confluerit, ac quicquid hæreseon hactenus extitit, de quo legi aliquid vel audiri potuerit, ex eo libatum aliquid esse & in eandem derivatum: cum econtra ex illis scriptis probatu sit facillimum, plurimas antiquarum hæresium particulam sui veneni Ecclesiæ Pontificiæ afflasse, & aliquid saltem suarum sordium eidem affricuisse; quemadmodum v. gr. *de Christo in spelunca nato, asservato ejusdem præputio, fonte & balsami horto in Matarea productis*, communium Ecclesiæ Pontificiæ traditionum, etiam in hoc Evangelio Infantie vestigia compareant. Illius Evangelii mentionem jam in Gelasii Papæ decreto, quod in Concilio Romæ sub finem seculi V habito conditum fuit, itemque apud Irenæum, Epiphanium, Chrysostomum & Theophylactum occurrere, in præfatione ad Lectorem Auctor monet: atque ideo dubium non esse, quin longe ante Mohammedis tempora (siquidem & ipsum ex eodem plurima suo Alcorano inseruisse, in notis passim demonstrat) jam extiterit, vel Græca, vel Syriaca, vel alia lingua a quodam hæretico compilatum; quanquam textus Arabicus ab Auctore primum ex manuscripto, quod inter Golianos codices Lugduni Batav. latuit, editus, longe minorem antiquitatem præ se ferat, & ejus stylus ei, quo Novum Testamentum Arabice versum & ab Erpenio editum habemus, haud multum dissimilis sit. Evangelium ipsum Arabicum, cui ab altera parte Latina versio ab Auctore adjuncta est, integrum ex nugacissimis narrationibus, variisque hæreticorum ejus temporis pravis opinionibus compositum sequitur. In fine notas adjecit Auctor, in quibus aliorum autorum similibus fabulosis narrationibus Evangelium hoc illustrat: imprimis autem ex Alcorano ejusdemque Commentatoribus, maxime utroque Gialaloddino (quorum scholia cum textu Arabico Alcorani & versione sua propediem se editurum pollicetur,) & præterea ex Abu-Mohammed Abd-Alla, Kessæi nomine eruditis noto (qui vitas Patriarcharum & Prophetarum

ex sententiâ Mohammedanorum descripsit, hætenus ineditas.) interdum ex Prot-Evangelio Jacobi (quod ex Arabica lingua, saltem Orientalium aliqua, in Græcam fuisse translatum existimat,) & Hier. Xaverii historia Christi Persice scripta, nonnulla loca adducit, quæ cum Pseudo-Evangelio suo convenientiam habent. Ex illis notis insigniores quasdam speciminis loco Lectorum oculis subjiciemus. Et quidem in limine statim Hinkelmannum reprehendit, qui in præfatione nuperæ Alcorani editioni præfixa, ex eodem Evangelio (quod manuscriptum penes se servavit, cujus editionem etiam cum aliis Pseudo-Evangeliis, in Specimine Sapientiæ Indorum veterum promiserat Starkius,) verba de Josepho Pontifice citans, eadem de Josepho Historiographo intellexit, cum necessario Josephus Cájaphas, de quo ipse Josephus Antiqu. Jud. XVIII. 3. videndus est, ibi indigitetur; id quod ex proximè sequentibus hujus Evangelii verbis etiam planum est. Quando etiam in Evangelio (p. 25.) de fictitio illo Apollinis oraculo Augusti tempore collapsò, mentio injicitur, reliqua simul idola eo tempore interuisse, ex insigni Eusebii (pro quo falso ibi Epiphaniî nomen legitur,) loco Dem. Ev. VI. 20. constare monet. Occasione autem, quod in Evangelio (p. 115.) asseritur, *Christum tinctoriam officinam præterisse*, ex Angelide la Brosse Lexico Persico ad vocem, *Tinctoria ars*, observat, in apocrypho Persarum libro *de Infantia Christi* referri, quod Salvator tinctoriam artem exercuerit, item quod unica tinctura pannos cujuslibet coloris exhibuerit; quapropter eum tinctores Persæ pro patrono venerentur, & tinctoriam domum *officinam Christi* appellent. Denique cum in notis affirmasset, Muhammedem, Christum crucifixum esse, asserere, in posterioribus notis proprium errorem corrigit, siquidem in Alcorano, non tantum Christum crucifixum esse negetur, sed vehementer etiam Muhammed in Judæos invehatur, & nec interfecisse illum nec cruci affixisse Judæos, sed ita illis visum fuisse, ibi asseratur: quorum quidem verborum cum diversum sensum tradant Alcorani Commentatores, aliis Christi loco alium quempiam substitutum esse existimantibus, aliis vero Simonem Cyrenæum crucifixum esse somniantibus, ex Golianis scholiis Alcorani Mistis, quæ inter cimelia sua servat, in caput tertium Alcorani, aliam quorundam Theologorum Mohammedanorum sententiam allegat, qui Christi animam e corpore exemptam & in cœlos sublatam fuisse docent, descendisse

vero deinceps Angelum in ejus corpus, atque ita crucifixum esse. Reliqua lectu non injucunda pro otio suo B. L. facile evolvat.

DE CANONIBUS APOSTOLORUM DISSERTATIO,
Auctore P. ANTONIO CONSTANTINO a Castrovillare, Ord. Mi-
nimorum S. Francisci de Paula Ex-Provinciali.

Romæ, typis Jo. Jacobi Komarek, 1697. in 4. Alphab. 2. plag. 2.

NAtali imprimis Alexandro ejusdemque argumentis adversus Canones, quos alii Apostolis auctoribus tribuere sueverunt, opposita est hæc Dissertatio, tametsi istud nomen nusquam in ea expressum reperiat. Dum vero contrariam sententiam tueri modis Auctor clarissimus omnibus annititur, sub ipsum ejus initium admodum in eo operosus est, ut Apostolos consulto tam pauca literis consignasse evincat, quippe qui non nisi summa ut plurimum necessitate ad acti scribendum quid existimarint; voce autem eos regulas plurimas, ad fidem moresque pertinentes tradidisse, istoque pacto monita sua non membranis credere, sed cordibus imprimere voluisse comprobet. Huc ergo referendos quoque esse statuit quinquaginta illos Apostolorum Canones, quos e Dionysii Exigui Latina versione recenset. Etsi vero istis etiam triginta quinque alios, quos Græci insuper recipiant, & novem illos, quos Turrianus e Græco codice Pamphili Martyris descripsisse se testetur, subjungat: hos tamen æque ac illos parum se hac vice curaturum ait, & ad quinquaginta potius priores studium suum restringit. Hos vero a Clemente collectos, ac in posteriorum gratiam literis mandatos omnino existimat, magnum huic asserto robur conciliari posse ratus ex Irenæi de Clemente testimonio, quo Apostolorum traditiones prope in conspectu & antè oculos Clementem habuisse edoceamur; per istas enim traditiones ipsas hæc constitutiones seu Canones intelligit, nulloque ita fundamento negari posse censet, quod Clemens eos literis consignaverit. Quid? quod Canones istos ab Apostolis conditos, & a Clemente scriptos fuisse, ex Ecclesiæ, quæ nec decipere queat, nec decipi, consensu, & Conciliorum, generalium æque ac particularium, plurimorumque Pontificum testimoniis abunde constet. Tradere quidem heic observat nonneminem e Criticis, (hoc nomine suum Adversarium perpetuo designans,) citatos haberi a Conciliis & Pontificibus hos Canones sub nomine A-

C. I.

postolorum, citra definitionem expressam, an vere an falso iis inscribantur, solum quia, ut sic citarentur, usus inoleverit. Ast nihilominus hinc consecuturum ait, Ecclesiam deceptam fuisse, Canones illos pro

C II. Apostolicis venditando. Occasionem vero condendis his Canonibus dedisse ait Cerinthum, populum adversus Apostolos velut Mosaicarum legum contemtores concitantem: unde ad mulcendos Judæos, recens ad Christum conversos, Mosenque aboleri penitus haudquam passuros, Apostoli in Synodum Hierosolymis coierint, utque ostenderent, Mosaicæ legis zelatores se, non destructores esse, Canones hos juxta præcepta Mosaica construxerint. Insignem enim illorum cum his convenientiam exemplis non unis probare, insuperque passim in Epistolis suis Paulum ad eos respicere, e locis inter se collatis evictum dare nititur. Post ad Criticum suum iterum se confert, qui Orientalis & Occidentalis Ecclesiæ circa Canonum horum numerum discrepantiam adversus eos allegaverat. Sed hanc ipsorum auctoritati nihil posse officere respondet, cum & in variis, quorum nonnullos recenset, ritibus Ecclesia illa ab hac impune abeat. Dehinc ante sextum seculum receptos in Ecclesia Orientali Canones fuisse negarat ille; sed nec probari satis posse hanc sententiam respondet Noster, nec, si probari posset, actum fore de Apostolorum Canonibus admittit: nam & libros quosdam Biblicos serius receptos fuisse ait, quorum tamen ideo auctoritatem impugnare nemo facile sustineat. Ut tamen & ante sextum seculum obtinuisse eos probet, agitatum primo de Paschatis celebrandi tempore controversiam in subsidium vocat, ac non alia de causa Quartadecimanos tantopere impugnatos monet, quam quia Canonem, qui inter Apostolicos octavus sit, manifeste violarint. Equidem tametsi concedatur, Philippum quoque & Johannem aliquando cum Judæis Paschatis mysterium celebrasse, non eum tamen id in finem factum esse regerit, ut Canoni isti adversos sese gererent, sed ut ingeniis diversorum se accommodantes, omnes lucrifacerent. Si quis instet, in controversia illa a nemine tunc citatum reperiri hunc Apostolorum Canonem, respondet, litem hoc pacto moveri de solo nomine, cum traditio Apostolica, quam omnes in ore habuerint, ipse utique hic Canon sit. Similia fere repetit in altera de hæreticorum baptismo controversia, ubi certe Romanus Pontifex sola illa regula, quæ inter Apostolorum Canones quadragesimum septimum locum

cum

cum obtinuerit, fretus tot Orientalium Africanorumque conatus quassarit, & in nihilum tandem redegerit. Imo & Africanis Canonem illum haud ignotum fuisse statuit. Utut enim in aliam fortassis opinionem deduci posset quispiam, ex eo imprimis, quod Canone 46 hæreticorum baptisma penitus damnetur, istum vero allegare omiserint Orientales & Afri, etiamsi eorum causæ adversus Romanum Pontificem haud parum profuisset; unde ignotos ea ætate Orientalibus & Africanis Apostolorum Canones fuisse conjicias: observat tamen, Apostolos damnasse istud solum hæreticorum baptisma, quod non juxta formam a Christo traditâ peractum fuerit; unde Orientales & Afri eos etiam rebaptizantes, qui forma integre servata olim baptismum acceperant, pro sua illum sententia allegare nequiverint. Patres Concilii Nicæni, dum Leontium, Ecclesiæ Antiochenæ Presbyterum, quod semetipsum castrasset, ut absque suspitione cum Eustolia dormire posset, presbyteratu privarint, ad vigesimum tertium Canonem Apostolicum respexisse & provocasse, indubium existimat; similem enim Eunuchis ullam regulam in Conciliis ante habitis vulgatam extare negat, eamque in Synodis Nicænam antecedentibus, quas enumerat, ostendi petit. Similem in modum & in sanctionibus aliis, Synodum Nicænam Canones Apostolorum, non morem duntaxat in Ecclesia receptum, ceu opinentur quidam, præ oculis habuisse contendit. In Concilio præterea Gangrensi adversus Eustathianos habito, in Antiocheno A. C. 341 celebrato, in Synodo Carthagenensi A. 348 instituta, in Concilio Constantinopolitano primo, Synodoque Carthagenensi secunda, Canones Apostolorum nunc repetitos, nunc confirmatos asserit. Synodi Nicænae Canonem 13 & Ancyranæ Canonem 21 ad antiquas provocare regulas, nuspiam quidem in vetustioribus monumentis, sed nec in Canonibus quoque Apostolicis reperiundas, innuerat Adversarius, & exinde collegerat, traditiones a Synodis memoratas, at nuspiam alibi extantes, haud necessario pro Apostolorum Canonibus habendas venire. At Noster legem illam, quam citato loco Nicæni laudent Patres, in Concilii Romani, sede vacante a Clero A. 250 aut 253 celebrati Epistola Synodica ad Cyprianum missa reperiri, confirmatamque esse in Synodo Carthagenensi, & in alia Romana sub Cornelio Pontifice: illam vero, ad quam Ancyrani Patres provocent, Canone sexagesimo tertio Concilii Illiberitani extare rege-

C. IV.

rit,

- C. V. VI. rit; eademq; methodo Patrum aliorumq; qui quarto & quinto seculo scripserunt, ac Synodorum hoc posteriori coactarum testimonia non nisi ad Apostolorum Canones respicere, probatum dat. Non equidem inficiari se dicit, sexto demum ineunte seculo Dionysium Exiguum collectionem illam Canonum Apostolicorum suscepisse: negat autem inde sequi, quod ante illam collectionem haud extiterint; alias enim ceteros Canones, qui ante Dionysianam collectionem in nullo codice simul collecti extabant, eandem passuros difficultatem. Dionysium & Cresconium asserere, quod Canones illi post collectionem non statim recepti fuerint ab omnibus, expresse negat, eorumque loca ab Adversario adducta de eo, quod ante collectionem fuerit actum, testimonium perhibere observat. Argumentum vero a Ferrandi Carthagenensis Ecclesiae Diaconi, & Martini Bracarenensis Episcopi alto de his Canonibus silentio depromptum, nimis probare putat. Si enim exin liceret inferre, quod Canones isti statim post Dionysianam collectionem ab omnibus Occidentis Ecclesiis inter regulas ecclesiasticas admisi non fuerint, futurum, ut omnes etiam alii Canones ab his Scriptoribus omisi e regularum ecclesiasticarum tunc ubique receptarum censu eliminandi venirent. A Gallicanis Episcopis post collectionem Dionysianam Canones Apostolorum receptos non fuisse, tantum abest ut admittat, ut corruptis etiam depravatisque & quasi apostolicis Canonibus eos reverentiam exhibuisse testetur. Hincmaro in memoratis alicubi codicis Gallicani Canonibus, Apostolicos omittenti, Hincmarum eosdem alibi expresse allegantem opponit. Vicissim plura coactervat testimonia eorum, quos & ipso sexto seculo, & aliquot proxime secutis ad Canones Apostolorum provocasse, & pro genuinis eos agnovisse autumat. E Canone quidem sexto de uxore ab Episcopo religionis praetextu non dimittenda, veluti virorum sacrorum continentiam destruyente, plurimos ait arguere, quod Apostolorum Canones supposititii sint. At vero, si res ita haberet, multa quoque Concilia idem praecipientia rejici debere respondet, & Apostolos speciali Spiritus S. instinctu Canonem illum condidisse monet, quippe qui matrimonii, quod vocat, Sacramentum a Saturnino aliisque tanquam impium damnatum iri praeviderint; unde istud adeo roborare decreverint, ut ne sacris quidem Ministris sub praetextu religionis licere uxores antea ductas dimittere edixerint. Frustraneum esse ait suum Adversarium,

farium, ubi Canones hos ideo impugnet, quod veteres quatuor priorum seculorum Patres inter sacras Novi Testamenti Scripturas eosdem haud retulerint: in seriem namque librorum Novi Testamenti ea tantum opera, quæ scriptis mandata fuerint, admitti debuisse notat. Eusebium & Hieronymum Apostolorum opera omnia summa cum diligentia recensuisse admittit; sed ad scripta solummodo respectum habuisse addit, unde eorum de his Canonibus silentium facere huc nihil possit. Stylum ab Apostolico loquendi more alias consueto in Canonibus alienum objecerat ille: verum & inde nullam fluere idoneam consequentiam Noster statuit, cum & in scripta ad Hebræos epistola Paulus, & in secunda sua Petrus, & in posterioribus epistolis pariter ac in Apocalypsi Johannes, a semetipsis, si scribendi modum spectes, sæpe abeant. E Canonibus 21, 22, 23, 24, qui de abscissis agunt, argumentatus contra auctoritatem eorundem omnium fuerat Adversarius, cum verosimile non sit, Canones hos ab Apostolis fuisse promulgatos, quandoquidem illis vel proxime consecutis temporibus nulla semet castrantium exempla obvia habeamus. Ast enim vero non ad sua, sed ad futura tempora, Canones hos proferentes Apostolos oculum flectere voluisse, Noster ianuit. Justinum Martyrem exemplum alicujus adolescentuli, a Felice Alexandriae Præsule permitti Medico, ut ipsum castraret, postulantis, Gentilibus Christianos nocturnis conventiculis in omni libidinum genere debacchari divulgantibus opponere observat; unde haud mirum ait, quod Canonum Apostolicorum mentionem eo in loco omiserit. Non igitur favere ipsum Adversario, sicut nec allegatum ab eo Origenis seipsum excidentis exemplum huc quadret: hunc etenim accusat, quod nimia temeritate ductus, proprioque nimis ingenio fidens, & Apostolos idcirco parvi pendens, facinus illud aggressus fuerit, quod a gravissimis Viris merito in ipso notatum ostendit. Athanasium de Leontio, Episcopo Antiocheno, seipsum abscidente agentem, nullum penitus commemorare Canonem: unde etiam inferri nequeat, ceu velit Adversarius, quod Nicænum primum canonem potius, quam Apostolicos, in mente habuerit. Epiphanium, ubi mentionem injiciat Valesiorum, in iis confutandis & alia loca, quæ ipsi magno esse potuissent usui, omittere: unde Canonibus Apostolorum nullum nascatur ex hac præteritione detrimentum. Apostolos ipsosmet contra Canonem suum quadragesimum nonum,

C. IX.

C. X.

aut quinquagesimum ex Dionysiano ordine, egisse Criticus, qui No-
stro audit, asseruerat, cum trinam in administrando baptismo immer-
sionem non semper frequentarint, ut pote quæ in tanta hominum mul-
titudine una aliquando die baptizata peragi haudquaquam potue-
rit. Ast fieri istud haud difficulter potuisse, & reapse quoque factum,
Auctor contra affirmare nullus dubitat. Eodem Canone Apostolos
in futurum prospexisse, denuo observat; unde frustra ille urgeat, quod
C. XI. ipsorum tempore nulli adhucdum hæretici, quos redarguere effato
suo potuissent, extiterint. Gelasium Pontificem in Synodo Romana,
cui A. 494 præfuerit, librum quidem Canonum Apostolicorum ab
hæreticis confictum, non genuinos illos Apostolorum Canones, apo-
cryphorum numero accensuisse, nec opus fuisse, ut librum hunc ex-
presse a genuinis Canonibus distingueret, probe gnarus, quod hi non
circumferrentur in peculiari libro, sed locum sibi tanquam proprium
in appendice ad Constitutiones Apostolicas vindicarent: quo potissi-
mum ex fundamento Bellarminum quoque & Baronium defendit,
quorum uterque quinquaginta Canones a Gelasio damnatos itidem
pernegaverit. Quid? quod plura etiam opera alia in Gelasiana re-
probatione habeantur, quæ tamen Ecclesia haud penitus rejiciat: unde
patere putat, quod & spurios solum Canones in illo libro occurrentes,
non legitimos, Gelasius apocryphos declararit. Quæ ex Isidoro
apud Gratianum citato urgeat Criticus, non ex Hispalensi illo, sed a-
lio, cui Mercatoris cognomentum, deprompta, insuperque verbis Au-
ctoris genuinis, quæ ex Baronio recitat, penitus adversa esse statuit.
Hincmarum Remensem quidem asserere largitur, Canones A-
postolorum non ab Apostolis conscriptos credi; negat autem, eum a-
liud his verbis insinuare, quam quod literis consignati ab Apostolis
haud credantur: quod sicut omni destituatur dubio, ita Hincmarum a-
libi palam auctoritatem eorum ad Apostolos retulisse scribit. Tan-
dem confictionem horum Canonum ad Firmilianum ubi referat Ad-
versarius, judicem ipsum ait & partem una evadere, utque sententiam
hanc novam tot testimoniis confirmet, quot ipse suam corroborarit
hactenus, efflagitat.

Lugduni Batavorum, apud Petrum & Balduinum vander Aa, cælatore
Hildebrando vander Aa, 1697. in Fol.

Constat 52 plagulis, 47 figuris majoribus, 39 minoribus.

OMnia vicibus esse subjecta, nec statum suum perpetuo tueri quicquam, tot urbes, tot templa, tot moles, quibus Græcia olim inclaruit, & in admirationem cunctos rapuit, nos commonefaciunt: quam si hodie perlustramus, incultam, rudem, barbaram, desertam, & degenerantem usque adeo a prisca illa videmus, ut dubitandi relinquatur locus, an unquam talis extiterit, qualem descriptam ab auctoribus illius ævi legimus. Quo magis laudanda est eorum industria, qui in antiquitatibus Græciæ scrutandis, aut eorum qui perscrutati istas fuerunt, operibus servandis, quæque reperta ab iisdem, monumentis ab interitu vindicandis, præclaram operam ponunt. Thesaurum hujusmodi illustribus ex omni Græca antiquitate depromtis, & vel in cimeteriis Principum extantibus, vel in collectionibus doctorum hominum, qui ab hoc antiquorum monumentorum colligendorum studio Antiquariorum nomen adepti fuerunt, aut in describenda Græcia operam posuerunt, superstitionibus monumentis refertum congerere, in ordines redigere, & posteris spectandum relinquere satagit celeberrimi viri Jacobi Gronovii industria. Is siquidem postquam multum sibi gloriæ, non magis ex paterni nominis extenso decore, quam editis præclaris operibus, per universum orbem litterarium paravit, cujusvis ætatis Græcos & Latinos auctores veteres non modo familiares sibi, verum etiam ex antiquitate intima intimoque eorum sensu & indole perspectos habens; nunc potiores Græciæ antiquitates, & prisca ævi reliquias, instar dissipatorum & passim sparsorum virgultorum, ut ait, in fascem connexas, & justis voluminibus inclusas, sub Thesauri earum titulo evulgare instituit: exhibiturus effigies virorum ac foeminarum illustrium, quibus in Græcis aut Latinis scriptoribus aliqua memoriæ pars datur, & in quocunque orbis terrarum spatio ob historiam, vel res gestas, vel inventa, vel locis nomina data, ac doctrinam, meruerunt cognosci; item variarum regionum miranda, quæ celebrata apud antiquos saxisque & ære expressa occurrunt, omnia ex veris sincerisque documentis petita, & pro serie temporum disposita.

Primum Thesauri hujus volumen hoc anno publici juris fecit, in quo mythici temporis, quod Trojano bello terminari ait, memorabilia complexus, eadem nonaginta septem tabulis æneis affabre designata exhibuit; adjecta cuiusvis imagini expositione, quæ veterem fabulosam *Promethei, Parcarum, Musarum, Nympharum, Endymionis, Beroes, Atyos, Ganymedis, Marsyæ, Tityi, Inus, Agaves, Zethi, Amphionis, Dirce, Niobes, Persei, Andromedæ, Minotauri, Leda, Cephali, Procridis, Oenei, Callirrhoes, Orphei, Hylæ, Herculis, Calaidis, Cyzici, Medæ, Meleagri, Atalantæ, Alcestidis, Admeti, Omphalæ, Jolæ, Oedipi, Hesperidum, Stymphalidum, Admetæ, Aventini, Eurypyli, Sardi, Atrei, Paridis, Laocoontis, Iphigeniæ*; & illustrium personarum, *Cycloppis, Cecropis, Hellenes, Cadmi, Semiramidis, Lacedæmonis, Danai, Midae, Pergami, Bellerophontis, Minois, Dædali, Ariadnæ, Hyacinthi, Æeti, Jasonis, Euphemi, Thesei, Phædræ, Amazonum, Hylli, Ajacis, Chironis, Machaonis, Hectoris, Andromachæ, Achilles, Diomedis, Æneæ, cum Anchise & Julo*; urbium item, regionum, montium, & fluviorum, *Acheloi, Damasci, Europæ, Apolloniæ, Lacedæmonis, Beryti, Cydoneæ, Naxi, Teni, Scyllæ, Corcyræ, Tarenti, Abderæ, Tomorum, Smyrnæ, Myrleæ, Eubææ, Alabandi, Athus, Rhodopes, Tmoli, Sipyli, &c.* historiam illustrat. Neque enim sufficere ratus est, imagines nudas exhibuisse, & formarum a veteribus concinnatarum fictarumque dare conspectus; sed rerum ac historiarum explicationibus singulas quasi vestientas & dilucidandas duxit, ut non visus modo suam oblectationem, sed studia etiam trahant emolumentum: dum memorabilis cujusque rei complexus, ex antiquitatis cælatura oculis subjectus, brevi descriptione explicaretur, quæ ad certam claramque rerum præclararum notitiam multum confert. Varia inde Auctorum loca, quæ ad iconis cujusque illustrationem pertinent, in his explanationibus explicata, quædam emendata, (ut Hygini in *Prometheo, Cadmo, Marsyæ, Stephani in Semiramide, Ovidii in Niobe*) nummos etiam cum imaginibus istis quodammodo cognatos, aut easdem exprimentes, passim cernimus apposite admixtos, varios recentiores scriptores notatos, & criticum subinde adhibitum acumen. Quæ omnia nos desiderio accendunt reliquorum Thesauri voluminum, qui visibilem, ut doctissimus Auctor loquitur, Græciæ veterrimæ historiam complectetur, & in quo repositum, quidquid auri argenti que præsci, vel æris, alteriusve

orna-

ornamenti, ad antiquitates Græcas pertinens, restet, conspiciendum.

ORIGINES ET SUCCESSIONES COMITUM WETTINENSIS-
um, auctore CHRISTOPHORO Christophori F. CELLARIO.

Halæ Magd. sumtu Jo. Frid. Gleditsch, 1697. in 4. plag. 8.

VWettinensem agrum, in Ducatu Magdeburgensi situm, ea nunc felicitate gaudere cernimus, ut a benignissimo Domino, Illustrissimo *Dn. EBERHARDO BARONE DE DANCKELMAN*, supremo in Aula Electorali Brandenburgica Status Ministro, & Collegiorum omnium Præside ac Rectore consiliorum, cui tractus iste Potentissimi Heri ipsius clementia & grati animi testificatione concessus est, feliciter excolatur, eidemque Gratosissimo Domino ubertatem suam, & in carbonibus fossilibus largiter suppeditandis fertilitatem, abunde probet. Ditionem hanc quum possederint olim Comites Wettinenses, ab hoc castro, quod *Wettin* dictum, nomen sortiti, rerum gestarum & antiquæ nobilitatis ac fortitudinis fama inclyti; non alienum a pietate & obsequio erga Gratosissimum tractus istius Dominum, benignitatis ejus alumnus, doctissimi & eloquentissimi Christophori Cellarii *ὁμῶνυμος* Filius duxit, in primam Comitum horum originem inquirere, eorumque successiones ad Serenissimos usque Saxonæ Duces, qui ex illis orti sunt, ex antiquis monumentis investigare. Quod quam difficile sit & arduum, ob veterum Germanorum in annotandis rebus suis incuriam, dum a litterarum cultu prorsus essent alieni, §. 1. ostendit. Ad Wittekindum Magnum castri hujus exortum minus ex vero referri §. 2. tradit, rectius (etsi nec hoc satis sit explicatum) ad filium Wittekindum juniorem eum trahi existimat §. 3, cujus ex Ditingremo filio, & Ditmaro nepote, pronepos Thiedericus I ejusque posterius ad Ottonem usque tertium, ultimum Brenensem Comitem, juxta serie Wettinensem Comitatum possederint, anno 1288 Archiepiscopatui Magdeburgensi concessum, cujus donationis diploma §. 20. exhibetur. Thiederici I ex Dedone filio nepos fuit Thiedericus II. (de quibus §. 5. 6. 7.) cujus filii plures, Fridericus, Dedo, Thiemo, Gero, Conradus, Rigdagus, §. 9. 10. 11. enarrantur. E quibus Thiemo Comitatum Wettinensem ad Conradum Misniæ & Lusatia Mar-

chionem transmisit §. 12. qui quum filios quinque haberet, ne litem iis in dividenda hæreditate relinqueret, unicuique suam regendam partem adsignavit, & Ottoni Marchiam Misnensem, Thiederico Lusatam, Henrico Comitatum Wettinensem, Dedoni Rochlicensem, Friderico Brenensem tradidit §. 15. Henricus ad filium Ulricum Wettinensem Comitatum propagavit §. 19, & quum anno 1206 Ulricus decessisset, ac altero anno post filius ejus ætatis anno duodecimo vitam finisset, Comitatus iste in agnatum Fridericum Brenensem Comitem devolutus est, cujus abnepos Otto, anno 1290 mortuus, castrum Wettinense, ut diximus, Archiepiscopatus Magdeburgensi donavit §. 20. Hujus Præsul Guntherus arcem istam, cum agris quibusdam circumjacentibus, primum oppignorasse Ammendorfio Nobili, postea eidem & Caspari Winkelio Fridericus Archiepiscopus vendidisse anno 1446 feruntur; unde Nobili familiæ Winkelii jus, quod hodie disceptatur, in has terras fuit datum §. 22. Archiepiscopis autem integrum semper jus aperturæ & sequelæ, nec non metallicarum fodinarum mansisse, e tabulis feudalibus Auctor p. 22. monstrat: quarum fodinarum uberem proventum a Potentissimo Electore Brandenburgico, consiliorum moderatori sapientissimo, quem supra diximus, Eberhardo Dankelmanno esse concessum, in quem castrense etiam aut burgaticum feudum castelli hujus a familia Trottenorum derivatum sit, §. 23. affirmat. De cœnobio S. Petri in Monte Sereno seu Lauterberga, quod Comitibus Wettinensibus sepulcra præbuit, quæ adhuc ex cæso lapide structa ibi conspiciuntur, a Dedone & Conrado fratribus, Thiemonis filiis, anno 1124 jactis fundamentis exstructo §. 12. 13. narrat, simulacris Comitum & eorum conjugum, quæ ibi supersunt, §. 25. recensitis; quæ delineata cernere licet in Chronico Montis Sereni hujus, a Joachimo Johanne Madero A. 1665 edito. Tabula Genealogica, quam Auctor adjecit, a Wittekindo Juniore ad Fridericum usque Bellicosum primum Saxonie Electorem, & Ottonem III ultimum Wettinensem Comitem deducta, perspicue ostendit, qua serie per Marchiones Misnie, a Comitibus Wettinensium stirpe propagati sint Duces Saxonie & Electores.

FLORA MALABARICA, SIVE *HORTI MALABARICI* *Catalogus*, auctore *CASPARO COMMELINO*.

Lugduni Bat. apud Fred. Haaring, 1696. in fol. & oct. Plag. 19.

INter opera Botanica, quæ hoc tempore celebrantur, vel maxime *Hortus Malabaricus* eminent, nobilissimi celeberrimique viri *Henrici Van Reede tot Draakenstein* auspiciis in Hollandia editus, ac duodecim infolio, ut loqui solent, voluminibus comprehensus. Et priores quidem quatuor illius partes in *Actis* hisce *A. 1684, p. 195* sqq. exhibuimus, totius simul instituti ratione uberius exposita. De parte quinta *A. 1685, p. 401*, de sexta, septima & octava *A. 1688, p. 479* quædam nos dixisse meminimus. Reliquas quo minus speciatim recenseremus, vel ipsa librorum novorum, qui se undique offerunt, copia fuimus prohibiti: tametsi minime nos latuerit, partem nonam *A. 1689*, decimam *A. 1690*, undecimam *A. 1692*, & duodecimam eamque ultimam *A. 1693*, cunctas ab eodem Van Reede adornatas, ab *Abrahamo a Poot* in ordinem redactas & Latinitate donatas, a *Jo. Commelino* notis illustratas, typis Amstelodamensium in lucem publicam prodiisse.

Ad tam splendidum vero opus uti post *Reedium Jo. Commelinus* Reipublicæ Amstelodamensis, dum viveret, Senator & Horti Medici Præfectus plurimum contulit, singulis, præter primum, in quod *Arnoldi Syen* notæ extant, voluminibus commentario ornatis: ita ejusdem ex fratre nepos, qui hoc tempore Horti Medici Amstelodamensis curam gerit, vir clarissimus, *Casparus Commelinus*, id suarum esse partium duxit, ut pretiosum opus plurimum usibus accommodaret, & elegantix illius ac velut majestati utilitatem haud paulo majorem adjungeret. Nimirum cum in opere ipso plantæ Malabaricis ut plurimum nominibus designentur, quas aliis & sæpe convenientioribus tum veteres tum recentiores rei herbariæ scriptores insignire consueverunt, (quorū quidem non pauca *Jo. Commelinus* jam indicaverat in notis,) præsentem accuratumque Horti illius Malabarici Catalogum componere voluit, plantarum nomina omnia in ordinem alphabeticum disposita complexum, ut quisque plantam sibi propositam, modo quaecunque ejus nomen noverit, sine molestia invenire posset. Nos uti non dubitamus, quin grato animo agnitori sint laborem istum Botanophi-

nophili: ita, ne specimen ejus desit, duo exempla producere non gravabimur. Tomo II p. 53 Reedius plantam sistit *Ericu* Malabarensibus, *Roey* Bramanibus dictam. Eandem *Jacobo Breynio in Prodromo secundo Fasciculi rariorum plantarum* Apocynum erectum majus latifolium Indicum, flore concavo, amplo, carneo, suavepurpurascete, *Paulo Hermanno in Catalogo Horti Academici Lugduno-Batavi* Apocynum latifolium Ægyptiacum, incanum, erectum, floribus spicatis maximis pallide violaceis, siliquis folliculatis rugosis, *Casparo Bauhino in Pinace* Apocynum Ægyptiacum lactescens siliqua Asclepiadis, *Abrahamo Munting in Curiosa Descriptione Terra Nascentium (Naukeurige Beschryvinge der Aardgewassen)* Apocynum Syriacum, *Pittoni Tournefort in Elementis Botanices (Elemens de Botanique)* Apocynum Ægyptiacum floribus umbellatis, *Joanni Parkinsonio in Theatro Botanico* Apocynum rectum Americanum majus sive latifolium, *Jo. Veslingio in Observationibus de Plantis Ægyptiacis* Beidel Sfar, *Jo. Bauhino in Historia plantarum universalis* Beidelsar Alpini, sive Apocynum Syriacum, *Carolo Clusio in Historia rariorum Plantarum* Apocynum sive Syriacum, sive Palæstinum, & forte Ægyptiacum, *Zeylonensibus* Waraghalam appellari, ex Catalogo nostro Commeliniano disces. Tomo III p. 59 Reedius arborem exhibet *Malabarensibus* Panja, *Bramanibus* Sangori, *Lusitanis* Algodano, *Malaccis* Kapock, *Belgis* Dousboom, ut ipse monet, dictam; quam ex Catalogo nostro comperies eandem esse, quam *Hermannus l. c.* Gossipium arboreum Orientale foliis salicis digitatis latioribus, *Jo. Rajus in Historia Plantarum* Gossipium Indicum salicis folio, fructu quinquecapsulari, *Leonardus Plukenetius in Phytographia* Gossipium seu Xylon, arborem Orientalem, seu digitatis foliis levibus, fructu quinquecapsulari alba & nitente lanugine farcto, *Caspar Bauhinus in Pinace* Gossipium Javanense, salicis folio, *Car. Clusius in Historia Exoticorum* & *Jo. Bauhinus in Hist. Plant. Univ.* Lanigeram arborem peregrinam, *Jac. Bontius in Historia Naturali & Medica Indiae Orientalis* arborem Lanigeram sive Gossampinum Plinii appellitant.

ERRATA.

Pag. 489. l. 17. 18. lege: *antiquissimam fuisse, & diu ante, quam eadem apud Græcos Romanosve invaluisset, apud alias gentes usitatam.*
 Pag. 492. l. 1. lege: *per insignem.* Pag. 493. l. 16. lege: *immunes nos non sinit Imperatoris ipsius.*

ACTA ERUDITORUM

*Publicata Lipsiæ
Calendis Decembris, Anno M DC XCVII.*

*A NEW THEORIE OF THE EARTH, &c. HOC EST:
NOVA TELLURIS THEORIA, AB EJUS ORIGINE USQUE
ad consummationem: in qua ostenditur, creationem mundi he-
xaemero, diluvium universale, & generalem conflagrationem, prout in
Scriptura proponuntur, perfecte congruere cum ratione & philosophia.
Auctore GULIELMO WHISTON M. A. & Reverendi Epi-
scopi Norwicensis Capellano &c.*

Londini apud Benjam. Tooke, 1696. 8. Plag. 31.

Tentaminis hujus Philosophici, celeberrimoque viro *Isaaco Newtono*, (cujus subsidiis, consiliis, auspiciis id potissimum acceptum refert doctissimus Auctor) nuncupati recensio-
nem, quamvis paulo serius factam, non ingratham fore spe-
ramus curiosis Lectoribus, cum multa nove, argute, eruditeque tra-
dita comprehendat, quæ more nostro censuram aliis relinquentes,
summatim referemus. Tota Theoria quatuor traditur libris, quorum
primus lemmata, secundus hypotheses, tertius phænomena, quartus
phænomenorum solutiones complectitur. Illis vero dissertatio
præmittitur, de natura, stylo & extensione historiarum creationis a Mose
descriptæ: in qua id præcipue ostendere satagit Whistonus, Mosen
non reliquisse nobis subtilem & philosophicam doctrinam de origine
hujus universi, sed historicam veramque representationem formatio-
nis telluris nostræ, ex rudis inordinatæque materiæ confusa conge-
rie, quam Chaos dicere solemus, & successivarum visibiliumq; muta-
tionum, quales spectator in terræ superficie constitutus fideliter
annotasset diebus singulis, donec habitatio generis humani evaderet.
Existimat enim, hanc explicationem requirete ipsa Mosis verba, qui
primis Geneseos verbis omnium rerum productionem designet, dein-
de vero descendat ad enarrandam non illam terræ formationem, quæ
Yyy facta

facta ex nihilo, cum ea præcedentibus jam verbis fuerit comprehensa ; sed ad explicandam ordinationem ejus, dispositionem, & in meliorem utilioreque statum mutationem, a Deo immortali adhibitis mediis naturalibus factam, quæ actio frequenter in Scriptura creationis nomine venire solet. Huic vero sententiæ non obstare putat, quod nonnunquam cœlum & terra, tanquam objectum hujus creationis allegantur, disertisque verbis Gen. I, v. 16. creatio Solis Lunæque recensetur : quippe cum per cœlum & terram in Scripturis sacris sæpe mundus hic sublunaris, seu globus terraqueus cum sua atmosphæra, intelligendus sit, verbumque Mosis וַיַּעַשׂ commode per plusquamperfectum, & fecerat, possit explicari. Quæ responsio cum satisfacere non possit objicienti, creationem cœlestium corporum quartæ diei opus a Mose perhiberi: alia ipsi in promptu est, qua affirmat, Scripturam se accommodare ad vulgarem hominum apprehensionem, quoad illa philosophiæ naturalis dogmata, quæ non capere satis sunt idonei; speciatim autem quoad situm, distantiam, magnitudinem, usum & motum corporum cœlestium; quæ nobis repræsentet tanquam luminaria ignea, in atmosphæra nostra collocata, & ad eam non secus pertinentia a terraque dependentia, quam nubes aut alia aerea meteora, ac proinde in historia creationis telluris eorum quoque mentionem faciat. Quam sententiam tum variis Scripturæ locis, tum rationibus fulcire conatur. Neque enim Scripturam eum in finem literarum monumentis consignatam esse, ut homines Philosophiam doceat, ipsisque corpora cœlestia contemplanda proponat, quatenus sunt præcipuæ hujus universi partes, maxima nobilissimaque corpora, variis & immensis distantibus a terra remota, periodos motuum habentia regulares & harmonicas, aliasque hujusmodi affectiones, quas Astronomiæ scientia imbuti considerare solent: ac proinde mirum non esse, Scriptores sacros corpora illa cœlestia describere quasi appendices telluris nostræ, cum apparere oculis nostris non magis remota soleant quam nubes; præcipue cum alias etiam de aliis rebus soleant loqui, non uti revera sunt, sed ut constanter apparent. Unde putat Auctor, quando lumen factum dicitur, nihil aliud a Mose innui, quam superiorem chaos regionem tam claram defæcatamque fuisse redditam, ut Solis radios aliquo modo transmitteret, fieretque sensibilis distinctio inter noctem atque diem: Solem autem, Lunam & stellas tunc demum conditas asseri, cum

aer ita pellucidus fuit redditus, ut luminaria hæc fierent conspicua, & corpora eorum ab oculo in terra constituto ita videri possent, uti nobis jam sudo cœlo interdiu aut noctu apparent. Multas enim res in Scriptura sacra affirmari esse certa ratione, quando effectus tantum, quos sentimus, tales sunt, quales essent, si causæ revera ita se haberent, uti describuntur. Huic tamen doctrinæ, ne in abusum trahatur, hanc adjicit cautionem: sacros Scriptores non promiscue usos hac libertate, sed tum demum, cum sublimitas argumenti, capacitas populi, & facilior instillatio utilium principiorum in animos hominum, aliaque gravis ratio, talem accommodationem exposceret. Quod si autem requiras, quam igitur ob causam commemoret hæc corpora cœlestia Moses, cum de terræ nostræ origine exponit; id ideo factum affirmat, ut Judæos ab adoratione exercitus cœlorum avocaret, repræsentando illis sidera ut igneos lucidosque globulos in aere pendulos, & intra aut prope nubes revolutiones suas peragentes. Cui accedit, quod Moses, diarium quasi historicum mutationum chaos & mundi visibilis factarum diebus singulis consignans, insignem illam, quæ quarto die contigit, non potuerit omittere. Ulterius historiam creationis non porrigi ultra terram, & quæ ad eam pertinent, hinc etiam colligit, quod chaos non fuit materia corporum cœlestium. Expresse enim terra vocatur Gen. 1 & 2, in oppositione ad cœlum, neque corpus illud tenebricosum potuit includere materiam Solis & innumerarum fixarum: cum non adpareat, quomodo tenebris immerfa possit esse massa, cujus centesima tantum pars obscura, reliquæ omnes sunt lucidæ. Addit, repugnare discessionem velocissimam particularum lucidarum ex chaos in remotissima illa spatia ætherea proprietati certissimæ materiæ, gravitationi nempe universali, seu vi centripetæ, & inniti opinionem contrariam falsæ hypothese, tellurem esse centrum universi. Quam eo quoque refelli porro statuit, quod, nisi concedatur, creationem Mosaicam solam respicere tellurem nostram, tempus creationis singulorum corporum tam extreme disproportionatum sit ad opera ipsa, ut hæc asymmetria plane conciliari nequeat cum sapientia Creatoris, & recensione operum a Mose prodita literis: quoniam (quamvis necesse non sit, ut omnibus in casibus cognoscamus rationes divinarum actionum aut providentiæ, antequam iis adhibeamus fidem, præfertim ubi revelatio est perspicua, aut objecti sublimitas captum nostrum

strum excedit) nostrum est, quotiescunque cognoscimus, quod Deo ascribi videtur, si ab hominibus fieret, in imperitiæ, imprudentiæ, indecorique reprehensionem incurrere, id a Deo amoliri, a quo imperfectio omnis alienissima, & commodam quærere interpretationem. Hæc ne gratis dixisse videatur, pluribus urget, secundum vulgarem interpretationem, longitudinem diei 24 horarum nullam habere proportionem ad opera in eo peracta: tertio diei duo distincta, imo incompatibilia assignari opera, cum reliquis unum aut unius generis tribuatur: terræ, si ad reliqua respicias, tam exilis contemnendique corporis formationi & exornationi quatuor integros dies attribui, dum Sol, Luna & stellæ, vastissima illa & nobilissima corpora, in unius diei opus compinguntur. Præterea objicit, in vulgari Mosaicæ creationis schemate omnia ita confuse & minus philosophice repræsentari, ut plane illud non conveniat cum sapientia & perfectione Dei, dum corporibus naturæ similis origo dissimilis, contra rebus dissimilis naturæ similis tribuitur origo; de corporum illustrissimorum & maxime considerandorum origine vix ulla fit mentio; neque partium ullius corporis, nisi terreni, formatio specialius describitur; lumen apparuisse dicitur, antequam Sol, fons ejus & origo, creatus; excavatioque alvei oceani & elevatio montium talis Deo tribuitur, quæ non naturalis & plane indecens est. Porro cum manifestum sit, quæ a Mose commemorantur omnia ad utilitatem terricolarum referri, absurdum vero sit statuere, tot millia corporum gloriosorum, vastissimorum & immensis a nobis distantis remotorum, ut ne quidem omnia in conspectum nostrum veniant, solius globuli terræ aut ejus incolarum in gratiam condita esse: vel hinc effici putat, Mosaicam creationis historiam non ultra terræ productionem esse extendendam; præsertim cum hoc neque intentio scriptoris requirat, nec populi Israelitici capacitas ferre potuerit stricte philosophicam veramque enarrationem originis hujus universi. Idem consequi ex eo censet, quod etiam diluvium & conflagratio, quæ eosdem habeant limites cum operibus hexaemeri, ad terram, quæque ad eam pertinent, tantum porriguntur: ut proinde satius sit statuere, uti hexaemeri spatio tellus propter hominem condita, ita reliqua etiam corpora coelestia aliis temporibus, propter alias creaturas formata: quarum multas posse esse myriades intellectu nobilitateque nobis præstantiores, facile intelligamus, si infinitam naturam

turam & nullis coarctatas limitibus perfectiones divini Numinis rite perpendamus.

Quæ quidem prolixius explicare consultum duximus, cum huic doctrinæ tanquam tibicini tota reliqua moles innitatur. Lemmatibus, quorum 83 primo libro exhibentur, Postulata præfiguntur sequentia: (1) obvium literalemq; Scripturæ sensum verum esse genuinumque, ubi nulla evidens ratio in contrarium dari potest. (2) Quod perspicue a naturali causa derivari potest, non arcessendum esse a miraculosa potentia. (3) Quicquid antiqua traditio de constitutione naturæ ejusque origine, & primitivo mundi statu asserit, non esse rejiciendum, si plene cum Scriptura, ratione & philosophia consentiat. De ipsis autem lemmatibus ideo parcius nobis dicendum erit, quod pleraque ex acutissimi Mathematici *Isaaci Newtoni* Principiis Philosophiæ Naturalis Mechanicis, quæ passim eruditorum versantur manibus, sunt deprompta, & corollariis scholiisque ad argumentum, de quo agitur, pertinentibus aucta. Non abs re tamen erit sequentia huc transferre. (*Lem. 3*) omnia corpora in se mutuo gravitare, seu mutuo se attrahere. (*Lem. 11. 12. 13*) Motus corporum cœlestium circa Solem oriri ex attractione Solis composita cum motu projectionis, fierique in orbita circulari, si projectio perpendicularis sit ad lineam ex Sole ductam, ejusque celeritas in æquilibrio cum gravitatione corporis cœlestis in Solem; elliptica autem, si vel gravitatio celeritatem vincat, vel attractio a celeritate vincatur. (*Lem. 30*) Ferri jam tellurem circa Solem, non secus ac reliquos Planetas, in ellipsis suis, eo ordine, qui in Astronomia veriori definitur. (*Lem. 42*) Cometas esse Planetarum species, revolutorum circa Solem in orbibus ellipticis, sed ita oblongis & eccentricis, ut quando sub observationem nostram cadunt, parum differant a parabolicis. (*Lem. 48*) Cometam, si vicinus fiat Planetæ moto in eodem plano, redditurum, accelerando aut retardando hujus motum, orbitam Planetæ ex circulari ellipticam. (*Lem. 54*) Cometam versus Solem descendentem, si prope Planetam, quem circumit satelles, transeat, effecturum ut discedant a se invicem, moveanturque seorsim, nisi situs eorum talis fuerit, ut Cometa æque vicinus fiat Planetæ tam primario quam secundario. (*Lem. 58*) Atmosphæram Cometæ, seu fluidum quod corpus ejus ambit, esse confusam & irregularem inæqualiter dispositorum & incerto motu agitatorum

corpusculorum massam, cujus diameter decies aut quindecies quandoque major sit Cometæ nucleo, caudam vero esse atmosphæaræ partem rariorem. (*Lem. 59*) Cometæ, propter accessum & recessum nimium a Sole in orbitis suis valde eccentricis, non posse acquirere aut saltem non diu conservare talem constitutionem, qualem habent Planetæ, & conservatio plantarum animaliumque requirit, ac proinde inhabitabiles illos esse censendos. (*Lem. 60*) Si orbita Cometæ mutetur in circulum Soli concentricum, aut in ellipsin non multum ab eo differentem, in convenienti a Sole distantia, fore ut subsidant atmosphæaræ partes, secundum leges gravitatis specificæ, & Cometa acquirat conservetque talem ordinatam fixamque constitutionem, quæ Planetis est propria, aptaque ad vegetationem plantarum & habitationem animalium. (*Lem. 65*) Cometæ nonnullos tam prope in Perihelio suo accedere ad Solem, ut prodigiosum acquirant caloris gradum, quem multis annorum millibus non plane amittant. (*Lem. 67*) Si congeries heterogeneorum corpusculorum, seu chaos, in sua formatione annuo tantum circa Solem feratur motu, absque rotatione diurna, figuram ejus abituram in perfecte sphericam, sed si durante formatione circa suum axem gyretur, evasurum sphaeroides latum. (*Lem. 68*) Planetam jam formatum, si magna ex parte constet ex denso interno fluido seu abyssu, & crusta terrea ejus superficiem inducitur, inchoeturque rotatio diurna, degeneraturum, licet ab initio fuerit sphericus, in sphaeroides latum. (*Lem. 69*) Si crusta illa concreta & solidata sit ante initium diurnæ vertiginis, fore ut hac incipiente, Planetæque induente sphaeroidis figuram, crusta illa extendatur, findatur, rumpatur, ejusque partes dividantur fissuris perpendicularibus. (*Lem. 70*) In Planetis annuum tantum motum circa Solem habentibus, diem ab anno non differre. (*Lem. 72*) Rationi maxime consentaneum esse, tantam varietatem in fluidis alicujus Planetæ, ratione densitatis aut specificæ gravitatis reperiri, quanta in solidis deprehenditur. (*Lem. 74*) Si chaos aliquod componatur ex fluido specificè graviori, quam partes ejus solidæ & terrea, fluidum hoc in formatione ejus occupaturum proximum a centro locum, solidam autem terreamque massam illud circumdaturam. (*Lem. 78*) Si in digestionem atmosphæaræ Cometicæ major adsit quantitas solidarum & terrearum particularum, quam fluidi specie gravioris, fore, quoniam non omnes columnæ materiæ sub-

subsidentis ejusdem sunt gravitatis, ut una quoad majorem partem immergatur fluido, quam altera, fiatque hinc superficies globi inæqualis, seu montibus vallibusque distincta. (*Lem. 79*) Cometam, si propinquus satis fiat Planetæ, concitaturum æstum duplicem in ejus fluidis, sive illa inclusa orbi terreo, sive superficiei ejus incumbant. (*Lem. 83*) Æstum talem, si vehemens fuerit subitoque productus in abyſſo subterranea, cujus superficiem orbis terreus contegat, conciliaturum Planetæ spheroidis longi figuram, adeoque rupturum orbem terreum, ut fissuras undique acquirat.

Succedunt secundo in libro Hypotheses, quas Auctor multis non contemnendis rationibus probabiles reddere nititur. (1) Antiquum chaos, seu originem terræ nostræ, fuisse atmosphæram Cometæ. (2.) Montium columnas in terra tam densas gravesque non esse, ac partium reliquarum. (3) Licet annuus motus telluris initio statim creationis Mosaicæ locum habuerit, diurnam tamen ejus rotationem non cœpisse nisi post lapsum hominis, ac proinde per sex creationis dies (*vid. Lem. 70*) sex annos esse intelligendos. (4) Paradisum seu hortum Eden fuisse circa confluentem Tigris & Euphratis; vel antequam devolvuntur in Sinum Persicum, vel infra insulam Ormuz, ubi Sinus Persicus sub Tropico Cancræ incidit in Mare Persicum. (5) Primitivam Eclipticam, seu circulum eidem in terra respondentem interfecasse præsentem Tropicum Cancræ in Paradiso, aut ejus saltem Meridiano. (6) Annum Patriarchalem, seu antiquissimum illum a Scriptura commemoratum, initium ab Æquinoctio sumsisse auctumnali. (7) Originales Planetarum orbitas, speciatim telluris, fuisse perfecte circulares. (8) Arcam Noachi non subsedis in Armenia, sed monte Caucaſo, aut Paropamisso, in confinio Tartariæ, Persiæ & Indiæ. (9) Diluvium incepisse 17 die mensis secundi ab auctumnali Æquinoctio seu 27 Novembris; secundum Julianum stylum anno 2365 Periodi Julianæ, & 2349 ante æram Christianam. (10) Cometam descendantem in plano Eclipticæ versus suum Perihelium, primo diluvii die transisse prope terram.

Reliqui libri Phænomena eorumque solutiones continent, in propositiones centum digestas, quas afferre cum instituti nostri non patiat ratio, summam rei tantum dare conabimur.

Nimirum censet doctissimus Whistonus, tellurem Cometam fuisse ante hexaemeron Mosaicum conditum, diurna revolutione carentem

tem *per hyp. 3*, constantem centrali corpore & atmosphæra: atque illud quidem in Perihelio tantum concepisse calorem, *secund. lem. 65*, ut tellus nostra eundem adhuc in interioribus partibus retineat; hanc vero fuisse chaos illud famosum, *per hyp. 1*. Cum ergo inhabitabile hoc corpus, *per lem. 59*, plantarum animantiumque sedem efficere decrevisset Deus omnipotens, ipsum mutasse orbitam ejus valde eccentricam, in circularem circa Solem, in distantia convenienti, ut deinde partes in ejus atmosphæra confuse agitatae subsidere potuerint, secundum leges gravitatis specificæ, *juxta lem. 60*. Ac primum quidem nucleum Cometæ ambiisse densum aliquod gravissimumque fluidum, ut fieret abyssus, atque huic incubuisse particulas terreas solidasque mixtas aqueis & aereis, *sec. lem. 72 & 74*. Sed primo creationis die, hoc est anno, *per hyp. 3*, massam hanc superiorem in duas differentes quodammodo regiones secessisse, ut graviores solidioresque constituerent orbem terræ montibus vallibusque præditum *per lem. 78*, quique hinc super abyssum fundatus dicatur, subtiliores autem levioresque, aereæ & aqueæ, quas terræ pori non absorpserant, halitusque varii atmosphæram formarent aliquo modo perviam Solis radiis, adeoque lux fieret, locumque habere inciperet distinctio inter diem & noctem. Hinc secundo die aërem magis magisque Solis calore rarefactum graviores dimisisse particulas in terram stillantes; subtiliores vero vapores & halitus altius fuisse elevatos cum aere, & expansum illud constituisse, quod aër vulgo dici solet, atque ita distinctionem factam inter aquas superiores in aere hærentes, & inferiores, quæ vel in terræ poris & visceribus latent, vel ejus superficie continentur. Tertii porro diei nocte vapores in aërem elevatos, & cessante calore Solis concretos in terram descendisse, ex ejusque locis superioribus in inferiora defluxisse, ut orirentur flumina, lacus, maria, longe tamen hodie apparentibus minora; quo factum, ut adpareret arida, aptissima reddita ad plantarum vegetationem, quæ proinde hoc anno Sole exorto productæ. Quarto demum die, aëre jam plane serenato, conspicuum fuisse factum Solem cum Luna & stellis, iisque sua officia assignata. Quinto die semina tum piscium tum volucrum a Deo creata, & in aqua latentia, blandoque Solis calore fota, foetus suos exclusisse. Sexto tandem die, cum jam orbis terreus satis compactus siccatusque esset, ex terra producta animalia terrestria una cum Adamo & Eva, ita ut Dei Filius,

cum

cum reliquorum dierum opera pleraque mechanico quasi processu & via naturali absolvisset, in creatione hominis & inspiratione animæ viventis, immediatam & miraculosam potentiam exereret.

Terram ergo hoc modo formatam & exornatam, non multum a nostra diversam fuisse putat Cl. Auctor, quoad figuram, magnitudinem aliasque circumstantias; cum habuerit montes & valles, falsa maria & fluvios dulces, æstus marinos temperatos a præsentia Solis & Lunæ oriundos, eademque metalla & mineralia: nisi quod ejus figura perfecte fuerit spherica *per Lem. 67*, & strata continua, aeris perfecte transparentis temperies blandior, & expers nimii caloris aut frigoris, nec non vehementium meteororum, item iridis, (vapóribus in rorem tantum & tenues nebulas resolutis;) quod centralis calor undique æqualiter fuerit diffusus, majorque adeo terræ fertilitas, illo præsertim in loco, quem Deus protoplastis incolendum dederat, quodque terra solo lata fuerit motu annuo circa Solem, in orbita circulari, *per Hyp. 7*. Post hominum lapsum enim demum existimat Whistonus tellurem in motum vertiginis diurnæ actam *per Hyp. 3*, ita ut statim axis hujus motus ad axem eclipticæ esset obliquus; quo factum, ut non solum ex spherâ in spheroides latum degeneraret, sed & multis fissuris scinderetur *per Lem. 69*. Deinde cum vindex scelerum Numen diluvio terram obruere decrevisset, effecisse, ut Cometa prope tellurem transiret *per Hyp. 10*, ejusque non solum orbitam circularem in ellipticam mutaret, *per Lem. 48*, sed quoque sua atmosphæra & cauda involve- ret, in quibus illa commorata decem aut duodecim horas immensa vaporum nube fuerit obruta, quæ in guttas resoluta abierit in pluviam 40 dierum noctiumque. Porro Cometam vicinia sua duplicem excitasse æstum, & in aquis terræ superioribus & in fluido abyssi, *per Lem. 79*, quod elevatione sua orbem terræ dilatarit, in spheroides longum mutarit, fissurasque initio motus diurni factas, quæ sensim coaluerant, ruperit, ut hinc fontes abyssi aperirentur, *per Lem. 83*: vastum autem pondus aquæ pluvix terræ fragmentis incumbens altius illa in abyssum immergendo effecisse, ut fluidum abyssi hoc modo pressum, qua data porta erumperet, secumque veheret tum aquam in visceribus terræ contentam, tum partes terreas sibi obvias. Hæc pluvias deinde secutas alias minus violentas, cum terra denuo post 50 dies non in densiorem incurreret atmosphæram Cometæ, sed ejus caudam post

Perihelium ex rarioribus vaporibus constantem, quæ demum cessarint 150 die post diluvii initium: unde mirum non sit, ex triplici hac causa ad tantam altitudinem aquas excrevisse, quæ, quamdiu illis arca innatarit, satis fuerint tranquillæ, sed tum demum ventis procellisque agitatae, cum particulae nitrosæ, sulphuræ, minerales metallicæque, ex atmosphæra caudaque Cometica in terram descendentes, fermentationem concepissent in inferiori aeris regione, & horrenda nobis meteo-
ra peperissent. Hinc autem Theoriæ hujus Auctor non solum facile demonstrari posse judicat, diluvium illud universale fuisse, cum causæ fuerint universales, sed etiam calculo subducto ostendit, perpendicularum harum aquarum facile altitudinem trium milliarium superare, adeoque montes altissimos 15 cubitos excedere potuisse. Ut autem, cessante pluvia & conclusis fontibus abyssi, terra denuo ficaretur, docet, calorem Solis ventumque non contemnendam quantitatem vaporum elevasse in aerem; quod autem reliquum fuit, partim imbibisse terream crustam, partim ingressum terræ penetralia, cum aquæ ventis agitatae fissuris perpendicularibus admotæ fuissent, partim ad loca decliviora defluxisse, quorum nonnulla sensim siccata diu satis aqua operata manserint, quod multa loca hodieque testentur, nonnulla vero in lacus & maria evaserint. Inprimis autem cum æstu a Cometa excitato tellus in sphaeroides longum redacta fuisset, *per Lem. 83*, altioresque hinc redditæ duæ continentes oppositæ, quarum centra sunt circa 16 aut 18 gradum latitud. borealis & australis, intermediæ vero humiliores, in has maximam confluisse aquarum vim, & formasse vastum illum Oceanum, qui Americam a reliquis orbis partibus se-
jungit. Cæterum cum aquæ a Cometa profectæ non expertes essent terrearum particularum, & pluvia in terram descendens vi maxima procellisque agitata confunderetur cum partibus orbis terræ, præsertim illis, quæ ex montium jugis decerpebantur, facile intelligi, eluvionis aquas impuras lutosasque fuisse, cessante autem pluvia & aquarum motu sedato limum sensim subsedisse, sedimentumque hoc terram antediluvianam crusta obduxisse 166 $\frac{2}{3}$ circiter pedes crassa, quæ non statim habitabilis fuerit, nisi in regionibus terræ altissimis, seu prope arcam, in Caucaſo omnium montium illo tempore editissimo, ubi strata lutea, quippe tenuiora, citius potuerint exsiccari. Huic massæ limosæ cum immixtæ essent exuviae ossaque animalium tum ter-
reſtri-

restrium tum aquatiliū, nec non vegetabilia varia, illa quoque una subfedissecundum leges gravitatis specificæ, atque hinc in terræ variis stratis jam nobis occurrere, solidis quandoque inclusa corporibus, quæ tum fluida fuerint, & sensim coaluerint induruerintque, eodem quippe modo ex eademque materia chaotica formata, ut orbis telluris antediluvianæ: ut adeo terra antediluviana, quoad usum nostrum, perdita plane & destructa dici possit. Strata porro illa ex subfidente vario sedimento composita satis lævia initio, continua & parallela fuisse, sed cum partes orbis terræ diffissi fractique sensim denuo, cessante æstu, pristinum recuperarent locum, pristinamque figuram affectarent, ita ut nonnullæ elevarentur, deprimerenturq; aliæ, superiorem quoque crustam easdem subiisse mutationes, adeoque & strata illa fuisse fracta, nisi ubi in rupes solidata, ruente licet basi inferiori, instar arcuum sustinebantur, formabantque caveas specusque subterraneos, & vasta subterraneorum aquarum receptacula. Cæterum quod Luna in hemisphærio ad nos converso non adquisiverit atmosphæram aeri nostro similem, ex eo factum censet Cl. Auctor, quod in primo transitu Cometæ lapsis tribus a Novilunio diebus latuerit post terram, in spatio ab atmosphæra Cometica vacuo, in secundo autem tribus a Novilunio diebus hemisphærium a nobis aversum a Cometæ cauda tantum affici potuerit, unde etiam terræ satelles manserit, *per Lem. 55.*

Tandem ad conflagrationem terræ futuram quod attinet, Cl. Theoriæ Auctor satis ad exurendam terram virium habere censet ignem centralem, si removerentur aquæ terræ circumfusæ & frigus aeris. Quæ omnia a Cometa quodam fieri posse conjicit, si quis post suum Perihelium in ascensu a Sole prope tellurem transiret, quum manifestum sit, fore hoc in casu, ut denuo horrendi æstus in fluido abyssi concitentur ob maximam Cometæ viciniam, summaque vi rumpatur terræ crusta, *per Lem. 79 & 83*, ut a fissuris in alveo oceani factis aquæ illius absorbeantur; atmosphæra autem Cometica, intensissimo calore pollens *per Lem. 65*, ita aeris regionem totamque adeo terram excalefaciat, ut præter æstus terræque motus in aere exhalationibus jam repleto Cometiceis, inusitata appareant meteora, ita ut Sol Lunaque splendorem amittere antiquum, stellæque de cælo cadere videantur, tellurisque tandem orbis superior destruat, (cum fluidum abyssi tam grave densumque sit, ut maximo etiam calore dissolvi & rarefieri

nequeat) ita tamen, ut cessante calore ex illo chaos, in quod tellus reducta, nova terra sit emerfura. Addit quoque, si Cometa in latere terræ orientali ascendens in terram incurrat, tantumque retardet ejus motum diurnum, ut isochronus fiat motui annuo, fore ut unum hemisphærium semper Soli sit expositum, alterum vero supernaturali fruatur lumine, nec egeat Sole aut Luna, totusque adeo globus careat vicissitudine dierum & noctium: Lunæ quoque cursum forsan ita immutatum iri a Cometa, ut desinat esse terræ comes, alioque plane cursu feratur, *per Lem.* 54. In fine denique millennii & consummatione seculi, suspicatur Whistonus Cometam quendam directe incursum in terram, ex sua sede illam exturbaturum, ejusque orbitam in ellipticam valde eccentricam mutaturum, ut non amplius inter Planetas reperiatur, sed Cometa fiat pro futuris hujus universi seculis.

Sed hæc *ὡς ἐν ἐπιτομῇ*, Multa enim scitu non indigna, v. g. quæ contra Burnetium & Woodwardum disputantur, quæ de vero Paradisi loco, altitudine Caucasi, terræ perihelio mutato, anni Solaris quantitate variata, decremento ætatis humanæ, multiplicationeque generis humani tanta, ut circiter spatio 360 annorum in duplum excrescat numerum, docentur, brevitati consulentes omittere cogimur.

NAUWKEURIGE BESCHRYVING DER AARDGEWASSEN.

Hoc est :

CURIOSA DESCRIPTIO PLANTARUM, PER ABRAHAMUM MUNTING, Professore[m] Medicinæ & Botanices, dum viveret, in Academia Groningensi Publici.

Lugduni & Ultrajecti apud P. vander Aa & F. Halma 1696, fol.

Constat plag. 141, & 259 icon. Plantarum.

Celebre jam diu inter illos, qui de Plantis docte commentati sunt, nomen fuit Muntingii, ejusque liber de Plantarum cultura anno 1672 editus, tanto cum applausu exceptus fuit, ut A. 1682 recuderetur. Cum vero Muntingius horto gauderet plantis tum vernaculis, tum exoticis instructissimo, & in hoc excolendo totus esset, multa usu assiduo & experientia didicerat, post editum librum commemoratum, nondum passim nota, eaque in literas relata, amicorum precibus publicique amore boni adductus, edere decreverat. Sed morte præventus aliis editionem operis relinquere coactus est, qui nullis pepercerunt sumtibus, ut comtum satis nitidumque in lucem prodiret.

Com-

Completitur id tres libros, quorum primus, (cui præmittitur Oratio in funere Muntingii a Cl. Viro, Ioh. Minsinga habita, & a P. Rabo ex Latino idiomate in Belgicum conversa,) agit de arboribus, secundus de fruticibus & subfruticibus, tertius de herbis & floribus. In singulis explicandis hac utitur methodo Auctor, ut primo plantæ recenseat nomen Belgicum, Latinum, Germanicum, Gallicum & Italicum; deinde varias ejusdem generis species sibi observatas enumeret, & ex his nonnullas rariore prolixius describat, additis non paucis iconibus elegantissimis; porro singularum specierum culturam tradat, quomodo scil. terra illis conveniens vario fimo præparanda, quo riganda modo, quo tempore plantæ, quæ hyemem non ferunt, in hybernacula sua transferendæ, & denuo proferendæ in aprieum, quove caloris gradu fovendæ; ulterius propagationem earum accurate describat, monendo quænam plantæ per semen, quæ per insitionem, delibrationem &c. propagatæ citius lætiusque excrescant; tandemque cujusvis plantæ vires ex celeberrimorum, quos citat, Auctorum sententia enarret. Nos specimen aliquod operis exhibituri, pauca excerpemus eaque generaliora horticulturæ præcepta. Arborum ex nucleis prognatarum, elapso triennio, radicem recta descendentem (*Herzwurzel*) usque ad laterales amputare jubet, vulnereque cera obducto, Luna decrescente eas denuo terræ committere, confirmans futurum, ut tales arbores longe præstantiores fructus ferant, quam illæ, quæ insitione procreatæ. Insitionem furculorum præstantium faciendam præcipit in arbores ejusdem speciei, quibus radix demta media, uti jam jam commemoratum, & copiosum præstantissimorum fructuum proventum promittit. Plurimis quoque fructibus luxuriare arbores frigoris patientes; v. g. malos, asserit, si quotannis circa Novembris finem ab earum radicibus superioribus & crassioribus terra auferatur, spatium trium circiter quatuorve pedum, ipsæque nudæ & undique purgatæ aeri expositæ relinquuntur, usque ad Februarii medium, donec frigore corripiantur, ac tum demum stercore annali vaccino contactis ad digiti altitudinem terra comminuta interponatur. Si quis arbores, dum florent, a muscis nigris & erucis defendere velit, hunc recipere jubet Rutæ, Absynthii & Tabaci Virginiani ana manipulum unum, vel Tabaci folius duos manipulos, eosque dimidiam horam in cacabo duabus circiter amphoris aquæ pluriæ repleto coquere, & hac

aqua per colum trajecta arbores bis terve conspergere. Aliud quoque remedium contra insecta commendat, aquam nimirum pluviam, in qua, dum Soli exponitur, sterco columbinum vel ovillum, parumque nitri solutum fuit, qua perfundendæ arbores, conspergendæque pulvere Tabaci. Eandem aquam ad semina duriora emollienda adhibet. Arboribus a rore frigidiori nocturno nullam inferri noxam dicit, si quovis vespere illarum radices, quamdiu florent, aqua rigentur. Plantas, quæ morbo quasi correptæ videntur, restitui affirmat, si perfundantur lacte, cui æqualis portio aquæ pluvix addita. In locum, quem arbor emortua occupavit, prohibet inferre arborem aliam, nisi terra prior remota, & fossa terra alia, probe cum stercore vaccino biennali mixta, repleta fuerit. In arboribus omnibus quotannis corticem bis a ligno secedere observavit, arboresque illis temporibus transplantatas interire. Cæterum & alia passim insperit Auctor scitu non injucunda, qualia v. g. sunt, quæ refert p. 85, de libro tilix foliis inscripto, qui Ciceronis de ordinanda Republica & inveniendis orationum exordiis scripta continebat, pro Imperatore a Comite de St. Amour, pretio 8000 florenorum emto; p. 149 de arboribus caryophyllis a Societate Indiæ Orientalis in insulis Moluccis consensu Regis earundem, cui singulis annis 24000 florenos dono hanc ob causam mittat, extirpatis, & in insulas Amboine, quas possidet, transplantatis, ut totam caryophyllorum mercaturam sua habeat in potestate; p. 909 de infano Tuliparum amore & commercio, per edictum Statuum A. 1637 coercito, & prægrandi Tuliparum pretio, dum v. g. tres bulbi Tulipæ, cui nomen *semper Augustus*, pro 30000 florenis fuere venditi.

M. JOH. ANDR. Gleichensß neu-verfertigter Redner.

Id est:

M. JOHANNIS ANDRÆ GLEICHII, ELECTORALIS SAXONICI Concionatoris Aulici, Orator recens adornatus.

Lipsiæ apud J. Chr. Wohlfard, 1696, 8. Alph. 3. pl. 2.

PRincipis cujusdam jussui, nec non amicorum monitis satisfacturus Reverendus Auctor, Orationes auditoribus suis in Academia Wittebergensi olim propositas collegit, & cum aliis quibusdam uno volumine jam A. 1691 luci publicæ exposuit, denuo nunc, quod prioris editionis exempla distracta dudum essent, typis exscriptas. Constat autem

tem Oratoriæ Germanicæ studiosis merito commendandus liber, tribus partibus. In *prima* diversi generis & argumenti sermones, quibus in solennitatibus publicis negotiisque aliis uti quis ex dignitate possit, Vir clarissimus exhibet, notisque subjectis illustrat. In *altera* triginta orationes funebres eleganter elaboratas notisque itidem illustratas sistit, & sub finem scite ostendit, quomodo Orator singulorum Evangeliorum Dominicalium & Festivalium occasione lugubrem sermonem habere possit. In *tertia* notabiliorum e quamplurimis scriptoribus magno studio collectorum, quorum in habendis orationibus usus esse potest, luculentam farraginem tradit. Universo vero operi quatuor utilissimi indices subjiciuntur.

*AN ACCOUNT OF THE NATURE, CAUSES, SYMPTOMS
and Cure of the Distempers, that are incident to seafaring people.*

Hoc est:

*RECENSIO NATURÆ, CAUSARUM, SYMPTOMATUM ET
Curationis morborum, qui navigantes solent corripere, cum observationibus circa dietam classiariorum Rëgiorum; quibus illustrationis gratia accedit historia quorundam morborum in classe regia, proxima æstate, observatorum a W. COCKBURN Collegii Medici Londinensis
membro & medico turme in classe regia.*

Londini, apud Hugh Newmann, 1696, 12. plag. 8.

Cum Medicorum hucusque pauci admodum accurate in morbos inquisiverint, quibuscum nautæ classiarique conflictari solent, utilissimam hanc operam in se suscepit experientissimus Cockburnius, præsertim quia vel ipsum, quo fungitur, officium eum ad hoc invitabat, occasionemque suppeditabat omnia exactius indagandi. Exhibet vero hoc libro particulam tantum futuri operis, continentem generaliora de morbis navigantium, & historiam morborum æstatis proximæ 19 observationibus traditam, cui deinde quotannis addet historiam morborum singulorum annorum sequentium, cum curationis modo & successu, ut hinc de theoria, quam hoc libro proposuit, legitimum ferri possit iudicium. Ejus hæc summa est: morbos navigantium ex transpiratione insensibili impedita, & hinc orta plenitudine nimia, nec non falsis, quibus vescuntur, cibis trahere originem. Id ut ostendat, vivendi rationem & imprimis cibum potumque nautarum considerat, quem satis esse bonæ notæ censet ac utilem hominibus perpetuo labore

re

re exercitis, quippe qui motu continuo efficiant, ut chylus attenuetur satis, perspiratioque fiat continua & sufficiens. Quoniam vero idem cibus ab hominibus quieti indulgentibus, (præsertim panis bis coctus carnesque sale conditi,) nimia quantitate, ut fieri solet, ingestus, in viscidum crassumque chylum mutatur, sanguisque hinc acredine inficitur, & ex infausta hac radice scorbutus & febres variæ propullulant, mirum non esse existimat, si & classarii, quibus a laboribus satis est otii, præcipue cum solenne illis sit, non satis a frigore corpus defendere, his morbis sint obnoxii, in aere nebuloso, humido & frigido. Hanc theoriam ut stabiliat, symptomata morborum commemoratorum accurate recenset, & ex sanguinis viscida acrisque nimia quantitate derivat, statuitque totam curandi rationem in eo positam esse, ut minuatur sanguinis massa & alteretur. Id vero cum optime fieri possit per evacuationem, qua sanguis reliquus in majorem vindicatur libertatem, ut velocitatem acquirat naturalem, & secretiones debito peragantur modo; disquirat, quo illa facienda modo, cum & per purgantia & sudorifera & sanguinis missionem peragi possit. Quæ singula media suo tempore adhibita quamvis præstantissima esse censeat, maxime tamen purgantia laudat, & venæ sectionem rite administratam, cum sudorifera non raro frustra exhibeantur, præsertim in juvenibus, quorum sanguinem & spiritus in tantam abripiant velocitatem, ut secretiones vel plane cessent, vel parce fiant, sudorque nullus provocetur. Hac ergo methodo, ut ex observationibus adjectis constat, feliciter in curandis morbis usus est, ut primum ægroto aliquot uncias sanguinis detraheret, sequenti die emeticum propinaret, post aliquot dies perpurgaret alvum, atque interim pulverem testaceum, aliaque pro re nata remedia præscriberet, quæ ex ipso Auctore petenda. In febribus acutis post vomitum non dat paregorica, ut alias solet, cum observarit opiata exacerbare febrim, & ægrotum in delirium præcipitare. In abigendis intermittentibus febribus, quarum periodos ex viscida lentaque materia stans temporibus in sanguinem delata deducit, Cortice Chinæ utitur in forma electuarii ab ægro assumendi post paroxysmum, postquam ante illum vomitu fuit purgatus. Corticis hujus vim totam in eo sitam esse censeat, quod sanguinem fluxiliorum reddat, omittendumque proinde illius usum, ubi sanguis fluidior ex motu nimio est redditus. Helvetii methodum forma clysteris injici-

jiciendi corticem sub censuram vocat, & modum per os assumendi defendit, longeque majoribus incommodis probat laborare Helvetii modum, quam usitatam exhibendi rationem, quæ effectu optato non careat, si modo corticis illius detur quantitas debita, v. g. uncia, stomacho evacuato, nullaque præfente diarrhœa. Observatione 14 refert, curatam a se diarrhœam drachma pulveris cujusdam cum conserva rosarum rubrarum veteri in pilulas redacti, quem tamen silentio involvit, cum præstantiorem censeat ipsa Ipicochoana, ob virtutem ejus in plusquam 200 ægris exploratam, quod scilicet certo sistat fluxum ventris, sine vomitu aut aliis incommodis, quæ alterius usum sequuntur. Observat. 18 gonorrhœam sanatam refert sine assumptione vel grani Mercurii aut Mercurialium remediorum, terebinthinæ, decoctionis lignorum, sine injectionibus aliisque vulgo usitatis medicamentis. Sed & hoc remedium celat, judicans incertam curandi hujus morbi rationem ex non satis intellecta ejus natura duxisse originem: causam enim hujus mali non latere affirmat in prostaticis aut vesiculis feminalibus, sed ipsa virga, ejusque anteriori parte exulcerata, & ex ulceribus illis saniem, ut alias, stillare, carnemque illam excrescere spongiosam, quæ urethram occupat, perinde ut hyperfarcosés, quæ in ulcerum aliorum vulnerumque curationibus observantur. Receptam autem opinionem vel hinc refelli putat, quod injectionibus fluxus ille sisti potest; quæ cum non possint pertingere ad prostaticas & vesiculas feminales, ob valvulam regurgitationem urinæ prohibentem, malum utique illud, quod tollunt, ipsa in virga, quam perluunt, esse oportet. Observat. 19 nullius dicit esse usum in praxi distinctionem inter cynanchen & paracynanchen, cum musculus laryngis externus & internus tam sint propinqui, & tenui tantum membrana divisi, ut uno inflammato alter quoque prematur & inflammetur, nulloque signo unius inflammatio ab alterius inflammatione discerni possit.

S. S. D. SUCCINCTÆ ANNOTATIONES AD W. A. LAUTERBACHII Compendium Digestorum.

Prostant Lipsiæ apud Joh. Ludovicum Gleditsch, 1697, in 4.

Constant 5. alph. & 7. plag.

NON tam ex literis, quas nomen illustre Autoris initiales habet, quam ex styli decora gravitate, ac rerum, quæ proponuntur, per-

spicuitate & studio indefesso, ad Auditorum commoda unice directo, noscibilem se satis reddit, qui annotationes hasce in Compendium Lauterbachianum exhibere sustinuit. Animadvertit Autor illustris, famam singularem in plerisque per Germaniam Academiis Compendium modo dictum obtinuisse; animadvertit tamen & illud, libellum istum instituto Doctorum magis, quam Auditorum, qui post Institutiones simplici forte vice prælectas ad hunc Autorem præpropere accedunt, esse accommodum. Sane dum pleraque brevissimis verbis, & sæpius per simplices remissiones ad textus singulares aut ad Commentatores proposita sunt, Interpres quidem promptam semper differendi occasionem habet; Auditor vero cum ea, quæ notatu digna, nec calamo accurate concipere, multo minus omnia memoria tenere possit; hinc vix aliter evenire potest, quam ut spes concepta & incrementum studiorum retardetur sæpissime. Istum proinde usum præstant Autoris celeberrimi annotationes, ut cupida LL. Juventus post prælectionem Compendii Lauterbachiani a Doctore factam, privata industria ea, quæ tradita sunt, repetere facilius & animo imprimere possit. Theses etenim nervosæ, sed & sæpe obscure in Compendio Lauterbachiano conceptæ, in notis perspicuæ sunt redditæ. Adjectæ sunt & rationes, quibus theses innituntur, & simplices remissiones ad textus singulares & Commentatores supplementa necessaria impetrarunt.

*ALEXANDRI ARNOLDI PAGENSTECHE RI JCTI ET AN-
tebac in Academia Duisburgensi, jam in Groningensi P. P. Sicilimento-
rum ad Compendium Juris Lauterbachianum Manipuli.*

Tres

Coloniæ Agrippinæ apud W. & Fr. Metternich, 1694. & 1696. 8.

Constant 2. alph. & 4. plag.

Notis anterioribus ab illustri Viro editis proximè adjicimus Sicilimenta a celeberrimo Pagenstechero ad eundem Lauterbachii libellum sparsim hætenus exhibita. Sunt autem istæ meditationes a prioribus & genere & ordine commentandi non minus, quam scopo diversæ. Placuit videlicet consultissimo Autori, occasione Compendii Lauterbachiani Auditores suos, quos habuit frequentes, exercitiis disputatoriis instruere; quem in finem ea præ cæteris selegit loca, quæ
vel

vel controversiam in se continent, vel spatiosum differendi campum aperiunt; unde factum, ut unius sæpe thesæos explanatio per plures paginas decurrat. Cumque trium, qui oblati hactenus fuerunt, Tomorum seu Manipulorum quilibet ex toto Compendio Lauterbachiano per saturam quasi, servato tamen pagellarum ordine, sit collectus, mutua ideo inter eos semper collatio est instituenda. Quemadmodum autem hac ratione de Lauterbachio, imo potius de studiosa Juventute optime sunt meriti Duum-Viri celeberrimi: ita optandum foret, ut unum, quod superest, incommodum, quodque usum libelli haud leviter affligit, removeretur. Est illud incommodum sphalmatum multitudo, quæ per iteratas editiones hac sub proportione inducta videtur, ut, si in prima editione mille circiter sphalmata circa Auctorum allegationes & textus juris potissimum (obveniunt etenim subinde & theses sensum a jure alienum referentes) irrepsisse non temere supponamus, in singulis recentioribus editionibus quingenta ad minimum nova sphalmata non tantum prioribus circa ea, quæ notavimus, oca accesserint, sed etiam integræ subinde lineæ omissæ sint. Cui depravationi si non propediem sedula adhibeatur cura, quid de Compendio Lauterbachiano sperandum denique sit, facili conjectura quilibet assequi poterit. Ut autem querelæ huic ceu justæ motæ fidem aliquam conciliemus, ad has diversas sphalmatum sectas demonstrandas loca nonnulla ex Lauterbachio conferre juvabit. In Tit. de Stat. Hom. pro *licet sint quodammodo imperfecti, & illico voce emissa decedant*, legendum, *illico voce non emissa decedant*. In Tit. de Adopt. pro *causa cognita adoptant major LX annis*, legendum *minor LX annis*. In Tit. de in jus voc. pro *qui contra edictum in jus vocatus est & heredi*, legendum, *non heredi*. In Tit. de Inoff. testam. pro *Nepotum representantium stirpes, succedentium capita numerantur*, legendum, *Nepotum representantium stirpes Parentes numerantur; quando soli nepotes & ex unico filio adsunt, succedentium capita numerantur*. In Tit. de Jurej. ubi de Juramento Purgatorio agitur, pro *Expense autem ipsi non etiam adjudicantur*, legendum, *Expense inter accusatorem & accusatum compensantur, non vero uni adjudicantur*. In Tit. de Compens. pro *Compensari potest quod debet heres cum eo, quod debebatur defuncto, licet hereditas cum beneficio inventarii &c.* legendum, *Compensari potest quod debet heres, cum eo quod debebatur defuncto, & vi-*

cissim quod defunctus debet, cum eo quod debebatur heredi &c. In Tit. Depositi, ubi de directa actione agitur, pro *nec (admittitur) exceptio rei non tradita contra depositi instrumentū &c.* quod tamen de jure civili non est certum, legendū, *nec (admittitur) exceptio rei non tradita contra depositi instrumentum; ut nec libellus nec sententia requiratur, sed statim ab executione incipiatur, quod (posterius) tamen de Jure civili non est certū.* In Tit. de Leg. & fideic. sub finem, ubi de Jure accrescendi agitur, pro *Et quidem hereditas ac pars mixtim conjuncti cum onere; re vero tantum conjuncti absque onere,* legendum, *Et quidem hereditas semper cum onere; in legato autem pars verbis & mixtim conjuncti cum onere; re vero &c.* Simili modo ex pag. 498, in qua conjunctim tituli de Conditionibus institutionum & de Jure deliberandi exhibentur, textus Juris corruptos speciminis loco notamus. Lin. 4. pro §. 5. *I. de H. I.* legendum, *l. 4. pr. & §. f. ff. de H. I.* lin. 9. pro §. f. *C. de Instit. lib.* legendū §. 5. *Inst. de exhered. lib. f. C. de lib. prater.* lin. 12. pro 8. legendum 16. lin. 16. & 17. pro 15. 41. legendum 15. 4. 41. *de testam. milit.* lin. antep. pro 19. §. 3. *C.* legendum 22. §. 13. *C.* Quæ denique in editione quarta integræ deficient lineæ, obiter notamus: pag. 150. lin. antepen. post verba *si sunt indivisibiles.* pag. 201. lin. 11 & 12. post verba *quod vero in diem.* pag. 216. lin. 6. post verba *ubi directa actione.* pag. 302 lin. 4. post verba *in perpetuum, Pistor.* pag. 667. lin. antepen. post verba, *ante usum cœne dominica.* pag. 712. a lit. E. lin. 15. post verba *tantum priori accusationi.* Hæ lineæ, quæ uti modo dictum, in editione quarta desunt, non tantum desunt & in editione quinta, sed in ista adhuc aliæ lineæ noviter sunt omissæ, pag. 237. a num. 3 lin. 3. post verba *hanc prætergressus.* pag. 705. a num. 3. lin. 4. post verba *non tamen publicam accusationem.* Quæ ita deficient lineæ, ex collatione priorum editionum facile suppleri possunt. Et hæc speciminis loco sufficiant.

*A PHYSICO-MEDICAL ESSAY CONCERNING ALKALY
and Acid &c.*

Id est:

Tentamen Physico-Medicum de Alcalibus & Acidis, quatenus habent respectum ad morborum curationem &c. Auctore JOHANNE

COLBATCH, Medico.

Londini apud Dan. Brown, 1696. 8. plag. 10.

Sa-

Satis decantata est illa de acido & alcali hypothesis, quæ sensim ad ipsam traducta Medicinam, opinionem peperit: Acidum omnium morborum esse causam, solaque ideo alcalia remedia in usum vocanda. Quæ quamvis confutata a plurimis doctissimis viris jam fuerit, suas tamen Auctor vires experiri hoc in argumento etiam voluit, ostendendo, plurimorum morborum causas esse alcalia, usumque remedium alcalinorum multum quandoque afferre damni. Quod ut probet, de variolis agit in cap. primo, putatque pulverum testaceorum, aliorumque diaphoreticorum usum huic morbo non satis convenire, quoniam frangantur ita dividanturque globuli sanguinis ab his remediis, ut non solum copiosæ expellantur pustulæ, sed ipse quoque sanguis per glandulas cutaneas transeat, purpureas pingens in cute maculas, certissimæ necis nuncias, & parvos cerebri mæandros ingressus animalium spirituum motum per nervos impediatur, deliriaque producat. Cui accedat, quod sanguis ita rapide a diaphoreticis moveatur, ut vasis suis difficulter contineatur, profluviaque sanguinis consequantur; cumque serum per sudores omne prodigatur, pustulæ, quæ ad maturitatem pervenire non possunt, concidant, & acris corrosivaque materia in sanguinem resorbeatur. Alcalibus ergo & diaphoreticis repudiatis, suam profert methodum, quam non fefellisse expectationem in plus quam 500 ægris affirmat. Primum ergo, si stomachus viscida materia repletus, lene propinat emeticum, hujusque operatione finita, syrupum e meconio, aut aliud opiatum. Ut vero inordinatum sanguinis motum, ortum ab intromissis heterogeneis particulis, quas natura expellere conatur, sedet, texturamque sanguinis confirmet, julepum ex sacharo, decocto hordei, aqua cinnamomi, succoque aurantium vel limoniorum componit, ab ægro pro lubitu bibendum, cui etiam concedit potum cerevisiæ secundariæ acidulatæ. Si delirat jam æger, sanguinem mittit, acidaque adhibet validiora, v. g. spiritum volatilem vitrioli, nitri, sulphuris, decocto hordei & aquæ cinnamomi admixtum, sacharoque aut syrupo convenienti dulcoratum. Si spiritus ægri sunt languidi, cordialia non omittit, & postquam pustulæ evanuerunt, quinquies vel sexies lenia præscribit purgantia; hisque in usum vocatis, tandem corroborantia. Capite secundo scorbuti symptomata non ab acidis, sed acribus potius, lixiviosis, alcalibusque particulis deducenda esse contendit, quippe cum chymica analysis

ostendat, sanguinem scorbuticorum majorem continere copiam particularum volatilium alcalium, quam sanorum sanguis habet, & præterea partem aliquam alcali fixi lixiviosi, quo sanguis sanorum hominum plane destituitur. Idem quoque hinc probat, quod scorbuto laborantes nautas esu malorum aurantiorum & limoniorum hoc morbo levare, experientia testatur. In hoc autem affectu tincturam antimonii a Glaub. Part. 1. Oper. Miner. traditam, & in decocto granorum juniperi propinatam, maxime commendat. In tertio capite, ubi de podagra agit, neque hanc ortum suum acidis debere concedit, cum materia ex nodis extracta manifeste sit alcalina. Nodos autem illos oriri existimat, cum spiritus vinosus, congressus cum volatili alcalico sanguinis sale, in offam coagulatur, quæ obstructions, doloresque acutissimos parit, tandemque accedentibus particulis terreis in cretaceam substantiam induratur. Unde infert, non ideo podagra laborantibus infestum esse vinum Rhenanum, quod sit acidulum, sed quod spirituosius particulis plus quam alia vina abundet. Eodem modo cap. quarto & quinto, ubi de rheumatismo & phthisi agitur, acida ad morborum horum curam commendantur. Rheumaticorum enim sanguinem alcalibus magis particulis quam sanguinem sanorum esse refertum, nullumque continere acidum, & visciditatem ejus a copia salis volatilis alcalici, ut in gelatina cornu cervi, ortam asserit Auctor. Unde huic morbo potius acida remedia, v. g. tincturam antimonii commemoratam, & chalybeata, quam alcalica convenire judicat. Chalybeata enim non alcalibus, sed acidis annumerat, cum non agant, nec profint, nisi in vitriolum redacta. Laudat autem in primis chalybis præparationem Willisianam, (dum calcinatur cum sale ammoniaco) contra rheumatismos pariter ac inveteratas mensium obstructions, nec non cinnabarim tum antimonii, tum vulgarem, mixtam cum gumi guajaci, & satis magna quantitate exhibitam. Si autem pulvis ille Willisianus vertatur in oleum Martis per deliquium, 50 aut 60 guttas ejus, bis de die exhibitas in forti corticis quercini decocto, feminalem fluxum feliciter sedare affirmat. In phthisi sanguinis globulos nimium comminutos in glandulas pulmonum delatos existimat, atque hinc obstructions, inflammationes & exulcerationes consequi; quibus malis occurri possit, si principio statim acida convenientia in usum vocentur. Conclusio libri historiam continet tympanitidis in juvenula decen-

decennali curatæ per submersionem in aqua frigida maris, nec non de remediis specificis nonnulla, quæ quandoque neque acida neque alcalia esse concedit. Sua enim confirmat experientia, quæ Boyleus memoriæ prodidit de virtute paronichiæ foliis rutaceis, in curandis scrophulosis tumoribus; provocatque ad corticem Peruvianum, quem febres certo, sine recidivæ metu, extirpasse observavit, sequente in eo assumendo methodo adhibita. Duabus ante paroxysmum horis lene detur ægro emeticum, ejusque operatione finita, opiatum, paroxysmo autem cessante quantitas nucis moschatae de electuario, quod ex cortice febrifugo & syrupo limoniorum paratum, cum quarta parte sextarii (pint) decocti corticis Chinæ, radicis gentianæ, & herbæ centaurii: eademque remedia quaternis semper horis repetantur, spatio quinque aut sex dierum, ita tamen ut æger elapsa hora post singulas doses assumat parum cibi digestionis facilis. Sex diebus elapsis, mane tantum & post meridiem hora quinta idem assumatur electuarium & decoctum, eodemque modo per hebdomadem integram. Hac methodo si assumatur cortex, ejus uncias tres aut quatuor quartanam sine recidiva curasse asserit, frustra vel integra libra adhibita secundum morem vulgarem. Denique optat Auctor, ut diligentius observentur communicenturque cum publico specifica remedia, inter quæ etiam refert recens inventum illud a Domino Pitt Pharmacopœo Worcesteriensi, folia nimirum *Assarabacca*, contra vehementissimam cephalalgiam. Nempe tria, quatuor aut quinque grana pulveris foliorum arefactorum cubitum euntibus instar sternutatorii exhibentur, quæ, non turbata ægri quiete, efficiunt, ut mane sequenti per nasi glandulas materiæ serosæ non parva quantitas exoneretur. Restat ut moneamus, promittere diligentissimum Auctorem editionem completæ Historiæ humani sanguinis, tam in naturali quam morbido ejus statu, quam procul dubio non sine applausu eruditus Orbis excipiet: falli vero eundem, dum in Præfatione, ubi Pharmacopœicam commendat, beatum *Ettmullerum* nostrum, quem inter eminentissimos Europæ Medicos merito numerat, *octo annis pharmacopœo cuidam servivisse* refert.

* * *

IN-

INDEX AUCTORUM

quorum Libri aut Inventa hoc
volumine recensentur.

I. Theologica & ad Historiam Ecclesiasticam spectantia.

A Nonymi Anguis in herba latens, sive Satanas in lucis Angelum transformatus: scriptum Quakeris oppositum.	391
Anonymi Felicitatis vera indagatio.	118
Anonymi Latitudinarius Orthodoxus.	493
Anonymi Evangelium infantia, vel Liber apocryphus de infantia Servatoris.	518
Benoist (Elie) Dissertationes in priores XVIII primi capituli Evangelii secundum Johannem versiculos.	498
Bonjour (Guilielmi) Dissertatio de Nomine Patriarchæ Josephi a Pharaone imposito.	6
Bray (Thomæ) Bibliotheca Parochialis.	436
Bulli (Georgii) Judicium Ecclesiæ Catholicæ trium primorum seculorum de necessitate credendi, quod D. N. Jesus Christus sit verus Deus.	504
Burneti (Gilberti) Episcopi Salesburiensis Animadversiones in libellum quendam &.	363
Bynæi (Antonii) de Morte Jesu Christi Liber II.	68
Caroli (Andrea) Memorabilia Ecclesiastica seculi a N. C. decimi septimi.	353
Cene (Caroli Le) Lineamenta novæ versionis Gallica Sacrarum Literarum.	227
Chrysofomi (Joannis) Opera omnia.	351
Constantini (Antonii) de Canonibus Apostolorum Dissertatio.	523
Coulan (Antonii) Examen Criticæ Novi Testamenti Simoniana.	33
Diefenbachii (Martini) Judeus convertendus.	162
	Exne-

INDEX AUCTORUM.

559

Exneri (Caspari) <i>Harmonia Juris Humani & Divini in Pacto ultimarum voluntatum inter extraneos.</i>	319
Gonzalez (Thyrifi) <i>Veritas Religionis Catholicae evidenter demonstrata.</i>	272.
Hartmanni (Joannis Ludovici) <i>Pastorale Evangelicum.</i>	389
Heefer (Joannis) <i>Prodromus Criticus, Eduardi Leigh Critica Sacra premissus.</i>	191
Jaquelot (Isaaci) <i>Dissertationes de Existentia Dei, quibus veritas illa demonstratur.</i>	165
Jurii (Petri) <i>Religio Latitudinarii, cum Apologia pro Sancta Trinitate.</i>	54
Kahler (Joannis) <i>Augustanae Confessionis Pars altera de Abusibus mutatis, Dissertationibus proposita.</i>	47
Kettneri (Friderici Ernesti) <i>Loci I. Job. V. 7. Divina auctoritas, sensus & usus demonstratus.</i>	192
Köberi (Job. Friderici) <i>Dissertatiuncule de Sanguine Jesu Christi.</i>	503
Kortholti (Christiani) <i>Historia Ecclesiastica Novi Testamenti.</i>	438
Leigh (Eduardi) <i>Critica Sacra.</i>	191
Martini (Davidis) <i>Novum Testamentum notis illustratum, praefationibusque exornatum.</i>	194
Mayeri (Job. Friderici) <i>Ecloga de fide Baronii & Bellarmini ipsis Pontificiis ambigua.</i>	306
Menjoti <i>Opera posthuma.</i>	322
Nicholls (Gulielmi) <i>Collationis cum Theista Pars secunda.</i>	367
Norris (Joannis) <i>Consideratio Rationis & Fidei, prout ad Mystera Christianae Religionis referuntur.</i>	442
Odhelii (Erici) <i>Conciliationis Religionum pericula.</i>	82
Patricii (Simonis) <i>Episcopi Eliensis Commentarius in Exodum.</i>	424
La Placete (Joannis) <i>De insanabili Romanae Ecclesiae Scepticismo.</i>	264
Poirters (Adriani) <i>Aula sancta Imperatoris Theodosii.</i>	123
Rechenbergii (Adami) <i>Summariam Historiae Ecclesiasticae.</i>	352
Saurini (Eliae) <i>Vindiciae doctrinae suae contra duos Petri Jurii libros.</i>	332
————— ———— <i>Defensio verae doctrinae Ecclesiae Reformatae de Principio Fidei, adversus Petrum Jurium</i>	354
————— ———— <i>Considerationes jurium conscientiae.</i>	426. 466

- Schelguigii (*Samuelis*) *Quakerismus confutatus*. 17
 Schmidii (*Sebastiani*) *Compendium Theologiae*. 435
 Sfondrati (*Celestini Cardinalis*) *Nodus Praedestinationis dissolutus*. 281
 Van Toll (*Theodori*) *Jura Regis & ratio administrandi ea sub utroque Testamento, e Psalmo LXXII. 1.* 111
 Vaffor (*Michaelis Le*) *Tractatus de ratione controversias de Religione examinandi*. 195
 Veiel (*Eliæ*) *Romano-Catholicus Dubitantius in Disputatione de conceptione B. V. Mariae*. 483
 Winckleri (*Joannis*) *Defensio Paedobaptismi adversus objectiones Anabaptistarum*. 35
 Whiston (*Gulielmi*) *Nova Telluris Theoria, ab ejus origine usque ad consummationem*. 535

II. Juridici.

- Alteserræ (*Antonii Dadini*) *de Origine & Statu Feudorum pro moribus Galliae*. 147. 162
 Baraterii (*Barthol.*) *Libellus Feudorum reformatus*. 147. 162
 Exneri (*Caspari*) *Tabula Testamentaria Humano-Divina, sive Harmonia Juris Humani & Divini in pacto ultimarum voluntatum*. 319
 Gilleti *Advocati Parlamenti Parisiensis Actiones & Opera alia*. 64
 Gravinae (*Jani Vincentii*) *Opuscula*. 74
 Menckenii (*Luderi*) *Tractatio Synoptica Pandectarum Theoretico-Practica*. 23
 Mincuccii (*Antonii*) *Libri sex de Feudis*. 147. 161
 Pagenstecheri (*Alexandri Arnoldi*) *Sicilimentorum ad Compendium Juris Lauterbachianum Manipuli tres*. 552
 Schilteri (*Joannis*) *Codex Juris Alemannici Feudalis, cum Commentario ad singula capitula & Dissertationibus*. 147
 S. S. D. *Succinctæ Annotationes ad W. A. Lauterbachii Compendium Digestorum*. 551
 Wächtleri (*Christfridi*) *Epistola ad Virum Illustrem Jac. Bornium*. 419

III. Medici ac Physici.

- Apini (*Jo. Ludovici*) *Febris Epidemica A. 1694 & 1695 grassari deprehensa Historica Relatio*. 25

INDEX AUCTORUM.

Borrichii (Olai) <i>Conspectus Scriptorum Chemicorum illustriorum.</i>	561
Cockburn (Wilbelmi) <i>Recensio naturæ, causarum, symptomatum & curationis morborum, qui navigantes solent corripere.</i>	179
Colbatch (Joannis) <i>Tentamen Physico-Medicum de Alcalibus & Acidis, quatenus habent respectum ad morborum curationem.</i>	549
Commelini (Caspari) <i>Flora Malabarica, sive Horti Malabarici Catalogus.</i>	554
Floyer (Joannis) <i>de Præternaturali statu animalium humorum.</i>	533
Hartsoecker (Nicolai) <i>Principia Physica.</i>	106
Listeri (Martini) <i>Conchyliorum Bivalvium utriusque aquæ Exercitatio Anatomica tertia. Accedit Dissertatio de Calculo humano.</i>	1
Malpighii (Marcelli) <i>Opera posthuma.</i>	327
Mandosii (Prosperi) <i>Theatrum Maximorum Pontificum Archiatros exhibens.</i>	508
Marfiglii (Ludovici Ferdinandi, Comitis) <i>Epistola de Phosphoro Bononiensi.</i>	182
Menjoti <i>Consilarii & Medici Regii Parisiensis Opuscula posthuma.</i>	400
Munnicks (Joannis) <i>De Re Anatomica Liber.</i>	322
Munting (Abrahami) <i>Curiosa Descriptio Plantarum.</i>	518
Reyheri (Samuelis) <i>Experimentum novum, quo aquæ marine dulcedo examinata describitur.</i>	546
Ruyschii (Frederici) <i>Epistolæ Anatomice Problematicæ IV, V, VI.</i>	397
Sturmii (Job. Christophori) <i>Physica Electiva, sive Hypothesica.</i>	14
Tenzelii (Wilbelmi Ernesti) <i>Epistola de Sceleto Elephantino.</i>	474
Verduin (Petri) <i>Dissertatio de nova artuum decurtandorum ratione.</i>	10
Wedelii (Georgii Wolfgangi) <i>Exercitationes Pathologico-Therapeutice.</i>	119
Whiston (Gulielmi) <i>Nova Telluris Theoria, ab ejus origine usque ad consummationem.</i>	83
	535

IV. Mathematici.

Bernoulli (Jacobi) <i>Solutio Problematum Fraternalium, una cum propositione reciproca aliorum.</i>	211
—— ——— <i>Solutio Difficultatis cujusdam circa naturam Flexus contrarii.</i>	410
—— ——— <i>Addenda ad constructionem Problematis Beauniani.</i>	412

- Bernoullii (Joannis) Problema pure geometricum Eruditis propositum. 95
 ——— De Conoidibus & Spheroidibus Quadam &c. 113
 ——— Principia Calculi exponentialium seu percurrentium. 125
 ——— Curvatura Radii in Diaphanis non uniformibus: Solutio Problematis a se propositi de invenienda linea brachystochrona, &c. 206
- Bilebergii (Joannis) Refractio Solis in occidentali, in septentrionalibus oris aliquot observationibus Astronomicis detecta. 91
- Fontanæ (Caroli) Tractatus de Aquis profluentibus. 395
- Goldmanni (Nicolai) Introductio in Architecturam Civilem. 49
- Hospitalii Marchionis Analysis infinite parvorum. 137
 ——— Solutio problematis de Linea celerrimi Descensus. 217
 ——— Solutio Problematis alterius a Jo. Bernoullio propositi. 218
- Leibnitii (Godofredi Wilhelmi) Solutio problematum a Jo. Bernoullio Geometris publice propositorum. 201
 ——— Epistola ad Actorum bonorum Collectores. 254
- R. Mosis, Filii R. Gersom Chapetz, Explicatio figuræ structuræque Templi ultimi destructi. 449
- Newton (Isaaci) Solutio duorum problematum Mathematicorum a Jo. Bernoullio propositorum. 223
- Nieuwentiit (Bernhardi) Considerationes secunda circa calculi differentialis principia. 124. 256
- Sturmii (Leonhardi Christophori) Nota in Goldmanni Architecturam Civilem. 49
- De Tschirnhaus (Ehrenfried Waltheri) Quadratura universalis figurarum curvilinearum per series infinitas. 113
 ——— De Methode Universalis Theoremata eruendi, quæ curvarum naturas simplicissime exprimunt; de problemate item Bernoulliano &c. 220
 ——— Specimen Methodi, cujus ope datum spatium in ratione data dividitur, licet ejus quadratura sit ignota. 409
 ——— De magnis lentibus seu vitris causticis, eorumque usu & effectu. 414

V. Historica & Geographica.

- Anonymi Historia Antonii Regis Lusitania. 133
 Antonii (Nicolai) Bibliotheca Hispana vetus. 241. 297
 Be-

INDEX AUCTORUM.

	563
Begeri (<i>Laurentii</i>) <i>Thesauri Brandenburgici Pars altera.</i>	41
Borrichii (<i>Olai</i>) <i>Conspectus Scriptorum Chemicorum illustriorum.</i>	179
Burridge (<i>Ezechielis</i>) <i>Historia nupera rerum revolutionis in Anglia.</i>	454
Cæsaris (<i>C. Julii</i>) <i>Opera.</i>	312
Cellarii (<i>Christophori</i>) <i>Origines & Successiones Comitum Wettinensium.</i>	531
Celsus (<i>Julius</i>) <i>de Vita & Rebus gestis C. Julii Cæsaris.</i>	311
Crenii (<i>Thomæ</i>) <i>Animadversionum Philologicarum & Historicarum Pars II.</i>	224
Eutropii <i>Breviarium Romanæ Historiæ, recensente Christoph. Cellario.</i>	517
Fabricii (<i>Jo. Alberti</i>) <i>Bibliotheca Latina, sive Notitia Auctorum.</i>	108
Foscarini (<i>Michaëlis</i>) <i>Historia Reipublicæ Venetæ.</i>	133
Jacobæi (<i>Oligeri</i>) <i>Museum Regium.</i>	381
Leibnitii (<i>Gothofredi Gulielmi</i>) <i>Novissima Sinica Historiam nostri temporis illustratura.</i>	491
De Mailly <i>Equitis Historiæ Reipublicæ Genuensis.</i>	388
Mandofii (<i>Prosperi</i>) <i>Theatrum Maximorum Pontificum Archiatros exhibens.</i>	182
Nicolsoni (<i>Gulielmi</i>) <i>Bibliotheca Historica Anglicana.</i>	27
Palatii (<i>Joannis</i>) <i>Fasti Ducales ab Anastaso I. ad Silvestrum Valerium Venetorum Ducem.</i>	94
Pausaniæ <i>Descriptio Græciæ, cum Xylandri, Sylburgii & Joach. Kühnii notis.</i>	97
Pufendorffii (<i>Samuelis L. B.</i>) <i>Libri VII Commentariorum de rebus a Carolo Gustavo Sueciæ Rege gestis.</i>	184
P. Suarii (<i>Josephi</i>) <i>Libertas Evangelium Christi annunciandi & propagandi in Regno Sinarum.</i>	491
C. Suetonius <i>Tranquillus ex recensione J. G. Grævii.</i>	312
Teiffierii (<i>Antonii</i>) <i>Elogia doctorum virorum.</i>	90
Tyrrel (<i>Jacobi</i>) <i>Historia Angliæ generalis.</i>	399
Vertotii <i>Abbatis Historiæ vicissitudinum religionis & imperii in Regno Sueciæ.</i>	98
Victoris (<i>Sexti Aurelii</i>) <i>Historiæ Romanæ Breviarium cum notis integris variorum, edente Samuele Pitisco.</i>	45
Vossii (<i>Dionysii</i>) <i>Notæ in C. Julium Cæsarem.</i>	311

Wagenfeilii (Jo. Christophori) De S. R. Imperii Libera Civitate Noribergensi Commentatio. 345

VI. Philologica, & Miscellanea.

- Anonymi Liber Ethico-Politicus pervetustus, cum versione nova Latina
Sebast. Gottofredi Starckii. 379
- Aristotelis de Poëtica liber, ex versione Theod. Goulstoni. 377
- Arnoldi (Simonis Joannis) Notæ in Jo. Seldeni Titulos honorum. 48
- Barlæi (Caspari) Epistola ad Joachimum Vicosortium. 46
- De Boria (Joannis) Emblemata Moralia Latinitate donata. 437
- Buddei (Jo. Francisci) Elementa Philosophiæ Practicæ. 293
- Burmanni (Petri) Gudiana & aliorum Epistole. 139
- Callimachi Hymni, Epigrammata & Fragmenta, cum notis variorum. 487
- Chevræi (Urbani) Opuscula Miscellanea. 233
- Crenii (Thomæ) Animadversionum Philologicarum & Historicarum
Pars II. 224
- Francii (Petri) Poëmata. 350
- Specimen Eloquentiæ exterioris, ad Orationem Cicero-
nis pro Archia accommodatum. 464
- Frencelii (Abrahami) De Originibus Linguae Sorabicae Tomus I. 96
- Gleichii (Jo. Andreae) Orator recens adornatus. 548
- Grævii (Jo. Georgii) Thesaurus Antiquitatum Romanarum. 439
- Gravinæ (Jani Vincentii) Opuscula. 74
- Gronovii (Jacobi) Thesaurus Græcarum Antiquitatum. 529
- Gudii (Marquardi) & doctorum Virorum ad eum Epistole. 139
- Kühnii (Joachimi) Notæ ad Pausaniam. 95
- Lomeieri (Johannis) Dierum Genialium, sive Dissertationum Philologi-
carum Decas secunda. 84
- Morhofii (Danielis Georgii) Opera Poëtica, cum præfatione Henr. Mub-
lii. 261
- Newmanni (Caspari) Exodus Linguae S. Ver. Test. ex captivitate Ba-
bylonica, tentatus in Lexico Etymologico. 313
- Nicolai (Joannis) Tractatus de Græcorum luctu lugentiumque ritibus. 52
- Poirters (Adriani) Aula Sancta Imperatoris Theodosii. 123
- Sarravii (Claudii) Epistole. 139

INDEX AUCTORUM.

Schurtzleischii (<i>Conradi Samuelis</i>) <i>Orationes Panegyricæ & Allocutiones varii argumenti.</i>	565
Seldeni (<i>Joannis</i>) <i>Tituli Honorum.</i>	365
Spanhemii (<i>Ezechielis</i>) <i>Commentarius in Opera Callimachi.</i>	48
Starckii (<i>Sebastiani Gottofredi</i>) <i>Specimen Sapientie Indorum veterum</i>	487
Vicofortii (<i>Joachimi</i>) <i>Epistole ad Casparum Barleum.</i>	379
	46

INDEX RERUM
NOTABILIORUM
in hoc Volumine obviarum.

A. <i>α</i> characteris Hebraici valor, & derivata hinc simplicia, geminata, aucta, composita, mixta.	316	Æquationis differentialis a Jacobo Bernoullio proposita solutio analyticalica.	11-
Abyssi fontes quomodo aperti?	543	Æquatio una eademque differentialis differentes numero gradueque Curvas designat.	414
Abyssus magna quid sit?	542	Æquilibrium corporum unde derivandum?	I
Acidorum usus in rheumatismo & phthisi.	556	Ær cur levior tempore pluvio?	2
Acidum num omnium morborum causa?	555	Æris gravitas probata.	2
Actionis Oratoria specimen.	464	Æstus maris causa.	4. 541.
Adami primum peccatum quodnam?	434	effectus.	541
Adoptio actibus legitimis accensita.	75	Agrippa (<i>Henricus Cornelius</i>) Magie falso suspectus.	225
Adriani Imperatoris libri Catacriani qui?	246	D' Aguirre Cardinalis nova in Rempublicam Literariam merita, edita Nic. Antonii Bibliotheca Hispanica.	242
Ægyptiorum Serapis, Osiris, Isis Josephum Patriarcham referunt.	8. 9.	Alberti (<i>Valentini</i>) obitus.	485
Chrenologia fabulosa.	172	Alcalia remedia sepe noxia.	555

Alci-

- Alciati Icti Epistola, aliaque de eo
notatu digna. 143
- Alcorani versio Latina Petri Abba-
tis Cluniacensis auspiciis facta
299
- Alemannici Feudalis Juris Codex.
147
- Alemannicum Jus Feudale Saxo-
nico antiquius. 148
- Alexander (Natalis) refutatus. 523
- Allantoides tunica seu urinaria fœ-
tui humano vindicatur. 519
- Alphonfi X Regis Hispaniæ Tabu-
le Astronomica, & scripta alia.
302
- De Alva & Astorga (Petri) Funicu-
li Nodi indissolubilis de conceptu
mentis & conceptu ventris. 482
- Amputandi artus nova methodus.
120
- Analysis infinite parvorum. 137.
- Anatome pectunculi striati vulga-
ris. 328
- Aquila. 511
- Musculorum fluviatiliū.
327
- Mytuli. 328
- Ostrearum. 328
- Pholadis alte striata. 329
- In Anglia quæ origo Quakerismi
fuerit? 393
- quæ olim regiminis Anglo-Sa-
xonici forma? 400
- nupera rerum mutationis
 Historia. 454
- Angliæ Historia generalis. 399
- Theologi num sententiam mu-
tarint de non resistendo
Magistratui religionis
causa? 363
- Status num recte Jacobo II
regnum abrogarint? 363
- Anglicanæ Historiæ universalis
scribendæ difficultas. 27
- Anglicana Historica Bibliotheca.
27
- Ecclesia num potuerit se sub-
trahere Romani Pontifi-
cis imperio? 199
- Angli num olim triplici lege usi? 32
- Anglo-Saxonici in Anglia regimi-
nis quæ olim forma? 401
- Animæ humanæ spiritualitas asser-
ta. 175
- Animalium testaceorum exuvia
cur nobis in terra occurrant?
545
- Annæa gens apud Romanos olim li-
terarum cultu celebris. 245
- Anni Patriarchalis initium. 541
- Anthologiæ nova editio a Petro
Francio promissa. 351
- Antiquitatis monumenta varia. 168
- Antiquitatum Romanarum The-
saurus J. G. Grævii. 439
- Græcarum Thesaurus Gro-
novii. 529
- Antonii (Nicolai) Scriptores Hi-
spani seculorum XVI & XVII.
241
- Antonii Lusitaniæ Regis Historia.
134
- Aphe-

NOTABILIORUM.

<i>Aphelii planeta cur tardius, perihelii velocius moveantur?</i>	4	<i>ligno recedit.</i>	567
<i>Apocalypica sigilla septem illustrata.</i>	86	<i>fructus copiosi ut acquirendi?</i>	548
<i>Apocyni latifolii Indici varia nomina.</i>	534	<i>Arcadum Romæ Societas.</i>	80
<i>Apostolici Canones quinquaginta vindicati.</i>	523	<i>Arca Noachinum in Armenia subsederit?</i>	541
<i>De Aprigii Commentariis in Apocalypsin quid statuendum?</i>	249	<i>Archiatri Romanorum Pontificum.</i>	182
<i>Aquæ marinæ dulcedo experimento comprobata.</i>	397	<i>Architecturæ ordinum divisio & altitudo.</i>	51
<i>ex percussa petra effusa exemplum in Historia Mosaica obvium.</i>	488	<i>In Architectura symmetria.</i>	50
<i>exempla a Poetis conficta.</i>	489	<i>Argaizius (Gregorius) notatus.</i>	247. 253
<i>Ductuum vel emissariorum fistulæ quomodo disponenda?</i>	396	<i>Arianorum doctrinæ num faverint Patres Ante-Nicani?</i>	61
<i>Diluvii quomodo terram reliquerint?</i>	544	<i>Aristotelis in tradenda Arte Poetica egregium studium.</i>	377 379
<i>Aquarum deductio.</i>	395	<i>Arnaldi Villanovani patria & obitus.</i>	303
<i>mensuratio.</i>	396	<i>Arteriæ bronchialis in homine exortus atque cum arteria pulmonali anastomosis.</i>	15. 17
<i>medicarum abusus calculi occasio.</i>	332	<i>Arteriæ novæ tum hepatis tum diaphragmatis.</i>	387
<i>Aquilæ Anatome.</i>	511	<i>Arteriarum cysticarum ramificatio.</i>	15
<i>Arabico-Hispana Bibliotheca Nicolai Antonii.</i>	305	<i>per piam meningem distributio.</i>	386
<i>Arbores quomodo plantandæ & insitione propagandæ?</i>	547	<i>Artus amputandi nova methodus.</i>	120
<i>quomodo ab insectis defendenda?</i>	547	<i>Asthma.</i>	108
<i>quomodo custodienda a rore frigidiori nocturno?</i>	548	<i>Astrologici prasagii exemplum.</i>	184
<i>Arborum cortex bis quotannis a</i>		<i>Astronomiæ profectus.</i>	173
		<i>Astronomicæ Tabulæ Alphonsinæ a quibus concinnata?</i>	302
	Cccc		Athei-

<i>Atheismus profligatus.</i>	165. 175	<i>Beryti urbis nummus explicatus</i>	
<i>Atomorum ex Epicurimente motus explosus.</i>	174		45
<i>IN quam significandi vim habeat?</i>	316	<i>Bibliotheca Theologica.</i>	436
<i>Averrois vita.</i>	306	<i>Hispanica Nicolai Antonii.</i>	241
<i>IN quid significet?</i>	317	<i>Latina Fabricii.</i>	108
<i>Auguriorum apud Gentiles origo.</i>	489	<i>Bilis ad vesiculam felleam via.</i>	15
<i>Avicennæ patria non Hispania sed Persia.</i>	298	<i>Blondellus (David) quomodo abstractus fuerit & refutando Baronio?</i>	309
<i>verum nomen.</i>	299	<i>Bononiensis phosphori descriptio.</i>	404
<i>S. Aurelii Victoris Opera doctorum virorum studium experta.</i>	45	<i>preparatio.</i>	406
<i>Axis Eclipticæ nunquam semper obliquus fuerit ad axem motus diurnus?</i>	543	<i>usus.</i>	407
		<i>Gypsi tres species.</i>	408
B <i>Alaam Madianitarum Augur.</i>	489	<i>Borrax Venetus quale sal?</i>	331
<i>incantator.</i>	370	<i>Borrichii (Olai) vita, scripta, mors.</i>	179. 180
<i>Balbi (Lucii Cornelii) duo non confundendi.</i>	244	<i>Bossuetus (Jacobus Benignus) Episcopus Meldensis refutatus.</i>	193. 325
<i>Baptismus infantum defensio.</i>	35	<i>Bourignonia (Antonia) notata.</i>	391
<i>Bardi antiquissimi apud Britannos Historici.</i>	31	<i>Braccianensis lacus derivatio.</i>	396
<i>Barlæus notatus.</i>	262	<i>Brachystochrona linea.</i>	203. 207.
<i>De Baronii Cardinalis Annalibus judicia.</i>	307. 308. 309		213. 217. 223.
<i>S. Beati Vita a Joanne Tamajo edita nullius autoritatis.</i>	251	<i>Bradeus Regnum Angliæ hereditarium tempore Anglo-Saxonum fuisse docens refutatur.</i>	401.
<i>Beauniani Problematis solutio.</i>	413		402
<i>Beda Venerabilis numquam librum de situ & mirabilibus Britanniae reliquerit?</i>	30	<i>Brandenburgicum cimeliarium.</i>	41
<i>De Bellarmini Cardinalis scriptis diversa doctorum judicia.</i>	310	<i>Bremensis Reipublicæ status & in eam præensiones Regis Sueciæ.</i>	185

Britannicæ olim Ecclesiæ ab imperio Romanorum Pontificum immunes.	199	unde?	524
Britannorum veterum Historiographi.	31	Capellus (Ludovicus) notatus.	69
Bronchialis arteriæ in homine exortus atque cum arteria pulmonali anastomosis.	15. 17	Capitolinus notatus.	244
vena nulla necessitas.	16	Carmina Dan. Georgi Morhofii.	261
Bucerii (Martini) religio.	165	Caroli Gustavi Sueciæ Regis res gesta.	184. 190
Burggravorum Noribergensium cum Civitate Noriberga controversiæ.	345	Caroli Magni Testamentum.	420
Burius (Arthurus) Arrianismi postulatus.	64	Regna & ditiones qua ratione & ab ipso & a successoribus fuerint divisa?	420.
Calculi Differentialis præstantia.	137		422
Præcepta.	138	Carolo M. vindicata corona Germanica, quæ Noriberga servatur.	346
Utilitas.	202	Cartesianorum principium, quod verum sit, quicquid clare & distincte percipimus, explicatum.	445. 448
Calculi genesis.	332	Cartesius refutatus.	323
occafio, medicarum aquarum abusus.	332	notatus.	477. 481
Calculus expellentia remedia.	332	Casaubonorum Historia ab Almelovenio promissa.	309
Calculus differentialis defensus.	125. 213	Casaubonus (Isaacus) defensus.	308
Callimachi editiones variae.	487	Cautica vitra, quorum diameter trium quatuorve pedum.	414
Caloris febrilis causa.	26	Cauticorum vitrorum, quorum diameter trium quatuorve pedum, effectus.	415
Calor terræ internus unde?	542	Centralis ignis, terræ conflagrati- onis causa.	545
Camdenus (Guilielmus) notatus.	32	Cephalalgiae remedium.	557
Candelabri Templi Hierosolymitani descriptio.	454	Cerebri meninx intermedia.	386
Canones Apostolici vindicati.	523	Cerinthianos inter & Ebionitas consensus ac dissensus.	405
Canonum Apostolicorum cum præceptis Mosaicis convenientia			

- Chaldaeorum antiquitas falso ja-
data. 171
- Chaldaicarum in Daniele, Esra &
Jeremia vocum explicatio. 192
- Chalybeata medicamenta in
rheumatismo commendata. 556
- Chamae fusca Anatome. 328
- Chaos ex quo terra formata, quid
sit? 541. 542.
- Chemicorum illustriorum Histo-
ria. 179
- Chevraei (Urbani) Elogium. 233
- In China quomodo paulatim Reli-
gio Christiana incrementa cepe-
rit? 492
- Chinae corticis usus in febris. 550
vis in quo posita? 550
pulvis an clysteris forma in
alvum injiciendus? 550
assumendi methodus. 557
- Chinam Chinae per os assumendi
modus optimus. 551
- Chinensium chronologia fabulosa.
172
- Chorearum in Festis antiquitas.
489
- Christianae Religionis excellentia.
178
capita ex mente Latitudi-
nariorum. 495. 496
libertas in China permissa.
491
- Christiani II Daniae Regis in Suecos
sevitia. 104
- Christi Divinitas creditu jam pri-
mis tribus Ecclesiae seculis neces-
saria. 504
- Jura Regia ex Psalmo
LXXXII. i. deducta. III.
- Christina Sueciae Regina num spon-
te Regno cesserit? 235
- De Christi sanguine dissertatio J. F.
Kæberi. 503
- Christus num Pascha cum discipu-
lis comederit ante passionem? 88
- Chyli preparatio. 107
- Ciceronis orationes a Gilletto in
Gallicum sermonem translatae
& illustrate. 64
Liber de ordinanda Republi-
ca & inveniendis oratio-
num exordiis. 548
- Circularium segmentorum repræ-
sentatrix Curva. 205
- Circuli quadratura. 410
Osculatoris radius qualis sit
in flexu contrario? 411
- De Claudiano judicium Henr.
Mublii. 262
- Clericorum Jura Feudalia. 150
- Clericus (Joannes) refutatus. 498.
502
- Clypeus militaris non unius gene-
ris. 150
- Codex Juris Feudalis Alemannici.
147
- Cœlestia corpora cur commemoret
Moses in historia creationis?
537
- Cœlestium corporum motus cau-
sa. 539
- S. Cœnæ mysterium a Latitudina-
riis labefactatum. 497
- Co-

Columnæ scapi contractio.	51	Concilium Oecumenicum num un-	
In Columnis membrorum divisio		quam fuerit celebratum?	267
Goldmanniana.	51	Nicenum num immune fue-	
Cometæ atmosphaera quid sit?	539	rit a Tritheismo?	334.
Cometæ quid sint?	536		337. 341
a Sole calefiunt.	540	Ephesinum num immune fu-	
quam mutationem efficiant		erit ab Eutychnismo?	
in orbibus Planetarum?			343
	539	defensum.	63
In Cometam Terra mutanda.	564	Conflagratio terræ quomodo fu-	
Cometa quomodo fieri possit Fla-		tura?	545
neta?	540	Conradus quotus, cujus nomen	
Diluvii causa.	541	Corona Germanica Noribergæ	
olim Tellus.	541	asservata refert?	346
conflagrationis terræ causa.		Conringius (Hermannus) nota-	
	245	tus.	346
Comitum Wettinensium origines		Conscientiæ erroneæ quæ obliga-	
& successiones.	531	tio?	428. 430
Commentarii Philosophici Autor		In Conscientias subditorum quale	
impugnatus.	430	jus competat summis Imperan-	
Comœdiæ num apud Judæos olim		tibus?	466
fuerint usitate?	347. 348	Consequentiarum in S. Theologia	
Concharum Anatisferarum Ana-		usus.	36
tome.	329	Contiguitas corporum quenam de-	
Conchyliorum testarum fabrica		tur?	i
& materia.	330	Corona Germanica, quæ Noriber-	
cum lapidibus		gæ asservatur, Carolo M. vindi-	
convenientia.	331	cata.	346
In Conciliis num pluralitas suffra-		Corpora cœlestia cur commemoret	
giorum attendatur?	168	Moses in historia creationis?	537
Conciliis num Spiritus S. peculiari		Corporis animalis fluidorum præ-	
modo adsit?	196	paratio.	107
Conciliorum auctoritas oppugna-		Corporum contiguitas nulla.	i
ta.	195. 267. 269	Æquilibrium unde derivan-	
propugnata		dum?	i
	276		

- Cortex bis quotannis ab ligno recedit. 548
- Corticis *Ghinae* usus in febris. 550
Vis in quo posita? 550
Pulvis an clysteris forma in alvum injiciendus? 550
in febris epidemicis ac pe- techialibus quoque effi- cacia. 27
Virtus ex sapore adstringente haud dependet. 27
- Craigius (Thomas) notatus. 400
- Creatio *Mosaica* ad tellurem solam pertinens. 535
Hominis miraculosa. 543
- Creationis historia natura, stylus & extensio. 535
- CrySTALLINI humoris textura. 509
- Cujacius (Jacobus) notatus. 149
- Curandi morbos nautarum methodus. 550
- Curvæ equalem rectam quis primus invenerit? 255
- Curva, in qua solidum sub uno, & quadrato alterius segmentorum æquatur semper eidem. 96
in qua segmenta ad quam- cunque potentiam elevata & simul sumta faciunt ubique eandem summam. 96. 205. 215. 219. 223.
Logarithmica ejusque usus. 126. 128.
Segmentorum circularium representatrix. 205
- Curvam inveniendi methodus ex sola data relatione punctorum curva ad se invicem. 215
- Curvarum superficierum & solidorum que notatione gignuntur, dimensiones. 114
Descriptio per focos. 116
Naturas simplicissime experimentium theorematum inventio. 220
- Curvatura unde radiationibus formata. 204. 210
- Curvilinearum figurarum quadratura per transpositionem. 113
- Cuticulæ lamina duplex. 518
- Cycloidis inventor primus. 255
- Cyclois linea est & tautochrone & brachystochrone. 207. 214
- Cynanche & Paracynanche non distinguende. 551
- Cyrillus Eutybianismi accusatus. 338. 342
num Eutybianus fuerit? 63
- Cysticarum Arteriarum ramificatio. 15
- Cystici Ductus dispositio valvulosa & cellulosa. 17
- D**Amasi Papæ patria & scripta. 247
- Dandulorum apud Venetos familia unde cognomen Canis illatum? 95
- Daniæ Regis Augustissimi Museum. 381
- Da-

Danica Numismata. 382. 383	Diluvii universalis vestigia hodie- que obvia. 14
Danos inter & Suecos bellorum Historia. 101	causa Cometa. 541
De Jo. Davisii Lexico Britannico judicia diversa. 30	Universalitas probata. 544
Dei Spiritualitas asserta. 176	Cause. 543. sqq.
Voluntas universalis omnes homines salvandi asserta. 282. 284. 290	Aqua quomodo terram reli- querint? 544
Bonitas infinita. 283. 289.	De Diluvio asserta historia Mosai- ca. 344
Existentia demonstrata. 165. 175. 478. 479. 481	Diluvium universale quomodo po- tuerit contingere? 374
Delrio (Mart. Anton.) notatus. 245	quando inceperit? 541
Democriti scripta chemica. 180	Dio Gothica Historia scriptor. 301
Descensus brevissimi linea. 203. 207. 217. 212. 223.	Divinitas Christi jam primis tribus Ecclesie seculis creditu fuit ne- cessaria. 504
Deus ad beatitudinem consequen- dam gratias abundantes omni- bus hominibus concedit. 288.	Divortium num ob sterilitatem lo- cum habeat? 364
Ad Dextram federe, quid innuat? 490	Doctorum Ecclesie consensus num sufficiat gignenda fidei? 270. 333
Dextri (Lucii) Pseudo-Chronicon. 247. 248	Doctorum virorum elogia. 90
Diaphoreticorum usus in variolis noxius. 555	Vita & scripta. 225
Diaphragmatis arteria nove. 387	Epistola quadam. 226
Diarrhoeam curandi methodus. 551	Dominicani ex domesticis princi- piis de immaculata conceptione B. V. Mariae convicti. 483
Dies creationis num anni? 542	Domitellæ plures. 245
Differentialis Equationis a D. Jac. Bernoullio proposita solu- tio analytica. 115	Ductus cystici dispositio valvulosa & cellulosa. 17
Calculi præstantia. 137	Ducum Venetorum Historia. 94
Utilitas. 202	E Bion auctor hæreseos revera ex- stitit. 506
Præcepta. 138	Ebionitæ unde dicti? 38
Differentialis calculus defensus. 125. 213	Ebionitas inter & Cerinthianos consensus ac dissensus. 505
	Ecclesie testimonium quantæ sit auto-

- auctoritatis in controversiis Fi-*
dei? 193
infallibilitas nunquam a
Christo & Apostolis ad-
versus adversarios in sub-
sidium vocata. 194
impugnata. 195
perpetuitas asserta. 274
visibilitas adstructa. 278
auctoritas quomodo ex Scri-
ptura, & hujus vicissim a
testimonio Ecclesie, ut
circulus evitetur, pro-
banda? 279. 280
Ministros vocandi jus penes
quos? 324
Ecclesia quo sensu dici possit super
Petrum fundata? 197. 273
Romana oppugnata. 264
propugnata. 272
sitne infallibilis? 269. 271.
 274
Eclipticæ axis num semper obli-
quus fuerit ad axem motus di-
urni? 543
Edda in Bibliotheca Guelferbytana
exstat manuscripta, auctior
quam edita. 32
Elementa verum naturalium ex
mente Hartsoeckeri. 1
duo rerum naturalium. 1
Elephanti ossa in Thuringia effossa.
 10
Elogia doctorum virorum. 90
Eloquentiæ exterioris specimen a
Petro Francio editum. 465
Elyriorum nummus explicatus. 43
Emblemata Moralia Joannis de
Boria. 437
Enthusiasmus divinus & diaboli-
cus quomodo differant? 392. 394
Ephesinum concilium defensum.
 63
Eutybianismi
postulatum. 43
Epicuri de Mundi origine sententia
explosa. 174
Episcopus (Simon) refutatus. 505
Episcoporum in Suecia nimia po-
tentia Regibus damnosa. 99
Epistolæ Vicofortii & Barlai. 46
quædam doctorum viro-
rum. 226
Urbani Chevrai. 234
Error ab ignorantia distinguendus.
 428. 434
quatenus excuset? 420. 433
omnis num sit consequens
peccati? 434
Essentia & Persona quomodo Pa-
tribus Nicænis distincta fue-
rint? 334
Etymologici Magni auctor Me-
galus. 145
Evacuatio quo facienda modo in
morbis navigantium? 550
Evangelica lex quo sensu suavis?
 288
Evangelistarum in Historia mortis
Christi Harmonia asserta. 68
Evangelium Infantie Christi, scri-
ptum

NOTABILIORUM.

<i>ptum, ineptum, antiquum ta-</i>		<i>scriptio.</i>	575
<i>men.</i>	521	<i>epidemicæ occasio pluvia cre-</i>	26
<i>Evidentia rerum credendarum</i>		<i>berrimæ.</i>	26
<i>qualis?</i>	336. 337. 355. 356. 357.	<i>Febris quid sit?</i>	108
	445. 448.	<i>quæ ratione per Chinam</i>	
	<i>num fidem</i>	<i>Chinæ optime curetur?</i>	
<i>gignat?</i>	356		557
<i>Eustathii insigne Fragmentum pu-</i>		<i>Febrium causa.</i>	550
<i>blicatum.</i>	110	<i>intermittentium periodus.</i>	
<i>Eutylianismus subtilior quis?</i>	342		550
<i>Excentricitas telluris an minua-</i>		<i>Felicitas vera in quo consistat?</i>	118
<i>tur?</i>	4	<i>Fermentatio in fluidis animalium.</i>	
<i>Excerpta ex Nieuwentyt Considera-</i>			107
<i>tionibus secundis.</i>	256	<i>In Festo reos dimittendi consuetu-</i>	
<i>Excommunicatio Ecclesiastica a</i>		<i>do.</i>	89
<i>quibus exercenda?</i>	324	<i>Feudalia judicia.</i>	152. 154. 159
<i>In Exodum commentarius Simo-</i>		<i>Feudalis Juris Alemannici Codex</i>	
<i>nis Episcopi Eliensis.</i>	424		147
<i>Expectativarum in Feudis quæ ra-</i>		<i>In Feudis qualis successio obtineat?</i>	
<i>tio?</i>	153		157. 161
<i>Expeditionis Romanæ origo.</i>	151	<i>Feudorum nomen, origo, divisio.</i>	
<i>Exponentialis calculi principia.</i>			149
	125	<i>acquisitio alia originaria,</i>	
F <i>abularis apud Orientales alias-</i>		<i>alia derivativa.</i>	150
<i>que gentes Philosophia.</i>	378	<i>refutatio quid?</i>	151
<i>Fabularum in arte Poëtica usus ge-</i>		<i>investituræ varia ratio.</i>	150.
<i>nuinus.</i>	80		152. 153.
<i>Fasti Ducales Veneti.</i>	94	<i>Feudum quibus modis amittatur?</i>	
<i>In Febris epidemicis ac petechi-</i>			154. 156
<i>alibus quoque corticis Peruviani</i>		<i>Fidei articulorum in essentielles &</i>	
<i>efficacia.</i>	27	<i>accidentales distinctio rejecta.</i>	
<i>Febrilis horroris causa.</i>	26		276
<i>caloris causa.</i>	26	<i>objectum sunt res evidentes</i>	
<i>Febrim opiata exacerbant.</i>	550	<i>non evidentia objecti, sed</i>	
<i>Febris A. 1694 & 1695 in ditone</i>		<i>revelationis.</i>	336. 337. 355.
<i>Norica epidemice grassantis de-</i>			357. 445. 448.
			prin-

- principium.* 354
*maximum in Religione om-
 ni momentum.* 494
Fides infantum asserta. 37. 40
*num gignatur per evidentiam
 rerum credendarum?* 356
 359
*quo sensu a Spiritu S. imme-
 diate produci dici possit?*
 357
num habitus infusus? 361
simplicium qualis? 358. 359
*nihil aliud quam assensus in-
 evidens.* 443
*quo sensu actus rationalis di-
 catur?* 448
*quomodo in credulitatem de-
 generare queat?* 495
*Finales causæ num in Philosophia
 Naturali locum habeant?* 481
Fixæ stellæ cur non minuantur? 3
Flamma quomodo producat? 3
Fluidorum particule quales? 2
*corporis animalis præ-
 paratio.* 107
varietas. 540
Per Focos descriptio Curvarum. 116
Folliculi fellei tunica glandulosa.
 15. 17
Formæ quæ Physicæ dicantur? 479
*Friderici Augusti, Electoratus Sa-
 xonici Heredis, hodie Potentis-
 simi Regis Poloniae, Natalis ora-
 tione panegyrica celebratus.* 366
*Friderici III. Danicæ Regis infelix
 adversus Suecos bellum.* 187
- genero-
 sitas.* 188
*Friderici Wilhelmi Electoris Bran-
 denburgici gesta in bello Sueco-
 Polonico.* 186
*A Frigidiore rore nocturno quo-
 modo custodiendæ arbores?* 548
Frigoris propagandi ratio. 398
A Frisen (Henr. L. B.) Elogium. 366
*Frontalium sinuum membranæ
 cum tunica spongiosorum os-
 sium narium communicatio.* 386
*Fructus arborum copiosi quomodo
 acquirendi?* 547
*Fulgentii Astigitensis Expositionis
 in omnes Psalmos editio pro-
 missa.* 250
Funerum apud Græcos ritus. 53
G*Allion, coram quo Paulus A-
 postolus accusatus fuit,
 quis?* 245
Garimbertus notatus. 184
*Geminus quo tempore scripserit E-
 lementa Astronomica?* 9
*Generales sacrorum Ordinum in
 Ecclesia Romana non ejusdem
 cum Papa auctoritatis.* 277
*Generatio insectorum æquivoca
 negatur.* 330
*Gentilibus num ad salutem aditus
 pateat?* 369
*revelationes divi-
 næ obtigerint?* 370
*rituum variorum & fabula-
 rum occasiones ex Histo-
 ria sacranata.* 489. 490
 Gen-

Gentilium <i>Theologia explosa.</i>	368	<i>impostoribus confictum.</i>	241
Genuenſis <i>Reipublicæ Historia.</i>	388	Grotius (<i>Hugo</i>) num <i>religioni Pon-</i>	
Gerhardi <i>de Zutphania duo.</i>	85	<i>tificiæ fuerit addictus?</i>	304
Gildæ num <i>plures in Anglia fue-</i>		Gryphiander <i>notatus.</i>	346
<i>rint?</i>	31	Gudii (<i>Marquardi</i>) <i>in colligendis</i>	
Glacies <i>ex aqua marina concreta</i>		<i>manuscriptis industria.</i>	139. 141
<i>salsedinis expers.</i>	397	Gustavi <i>Erici in Sueciæ Regno sibi</i>	
Glandulæ <i>pinealis usus.</i>	519	<i>asserendo solertia.</i>	104
Glandularum <i>conglobatarũ stru-</i>		Gypſi <i>Bononiensis tres species.</i>	408
<i>ctura vindicatur a Malpighio</i>			
<i>adversus Nuckium.</i>	515	Hæretici <i>quatenus in Republica</i>	
Glandula <i>subrubra in Thunni o-</i>		<i>tolerandi?</i>	426
<i>culo.</i>	510	Hæreticorum <i>baptisma num vali-</i>	
Gonorrhœæ <i>sedes genuina.</i>	551	<i>dum?</i>	524. 525
Gonorrhœam <i>curandi methodus.</i>	551	<i>In Hæreticos quale jus Imperan-</i>	
		<i>tibus competat?</i>	468. 470. 472
Gossipii <i>Orientalis varia nomina.</i>	534	Hafniæ <i>obsidio a Carolo Gustavo</i>	
Græcarum <i>literarum dignitas.</i>	75	<i>Sueciæ Rege suscepta, cur fuerit</i>	
<i>Antiquitatum Thesaurus</i>		<i>irrita?</i>	188. 189
<i>Gronovii.</i>	529	Halonis (<i>Auli</i>) <i>Carmen de Adven-</i>	
Græcorum <i>luctus, lugentiumque</i>		<i>tu Jacobi Apostoli in Hispaniam</i>	
<i>ritus.</i>	52	<i>suppositivum.</i>	300
Grævii (<i>Theodori</i>) <i>in expoliendo</i>		Hauberti <i>Pseudo-Chronicon.</i>	253
<i>Callimacho studium.</i>	488	Hebraicæ <i>linguæ genesis.</i>	313. 316
Gratiæ <i>quas Deus hominibus o-</i>		Hebraicarum <i>literarum valor &</i>	
<i>mnibus dat, non necessaria so-</i>		<i>significatio.</i>	314
<i>lum sunt, sed & abundantes.</i>	288. 290	<i>comparatio cum</i>	
Gratia, <i>per quam fides confertur,</i>		<i>Sinicis.</i>	314. 315
<i>partim mediata, partim imme-</i>		Helvetius <i>notatus.</i>	550
<i>diata.</i>	361	<i>Cum Hepatis, tum diaphragmatis</i>	
Gravitatis <i>specificæ quæ ratio?</i>	374	<i>Arteriæ novæ.</i>	387
Gravium <i>descensus.</i>	2	Hermes <i>Trismegistus Chemicorum</i>	
Gregorii <i>Batici Martyrologium ab</i>		<i>princeps.</i>	180
		Hermetis <i>secundi scripta chemica.</i>	
			180.
		Hiatus <i>in membrana tympani.</i>	519
			Hie-

- Hieronymi *de providentia opinio.* 61
 Hypotheticæ *Physicæ quæ ratio?* 475
- Hieronymus *vindicatus.* 6
in deprædicanda vita
solitaria nimius. 67
 Hierosolymitani *Templi Descri-*
ptio. 453
 Higuerae (*Hieronimi Romani*)
fraus in Chronicis fictitiis Orbi
Literato obtrudendis. 243, 253
 Higuera *notatus.* 301
 Hilarius *excusatus.* 61
 Hispana *Bibliotheca vetus.* 241
 Historia *Ecclesiastica N. T. Kort-*
holti. 438
Romana Eutropii. 517
generalis Angliæ. 399
 Historiæ *Ecclesiasticæ Summarium*
Ad, Rechenbergii. 352
Seculi XVII, autore An-
drea Carolo, Pars I. 353
 Historica *Bibliotheca Anglicana.*
 27
 Homeri *elogium.* 81
 Hominis *forma non est anima ra-*
tionalis, sed unio animæ illius
cum corpore. 478
 Horroris *febrilis causa.* 26
 Horti *Malabarici catalogus.* 533
 Howelius *notatus.* 401
 Hoyerii (*Francisci Henrici*) *me-*
thodus convertendi Judeos. 164
 Huartus *notatus.* 283
 Humoris *crystallini textura.* 509
 Humororum *defluxus.* 108
- Jacobo *num recte Regnum Ma-*
gnæ Britanniæ abrogatum?
 363
non abrogatum Regnum ob
religionem. 455
quæ causa exitio fuerint? 456
 Jacobus, *cognomento Justus, non*
Jacobus Minor, Epistolæ Cano-
nice auctor. 35
 Jesuitarum *in propaganda per Chi-*
nam Religione Christiana studi-
um. 492
 Ignis *ortus.* 3
centralis, terræ conflagratio-
nis causa. 545
 Ignorantia *& error quomodo dif-*
ferant? 428
omnis num sit consequens
peccati? 434
 Ildefonsi *scripta supposititia.* 250
 Ex *Imaginatione vehementi falso*
derivate prophetia. 372
 Imagines *Græcorum veterum.* 530
 Imperantium *circa Sacrapotestas.*
 200
 Indifferentismus *Religionis ex-*
plosus. 369. 430. 431. 432
 Indorum *Sapientiæ specimen, liber*
antiquissimus & in varias lin-
guas translatus 379
 De *Infantia Servatoris liber ine-*
ptus. 519
 Infan-

Infantum sine baptismo decedentium status ex mente Cardinalis Sfondrati.	285. 287. 290	Isidororum Hispalensis & Pacensis historia.	250
baptismus defensus.	36	Isidorus Cordubensis num unquam extiterit?	249
fides asserta.	37. 40	Isidorum solennium apud Ægyptios tempus.	9
Infiniti Scientia promissa.	137	Isis Ægyptiorum ad Josephum Patriarcham relata.	8
Ab Insectis quomodo arbores defendenda?	547	Iso-perimetrarum figurarum que maximum comprehendant spatium?	214
Insectorum generatio equivocatur.	330	In Italia que fuerint literarum fata?	77. 78
Intellectus operatio solum perceptio est, non item iudicium aut discursus.	44	Judæis an non nisi in urbibus munitis Synagogas licuerit exstruere?	349
perceptio quotuplex?	44 ³	Judæis cur tessera lusoria soleant exigi?	348
Investituræ in Feudis ratio.	150 ³	Judæ mors.	73
152. 153. 157. 158.*		Judæorum mos reum in festo Paschatos dimittendi improbatus.	89
Joannes Hispalensis Episcopus unde Cacit Almitran dictus?	251.	Ludi varii.	347
252		Judæos convertendi methodus.	162
Johannes Georgius II. & III. Electores Saxonici orationibus Panegyricis celebrati.	366	Judaicarum legum & religionis Divinitas asserta.	177
S. Johannes non Philonem, sed Hereticos sui temporis confutare instituit.	499. 500	Judicia Feudalia.	152. 154. 159
S. Johannis Evangelii capitis primi versiculi priores octodecim explicati.	498. 501	Judicium non intellectus, sed voluntatis operatio.	442
Jonas num Gentilis fuerit?	370	Juliani Chronicon & scripta alia a Laurentio Ramirezio edita, supposititia.	301
Josephi Patriarchæ nomen Zaphnath-Pahaneach quale?	6	Julianus notatus.	489
Josepho locus de Christo vindicatus.	178	Jupiter cur citius circa axem revolvatur, quam tellus?	4
Josephus Patriarcha Ægyptiorum Serapis, & Osiris.	7		
Iris an fuerit ante lapsum?	543		

<i>Jureconsultorum veterum scripta.</i>		<i>Compendium il-</i>
	110	<i>lustratum.</i>
<i>Juris Civilis Origines a J. V. Gra-</i>		551. 552
<i>vina promissa.</i>	74	<i>emen-</i>
<i>Jurisprudentiæ fata.</i>	78	<i>datum.</i>
<i>Jurium inter Saurinum contro-</i>		553. 554
<i>versia.</i>	55	<i>Legum Civilium origines.</i>
<i>Jurius (Petrus) refutatus.</i>	332.	74
	354. 466	<i>Mosaicarum sanctitas vin-</i>
<i>Justiniani (Marci Antonii) Vene-</i>		<i>dicata.</i>
<i>torum Ducis elogium.</i>	94	375
<i>Justinus Martyr emendatus.</i>	507.	<i>Lentes optice, quarum diameter</i>
	508	<i>trium quatuorve pedum.</i>
K <i>Eithi (Georgii) Quakeri cum</i>		414
<i>Guilielmo Penn itidem.</i>		<i>Ex Lentibus magnis telescopia con-</i>
<i>Quakero lites.</i>	393	<i>struenda.</i>
L <i>Abbeus notatus.</i>	251	419
<i>Lactis materia chylus, an san-</i>		<i>Lentium opticarum, quarum dia-</i>
<i>gui?</i>	322	<i>meter trium quatuorve pedum,</i>
<i>Laga Anglis olim non legem, sed</i>		<i>effectus.</i>
<i>regionem notavit.</i>	32	415. sqq.
<i>Lapidis Bononiensis Descriptio.</i>	404	<i>Liberi num invitis parentibus in</i>
<i>Preparatio.</i>	406	<i>monasteria possint intrud?</i>
<i>Uusus.</i>	407	66
<i>Latinæ Linguae præstantia asserta.</i>		<i>Licetus notatus.</i>
	75	405
<i>Latinorum auctorum veterum ca-</i>		<i>Lieni humano nullæ glandulæ, nec</i>
<i>talogus.</i>	109	<i>cellulæ, nec fibræ.</i>
<i>Latitudinariæ religionis summa</i>		15
<i>capita ex mente Jurii.</i>	54	<i>Lienis humani substantia.</i>
<i>Latitudinarii unde dicti?</i>	57	14
<i>Latitudinariorum dogmata de-</i>		<i>Ligamenti umbilicalis in homine</i>
<i>fensa.</i>	493	<i>adulto arteriæ & lymphæ du-</i>
<i>Laudemialia bona.</i>	160	<i>ctus.</i>
<i>Lauterbachiani Juris Compendii</i>		15
<i>Supplementum.</i>	24	<i>Linden (Jo. Anton. Vander) no-</i>
		<i>tatus.</i>
		299
		<i>Linea brevissimi descensus.</i>
		203.
		207. 212. 217. 223
		<i>Linguae Latinae præstantia asserta.</i>
		75
		<i>Lingua unica olim toto orbe.</i>
		168
		<i>Lipii (Justi) ultima verba.</i>
		327
		<i>Lipius notatus.</i>
		245
		<i>Literarum fata.</i>
		77
		<i>Hebraicarum valor &</i>
		<i>significatio.</i>
		314
		<i>Liturgia nova Suecis obtrusa.</i>
		82
		<i>Loga-</i>

Logarithmica Curva, ejusque usus. 126. 128	Magnetis proprietates explicatae. 5
ΑόγϞ cur dicatur Dei Filius? 339	Mahomedani negant Christum fuisse crucifixum. 522
Longobardicum jus Feudale in subsidium Alemannici receptum. 148	Malabarici horti catalogus. 533
Lucis radiorum curvatura in medio continue difformi. 203. 208	Malpighii Praeceptores, honores & obitus. 509
Luctus lugentiumque apud Gracos ritus. 52	De Marca (Petrus) refutatus. 197. 198
Ludi Judaeorum 347	S. Marcus Evangelista quo tempore passus? 10
scenici. 348	quo sensu Petri interpres dici possit? 35
Luitprandi Chronicon spurium. 253	Margareta, Semiramis Septentrionis, quibus artibus in Suecia auctoritatem stabiliverit? 100
Lullii (Raymundi) scripta. 304	Margaritarum fabrica & materia. 330
Lullius (Raymundus) Chemicus. 181	B. Mariae Virginis immaculatae conceptio adversus Dominicanos asserta. 483
Lumen, quod Quakeri jactant, quale? 19. 392	Mariani Scoti Chronicon in Bibliotheca Bodlejana. 33
quomodo generetur? 3	Mariae telluris primae & minora hodiernis. 542
Luna per caustica vitra collectum non excitat calorem. 419	Marinae aquae dulcedo experimento comprobata. 393
Luminis natura a Cartesio non recte explicata. 323	Marinaeus Siculus notatus. 299
Lunae lumen per caustica vitra collectum non excitat calorem. 419	Maris aestus causa. 4
Luna quomodo terrae comes facta? 4	Materia motum non nisi a Mente quadam superiore recepit. 174
cur idem hemisphaerium semper ad terram convertat? 4	primum detur? 476
cur non acquisiverit atmosphaeram aeri nostro similem? 545	num sola sit substantiale principium internum corporis naturalis? 476
Lutheranae Ecclesiae recentior origo obiecta. 274. 276	qualis Physico sit supponenda? 477
M Agistratui quatenus resisti possit? 363	Mathe-

- Matheſeos peritia quantum profuerit Jeſuitis in Religione Chriſtiana per Chinam diſſeminanda? 492
 Matthæus num Evangelium ſuum lingua Hebraica ſcripſerit? 35
 Maxima & minima determinandi ratio ſingularis. 204. 206
 Medicorum ad magnas dignitates promotorum exempla. 183
 De Medicorum recentium ſtudio Diſſertatio a Malpighio refutata. 517
 A Melancholia falſo derivata propheta. 372
 Melchiadis Papæ patria & ſcripta ſpuria. 249
 De Meleagro aprum confodiente fabula ad Joſephum Patriarcham relata. 9
 Membranæ tympani arteriole. 386
 oſſiculorum auditus arteriole. 386
 ſinuum frontaliſium cum tunica ſpongioſorum oſſium narium communicatio. 386
 Membrana tympani e tribus conſtat cancellis. 386
 Membrorum in columnis diſiſio Goldmanniana. 51
 Per Meningem piam arteriarum diſtributio. 386
 Meningis pie in cerebrum ac cerebellum inſinuatio per modum proceſſuum. 384
 Meninx cerebri intermedia. 386
 Menſæ panum facierum in Templo Hieroſolymitano deſcriptio. 454
 Menti cuidam intellectu prædita Mundi origo adſcribenda. 174
 Merlini num plures in Anglia fuerint? 31
 Meteora vehementia num in aëre primævo? 543
 Methodus diſputandi alia contra Gentiles, alia contra Hereticos. 279. 280
 datum ſpatium, cujus quadratura ignota, in data ratione ſecandi. 410
 Microſcopia ex magnis lentibus componenda. 419
 Mincuccii (Antonii) de Prato Veteri Opusculi Feudalis fata. 161
 Minima & maxima determinandi ratio. 204. 206
 Miniſtros Eccleſiæ vocandi jus quibus competat? 325
 Miracula Moſaica vindicata. 375
 Miraculorum gloria num vera Eccleſiæ nota? 277
 Monaſteriis num liberi invitæ parentibus intrudi poſſint? 66
 Montanus (Jo. Baptiſta) notatus. 299
 Montium formatio. 542
 Monumenta Antiquitatis varia. 168
 Moralis Gentilium Philoſophiæ deſectus. 368
 Morbi navigantium. 549
 Morborum periodi. 108
 omnium

<i>omnium causa num ex</i>	<i>terra explicatus.</i>	3
<i>Acido?</i>	Mundi aternitas explosa.	169. 170.
<i>causa transpiratio in-</i>		173
<i>sensibilis impedita.</i>	Mundus Menti cuidam intellectu	
	<i>prædita originem debet.</i>	174
<i>decem genera.</i>	Musæum Regium Danicum.	381
Morhofii (Danielis Georgii) elogi-	Musci semina.	510
<i>um.</i>	Musculi subclavii ortus ac insertio.	
		519
Morientibus præstita apud Græ-	Musculorum fluviatilium Anato-	
<i>cos officia.</i>	<i>me.</i>	327
Morus (Henricus) notatus.	Mysteria religionis non contra, sed	
Mosaica de diluvio historia vindic-	<i>supra fidem.</i>	445. 448
<i>cata.</i>	Mytuli Anatome.	328
<i>miracula vindicata.</i>	N arium septi membrana duplex.	385
373. 374		
Mosaicæ creationis Mundi Histo-	Nasi cartilagine novem describun-	
<i>ria veritas asserta.</i>	<i>tur.</i>	385
166. 174		
<i>con-</i>		
<i>venientia cum aliis antiquis</i>	<i>depingun-</i>	
<i>monumentis.</i>	<i>tur.</i>	387
169	<i>periekondrium.</i>	385
Mosaicæ leges vindicata.	<i>figura deformis & plana un-</i>	
375	<i>de?</i>	385
Mosaicarum Legum Divinitas as-	Naturalium rerum Elementa duo.	
<i>serta.</i>		I
177	Nautarum & clasfariorum mor-	
<i>A Mose an descripta creatio uni-</i>	<i>bi.</i>	549
<i>versi?</i>	Nazaræi num Divinitatem Chri-	
535	<i>sti agnoverint?</i>	506
Moses num Θεῶν cognomine inter	Nervei succi existentia demonstra-	
<i>Judeos fuerit celebratus?</i>	<i>tur.</i>	510
425		
Mosis stylus in recensenda creatio-	Nervi perioftii.	518
<i>ne.</i>	Nestorius num jure damnatus?	63
536	<i>excusatus.</i>	338. 343
Motus localis non alia causa, quam	Nicænum concilium num immune	
<i>voluntas Dei infinite potens.</i>	<i>fuerit a Tritheismo?</i>	334. 337. 341
	<i>Eccc</i>	
480		Nicius
<i>quantitas quid sit?</i>		
I		
<i>corporum cælestium causa.</i>		
539		
Motus non materia solum, sed &		
<i>formæ & compositi, non nisi a</i>		
<i>summo Motore.</i>		
478. 479. 480		

- Nicius (*Janus*) *Erythraeus* notatus. 184
- Nicolius *refutatus*. 194
- Ex *Nieuwentyt Consider. secundis Excerpta*. 256
- Nitrum *veterum*. 331
- Noachi *arca num in Armenia subsederit?* 541
- Noa *columbam ex arca demittens occasionem dedit auguriis*. 489
- Noribergensis *Civitatis Historia*. 345
- In *Nubibus caeli venire, iram ac vindictam notat*. 72
- Numismata *Danica*. 382.383
illustrata. 8.42.43.
44.227.382
- Obligatio *ad actus contrarios quomodo consistat?* 429
- Oceani *formatio*. 544
- Officia *hominis erga Deum, se ipsum, & homines alios*. 294
- Olei *terebinthinae vis stiptica insignis*. 119
- Ὁμοῶσιον *quid Patribus nonnullis?* 341
- Opiata *febrim exacerbant*. 550
- Orationes *Schurzfleischii*. 365
- Oratoriae *Actionis specimen*. 464
- Ordinum *Architecturae divisio & altitudo*. 51
- Orientalium *gentium genus philosophandi mysticum*. 378
- Origenes *unde errores quosdam suos hausert?* 230
notatus. 527
- Osiris *Aegyptiorum Josephus Patriarcha*. 7
- Ossa *Elephantis in Thuringia effossa*. 10
- Ossiculorum *auditus membranae arteriola*. 386
- Ostrearum *Anatome*. 328
- Pædobaptismus *defensus*. 35
- Pandectarum *Synoptica Tractatio*. 23
- Paradisi *locus*. 541
- Parentibus *invitis num liberi in monasteria recipi possint?* 66
- Parliamenti *Anglicani antiquitas & autoritas asserta*. 402
- Partium, *ex quibus ordines Architectorum componuntur, dimensio*. 51
- Pascha *num Christus ante suam passionem cum discipulis comederit?* 88
- In *Paschatos festo reum dimittendi consuetudo apud Judæos*. 89
- Patres *Ante-Nicani num Ariano-rum doctrinae faverint?* 61
Post-Nicani num Trithemismo faverint? 62
Ante-Nicani necessariam creditu statuerunt Christi Divinitatem. 505
- Patriam *alii amore, alii odio prosequuntur*. 85
- Patriarchalis *anni initium*. 541
- Patrum *primitivæ Ecclesiae defensio*. 61
- Pausaniae *editiones variae*. 97
- Pau-

Paufanias notatus.	42	Petronius emendatus.	238
Peccata contra conscientiam num semper graviora sint peccatis per ignorantiam?	428	Super Petrum quo sensu fundata dicatur Ecclesia?	273
Pectunculi striati vulgaris Ana- tome.	328	Pitseus (Johannes) notatus.	30.31
Penn (Gulielmi) Quakeri cum Quakero alio Georgio Keitbo lites.	393	Pharao num idem quod Rex?	171
Perichondrium nasi.	385	Philologica Miscellanea Chevrai.	234.238
Perihelii planetae cur velocius, a- phelii tardius moveantur?	4	Philonem refutare num proposi- tum fuerit S. Johanni Evangeli- sta?	499
Perioestii vasa sanguifera. nervi.	15 518	Philosophiae Practicae Elementa.	293
Perronii Cardinalis de Bellarmino judicium.	310	Philosophia fabularis apud Orien- tales aliasque gentes.	378
Personae vox num in S. Trinitatis mysterio rite adhibeatur?	60	Moralis Indorum, li- ber antiquissimus.	379.380
non proprie, sed per ana- logiam, in mysterio S. Trini- tatis accipitur.	335	Pholadis alte striatae Anatome.	329
Personam ab Essentia quomodo distinxerint Patres Niceni?	334.341	Phonasci Germanorum, Meister Sänger.	349
Peruviani corticis assumendi me- thodus.	557	Phosphori Bononiensis Descriptio.	404
in febribus epi- demiacis ac petechialibus quoque efficacia.	27	preparatio.	406
virtus ex sapore adstringente haud dependet.	27	usus.	407
Petavius (Dionysius) notatus.	9.62	Phthiæ causa & remedium.	556
Petitus notatus.	372	Physicæ principia ab Hartsoeckero tradita.	I
Petri abnegatio Christi quomodo contigerit?	68.72	doctrinae difficultas.	474
Petrificationis ratio.	331	usus Theosophicus & Mo- ralis.	482
		Pinealis glandulae usus.	519
		Piscis Xiphiae Anatome.	509
		Planetae cur in uno fere moveantur plano?	4
		Aphelii cur tardius, Peri- helii velocius moveantur?	4
		Planetae formatio ex Cometa.	540
		Eeee 2	Plane-

Planetarum <i>formatio.</i>	2	Pontificum Romanorum <i>Archia-</i>	
<i>motus cur non cre-</i>		<i>tri.</i>	182
<i>scant velocitate?</i>	4	<i>quanta</i>	
<i>figura.</i>	540	<i>olim fuerit auctoritas?</i>	198
Plantarum languentium <i>curatio.</i>		<i>infalli-</i>	
	548	<i>bilitas oppugnata.</i>	265.269
Platonis <i>commentatores vetusti, e-</i>		<i>pro-</i>	
<i>tas &c.</i>	141	<i>pugnata.</i>	276
Plenitudo <i>nimia unde?</i>	549	Porticus <i>Portæ in Templo Hieroso-</i>	
<i>morborum cau-</i>		<i>lymitano Descriptio.</i>	453
<i>sa.</i>	549	Prædestinationis <i>series ex mente</i>	
Plinius <i>notatus.</i>	144	<i>Cardinalis Sfondrati.</i>	285
<i>emendatus.</i>	244.245	<i>nodus dissolutus.</i>	
Pluviæ <i>creberrimæ febris epidemica</i>			281
<i>occasio.</i>	26	<i>absolutum decre-</i>	
Podagræ <i>ortus num ab acidis?</i>	556	<i>tum rejectum.</i>	284.286
<i>nodi unde?</i>	556	Prætorium <i>quid?</i>	73
Poëmata <i>Lomeieri.</i>	90	Præcum <i>vis in impetranda gratia</i>	
<i>Dan. Georgii Morhofii, &</i>		<i>Divina.</i>	291
<i>de iis Henr. Mublii iudicium.</i>		Principibus <i>num in conscientias</i>	
	261	<i>subditorum jus competat?</i>	466
<i>Petri Francii.</i>	350	Principum <i>Germaniæ investitura-</i>	
Poësis <i>qua ratione fabulas in usus</i>		<i>rum simultanearum quæ ratio?</i>	
<i>suos convertat?</i>	81		160
Poëtæ <i>veteres cum recentioribus</i>		<i>jura.</i>	156.157
<i>comparati.</i>	262	Priscilliani <i>historia expedita.</i>	247
Poëtarum <i>veterum Fragmenta a</i>		Problematis <i>Beauniani solutio.</i>	413
<i>quibus collecta?</i>	110	Prophetæ <i>cur civibus suis invis?</i>	86
Poëtica <i>Aristotelis.</i>	377	<i>vera revelatione Divina</i>	
Poirters (<i>Adriani</i>) <i>Poëmata.</i>	124	<i>gavisi.</i>	371
Polonia <i>bello a Suecis petita.</i>	185	<i>num melancholici omnes</i>	
Politheismum <i>inter & Trithei-</i>		<i>fuerint?</i>	372
<i>smum Christianorum nonnullo-</i>		<i>num non nisi vehementi</i>	
<i>rum quid intersit?</i>	342	<i>imaginatione occupati futura</i>	
Pontificatus <i>apud Judæos num fue-</i>		<i>prædixerint?</i>	372
<i>rit annuus?</i>	70		

Pulmonalium vasorum per tussum ejectio nulla.	16	Rationis iudicium in rebus Theolo- gicis quanti?	63
Pulverum testaceorum usus.	331	usus in rebus ad fidem pertinentibus.	448
Purgantium laus.	550	Ratio num Scriptura repugnet? humana num mensura & ca- non veritatis?	343 445. 446. 447
Pylori circulus carneus accurate illum occludens.	519	Refractio insolita Solis.	92
Q uadratura figurarum curvili- nearum per transpositionem.	113	Regnum Christi quale?	III
circuli.	410	Regum potestas circa sacra.	200
Quakeri oppugnati.	391	Religio naturalis num olim obti- nerit?	367
Quakerismi in Anglia origo.	393	num Gentilibus salvandis suffecerit?	368
Quakerismus confutatus.	17	De Religione controversia quomo- do examinanda?	195
unde incrementa ce- perit?	18	Religionis causa num Principi ob- sequium renunciare liceat?	362
Quakerorum, quod jaectant, lu- men quale?	19	Indifferentismus explo- sus.	369
tremor unde? 21. 23.	394	libertas quousque exten- denda?	426. 430
infallibilitas explosa.	392	evidentia qualis?	432
dissidia intestina.	393	cura quatenus ad sum- mos Imperantes spectet?	467
Quantitas motus quid sit?	1	libertas quomodo con- stringi ab Imperantibus possit?	468
Quantum num sit divisibile in infi- nitum?	323	Christiana libertas in China permessa.	491
R adiorum lucis curvatura in medio continue difformi.	203. 208	capita ex men- te Latitudinariorum.	494. 495
Radius circuli osculatoris qualis sit in flexu contrario?	411	excellentia.	478
Ragotsii Transylvaniae Principis infelices adversus Polonos cona- tus.	187	Religionum conciliatio periculosa.	82
Supra Rationem & contra ratio- nem esse, quomodo differant?	445. 447	Ren monstruosus.	332

- Revelationes Divinae num Gentilibus etiam obtigerint? 370
- Rheumatismo acida remedia convenientiora. 556
- Romana Ecclesia oppugnata. 264
propugnata. 272
- Romanæ Ecclesiæ veritas propugnata. 274. 279
antiquitas. 275
apostasia negata. 275
- Romanarum Antiquitatum Thesaurus J. G. Grævii. 439
- Romani civis character. 79
- Romanorum Pontificum infallibilitas oppugnata. 265
propugnata. 276
- Sacerdotia apud Gentes plures hereditaria. 490
- A Sacerdotio exclusi aliqua corporis parte mutili. 490
- Salis coquendi ratio promotâ. 398
- Salmasius notatus. 226
- Sandius (Christophorus) notatus. 300
- De Sanguine Christi Dissertatio-uncula J. F. Kœberi. 503
- Sanguinis Christi reliquia sub examen vocata. 503. 504
humani Historiæ promissa. 557
- Sanguis materia lactis. 322
- Sari Chaldaei quid? 171
- Saurinum inter S. Jurium controversa. 55
- Scaliger (Josephus) notatus. 9. 246
- Scapi columnæ contractio. 55
- Scepticismi accusata Ecclesia Romana. 264
- Scepticismus impugnatus. 430. 432
- Schall (Joannis Adami) in China fata. 492
- Schottus (Andreas) notatus. 245
- Scientia infiniti promissa. 137
- Scioppius (Gaspar) notatus. 308
- Scorbuti origo. 550
symptomata unde? 555
- Scotiæ Reges num homagium olim Angliæ Regibus præstiterint? 400
- Scribæ qui S. quales apud diversos populos fuerint? 89
- Scripturâ S. num Traditionum ad-
miniculo indigeat? 34
num rationi repugnet? 343
- Scripturæ S. Divinitas quomodo ex
characteribus ejus internis probari queat? 355. 359
quomodo ex
testimonio S. operatione Spiritus S. innotescat? 355. 357
evidentia asserta. 355. 359
- Ex Scripturâ S. Veteris Testamenti multarum fabularum nata olim Gentilibus occasio. 489. 490
- Scripturæ S. versiones Gallicæ, imprimis Genevensis, reprehensa. 228
- ver-

NOTABILIORUM.

589

<i>Versionis nova Linea-</i>		<i>Malach.</i>	
<i>menta.</i>	227	I. 10. 11.	370
<i>auctoritas quomodo</i>		<i>Matth.</i>	
<i>ex testimonio Ecclesiae, Ecclesiae</i>		XI. 20.	288
<i>viciisim ex Scriptura probari</i>		XVI. 18.	197. 273
<i>possit?</i>	279. 281	XXII. 19.	227
<i>Scripturae S. loca illustrata.</i>		XXIII. 2. 3.	195
<i>Gen. III. 8.</i>	376	XXVI. 17. sqq.	88
<i>IV. 7.</i>	230	53.	70
<i>XI. 1.</i>	229	75.	73
<i>XLI. 4.</i>	6	XXVII. 2.	73
<i>Exod.</i>		9.	73
<i>III. 2.</i>	424	XXVIII. 19.	37. 195
<i>IV. 16.</i>	425	<i>Marc.</i>	
<i>VI. 3.</i>	425	X. 14.	36
<i>VIII. 26.</i>	426	XIV. 12. sqq.	80
<i>IX. 31.</i>	317	41.	70
<i>XVII. 6.</i>	489	51.	71
<i>Num.</i>		62.	72
<i>XI. 15.</i>	319	71. 72.	73
<i>XXIV. 1.</i>	489	XVI. 15.	37
<i>Deuter.</i>		<i>Luc.</i>	
<i>XXI. 11. sqq.</i>	232	III. 2.	70
<i>Jud.</i>		XIV. 26.	67
<i>XV. 19.</i>	231	XXII. 7. sqq.	80
<i>2. Reg.</i>		31.	68
<i>V. 18.</i>	232	39.	68
<i>Psalms.</i>		44.	70
<i>LXXII. 1.</i>	iii	<i>Job.</i>	
<i>Esai.</i>		I. 1.	339
<i>XIII. 10.</i>	228	III. 5.	41. 42
<i>XXIV. 17. 18.</i>	348	XVII. 9.	286
<i>Ezech.</i>		XVIII. 1.	69
<i>XX. 25.</i>	230	13.	70
<i>Hof.</i>		24.	71
<i>XIII. 6.</i>	318		

Act.

I.	18.	73	Septi narium membrana duplex.	385
IV.	6.	70	Sepulturæ apud Græcos ritus.	54
XV.	28.	195	Serapia quo tempore apud Ægyptios celebrata?	10
XVIII.	12.	245	Serapis non alius quam Jofephus Patriarcha.	7
XXIII.	5.	72	Sfondrati (Celestini Cardinalis) scripta edita & inedita.	281
Rom.			Simonis (Richardi) Critica Novi Testamenti refutata.	33
IX.	13.	286	Sindon Marci XIV. 51. quale vestimenti genus?	71
X.	14.	290	Sinensium Chronologia fabulosa.	172
1. Cor.			Sinicæ literæ cum Hebraicis comparata.	314. 315
II.	14.	358	Smaragdina Tabula Hermetis.	180
IV.	7.	287	Sociniani ditone Norica pulsi.	146
Eph.			Socinianorum cum Latitudinariis comparatio.	58
V.	26.	40	A Sole cometæ calefiunt.	540
Gal.			Soliditatis origo.	2
V.	24.	37	Solidum æquale spheroidi oblongo & depresso quomodo invenendum?	114
1. Tim.			Sol inocciduus.	91
II.	14.	228	Solis refractio insolita.	92
1. Job.			Sorabice lingue origines.	96
V.	7.	192	Spanhemii (Ezechielis) de Vesta & Prytanibus Græcorum Diatriba auctior edita.	441
Hebr.			Spartianus emendatus.	246
XI.	1.	60. 357	Specus subterranei quomodo orti?	545
Apoc.				Spel-
VI.	1. sqq.	86		
VII.	1. sqq.	87		
VIII.	1. sqq.	87		
XXII.	18.	228		
Seeftedii (Hannibalis) in Cornificium Ulfeldium dolus.		190		
Semina plantarum quanam in aqua emollienda?		548		
Seminis masculini vermiculi an- fœtus materiam constituent, dubitatur.		330		
Seneca emendatus.		238		
Sensus quomodo falli possint?		431		

Spelmannus (<i>Henricus</i>) notatus.	32
Sphaeroides tellus unde?	543
Spinoza refutatus.	175. 176
Spiritus S. quomodo fidem in cre- dentibus gignat?	357
Sponsiones quam vim habeant ob- ligandi?	65
num citra conscientia lesionem fieri possint?	65
Stellæ fixæ cur non minuantur?	3
in hexaëmero creationis Mo- saica factæ.	536
Stigmatum varia genera.	89
Stylus Moysi in recensenda creatio- ne.	536
Successionis Feudalis quæ ratio?	157. 160
Succi nervei existentia demonstra- ta.	510
Sudor Christi sanguineus qualis?	69
Sudorifera quando non adhiben- da?	550
Sueciæ Regibus Episcoporum nimia potentia damnosa.	99
Sueciam ad Romanam Religionem reducendi conatus.	82
Suecici Regni vicissitudines.	98
Suecorum in Polonos bellum.	185
Suecos inter ac Danos bellorum historia.	101
Suidas emendatus.	238
Symboli Apostolici. successiva in- crementa.	196
Hierosolymitani antiqui- tas asserta.	507

Symbolum, quod vocant, Aposto- licum, privatim fuit Ecclesiæ Romane Symbolum.	507
Synagogæ etiam in vicis exstructa.	349
Synœdria apud Judæos quando cœ- perint?	177
Synodorum in Fœderato Belgio multus usus.	55
T Amajus (<i>Joannes</i>) fraudis po- stulatus.	300
Tangentes ducendi methodus.	138
Tarnoviæ latitudo.	92
longitudo.	93
Tarseorum nummus explicatus.	44
Telescopia ex magnis lentibus con- struenda.	419
Tellinæ fasciatae Anatome.	328
Telluris excentricitas an minua- tur?	4
theoria nova.	535
formatio.	542
primæva maria minora hodiernis.	542
status.	543
orbita circularis ante lapsum.	543
vertigo diurna quando inceperit?	543
fissura unde?	543
Tellus num diurno motu semper mota fuerit?	541
olim cometa.	541
sphaeroides unde?	543
Efff	Templi

- Templi Hierosolymitani ichnographia. 449
 Templorum sacraria apud Gentiles. 490
 Terebinthinæ olei vis stiptica insignis. 319
 Termini Scholastici num e S. Theologia eliminandi? 59
 Terminorum Scholasticorum in Theologia usus. 335
 Terræ motus explicatus. 3
 calor internus unde? 542
 conflagrationis causa centralis ignis. 545
 conflagratio quomodo futurum? 545
 status post conflagrationem. 546
 motus ex fermentatione orti. 5
 Terra primæva non multum diversa a nostra. 543
 ante-diluviana quomodo perdita, quoad usus nostros? 544
 in Cometam mutanda. 546
 Testaceorum animalium exuviae cur nobis in terra occurrant? 545
 pulverum usus. 331
 Testamentum Caroli M. illustratum. 420
 Testarum conchyliorum cum lapidibus convenientia. 331
 fabrica & natura. 330
 fossilium quot dentur genera? 331
 In Testiculis vasculorum seminalium exortus. 519
 תנן quid significet? 318
 Theodosii Imperatoris Aula sancta descripta. 123
 Theologiæ systema sub schemate doctrina 7ctorum de Testamentis. 319
 Compendium Sebastiani Schmidii. 436
 Theologia Gentilium explosa. 368
 Theologica dogmata expressis verbis non tradita, recte per consequentias stabiliuntur. 36
 Thuani (Jac. Augusti) Elogia doctorum hominum. 90
 In Thunni oculo subrubra glandula. 510
 Tillotson (Joannes) defensio. 362
 Tincal quale sal? 331
 Tinctoriæ artem Christus exercuisse Persis creditur. 522
 Tolandus (Joannes) auctor libri de Christianismo nihil mysterii habente refutatus. 442
 Toftati (Alphonsi) ingenium & scripta. 305
 Traditiones Apostolorum vindicata. 523
 Traditionis quæ auctoritas in controversiis Fidei? 193
 Traditionum incertitudo. 265
 Traditio num Scripturam S. suppleat? 34
 Transpiratio insensibilis impedita, morbo-

<i>morborum causa.</i>	549	<i>auctoribus saepe fraudi sunt.</i>	144
Tremor <i>Quakerorum</i> unde?	21. 23	Tzetzes notatus.	42
Triglyphorum <i>distribuendorum</i>		Variolas <i>curandi</i> methodus.	555
<i>ratio.</i>	51	In Variolis num <i>diaphoretica</i>	
S. Trinitas num <i>Patribus Nicænis</i>		<i>usui sint?</i>	555
<i>recte intellecta?</i>	334. 335	Vasallorum <i>servitia</i> judicialia.	152
<i>evidens est evidentia</i>		Vasallum inter & Dominum obli-	
<i>testimonii, non evidentia objecti.</i>		<i>gatio qualis?</i>	151
	337	Vasconcellorum <i>de Figueredo</i>	
S.S. Trinitatis in <i>Deitate</i> ratio ex		(<i>Antonii & Scipionis</i>) gesta pro	
<i>mente Latitudinariorum.</i>	496	<i>Antonio Lusitaniæ Rege.</i>	134
Tritheismo num <i>Patres Post-Ni-</i>		Vasculorum <i>seminalium</i> in testicu-	
<i>cæni fuerint addicti?</i>	62	<i>lis exortus.</i>	519
		Vasorum <i>pulmonalium</i> per <i>tusim</i>	
<i>Nicæni &</i>		<i>ejectio nulla.</i>	16
<i>Post-Nicæni fuerint addicti?</i>	334	Vas <i>peculiare</i> uterum <i>vaccæ</i> per-	
Tritheismus a <i>Polytheismo Gen-</i>		<i>reptans.</i>	514
<i>tilium distinctus.</i>	342	Venæ <i>bronchialis</i> nulla <i>necessitas.</i>	
Tritheitarum <i>heresis</i> unde <i>orta?</i>			16
	62	<i>umbilicalis</i> in <i>foetu humano</i>	
Trithemius <i>illustratus.</i>	248	<i>arteriæ & lymphæ-ductus.</i>	15
Tuliparum <i>commercium & pre-</i>		Venatio <i>Judeis</i> recepta.	348
<i>tium enorme.</i>	548	Veneta <i>Bibliotheca</i> expilata.	145
Tunica <i>vesiculæ felleæ glandulosa.</i>		Venetæ <i>Reipublicæ</i> <i>Historia.</i>	133
	15. 17	Venetorum <i>Ducum</i> <i>Historia.</i>	94
<i>allantoides seu urinaria</i>		Ventorum <i>causa</i> <i>ordinaria.</i>	5
<i>foetui humano vindicata.</i>	519	Veritas num certo ab hominibus <i>cog-</i>	
Turcæ <i>Christum crucifixum fuisse</i>		<i>gnosci possit?</i>	430. 431
<i>negant.</i>	522	Veritatis <i>regula</i> num <i>humana ra-</i>	
Tutelæ <i>Feudalis</i> ratio.	157. 158	<i>tio?</i>	445. 446. 447
Tympani <i>membranz arteriolar.</i>	386	<i>infinitas.</i>	446. 447
<i>membrana ex tribus con-</i>		Vermiculi <i>seminis masculini</i> <i>qualia</i>	
<i>stat cancellis.</i>	386	<i>animalcula?</i>	330
In Tympani <i>membrana</i> <i>hiatus.</i>		Versiones <i>S. Scripturæ Gallicæ,</i> <i>im-</i>	
	519	<i>primis Genevensis, reprehensæ.</i>	
Tympanitidis <i>curatio.</i>	556		228
Typographorum <i>errata</i> <i>librorum</i>			literæ

	<i>litera nimis</i>		Vossii (Gerhardi Johannis) Hi-
<i>inhærentes ineptæ:</i>	229		<i>storia Pelagiana suppleta.</i>
<i>Versionis novæ S. Scripturæ Linea-</i>			Vossius (Isaacus) notatus.
<i>menta.</i>	227		Ureteres in cadavere virili ali-
<i>Vesiculæ felleæ tunica glandulosa.</i>			<i>quando quatuor.</i>
	15, 17		Urim & Thumim quid?
<i>Vigilantius Hispanusne an Gallus</i>			Usurpatio num actibus legitimis
<i>natione fuerit?</i>	249		<i>accensenda?</i>
<i>Ulfeldi (Cornificii) fata.</i>	190		W Eidenfeld (Jo. Segeri) de
<i>Umbilicalis ligamenti in homine</i>			<i>Secretis Adeptorum liber.</i>
<i>adulto arteriæ & lymphæ-duc-</i>			181
<i>tus.</i>	15		Wettinensium Comitum origines
			<i>& successiones.</i>
<i>venæ in fœtu humano</i>			531
<i>arteriæ & lymphæ-ductus.</i>	15		De H. Whartoni Angliæ Sacra
<i>Universi creatio an a Mose descri-</i>			<i>judicium.</i>
<i>pta?</i>	535		28
<i>Vocatio Ministrorum Ecclesiæ pe-</i>			Wilhelmi Principis Auriaci in
<i>nes quos?</i>	324		<i>Angliæ solium evedti historia.</i>
<i>Voluntatis Divinæ in anteceden-</i>			460
<i>tem & consequentem distinctio</i>			X Imenez (Roderici) Chronicon
<i>explicata.</i>	282, 287		<i>autori vindicatum.</i>
			302
			Xiphie piscis Anatome.
<i>universalis ef-</i>			509
<i>ficacia explicata.</i>	283, 288		Z Abiorum gens nulla.
<i>Voluntatis, non intellectus, ope-</i>			375
<i>ratio est judicium.</i>	443		Zaphnath-Pahaneach nomen
			<i>Josephi Patriarchæ.</i>
			6
			Zutphanenses viri clari.
			85

ERRATA.

In Actis A. 1696. pag. 118. lin. 25. pro *Canonici Regularis lege ex Clericis Regularibus, vulgo Theatinis.* In Actis hujus anni pag. 49. lin. ult. lege *indignitatem.* Pag. 50. l. 1. pro *Gothofredus lege Georgius.* Pag. 366. l. 7. pro *fratribus Knauthiis, lege Fratri ipsius & Knauthio.* Pag. 391. l. 17. pro *quos lege que.*

